

รายงานวิจัย

โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยและวิธีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น
พื้นที่ภาคใต้

เสนอต่อ
การเคหะแห่งชาติ

จัดทำโดย
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คำนำ

“โครงการศึกษาวิจัยเพื่อการจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้” เป็นส่วนหนึ่งของชุดโครงการวิจัยที่มุ่งหมายเพื่อทำการศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นต่างๆ ที่มีต่อสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัย ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตและนิเวศน์วิทยาสิ่งแวดล้อม ซึ่งหล่อหลอมให้แต่ละพื้นที่มีการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยที่มีความแตกต่างกันไปตามบริบทแวดล้อม ก่อตัวเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ และทรงคุณค่าต่อการเรียนรู้เพื่อนำองค์ความรู้มาประยุกต์สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน และการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของท้องถิ่นไว้เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาในมิติต่างๆ ต่อไป

นอกจากการศึกษารายละเอียดในพื้นที่ภาคใต้อย่างเข้มข้น จนได้พบองค์ความรู้ใหม่จำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัย ตลอดจนสภาพแวดล้อมสรรค์สร้างอันเป็นเอกลักษณ์ จึงได้สรุปผลการวิจัยเป็นลักษณะของรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ตลอดจนได้จัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศ ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ศึกษา ตลอดจนวิถีชีวิตการอยู่อาศัย ระบบพิกัดทางภูมิศาสตร์ การสำรวจจริงวัดสถาปัตยกรรมโดยละเอียดเพื่อนำมาจัดทำแบบสถาปัตยกรรม 2 มิติ และ 3 มิติ เพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลอันจะนำไปสู่การพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ นอกจากนี้ เพื่อให้นักวิจัยที่ดำเนินการนั้นเป็นประโยชน์สู่สาธารณะอย่างแท้จริง ทั้งในวงการวิชาการ วงการวิชาชีพ ตลอดจนผู้ที่สนใจ ในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ผลักดันให้นำไปสู่การเผยแพร่ในลักษณะบทความวิจัยเพื่อการเผยแพร่ความรู้ในวงวิชาการและวิชาชีพ แลมีการจัดทำสื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ อาทิ เว็บไซต์ สื่อผสม (Multimedia) ประเภทวีดิทัศน์ โปสเตอร์นิตรรศการ หนังสือ และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อการเผยแพร่สู่สังคมและสาธารณะอย่างแพร่หลาย

ในการนี้ คณะผู้วิจัย ขอขอบคุณ ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติ ที่เล็งเห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยที่เป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่สำคัญอันบ่งชี้ให้เห็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติ และมีการก่อกำเนิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์วิทยาที่มีลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละพื้นที่ ทำให้การเกิดขึ้นของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าที่นานาอารยประเทศต้องให้ความสำคัญ และทำการศึกษา เพื่อนำมาเป็นต้นทุนในการพัฒนาที่อยู่อาศัยของประชาชนในบริบทร่วมสมัยที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนและของชาติสืบไป หากปราศจากการสนับสนุนให้เกิดการศึกษารายละเอียดอย่างเป็นระบบ และมีการเผยแพร่ข้อมูลของฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติแล้ว มรดกล้ำค่าของชาติ และมนุษยชาติเหล่านี้อาจสูญสิ้นลงตามกาลเวลาจนไม่อาจเรียกคืนกลับมาได้โดยไม่หลงเหลือแม้แต่องค์ความรู้

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

คำนำ

ก

บทที่ 1 บทนำ

1. คำสำคัญ (Keyword) ของงานวิจัย	1-3
2. ความสำคัญและที่มาของการวิจัย	1-3
3. ลักษณะโครงการวิจัยและความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์	1-5
4. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	1-5
5. ขอบเขตการศึกษา	1-6
6. เป้าหมายของผลผลิต	1-8
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	1-8
8. ระยะเวลาทำการวิจัย และแผนการดำเนินงาน	1-9

บทที่ 2 วรรณกรรม และนิยามที่เกี่ยวข้อง

1. สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (Vernacular Architecture)	2-3
2. ทฤษฎีการจัดการความรู้ (Knowledge Management)	2-6

บทที่ 3 การสำรวจข้อมูลภาคสนาม และการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ภูมิศาสตร์พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	3-5
2. ภูมิศาสตร์ และภูมิอากาศ: ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตั้งถิ่นฐาน การวางผัง และรูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นภาคใต้	3-7
3. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และการตั้งถิ่นฐานคาบสมุทรภาคใต้	3-12
4. การตั้งถิ่นฐาน และผังบริเวณชุมชนพื้นถิ่นภาคใต้	3-26
4.1 เล นา โหนด	3-26
4.2 องค์ประกอบผังบริเวณหมู่บ้าน	3-32
4.3 ผังบริเวณ และสภาพแวดล้อมสรรค์สร้างรอบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัย	3-46
5. สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยภาคใต้	3-49
5.1 แบบแผนของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยภาคใต้	3-50
5.2 เรือนเครื่องผูก เรือนเครื่องสับ และเรือนเครื่องก่อ: การจำแนกสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยภาคใต้ ผ่านการเลือกวัสดุ และวิธีการก่อสร้าง	3-54
6. ข้อมูลพื้นฐานจ.พัทลุง	3-59
6.1 ที่ตั้ง และอาณาเขต	3-59
6.2 สภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม	3-59
6.3 ประวัติศาสตร์เมืองพัทลุงโดยสังเขป	3-62
6.4 ชื่อบ้านนามเมือง “พัทลุง”	3-64
6.5 การแบ่งเขตการปกครอง	3-64

7. ข้อมูลพื้นฐานของตำบล ในเขตอำเภอที่อยู่ในขอบเขตพื้นที่ศึกษา	3-70
7.1 ต.ลำปำ อ.เมืองพัทลุง	3-70
7.2 ต.ทะเลน้อย อ.ควนขนุน	3-70
7.3 ต.พนางตุง อ.ควนขนุน	3-70
7.4 ต.ห่านโพธิ์ อ.เขาชัยสน	3-71
7.5 ต.จองถนน อ.เขาชัยสน	3-71
7.6 ต.นาปะขอ อ.บางแก้ว	3-71
7.7 ต.ปากพะยูน อ.ปากพะยูน	3-71
7.8 ต.ฝาละมี อ.ปากพะยูน	3-72
7.9 ต.เกาะนางค้ำ อ.ปากพะยูน	3-72
8. "เรินแต่แรกเมืองพัทลุง" สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยแบบดั้งเดิมใน จ.พัทลุง	3-74
8.1 การศึกษาข้อมูล และการลงภาคสนามเบื้องต้น (Basic Survey)	3-75
8.2 วิธีการศึกษาในประเด็นเรื่องพัฒนาการของรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม ในเขตจังหวัดพัทลุง	3-77
8.3 สรุปพัฒนาการพัฒนาการของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัย	3-101
8.4 เถณฑ์ในการคัดเลือกกรณีศึกษา	3-104
8.5 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยเพื่อเป็นตัวแบบในการศึกษาเชิงลึก	3-104
8.6 ข้อมูลและแบบสถาปัตยกรรม ของเรือนกรณีศึกษา	3-109
8.7 แบบสถาปัตยกรรมสามมิติ ของเรือนกรณีศึกษาที่ได้รับการคัดเลือก	3-345

บทที่ 4 แนวคิดในการประมวลชุดองค์ความรู้ และรูปแบบการนำเสนอสื่อสารสนเทศ

1. แนวความคิดในการประมวลชุดองค์ความรู้ชุมชนวิถีชีวิตวัฒนธรรม "เรินแต่แรกเมืองพัทลุง"	4-4
2. แนวทางการดำเนินการของโครงการ "ศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยและวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้"	4-6
3. แนวความคิดในการออกแบบสื่อสารสนเทศ	4-7
4. แผนผังข้อมูลที่ต้องการนำเสนอในสื่อสารสนเทศ	4-11
5. การวิเคราะห์ และออกแบบระบบสารสนเทศ	4-12
6. ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS)	4-14
7. ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร (Management Information System : MIS)	4-18

ภาคผนวก 1 บรรณานุกรม

ภาคผนวก 2 หน่วยงานรับผิดชอบวิจัย คณะที่ปรึกษา และคณะวิจัย

บทที่ 1

บทนำ

บทที่ 1

บทนำ

- บทที่ 1 ว่าด้วย บทนำ ประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้
1. คำสำคัญ (Keyword) ของงานวิจัย
  2. ความสำคัญและที่มาของการวิจัย
  3. ลักษณะโครงการวิจัยและความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์
  4. วัตถุประสงค์ของการศึกษา
  5. ขอบเขตการศึกษา
  6. เป้าหมายของผลผลิต
  7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
  8. ระยะเวลาทำการวิจัย และแผนการดำเนินงาน

1. คำสำคัญ (keyword) ของงานวิจัย

- สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (Vernacular Architecture)
- สถาปัตยกรรมพอเพียง และยั่งยืน (Sufficiency and Sustainable Architecture)
- วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่น (Local Materials)
- เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสถาปัตยกรรม (Appropriate Technology)
- เทคนิคการก่อสร้างพื้นถิ่น (Vernacular Construction Technique)

2. ความสำคัญ และที่มาของการวิจัย

การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของพื้นที่ชนบทที่กำลังเกิดขึ้นทั่วไปอย่างรวดเร็ว ทำให้วิถีชีวิตที่อยู่อาศัยเป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ และเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดสถาปัตยกรรมที่สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของไทย การพัฒนาระบบครอบครัวและระบบเครือญาติในลักษณะของวิถีชีวิตความเป็นไทย คุณค่าของภูมิปัญญาไทย ทั้งช่างปลูกบ้าน และช่างออกแบบที่สร้างบ้านเพื่อประโยชน์และความต้องการใช้สอยขั้นพื้นฐาน ตลอดจนบ่งบอกถึงวิวัฒนาการของรูปแบบที่อยู่อาศัย และวัสดุที่ใช้ก่อสร้างเรือนที่พักอาศัยที่แตกต่างกันไปตามยุคสมัย ตามสภาพเศรษฐกิจ ตามระดับฐานะและตามอิทธิพลต่างๆ ที่ส่งผลต่อการสร้างที่อยู่อาศัยรูปแบบต่างๆ รวมถึงแนวคิดในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทยในแต่ละภูมิภาค

ในอดีตประเทศไทยมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์จึงนิยมสร้างบ้านพักอาศัยแบบไทยๆ ที่มีลักษณะการออกแบบอย่างประณีตสวยงาม เป็นเอกลักษณ์เฉพาะแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น มีความสอดคล้องกันกับการดำรงชีวิตของคนไทย และแสดงออกถึงภูมิปัญญาไทยได้อย่างชัดเจน โดยองค์ประกอบของรูปแบบบ้านหรือเรือนไทยที่ถูกสร้างนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อม ดิน ฟ้า อากาศ วัสดุก่อสร้าง ศาสนา คติความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และสังคม นอกจากนี้รูปลักษณะของเรือนไทย บ้านไทยยังสะท้อนความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของชุมชนท้องถิ่นที่มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่ และนับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศชาติ ซึ่งกระทรวงวัฒนธรรมได้ประกาศให้เรือนไทยพื้นบ้านดั้งเดิมเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมปี 2554 เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2554

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การก่อสร้างที่อยู่อาศัยมีการพัฒนาและใช้วัสดุก่อสร้างในระบบอุตสาหกรรมเพื่อใช้ก่อสร้างขึ้นทดแทน ทำให้สามารถก่อสร้างที่อยู่อาศัยในรูปแบบเดียวกันจำนวนมากในระยะเวลาที่รวดเร็วปัญหาที่เกิดขึ้นคือรูปแบบและเอกลักษณ์ของที่อยู่อาศัยในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป จึงส่งผลให้ความรู้ภูมิปัญญาการก่อสร้างบ้านเรือนไทยในอดีตนับวันก็จะสูญหายไป

การเคหะแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนด้วยการจัดการที่อยู่อาศัย จึงตระหนักดีถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรพบุรุษใช้ในการสร้างที่อยู่อาศัยตลอดจนการดำรงชีวิตที่ให้ความสำคัญสอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติ มีความเป็นอยู่ที่พอเพียงใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด รูปแบบที่อยู่อาศัยทั้งในเมืองและชนบทล้วนเกิดจากองค์ความรู้ที่มีคุณค่าทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ที่หลากหลาย หากไม่มีการจัดการองค์ความรู้ในเรื่องรูปแบบที่อยู่อาศัย และวิถีชีวิตของคนไทยแล้ว อาจทำให้ภูมิปัญญาที่มีค่าต้องสูญหายประเทศไทยจะขาดศิลปวัฒนธรรมของที่อยู่อาศัยที่มีเอกลักษณ์เหล่านั้นไป ซึ่งนานาอารยประเทศให้ความสำคัญกับเรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเป็นอย่างมาก

จากสภาพปัญหาที่กล่าวข้างต้น และจากยุทธศาสตร์ชาติเพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างองค์ความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยต่อทุกภาคส่วนของสังคม การเคหะแห่งชาติซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของรัฐที่มีภารกิจด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัย เห็นความสำคัญว่า การแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยในชนบทจำเป็นต้องนำวิถีชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชนบธรรมเนียนประเพณี ความเชื่อ ค่านิยมที่ดี ลักษณะพิเศษที่ดีของแต่ละชุมชนท้องถิ่น ความสามารถของชาวบ้านมาประยุกต์ใช้ร่วมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ และการรวบรวมองค์ความรู้ทั้งด้านวัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นและวิธีการก่อสร้างพื้นถิ่น รวมทั้งการจัดการองค์ความรู้ที่ตอบสนองโดยตรงทางด้านที่อยู่อาศัย ให้แก่ชาวชนบทอย่างเป็นระบบ มีความเหมาะสมในมิติต่างๆ เกิดกระบวนการเรียนรู้และความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ของสังคม

ในการนี้เห็นได้ว่าจำเป็นต้องทำการศึกษาสถาปัตยกรรมในท้องถิ่นเชิงลึกโดยศึกษาจากตัวแทนของกรณีศึกษาชุมชนชนบทต่างๆ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ริมแม่น้ำสายสำคัญ เพื่อศึกษาลักษณะดั้งเดิมของสถาปัตยกรรม และวัสดุก่อสร้างพื้นถิ่น รวมไปถึงความสัมพันธ์กับบริบทแวดล้อมเพื่อการวางแนวทางในการปรับปรุงบ้านเรือนที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมทั้งในประเด็นของการใช้สอยพื้นที่ และวัสดุก่อสร้าง และแนวทางในการพัฒนาที่แตกต่างกันของที่อยู่อาศัยของชุมชนชนบทซึ่งตั้งถิ่นฐานในภาคใต้ ซึ่งมีกรณีศึกษาที่น่าสนใจ คือ พื้นที่ชุมชนละแวกทะเลสาบสงขลา และทะเลน้อย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานมาอย่างยาวนาน อีกทั้งมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีความเปราะบางสูง การตั้งถิ่นฐาน และการก่อรูปขึ้นของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในพื้นที่ดังกล่าวจึงมีความน่าสนใจอย่างยิ่ง

ดังนั้น จึงมีความสำคัญ และความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อรวบรวมองค์ความรู้เรื่องรูปแบบที่อยู่อาศัยของคนไทยในภาคใต้ กรณีศึกษา ชุมชนละแวกทะเลน้อย และละแวกทะเลสาบสงขลาในพื้นที่เขตจังหวัดพัทลุง อย่างเป็นระบบเพื่อนำไปสู่การเก็บรักษาองค์ความรู้ นำไปสู่การสืบสาน และนำไปสู่กระบวนการต่อยอด ตลอดจนจนเป็นการผลิตเป็นสื่อในรูปแบบต่างๆ เพื่อเผยแพร่ในสาธารณชนได้เรียนรู้ และนำไปพัฒนาการต่อยอดเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงอยู่กับประเทศไทยตลอดไป

3. ลักษณะโครงการวิจัย และความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์

3.1 ความสอดคล้องของโครงการวิจัยกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)

ยุทธศาสตร์ที่ 2 – ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 6 – ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืน

3.2 ความสอดคล้องของโครงการวิจัยกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2555-2559)

- ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1: การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางสังคม

- กลยุทธ์การวิจัยที่ 1.2 ส่งเสริม อนุรักษ์ และพัฒนาคุณค่าทางศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ที่หลากหลาย

- กลยุทธ์การวิจัยที่ 1.8 ส่งเสริมความเข้มแข็ง และการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันของท้องถิ่นและสังคม

- ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 2: การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจ

- กลยุทธ์การวิจัยที่ 2.2 พัฒนาองค์ความรู้และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์ และสาธารณะ เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชน อย่างยั่งยืน

- กลยุทธ์การวิจัยที่ 1.8 ส่งเสริมความเข้มแข็ง และการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันของท้องถิ่นและสังคม

- ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 3: การอนุรักษ์ เสริมสร้าง และพัฒนาทุนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

- กลยุทธ์การวิจัยที่ 3.1 บริหารจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืน

- ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 5: การปฏิรูประบบการวิจัยของประเทศเพื่อการบริหารจัดการความรู้ ผลงานวิจัย นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ ทรัพยากร และภูมิปัญญาของประเทศสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ด้วยยุทธวิธีที่เหมาะสมที่เข้าถึงประชาชน และประชาสังคมอย่างแพร่หลาย

- กลยุทธ์การวิจัยที่ 5.1 วิจัยเพื่อปฏิรูประบบวิจัยของประเทศ

3.3 ความสอดคล้องของโครงการวิจัยกับกลุ่มเรื่องที่ควรวิจัยเร่งด่วนตามนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551-2553)

- หัวข้อที่ 8 การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ

4. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

4.1 เพื่อสำรวจเก็บข้อมูลที่อยู่อาศัยและวิถีชีวิตการอยู่อาศัยในมิติต่างๆเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีชีวิตการอยู่อาศัยด้านมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมในมิติของชาติพันธุ์ การตั้งถิ่นฐาน สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรมด้วยสื่อรูปแบบต่างๆ

4.2 เพื่อสำรวจและจัดเก็บข้อมูลที่อยู่อาศัยตำแหน่งต่างๆ ในทางแผนที่ซึ่งเป็นชั้นข้อมูลภูมิสารสนเทศของครัวเรือนหรือที่อยู่อาศัย เพื่อการเคหะแห่งชาติสามารถนำมาจัดการเพื่อเผยแพร่ในระบบสารสนเทศที่อาศัยของการเคหะแห่งชาติ

4.3 เพื่อศึกษาแนวทางสร้างเครือข่ายโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และสถาบันการศึกษา เพื่อเป็นเครือข่ายการเชื่อมโยงข้อมูลสำหรับเผยแพร่ความรู้ที่ครบวงจรอย่างบูรณาการ

5. ขอบเขตการศึกษา

5.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

"ภาคใต้" เป็นภูมิภาคที่มีลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เป็นคาบสมุทรที่ทอดตัวยาวในแนวเหนือใต้ และขนานด้วยทะเลทั้งสองฟาก คือ อ่าวไทย และทะเลอันดามัน โดยมีแนวเทือกเขาทอดตัวเป็นแนวยาวราวกับเป็นกระดูกสันหลังของพื้นที่ นอกจากสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลายสูง ทำเลที่ตั้งทำให้ภาคใต้เป็นศูนย์กลางการติดต่อค้าขาย และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมมาตั้งแต่โบราณจึงเป็นมูลเหตุให้ภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และศาสนา มากกว่าพื้นที่อื่นๆ จากข้อมูลต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นจึงทำให้สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคใต้มีความโดดเด่นทั้งในแง่ต่างๆ ที่เป็นผลมาจากปัจจัยแวดล้อมที่หลากหลาย

การเลือกกรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ได้คัดสรรพื้นที่ที่มีสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นที่พักอาศัย ตลอดจนองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการอยู่อาศัย ทั้งในประเด็นของการใช้ชีวิตก่อสร้าง เทคโนโลยีในการก่อสร้าง รวมไปถึงภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ที่อยู่อาศัยที่เกื้อกูลกับสภาพแวดล้อมจนกลายเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมของภาคใต้ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น

ทั้งนี้ โครงการวิจัยได้ทำการสำรวจภาคสนามเบื้องต้น และได้กำหนดขอบเขตของพื้นที่ศึกษาโดยเลือกพื้นที่ของจังหวัดพัทลุงที่ตั้งอยู่ติดกับ "ทะเลน้อย" และ "ทะเลหลวง" (ทะเลสาบสงขลาตอนบน และตอนกลาง) ซึ่งประกอบด้วย "ทะเลลำปำ" "ทะเลงู" และ "ทะเลปากพะยูน" พื้นที่ที่เป็นแหล่งนี้เหล่านี้ตั้งอยู่ในเขตอำเภอควนขนุน อำเภอเมืองพัทลุง อำเภอเขาชัยสน อำเภอบางแก้ว และอำเภอปากพะยูน คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 344.16 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 10.05 ของพื้นที่ทั้งหมดจังหวัดพัทลุง ดังมีจำนวนตำบลที่ตรงตามเงื่อนไขข้างต้นจำนวน 9 ตำบล ดังต่อไปนี้คือ

1. ตำบลทะเลน้อย	อำเภอควนขนุน
2. ตำบลพนางตุง	อำเภอควนขนุน
3. ตำบลลำปำ	อำเภอเมืองพัทลุง
4. ตำบลห่านโพธิ์	อำเภอเขาชัยสน
5. ตำบลจองถนน	อำเภอเขาชัยสน
6. ตำบลนาปะขอ	อำเภอบางแก้ว
7. ตำบลปากพะยูน	อำเภอปากพะยูน
8. ตำบลฝาละมี	อำเภอปากพะยูน
9. ตำบลเกาะนางคำ	อำเภอปากพะยูน

พื้นที่ศึกษา

Study Areas

5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

5.2.1 ด้านสถาปัตยกรรม ศึกษา สํารวจ เก็บข้อมูลรูปแบบที่อยู่อาศัยแบบประเพณีและวิถีการอยู่อาศัยในทุกมิติ วิเคราะห์ และประมวลข้อมูลเป็นองค์ชุดองค์ความรู้เรื่องรูปแบบที่อยู่อาศัยและวิถีการอยู่อาศัย ซึ่งสะท้อนคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม เอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.2.2 คัดเลือกบ้านที่มีความสมบูรณ์และโดดเด่นในเอกลักษณ์ดั้งเดิมจัดทำเป็นรูปแบบ 3 มิติ

5.2.3 ด้านสื่อสารสนเทศ สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้เพื่อพัฒนาสื่อสารสนเทศสำหรับการเรียนรู้เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย จัดทำเป็นสื่อเพื่อการจัดแสดงในรูปแบบนิทรรศการทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวีดิทัศน์ และสื่อแบบออนไลน์ที่มีความสะดวกต่อการเผยแพร่ และสืบค้น

5.2.4 ด้านข้อมูลสารสนเทศ ศึกษาสำรวจและจัดเก็บข้อมูลที่อยู่อาศัยและข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศของครัวเรือนหรือที่อยู่อาศัยตำแหน่งต่างๆ ในทางแผนที่ส่งเป็นชั้นข้อมูลสารสนเทศของครัวเรือนที่อยู่อาศัย

5.3 วิธีการดำเนินงาน

5.3.1 ศึกษา รวบรวม ข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ เช่น ผลการศึกษาวิจัย หรือวิธีการสำรวจ ฐานข้อมูล

5.3.2 ศึกษาสำรวจสภาพกายภาพของที่อยู่อาศัย สภาพทางสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา

5.3.3 สํารวจ สัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลที่อยู่อาศัยที่เป็นเรือนพื้นถิ่นที่มีอยู่ในปัจจุบัน จำแนกรูปแบบ สถาปัตยกรรม รวมถึงปัจจัยอื่นที่มีผลต่อวิถีชีวิตของผู้อยู่อาศัย

5.3.4 รวบรวมองค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการสถาปัตยกรรมทรงคุณค่าที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ศึกษา ด้วยวิธีการสำรวจรังวัด จัดทำแบบ และสามมิติ

5.3.5 การผลิตสื่อสารสนเทศเพื่อการเผยแพร่ข้อมูล

6. เป้าหมายของผลผลิต

เป้าหมายของผลผลิตของแผนการวิจัยในลำดับแรก คือ องค์ความรู้ และฐานข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาด้านต่างๆ ภูมิสังคมในพื้นที่ ข้อมูลด้านสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ลักษณะการอยู่อาศัย และวัสดุก่อสร้างในพื้นที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่เหมาะสม ในพื้นที่ศึกษาเพื่อนำผลการศึกษามาจัดทำแบบสถาปัตยกรรม และสามมิติเพื่อนำไปสู่การจัดการองค์ความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ และเทคโนโลยีแก่ผู้สนใจต่อไป

ในการนี้จึงได้วางแผนการกระจายความรู้แก่ผู้สนใจ และสื่อมวลชนโดยการจัดทำวีดิทัศน์ และทำเวปไซต์ เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ต่างๆ

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 มีข้อมูลความรู้ด้านรูปแบบที่อยู่อาศัยและวิถีการอยู่อาศัยของคนไทย ซึ่งรวบรวมศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และเอกลักษณ์ของชาติที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

7.2 มีข้อมูลสารสนเทศรูปแบบที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยของคนไทย เพื่อประโยชน์ในการใช้ต่อยอดองค์ความรู้ในการวิจัยต่อไป

7.3 มีสื่อสำหรับเผยแพร่ความรู้รูปแบบที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยของคนไทย เผยแพร่ให้แก่หน่วยงาน สถาบันการศึกษา นักเรียน นักศึกษา และประชาชนผู้สนใจ

7.4 มีแนวทางในการเผยแพร่องค์ความรู้ โดยใช้เครือข่ายเชื่อมต่อกับพื้นที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้

8. ระยะเวลาทำการวิจัย และแผนการดำเนินงาน

ใช้เวลาดำเนินการ 365 วัน แบ่งออกเป็น 4 งวด ที่สัมพันธ์กับงานที่ต้องส่งมอบ และการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ ดังนี้

ตารางที่ 1: ระยะเวลาการทำงานวิจัยและแผนการดำเนินงาน

แผนการทำงาน (เดือน/วัน)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	30	60	90	120	150	180	210	240	270	300	330	365
งวดที่ 1: วางแผนงาน กำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษา												
วางแผนการดำเนินงาน												
การกำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษา												
จัดทำรายงานเบื้องต้น												
ส่งรายงานเบื้องต้น	X											
งวดที่ 2: การศึกษาข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัย												
ศึกษาข้อมูล												
สำรวจ / สัมภาษณ์ข้อมูลภาคสนาม												
วิเคราะห์ข้อมูล												
ประมวลข้อมูลเป็นชุดองค์ความรู้												
บันทึกข้อมูลภาคสนามเพื่อเตรียมทำสื่อ												
จัดทำรายงานความก้าวหน้า												
จัดทำรายงานความก้าวหน้า							X					
งวดที่ 3: สังเคราะห์ข้อมูลองค์ความรู้สื่อสารสนเทศ สร้างระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ												
สังเคราะห์ข้อมูลชุดองค์ความรู้												
สร้างสรรค์สื่อสารสนเทศแบบออนไลน์												
จัดทำร่างรายงานฉบับสมบูรณ์												
จัดทำร่างรายงานสรุปผู้บริหาร (ภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ)												
ส่งร่างรายงานฉบับสมบูรณ์และร่างรายงานสรุปผู้บริหาร (ภาษาไทย-อังกฤษ)										X		
งวดที่ 4: จัดทำผลการศึกษาและส่งมอบหมาย												
ปรับแก้ไขรายงานฉบับสมบูรณ์												
ปรับแก้ไขบทสรุปผู้บริหาร (ภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ)												
ปรับแก้ไขสื่อสารสนเทศและระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ												
ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ ส่งรายงานสื่อสารสนเทศ และระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ												X

บทที่ 2

วรรณกรรม และนิยามที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

บทที่ 2 วรรณกรรม และนิยามที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

บทที่ 2 ว่าด้วย วรรณกรรม และนิยามที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยเนื้อหา ดังต่อไปนี้

1. สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (Vernacular Architecture)
2. ทฤษฎีการจัดการความรู้ (Knowledge Management)

1. สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

“สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น” หรือ “Vernacular Architecture” เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางตามคำจำกัดความที่ผู้นำความคิดด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นชาวตะวันตกได้กล่าวไว้ว่า “The architecture without architect” แปลว่า “สถาปัตยกรรม หรือสิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นโดยปราศจากสถาปนิก” ซึ่งความหมายดังกล่าว ได้รวมเอาสถาปัตยกรรมประเภทต่างๆ ที่สร้างขึ้นมาในอดีต ทั้งอาคารบ้านเรือน และโรงเรียนประเภทต่างๆ อาทิ เช่น โรงเรียน ฌางเกลือ โรงเผาถ่าน โรงเผาอิฐ โรงเคียนน้ำตาล โรงสี โรงเลื่อย ฯลฯ

รวมไปถึงสถาปัตยกรรมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ เช่น วัด ที่ประกอบด้วย โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ รวมไปถึงศาลาประเภทต่างๆ ทั้งที่ตั้งอยู่ในวัด และในพื้นที่สาธารณะประเภทต่างๆ อาทิ ศาลาทำน้ำ ศาลาหมู่บ้าน และศาลากลางบ้านที่ใช้เป็นที่จัดกิจกรรมเอนกประสงค์ร่วมกันของคนในชุมชน

จะเห็นได้ว่า ตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น จะครอบคลุมไปถึงสถาปัตยกรรมประเภทต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้นโดยคนในท้องถิ่น ในที่นี้จึงขอให้คำอธิบายความหมายของ “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น” ดังนี้ คือ “สถาปัตยกรรมที่ไม่ได้สร้างขึ้นตามองค์ความรู้ หรือหลักการออกแบบที่ได้เรียนรู้ในสถาบันการศึกษา หากแต่เกิดจากภูมิปัญญาและประสบการณ์ของช่างพื้นบ้านที่ได้ถ่ายทอดกันมา ซึ่งมีรูปแบบและรูปทรงที่คล้ายกันในแต่ละท้องถิ่นตามแต่สภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ”

การศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการ “ก่อรูปขึ้นต้น” ของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในแต่ละภูมิภาคจึงต้องทำความเข้าใจในประเด็นของ “สถาปัตยกรรม” และ “สภาพแวดล้อม” ของพื้นที่นั้นๆ เป็นหลัก “เนื่องจากสถาปัตยกรรมเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของมนุษย์ในการต่อสู้ดิ้นรนปรับตัวให้สามารถดำรงอยู่ในสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นอย่างปกติสุข”

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจึงสามารถเป็นภาพสะท้อนภาพของสังคมวัฒนธรรมนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี หรืออาจเรียกได้ว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์วัฒนธรรมจากแนวความคิดเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่กล่าวว่า “สภาพแวดล้อมสรรค์สร้างที่เกิดขึ้นจากการจัดการของมนุษย์ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติสุข ในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาตินั้นๆ แต่ทว่ามนุษย์ก็มีข้อจำกัดในด้านต่างๆ ทั้งในแง่ของเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการดำรงชีวิต ความเชื่อทางศาสนา ฯลฯ ทำให้มนุษย์สร้างความเปลี่ยนแปลงต่อสภาพแวดล้อมได้เพียงระดับ

หนึ่งเท่านั้น และรวมไปถึงขีดจำกัดของธรรมชาติที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงได้ก็มีความจำกัดเช่นกัน ผลลัพธ์ของการดำเนินไปของวัฒนธรรมมนุษย์บนธรรมชาติที่อยู่แวดล้อมนี้เองที่เป็นความหมายของคำว่า “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม”

มีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” ไว้หลากหลาย แต่ทั้งนี้ทุกๆ คำจำกัดความต่างก็มีความหมายไปในทิศทางเดียวกันทั้งสิ้น กล่าวคือเป็น “สภาพแวดล้อมที่อยู่ล้อมรอบตัวมนุษย์ เป็นสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ซึ่งการก่อรูปขึ้นของสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมนั้น เป็นผลมาจากการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสภาพแวดล้อมนั้น” นอกจากนี้ ยังมีผู้บัญญัติคำเรียก สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมอยู่หลายคำ อาทิเช่น “สภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง (Built Environment)” “นิเวศวัฒนธรรม (Cultural Ecology)” และ “ภูมินิทรรศน์” เป็นต้น ซึ่งคำเหล่านี้จะมีความหมายโดยรวมตรงกับความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรมทั้งสิ้น

ศาสตราจารย์ อรศิริ ปาณินท์ ให้คำจำกัดความของการศึกษาเรื่อง “สภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง” ว่า “เป็นการบูรณาการศาสตร์ และความรู้ที่จำเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อมครอบคลุมองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมที่มีในปัจจุบัน การสร้างมาตรการ การจัดระเบียบ การจัดการสภาพแวดล้อม และการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติ อย่างเหมาะสม รู้คุณค่า และสมดุล”

จากแนวความคิดเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่กล่าวถึงการปรับสภาพแวดล้อมธรรมชาติอย่างพอเพียงให้เหมาะสมกับการตั้งถิ่นฐาน และการดำเนินชีวิตในแต่ละท้องถิ่นจึงย่อมมีวิธีการจัดการที่แตกต่างกันออกไป นอกจากการจัดการสภาพแวดล้อมแล้ว เมื่อมีการก่อสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยยังใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อเป็นวัสดุก่อสร้างรวมถึงมีการออกแบบให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย บ้านเรือนและสิ่งก่อสร้างดังกล่าวเรียกว่า “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น” หรือ “สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน” ซึ่งเกิดขึ้นจากความต้องการในการใช้สอยเป็นหลัก และมีการคัดสรรทรัพยากรต่างๆในท้องถิ่นมาใช้ในการก่อสร้างตามความเหมาะสม สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจึงถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตของผู้คน ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่รังสรรค์ไว้ผ่านรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเหล่านี้

การก่อรูปของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการในการใช้สอยเป็นที่อยู่อาศัยหรือที่พักพิงขึ้นในทุกแหล่งแห่งที่ที่มนุษย์มีการตั้งถิ่นฐาน แรกเริ่มเกิดการแสวงหาวัสดุของท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นวัสดุก่อสร้างอาคาร รวมไปถึงมีการพัฒนารูปทรงทางสถาปัตยกรรมให้เหมาะสมกับวัสดุก่อสร้างในท้องถิ่นด้วย เช่นการก่อสร้างอาคารในระบบเสา-คานาด้วยไม้เกิดขึ้นในภูมิภาคที่อุดมไปด้วยป่าไม้ การก่อสร้างเรือนเครื่องผูกในภูมิภาคที่อุดมไปด้วยป่าไผ่ การก่อสร้างอาคารด้วยอิฐดินดิบในภูมิภาคที่ไม้เนื้ออ่อนจนไม่สามารถหาสำหรับทำเชื้อเพลิงสำหรับเผาอิฐได้ เป็นต้น จะเห็นว่า การพัฒนาของรูปทรง และการใช้วัสดุก่อสร้างของอาคารพื้นถิ่นได้สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการอยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติได้อย่างสมดุล ไม่บริโภครทรัพยากรจากภายนอก ตรงกับแนวคิดของ “สถาปัตยกรรมยั่งยืน” ทั้งนี้เกิดจากการเรียนรู้ การพึ่งตนเอง และสั่งสมเป็นภูมิปัญญา ในการอยู่ร่วมกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำเอาแนวคิดดังกล่าวไปเป็นรากฐานต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ต่อไปในอนาคต

สำหรับ “รูปทรง” ของอาคารบ้านเรือนก็เป็นอีกคุณลักษณะที่บ่งบอกถึงพัฒนาการของการเรียนรู้และปรับตัวของมนุษย์ที่มีต่อสภาพแวดล้อม กล่าวคือ รูปทรงของอาคารได้คลี่คลายมาจากปัจจัยแวดล้อมนานาประการ อาทิ สภาพแวดล้อม, ภูมิอากาศ, วัสดุก่อสร้างที่หาได้ในท้องถิ่น, แรงงาน และที่สำคัญที่สุด คือ ความต้องการใช้สอยด้านต่างๆ เนื่องจากความจำกัดของทรัพยากร เพราะฉะนั้นจึงไม่พบองค์ประกอบที่ไร้ประโยชน์ของการใช้สอยในงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเลย ดังตัวอย่างของ เรือนไทยภาคกลางที่ยกใต้ถุนสูงสะท้อนถึงคุณลักษณะของสิ่งก่อสร้างในเขตที่ราบลุ่มซึ่งมีน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี จึงต้องปลูกบ้านสร้างเรือนให้สูงเหนือระดับน้ำท่วมประจำปี หรือการสร้างบ้านเรือนที่มีหลังคาลาดชันมาก สะท้อนถึงภูมิอากาศในเขตร้อนชื้นที่มีฝนตกชุก รวมถึงประเภทและลักษณะของวัสดุผนังหลังคา เช่น กระเบื้องดินเผา ตับจาก หญ้าคา และแฝก เป็นต้น หลังคาที่ลาดชันจึงเกิดขึ้นเพื่อระบายน้ำได้อย่างรวดเร็ว เป็นต้น

จะเห็นว่า “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น” ที่ชาวบ้านก่อสร้างกันนั้น มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมเฉพาะถิ่นในบริบทต่างๆ จึงนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของแนวความคิดเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้วย ดังแสดงให้เห็นอย่างตรงไปตรงมาผ่านการเลือกใช้วัสดุก่อสร้าง กล่าวคือ “วัสดุก่อสร้างท้องถิ่น (Local Material)” เป็นเอกลักษณ์สำคัญประการหนึ่งของพื้นที่ เนื่องจากทำให้ภาพรวมของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ได้แสดงออกผ่านสถาปัตยกรรมของแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันออกไป ตัวอย่างเช่น การใช้ “ใบจาก” เป็นวัสดุหลังคาของชานบ้านกร่อย, การใช้ “กระเบื้องไม้” ที่เรียกว่า “แป้นเกล็ด” มุงหลังคาของชาวล้านนา, การใช้ “กระเบื้องดินเผาเกล็ดเต่า” ไม่เคลือบผิวของชาวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า วัสดุก่อสร้างพื้นบ้านของแต่ละท้องถิ่นได้ส่งอิทธิพลต่อบรรยากาศ และภาพรวมภูมิทัศน์วัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และขณะเดียวกัน ภูมิทัศน์วัฒนธรรมก็เป็นปัจจัยกำหนดรูปแบบของสถาปัตยกรรมด้วยเช่นกัน

นอกจากนั้น สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นยังสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม และชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติอีกด้วย นอกเหนือจากปัจจัยที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมดังที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นถูกสร้างขึ้นเพื่อสนองต่อประโยชน์ใช้สอย ภายใต้ภาวะการณ์ของระบบนิเวศและวัฒนธรรมพื้นบ้านของท้องถิ่นนั้นๆ ที่แสดงออกให้เห็นถึงความสอดคล้องกับกระบวนการดำรงชีพ

รูปแบบของสถาปัตยกรรมอาจมีการพัฒนาไปจากแบบเดิมอันเป็นลักษณะแรกเริ่มในการก่อรูปของเรือน เนื่องจากเกิดการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิต เพราะเหตุว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่เป็นที่อยู่อาศัย และเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตนั้นก็มิได้มีลักษณะเช่นเดียวกันกับสิ่งมีชีวิต ที่มีการก่อรูปขึ้นมาบนพื้นฐานความเหมาะสมในบริบทแวดล้อม ต่อมาเมื่อปัจจัยแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นก็มีการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีทั้งการ “งอกเงย” หรือการ “ขยายตัว” เพื่อให้สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเหล่านั้นยังตอบโจทย์ของความต้องการที่มีมากขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไป รวมไปถึงทั้งมีการ “กระชับตัว” หรือ “ลดขนาด” ลง เนื่องจากความต้องการใช้สอยลดลงจนไม่คุ้มค่าที่ต้องดูแลรักษา สิ่งที่ใหญ่โตเทอะทะเกินตัว สิ่งต่างๆที่กล่าวมาข้างต้นล้วนแต่แสดงออกให้เห็นถึงลมหายใจของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นทั้งสิ้น

นอกจากนี้แล้ว “ความเปลี่ยนแปลง” หรือ “ความเคลื่อนไหว” ของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นยังมีปัจจัยบางอย่างที่มาจากภายนอก อาทิเช่น วิถีชีวิตแบบใหม่ที่เป็นมาตรฐานการดำเนินชีวิตแบบเมือง รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงคุณค่าบางประการ เช่น ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมไปถึงวัสดุก่อสร้างที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งหมดล้วนแต่เป็นปัจจัยภายนอก แต่ทว่ามิได้ผลต่อสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอย่างยิ่งยวด แต่หากเรายอมรับแนวความคิดพื้นฐานที่ว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นสิ่งที่หล่อหลอมวิถีชีวิตของเจ้าของบ้านเรือนไว้ภายใน เพราะฉะนั้นแล้ว ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต และวิถีคิดของผู้ที่เป็นเจ้าของอย่างตรงไปตรงมา ดังจะเห็นว่าอิทธิพลจากภายนอกอันเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งที่มีผลต่อรูปทรงของอาคาร อันเนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์กับสังคมอื่นรอบข้าง เป็นต้น

การก่อสร้างส่วนใหญ่จะเกิดจากการ “ลงแขก” ของเพื่อนบ้านในหมู่บ้าน และตัวเจ้าของบ้านอันเป็นระบบช่วยเหลือตัวเองของชุมชน เป็นวงจรชีวิตอย่างหนึ่งของสังคมประเภทพึ่งพาตนเอง และวัสดุวัสดุนั้นก็ได้รับการพัฒนาและปรับปรุงจนกระทั่งเกิดความสอดคล้องกับวิถีชีวิตสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ และความนิยมของคนทั่วไป

จากคำอธิบายและการให้ความหมายของคำว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ได้ข้อสรุปในการที่จะนิยามความหมายเพื่อที่จะนำมาเป็นกรอบในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ว่า “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นคือสถาปัตยกรรมที่ถูกสร้างและออกแบบขึ้นให้มีประโยชน์ใช้สอยที่ตอบสนองความต้องการในการดำรงชีพของชาวบ้านและชุมชน เกิดจากระบบพึ่งพาตัวเอง มีรูปแบบที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศและวัฒนธรรม ตลอดจนค่านิยมของท้องถิ่นและอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามอิทธิพลภายนอกที่มาปฏิสัมพันธ์กับท้องถิ่น”

2. ทฤษฎีการจัดการความรู้ (Knowledge Management)

จากแนวความคิดที่กล่าวว่า “*ความรู้ คือทรัพย์สิน คือแหล่งกำเนิดของนวัตกรรมที่จะสามารถช่วยให้องค์กรอยู่รอดและสามารถแข่งขันได้ในสังคมโลก (Knowledge is described as the mainscore and potential element of creating both innovation and sustainable competitive advantage)*”

“*ความรู้*” เป็นทรัพยากรที่สำคัญสำหรับโลกในอนาคต สำหรับกระบวนการเรียนรู้ในอดีตต้องอาศัยการศึกษาจากหนังสือและตำราเรียนเป็นหลัก ทำให้ความรู้ในอดีตยังมีข้อจำกัดด้านต่างๆ ทั้งในประเด็นของการเข้าถึงที่เป็นไปได้อย่างจำกัดทั้งในแง่ของเวลา และสถานที่ อีกทั้งต้นทุนต่อหน่วยของการผลิตหนังสือเป็นต้นทุนที่ต้องใช้ทรัพยากรสูง และแม้ว่าจะมีการประหยัดต่อขนาด แต่อย่างไรก็ตามในทุกๆหน่วยหนังสือที่ผลิตจะต้องมีต้นทุนตั้งต้นเสมอ อีกทั้งเมื่อความรู้ต่างๆ มีอยู่ในหนังสือก็จะมีข้อจำกัดในการสืบค้นที่ไมอาจทำได้อย่างรวดเร็วเพียงพอกับความต้องการใช้ข้อมูล

อย่างไรก็ตาม ความรู้ได้ถูกทำให้กว้างขวางข้ามพรมแดนทางกายภาพ (Physical Boundary) เข้าสู่โลกเสมือนจริง (Virtual Reality Word) และสามารถเข้าถึงได้อย่างง่ายดายและเร็วมากขึ้นเมื่อมีการพัฒนาระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยงกันดูเผลงมม ทำให้ทศวรรษที่ผ่านมากระบวนการเปลี่ยนแปลงในแง่ของการจัดการความรู้อย่างก้าวกระโดด จนทำให้ปัจจุบันดูเหมือนว่าฐานข้อมูลในเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจะมีข้อมูลทุกอย่างอย่างคอยบริการให้ผู้ใช้เรียกหาได้อย่างที่ต้องการ การเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้มาสู่เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีความสะดวกรวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูล (Available of accessibility) สะดวกในการสืบค้น (Available for searching) อีกทั้งแม้ว่าจะมีค่าใช้จ่ายในการลงทุนตั้งต้นสูงแต่ค่าใช้จ่ายจะลดลงเมื่อมีการใช้ข้อมูลมากขึ้นจนสามารถทำให้เกือบจะปราศจากค่าใช้จ่ายได้เมื่อเทียบกับความรู้ที่สามารถหาได้จากระบบอีกทั้งยังสามารถอำนวยความสะดวกได้โดยไม่จำกัดเรื่องเวลาอีกด้วย

ความรู้ที่มีอยู่มากมายที่กระจายอยู่บนสื่อประเภทต่างๆ ได้ปรับสภาพเข้ามาเป็นชุดข้อมูลบนฐานข้อมูลบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์จนแทบหมดสิ้น อย่างไรก็ตาม แนวความคิดเรื่องสื่อและการใช้สื่อกลับให้ความหมายของข้อมูลที่น่าสนใจไว้ว่า “*การมีข้อมูลน้อยเกินไป และการมีข้อมูลมากเกินไป ต่างส่งผลกระทบต่อผู้ที่ต้องการข้อมูลไม่สามารถเรียกใช้ข้อมูลที่ต้องการได้เช่นเดียวกัน*” ในที่นี้ระบบการจัดการความรู้ และข้อมูลจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดในสถานการณ์ปัจจุบันที่ข้อมูลต่างไหลบ่าท่วมทับระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นจึงเป็นเหตุให้มีการจัดการความรู้

“*การจัดการความรู้*” เป็นกระบวนการในการจัดการ การบริหารความรู้ของบุคคลหรือองค์กรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ แต่ละบุคคลหรือองค์กรล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายที่อาจจะเหมือนหรือแตกต่างกันดังนั้นกระบวนการย่อยในการจัดการความรู้จึงมีการนำเสนอในมุมมองและแนวคิดต่างๆ จำนวนมากขึ้นอยู่กับนิยามของการจัดการความรู้ของแต่ละคนแต่ละองค์กร อย่างไรก็ตาม กระบวนการจัดการความรู้สามารถแบ่งออกเป็นกระบวนการย่อยๆ ได้ดังนี้

- การกำหนดความรู้และแหล่งของความรู้ (Knowledge identification)
- การแสวงหาความรู้จากภายนอก (Knowledge acquisition)
- การพัฒนาหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ (Knowledge creation / development)
- การผสานความรู้ต่างๆ เข้าด้วยกัน (Knowledge integration)
- การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge transfer)
- และการจัดเก็บความรู้ในรูปแบบต่างๆ (Knowledge storage and maintenance) เพื่อนำไปใช้ใหม่ในอนาคต

ลักษณะองค์กรแห่งการเรียนรู้ ต้องมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว เหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริม และ

พัฒนาความรู้ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์ และปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากรในสังกัดให้มีประสิทธิภาพ และมีการเรียนรู้ร่วมกัน

การจัดการความรู้

การจัดการความรู้ หมายถึง การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุด โดยที่ความรู้มี 2 ประเภทคือ

- ความรู้ที่อยู่ในคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์ หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้ง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ การคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้งจึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม

- ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวมถ่ายทอดได้โดยผ่านวิธีต่างๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่างๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม

แนวคิดการจัดทำแผนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Action Plan)

ได้นำแนวคิดเรื่องกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) และกระบวนการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง (Change Management Process) มาประยุกต์ใช้ในการจัดทำแผนการจัดการความรู้ (การจัดการองค์ความรู้ Action Plan)

กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) เป็นกระบวนการแบบหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรเข้าใจถึงขั้นตอนที่ทำให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้หรือพัฒนาการของความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กร ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

- การบ่งชี้ความรู้
- การสร้างและแสวงหาความรู้
- การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ
- การประมวลผลและกลั่นกรองความรู้
- การเข้าถึงความรู้
- การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้
- การเรียนรู้

บทที่ 3

ข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ศึกษา

บทที่ 3 ข้อมูลเบื้องต้นพื้นที่ศึกษา

บทที่ 3 ว่าด้วย การสำรวจข้อมูลภาคสนาม และการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. ภูมิศาสตร์พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
2. ภูมิศาสตร์ และภูมิอากาศ: ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตั้งถิ่นฐาน การวางผัง และรูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นภาคใต้
3. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และการตั้งถิ่นฐานคาบสมุทรภาคใต้
4. การตั้งถิ่นฐาน และผังบริเวณชุมชนพื้นถิ่นภาคใต้
  - 4.1 เล นา โหนด
  - 4.2 องค์ประกอบผังบริเวณหมู่บ้าน
  - 4.3 ผังบริเวณ และสภาพแวดล้อมสรรค์สร้างรอบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัย
5. สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยภาคใต้
  - 5.1 แบบแผนของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยภาคใต้
  - 5.2 เรือนเครื่องผูก เรือนเครื่องสับ และเรือนเครื่องก่อ: การจำแนกสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยภาคใต้ผ่านการเลือกใช้วัสดุ และวิธีการก่อสร้าง
6. ข้อมูลพื้นฐานจ.พัทลุง
  - 6.1 ที่ตั้ง และอาณาเขต
  - 6.2 สภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม
  - 6.3 ประวัติศาสตร์เมืองพัทลุงโดยสังเขป
  - 6.4 ชื่อบ้านนามเมือง “พัทลุง”
  - 6.5 การแบ่งเขตการปกครอง
7. ข้อมูลพื้นฐานของตำบล ในเขตอำเภอที่อยู่ในขอบเขตพื้นที่ศึกษา
  - 7.1 ต.ลำปำ อ.เมืองพัทลุง
  - 7.2 ต.ทะเลน้อย อ.ควนขนุน
  - 7.3 ต.พนางดุง อ.ควนขนุน
  - 7.4 ต.ทานโพธิ์ อ.เขาชัยสน
  - 7.5 ต.จองถนน อ.เขาชัยสน
  - 7.6 ต.นาปะขอ อ.บางแก้ว
  - 7.7 ต.ปากพะยูน อ.ปากพะยูน

7.8 ต.ฝาละมี อ.ปากพะยูน

7.9 ต.เกาะนางคำ อ.ปากพะยูน

8. "เรินแต่แรกเมืองลุง" : สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัย
แบบดั้งเดิมในจ.พัทลุง

8.1 การศึกษาข้อมูล และการลงภาคสนามเบื้องต้น
(Basic Survey)

8.2 การกำหนดเกณฑ์เลือกสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
ที่อยู่อาศัยเพื่อเป็นตัวแทนในการศึกษาเชิงลึก

8.3 เรือนกรณีศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อทำการศึกษาเชิงลึก

8.4 วิธีการศึกษาในประเด็นเรื่องพัฒนาการของรูปแบบ
สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม
ในเขตจังหวัดพัทลุง

8.5 ข้อมูลและแบบสถาปัตยกรรม ของเรือนกรณีศึกษา

8.6 แบบสถาปัตยกรรมสามมิติ ของเรือนกรณีศึกษา
ที่ได้รับการคัดเลือก

1. ภูมิศาสตร์พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

สภาพทางภูมิศาสตร์ของ “ทะเลสาบสงขลา” มีลักษณะเป็น “ลากูน (Lagoon)” โดยต้นน้ำอยู่ทางด้านตะวันตกของกลุ่มน้ำ มีสภาพภูมิประเทศเป็นเทือกเขาคือ เทือกเขานครศรีธรรมราช หรือเทือกเขาบรรทัดทอดยาวจากทิศเหนือจรดทิศใต้ ซึ่งเป็นเขตติดต่อระหว่างจ.ตรังกับจ.พัทลุง และประเทศมาเลเซีย และสภาพภูมิประเทศค่อยๆ ลาดเทมาทางทิศตะวันออกลงสู่ทะเลสาบ ส่วนทางด้านตะวันออกของกลุ่มน้ำจะเป็นสันทรายยาวจากทิศเหนือจรดทิศใต้ติดกับอ่าวไทย โดยต้นกำเนิดของแม่น้ำสาขาย่อยของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาส่วนใหญ่อยู่ในจ.พัทลุง เช่น คลองปากประ คลองลำป่า คลองห่านโพธิ์ เป็นต้น โดยทะเลสาบสงขลา สามารถแบ่งได้เป็น 4 ส่วนหลัก ดังนี้

1) ทะเลน้อย

เป็นส่วนที่อยู่ทางตอนบนสุดของทะเลสาบ มีพื้นที่ครอบคลุม 3 จ. คือ อ.ควนขนุน จ.พัทลุง อ.ชะอวด จ.นครศรีธรรมราช และ อ.ระโนด จ.สงขลา มีพื้นที่ประมาณ 27.2 ตารางกิโลเมตร ความลึกเฉลี่ยประมาณ 1.5 เมตร มีลักษณะเป็นทะเลสาบน้ำจืด โดยมีคลองนางเรียม คลองบ้านกลาง และคลองยวนเชื่อมต่อระหว่างทะเลน้อยกับทะเลหลวง รอบพื้นที่ทะเลน้อยมีลักษณะเป็นพื้นที่พรุขนาดใหญ่ เรียกว่า “พรุควนเคร็ง” มีเนื้อที่ 195,545 ไร่ อยู่ในเขตรอยต่อของจ.พัทลุง จ.สงขลา และจ.นครศรีธรรมราช¹

2) ทะเลสาบตอนบน หรือทะเลหลวง

เป็นส่วนที่อยู่ถัดจากทะเลน้อยลงมาจนถึงแหลมจองถนน อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง และแหลมควายราบฝั่งเกาะใหญ่ อ.กระเสสันธุ์ จ.สงขลา เป็นช่วงที่กว้างใหญ่ที่สุดของทะเลสาบ มีพื้นที่ประมาณ 458.80 ตารางกิโลเมตร ความลึกเฉลี่ยประมาณ 2 เมตร ปกติมีลักษณะเป็นทะเลสาบน้ำจืด แต่ในช่วงฤดูแล้งที่น้ำจืดมีปริมาณน้อย และมีน้ำทะเลหนุนสูง ทำให้ระดับความเค็มของน้ำในทะเลสาบสูงขึ้น

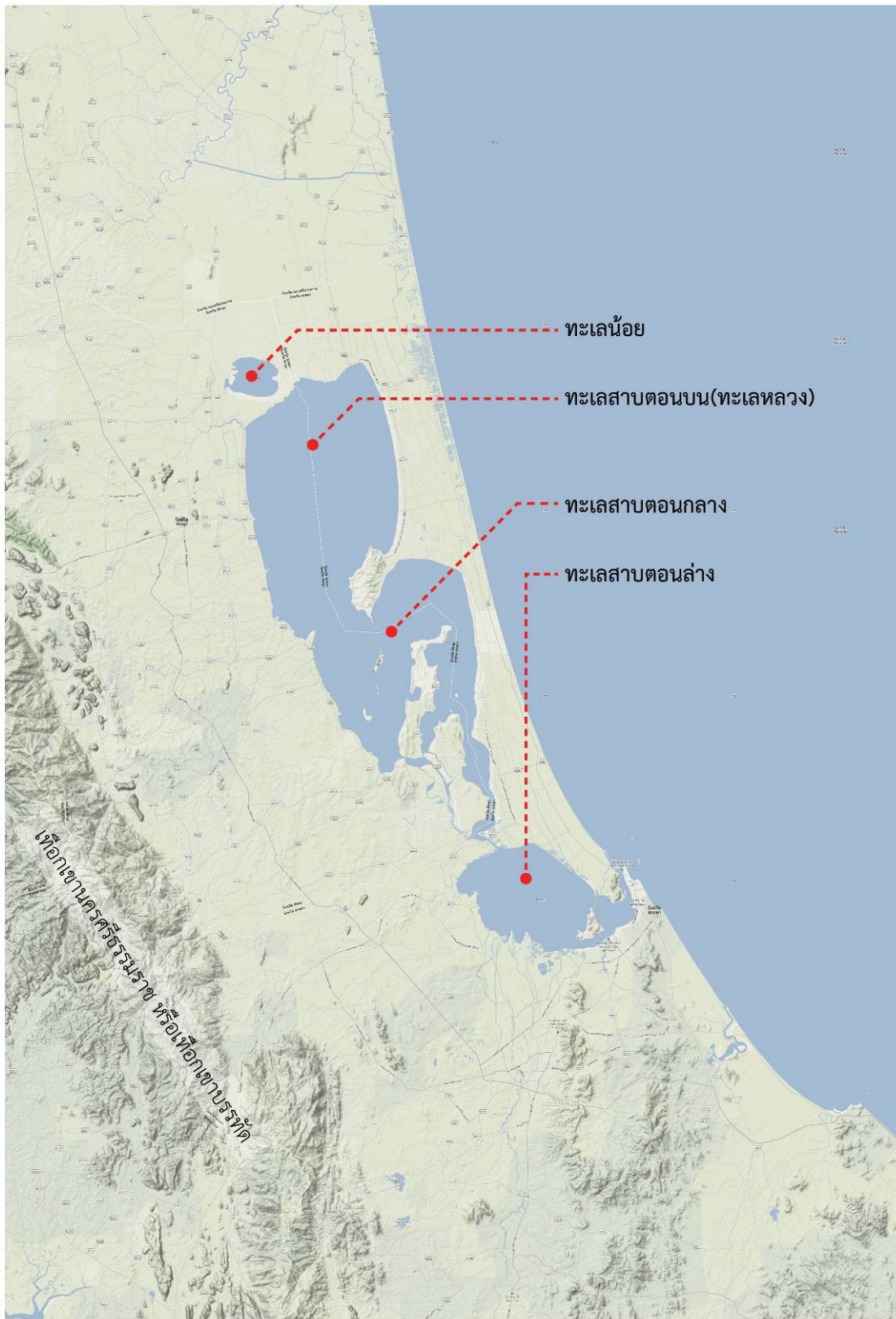
3) ทะเลสาบตอนกลาง

เป็นส่วนที่อยู่ถัดจากทะเลหลวงลงมาบรรจบกับอ.ปากพะยูน จ.พัทลุง และบริเวณปากอ.สิงหนคร จ.สงขลา มีพื้นที่ประมาณ 377.2 ตารางกิโลเมตร ความลึกเฉลี่ยประมาณ 2 เมตร เป็นส่วนของทะเลสาบที่มีเกาะหลาย เช่น เกาะสี่ เกาะห้า เกาะนางคำ เป็นต้น ทะเลสาบตอนกลางมีลักษณะเป็นระบบนิเวศแบบสามน้ำ หรือที่เรียกว่า “น้ำสามรส” อันได้แก่ น้ำเค็ม น้ำจืด และน้ำกร่อย ซึ่งจะมีความเค็มที่ผันแปรไปตามแต่ละฤดูกาล

4) ทะเลสาบตอนล่าง

เป็นส่วนนอกสุดของทะเลสาบเชื่อมต่อกับอ่าวไทย พื้นที่ทั้งหมดอยู่ในเขตจ.สงขลา ครอบคลุมอ.เมืองสงขลา อ.บางกล่ำ อ.ควนเนียง และอ.สิงหนคร มีพื้นที่ประมาณ 185.8 ตารางกิโลเมตร ซึ่งนับตั้งแต่ปากทะเลตรงบริเวณที่เชื่อมต่อกับทะเลหลวงตรงตำแหน่งหัวเขาแดง-แหลมสนอ่อนนับไปจนถึงบริเวณปากอ.ซึ่งเป็นช่องทางน้ำแคบที่เชื่อมระหว่างทะเลสาบตอนล่างกับทะเลสาบตอนกลาง ความลึกเฉลี่ยประมาณ 1.5 เมตร ยกเว้นบริเวณช่องแคบที่ติดต่อกับทะเลอ่าวไทย ซึ่งเป็นช่องเดินเรือมีความลึกประมาณ 12-14 เมตร บริเวณนี้มีลักษณะเป็นทะเลสาบน้ำเค็มเป็นส่วนใหญ่ แต่บางช่วงในฤดูฝนมีลักษณะเป็นน้ำกร่อย เนื่องจากได้รับน้ำจืดจากฝนเป็นปริมาณมาก นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลจากน้ำขึ้น-น้ำลงอยู่ตลอดเวลา

¹ ทิวา ศุภจรยา. “สภาพภูมิศาสตร์และการตั้งถิ่นฐานชุมชนโบราณบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา”, สัมมนาทางวิชาการ พัทลุงศึกษา: พัฒนาการสังคมวัฒนธรรม บริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา. 23-25 สิงหาคม 2536. ศูนย์วัฒนธรรมจ.พัทลุง. ไม่มีเลขหน้า.

ภาพที่ 3-1: แสดงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แบ่งเป็น 4 ส่วนหลัก คือ ทะเลน้อย ทะเลสาบตอนบน (ทะเลหลวง) ทะเลสาบตอนกลาง และทะเลสาบตอนล่าง

2. ภูมิศาสตร์ และภูมิอากาศ: ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตั้งถิ่นฐาน การวางผัง และรูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นภาคใต้

เนื่องจากภูมิประเทศของภาคใต้ที่มีลักษณะเป็นคาบสมุทรที่ทอดตัวยาวในแนวเหนือ-ใต้ และตั้งอยู่ใกล้ชิดกับเส้นศูนย์มากกว่าภูมิภาคใดๆของไทย นอกจากนี้ ยังมีมหาสมุทรขนานอยู่ทั้งสองข้าง ภูมิอากาศของภาคใต้จึงมีความแปรปรวนสูงจากอิทธิพลของทะเลทั้งอ่าวไทย และมหาสมุทรอินเดีย ตลอดจนอิทธิพลจากกระแสลม ทั้งลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดผ่าน มาจากภาคพื้นมหาสมุทรซึ่งได้หอบเอาไอน้ำที่กลั่นตัวขึ้นไปในอากาศมาเมื่อพัดผ่านแผ่นดินคาบสมุทรจึงควบแน่นกลั่นตัวลงมาเป็นน้ำฝน ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้พื้นที่ภาคใต้จึงมีฝนที่ตกชุก และมีพายุลมแรงตลอดทั้งปี ตลอดจนมีความชื้นสัมพัทธ์ในอากาศสูง ซึ่งปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวมาข้างต้นส่งผลกระทบต่อการสร้างบ้านเรือน และวัฒนธรรมการเป็นอยู่ของผู้คนเป็นอย่างสูง นอกเหนือไปจากปัจจัยแวดล้อมมีต้ออื่นๆ ดังจะได้กล่าวต่อไป

นอกจากนี้ คาบสมุทรภาคใต้ยังมีความหลากหลายในแง่ของสภาพภูมิศาสตร์ มีทั้งที่ราบชายฝั่งทะเลปากอ่าว ที่ราบเชิงเขา หรือระหว่างภูเขา ที่ราบตามแนวสายน้ำ ตลอดจนทะเลสาบน้ำจืด และน้ำกร่อยที่กว้างใหญ่ ภูมิลักษณะทางพื้นที่ที่หลากหลายดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้คนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคใต้ต้องแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตในหลากหลายรูปแบบ และสืบทอดแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆ สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นจนกลายเป็นภูมิปัญญา และมีการปรับตัวให้เหมาะสมสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตที่แปรเปลี่ยนไปตลอดเวลา

ในการตั้งถิ่นฐานดั้งเดิม ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือการเลือกพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ที่เหมาะสมสำหรับการทำนาปลูกข้าวซึ่งเป็นพืชอาหารหลักของคนไทยได้ อย่างไรก็ตามที่ราบที่อุดมสมบูรณ์และกว้างขวาง ตลอดจนมีน้ำท่าอุดมสมบูรณ์เช่นพื้นที่ราบรอบๆ ทะเลสาบสงขลา หรืออาจจะเรียกได้ว่าที่ราบในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งตั้งอยู่ในพิกัดระหว่างละติจูดที่ 6 องศา 28 ลิปดา ถึง 7 องศา 58 ลิปดาเหนือ และระหว่างลองจิจูดที่ 99 องศา 47 ลิปดา ถึง 100 องศา 37 ลิปดาตะวันออก มีเนื้อที่ประมาณ 5,309,356 ไร่ หรือ 8,062.97 ตารางกิโลเมตร² โดยพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขต 3 จ. คือ จ.สงขลา จ.พัทลุง และ จ.นครศรีธรรมราช

สำหรับพื้นที่รอบทะเลสาบ สามารถจำแนกตามลักษณะของภูมิประเทศดังต่อไปนี้ คือ "พื้นที่ราบด้านตะวันออกของทะเลสาบ" ได้แก่ พื้นที่ทางฝั่งตะวันออกของทะเลสาบซึ่งทำหน้าที่เป็นคั่นกันระหว่างทะเลสาบและทะเลหลวง ซึ่งมีลักษณะเป็นสันทรายที่ทอดตัวในแนวเหนือ-ใต้ที่ทอดตัวมาจากแนวของสันทรายแหลมตะลุมพุกทอดตัวต่อเนื่องมาจนถึงอ.ชะอวด จ.นครศรีธรรมราชยาวไปจนจรดพื้นที่หัวเขาแดงใน อ.สิงหนคร จ.สงขลา เรียกแนวสันทรายนี้ว่า "สันทรายสทิงพระ" ซึ่งมีความยาวประมาณ 155 กิโลเมตร ทั้งนี้สันทรายสทิงพระเกิดจากการทับถมตะกอนชายฝั่งทะเลซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ที่พัดจากทะเลจีนใต้ซึ่งพัดเข้าหาชายฝั่งคาบสมุทรอันทำให้เกิดการทับถมของตะกอนดินต่างๆ และเป็นที่น่าสนใจว่าในแผนที่เก่าของชาวต่างชาติที่ร่วมสมัยกับอยุธยาเขียนในลักษณะที่แสดงให้เห็นว่าทะเลสาบสงขลายังมีปากน้ำขนาดใหญ่ที่เชื่อมต่อกับ "ทะเลนอก" ซึ่งหากแผนที่ดังกล่าวได้ให้ภาพที่แม่นยำก็แสดงให้เห็นว่าแนวสันทรายสทิงพระแห่งนี้ได้มีก่อตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว และได้ทำหน้าที่เป็นคั่นกันน้ำแบ่งพื้นที่สองส่วนออกจากกัน ก่อให้เกิดเป็นทะเลสาบสงขลาในพื้นที่ตอนในของแผ่นดินในที่สุด

² ปณัญญา ธเนศวร และคณะ. แผนการใช้ที่ดินลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. (เอกสารทางวิชาการ เลขที่ 02/07/41, กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2541. หน้า 2.

นอกจากนี้ ลักษณะทางธรณีวิทยาของสันทรายสทิงพระมีลักษณะเป็นคันสูงสลับกับที่ราบลุ่ม มีความกว้างที่สุดประมาณ 10 กิโลเมตร และที่แคบที่สุดกว้างประมาณ 3 กิโลเมตร โดยมีสันกลางทอดตัวลงมากเป็นแกนกลาง ทำให้พื้นที่ทางปากกริมทะเลค่อนข้าง มีลักษณะเป็นเนินทรายที่ลาดลงไปยังชายฝั่งทะเล ในขณะที่อีกฟากหนึ่งของแกนกลางดังกล่าวมีลักษณะเป็นดินตะกอนที่มีความละเอียดและกักเก็บน้ำได้ดี³ พื้นที่แถบอ.สทิงพระ อ.ระโนด อ.กระแสดินจึงเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญ

ส่วนที่สอง คือ "พื้นที่ราบด้านตะวันตกของทะเลสาบ" ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นชายฝั่งทะเลมาก่อน จนกระทั่งเมื่อมีการทับถมของแนวสันทรายสทิงพระจึงทำให้พื้นที่ลุ่มที่เคยเป็นท้องทะเลเดิมที่อยู่ระหว่างพื้นที่ลาดเชิงเขาบรรทัดกับสันทรายสทิงพระกลายเป็นทะเลสาบน้ำจืดในที่สุด พื้นที่ทางปากตะวันตกของทะเลสาบที่กล่าวมานี้มีลักษณะเป็นพื้นที่ลาดเชิงเขาที่ลาดชันขึ้นไปทางด้านตะวันตกไปสู่แนวเทือกเขาบรรทัดที่ทอดตัวยาวเป็นกระดูกสันหลังของคาบสมุทรในแนวทิศเหนือ-ใต้ นอกจากนี้ พื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะทางกายภาพเป็นลูกคลื่นลอนลาดสลับลอนชัน และที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำลำคลองที่ไหลลงมาจากแนวเทือกเขาบรรทัดทางตะวันตกไหลลงสู่ทะเลสาบที่อยู่ทางตะวันออกอยู่หลายสาย เช่น คลองปากประ คลองลำปำ คลองหานโพธิ์ จึงทำให้บริเวณที่ราบลุ่มแถบนี้มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยได้รับแร่ธาตุและอินทรีย์วัตถุที่มาจากดินที่ลำน้ำสายต่างๆ ได้ลำเลียงมา แต่ในปัจจุบันแม่น้ำลำคลองเหล่านี้ก็มีความตื้นเขินลงมาก และหลายสายก็สิ้นสภาพการเป็นลำน้ำไปเสียแล้ว ทั้งที่เกิดจากการบุกรุกจากมนุษย์ หรือการที่ปริมาณน้ำฝน และน้ำท่าที่มีปริมาณลดน้อยลง ตลอดจนการตื้นเขินจากการทับถมของตะกอนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฏจักรของแม่น้ำเองก็ตามที่

นอกจากนี้ ภูมิอากาศของพื้นที่เป็นแบบมรสุมเขตร้อน และมีฝนตกชุกมากเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากมวลอากาศที่พัดผ่านมหาสมุทรทั้งสองฝั่ง ทั้งนี้ในช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายนซึ่งถือว่าเป็น "ฤดูฝนช่วงแรก" โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดผ่านจากมหาสมุทรอินเดีย แต่ทว่าฝนช่วงต้นนี้จะตกในพื้นที่ จ.พัทลุง หรือด้านตะวันออกของเทือกเขาบรรทัดน้อยกว่าทางปากตะวันตก เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่มีเทือกเขาบรรทัดทอดตัวยาวลงมาในแนวเหนือ-ใต้ จึงทำให้พื้นที่ปากตะวันออกของเทือกเขาบรรทัดเป็นเขตเงาฝน และ "ฤดูฝนช่วงหลัง" จะอยู่ระหว่างเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคมซึ่งเป็นผลมาจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดผ่านอ่าวไทยเข้าหาฝั่งโดยไม่มีเทือกเขาเป็นแนวกำบังลมจึงทำให้มีฝนตกหนักในพื้นที่

นอกจาก ฤดูฝนแล้ว พื้นที่แถบนี้จะมีฤดูร้อนเป็นช่วงสั้นๆ ประมาณ 3 เดือน โดยเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ไปสิ้นสุดเดือนเมษายน⁴ จากมูลเหตุดังกล่าวมาข้างต้น ทั้งในประเด็นเรื่องความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ตลอดจนมีฤดูฝนที่ชุกมากทำให้พื้นที่บริเวณนี้มีความสมบูรณ์อย่างสูงเหมาะแก่การทำนา และได้ทำหน้าที่เป็นอยู่อาศัยของคาบสมุทรภาคใต้ ตลอดจนดินแดนตอนปลายของคาบสมุทรในแถบคาบสมุทรมะละกาอีกด้วย ประกอบกับการมีแม่น้ำลำคลองหลายสายไหลผ่านที่ราบสูงลงสู่ทะเล ทำให้บริเวณนี้มีความเหมาะสมแก่การเพาะปลูก โดยเฉพาะการทำนาปลูกข้าวอย่างยิ่ง ซึ่งต่อมาบริเวณดังกล่าวกลายเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญของภาคใต้ และเป็นที่ตั้งของชุมชนที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มาเป็นระยะเวลายาวนาน

สำหรับพื้นที่ส่วนที่เป็น "ทะเลสาบ" มีลักษณะเป็น "ลากูน (Lagoon)" ซึ่งหมายถึง "พื้นที่น้ำที่กว้างใหญ่ที่อยู่ภายในแผ่นดิน มักเกิดในบริเวณแอ่งแผ่นดิน หรือบริเวณที่มีน้ำขังซึ่งอาจจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของธรณีสัณฐาน ตลอดจนการทับถมของดินตะกอนบริเวณปากน้ำที่เชื่อมต่อกับทะเล" โดยมีพื้นที่ต้นน้ำอยู่ทางด้านตะวันตกของกลุ่มน้ำ มีสภาพภูมิประเทศเป็นเทือกเขาคือ เทือกเขานครศรีธรรมราช หรือเทือกเขาบรรทัดทอดยาวจากทิศเหนือจรดทิศใต้ ซึ่งเป็นเขตติดต่อระหว่าง จ.ตรังกับ จ.พัทลุง และประเทศมาเลเซีย และสภาพภูมิประเทศค่อยๆ ลาดเทมาทางทิศตะวันออกลงสู่ทะเลสาบ ซึ่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นทะเลสาบที่มีมีอาณาเขตใหญ่ที่สุด

³ ทิวา ศุภจรรยา. "สภาพภูมิศาสตร์และการตั้งถิ่นฐานชุมชนโบราณบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา", สัมมนาทางวิชาการ พัทลุงศึกษา: พัฒนาการสังคมวัฒนธรรม บริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา. 23-25 สิงหาคม 2536. ศูนย์วัฒนธรรมจ.พัทลุง. ไม่มีเลขหน้า.

⁴ ปณัญญา ธนเศรษฐ และคณะ. แผนการใช้ที่ดินลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. (เอกสารทางวิชาการ เลขที่ 02/07/41, กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2541. หน้า 4.

กว่าทะเลสาบอื่นๆในประเทศไทย มีพื้นที่ครอบคลุมเขต จ.สงขลา จ.พัทลุง และ จ.นครศรีธรรมราช อยู่ระหว่าง ละติจูด 7 องศา 5 ลิปดาเหนือ และลองจิจูด 100 องศา 4 ลิปดาตะวันออก มีพื้นที่ประมาณ 1,042.6 ตาราง กิโลเมตร มีรูปร่างเป็นแนวยาวตามชายฝั่งทะเลจากทิศเหนือไปยังทิศใต้ประมาณ 75 กิโลเมตร ความกว้างจากทิศ ตะวันตกไปยังทิศตะวันออก ประมาณ 20 กิโลเมตร มีความลึกประมาณ 1.5-2.5 เมตร⁵ ในที่ได้จำแนกพื้นที่ ออกเป็น 4 ส่วนหลัก คือ "ทะเลน้อย" "ทะเลสาบตอนบน หรือทะเลหลวง" "ทะเลสาบตอนกลาง" และ "ทะเลสาบ ตอนล่าง"

สำหรับ "ทะเลสาบสงขลาตอนบน" คือ ส่วนของทะเลสาบที่อยู่เหนือสุดซึ่งมีลำคลองเชื่อมต่อกับทะเลน้อย เรื่อยลงมาถึง "ฝั่งลำปำ" ซึ่งอยู่ในเขต จ.พัทลุง ซึ่งมี "คลองลำปำ" บ้างเรียกทะเลสาบตรงบริเวณนี้ว่า "ทะเลลำปำ" เป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อเข้าไปยังพื้นที่ตอนใน และทางฝั่งสงขลาแถบเกาะใหญ่ ระโนด และกระแสดินธุ์ ซึ่งน้ำบริเวณ นี้ น้ำจืด "ทะเลสาบสงขลาตอนกลาง" คือ พื้นที่ทะเลสาบตั้งแต่ใต้คลองลำปำลงมา มี "ลำคลองทานโพธิ์" ที่สามารถ เชื่อมต่อเข้าไปยังพื้นที่ตอนใน เรื่อยลงมาทางใต้ผ่านชุมชน "บ้านจงเก" จึงเรียกทะเลสาบบริเวณนี้ว่า "ทะเลจงเก" ต่อลงมายังแถบ "บางแก้ว" ซึ่งแต่เดิมเป็นชุมชนชาวนาขนาดใหญ่มาตั้งแต่สมัยอยุธยาตั้งปรากฏประจักษ์หลักฐาน คือ "วัดตะเข้ยนบางแก้ว" ซึ่งเป็นวัดสำคัญประจำชุมชน และมีการสร้างพระเจดีย์ประธานของวัดที่สะท้อนว่าได้รับ อิทธิพลจากพระบรมธาตุเจดีย์วัดพระธาตุนครศรีธรรมราช ต่อลงมาคือ "ชุมชนสะทัง" และ "จองถนน" ต่อไปยังแถบ "เกาะสี่เกาะห้า" และ "เกาะนางค้ำ" ซึ่งน้ำในบริเวณนี้ในบางฤดูกาลจะเป็นน้ำกร่อยเนื่องจากใกล้กับปากพะยูน และ "ทะเลสาบสงขลาตอนล่าง" คือ ส่วนที่นับเรื่อยลงไปจาก "ปากพะยูน" "คลองปากกรอ" ในเขตจ.พัทลุง และ เข้าสู่พื้นที่ "บางกล่ำ" "ท่านางหอม" ซึ่งบางครั้งเรียกว่า "ทะเลหาดใหญ่" และแถบ "เกาะยอ" และมีทางออกปากทะเลตรงหัว เขาแดงฝั่งอ.สิงหนคร และแหลมสนอ่อนทางฝั่งเมืองสงขลา

ภาพที่ 3-2: ทะเลสาบสงขลาบริเวณท้องที่ปากพะยูนเป็นตำแหน่งที่บรรจบกันระหว่างทะเลสาบสงขลาตอนกลางกับทะเลสาบสงขลา ตอนล่าง

⁵ กิตติ ดันไทย. *หนึ่งศตวรรษเศรษฐกิจของกลุ่มทะเลสาบสงขลา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2552 หน้า 39-40.

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งที่น่าเสนอโดยนิพัทธ์พร เพ็งแก้ว ได้เสนอไว้ในบทความเรื่อง "รอยผ่านของเวลา ณ ห้วงน้ำทะเลสาบ" ในหนังสือสองฝั่งเล ใจความว่า เมื่อราวประมาณ 300 ปีก่อนในช่วงเวลาร่วมสมัยกับอยุธยา นั้น สันทรายสีทึบพระอาทิตย์ยังไม่ได้ก่อรูปร่างชัดเจนเช่นที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากมีเอกสารแผนที่ที่จัดทำขึ้นโดยชาวต่างชาติหลายฉบับที่แสดงข้อมูลในลักษณะที่ว่าชายฝั่งสีทึบซึ่งพระมีสภาพเป็นเกาะแก่งอยู่กลางทะเล ซึ่งหมายความว่าพื้นที่ทะเลสาบสงขลานั้นเคยเป็นพื้นที่เดียวกันกับทะเลหลวง หรืออ่าวไทยนั่นเอง ดังตัวอย่างแผนที่อุซาคเนย์ โดยวิลเลียม บลาว ที่ตีพิมพ์ที่อัมสเตอร์ดัมในปี พ.ศ.2173, แผนที่ของอาณาจักรสยามและอาณาจักรใกล้เคียง โดยบาทหลวง Placide Augustine นักภูมิศาสตร์แห่งราชสำนักฝรั่งเศส, แผนที่ราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2226 โดย เกียโคโม แคนเลลี ดา วิกโนลา ชาวอิตาลี เป็นต้น⁶ ซึ่งแผนที่เหล่านี้ยังแสดงให้เห็นว่าชายฝั่งสันทรายสีทึบพระยังไม่ได้ทับถมเป็นแนวเดียวกันเช่นปัจจุบัน นอกจากนี้ ในบันทึกของการเดินเรือของกัปตันเพรเดอริก อาร์เธอร์ นีล ชาวอังกฤษ ระหว่างปี พ.ศ. 2383-2384 ร่วมสมัยกับรัชกาลที่ 3 ซึ่งได้แล่นผ่านพื้นที่ และบันทึกข้อมูลของพื้นที่โดยรอบ ดังนี้ "เราก็ก่อนข้ามช่องแคบอยู่ระหว่างนครศรีธรรมราช (Ligor) และหมู่เกาะตันตาเลม (Tantelem) บางแห่งการเดินทางก็ค่อนข้างน่ากลัวเพราะเต็มไปด้วยโขดหิน แต่คนนำร่องของเราเคยผ่านทางนี้มาแล้วด้วยเรือเล็กเขาก็เลยอาสาพาเรือ ทิวทัศน์แถบนี้ทั้งสองฟากดูใหญ่โตมากทางฝั่งเมืองนครศรีธรรมราชเก่า ทิวเขาก็แสดงความอุดมสมบูรณ์แตกต่างกัน คือ ทางยอดเขานั้นรู้สึกโล่งเตียน ไม่เหมือนทางต่ำกว่าที่อุดมสมบูรณ์ของเกาะตันตาเลม (Tantalem) นอกจากนี้ยังมีอ่างเล็กๆ แถวเมืองดาลุง (Talung) ราว 4 โมงเย็น เราก็ก่อนเมืองสงขลา (Sangola)"⁷ แต่อย่างไรก็ตามในอีก 50 ปีต่อมา คือในปี พ.ศ. 2437 กัปตัน วาริงตัน สมิทได้ใช้ปูมการเดินทางเรือเดียวกันกับกัปตันเพรเดอริก อาร์เธอร์ นีล แต่ปรากฏว่าไม่สามารถใช้เส้นทางเดินเรือตามเดิมได้ เนื่องจากร่องน้ำดังกล่าวได้ตื้นเขินมาก⁸ ซึ่งหมายถึงว่าสันทรายสีทึบพระเริ่มก่อตัวทับถมร่องน้ำเดิมอันเป็นเหตุให้ทะเลสาบสงขลาได้เริ่มก่อตัวขึ้นและแยกขาดจาก "ทะเลหลวง" หรือ "ทะเลนอก" ตามชื่อที่เรียกของชาวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาไปในที่สุด

ภาพที่ 3-3: ทะเลสาบสงขลาตอนบนมุมมองจากฝั่ง อ.ระโนด จ.สงขลา

⁶ นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. "รอยผ่านของเวลา ณ ห้วงน้ำทะเลสาบ" ใน สองฝั่งเล. กรุงเทพฯ: สายธาร. 2549. หน้า 128-129.

⁷ นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. "รอยผ่านของเวลา ณ ห้วงน้ำทะเลสาบ" ใน สองฝั่งเล. กรุงเทพฯ: สายธาร. 2549. หน้า 129.

⁸ นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. "รอยผ่านของเวลา ณ ห้วงน้ำทะเลสาบ" ใน สองฝั่งเล. กรุงเทพฯ: สายธาร. 2549. หน้า 129.

นอกจากนี้ "ทะเลน้อย" ซึ่งในปัจจุบันเป็นพื้นที่ที่ตัดขาดออกจากพื้นที่ทะเลสาบสงขลาไปแล้ว เพียงแต่มีช่องทางน้ำขนาดเล็กเชื่อมกันคือ "คลองนางเรียง" "คลองบ้านกลาง" และ "คลองยวน" แต่เดิมนั้นทะเลน้อยก็เคยเป็นส่วนหนึ่งของชะวากของทะเลสาบตอนบน ดังปรากฏแสดงอยู่ในแผนสยามที่สำรวจโดยพระวิภาคภูวดล (J. Mc Carthy) ที่จัดทำขึ้นในราวปี พ.ศ. 2424-2436 อีกด้วย และจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและวัยวุฒิในท้องที่ชุมชน ต.ทะเลน้อย และ ต.พนาบุตร อ.ควนขนุน จ.พัทลุง ยังได้รับข้อมูลอีกว่า แต่เดิมพื้นที่ทะเลน้อยก็ได้เป็นท้องน้ำกว้างขวางเช่นในปัจจุบัน หากแต่มีลักษณะเป็นป่าพรุและมีต้นไม้ขนาดใหญ่ขึ้นอยู่มากมาย แต่เกิดเหตุไฟป่าครั้งใหญ่ในฤดูแล้งที่น้ำในพรุนั้นเหือดแห้งลงเกิดการลุกไหม้ลาม และกรุ่นร้อนระอุอยู่ซึ่งเป็นซากใบไม้ที่ทับถมเป็นชั้นหนา และเป็นเชื้อไฟอย่างดี จนกระทั่งต้นไม้ในป่าพรุได้ล้มตายลงจนหมด และต่อมามีการขุดลอกทะเลน้อยอยู่ตลอดเวลา ทำให้ดินตะกอนไม้ทับถมตามวัฏจักรทะเลน้อยจึงมีสภาพเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ภาพที่ 3-4: คลองที่เชื่อมทะเลน้อยกับทะเลสาบสงขลาตอนบน หรือที่ในท้องถิ่นเรียกทะเลสาบสงขลาส่วนนี้ว่า "ทะเลระโนด" ในปัจจุบันมีการสร้างสะพานที่ตัดเชื่อมจากทะเลน้อย จ.พัทลุง ข้ามไปยังฝั่งระโนดฝั่งสงขลา

ภาพที่ 3-5: การทำประมงเป็นอาชีพที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของคนลุ่มน้ำทะเลน้อย

3. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และการตั้งถิ่นฐานคาบสมุทรภาคใต้⁹

พื้นที่คาบสมุทรภาคใต้ปากตะวันออก และพื้นที่รอบๆ ทะเลสาบสงขลา ซึ่งหมายรวมไปถึงพื้นที่รอบทะเลน้อย ครอบคลุมพื้นที่ใน จ.สุราษฎร์ธานี จ.นครศรีธรรมราช จ.สงขลา และ จ.พัทลุง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ตลอดจนทำเลที่ตั้งยังเป็นพื้นที่ที่อยู่บนเส้นทางการเชื่อมต่อการค้าทางเรือบนเส้นทางการค้าสายมหาสมุทรตลอดจนยังมีการเชื่อมต่อข้ามคาบสมุทรที่เป็นเส้นทางลัดไม่ต้องเดินเรืออ้อมช่องแคบมะละกา แต่ทว่าเส้นทางข้ามคาบสมุทรดังกล่าวนั้นก็ได้อาศัยเดินทางตามลำน้ำสายต่างๆ เพื่อให้ทุนแรงในการเดินทาง และเดินทางข้ามเทือกเขาบรรทัดแล้วจึงค่อยหาช่องทางลัดเลาะลงลำน้ำอีกสายในอีกฟากหนึ่งของสันปันน้ำ ซึ่งการเดินทางดังกล่าวแม้ว่าจะย่นระยะทางได้มากแต่ก็ไม่สะดวกนัก และขนส่งสินค้าได้ไม่มากมายเมื่อเทียบกับเส้นทางสายมหาสมุทร

ด้วยมูลเหตุที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลให้พื้นที่ต่างๆ บนคาบสมุทรภาคใต้ถูกเลือกให้เป็นพื้นที่ลงหลักปักแหล่ง และตั้งถิ่นฐานของผู้คนมากมายและหลากหลายวัฒนธรรมในบริเวณนี้มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และในราวพุทธศตวรรษที่ 4-5 พบมีร่องรอยของการใช้อักษรที่เข้ามาพร้อมกับวัฒนธรรมฮินดูผ่านการค้าขาย เนื่องจากคาบสมุทรภาคใต้นั้นตั้งอยู่บนเส้นทางการที่เชื่อมต่อระหว่างจีนและอินเดีย¹⁰ รวมไปถึงอาหรับ เปอร์เซีย มาลายู ที่เดินทางติดต่อกันเพื่อการค้าขายทางเรือโดยอาศัยแรงลม กล่าวคือ ในการเดินเรือจากอินเดียเพื่อขึ้นไปค้าขายกับจีนโดยอาศัยกำลังจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และอาศัยลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้เพื่อเดินทางจากจีนไปอินเดีย ซึ่งจะพัดปีละหนึ่งครั้งทำให้การเดินทางเชื่อมต่อระหว่างสองอารยธรรมดังกล่าวจำเป็นต้องใช้เวลายาวนานถึง 2 ปี จึงจำเป็นต้องแวะพักบนเมืองต่างๆ ระหว่างทางเพื่อซ่อมแซมเรือ และสะสมอาหารเพื่อเดินทางต่อ ตลอดจนการแลกเปลี่ยน และรวบรวมสินค้าพื้นบ้านเพื่อนำไปค้าขายต่อไป โดยเฉพาะสินค้าจำพวกเครื่องเทศที่มีอุดมสมบูรณ์อยู่ในบริเวณหมู่เกาะ และคาบสมุทรภาคใต้ จนอาจเรียกเส้นทางการค้าแถบนี้ได้ว่าเป็น "เส้นทางสายเครื่องเทศ"¹¹

ช่วงหลังพุทธศตวรรษที่ 5 ที่เริ่มมีการตั้งถิ่นฐานก่อร่างสร้างเมืองบนคาบสมุทรภาคใต้โดยมีปัจจัยขับเคลื่อนเรื่องการค้าดังกล่าวมาข้างต้นแต่ก็ยังไม่เข้มข้นมากนัก จนกระทั่งในราวพุทธศตวรรษที่ 8 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเส้นทางการค้าสายแอฟริกาผ่านทวีปที่ผ่านเอเชียกลางถูกปิดเนื่องจากความไม่สงบ ทำให้รัฐการค้าในยุโรปและเอเชียกลางที่เริ่มมีขั้วขึ้นแล้วนั้นได้หันหน้ามาทำการค้าบนเส้นทางสายมหาสมุทรแทน มูลเหตุดังกล่าวยิ่งส่งผลให้เมืองท่าการค้าในคาบสมุทรภาคใต้อิงทวีความสำคัญมากขึ้น และมีการขยายขนาดของชุมชนจนพัฒนาการเข้าสู่ความเป็นเมือง และรัฐในเวลาต่อมา ดังการปรากฏขึ้นของรัฐศรีวิชัยในราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 ที่เป็นเครือข่ายของเมืองที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรภาคใต้ คาบสมุทรมาลายู และบริเวณหมู่เกาะต่างๆ ที่อยู่บนเส้นทางการค้าภาคพื้นมหาสมุทร แต่ศูนย์กลางอำนาจของรัฐศรีวิชัยนี้น่าจะเคลื่อนตัวลัดเปลี่ยนกันไปมาตามความเข้มแข็งของเมืองต่างๆ ในลักษณะของการเป็นรัฐแบบ "สมาพันธ์รัฐ"¹² โดยมีพื้นฐานของความเข้มแข็งอยู่บนฐานเศรษฐกิจการค้าทางทะเล ยุทธนาวิ ตลอดจนมีพระพุทธรูป และศาสนสถานอันดูตั้งปรากฏหลักฐานของแหล่งโบราณคดีต่างๆ จำนวนมากมาย อาทิ การค้นพบจารึกหุบเขาช่องค้อย¹³ ที่ อ.ร่อนพิบูลย์ จ.นครศรีธรรมราช ซึ่งสันนิษฐานว่าที่มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 12-13 สะท้อนให้เห็นถึงการตั้งถิ่นฐานหรือการพักค้างชั่วคราวของกลุ่มชนที่นับถือศาสนาฮินดูแบบไศวินิกาย และใช้ภาษาสันสกฤตที่ใช้เส้นทางเดินข้ามคาบสมุทรโดยอาศัยเส้นทางลำน้ำเป็นหลัก

⁹ ปรับปรุงจาก เกียรติไกร เกิดศิริ. "สังวาลย์วัฒนธรรมมรดกพุทธศิลป์สถาปัตยกรรมแห่งคาบสมุทรภาคใต้: ศักยภาพร่วมในการเสนอชื่อแบบรวมกลุ่มสู่เส้นทางมรดกโลก" ใน เอกสารประกอบการบรรยายในโครงการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ 8 เรื่อง พระธาตุเจดีย์สุเมธโลก. วันที่ 13-15 ธันวาคม พ.ศ.2556 ณ โรงแรมทวินโลดส์ อ.เมืองฯ จ.นครศรีธรรมราช.

¹⁰ อมรา ศรีสุชาติ. สายรากภาคใต้: ภูมิทัศน์ ภูมิปัญญา จิตลักษณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544. หน้า 3.

¹¹ สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. โครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544. หน้า 42.

¹² จากหลักฐานศิลาจารึกเกตุรุ๊ก เกาะชวา ที่จารึกขึ้นในราว พ.ศ. 1235 แสดงให้เห็นว่า "ศรีวิชัยราชา" ไม่ได้มีพระองค์เดียว. ดูเพิ่มเติมใน อมรา ศรีสุชาติ. สายรากภาคใต้: ภูมิทัศน์ ภูมิปัญญา จิตลักษณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544. หน้า 12 และ 42.

¹³ ดูข้อมูลเพิ่มเติม จารึกหุบเขาช่องค้อย ในฐานะข้อมูลจารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เข้าถึงข้อมูล http://www.sac.or.th/databases/in_scriptions/in_scribe_detail.php?id=58

สำหรับพื้นที่คาบสมุทรภาคใต้นั้นมีการตั้งศูนย์กลางอยู่แถบพื้นที่สุราษฎร์ธานีถึงนครศรีธรรมราชซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นเมืองท่าการค้าทางทะเลในขณะเดียวกันก็สัมพันธ์กับเส้นทางการค้าข้ามคาบสมุทร¹⁴ นอกจากนี้ยังมีการค้นพบจารึกภาษามอญโบราณที่สันนิษฐานว่ามีอายุในราวพุทธศตวรรษที่ 12 ในวัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชด้วย¹⁵

สำหรับคาบสมุทรสทิงพระมีร่องรอยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนต่างๆ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมา ส่วนพื้นที่ฝั่งตะวันตกของทะเลสาบพร่องรอยของแหล่งโบราณคดีในเขตพื้นที่ อ.เมืองพัทลุง และพื้นที่ อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง¹⁶ ตลอดจนประจักษ์หลักฐานมรดกทางสถาปัตยกรรม และซากสถาปัตยกรรมมากมายในพื้นที่ที่ยืนยันถึงการตั้งถิ่นฐาน และการประดิษฐานพระพุทธรูปในพื้นที่ยังมีมาตั้งแต่โบราณ ดังตัวอย่างเช่น วัดพระบรมธาตุไชยา อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี และพระบรมธาตุเจดีย์วัดสทิงพระ จ.สงขลา เป็นต้น นอกจากนี้ หลักฐานทางโบราณคดีต่างๆ ได้ทำให้ทราบว่าชุมชนดั้งเดิมนั้นได้ทำการค้าขายติดต่อกับต่างชาติซึ่งส่วนใหญ่การหาสินค้าปามาแลกเปลี่ยนกับพ่อค้าที่เดินทางมาเรือมาแลกเปลี่ยนสินค้าหรือแวะพักตามเมืองท่าต่างๆ

ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 พระพุทธศาสนาแบบมหายานได้มีบทบาทมากขึ้นในรัฐศรีวิชัยดังปรากฏหลักฐานของการสร้างศิลปสถาปัตยกรรม ตลอดจนรูปแบบพระพุทธรูปแบบพระพุทธรูปปางมหายานต้นตระกูลชยานที่มีจำนวนมาก และหลักฐานจากจารึกวัดเสมาเมือง อายุ พ.ศ.1318 กล่าวถึงการสร้างปราสาทก่ออิฐ 3 หลังเพื่อประดิษฐานพระมุนษยพุทธ, พระโพธิสัตว์ปัทมปาณี และพระโพธิสัตว์วัชรปาณี ซึ่งแม้ว่าจะยังไม่สามารถระบุได้ว่าปราสาททั้ง 3 หลังนั้นตั้งอยู่ที่ใดระหว่างในท้องที่นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี เนื่องจากมีปัญหาเรื่องการทะเบียนและแหล่งที่มาของจารึก¹⁷

ต่อมาราชวงศ์ไศเลนทร์ในเกาะชวาสิ้นสุดลง ด้วยการขึ้นครองราชย์ของบาลีตุงแห่งอาณาจักรเมดังในชวาภาคกลาง เกิดการช่วงชิงอำนาจระหว่างเมืองในวัฒนธรรมศรีวิชัยที่ชวา และสุมาตรา จึงทำให้ศูนย์กลางอำนาจศรีวิชัยที่ตั้งอยู่บนหมู่เกาะได้สลายตัวลงไปที่สุดในที่สุด นอกจากนี้ ราวพุทธศตวรรษที่ 16 ศูนย์กลางการค้าของรัฐศรีวิชัยได้เคลื่อนมาอยู่บนคาบสมุทรมลายูในเมืองกัวรัม¹⁸ ซึ่งปัจจุบันอยู่ในรัฐเคดาห์ เมืองท่ากัวรัมรุ่งเรืองขึ้นโดยบังคับให้เรือที่ผ่านช่องแคบมะละกาต้องหยุดและเสียค่าผ่านทาง จนเป็นเกิดความขัดแย้งอาณาจักรโจฬะ เป็นเหตุให้พระเจ้าราเชนทร์โจฬะยกทัพเข้าโจมตีเมืองท่าต่างๆ ที่ขึ้นกับศรีวิชัยจนสลายความสัมพันธ์ และทำให้ศรีวิชัยอ่อนแอและเสื่อมลงไปอย่างรวดเร็ว¹⁹ นอกจากนี้ ในพื้นที่คาบสมุทรภาคใต้แถบระนองมีหลักฐานยืนยันความสัมพันธ์กับราชวงศ์ชองของจีน ดังพบเหรียญที่มีจารึกที่ระบุปีที่มียอายุเก่าแก่ที่สุดเท่าที่พบ คือ ปี พ.ศ.1544 และอายุอ่อนที่สุดคือ พ.ศ.1658²⁰

¹⁴ ดูตัวอย่างหลักฐานสนับสนุนที่น่าสนใจเพิ่มเติมในการศึกษาของ บัญชา พงศ์พานิช, นายแพทย์, รอยลูกปิด. กรุงเทพฯ: มติชน. 2552. ที่มีการเปรียบเทียบรูปแบบของลูกปิดที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างลูกปิดที่พบตามเมืองท่าและชุมชนชายฝั่งทะเลฝั่งอ่าวไทย และฝั่งอันดามัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นนัยยะความสัมพันธ์กันผ่านเส้นทางการค้าข้ามคาบสมุทร.

¹⁵ จารึกที่ 28 จารึกวัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช. ในฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เข้าถึงข้อมูล http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscriptions/inscribe_image_detail.php?id=278

¹⁶ อมรา ศรีสุชาติ และธราพงษ์ ศรีสุชาติ, "ชุมชนสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์รัฐโบราณในภาคใต้", สารานุกรมภาคใต้ 5. 2542, หน้า 2115-2117. และ 2120. และยงยุทธ ชูแว่น. "ลักษณะทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนชาวบาบริเวณรอบทะเลสาบสงขลาสมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์" ใน ยงยุทธ ชูแว่น บรรณาธิการ, *โลกของลุ่มทะเลสาบรวมบทความด้วยประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นลุ่มทะเลสาบสงขลา*. พระนคร: สำนักพิมพ์นาคร, 2541. หน้า 64.

¹⁷ จารึกวัดเสมาเมือง ในฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เข้าถึงข้อมูลดูข้อมูลเพิ่มเติมใน http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscriptions/inscribe_detail.php?id=323

¹⁸ วินัย พงศ์ศรีเพียร. "จารึกพระเจ้ากรุงศรีวิชัย และจารึกศรีมหาราช". ใน 100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2554. หน้า 13.

¹⁹ วินัย พงศ์ศรีเพียร. "จารึกพระเจ้าจันทราบาน ศรีธรรมราช: มรดกความทรงจำแห่งนครศรีธรรมราช". ใน 100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2554. หน้า 27.

²⁰ ดูข้อมูลเพิ่มเติมใน จารึกที่พบในจ.สงขลา ในฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เข้าถึงข้อมูล http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/search_result.php?Type1=3&province_id=67&submit=%E0%B8%84%E0%B9%82%E0%B8%92%E0%B8%AB%E0%B8%B2

ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ 17-18 ชุมชนในพื้นที่นครศรีธรรมราชได้รุ่งเรืองขึ้นในฐานะของ "ตามลึงคะ (Tamlingka)" ซึ่งหมายความว่า "ศิวิลิ่งก่ทองแดง" หรือที่รู้จักกันแพร่หลายในนามของ "ตามพรลิงค์" แต่อย่างไรก็ตามในเอกสารเงินสมัยราชวงศ์ซึ่งได้กล่าวว่า "ตำนานหม่าลิง" ได้ส่งคณะทูตไปถวายบรรณาการต่อราชสำนักจีนในปี พ.ศ. 1613 แสดงว่าอำนาจของศรีวิชัยที่มีต่อตามลึงคะได้เสื่อมลงไปตั้งแต่ช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 17 คือก่อนหน้า พ.ศ. 1613 แล้ว ต่อมาในช่วงต้นของพุทธศตวรรษที่ 18 ก่อน พ.ศ. 1726 ได้แผ่ขยายอำนาจเข้ามายังพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตลอดจนมีความสัมพันธ์กับคาบสมุทรมลายู ดังปรากฏจารึกฐานพระพุทธรูปนาคปรกแห่ง "ครุฑี" หรือ "เมืองไชยา" เป็นภาษาเขมรทว่าใช้ตัวอักษรแบบที่ใช้เขียนกวีในชวาและสุมาตรา²¹

นอกจากนี้ ในจารึกโปลินาลูวะได้กล่าวข้อมูลว่า พระเจ้าวิกรมพาหุ ที่ 1 ซึ่งครองราชย์ในปี พ.ศ. 1654-1675 ได้ส่งพระอนันตเถระเป็นสมณะทูตมาประกาศพระพุทธศาสนาเถรวาทของสำนักมหาวิหารยัมมิลิงคัม²² ซึ่งนับเป็นหลักฐานลายลักษณ์ที่สำคัญของเค้ามูลการประดิษฐานพระพุทธศาสนาเถรวาทยังเมืองนครศรีธรรมราช นอกจากนี้ ในจารึกพระเจ้านรปติสิธูแห่งพุกามที่จารขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1739 ได้กล่าวว่าใน พ.ศ. 1717 พระเจ้านรปติสิธู โดยความเห็นชอบของกษัตริย์ลังกาได้ยกทัพจากเมืองพะโคมาตั้งเมืองนครศรีธรรมราชขึ้นใหม่ และมีการสถาปนาพระสังฆราชของเมืองด้วย²³ ในประเด็นดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นว่าการประดิษฐานพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทในนครศรีธรรมราชมีความสัมพันธ์กับมหาอาณาจักรที่รุ่งเรืองอยู่ในช่วงเวลานั้นทั้ง 2 อาณาจักร คือ ลังกา และพุกามด้วย นอกจากนี้ ยังพบจารึกภาษามอญโบราณที่มีอายุในราวพุทธศตวรรษที่ 18-19²⁴ ซึ่งกล่าวพรรณนาถึงรูปพระยานาคสองตนซึ่งยังไม่แน่ใจว่ากล่าวถึงสถานที่แห่งใด ซึ่งอาจจะสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างเมืองนครศรีธรรมราชกับเมืองพะโคดังกล่าวมาข้างต้น

ต่อมาเมืองนครศรีธรรมราชในฐานะของศูนย์กลางของตามพรลิงค์มีความรุ่งเรืองมากขึ้นจากการค้าโพ้นทะเลกับราชสำนักจีนในสมัยราชวงศ์ซ่ง ดังมีข้อมูลแสดงว่าตำนานหม่าลิงเป็นเมืองท่าที่มีสินค้าที่หลากหลายมากที่สุด ในบรรดาเมืองท่าต่างๆ บนคาบสมุทรมลายู ซึ่งเป็นมูลเหตุให้สร้างความเข้มแข็งและพัฒนาต่อขึ้นเป็นรัฐที่สำคัญตลอดจนมีการสถาปนาราชวงศ์ใหม่ซึ่งเป็นราชวงศ์ท้องถิ่นโดยตัดขาดจากราชวงศ์ไศเลนทร์แห่งศรีวิชัยที่เคยมีอำนาจมาแต่เดิม ทั้งนี้ ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร สันนิษฐานว่าในราวก่อน พ.ศ.1773 เล็กน้อยเป็นเวลาที่พระเจ้าจันทรภาณุได้ขึ้นครองราชย์ และได้ประกาศถึงความเข้มแข็งของตามพรลิงค์ และปฏิเสธความสัมพันธ์กับศรีวิชัยอย่างชัดเจน²⁵ นอกจากนี้พระองค์ยังอ้างถึงในจารึกว่า "ธรรมาทรภาณุปาทิ ศรีธรรมราชา"²⁶ ซึ่งนามดังกล่าวนี้สะท้อนถึงบทบาทของพระเจ้าอโศกมหาราชในฐานะของ "พุทธราชา" ที่โดดเด่นอยู่ในความทรงจำ และเรื่องราวในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาที่สืบทอดกันมาในฐานะของกษัตริย์ศาสนูปถัมภ์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในสมัยหลังพุทธกาล ตลอดจนยังมีบทบาทในฐานะของกษัตริย์ที่ขยายวงของพระราชอำนาจไปอย่างกว้างขวางโดยใช้แนวคิดของ "ธรรมาวิชัย" ซึ่งบทบาทดังกล่าวได้เปรียบเทียบกับได้กับการเป็นพระเจ้าจักรพรรดิตามคติตามพุทธศาสนานั่นเอง พระนามของ "พระเจ้า

²¹ วินัย พงศ์ศรีเพียร. "จารึกพระเจ้าจันทรภาณุ ศรีธรรมราชา: มรดกความทรงจำแห่งนครศรีธรรมราช". ใน 100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2554. หน้า 27.

²² วินัย พงศ์ศรีเพียร. "จารึกพระเจ้าจันทรภาณุ ศรีธรรมราชา: มรดกความทรงจำแห่งนครศรีธรรมราช". ใน 100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2554. หน้า 27.

²³ วินัย พงศ์ศรีเพียร. "จารึกพระเจ้าจันทรภาณุ ศรีธรรมราชา: มรดกความทรงจำแห่งนครศรีธรรมราช". ใน 100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2554. หน้า 28.

²⁴ จารึกวิหารโพธิ์ลังกา ในฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เข้าถึงข้อมูล http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=556

²⁵ ดังข้อความในจารึกพระเจ้าจันทรภาณุศรีธรรมราช ในตอนที่กล่าวถึง "ตามพรลิงค์นคร" ซึ่งแปลว่า "ผู้เป็นใหญ่แห่งตามพรลิงค์" ดูเพิ่มเติมใน วินัย พงศ์ศรีเพียร. "จารึกพระเจ้าจันทรภาณุ ศรีธรรมราชา: มรดกความทรงจำแห่งนครศรีธรรมราช". ใน 100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2554. หน้า 23. ส่วนที่ 3 สารวิพากษ์ จารึกพระเจ้าจันทรภาณุ ศรีธรรมราช.

²⁶ ดังข้อความในจารึกพระเจ้าจันทรภาณุศรีธรรมราช ซึ่งแปลว่า "พระนามว่าจันทรภาณุพระธรรมราชาผู้ประเสริฐ" ดูเพิ่มเติมใน วินัย พงศ์ศรีเพียร. "จารึกพระเจ้าจันทรภาณุ ศรีธรรมราชา: มรดกความทรงจำแห่งนครศรีธรรมราช". ใน 100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2554. หน้า 36. และ Stuart Munro-Hay. Nakhon Sri Thammarat the Archeology, History and Legends of a Southern Thai Town. BKK: White Lotus. 2001. p. 1.

อโศกมหาราช (Asoka the Great King)” จึงถูกเรียกขานกันในภาษาไทยว่า “ศรีธรรมโศกราช” และถูกปรับใช้ในชื่อตำแหน่งผู้ปกครองเมืองนครตั้งปรากฏในตำนาน และพงศาวดารเมืองนครศรีธรรมราชฉบับต่างๆ²⁷ ซึ่งจะเห็นว่าพระองค์ได้ยึดเอาพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทแบบลังกาวงศ์เป็นธงชัยในฐานะอุดมคติใหม่ทดแทนศาสนาฮินดู และพระพุทธศาสนาแบบมหายานที่เป็นรากวัฒนธรรมของศรีวิชัยมาแต่เดิม

เมืองนครศรีธรรมราชในฐานะศูนย์กลางของตามพรลิงค์รุ่งเรืองมากขึ้นจากการค้ากับจีนในสมัยราชวงศ์ซ่ง ในขณะที่เมืองท่าต่างๆ ของศรีวิชัยเดิมได้ถอยลดบทบาทตนเองลงไปอย่างมาก จึงเป็นโอกาสที่นครศรีธรรมราชได้สถาปนาตนเองขึ้นเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การปกครอง และพระพุทธศาสนาของคาบสมุทรภาคใต้ผ่าน “ปริมณฑลแห่งอำนาจ” ตามคติของ “เมืองสิบสองนักษัตร” ที่เห็นได้ชัดเจนว่าได้รับอิทธิพลทางความคิดเรื่องจักรราศีแบบจีน (Shēngxiào (生肖) จากการที่สัมพันธ์กับจีนอย่างใกล้ชิด ซึ่งประกอบด้วย ชวด(หนู), ฉลู(วัว), ขาล(เสือ), เกาะ(กระต่าย), มะโรง(งูใหญ่), มะเส็ง(งูเล็ก), มะเมีย(ม้า), มะแม(แพะ), วอก(ลิง), ระกา(ไก่), จอ(หมา), กุน(หมู) โดยมีเมืองนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ

ชวด	คือ	เมืองสาย (สายบุรี)	ฉลู	คือ	เมืองตานี (ปัตตานี)
ขาล	คือ	เมืองกลันตัน	เกาะ	คือ	เมืองปะหัง
มะโรง	คือ	เมืองไทร (ไทรบุรี)	มะเส็ง	คือ	เมืองพัทลุง
มะเมีย	คือ	เมืองตรัง	มะแม	คือ	เมืองชุมพร
วอก	คือ	เมืองบันทายสมอ ²⁸	ระกา	คือ	สะอูเลา ²⁹
จอ	คือ	เมืองตะกั่วกลาง	กุน	คือ	กระ (กระบุรี)

จากรายชื่อเมืองสิบสองนักษัตรดังกล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า เมืองนครศรีธรรมราชได้ทำหน้าที่เป็นเมืองศูนย์กลางปกครองในคาบสมุทรมลายู ต่อเนื่องไปจนถึงคาบสมุทรมาลายู นอกจากนี้ นครศรีธรรมราชภายใต้การปกครองของพระเจ้าจันทรภาณุยังมีกองทัพเรือที่มีแสนยานุภาพสูง และมีการยุทธนาวีที่เกรียงไกรอย่างมาก ดังปรากฏว่าพระเจ้าจันทรภาณุเสด็จยাত্রาทพไปโจมตีลังกาถึง 2 ครั้ง ในปี พ.ศ. 1890 และพ.ศ. 1905 ดังกล่าวถึงในคัมภีร์จุฬวงศ์ของลังกา และจารึกจักรวรรดิปาณดยะแห่งอินเดียใต้³⁰ ด้วยมีพระราชประสงค์จะอัญเชิญพระทันตธาตุ หรือพระเขี้ยวแก้วมาประดิษฐานยังนครศรีธรรมราชเพื่อสักการบูชา แต่พระองค์ก็ได้สิ้นพระชนม์ในการยাত্রาทพไปลังกาในครั้งที่ 2 นี้เอง

ข้อมูลต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงการประดิษฐานพระพุทธรูปปางลีลาของพระพุทธรูปปางสมาธิในเขตเมืองตามพรลิงค์โดยสมณทูตของพระเจ้าวิกรมพาทูที่ 1 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 1675 เป็นอย่างช้า และพระพุทธรูปปางลีลาที่ประดิษฐานในเขตเมืองตามพรลิงค์ได้รุ่งเรืองเป็นอย่างสูงแล้วตั้งแต่ พ.ศ. 1773 เป็นอย่างช้า นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทของ “คัมภีร์ทราฐาธาตวงศ์” ที่กล่าวถึงประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา มาจนถึงเหตุการณ์การอัญเชิญพระ

²⁷ Stuart Munro-Hay. *Nakhon Sri Thammarat the Archeology, History and Legends of a Southern Thai Town*. BKK: White Lotus. 2001. p. 1.

²⁸ ยังไม่มีข้อมูลว่าเป็นเมืองใด ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฉัตรชัย ศุภระกาญจน์ ได้ให้ข้อมูลสถานภาพของการศึกษาดังกล่าวไว้ว่า
 - ตรี มาตยกุล สันนิษฐานไว้ในหนังสือ *นครศรีธรรมราช*. ๒๔๙๔. ว่า คือ “เมืองสงขลา”
 - ม.จ.จันทร์จรัญ รัชนี ทรงสันนิษฐานว่า คือ “เมืองกระบี่”
 - วิเชียร ณ นคร สันนิษฐานว่า คือ “เมืองท่าชนะ” เนื่องจากมีเขาประสงค์ สอดคล้องกับคำว่า “สมอ” ซึ่งแปลว่า หินในภาษาเขมร.
 - ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ สันนิษฐานว่า คือ “เมืองไชยา”

²⁹ มีผู้สันนิษฐานว่าคือ เมืองกาญจนดิษฐ์เก่า หรือเมืองท่าทอง อย่างไรก็ตามที่เมืองกาญจนดิษฐ์มีการย้ายเมืองหลายต่อหลายครั้ง เท่าที่มีหลักฐานประวัติศาสตร์จะเห็นว่าการย้ายเมืองอย่างน้อย 4 ครั้ง ดังกล่าวถึงในสมเด็จพระนารายณ์มหาราชว่า ทรงมีลายพระหัตถ์ถึงพระยาอนุমানราชชน ใน *บันทึกเรื่องความรู้ต่างๆ* ฉบับวันที่ 12 ตุลาคม 2479. ความว่า “...เมืองท่าทองได้ย้ายถึง 4 ครั้ง เดิมเมืองเก่าตั้งอยู่ในแม่น้ำเรียกว่า ท่าทองอูแอ (เข้าใจว่าคืออุไทย) อยู่สุดทางตะวันออก ฉันได้ไปถึงที่นั่น พบวัดเก่าๆ สมควรแล้วที่เปนมืองเก่า ครั้นเสียแก่พะม่าแล้วตั้งเมืองใหม่ เลื่อนไปอีกสำน้ำหนึ่งถัดลำน้ำเก่าไปทางตะวันตก เรียกว่าต.เขาน้อย นานมาลำน้ำดินขึ้น เรือเข้าออกลำบาก จึงเลื่อนไปตั้งใหม่อีกแม่น้ำหนึ่ง ถัดไปทางตะวันตก เรียกว่าท่าทองใหม่ ...”

³⁰ วินัย พงศ์ศรีเพียร. “จารึกพระเจ้าจันทรภาณุ ศรีธรรมราช: มรดกความทรงจำแห่งนครศรีธรรมราช”. ใน *100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 10*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2554. หน้า 23.

เขี้ยวแก้วเบื้องซ้ายของพระพุทธรองค์จากแคว้น กลิงคะอินเดียมายังกรุงอนุราชปุระแห่งลังกาโดยเจ้าชายทันตกุมาร และเจ้าหญิงเหมชาลา และได้ถวายพระเจ้ากิตติสิริเมฆวรรณ (King Kithsirimevan) ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 844-871 และพระธรรมกิตติได้ประพันธ์คัมภีร์ดังกล่าวขึ้นในราวปี พ.ศ. 845³¹

แต่ทว่าเนื้อหาได้กล่าวถึงการอัญเชิญพระเขี้ยวแก้วมายังกรุงอนุราชปุระในปีที่ 9 ของรัชกาลพระเจ้ากิตติสิริเมฆวรรณ³² จึงมีความคลาดเคลื่อนในประเด็นที่กล่าวว่าคัมภีร์ดังกล่าวแต่งขึ้นในปี พ.ศ. 845 ซึ่งพระเจ้ากิตติสิริเมฆวรรณเพิ่งเสด็จขึ้นครองราชย์กรุงอนุราชปุระได้เพียง 1 ปี ซึ่งคงต้องสอบทวนศักราชที่คลาดเคลื่อนนี้ต่อไป แต่อย่างไรก็ดี *"คัมภีร์ท้าวธาตุงศ์"* ก็มีความแพร่หลายในฐานะเอกสารศักดิ์สิทธิ์ที่กล่าวถึงพระเขี้ยวแก้วจนได้รับการแปลออกมาเป็นภาษาบาลีในปี พ.ศ. 1743 ในนามของ *"คัมภีร์ท้าวธาตุงศ์"* และคงได้แพร่หลายมายังเมืองตามพรลิงค์ด้วย โดยย่อมต้องเกิดขึ้นภายหลัง พ.ศ. 1743 ซึ่งเป็นปีที่แปลเป็นภาษาบาลี³³ ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนหน้าการขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าจันทรภาณุ ซึ่งขึ้นครองราชย์ก่อนหน้าปี พ.ศ. 1773 เล็กน้อยตามการสันนิษฐานของ ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร³⁴ จึงเข้าใจได้ว่า พระเจ้าจันทรภาณุต้องได้รับอิทธิพลทางความคิดจากคัมภีร์ท้าวธาตุงศ์นี้ด้วยนั่นเอง โดยเฉพาะเนื้อหาที่กล่าวถึงแนวคิดของการเป็นพระมหากษัตริย์ผู้มีบุญญาธิการ ดังให้ข้อมูลว่า ผู้ที่หวังจะขึ้นครองราชสมบัติจะต้องมีพระทันตธาตุนี้ไว้สักการบูชาจึงจะได้รับการสนับสนุนจากมหาชน³⁵ และมูลเหตุดังกล่าวจึงทำให้เกิดพระประสงค์ที่จะอัญเชิญพระเขี้ยวแก้วมาประดิษฐานยังเมืองนครศรีธรรมราช จนเป็นมูลเหตุของการทำยุทธนาวีทั้ง 2 ครั้งของพระเจ้าจันทรภาณุยังเกาะลังกานั่นเอง มูลเหตุดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความสำคัญ และความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทลังกาวงศ์ยังเมืองตามพรลิงค์ และพระเจ้าจันทรภาณุจนพระองค์ได้ประกาศพระนามของพระองค์เป็น *"พระเจ้าจันทรภาณุศรีธรรมราชา"* อันเป็นที่มาของชื่อเมือง *"นครศรีธรรมราช"* ด้วยนั่นเอง

หลังรัชกาลพระเจ้าจันทรภาณุแล้ว แม้ว่าเอกสารทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเมืองนครศรีธรรมราชมีน้อย แต่จากเอกสารจารึกฝ่ายสุโขทัยทำให้เราทราบว่านครศรีธรรมราชยังคงทำหน้าที่เป็นเมืองศูนย์กลางพระพุทธศาสนาที่สำคัญของคาบสมุทรมลายู ตลอดจนเป็นสำนักเรียนวิชาทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนเป็นเมืองแสวงบุญที่สำคัญของพุทธศาสนิกชนจะต้องหาโอกาสมาสักการบูชาองค์พระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ดังปรากฏให้เห็นในจารึก และเอกสารทางประวัติศาสตร์ต่างๆ ตัวอย่างเช่น จารึกพ่อขุนรามคำแหง ที่กล่าวถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในเมืองนครศรีธรรมราช ความว่า *"...หลวงกว่าปู่ครูในเมืองนี้ ทุกคนลุดแต่เมืองนครศรีธรรมราช"*

แสดงให้เห็นว่า เมืองนครศรีธรรมราชคงดำรงบทบาทของการเป็นเมืองท่าการค้า และเมืองพระศาสนา โดยมีราชวงศ์พื้นเมืองที่สืบทอดอำนาจสืบทอดกันลงมา อย่างไรก็ตาม ด้วยความจำกัดของทรัพยากรในดินแดนหลังเมืองท่าที่มีอยู่ไม่มากนักเนื่องจากตั้งอยู่บริเวณคาบสมุทร และมีพื้นที่เกษตรกรรมสำหรับการทำนาเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารก็มีอยู่อย่างจำกัด ตลอดจนการประสบเหตุอุทกภัย โรคระบาด และปัญหาโจรสลัด³⁶ ซึ่งเหตุดังกล่าวมานั้นคงเป็นเหตุให้นครศรีธรรมราชไม่สามารถพัฒนาตัวเองขึ้นเป็นนครรัฐขนาดใหญ่ได้อย่างมั่นคง

อย่างไรก็ตาม ในเอกสารตำนานเมืองนครศรีธรรมราชยังให้ข้อมูลว่า มีความพยายามจะฟื้นฟูความเป็นศูนย์กลางของนครศรีธรรมราชให้กลับมารุ่งโรจน์อีกครั้งโดยผู้ว่าในท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับเมืองเพชรบุรี ซึ่งอาจ

³¹ ธรรมกิตติ, พระ, (เขียน). สวาท เหล่าอูด, (ปริวรรต และแปล). *คัมภีร์ท้าวธาตุงศ์*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร. 2554. หน้า 1.

³² ธรรมกิตติ, พระ, (เขียน). สวาท เหล่าอูด, (ปริวรรต และแปล). *คัมภีร์ท้าวธาตุงศ์*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร. 2554. หน้า 43.

³³ ธรรมกิตติ, พระ, (เขียน). สวาท เหล่าอูด, (ปริวรรต และแปล). *คัมภีร์ท้าวธาตุงศ์*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร. 2554. หน้า 1.

³⁴ วินัย พงศ์ศรีเพียร. *จารึกพระเจ้าจันทรภาณุ ศรีธรรมราชา: มรดกความทรงจำแห่งนครศรีธรรมราช*. ใน *100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 10*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2554. หน้า 23.

³⁵ ดังกล่าวถึงในคัมภีร์ท้าวธาตุงศ์ ปริเภทที่ 5 ใน ธรรมกิตติ, พระ, (เขียน). สวาท เหล่าอูด, (ปริวรรต และแปล). *คัมภีร์ท้าวธาตุงศ์*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร. 2554. หน้า 43-47.

³⁶ *"ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช"*. ใน *รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช*. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชา (เขม ผนคร) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส 27 กุมภาพันธ์ 2505) พระนคร: กรมศิลปากร. 2505. หน้า 56-57.

มีสายสัมพันธ์กับชุมชนในกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา หรือเขมรโบราณ ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 19-20 โดยมีวิธีการ 3 รูปแบบในการดำเนินการ คือ

1) การฟื้นฟูสิ่งที่เป็นหลักเป็นประธานของบ้านเมือง คือ การทำนุบำรุงพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชให้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชุมชนชาวพุทธในคาบสมุทรภาคใต้

2) การส่งเสริมให้เกิดการสร้างชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรมด้วยการทำนาเพื่อเป็นการเพิ่มความมั่นคงในอาหารให้แก่เมือง ซึ่งเมื่อมีความมั่นคงทางอาหารแล้วทรัพยากรแรงงานก็จะเพิ่มมากขึ้นด้วย

3) ส่งเสริมให้มีเกิดการทำการค้ากับพ่อค้ามุสลิม ดังปรากฏให้เห็นว่ามีการแต่งตั้งเจ้าเมืองต่างๆ เป็นชาวมุสลิม ทั้งที่บางเมืองในระบบเมืองสิบสองนักษัตรเดิม และเมืองที่แต่งตั้งเหล่านี้ส่วนใหญ่มีทำเลที่ตั้งอยู่ทางใต้ นครศรีธรรมราชลงไป³⁷ เช่น เมืองญี่หน³⁸ เมืองจะนะเทพา เมืองปาหัง เมืองตานี เมืองสาย เมืองไทร เมืองพัทลุง³⁹ เมืองละงู เมืองงอแง เมืองพลู เมืองไล่ เป็นต้น ซึ่งการตั้งเจ้าเมืองเป็นชาวมุสลิมดังกล่าวนี้เองที่ส่งผลให้มีการขยายตัวของชาวมุสลิมในคาบสมุทรภาคใต้ในเวลาต่อมา

สำหรับในกระบวนการฟื้นฟูชุมชนและเมือง ที่มีการส่งเสริมให้ขยายตัวของเมือง และชุมชนชาวนาออกไปทั่วคาบสมุทรภาคใต้ ในระยะนี้เอกสารได้ให้ข้อมูลว่าขยายตัวขึ้นไปยังพื้นที่ตอนเหนือของเมืองนครศรีธรรมราชขึ้นไป ในกลุ่มแม่น้ำตาปี กลุ่มแม่น้ำกระแต กลุ่มน้ำท่าทอง กลุ่มน้ำพุมดวง กลุ่มน้ำหลังสวน⁴⁰ ซึ่งปัจจุบันอยู่ในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี และชุมพร แต่ไม่กล่าวถึงการส่งเสริมให้บุกเบิกพื้นที่เพื่อการทำนาในแถบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในที่นี้จึงสันนิษฐานได้ว่า ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นพื้นที่ทะเลสาบสงขลาซึ่งเกิดขึ้นจากการปิดล้อมโดยสันทรายสทิงพระยังไม่สมบูรณ์นัก และน้ำในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลายังเป็นน้ำเค็มอยู่มาก จนกระทั่งราวอยุธยาตอนกลางเป็นต้นมานั้นพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจึงค่อยเหมาะสมแก่การทำนา แต่อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมให้มีการบุกเบิกพื้นที่เพื่อการทำนาที่กล่าวมานั้นก็ถือเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ชุมชนต่างๆ ในคาบสมุทรภาคใต้ รวมทั้งชุมชนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นชุมชนที่มีฐานเศรษฐกิจการเกษตรจากการทำนาเป็นหลัก

จนกระทั่งในราวพุทธศตวรรษที่ 20 นครศรีธรรมราชได้ต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของกรุงศรีอยุธยาในที่สุด ด้งการขยายอำนาจของราชสำนักพระเจ้าอู่ทองปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาแห่งลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่สถาปนาขึ้นในปี พ.ศ. 1893 ได้เริ่มต้นขยายขอบวงของอำนาจลงมายังคาบสมุทรภาคใต้จนทำให้นครศรีธรรมราชสูญเสียอำนาจอยู่ภายใต้ขอบเขตอาณาของกรุงศรีอยุธยา และมีอำนาจเหนือคาบสมุทรภาคใต้ตลอดจนถึงคาบสมุทรมาลายู และควบคุมเมืองท่าสำคัญบนช่องแคบมะละกา คือ "เมืองสิงหปุระ" ดังกล่าวถึงในเอกสารของอันโตนิโอ ปีกา เฟตตา (Antonio Pigafetta) ชาวอิตาลีออกเดินทางจากเวนิสไปยังเมืองต่างๆ รอบโลกระหว่างปี พ.ศ. 2062-2065 และได้บันทึกถึงเมืองต่างๆ ที่แล่นไประหว่างทาง รวมทั้งเมืองบนตามชายฝั่งทะเลของคาบสมุทรมาลายู และให้ข้อมูลว่าเมืองสิงหปุระ อยู่ในการปกครองของสยาม ดังข้อความกล่าวว่า "ตามชายฝั่งทะเลตะวันออกของแหลมเป็นหมู่บ้าน และเมืองต่างๆ มีชื่อบางแห่งดังนี้ เมืองสิงหโปละ (Cinghapola) ซึ่งตั้งอยู่บนปลายแหลม เมืองปาหัง (Pahun) เมืองกลันตัน (Calantan), เมืองปัตตานี (Patani), เมืองบัตดลัน (Bradlon) (ซึ่ง คือ เมืองพัทลุง), เมืองละคร (Lagon) (ซึ่งคือ เมืองนครศรีธรรมราช), เมืองตุมบอน (Tumbon), (ซึ่ง คือ เมืองชุมพร), เมืองปราณ (Pran), เมืองกุย (Cui), เมืองพระที (Brabi) (ซึ่งคือ เมืองเพชรบุรี) เมืองเหล่านี้สร้างขึ้นเหมือนเมืองของเราและอยู่ภายในขอบเขตอาณาของพระเจ้ากรุงสยาม"⁴¹ นอกจากนี้ เอกสารเรื่อง Suma Oriental ของโตเม่ ปิเรส (Tomé Pires) ที่

³⁷ "ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช". ใน **รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช**. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชาฯ นิต (แยมณคร) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส 27 กุมภาพันธ์ 2505) พระนคร: กรมศิลปากร. 2505. หน้า 56-57.

³⁸ น่าจะหมายถึงเมือง ยะโฮบาร์ห์ ซึ่งปัจจุบันเป็นเมืองชายแดนของมาเลเซียกับสิงคโปร์.

³⁹ เมืองพัทลุงนี้ คือ เมืองพัทลุงเก่าที่ตั้งอยู่บนแนวสันทรายสทิงพระ ไม่ใช่เมืองพัทลุงในปัจจุบันที่ย้ายเข้าไปตั้งอยู่ในแผ่นดิน ทางตะวันตกของทะเลสาบสงขลา.

⁴⁰ "ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช". ใน **รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช**. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชาฯ นิต (แยมณคร) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส 27 กุมภาพันธ์ 2505) พระนคร: กรมศิลปากร. 2505. หน้า 46-63.

⁴¹ ดูเพิ่มเติมใน Magellan., Translated by Lord Stanley of Alderley. **The First Voyage Round the World**. (Translated from the accounts of Pigafetta and other contemporary writers.) 1874.

เดินทางเข้ามายังภูมิภาคนี้ช่วง พ.ศ. 2055-2058 และได้เดินทางทางการทูตไปยังราชสำนักจีนในปี พ.ศ. 2529 ซึ่งในบันทึกของเขากล่าวว่า เจ้าเมืองสิงหปุระเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าแผ่นดินสยามกับธิดาเจ้าเมืองปัตตานี แต่ทว่าพระองค์ได้ให้ความช่วยเหลือเจ้าชายแห่งมัชปาหิตแต่ทว่าในภายหลังเขาได้สังหารผู้ปกครองเมืองสิงหปุระ ยังความไม่พอใจแก่ราชสำนักอยุธยาเป็นอย่างสูงจึงยาดรากองทัพเรือลงไปปราบปราม เจ้าชายมัชปาหิตผู้นั้นจึงหนีไปตั้งเมืองมะละกา กองทัพอยุธยาจึงได้ติดตามไปเพื่อพิชิตและทำให้มะละกายอมส่งบรรณาการแก่อยุธยา⁴² แต่ต่อมาก็ได้แข็งเมืองไม่ยอมอ่อนน้อมแก่ราชสำนักอยุธยา⁴³ แต่อย่างไรก็ตาม ช่วงเวลาที่โตเม่ ปิเรสเข้ามายังมะละกานั้นก็เป็นช่วงเวลาในเมืองมะละกาตกอยู่ภายใต้โปรตุเกสแล้ว

ในเอกสาร โตเม่ ปิเรส ยังให้ข้อมูลอีกว่า เมืองนครศรีธรรมราชยังมีหน้าที่ดูแลเมืองท่า และเมืองอื่นๆ ในคาบสมุทรมลายูใต้และคาบสมุทรมลายูอันเป็นเมืองภายใต้การปกครองตามคติเมืองสิบสองนักษัตรที่มีมาแต่เดิม อาทิเช่น ชุมพร สงขลา พัทลุง ตลอดจนเมืองในคาบสมุทรมลายู และหัวเมืองชายฝั่งของคอโคดกระ⁴⁴

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ในพื้นที่คาบสมุทรมลายู คาบสมุทรมลายู ช่องแคบมะละกา และหมู่เกาะต่างๆ เกิดเมืองทำการค้าจำนวนมาก และเริ่มมีการติดต่อสัมพันธ์ทางการค้ากับพ่อค้ากลุ่มใหม่ ทั้งพ่อค้ามุสลิม และพ่อค้าชาวตะวันตก เมืองนครศรีธรรมราชจึงเป็นเมืองที่กรุงศรีอยุธยาให้ความสนใจอย่างสูงในฐานะของการเป็นสะพานเชื่อมในการเข้าปกครองเมืองอื่นๆ ที่อยู่ข้างเคียง ตลอดจนการจัดการทรัพยากร และการค้าทางทะเลที่ทวีความเข้มข้นมากขึ้นเรื่อยๆ ดังจะเห็นได้ว่า ชุมชน และเมืองบนหมู่เกาะได้หันมานับถือศาสนาอิสลามแล้วด้วย

ในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 21 ในปี พ.ศ. 2086 ตรงกับรัชกาลพระชัยราชาแห่งราชสำนักอยุธยา แฟร์เนา เมนเดส ปินตู ผู้เป็นพ่อค้า และนักเผชิญโชคชาวโปรตุเกส ซึ่งเดินทางเข้ามาค้าขายยังเมืองปัตตานี และเมืองนครศรีธรรมราช โดยในระหว่างที่เขาได้เดินทางอยู่ที่เมืองปัตตานีได้สอบถามข้อมูลช่องทางการทำการค้าที่เมืองนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นเมืองท่าที่สำคัญซึ่งเขาได้รับข้อมูลว่าเป็นเมืองที่ทำการค้าที่สามารถทำกำไรได้กว่า 600 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ เมืองท่านครศรีธรรมราชนั้นมีเรือสำเภาจำนวนมากจากเกาะชวา (Java), ละอู (Laue), ตันหยงปุระ (Tanjampura), ยะปะระ (Japara), เดมัม (Demak), ปนะรุกะ (Panaruca), สิทยู (Sidayu), ปาสูรวน (Pasuraun), โซลอร์ (Solor) และบอร์เนียว (Borneo)⁴⁵

นอกจากนี้ เมนเดส ปินตู ยังให้ข้อมูลเรื่องพระราชพิธีพิทักษ์และการถือน้ำพระพิพัฒน์สัจจาโดยอยุธยาได้ส่งผู้แทนลงไปรับน้ำจากเมืองต่างๆ ที่เมืองนครศรีธรรมราช และกล่าวถึงเมืองจำนวน 14 เมือง ซึ่งเคยเป็นเมืองบริวารในระบบเมืองสิบสองนักษัตรเดิมอีก 2 เมือง เป็น 14 เมือง แต่ไม่ได้กล่าวว่าเมืองอะไรบ้าง ทำให้เห็นว่แนวคิดเรื่องเมืองสิบสองนักษัตรเดิมคงลบลบตาบดไปแล้วตามพัฒนาการของชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานมั่นคงและสร้างบ้านแปงเมืองใหม่ๆ ขึ้นอีก

อย่างไรก็ดี ความสัมพันธ์ระหว่างอยุธยากับหัวเมืองปักษ์ใต้เริ่มถอยห่างออกจากกัน โดยเฉพาะเมื่อคราวที่อยุธยาได้ทำสงครามติดพันกับพม่า ดังกล่าวถึงพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ความว่า ในศักราช 925 (พ.ศ. 2106) ตรงกับรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิซึ่งอยุธยามีสักติดพันกับพม่า และได้เกิดความขัดแย้งระหว่างอยุธยากับปัตตานี แต่ต่อมาในรัชกาลสมเด็จพระนเรศวร พ.ศ. 2127 ปัตตานีได้เกิดปัญหาความขัดแย้งทาง

⁴² วินัย พงศ์ศรีเพียร. "นครศรีธรรมราชในจดหมายเหตุแฟร์เนา เมนเดส ปินตู ค.ศ.1543 และปัตตานีและนครศรีธรรมราชในสารานุกรมฝรั่งเศส ค.ศ. 1660". ใน 100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 12. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2554. หน้า 121. ซึ่งตรงกับที่กล่าวถึงในกฎหมายที่ยอมรับว่า มะละกาเป็นเมืองขึ้นที่ต้องส่งต้นไม้เงินทองแก่อยุธยา.

⁴³ ศติกานต์ คงศักดิ์. "นครศรีธรรมราชในจดหมายเหตุแฟร์เนา เมนเดส ปินตู ค.ศ.1543 และปัตตานีและนครศรีธรรมราชในสารานุกรมฝรั่งเศส ค.ศ. 1660". ใน 100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 12. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2554. หน้า 121.

⁴⁴ วินัย พงศ์ศรีเพียร. "จารึกพระเจ้าอินทรวชิร ธรรมราช: มรดกความทรงจำแห่งนครศรีธรรมราช". ใน 100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2554. หน้า 20.

⁴⁵ ศติกานต์ คงศักดิ์. "นครศรีธรรมราชในจดหมายเหตุแฟร์เนา เมนเดส ปินตู ค.ศ.1543 และปัตตานีและนครศรีธรรมราชในสารานุกรมฝรั่งเศส ค.ศ. 1660". ใน 100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 12. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2554. หน้า 124.

การค้ากับรัฐการค้าอื่นๆ รวมทั้งถูกแทรกแซงจากตะวันตก ทำให้ปัตตานีหันกลับเข้าสู่สวามิภักดิ์ต่ออยุธยาเช่นเดิม จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นถึงอำนาจของราชสำนักอยุธยาที่มีต่อคาบสมุทรภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยในบทบาทของเมืองขนาดใหญ่ที่มีอำนาจในการต่อรองทางการค้ากับตะวันตกเป็นอย่างสูง ตลอดจนผลลัพธ์จากการทำสงครามขยาย परिณตลแห่งอำนาจไปอย่างกว้างขวางของสมเด็จพระนเรศวร

ต่อมาในรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถ (ครองราชย์ระหว่างปี พ.ศ. 2148-2153) ก็ยังมีบทบาทอย่างสูงในการควบคุมและจัดการทรัพยากรต่างๆ ในพื้นที่คาบสมุทรภาคใต้ ดังปรากฏอ้างถึงในเอกสารพงศาวดาร และพระตำราเพื่อกลับไปเมืองพัทลุง ที่ว่าด้วยการออกกฎระเบียบเพื่อควบคุมชุมชน และเมืองในคาบสมุทรภาคใต้ โดยอาศัยกลไกของการปกครองโดยใช้พระพุทธรูปศาสนา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของราชสำนักอยุธยาที่มีต่อเมืองต่างๆ ในคาบสมุทรภาคใต้อย่างใกล้ชิด แสดงให้เห็นถึงว่า เมืองต่างๆ ได้ลดบทบาทจากเมืองที่เป็นอิสระมาตกอยู่ภายใต้ อำนาจของราชสำนักอยุธยาจนเบ็ดเสร็จแล้วทั้งในประเด็นด้านการเมืองการปกครอง และการพระศาสนาด้วย

อย่างไรก็ดี หลังจากการตราพระตำราเพื่อกลับไปเมืองพัทลุงในรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถ ในระหว่างปี พ.ศ. 2148-2153 ไปแล้ว สถานการณ์ในคาบสมุทรภาคใต้ตกก็ยังคงอยู่ในสภาวะปั่นป่วน เนื่องมาจากทำเลที่ตั้งอยู่ใกล้ทะเลจึงโดนโจรสลัดเข้ามาปล้นสดมอยู่เรื่อยๆ ประกอบกับมักเกิดโรคระบาดใหญ่ๆ หลายคราว ผู้คนหลบหนีเข้าไปอยู่อาศัยในป่าหิ้งร้างบ้านเมืองไป จนเมืองนครศรีธรรมราชกลายเป็นเมืองร้างแทบจะตัดขาดจากความทรงจำของผู้คนไปเสียเลยก็ว่าได้ ดังปรากฏกล่าวถึงในตำนานพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช⁴⁶ และมีการค้นพบองค์พระบรมธาตุเจดีย์โดยนักเดินเรือ หรือพ่อค้าชาวกรุงศรีอยุธยา และได้บอกความดังกล่าวกับพระสงฆ์พื้นเมือง 2 รูป ที่มีอารามอยู่บริเวณปากแม่น้ำ ซึ่งสันนิษฐานว่า คือ ปากน้ำท่าวังซึ่งเป็นเส้นทางสัญจรเชื่อมต่อจากชายฝั่งทะเลเข้าไปยังเมืองนครศรีธรรมราช และได้เดินทางเข้าไปพบพระบรมธาตุเจดีย์ที่ซำรุดทำลายลงมาถึงชั้นบัลลังก์ รวมถึงวัดวาอาราม และบ้านเมืองที่รกร้างเป็นปรกษฎ์ ดังกล่าวว่ามีเสือได้จับสัตว์ขึ้นไปกินอยู่บนลานประทักษิณขององค์พระเจดีย์ด้วย

เป็นที่น่าสนใจว่า มีธรรมเนียมในการถวายเครื่องมหรรรถภัณฑ์ และทองคำเพื่อแม่หุ้มปลียอดขององค์พระบรมธาตุนครศรีธรรมราชมาแต่เดิมหรือไม่ หากมีธรรมเนียมดังกล่าวมาแต่เดิม สาเหตุที่เรือนยอดพระเจดีย์ที่พังทลายลงมาถึงชั้นบัลลังก์นั้นอาจเป็นการถูกทำลายลงโดยเจตนา หาใช่จากภัยธรรมชาติ หรือการทิ้งร้างของบ้านเมืองไม่ นอกจากนี้ ยังอาจจะเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้คนขวัญหนีจต้องหนีกระเจายตัวกันออกไปตั้งถิ่นฐานตามป่าเขา เนื่องจากศูนย์กลางทางการปกครอง และศูนย์กลางพระศาสนาได้ถูกทำลายลงด้วยก็เป็นได้

ต่อมามีพราหมณ์ชาวกรุงศรีอยุธยาที่สืบตำนานกันมาว่าเผ่าพงษ์ของพราหมณ์นั้นได้นำพระบรมธาตุมาประดิษฐานยังเมืองนครศรีธรรมราชมาช้านานแล้ว พราหมณ์จากกรุงศรีอยุธยาและพระสงฆ์พื้นเมืองจึงได้ร่วมกันบุกเบิกแผ้วถาง และทำการวัดขนาดชั้นบัลลังก์องค์พระบรมธาตุ วัดขนาดพระพุทธรูป และพระเจดีย์ ตลอดจนขนาดของเมืองเพื่อนำไปทูลต่อกษัตริย์อยุธยา⁴⁷ ซึ่งในนี้สันนิษฐานว่าเป็นเหตุการณ์ในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 2131-2171) ซึ่งสันนิษฐานว่าก่อนปี พ.ศ. 2153 และในการนั้นพระองค์ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์ส่วนยอดขึ้นใหม่ หลังจากนั้นจึงมีการหุ้มทองส่วนปลียอดดังกล่าวถึงในจารึกบนแกนปลียอดได้กลับบัวหงายเรือนยอดพระบรมธาตุ ซึ่งมีศักราชกำกับตรงกับ พ.ศ. 2155 ซึ่งอยู่ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ความว่า "พระมหาศรีราชปริชญา เอาทองห้าตำลึงแลญาตีอีกด้วยลับปुरुษทั้งหลายช่วยอนุโมทนา เป็นทองหกตำลึง สาม

⁴⁶ ดูเพิ่มเติมใน "ตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช". ใน *รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช*. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชาฯ (แยม ผนนคร) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส 27 กุมภาพันธ์ 2505) พระนคร: กรมศิลปากร. 2505. หน้า 86-87. อย่างไรก็ดี ข้อมูลในเอกสารตำนานพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชเป็นเช่นเดียวกับเอกสารโบราณอื่นๆ ของไทยที่มีการจดบันทึก และการคัดลอกสืบทอดกันมาจึงมีข้อจำกัดเรื่องความแม่นยำในประเด็นเรื่องศักราช แต่เมื่อนำมาสอบทวนกับเอกสารอื่นๆ ตลอดจนการพิจารณาบริบทของเนื้อหาพบว่า เป็นเอกสารที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาภาพรวมประวัติศาสตร์อย่างยิ่ง.

⁴⁷ จะเห็นได้ การวัดขนาดของบัลลังก์ไปนั้นคงมีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมการปฏิสังขรณ์ โดยต้องใช้วัสดุก่อสร้างที่นำลงเรือมาจากกรุงศรีอยุธยา จึงจำเป็นต้องนำปริมาณปริมาณของวัสดุมาจากระเบียบสัดส่วนของพระเจดีย์นั่นเอง ดูเพิ่มเติมใน "ตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช". ใน *รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช*. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชาฯ (แยม ผนนคร) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส 27 กุมภาพันธ์ 2505) พระนคร: กรมศิลปากร. 2505. หน้า 87.

บาท สามสลึง ซึ่งเป็นแผ่นสรวมพระธาตุเจ้า ในขณะที่ออกญาพัทลุงมาเป็นพระยานคร แลพระเจ้าพระครูเทพรักษา พระธาตุ⁴⁸

นอกจากนี้ ยังมีธรรมเนียมในการทำนุบำรุง และอุทิศทองคำถวายเป็นพุทธรูปและปฏิบัติกันเรื่อยมาตั้ง ปรากฏจารึกต่างๆ เท่าที่ค้นพบ ตัวอย่างเช่น ในปี พ.ศ. 2159 (รัชกาลสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ.2154-2171), พ.ศ. 2190, พ.ศ. 2192 (สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ครองราชย์ ระหว่าง พ.ศ. 2173-2199), พ.ศ. 2211, พ.ศ. 2213, พ.ศ.2229, พ.ศ. 2230 (สมเด็จพระนารายณ์ ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 2199-2231), พ.ศ. 2242, พ.ศ.2243 2230 (สมเด็จพระเพทราชา ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 2231-2246), พ.ศ. 2277,พ.ศ.2290 (สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 2275-2301), สมัยกรุงธนบุรี พ.ศ. 2321 และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2335, พ.ศ. 2377 เป็นต้น⁴⁹

หลังจากที่สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมได้โปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช แล้ว ต่อมาในปี พ.ศ.2153 พระครูมิ่งคลราชครูจีศรีศีลธรรมเกียรติ แห่งเมืองนครศรีธรรมราช และพระครูธรรม ทิวากรบวรมนีศรีธรรมทิพ แห่งเขาบรพต เมืองพัทลุง ปลัดวินยธร และสงฆ์ทั้งหลายได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระสังฆราช ชาติบิตศรีสังฆปริณายกพิตร ได้กราบบังคมทูลต่อสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมว่า กลุ่มโจรสลัดของตนะที่มาจาก คาบสมุทรมลายูได้บุกเข้าปล้นวัดราชประดิษฐานซึ่งเป็นที่ตั้งของพระสุวรรณมาลิกะเจดีย์ ตลอดจนวัดวาอาราม ต่างๆ ที่สังกัดกับเมืองพัทลุง ทำให้ข้าพระโยมสงฆ์ที่ถูกปล้นไปตั้งแต่เมื่อคราวพระเอกาทศรถเพื่อให้ดูแลทำนุบำรุง พระศาสนาต่างกระจัดพลัดพรายไปจากภัยข้างต้น ตลอดจนบรรดาเจ้าเมือง ปลัดเมือง และกรมการเมืองได้ใช้อำนาจในการเรียกข้าพระโยมสงฆ์เหล่านั้นไปใช้สอยส่วนตัว ตลอดจนไม่ปฏิบัติตามพระราชโองการเดิม ทำให้วัดต่างๆ เสื่อมโทรมลงไปมากเนื่องจากไม่มีแรงงาน และทุนทรัพย์สำหรับทำนุบำรุงพระพุทธรูปศาสนาแก่วัดต่างๆ อาทิ วัดกุฎฎพล⁵⁰, วัดพระศรีกุ้ย⁵¹, วัดกระ⁵², วัดพระเชตุพน⁵³, วัดท่ามเสน, วัดสังฆนาราม และวัดอื่นๆ ที่มีในรายชื่อ โดยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมจึงได้มีพระราชโองการให้ปฏิบัติตามพระตำราเดิมอย่างเคร่งครัดต่อไป⁵⁴

ข้อความที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นสถานการณ์ของคาบสมุทรมลายูได้ในช่วงเวลาพุทธศตวรรษที่ 22 ที่มีความหลากหลายของผู้คน หลากหลายวัฒนธรรม และหลากหลายศาสนา อย่างไรก็ตาม ความไม่เข้าใจซึ่งกันได้เป็น มูลเหตุให้มีการเบียดเบียนกัน จนทำให้วัดวาอารามอันเป็นศูนย์กลางของชุมชนต่างๆ เสื่อมโทรมลง และสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับอยุธยาในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาอย่างใกล้ชิด ตลอดจนให้ข้อมูลที่สำคัญถึงทำเลที่ตั้งของเมืองพัทลุงเก่าในสมัยพุทธศตวรรษที่ 22 ว่ามีที่ตั้งอยู่บนสันทรายสทิงพระริมฝั่งทะเลนอก มิใช่เมืองพัทลุงในปัจจุบันที่ ขยับเข้าไปตั้งเมืองอยู่ในพื้นที่ทะเลสาบสงขลาตอนใน

⁴⁸ จารึกที่แกนปลีได้กลับบัวหายพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร http://www.sac.or.th/databases/in_scripts/inscribe_image_detail.php?id=1318

⁴⁹ จารึกบนแผ่นทองที่หุ้มปลียอดพระธาตุนครศรีธรรมราชที่พบจำนวนกว่า 40 ชิ้น แต่มีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ระบุศักราชไว้ให้ใช้ศึกษาได้. ดูเพิ่มเติมใน ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เข้าถึงข้อมูล http://www.sac.or.th/databases/in_scripts

⁵⁰ ในแผนที่เก่าเขียนว่า "วัดชุมพล" ตั้งอยู่ไม่ไกลจากวัดพะโคะมากนัก ปัจจุบันคือ "วัดชุมพล" ต.ชุมพล อ.สทิงพระ จ.สงขลา.

⁵¹ "วัดพระศรีกุ้ย" เป็นเพียงวัดเดียวที่ยังคงสืบทอดชื่อเก่ามาจนกระทั่งปัจจุบัน ในชื่อของ "วัดสี่หยัง" ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ อ.ระโนด จ.สงขลา.

⁵² "วัดกระ" ปัจจุบันคือ "วัดศาลาลอย" อยู่ในต.ชุมชน อ.สทิงพระ จ.สงขลา ก่อนหน้าที่จะเปลี่ยนเป็นวัดศาลาลอยชาวบ้านเคยเรียกกันว่า "วัดยางงาม" จากนั้นจึงกลายเป็นวัดร้าง เมื่อมีการฟื้นวัดในภายหลังจึงให้ชื่อว่า "วัดศาลาลอย" จนกระทั่งปัจจุบัน.

⁵³ ในแผนที่เก่าให้ข้อมูลว่า "วัดพระเชตุพน" ตั้งอยู่ระหว่าง "วัดคลองรี" กับ "วัดสทิงพระ" ซึ่งในปัจจุบันมี 2 วัด คือ "วัดประดู่หอม" กับ "วัดพังเคียะ" หรืออาจจะไม่ใช่ทั้งสองวัดนี้ ซึ่งหากไม่ใช่ทั้งสองวัดนี้ เนื่องจากเป็นวัดขนาดใหญ่และสำคัญ น่าจะหลงเหลือหลักฐานเป็นซากฐานรากอาคาร หากมีการสำรวจอย่างจริงจัง.

⁵⁴ วินัย พงศ์ศรีเพียร. "พระตำราเพื่อปล้น (1): มรดกความทรงจำแห่งเมืองพัทลุง". ใน 100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 11. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2554. หน้า 5-18.

ในช่วงปลายรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองถึงต้นรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์เป็นช่วงเวลาที่มีเมืองนครศรีธรรมราชได้ลดบทบาทของการเป็นเมืองท่าค้าขายลงมาก แต่ก็ยังทำหน้าที่เป็นเมืองแห่งบวรพระพุทธศาสนาอยู่ดั้งเดิม และยังทำหน้าที่เป็นเมืองสำคัญ และเป็นตัวแทนศูนย์กลางอำนาจของอยุธยาในการเข้ามาปกครอง และจัดการทรัพยากรในคาบสมุทรมหาภาคใต้ ดังจะเห็นได้ในคราวสงครามระหว่างอยุธยากับกลุ่มโจรสลัดอุซงตะนะ

ในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 22 เป็นต้นมา อำนาจและอิทธิพลของนครศรีธรรมราชในฐานะตัวแทนศูนย์กลางอำนาจของอยุธยาในคาบสมุทรมหาภาคใต้เริ่มอ่อนแอลง เนื่องจากข้าราชการ และชาวเมืองไม่พอใจในตัวเจ้าเมืองที่แต่งตั้งมาจากอยุธยา จนเป็นเหตุก่อความไม่สงบ อยุธยาได้แก้ปัญหาดังกล่าวโดยการเปลี่ยนเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชอีกครั้ง ปี พ.ศ. 2172 โดยการให้ "ออกญาเสนาภิมุข" หรือ "ยามาดา นางามาเซ (Yamada Nagamasa)" ชาวญี่ปุ่นทำหน้าที่เป็นตัวแทนศูนย์กลางอำนาจอยุธยาในหัวเมืองปักษ์ใต้ที่เมืองนครศรีธรรมราช แต่ก็ได้ไม่ได้ทำให้การต่อต้านสิ้นสุดลง

ในช่วงเวลานี้เองสงขลาพัฒนาขึ้นมาจากเมืองท่าค้าขาย และเริ่มแยกตัวออกจากนครศรีธรรมราชที่มีตั้งถิ่นฐานมาอย่างยาวนานที่อาจหมดบทบาทของการเป็นเมืองท่าลง แม้ว่าในเอกสารโบราณจะเรียกพื้นที่ตั้งเมืองนครศรีธรรมราชว่าหาดทรายแก้วทะเลรอบซึ่งคงเป็นภูมิลักษณะตั้งแต่เมื่อแรกสร้างตั้งบ้านเมือง อย่างไรก็ตามทำเลที่ตั้งดังกล่าวก็ยังมีระยะห่างจากทะเลมากขึ้นอันเนื่องมาจากการทับถมของตะกอนดิน⁵⁵ และรวมทั้งแม่น้ำที่ใช้เป็นเส้นทางสัญจรเชื่อมระหว่างเมืองกับทะเลนั้นตื้นเขินมากขึ้น อีกทั้งเรือสินค้าก็มีระวางใหญ่กินน้ำลึกมากขึ้นจึงเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการติดต่อค้าขาย ศักยภาพของการเป็นเมืองท่าจึงลดลง นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่ามีความเข้มข้นในการทำการค้าในพื้นที่ที่ค่อนข้างไปทางใต้มากขึ้น ดังปรากฏการเกิดขึ้นของเมืองสงขลาที่ฝั่งหัวเขาแดงทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจใหม่ของคาบสมุทรมหาภาคใต้ในฐานะของเมืองท่าค้าขายอย่างแท้จริง เนื่องจากหากพิจารณาในแง่ของการทำการเกษตรกรรมแล้ว เมืองสงขลาที่หัวเขาแดงนั้นแทบจะไม่มีพื้นที่สำหรับการเกษตรกรรมปลูกข้าวเลย เพราะเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลผืนแคบ อีกทั้งน้ำเค็มเกินกว่าที่จะปลูกข้าวได้ แสดงให้เห็นว่าเมืองสงขลาที่หัวเขาแดงได้มีความเข้มข้นของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับทุติยภูมิที่เน้นการค้าและการบริการ และไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเกษตรกรรมอีกต่อไป นอกจากนี้ ผู้ปกครองเมืองสงขลายังเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามจึงทำให้มีสายสัมพันธ์อันดีกับพ่อค้าชาวมุสลิมยิ่งทวีความสำคัญให้แก่เมืองสงขลามากขึ้นด้วย นอกจากนี้ ยังมีพ่อค้าจากโปรตุเกส ฮอลันดา อังกฤษ จีน และญี่ปุ่น ได้เข้ามาค้าขายกันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน และบางกลุ่มได้ตั้งสถานีการค้า (Trade station) ตามเมืองท่า และเมืองสำคัญต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ราวอยุธยาตอนปลายการขยายตัวทางการค้า และการขยายตัวของชุมชนทำให้เกิดมีความต้องการสินค้าประเภทต่างๆ ทั้งสินค้าป่า และผลิตผลทางการเกษตร ส่งผลให้เกิดการตั้งถิ่นฐานของผู้คนกระจายตัวอยู่ทั่วคาบสมุทรมหาภาคใต้ ทั้งนี้การขยายตัวของชุมชน และการตั้งถิ่นฐานที่เป็นหลักแหล่งมั่นคงขึ้นเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อการขยายพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อผลิตข้าวเพื่อใช้บริโภคในชุมชน และส่งขายออกไปยังพื้นที่อื่นๆ และส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม และส่งผลให้มีการบุกเบิกพื้นที่ใหม่ๆ เพื่อตั้งถิ่นฐานและการขยายตัวจนทำให้ชุมชน และเมืองต่างๆ ประกอบขึ้นจากประชากรที่เป็นเครือญาติกันกระจายตัวอยู่ทั่วภาคพื้นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในฐานะเศรษฐกิจของชุมชนชาวมาตั้งแต่ต้นนั้นเป็นต้นมา⁵⁶ และชุมชนที่มีความมั่นคงทางอาหารด้วยความอุดมสมบูรณ์ และมีการตั้งถิ่นฐานอย่างมั่นคง มีการขยายขนาดของชุมชนจนกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ยังพัฒนาควบคู่กับการเป็นชุมชนชนพุทธที่ก่อร่างสร้างสรรคศาสนพุทธสถาปัตยกรรมเป็นศูนย์กลางทางศาสนายึดโยงผู้คนภายในชุมชนและหัวเมืองต่างๆ ข้างเคียงอย่างมากมาย และสะท้อนสายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและศาสนาโดยมี

⁵⁵ ในปัจจุบันระยะห่างจากทะเลยังเมืองพัทลุงมีระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร และดูเพิ่มเติมใน ประทุม ชุ่มพึ่งพันธุ์. **สารนครศรีธรรมราช**. (1 มีนาคม 2516) ได้ให้ข้อมูลว่า เมื่อประมาณ 70 ปีก่อน (ซึ่งนับถึงปัจจุบัน เท่ากับ 110 ปี, ผู้เขียน) ยังมีเรือชาวจีนเดินทางจากทะเลเข้ามาเทียบท่ายังท่าวังเพื่อทำการค้าขาย.

⁵⁶ ยงยุทธ ชูแว่น. "ลักษณะทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนชาวมาบริเวณทะเลสาบสงขลาสมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์" ใน ยงยุทธ ชูแว่น บรรณาธิการ, **โลกของลุ่มทะเลสาบรวมบทความด้วยประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นลุ่มทะเลสาบสงขลา**. พระนคร: สำนักพิมพ์นคร, 2541. หน้า 65.

วัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชุมชนคาบสมุทรมภาคใต้ ดังที่ประจักษ์หลักฐาน แสดงความสัมพันธ์ของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมผ่านคติความเชื่อเรื่องการสถาปนาพระบรมธาตุศักดิ์สิทธิ์ประจำ ชุมชน แต่ทว่าเชื่อมโยงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมมาจากองค์พระธาตุนครศรีธรรมราชอันศักดิ์สิทธิ์ตามที่ศนะของ ผู้คนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และคาบสมุทรมภาคใต้ ดังตัวอย่างของ พระเจดีย์วัดเขียนบางแก้ว อ.เขาชัยสน จ. พัทลุง หรือพระสุวรรณมาลิกะเจดีย์แห่งวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) อ.สทิงพระ จ.สงขลา รวมไปถึงรูปแบบของ พระวิหารหลวงวัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชที่ส่งอิทธิพลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมของพระอุโบสถต่างๆ ที่สร้างขึ้นในแถบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในแถบเมืองพัทลุง ดังตัวเช่น พระอุโบสถวัดยางงาม พระอุโบสถวัดวิหารเบิก และ พระอุโบสถวัดวัง อ.เมืองฯ จ.พัทลุง

ภาพที่ 3-6: พระอุโบสถวัดยางงามที่แสดงความสัมพันธ์กับวิหารหลวงวัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชในแง่ของท่วงทีในการออกแบบสร้างสรรค์

ภาพที่ 3-7: พระบรมธาตุเจดีย์วัดเขียนบางแก้ว อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง ที่แสดงลักษณะสายสัมพันธ์กับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช

คาบสมุทรมสทิงพระ และชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลานั้นมีความเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย เนื่องจากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์อย่างสูง จึงไม่มีความจำเป็นต้องกระตือรือร้นที่จะเร่งรัดให้เกิดเปลี่ยนแปลงทั้งวิถีการผลิตและวิถีชีวิต⁵⁷ ดังนั้นชาวนาจิงผลิตข้าวโดยมีเป้าหมายเพื่อการยังชีพเป็นสำคัญไม่ได้มุ่งเป้าสู่การผลิตเพื่อการค้า แต่อย่างไรก็ดี ด้วยความสมบูรณ์ของพื้นที่ได้ทำให้มีผลผลิตที่สูงบางส่วนที่เกินความต้องการในการบริโภคจึงมีผลผลิตเหลือบางส่วนที่สามารถค้าขายและเปลี่ยนกับสินค้าอื่นๆ บ้าง และเนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ตลอดจนลักษณะเฉพาะตัวทางกายภาพของพื้นที่จึงทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิต และภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากการแก้ปัญหาในอดีตเมื่อแรกตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมก็ยังสัมฤทธิ์ผลอยู่จึงไม่ได้ขับเคลื่อนให้ชุมชนต้องมีการเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงปัจจัยภายในเพื่อการดำรงอยู่เช่นพื้นที่อื่นๆ ทำให้พัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีความเปลี่ยนแปลงค่อนข้างช้าเมื่อเทียบกับชุมชนในพื้นที่อื่นๆ

⁵⁷ กิติ ดันไทย. *หนึ่งศตวรรษเศรษฐกิจของชนลุ่มทะเลสาบสงขลา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2552.

การแบ่งขอบเขตของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตามลักษณะภูมิประเทศ

ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสามารถจำแนกชุมชนตามลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ออกได้เป็น 3 ส่วน คือ "ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตที่ลุ่มริมทะเลสาบ" "ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตที่ราบตอนกลาง" และ "ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตที่เนิน ที่ลาดเชิงเขา และภูเขา" โดยเรียงลำดับตามความสัมพันธ์กับทะเลสาบจากมากไปน้อย ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. "ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตที่ลุ่มริมทะเลสาบ" เป็นชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยตรงชายขอบของพื้นที่ทะเลสาบ ซึ่งเต็มไปด้วยสัตว์น้ำนานาชนิด ซึ่งสัมพันธ์ไปกับ "ระบบนิเวศน์น้ำจืด" ที่ประกอบขึ้นด้วยระบบนิเวศน์ที่มีความหลากหลาย ได้แก่ ป่าชายเลน, ป่าพรุ, ป่าเขียว, ทุ่งหญ้า และบริเวณผืนน้ำ และยังมีเครือข่ายความสัมพันธ์ของการใช้สอยทรัพยากรในระบบนิเวศน์ดังกล่าว โดยเชื่อมโยงผ่านเส้นทางของทะเลสาบ ตลอดจนคลองต่างๆ เกิดความสัมพันธ์ระหว่าง "ทะเลใน" (ทะเลสาบสงขลา) กับ "ทะเลนอก" (อ่าวไทย) กลายเป็นระบบนิเวศน์สามน้ำได้แก่ "น้ำจืด" ที่ทะเลน้อย และทะเลสาบตอนบน "น้ำกร่อย" ที่คลองนางเรียม คลองบ้านกลาง และคลองยวน และที่ทะเลสาบตอนกลางที่จะจืดในช่วงนี้หลากจากภูเขา และจะมีน้ำกร่อยในช่วงเวลาที่น้ำเค็มหนุน โดยมีคลองระโนดเชื่อมทะเลสาบกับอ่าวไทยที่บริเวณปากกระแจะที่เป็นประตูส่งน้ำจืดและน้ำเค็มไปมาหากันตามฤดูกาล⁵⁸ และมี "น้ำเค็ม" ที่ทะเลสาบสงขลาตอนล่าง สำหรับผู้คนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ดังกล่าวจะถูกเรียกว่า "โหม่เล" ตามการออกเสียงในภาษาถิ่นใต้ ซึ่งมีความหมายว่า "หมู่เล"⁵⁹ หรือกลุ่มคนผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ริมทะเลนั่นเอง ตัวอย่างเช่น

2. "ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตที่ราบ" จำแนกพื้นที่ออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คือ "พื้นที่ราบทางฟากตะวันออกของทะเลสาบสงขลา" ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างสันทรายสทิงพระทางทิศตะวันออกซึ่งอยู่ในเขตอ.ระโนด อ.กระแสดินธุ์ อ.สทิงพระ จ.สงขลา กับทะเลสาบสงขลา ซึ่งมีลักษณะเป็นสันทรายสลับทุ่งที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มที่เหมาะสมกับการทำนา และยังเต็มไปด้วยต้นตาลโตนดกอีกด้วย พื้นที่ส่วนที่ 2 คือ "พื้นที่ราบทางฟากตะวันตกของทะเลสาบสงขลา" ซึ่งหมายถึงพื้นที่ราบที่อยู่ระหว่างที่ลาดเชิงเขาบรรทัดและชายฝั่งด้านตะวันตกของทะเลสาบสงขลา คือ "ทุ่งคลองปากประ" อยู่ในเขต อ.ควนขนุน "ทุ่งศรีขนา" บริเวณ ต.ลำปำ อ.เมืองฯ และ "ทุ่งบางแก้ว" บริเวณปากคลองบางแก้ว ในเขต อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง⁶⁰ ทั้งนี้ ผู้คนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ดังกล่าวจะถูกเรียกว่า "โหม่ทุ่ง" ตามการออกเสียงในภาษาถิ่นใต้ ซึ่งมีความหมายว่า "หมู่ทุ่ง"⁶¹ หรือกลุ่มคนผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ราบลุ่มที่เป็นท้องทุ่งนั่นเอง

3. "ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตที่เนิน ที่ลาดเชิงเขา และภูเขา" พื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนในกลุ่มนี้อยู่บนพื้นที่ลูกคลื่นลอนชันนี้เป็นพื้นที่ที่อยู่ถัดลงมาจากทิวเขาบรรทัด มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเนินเตี้ยๆ ที่เรียกกันโดยทั่วไปในท้องถิ่นว่า "ควน" สลับด้วยที่ราบที่มีความลาดชันประมาณร้อยละ 5-10 และมีความสูงเฉลี่ยประมาณ 150 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง อยู่ในเขตอ.ป่าบอน อ.ตะโหมด อ.ศรีนครินทร์ อ.งหวรา อ.ศรีบรรพต และอ.ป่าพะยอม ซึ่งเทือกเขาบรรทัดเป็นภูเขาที่ทำหน้าที่เป็นดั่งกระดุกสันหลังภาคใต้และกั้นระหว่างจังหวัดพัทลุงกับจังหวัดตรัง ด้วยความเป็นภูเขาที่ทำหน้าที่เป็นดั่งกำแพงที่รับแรงปะทะจากลมมรสุมที่พัดผ่านมาจากมหาสมุทรอินเดีย และอ่าวไทยจึงทำให้มีฝนตกชุกทั้งสองฟากฝั่งของภูเขาเพียงแต่คนละช่วงเวลาสั้นๆ ทำให้เกิดป่าไม้ในลักษณะป่าดิบ และป่าดิบชื้นอันอุดมสมบูรณ์ที่ทำหน้าที่เป็นแหล่งหาของป่าและล่าสัตว์มาตั้งแต่บรรพกาล ต่อมาป่าในพื้นที่ภูเขา และควนต่างๆ ที่ปกคลุมไปด้วยป่าไม้ประเภทป่าดิบ และป่าดิบชื้น ซึ่งเต็มไปด้วยต้นไม้จำพวก "ไม้ตะเคียน" "ไม้เคี่ยม" ซึ่งในพระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ในการเสด็จประพาสเมืองพัทลุงได้กล่าวถึง พื้นที่ "พะเกิด" นั้นเป็นแหล่งตัดไม้เคี่ยมที่สำคัญ นอกจากนี้ ยังมี "ไม้หลุมพ้อ" พื้นที่เนิน หรือควน

⁵⁸ อมฤต หมดทอง. รายงานวิจัยเรือนพื้นถิ่นรอบทะเลน้อย จ.พัทลุง และนครศรีธรรมราช. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (เอกสารอัดสำเนา). 2553. หน้า 57.

⁵⁹ กิตติ ต้นไทย. หนึ่งศตวรรษเศรษฐกิจของกลุ่มทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2552 หน้า 50.

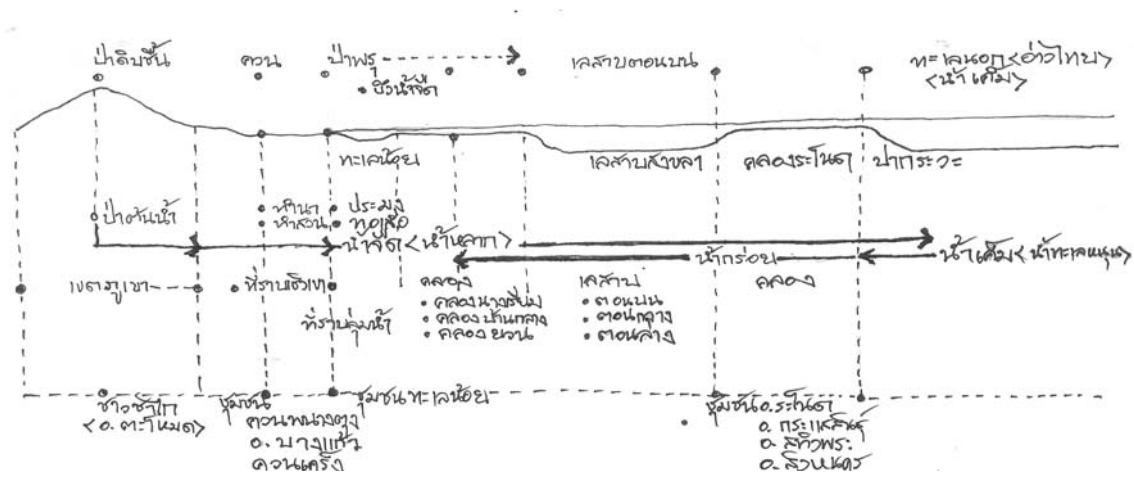
⁶⁰ กิตติ ต้นไทย. หนึ่งศตวรรษเศรษฐกิจของกลุ่มทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2552 หน้า 49.

⁶¹ ดูเพิ่มเติมใน กิตติ ต้นไทย. หนึ่งศตวรรษเศรษฐกิจของกลุ่มทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2552 หน้า 49.

ที่ปกคลุมไปด้วยป่าเหล่านี้ก็ทำหน้าที่เป็นแหล่งตัดไม้สำคัญในการนำมาใช้เป็นวัสดุก่อสร้างบ้านเรือน ตลอดจนการต่อเรือของผู้คนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สำหรับผู้คนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ดังกล่าวจะถูกเรียกว่า "โหม่เหนื่อ" ตามการออกเสียงในภาษาถิ่นใต้ ซึ่งมีความหมายว่า "หมู่เหนื่อ"⁶² หรือกลุ่มคนผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ลาดเชิงเขาที่อยู่ลึกจากที่ราบลุ่มริมทะเลสาบเข้าไปนั่นเอง

ดังจะเห็นได้ว่าความหลากหลายทาง "ภูมิลักษณะ (Landform)" และที่ตั้งที่สัมพันธ์กับภูมิศาสตร์ที่แตกต่างหลากหลายของภาคใต้ นำพาไปสู่ความหลากหลายทาง "ภูมินิเวศน์ (Cultural Ecology)" และส่งผลต่อการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในลักษณะของ "นิเวศน์วิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology)" ที่กำกับให้ผู้อยู่อาศัยต้องปรับตัวตามสภาพแวดล้อมนั้นๆ เมื่อผลลัพธ์ของการแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตถูกผลิตซ้ำจนกลายเป็น "ภูมิปัญญา (Local Wisdom)" ที่เกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิต และการสร้างสรรค์ที่อยู่อาศัยซึ่งมีผลลัพธ์เป็น "สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัย (Vernacular Dwelling Architecture)" ประกอบสร้างกันเป็น "ภาพลักษณ์ (Image)" ของ "ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape)" ของภาคใต้อันเป็นเอกลักษณ์

ด้วยความแตกต่างของระบบนิเวศน์ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของผู้คนให้มีการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม และการจัดการสภาพแวดล้อมที่ต่างกัันดังกล่าวมาข้างต้น ก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายความเชื่อมโยงผู้คนที่เกิดการแลกเปลี่ยนผลผลิต และสินค้าระหว่างชุมชนที่มีระบบนิเวศน์วิทยาที่ต่างกััน ดังที่กล่าวไว้ในการศึกษาของกิตติ ดันไทยว่า ผู้คนที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบลุ่ม หรือ "โหม่ทุ่ง" จะทำหน้าที่เป็นดังคนกลาง เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานคั่นกลางอยู่ระหว่าง "โหม่เหนื่อ" กับ "โหม่เล" และในบางครั้ง "โหม่ทุ่ง" ก็ทำหน้าที่เป็นเพียงคนกลาง และได้ประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนโดยไม่ต้องเอาอะไรมาก็ได้⁶³

ภาพที่ 3-8: แผนภาพแสดงภาพตัดขวางพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่แสดงถึงภูมิลักษณะทางธรรมชาติที่ส่งผลต่อภูมินิเวศน์ และการตั้งถิ่นฐานของผู้คน
ที่มา: อมฤต หมวดทอง. รายงานวิจัยเรื่องพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2553. หน้า 57.

⁶² ดูเพิ่มเติมใน กิตติ ดันไทย. หนึ่งศตวรรษเศรษฐกิจของคนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2552 หน้า 50.

⁶³ กิตติ ดันไทย. หนึ่งศตวรรษเศรษฐกิจของคนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2552 หน้า 50.

ภาพที่ 3-9: ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
ปรับปรุงจาก: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. เลสาบเรา. สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

4. การตั้งถิ่นฐาน และผังบริเวณชุมชนพื้นถิ่นภาคใต้

4.1 เล นา โหนด: แหล่งทรัพยากรเพื่อการยังชีพของผู้คน

ทำเลสำหรับการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในภาคใต้นับแต่โบราณกาลนั้นมีทำเลที่ตั้งที่หลากหลาย กล่าวคือ มีทั้งตั้งถิ่นฐานบนที่ราบริมชายฝั่งทะเล บริเวณปากอ่าว บริเวณท่าเรือที่มีการขนถ่ายและแลกเปลี่ยนสินค้า บริเวณที่ราบเชิงเขา บริเวณที่ราบหลังเขา หรือที่ราบระหว่างภูเขา ที่ราบริมแม่น้ำ หรือแม้แต่การตั้งถิ่นฐานบนเกาะต่างๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของผืนแผ่นดิน และปัจจัยพื้นฐานของการยังชีพเป็นสำคัญ⁶⁴

จากหลักฐานทางโบราณคดีทำให้ทราบว่า ในช่วงเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา บอกเล่าข้อมูลว่า ในสมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา นั้น ชุมชนในแถบนี้ยังดำรงชีพด้วยการเก็บของป่าและล่าสัตว์ อย่างไรก็ตามสินค้าป่าเหล่านั้นก็เป็นสินค้าที่เป็นที่ต้องการของต่างชาติ อาจเป็นผลมาจากยังไม่มีผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่น ตลอดจนธรรมชาติแวดล้อมก็ยังมีความอุดมสมบูรณ์อยู่มากจนยังไม่มี ความกังวลเรื่องความมั่นคงทางอาหาร ต่อมาเมื่อมีการขยายตัวของชุมชน และการปรับสถานะของชุมชนเข้าสู่ระบบการปกครองในระดับความเป็นเมืองที่ทำให้เกิดรูปแบบทางเศรษฐกิจที่หลากหลายขึ้นในสมัยอยุธยา ที่ทำให้เกิดการกระจายตัว และขยายขนาดของชุมชนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมสภาพความเป็นชุมชนชาวนาจึงปรากฏชัดเจนมากขึ้น สำหรับการคัดเลือกพื้นที่สำหรับการตั้งถิ่นฐานนั้นมีปัจจัยแวดล้อมที่คำนึงถึงด้านการประกอบอาชีพเพื่อความเป็นอยู่ด้วยเป็นสิ่งสำคัญ

ฐานการผลิตข้าวที่สำคัญของกลุ่มทะเลสาบล้วนแต่เกิดขึ้นคู่กับชุมชนพุทธที่มีวัดเป็นศูนย์กลางมาตั้งแต่ครั้งอยุธยา การเลือกที่ลมหักปักฐานสร้างบ้านสร้างเรือนของผู้ที่ประกอบกิจการเป็นชาวนา ก็จะเลือกที่ตั้งถิ่นฐานบนควนที่อยู่ไม่ไกลจากที่ราบลุ่มที่อันอุดมสมบูรณ์ที่เหมาะสมกับการทำนา อย่างไรก็ตามหากไม่มีที่ที่มีคุณลักษณะดังกล่าว การปลูกเรือนยกพื้นสูงก็ทำให้รอดพ้นจากน้ำหลากตามฤดูกาลที่มีอยู่เป็นประจำทุกปี พื้นที่สำหรับการทำนาเพาะปลูกข้าวนั้นก็พื้นที่ส่วนใหญ่ของกลุ่มน้ำปากพนัง ในเขต จ.นครศรีธรรมราช และลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในเขต จ.นครศรีธรรมราช จ.สงขลา และ จ.พัทลุง ซึ่งในแรกเริ่มนั้นเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ หากแต่ในเวลาต่อมามีผลผลิตข้าวที่สูงมากเกินความต้องการบริโภคจนเหลือขายไปยังเมืองต่างๆ ในคาบสมุทรมลายู อาทิ กลันตัน ตรัง กานู เปรัก และสิงคโปร์ เป็นต้น มาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และในปัจจุบันหลายเมืองในภาคใต้ตอนล่าง และมาเลเซียก็ยังอาศัยข้าวจาก จ.นครศรีธรรมราช จ.สงขลา และ จ.พัทลุง⁶⁵

สำหรับชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานเป็นรุ่นแรกๆ จะตั้งถิ่นฐานตามปากคลอง หรือริมคลองทั้งสิ้น และชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ไกลเข้าไปนั้นจะเป็นชุมชนที่มีอายุอ่อนกว่า ตัวอย่างชุมชนเก่าแก่ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ริมคลอง และปากคลองต่างๆ มีดังต่อไปนี้ ในพื้นที่ทะเลสาบตอนล่าง ได้แก่ บ้านสทิงหม้อตั้งอยู่ปากคลองสทิงหม้อ, บ้านปากบางภูมิตั้งอยู่ปากคลองภูมิ, บ้านพะวงตั้งอยู่ปากคลองวง, บ้านบางเหริยตั้งอยู่ปากคลองและริมคลองบางเหริย, บ้านเกาะนกตั้งอยู่ปากคลองอู่ตะเภา, บ้านแหลมโพธิ์ตั้งอยู่ริมคลองอู่ตะเภา สำหรับทะเลสาบตอนกลาง ได้แก่ บ้านท่าหินตั้งอยู่ปากคลองท่าหิน, บ้านพังจากตั้งอยู่ปากคลองคูขุด บ้านปากพลตั้งอยู่ปากคลองท่ามะเตือ, บ้านปากหวะตั้งอยู่ปากคลองขุด, บ้านลำป่าตั้งอยู่ปากคลองลำป่า, บ้านปากประตั้งอยู่ปากคลองปากประ, บ้านปากบางเครียะตั้งอยู่ปากคลองตะเครียะ, บ้านระโนดตั้งอยู่ปากคลองระโนด และบ้านกลางตั้งอยู่ปากคลองบ้านกลาง เป็นต้น⁶⁶

⁶⁴ สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์. ภูมิปัญญาภาคใต้. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินท์ติ้ง. 2544.

⁶⁵ ขวลิต อังวิฑูรย์. การแลกเปลี่ยนและการค้าข้าวบริเวณชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2544. หน้า 7.

⁶⁶ เลิศชาย ศิริชัย และนฤทธิ์ ดวงสุวรรณ. ประมวลพินบ้านลุ่มทะเลสาบวิถึและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2552. หน้า 22-23.

เป็นที่น่าสนใจว่า การขยายตัวของชุมชนที่ผลิตข้าวและการค้าข้าวยังส่งผลให้เกิดการกระจายตัวของวัดและความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนาอีกด้วย เนื่องจากการทำนาปลูกข้าวทำให้เกิดความมั่นคงในชีวิตอันเป็นผลมาจากความสามารถในการวางแผน และการจัดการอาหารได้มากขึ้นกว่าการดำรงชีพด้วยการเก็บของป่า การล่าสัตว์ และการประมง และเมื่อมีผลผลิตเกินความต้องการจากการบริโภคในครัวเรือนแล้วยังเป็นสินค้าที่นำไปค้าขายแลกเปลี่ยนเป็นเงินตรา หรือแลกเปลี่ยนกับสินค้าอย่างอื่น ซึ่งที่กล่าวมาข้างต้นจึงทำให้เห็นว่าชุมชนชาวนานั้นเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของสถาบันทางศาสนาที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชุมชนไปด้วยโดยปริยาย

ชุมชนชาวนาที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกันเป็นหมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติระหว่างกัน แต่ละครอบครัวจะเป็นครอบครัวขยายขนาดใหญ่เพราะการเพาะปลูกข้าวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ต้องการแรงงานเพื่อการผลิตพร้อมๆ กันเป็นจำนวนมาก เหตุดังกล่าวจึงทำให้ครอบครัวชาวนาต้องมีลักษณะเป็นครอบครัวขยายขนาดใหญ่ ซึ่งส่งผลให้ชุมชนมีขนาดใหญ่ตามไปด้วย และโดยปริยายก็จะมีการสร้างและทำนุบำรุงวัดต่างๆ ที่เป็นศูนย์กลางทางจิตใจของชุมชนไว้ด้วย ซึ่งสันนิษฐานว่าธรรมเนียมดังกล่าวมีรากฐานที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากคติการกลบนาผู้คนให้เป็นผู้อุปถัมภ์ดูแลวัดต่างๆ มาตั้งแต่อดีตด้วยนั่นเอง จนกระทั่งในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ชุมชนชาวนานั้นได้ตั้งถิ่นฐานและกระจายตัวอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะในเขต จ.พัทลุง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์อันเกิดจากดินตะกอนที่พัดพามาพร้อมกับน้ำที่หลากไหลลงมาจากเทือกเขาบรรทัด อีกทั้งบริเวณดังกล่าวยังอยู่ตรงตำแหน่งที่น้ำในทะเลสาบมีความจืดเหมาะสมกับการทำนาอย่างยิ่ง ดังปรากฏความสมบูรณ์ของพื้นที่เมืองพัทลุง และการทำนาซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจหลักที่สำคัญ ในการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ความว่า *"...เมืองพัทลุงมีไร่นาบริบูรณ์มาก เลี้ยงเมืองสงขลาได้ทั้งเมือง คนในเมืองพัทลุงที่จะไม่ทำนาไม่มีเลย เกือบจะเป็นหาหินอย่างเดียวด้วยเรื่องทำนานั้นที่แผ่นดินก็อุดมดี"*⁶⁷

อย่างไรก็ดี การทำนาปลูกข้าวเพื่อการค้าเป็นสำคัญในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาคงเริ่มต้นขยายตัวอย่างสูงหลังจาก พ.ศ. 2440 ดังปรากฏกล่าวถึงในเอกสารการตรวจราชการมณฑลนครศรีธรรมราชที่กล่าวถึงประเภทสินค้าต่างๆ จากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ส่งออกไปขายยังต่างประเทศ โดยเฉพาะข้าวที่ผลิตได้ในเขตสงขลาและพัทลุง⁶⁸ และชุมชนชาวนา และการทำนามีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องเมื่อมีการเข้ามาการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนโพ้นทะเลที่เข้ามาดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ส่งเสริมให้เกิดการค้าข้าว

การขยายตัวของชุมชนชาวนาในพัทลุงอย่างกว้างขวางได้ถูกกล่าวถึงในพระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ในการเสด็จประพาสเมืองพัทลุงความว่า *"...ตามระยะทางที่ไป บันดาที่พื้นราบแล้วเปนนาทั่วไปหมดไม่มีที่ว่างเลย เว้นไว้ที่เป็น "ควน" คือ เนินจึงเป็นที่หมู่บ้านตั้งอยู่..."*⁶⁹ นอกจากนี้ในพื้นที่ทะเลน้อยก็มีน้ำตื้นจนสามารถทำนาได้ และเต็มไปด้วยดอกบัวหลวงสีขาว ดังกล่าวถึงในพระราชหัตถเลขา ความว่า *"ได้ให้คนไปดูที่ทะเลน้อยแขวงเมืองนครศรีธรรมราช ระยะ 2 ซ้งโมง น้ำตื้นเรือไฟเข้าไม่ได้ ต้องลงเรือเล็กเข้าคลองนางเรียงไปอีก 25 นาที ถึงในนั้นที่มีดอกบัวหลวงสีขาว แต่น้ำตื้นจนราษฎรทำนาในทะเลได้"*⁷⁰ ในบทสัมภาษณ์ยายสุน เดชนครินทร์ โดยนิพัทธ์พร เพ็งแก้วให้ข้อมูลเรื่องดังกล่าวว่า *"เมื่อหกสิบปีก่อน (นับถึงปัจจุบัน คือ 70 ปีก่อนนับแต่การพิมพ์หนังสือที่ใช้อ้างอิง, ผู้วิจัย) ตอนยายสุนอายุ 19 ปี มาแต่งงานกับตายังได้ทำนาในเลก้นอยู่เลย ดำนาไกลถึงเกาะไผ่ น้ำไม่ลึก ย่านเลนน้อยในทะเลทำนาทั้งนั้น เรียก นาปรัง ปลูกข้าวราแห้ง ทำนาในทะเลมัน*

⁶⁷ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. "พระราชหัตถเลขาฉบับที่ 2 วันที่ 29 กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก 108". ใน พระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ 5 เรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู รวม 4 คราว (รศ.108, 109, 117, 120). กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฯ. หน้า 25.

⁶⁸ กษ. ร.5. ม.2/50/2 (ม47/19) รายงานราชการมณฑลนครศรีธรรมราชของพระยาสุมนัยวินิต ร.ศ.117. หน้า 30.

⁶⁹ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. "พระราชหัตถเลขาฉบับที่ 2 วันที่ 29 กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก 108". ใน พระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ 5 เรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู รวม 4 คราว (รศ.108, 109, 117, 120). กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฯ. หน้า 24.

⁷⁰ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. "พระราชหัตถเลขาฉบับที่ 2 วันที่ 29 กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก 108". ใน พระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ 5 เรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู รวม 4 คราว (รศ.108, 109, 117, 120). กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฯ. หน้า 27.

สะดวกดี ไม่ต้องไถ คู้ยสาหร่ายเอาข้าวลงไปต้มได้เลย”⁷¹ และการทำงานข้าวในทะเลน้อยเล็กไปรวม 30 ปีมาแล้ว เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมด้วยการปิดปากกระวะที่ระโนดทำให้น้ำเค็มที่เคยหลากเข้ามายามน้ำทะเลหนุนที่ปกติจะเป็นการช่วยตัดวัฏจักรสาหร่ายในทะเล เพราะเมื่อโดนน้ำเค็มสาหร่ายก็จะลดลง แต่เมื่อไม่มีการหมุนเวียนน้ำทำให้ระบบนิเวศที่เคยแปรผันตามวัฏจักรกลับหยุดนิ่งคงที่ ทำให้ชาวนาลุ่มทะเลน้อยไม่สามารถทำนาปลูกข้าวได้อีก

ในอดีตพันธุ์ข้าวที่ปลูกกันในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีชนิดพันธุ์ที่หลากหลายที่มีความสามารถในการผลิตแตกต่างแปรผันไปตามสภาวะแวดล้อม เนื่องจากลุ่มน้ำทะเลน้อยมีความหลากหลายของระบบนิเวศสูงมากกว่าพื้นที่ราบลุ่มภาคกลาง เพราะข้าวบางพันธุ์ไม่สามารถเพาะปลูก หรือให้ผลผลิตได้ในบางสภาวะแวดล้อม เพราะฉะนั้นความหลากหลายของชนิดพันธุ์ข้าวที่แพร่หลายในชุมชนชานนา ควบคู่กับภูมิปัญญาในการเพาะปลูก และเลือกสรรพื้นที่ที่เหมาะสมกับชนิดพันธุ์ข้าวของชาวนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จึงหมายถึงความมั่นคงในอาหารด้วย ตัวอย่างชนิดพันธุ์ข้าวที่ปลูกแพร่หลายในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้แก่ “ข้าวลูกหวาย”, “ข้าวปากนก”, “ข้าวยอดม่วง”, “ข้าวระเด่น”, “ข้าวศรีพงศา”, “ข้าวนางฝ่าย”, “ข้าวลูกโพธิ์”, “ข้าวนางยา”, “ข้าวสังข์หยด”, “ข้าวบิณฑพันธุ์”, “ข้าวแก่นจันทร์” เป็นต้น ซึ่งพันธุ์ข้าวแต่ละชนิดมีคุณสมบัติ และเงื่อนไขในการให้ผลผลิตแตกต่างกันไป บางชนิดทนความเค็มของน้ำได้⁷² บางชนิดเหมาะที่จะปลูกในทุ่งราบ บางชนิดสามารถปลูกในทะเลสาบได้เนื่องจากเป็นข้าวต้นสูงที่เหยียดตัวหนีน้ำได้ถึง 4 เมตร⁷³ ซึ่งก็ส่งผลต่อวิธีการปลูก และการเก็บเกี่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัว จนพัฒนากลายเป็นภูมิปัญญาบนพื้นฐานของการสำนึกที่สอดสานสัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศที่มีความแตกต่างกันของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา⁷⁴ ซึ่งแตกต่างไปจากปัจจุบันที่ทำการเพาะปลูกข้าวที่ถูกพัฒนาสายพันธุ์ หรือที่เรียกว่า “ข้าว ก.ข.” ซึ่งทำให้เกิดปัญหาหลายอย่างตามมา เช่น เป็นพันธุ์ข้าวที่ตอบสนองต่อใช้ปุ๋ยเคมี การมีปัญหาแมลงศัตรูพืชซึ่งนำไปสู่การใช้ยาฆ่าแมลงศัตรูพืช เป็นต้น

นอกจากนี้ ตามหัวไร่ปลายนา ยังปลูกต้นตาลโตนด ซึ่งเรียกภาษาถิ่นได้ว่า “โหนด” ซึ่งให้ผลผลิตเป็นน้ำตาลโตนดที่นำมาเคี่ยวแล้วได้เป็นน้ำตาลโตนดที่มีความหอมหวาน ซึ่งจะนำมาใส่ในเบ้าที่ทำจากตอกไม้ไผ่ขุดเป็นวง ในพระราชพงศาวดารในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงบันทึกตามคำเรียกในภาษาถิ่นว่า “น้ำผึ้งฮบ”⁷⁵ ซึ่งบางครั้งก็เรียกว่า “น้ำผึ้งแว่น” หมายถึง “น้ำตาลโตนดแว่น” ซึ่งภาษาถิ่นใต้เรียก “น้ำตาล” ว่า “น้ำผึ้ง” และคำว่า “ฮบ” คือ “ขบ” ซึ่งภาษาถิ่นใต้ออกเสียง “ง” เป็น “ฮ” นอกจากนี้ ยังมีกรรมนำน้ำตาลสดมาหมักเป็นน้ำส้มสายชูเรียกว่า “น้ำส้มโหนด” สำหรับการปรุงอาหาร นำลูกโหนด (ลูกตาล) สดมาบริโภค สำหรับลูกแก่ที่หล่นตามพื้นนำไปทำถ่านสำหรับเป็นเชื้อเพลิงในการประกอบอาหาร นอกจากนี้ ใบแห้ง และทางโหนด (ทางตาล) ก็นำมาเป็นเชื้อเพลิง และนำมาทำรั้วล้อมรอบบ้านเพื่อกำหนดอาณาเขต และป้องกันโจรขโมยที่หมายตาว่าวควายของชาวบ้านเอาไว้อีกด้วย

⁷¹ นิพัทธ์พร เท็งแก้ว. “บันทึกทะเลน้อย” ใน อนุทินทะเลสาบ บันทึกจากแผ่นดินของปู-ทะเลของยา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ. 2544. หน้า 86.

⁷² ชมันศรี. (นามปากกา). เรื่องเล่ารอบทะเลสาบ. กรุงเทพฯ: สุภาพใจ. 2543. หน้า 73.

⁷³ ชมันศรี. (นามปากกา). เรื่องเล่ารอบทะเลสาบ. กรุงเทพฯ: สุภาพใจ. 2543. หน้า 73.

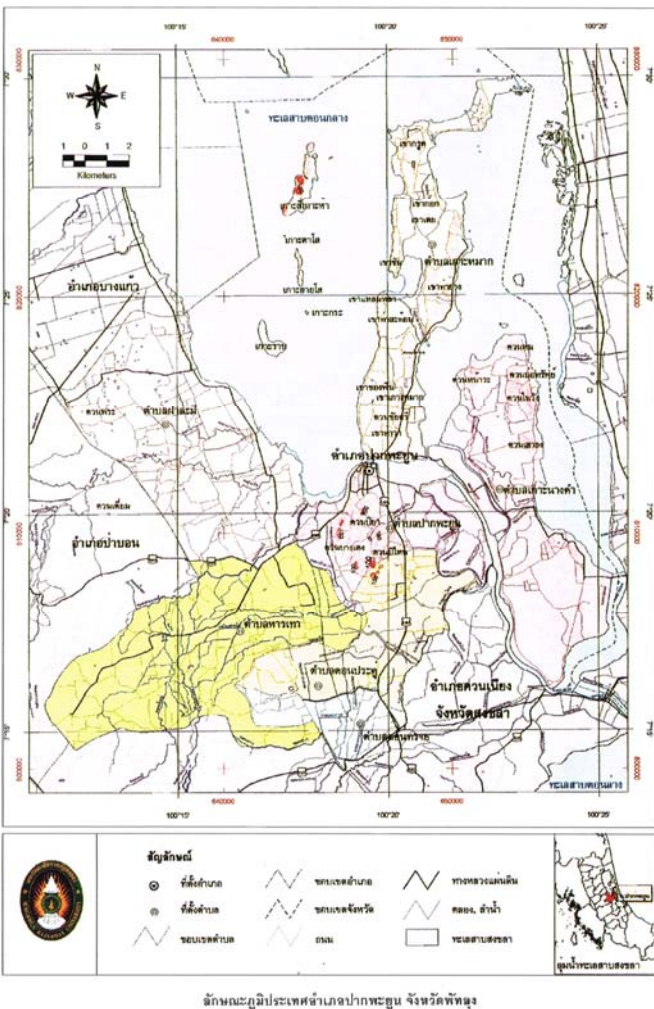
⁷⁴ ดูเพิ่มเติมใน นิพัทธ์พร เท็งแก้ว. “ข้าว: หน้ยามหัตถ์จรย ในหนึ่งเมล็ดมีทุกสิ่งมีชีวิตต้องการ” ใน อนุทินทะเลสาบ บันทึกจากแผ่นดินของปู-ทะเลของยา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ. 2544. หน้า 103-108.

⁷⁵ ดังกล่าวถึงใน จุลจอมเกล้า, พระบาทสมเด็จพระ. “พระราชหัตถเลขาฉบับที่ 2 วันที่ 29 กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก 108”. ใน พระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ 5 เรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู รวม 4 คราว (รศ.108, 109, 117, 120). กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฯ. หน้า 15.

ภาพที่ 3-10: (ภาพบน) สถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นชาวนาอยู่อาศัยใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อม และมีการใช้ประโยชน์จาก "ไหนด" หรือต้นตาลในรูปแบบต่างๆ ทั้งการบริโภค และนำมาใช้ประโยชน์ต่างๆ (ภาพล่างซ้าย) อาคารชั่วคราวที่ทำผนังและมุงหลังคาด้วยใบตาล รื้อทำจากทางตาล และยังมีกรนำทางตาล และลูกตาลที่หล่นมาทำถ่านหุงต้มด้วย (ภาพล่างขวา) การทำน้ำตาลโตนด หรือที่เรียกว่า "น้ำผึ้งฮอบ" หรือ "น้ำผึ้งแวน" ที่มาจาก: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. เลสาบเรา. สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. 2551 หน้า 153.

นอกจากนี้ ในพื้นที่รอบๆ ทะเลสาบยังมีการตั้งถิ่นฐานของผู้คนเป็นชุมชนของผู้คนต่างวัฒนธรรมที่อพยพมาจากแดนไกลผ่านการเดินทางเพื่อติดต่อค้าขาย และแสวงหาที่ทำกินใหม่ตั้งแต่เมื่อครั้งอดีต ทั้งชาวมุสลิม และชาวจีน⁷⁶ อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนนี้นับถือศาสนาอิสลาม และชาวจีนต่างเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่คาบสมุทรภาคใต้ และพื้นที่รอบๆ ทะเลสาบสงขลา นั้นมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางโดยเฉพาะบริเวณ ที่เรียกว่า "หัวเขาแดง" หรือที่เรียกว่า "เมืองสิงขร" สร้างเป็นชุมชนเมืองที่อิงกับการค้าทางทะเลเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ชาวมุสลิมมีการตั้งชุมชนที่อยู่ริมชายฝั่ง "ทะเลนอก" ซึ่งหมายถึง "ทะเลน้ำเค็ม" และ "ทะเลใน" ซึ่งหมายถึง "ทะเลสาบ" จึงมีบทบาททางเศรษฐกิจที่สำคัญนอกจากการทำการค้าแล้วคือ การทำการประมงจับสัตว์น้ำ แต่อย่างไรก็ดี ชุมชนชาวมุสลิมก็มีความจำเป็นต้องนำผลผลิตจากการประมงมาแลกเปลี่ยนกับข้าวและสินค้าจำเป็นอื่น⁷⁷ จึงทำให้ชุมชนชาวมุสลิมที่ทำการประมงจึงตั้งถิ่นฐานอยู่ไม่ไกลจากชุมชนชาวพุทธที่ประกอบอาชีพการทำนา โดยตั้งชุมชนอยู่แถบสงขลา และปากพะยูน เป็นต้น

ภาพที่ 3-11: (ภาพซ้าย) แผนที่อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง ที่มาจาก: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. เลสาบเรา 3. สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. 2551 หน้า 46. (ภาพขวาบน-ขวาล่าง) การทำการประมงที่ทะเลปากพะยูน

⁷⁶ เลิศชาย ศิริชัย และนฤทธิ ดวงสุวรรณ. ประมงพื้นบ้านลุ่มทะเลสาบวิถีและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2552. หน้า 23.

⁷⁷ เลิศชาย ศิริชัย และนฤทธิ ดวงสุวรรณ. ประมงพื้นบ้านลุ่มทะเลสาบวิถีและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2552. หน้า 23.

ภาพที่ 3-12: (ภาพบน) ชุมชนชาวประมง และการชุมชนมุสลิมที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณหัวเขาแดง (ภาพล่างซ้าย-ขวา) การทำการประมงที่หัวเขาแดง โดยสร้างเป็นทอคอยสูงเพื่อสังเกตพรวนน้ำเมื่อมีฝูงปลาว่ายเข้ามาในรัศมีการใช้เครื่องมือจับปลา

นอกจากพื้นที่ราบลุ่มริมทะเลสาบที่เหมาะสมแก่การทำนาอันส่งผลให้เกิดการตั้งถิ่นฐานที่หนาแน่นแล้ว ในพื้นที่ที่มีคุณลักษณะอื่นๆ ก็มีแรงจูงใจให้เกิดการตั้งถิ่นฐาน การสร้างอาชีพ วิถีชีวิต ตลอดจนนำไปสู่การสร้างสรรคสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะที่แตกต่างกัน อาทิเช่น พื้นที่ลาดเชิงเขา และภูเขาซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีของป่าอุดมสมบูรณ์ก็ก่อให้เกิดอาชีพการหาของป่า และล่าสัตว์เพื่อนำมาแลกกับเงินตรา ตลอดจนข้าวปลาอาหารจากชุมชนที่อยู่ในที่ราบลุ่ม อย่างไรก็ตาม หลังจากมีการบุกรุกทำลายป่าในอดีตทำให้เกิดมีการบุกเบิกพื้นที่ลาดเชิงเขาเพื่อทำสวนผลไม้ และยางพาราที่เริ่มขยายตัวอย่างมากในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในเขตนครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง ในราวทศวรรษที่ 2450⁷⁸

⁷⁸ กิตติ ดันไทย. หนึ่งศตวรรษเศรษฐกิจของชนลุ่มทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2552 หน้า 88.

4.2 องค์ประกอบผังบริเวณหมู่บ้าน

รองศาสตราจารย์ ยงยุทธ ชูแว่น และคณะวิจัยให้ภาพของพัฒนาการชุมชนในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลาไว้ดังต่อไปนี้ คือ ในช่วงเวลาก่อนปี พ.ศ. 2339 ที่มีการจัดตั้งมณฑลนครศรีธรรมราช ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การตั้งถิ่นฐานของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลายังมีไม่หนาแน่นมากนัก การตั้งบ้านเรือนของผู้คนมีลักษณะเป็น "หย่อมบ้าน" กระจายตัวอยู่กับแหล่งทรัพยากรต่างๆ อันเป็นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน ทั้งชุมชนที่ท่านา ชุมชนที่หาของป่า ชุมชนที่ทำการประมง และนำผลผลิตที่ได้มาแลกเปลี่ยนกันและกัน⁷⁹ กลายเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่กว้างขวางข้ามพื้นที่เป็น "ชุมชนเครือข่าย (Community Network)" มากกว่าการเป็นเพียง "ชุมชนหมู่บ้าน (Village Community)"⁸⁰ ซึ่งจากการศึกษาทางประวัติศาสตร์ ร่วมกับการลงภาคสนามสำรวจพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาพบว่า เป็นพื้นที่ที่ธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็งของชุมชนของตนได้ไว้ในระดับที่ดี นับตั้งแต่อดีตที่เคยเป็นพื้นที่ที่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจ และศูนย์กลางความเปลี่ยนแปลง ตลอดจนภูมิลักษณะ และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา จึงทำให้ชุมชนรอบๆ ทะเลสาบสงขลามีความเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย อีกทั้งเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์อย่างสูง จึงไม่มีความจำเป็นต้องกระตือรือร้นที่จะเร่งรัดให้เกิดเปลี่ยนแปลงทั้งวิธีการผลิตและวิถีชีวิต⁸¹ ทำให้พัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีความเปลี่ยนแปลงค่อนข้างช้าเมื่อเทียบกับชุมชนในพื้นที่อื่นๆ ทั้งนี้เมื่อศึกษาทางกายภาพของชุมชนหมู่บ้านจะมีองค์ประกอบดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2.1 "พัง" และ "บ่อ": แหล่งน้ำประจำหมู่บ้าน

เมื่อพิจารณาในระดับผังหมู่บ้าน จะเห็นว่าปัจจัยสำคัญในการเลือกตั้งถิ่นฐานและหมู่บ้าน คือ แหล่งน้ำจัดสำหรับการอุปโภค-บริโภค ซึ่งแม้ว่าภาคใต้จะเป็นพื้นที่ที่มีฝนตกชุก ตลอดจนมีแม่น้ำลำคลองสายต่างๆ มากมาย แต่ทว่าชาวใต้ในอดีตนั้นมักจะอุปโภค-บริโภคน้ำจาก "บ่อน้ำ" หรือ "สระน้ำ" เนื่องจากในอดีตไม่มีภาชนะที่มีขนาดใหญ่มาเพียงพอที่จะสามารถสำรองน้ำฝนไว้ได้ตลอดปี นอกจากนี้ น้ำในทะเลสาบ และแม่น้ำลำคลองก็ไม่ได้เป็นน้ำจืดตลอดทั้งปีเพราะได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลที่หนุนขึ้นมา เพราะฉะนั้น ในหมู่บ้านต่างๆ จะมีการขุดสระน้ำสาธารณะประโยชน์ หรือที่เรียกในภาษาถิ่นใต้ว่า "พัง" "น้ำพัง" หรือ "พระพัง" ซึ่งในความจริงแล้วคำดังกล่าวเป็นคำในภาษาเขมร คือคำว่า "ตระพัง" ซึ่งหมายถึง "แหล่งน้ำที่ขุดลงไปในดินด้วยแรงมนุษย์เพื่อกักเก็บน้ำท่า และน้ำที่ซึมมาจากใต้ดิน" ซึ่งหากเป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติจะใช้คำว่า "สระ"⁸² ซึ่งเป็นที่แน่นอนใจว่า ในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระ และพื้นที่รอบๆ ทะเลสาบสงขลา มีสระน้ำที่เรียกว่า "พัง" อยู่จำนวนมากมาย เช่น "พังกก" "พังพระ" "พังสาย" "พังลา" "พังเกา" ใน อ.สทิงพระ จ.สงขลา, "พังตรี" "พังจันทร์" "พังยาง" "พังเถียร" "ตะพังกหม้อ" "พังโพรง" "พังเด" "พังขุนช้าง" "พังช้าง" "พังช้างเล่น" "พังช้างพวก" "พังแขกซี" "พังไม้ไผ่" "พังค้าย" "พังยาง" ใน อ.ระโนด จ.สงขลา และ "พังกาน" ใน จ.พัทลุง เป็นต้น นอกจากนี้ ในการศึกษาของศาสตราจารย์ สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ยังให้ข้อมูลว่าชุมชนที่มีสระพังเป็นแหล่งน้ำของชุมชนจะปรากฏหลักฐานร่องรอยของชุมชนโบราณจำนวนมาก โดยมีการขุดพบเครื่องปั้นดินเผาประเภทต่างๆ อาทิ ภาชนะดินเผาสมัยศรีวิชัย เครื่องเคลือบแบบสังคโลก เครื่องเคลือบจีนสมัยราชวงศ์ซ่ง เครื่องเคลือบจีนสมัยราชวงศ์หรงววน เครื่องเคลือบจีนสมัยราชวงศ์หมิง ตลอดจนพระพุทธรูปศิลาศิลปะพูนัน และลูกประคำห้อยคอช้าง เป็นต้น⁸³ ซึ่งหลักฐานทางโบราณคดีเหล่านี้ได้ยืนยันถึงความ

⁷⁹ ยงยุทธ ชูแว่น, ประมวล มณีโรจน์, วินัย สุภใส และพิเชษฐ์ แสงทอง. บทสังเคราะห์เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาในมิติประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). 2546.

⁸⁰ ธีรทิพย์ นาดสุภา และพรพิไล เลิศวิชา. วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์. 2541.

⁸¹ กิติ ดันไทย. หนึ่งศตวรรษเศรษฐกิจของลุ่มทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). 2552.

⁸² จากการสัมภาษณ์ อาจารย์ ดร. วินัย พงศ์ศรีเพียร.

⁸³ สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. ภูมิปัญญาทักษิณ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์. หน้า 28.

เก่าแก่ของแนวคิดเรื่องการจัดตั้งถิ่นฐานของผู้คนในอดีตที่ให้ความสำคัญกับแหล่งน้ำอุปโภค-บริโภค และส่งผ่านแนวคิดดังกล่าวมาตราบาจนกระทั่งปัจจุบัน

นอกจากนี้ ยังมีภูมิปัญญาในการแสวงหาพื้นที่ที่มีน้ำใต้ดินเพื่อเลือกสรรพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการสร้างหมู่บ้าน และการสร้างเรือน ดังมีตัวอย่างดังต่อไปนี้ เช่น มีเหย้าขึ้นในฤดูแล้ง, มีต้นกระพ้อ, มีต้นมะเดื่อปล้อง, มีจอมปลวก เป็นต้น และนอกจากการสังเกตชนิดของพืชพันธุ์ในพื้นที่แล้ว ยังมีภูมิปัญญาในการคัดเลือกพื้นที่หลายวิธี อาทิเช่น การใช้กะลามะพร้าวซีกที่ไม่มีตาคว่ำไว้ตรงตำแหน่งที่สงสัยว่ามีตาน้ำอยู่ไม่ลึกมากนักไว้หนึ่งคืน รุ่งเช้าหยาดน้ำจืดมีหยดน้ำจับอยู่มากก็เชื่อได้ว่าตาน้ำอยู่ไม่ลึก เพราะมีน้ำระเหยจากใต้ดิน อีกวิธีหนึ่งคือ จุดเทียนไขเดินไปในคืนที่มีลมสงบในขณะที่เดินพยายามให้เทียนอยู่ชานพื้นดิน สังเกตหากว่าเปลวไฟถูกกล้ำผิดปกติตรงตำแหน่งใด แสดงว่าใต้ดินตรงนั้นไม่ลึกมากนักจะมีตาน้ำอยู่ และต้องทดสอบในฤดูแล้ง เพราะระดับตาน้ำในหน้าแล้งจะอยู่ลึกกว่าฤดูการอื่น ๆ อันแสดงว่าหากในฤดูแล้งมีตาน้ำในฤดูอื่น ๆ ก็ย่อมมีน้ำด้วยนั่นเอง⁸⁴

4.2.2 ศาลา: อาคารสาธารณะเอนกประสงค์ของชุมชน

จากการสำรวจภาคสนามในคาบสมุทรมณฑลภาคใต้ โดยเฉพาะพื้นที่ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาซึ่งมีภูมิลักษณะและภูมิอากาศที่มีฝนตกชุกเกือบตลอดทั้งปี เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมจากฝั่งทะเลทั้งฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน นอกจากนี้ ในช่วงฤดูร้อนยังเป็นช่วงเวลาแดดจัดมากเนื่องจากตั้งอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตร ผู้คนในภาคใต้จึงมีวัฒนธรรมการสร้างศาลาสาธารณะตามที่ต่างๆ เพื่อใช้ประโยชน์ และกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของการทำบุญ และอุทิศกุศลไปให้แก่ผู้วายชนม์ จึงมีการสร้างศาลาจำนวนมากมายังทั้งในหมู่บ้าน หน้าวัด จุดแวะพัก และตามเส้นทางสัญจร ดังที่อาจารย์เขมานันท์ทะกล่าวไว้ รอยทางแห่งเวลา⁸⁵ ความว่า "...สมัยห้าสิบกว่าปีก่อน กลางแหลมสติงพระมีถนนดินอยู่สายเดียว สองข้างทางมีดงไม้ มีต้นยาง มีพังกาบมากแห่ง ใ้คนและปศุสัตว์สามารถเดินทางไกลด้วยเท้าโดยไม่เหนื่อยมากนัก ริมทางมีไม้ใหญ่ให้ร่มเงา พอเดือนเหนือมีศาลาให้พักหลบร้อน และมีบ่อน้ำสำหรับอาบน้ำและดื่มกิน หากจะค้างแรม บนศาลาจะมีผลา (หึ่ง) วางเพลิง (หม้อดิน) ไล่ข้าวสารกับปลาแห้งที่ชาวบ้านแถวนั้นขนเอาข้าวสารมาเติม เอาปลาแห้งมาแขวน พวกเขาไม่รู้ว่าใครคืออาคันตุกะ แต่เขารู้ว่ากำลังทำตามธรรมเนียมที่บรรพบุรุษได้ทำมาแล้ว..."

สำหรับศาลาที่ตั้งอยู่ตามที่ต่างๆ และตามระหว่างเส้นทางสัญจร ในภาษาถิ่นใต้เรียกว่า "หลากกลางหน" ซึ่งหมายถึง "ศาลากลางทาง" นั่นเอง นอกจากนี้ ยังมีก่อสร้างศาลาประจำหมู่บ้านเพื่อใช้ทำกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ ของชุมชน เนื่องจากว่าวัดตั้งอยู่ห่างไกลออกไป หรือบางครั้งกิจกรรมบางประเภทนั้นเจือด้วยเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ โดยศาลาประเภทนี้จะตั้งอยู่ตรงตำแหน่งต้นไม้ใหญ่ ตำแหน่งจุดตัดกันของเส้นทางตำแหน่งใกล้กับบ่อน้ำอุปโภค-บริโภคของชุมชน เป็นต้น จากการสำรวจภาคสนามพบว่า ศาลากลางหนที่ใช้ประกอบกิจกรรมทางศาสนาที่ไม่ซับซ้อนด้วยนั้น จะมีการจัดการผังพื้นการใช้สอยของศาลาให้มีระดับพื้นที่แตกต่างกัน เพื่อให้เป็นที่นั่งของพระสงฆ์ และฆราวาสด้วย นอกจากนี้ ยังนิยมสร้างศาลาถวายเพื่อใช้ประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆ ของวัดอีกด้วย เช่น ศาลาหน้าวัด ศาลาใต้ต้นไม้ ศาลาท่าน้ำ เป็นต้น

⁸⁴ สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์. ภูมิปัญญาทักษิณ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์. หน้า 29

⁸⁵ นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. "เรื่องเล่าจากสทิงพระ" ใน รอยทางแห่งเวลา. กรุงเทพฯ: แพรวล้านกัมพู. 2544. หน้า 110.

ภาพที่ 3-12: ศาลากลางหน บ้านหาดทรายแก้ว อ.สิงหนคร จ.สงขลา

ภาพที่ 3-13: ศาลากลางหน บ้านคูเต่า อ.บางกล่ำ จ.สงขลา

ภาพที่ 3-14: ภาพสามมิติแสดงศาลากลางหน บ้านหาดทรายแก้ว อ.สิงหนคร จ.สงขลา พื้นที่ทางขวามือ จะมีระดับที่สูงกว่าพื้นปกติเล็กน้อยสำหรับเป็นที่นั่งของพระสงฆ์ในช่วงประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

ภาพที่ 3-15: ศาลาทวดองค์เดียว อ.สติงพระ จ.สงขลา เป็นศาลากลางหนที่อยู่คู่กับต้นประดู่ใหญ่ ภายในประดิษฐานรูปเคารพ "ทวดองค์เดียว" ที่ชาวโนราห์ให้ความนับถือ จนกล่าวกันว่า หากใครเป็นโนราห์ยามเมื่อผ่านมาจะต้องรำถวาย มิฉะนั้นจะมีเคราะห์

ภาพที่ 3-16: ศาลาพักผ่อนในวัดคูเต่า อ.บางกล่ำ จ.สงขลา

4.2.3 วัด: ศูนย์กลางทางจิตวิญญาณ และกายภาพของชุมชน

ในคาบสมุทรภาคใต้โดยเฉพาะชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นชุมชนที่มีรากฐานจากสังคมพุทธศาสนา และการทำงานเป็นสำคัญมาตั้งแต่ประวัติศาสตร์ยุคโบราณ ความสัมพันธ์ระหว่างวัดในฐานะของศูนย์กลางพุทธศาสนา และสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชุมชนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา นอกจากนี้ วัดยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการปกครองเครือข่ายชุมชนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาโดยมีอยุธยาเป็นศูนย์กลาง นอกจากนี้ วัดยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และศิลปวิทยาการแขนงต่างๆ นอกเหนือไปจากคตินิยมค้ำสอนในพระพุทธรูปศาสนา และเป็นสถานที่เล่าเรียนของกุลบุตรในชุมชน โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนที่สอนศิลปวิทยาการความรู้ควบคู่ไปกับการรู้ความเข้าใจต่อศาสนา ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ สำหรับเสนาสนะภายในวัดจะประกอบด้วยสิ่งก่อสร้าง ดังต่อไปนี้

1) **พระเจดีย์**⁸⁶ แนวคิดเรื่องการสถาปนาพระบรมธาตุเจดีย์ในภาคใต้มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน ตั้งแต่แรกประดิษฐานพระพุทธรูปศาสนาในพื้นที่ และจากหลักฐานทางโบราณคดีในยุคต้นของการตั้งถิ่นฐานนั้น แสดงออกถึงวัฒนธรรมพุทธศาสนาแบบมหายานร่วมสมัยกับศรีวิชัย ดังปรากฏหลักฐานเป็นมรดกทางสถาปัตยกรรมแบบศรีวิชัย เช่น “แหล่งโบราณคดีพุทธศาสนาที่เมืองยะรัง” “พระบรมธาตุไชยา อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี” เป็นต้น จนกระทั่งศรีวิชัยได้เสื่อมอำนาจลง และเปิดโอกาสให้ตามพรลิงค์ที่มีศูนย์กลางอำนาจอยู่ที่ นครศรีธรรมราชรุ่งเรืองขึ้นมาแทนที่ และมีการประดิษฐานพระพุทธรูปนิกายเถรวาทแบบลังกาวงศ์อย่างมั่นคง โดยได้รับการเผยแพร่พระพุทธรูปมาจากลังกา และมีการสถาปนาพระบรมธาตุเจดีย์ทรงระฆังแบบลังกาเป็นสัญลักษณ์ นอกจากนี้ เมืองนครศรีธรรมราชก็ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเผยแพร่พระพุทธรูปนิกายเถรวาทลังกาวงศ์ที่รับมาจากลังกาต่อไปยังรัฐอื่นๆ เช่น สุโขทัย อยุธยา และล้านนาอีกด้วย

นอกจากนี้ เมืองนครศรีธรรมราชยังที่ได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของรัฐตามพรลิงค์ในฐานะของศูนย์กลางการปกครองของเมืองในระบบเมืองสิบสองนักษัตรที่มีเมืองต่างๆ ในคาบสมุทรภาคใต้ และคาบสมุทรมาลาญอยู่เมืองภายใต้การปกครอง จึงทำให้เมืองต่างๆ เหล่านี้เป็นเครือข่ายพระพุทธรูปที่มีความสัมพันธ์กับเมืองนครศรีธรรมราชอย่างแนบแน่น อาทิเช่น เมืองที่ตั้งอยู่บนสันทรายสทิงพระ และเมืองพัทลุง เป็นต้น

ดังปรากฏมีการก่อสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ที่ได้รับอิทธิพลจากพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช คือ “พระบรมธาตุเจดีย์ วัดตะเขียบบางแก้ว อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง” นอกจากนี้ ยังมีพระบรมธาตุเจดีย์อีกหลายแห่งที่สร้างร่วมสมัยกัน เช่น “พระบรมธาตุเจดีย์วัดสทิงพระ อ.สทิงพระ จ.สงขลา” “พระสุวรรณมาลิกะเจดีย์ วัดราชประดิษฐาน (วัดพระโคะ) อ.สทิงพระ จ.สงขลา”, “พระบรมธาตุเจดีย์วัดเจดีย์งาม อ.ระโนด จ.สงขลา” เป็นต้น ซึ่งพระบรมธาตุเจดีย์ที่กล่าวมาเหล่านี้เป็นพระบรมธาตุที่ยังคงอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาในแผนที่เก่าสมัยอยุธยาที่แสดงทำเลที่ตั้งของชุมชน สถาปัตยกรรม และวัดต่างๆ ที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน ตลอดจนนาที่ถูกกลบนาให้เป็นประโยชน์กับวัด จะพบว่า ในอดีตทุกๆ วัดในเขตตั้งแต่เขตท้องที่ระโนด จนไปถึงสทิงพระนั้น มีเจดีย์เป็นประธานแทบทุกวัด หากแต่คงได้ทรุดโทรมลงไปตามกาลเวลา จนเหลือเพียงแค่ฐานรากของเจดีย์ เช่น “วัดสี่หยัง อ.ระโนด จ.สงขลา” เป็นต้น จากการศึกษาแผนที่เก่าสมัยอยุธยาที่สันนิษฐานว่าเป็นแผนที่ประกอบพระตำราที่กลบนา จะเห็นว่าวัดโบราณที่มีอายุเก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยาขึ้นไปจะมีการสร้างพระเจดีย์เป็นประธานของวัด สันนิษฐานว่าเป็นธรรมเนียมในการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ที่มีพระธาตุนครศรีธรรมราชเป็นแม่แบบ แต่จากศึกษาภาคสนามเก็บข้อมูลพื้นที่ชุมชนรอบทะเลสาบสงขลาพบว่า วัดประจำชุมชนที่มีอายุชุมชนไม่เก่าแก่มากนักจะไม่นิยมสร้างพระเจดีย์เป็นประธานของวัด เช่นในอดีต

⁸⁶ ปรับปรุงจาก เกรียงไกร เกิดศิริ. “สังวาลย์วัฒนธรรมมรดกพุทธศิลป์สถาปัตยกรรมแห่งคาบสมุทรภาคใต้: ศักยภาพร่วมในการเสนอชื่อแบบรวมกลุ่มสู่เส้นทางมรดกโลก” ใน เอกสารประกอบการบรรยายในโครงการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ 8 เรื่อง พระธาตุเจดีย์สู่มรดกโลก. วันที่ 13-15 ธันวาคม พ.ศ.2556 ณ โรงแรมทวินโลตัส อ.เมืองฯ จ. นครศรีธรรมราช.

2) **พระอุโบสถ**⁸⁷ สำหรับวัดในพื้นที่ศึกษาจะมีโรงอุโบสถหลังเก่าที่มีขนาดไม่ใหญ่โตมากนัก เนื่องจากเป็นวัดในระดับชุมชน รวมทั้งโรงอุโบสถนั้นใช้ประกอบสังฆกรรมของพระสงฆ์เท่านั้นจึงไม่จำเป็นต้องสร้างให้มีขนาดใหญ่โตเกินความต้องการใช้สอย ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้ "อุโบสถแบบสถาปัตยกรรมประเพณี" และ "อุโบสถแบบพื้นถิ่น"

กล่าวคือ "อุโบสถแบบสถาปัตยกรรมประเพณี" เป็นรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลจากเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งทำหน้าที่เป็นเมืองศูนย์กลางการปกครอง และเมืองศูนย์กลางพระพุทธศาสนาที่สำคัญมาแต่โบราณ และมีความสำคัญอย่างยิ่งในสมัยอยุธยา วัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชจึงถูกทำนุบำรุง ตลอดจนมีการสร้างเสนาสนะต่างๆ อย่างมากมายภายใต้รูปแบบศิลปะสถาปัตยกรรมแบบอยุธยา ซึ่งก็สืบทอดต่อมาสู่รัตนโกสินทร์ ซึ่งปัจจุบันเรียกรูปแบบศิลปะสถาปัตยกรรมที่สัมพันธ์กับภาคกลางนี้ว่า "ศิลปะสถาปัตยกรรมแบบประเพณี" และส่งอิทธิพลรูปแบบสถาปัตยกรรมมายังพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะเมืองพัทลุง และเมืองสงขลา

จากที่กล่าวมาข้างต้นว่า วัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช เป็นวัดที่มีความสำคัญที่สุดในภาคใต้ และยังเป็นศูนย์กลางการยึดโยงเมืองต่างๆ เข้าด้วยกันโดยในทางรัฐศาสตร์ วัฒนธรรม และศาสนานั้น มูลเหตุดังกล่าวได้ผลักดันให้มีการ "จดจำ" รูปทรงทางสถาปัตยกรรมของวัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชไปเป็นส่วนหนึ่งของแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์พุทธศาสนสถาปัตยกรรมที่เป็นเสนาสนะในวัดต่างๆ โดยเฉพาะ "วิหารหลวง" ของวัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช หรือในปัจจุบันได้ทำหน้าที่เป็น "อุโบสถ" ด้วยตัวอาคารมีขนาดใหญ่โต สง่างาม และมีรูปทรงทางสถาปัตยกรรมที่เชื่อมโยงกับสถาปัตยกรรมแบบอยุธยา กล่าวคือ มีหลังคามุขหน้าหลังแบบที่เรียกว่า "หน้าบ้านมุขประเจ็ด" และตกแต่งหน้าบ้านด้วยประติมากรรมรูป "พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ" และรูป "พระนารายณ์ทรงครุฑ" นอกจากนี้ การใช้เสาพาไลขึ้นโปรงรับโครงสร้างหลังคาปีกนกดับสุดท้ายของอาคาร เพื่อป้องกันแดด ลม และฝนที่มีความรุนแรงในภาคใต้ส่งผลกระทบต่อตัวอาคาร ซึ่งการออกแบบดังกล่าวยังทำให้เกิดคุณลักษณะพิเศษพื้นที่ที่ถูกจำแนกออกเป็นพื้นที่ที่ปิดล้อมด้วยฝาผนังเป็นพื้นที่ภายใน และมีพื้นที่ที่เป็นพื้นที่กึ่งเปิดกึ่งปิด ซึ่งมีคุณลักษณะของความโล่งโล่ง แต่ในขณะเดียวกันก็ถูกกำหนดขอบเขตอย่างชัดเจนด้วยแนวเสาพาไลที่เป็นระเบียบ จากคุณลักษณะดังกล่าวมาข้างต้นจึงส่งผลให้เกิดการสร้างสรรค "พระอุโบสถ" ในพื้นที่ต่างๆ ที่มีคุณลักษณะของสถาปัตยกรรมที่เชื่อมโยงกับรูปแบบศิลปะสถาปัตยกรรมของพระวิหารหลวง วัดพระบรมธาตุ นครศรีธรรมราชหลายแห่ง ทั้งนี้ขอนำเสนอเฉพาะแหล่งที่มีคุณค่าทางศิลปะ สถาปัตยกรรม และมีศักยภาพสูงเท่านั้น อันได้แก่ "อุโบสถวัดจำปา อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี" "อุโบสถวัดวิหารเบิก อ.เมืองฯ จ.พัทลุง" "อุโบสถวัดยางงาม อ.เมืองฯ จ.พัทลุง" เป็นต้น

⁸⁷ ปรับปรุงจาก เกรียงไกร เกิดศิริ. "สิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมมรดกพุทธศิลปะสถาปัตยกรรมแห่งคาบสมุทรภาคใต้: ศักยภาพร่วมในการเสนอชื่อแบบรวมกลุ่มสู่เส้นทางมรดกโลก" ใน เอกสารประกอบการบรรยายในโครงการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ 8 เรื่อง พระธาตุเจดีย์สุเมธกโลก. วันที่ 13-15 ธันวาคม พ.ศ. 2556 ณ โรงแรมทวินโลตัส อ.เมืองฯ จ. นครศรีธรรมราช.

ภาพที่ 3-17: (ภาพบน) ศิลปสถาปัตยกรรมแบบประเพณีของวิหารหลวงวัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบสร้างสรรค์อุโบสถในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาโดยเฉพาะในพื้นที่จ.พัทลุง (ภาพล่างซ้าย) อุโบสถวัดวิหารเบิก อ.เมืองฯ จ.พัทลุง (ภาพล่างขวา) อุโบสถวัดวิหารเบิก อ.เมืองฯ จ.พัทลุง

"อุโบสถแบบพื้นถิ่น" สืบเนื่องจากสายธารวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาในคาบสมุทรภาคใต้นั้นมีความต่อเนื่องมาอย่างยาวนานตราบนานนับพันปี และมีการขยายตัวอย่างสูงในช่วงอยุธยาตอนกลางเป็นต้นมา เนื่องจากอยุธยาได้เข้ามามีบทบาทเหนือพื้นที่เหล่านี้ด้วยมีผลประโยชน์ทางการค้าเป็นสำคัญ และมีการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี เนื่องจากว่าพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของผู้คนในทางนามธรรม โดยมีวัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในทางรูปธรรมดังปรากฏให้เห็นในเอกสารพระตำราเพื่อกลั่นนาฉบับต่างๆ จึงได้ใช้พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งในการปกครองควบคุมผู้คนด้วย

นอกจากนี้ การส่งเสริมให้มีวัดที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนให้มีจำนวนมากขึ้น และกระจายตัวไปตามแหล่งที่เหมาะสมกับการตั้งถิ่นฐานดังกล่าวมาข้างต้นนั้น ยังเป็นส่วนที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่พระราชอาณาจักรทางอ้อมในหลากหลายประเด็นอีกด้วย สิ่งที่กล่าวมานั้นสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองการปกครอง ผู้คน วัฒนธรรม และศาสนาที่สัมพันธ์กันระหว่างเมืองศูนย์กลางในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และ

เมืองต่างๆ ในคาบสมุทรมภาคใต้ที่เป็นไปอย่างใกล้ชิดตั้งแต่อยุธยากระทั่งปัจจุบัน นอกจากนี้ การที่มีทำเลที่ตั้งอยู่บนพื้นที่แห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมก็ย่อมทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำมามาประยุกต์สู่การสร้างสรรคศิลป์สถาปัตยกรรม จึงทำให้มีมรดกทางพุทธสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และน่าสนใจมากมาย และอุโบสถกลุ่มนี้ได้แสดงออกถึงคุณลักษณะพื้นฐานของพุทธศาสนสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่แสดงถึงความเรียบง่าย ไม่ประดับประดาอย่างวิจิตรพิสดาร แต่ทว่ามีคุณค่าที่แสดงออกถึงการออกแบบสถาปัตยกรรมอย่างสุขุม ผ่านการใช้วัสดุอย่างรู้คุณค่า และตอบโจทย์ในการใช้สอยอย่างลงตัว และมีความงามแบบศาสนสถานปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีคุณค่าในตัวเอง ตัวอย่างเช่น "อุโบสถวัดพังก" "อุโบสถวัดสนามชัย" อ.สทิงพระ จ.สงขลา "อุโบสถวัดสีหยัง" อ.ระโนด จ.สงขลา "อุโบสถวัดสลักป่าเก่า" อ.สิงหนคร จ.สงขลา "อุโบสถวัดสุนทราราม" และ "อุโบสถวัดทะเลน้อย" อ.ควนขนุน จ.พัทลุง "อุโบสถวัดสะทัง" และ "อุโบสถวัดตะเขียนบางแก้ว" อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง เป็นต้น

ภาพที่ 3-18: อุโบสถแบบพื้นถิ่นวัดทะเลน้อย อ.ควนขนุน จ.พัทลุง

ภาพที่ 3-19: อุโบสถแบบพื้นถิ่นวัดโทรงาม อ.ควนขนุน จ.พัทลุง

ภาพที่ 3-20: อุโบสถแบบพื้นถิ่นวัดพังก อ.สทิงพระ จ.สงขลา

ภาพที่ 3.-21: อุโบสถแบบพื้นถิ่นวัดสนามชัย อ.สทิงพระ จ.สงขลา

ภาพที่ 3-22: อุโบสถแบบพื้นถิ่นวัดสีหยัง อ.ระโนด จ.สงขลา

ภาพที่ 3-23: อุโบสถแบบพื้นถิ่นวัดสลักป่าเก่า อ.สิงหนคร จ.สงขลา

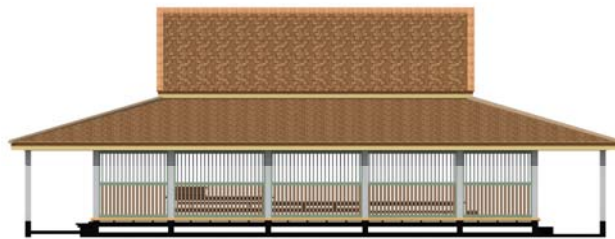
3) **ศาลาโรงธรรม** เป็นองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญสำหรับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ร่วมกันระหว่างพระสงฆ์และฆราวาส เนื่องมาจากอุโบสถมีขนาดเล็ก อีกทั้งธรรมเนียมเก่าแก่จะไม่อนุญาตให้สตรีเข้าไปในเขตพัทสีมา จึงมีความจำเป็นต้องสร้างอาคารที่มีลักษณะการใช้สอยเนกประสงค์เพื่อทำกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ ของผู้คนทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งทำหน้าที่เช่นเดียวกับ "ศาลาการเปรียญ" ในภาคกลาง หรือ "หอแจก" ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของศาลาโรงธรรมจะก่อสร้างเป็นศาลาโถงที่มีหลังคาประธานทรงจั่ว และมีชายคาปีกนกโดยรอบเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอยให้มากขึ้น ทำให้เกือบทุกวัดในคาบสมุทรภาคใต้ โดยเฉพาะชุมชนรอบทะเลสาบสงขลาจะก่อสร้างศาลาโรงธรรมเป็นส่วนหนึ่งของวัดที่มีความสำคัญเทียบเท่ากับอุโบสถทีเดียว

ภาพที่ 3-24: (ภาพซ้าย) ศาลาโรงธรรมวัดเขียนบางแก้ว ตามรูปแบบนิยมของท้องถิ่น คือ การทำเป็นศาลาที่มีหลังคาประธานทรงจั่ว และมีชายคาปีกนกโดยรอบเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินซึ่งเป็นวัสดุพื้นบ้านที่ผลิตกันอย่างมากมายในอดีต ความโล่งโล่งของอาคารทำให้เกิดมีสภาวะน่าสบายในขณะใช้สอยอาคาร ในขณะที่หากพื้นที่ตอนในของศาลาโรงธรรมไม่พอก็สามารถนั่งอยู่รายรอบอาคารได้ (ภาพขวา) งานประเพณีสงกรานต์ ชาวชุมชนวัดเขียนจะมาไหว้อัฐิบรรพบุรุษที่เก็บรักษาไว้ในบัวอัฐิของตระกูลที่อยู่วัดเขียนบางแก้ว และใช้ศาลาโรงธรรมเป็นที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ

ภาพที่ 3-25: (ภาพบนซ้าย) ศาลาโรงธรรมวัดคูเต่า อ.บางกล่ำ จ.สงขลา (ภาพบนขวา) ภาพสามมิติแสดงศาลาโรงธรรมวัดคูเต่าทางด้านหน้า ความน่าสนใจของหลังคาประธานคือเป็นหลังคาปั้นหย้า (Hipped Roof) แบบมาลาญ (ภาพล่างซ้าย) แบบสถาปัตยกรรมรูปด้านหน้าอาคารศาลาโรงธรรมวัดคูเต่า (ภาพล่างขวา) แบบสถาปัตยกรรมรูปด้านข้างอาคารศาลาโรงธรรมวัดคูเต่า

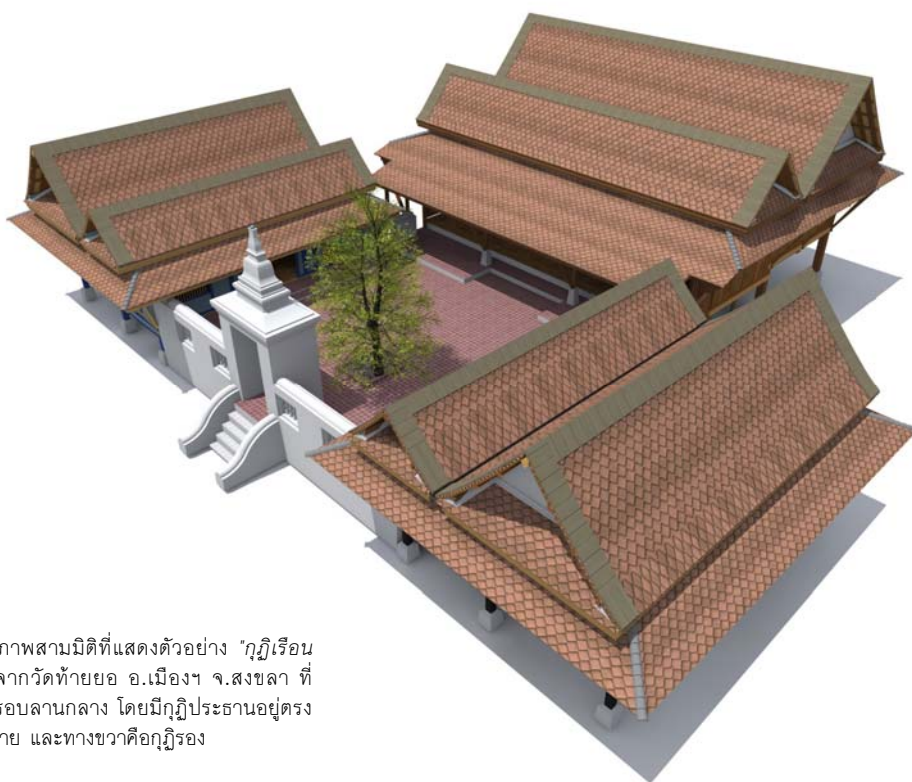
ภาพที่ 3-26: (ภาพบนซ้าย) ศาลาโรงธรรมวัดท้ายยอ อ.เมืองฯ จ.สงขลา (ภาพบนขวา) ภาพสามมิติแสดงศาลาโรงธรรมวัดท้ายยอ ลักษณะเป็นศาลาโถงมาแต่เดิม ต่อมาจึงมาสร้างผนังเป็นซีเมนต์ผสมเหล็กเส้นล้อมรอบ (ภาพล่างซ้าย) แบบสถาปัตยกรรมรูปด้านหน้า อาคารศาลาโรงธรรมท้ายยอ (ภาพล่างขวา) แบบสถาปัตยกรรมรูปด้านข้างอาคารศาลาโรงธรรมวัดท้ายยอ

4) กุฏิ: เสนาสนะสำหรับพระสงฆ์ใช้สอย "กุฏิ" เรียกในภาษาถิ่นได้ว่า "กุฎ" เป็นองค์ประกอบสำคัญของส่วนสังฆาวาส สำหรับเป็นเรือนพักอาศัยของพระภิกษุสงฆ์ และสามเณร เดิมทีเรียกว่า "กุฎิ" เช่น "พระคันทกุฎิ" อันหมายถึง ที่ประทับจำพรรษาของพระพุทธเจ้าที่เขาคิชฌกูฏ เมืองราชคฤห์⁸⁸ เป็นต้น สำหรับในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาซึ่งมีพระพุทธศาสนารุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีตราบกระทั่งปัจจุบัน มีการสร้างกุฏิจำนวนมากถวายเป็นพุทธานุชาในพระพุทธศาสนา ซึ่งที่มาของกุฎิดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นการยกเรือนถวายเป็นวัด เนื่องจากการสร้างเรือนที่อยู่อาศัยแต่ละหลังจะมีการออกแบบและกำหนดสัดส่วนมาตรฐานวัดในการปรุงเรือนที่สัมพันธ์กับเจ้าของเรือน หรือเรียกว่าเป็น "เรือนที่ถูกโฉลกกับเจ้าของ" เมื่อเจ้าของถวายชนมชีพจึงมีธรรมเนียมในการยกเรือนถวายเป็นวัด นอกจากนี้ อาจมีเหตุมาจากเรือนนั้นผู้อยู่อาศัยอยู่ไม่ปกติสุข เช่น เกิดการทะเลาะวิวาทกัน หรือมีการเจ็บป่วยโดยหาสาเหตุไม่ได้ ก็เชื่อกันว่าเรือนหลังนั้นไม่ต้องกับชะตาหรือโฉลกของผู้อยู่อาศัย และเรือนที่ยกถวายเป็นวัดนั้นก็จะถูกนำมาใช้เป็นกุฏิสำหรับพระสงฆ์จำพรรษา นอกจากนี้ ก็ยังมีกุฏิใหม่ที่สร้างถวายโดยตรงอีกด้วย และมีขนาดใหญ่เล็กตามแต่กำลังของผู้มีศรัทธาถวาย แต่ทั้งนี้ในพระวินัยได้กำหนดไว้ในพระวินัยปิฎกดังนี้ "อนึ่ง ภิกษุผู้จะสร้างกุฏิอันหาเจ้าของมิได้ เฉพาะตนเอง ด้วยอาการ ขอเอาเอง พึงสร้างให้ได้ประมาณ ประมาณในการสร้างกุฏินั้นดังนี้ โดยยาว ๑๒ คืบ โดยกว้างในร่วมใน ๗ คืบ ด้วยคืบสุคต พึงนำภิกษุทั้งหลายไปเพื่อแสดงที่ ภิกษุ เหล่านั้นพึงแสดงที่อันไม่มีผู้จองไว้ อันมีขานรอบ หากภิกษุสร้างกุฏิด้วยอาการขอเอาเอง ในที่อันมีผู้จองไว้ อันหาขานรอบมิได้ หรือไม่นำภิกษุทั้งหลายไปเพื่อแสดงที่ หรือสร้างให้ล่วงประมาณเป็นสังฆาทิเสส"⁸⁹

⁸⁸ สมคิด จิระทัศน์กุล. วัด: พุทธศาสนสถาปัตยกรรมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2545. หน้า 145.

⁸⁹ พระวินัยในพระไตรปิฎก ส่วนที่ 2 พระวินัยปิฎก เล่ม ๒ มหาวิภังค์ ทุติยภาค. เข้าถึงข้อมูลที่ <http://www.vinaya.mbu.ac.th/sec2book/page076.htm>

สำหรับกุฎิที่พบในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลานั้นพบมีทั้ง "กุฎิเรือนหมู่" และ "กุฎิเรือนเดี่ยว" สำหรับแบบแรกพบในวัดที่มีขนาดใหญ่ หรือเป็นวัดที่มีความสำคัญของชุมชน ตลอดจนเคยมีพระเถรานุเถระผู้เป็นที่ศรัทธาของผู้คนจำพรรษาอยู่ ซึ่งความน่าสนใจของกุฎิแบบนี้ คือ การวางผังเป็นเรือนล้อมรอบพื้นที่เปิดโล่ง (Court) ตรงกลาง ซึ่งทำให้เกิดพื้นที่ใช้สอยเอนกประสงค์ และทำให้เกิดมีการถ่ายเทอากาศที่ดีอีกด้วย และมีความสัมพันธ์กับรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบจีนอีกด้วย สำหรับกุฎิที่สร้างเป็นเรือนเดี่ยวนี้เป็นแบบที่พบเป็นจำนวนมาก เนื่องจากถูกสร้างถวายโดยใช้กำลังทรัพย์ไม่มากเท่ากับแบบกุฎิเรือนหมู่ สำหรับรูปทรงหลังคาของกุฎิในพื้นที่ศึกษานี้ พบทั้งแบบที่เป็น "หลังคาทรงจั่ว (Gable Roof)" และ "หลังคาปั้นหย้า (Hipped Roof)"

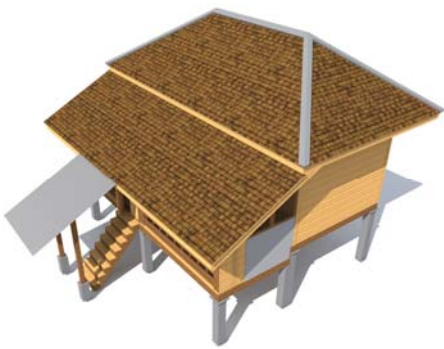
ภาพที่ 3-27: ภาพสามมิติที่แสดงตัวอย่าง "กุฎิเรือนหมู่" ตัวอย่างจากวัดท้ายยอ อ.เมืองฯ จ.สงขลา ที่เป็นกุฎิหมู่ล้อมรอบลานกลาง โดยมีกุฎิประธานอยู่ตรงกลาง และทางซ้าย และทางขวาคือกุฎิรอง

รูปด้านหน้า

รูปด้านข้าง

ภาพที่ 3-28: (บน) ภาพสามมิติแสดงตัวอย่าง "กุฎิเรือนเดี่ยว" ตัวอย่างจากวัดบ่อป่า อ.สิงหนคร จ.สงขลา

ภาพที่ 3-29: ภาพสามมิติที่แสดงตัวอย่าง "กุฎิเรือนเดี่ยวขนาดใหญ่" ตัวอย่างจากวัดป่าขาด อ.สิงหนครจ.สงขลาที่แสดงถึงพัฒนาการของกุฎิที่ขนาดใหญ่ ที่มีหลายห้องแต่อยู่ภายใต้มวลของอาคารเดียวกัน

รูปด้านหน้า

รูปด้านข้าง

5) **อาคารแสดงมหรสพ** คาบสมุทรภาคใต้โดยเฉพาะลุ่มทะเลสาบสงขลามีมรดกทางวัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้านที่สำคัญ คือ "โนรา" และ "หนังตะลุง" ที่เรียกได้ว่ามีบทบาทสำคัญและมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้คนอย่างแนบแน่น และมีพัฒนาการมาอย่างยาวนานจากอดีตจวบจนกระทั่งปัจจุบัน ทั้งบทบาทในแง่ของความเป็นบันเทิง และบทบาทในแง่ของพิธีกรรม ทั้งในมิติของ การขนานนามของความช่วยเหลือและการรักษาอาการป่วยใช้ การควบคุมความประพฤติของผู้คนในสังคม การสร้างอาชีพ การสร้างเอกภาพและสัมพันธ์ภาพของคนในสังคม ตลอดจนการเสริมสร้างความรู้และสติปัญญา⁹⁰ การเสริมสร้างการสร้างสรรค์ทักษะทางวรรณกรรม และการใช้ภาษา⁹¹ ซึ่งนำมาสู่การส่งเสริมการใช้ภาษาถิ่นใต้ ตลอดจนอาจกล่าวได้ว่าทั้งหนังตะลุง และโนราได้ทำหน้าที่เป็นสื่อพื้นบ้าน หรือสื่อมวลชนท้องถิ่น⁹² ที่ทำหน้าที่บอกเล่าข่าวสาร และทัศนคติต่างๆ จาก "นายหนัง" หรือ "โนรา" ที่ย่อมเป็นผู้เห็นโลกอย่างกว้างขวางผ่านการเดินทางไปแสดงตามชุมชนต่างๆ สุ่มวลชนที่เฝ้าดูการแสดง

ซึ่งมหรสพเหล่านี้จะมาจัดการแสดงกันในงานสำคัญร่วมกันของคนในชุมชนซึ่งใช้พื้นที่ภายในวัดเป็นพื้นที่จัดแสดง ในการแสดงนั้นจะมีการสร้างโรงมหรสพชั่วคราวขึ้นที่เรียกว่า "โรงโนรา" สำหรับการเล่นโนรา และ "โรงหนัง" หรือ "โรงหนังลุง" สำหรับโรงหนังตะลุง ซึ่งโดยมาจะสร้างขึ้นเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเฉพาะกิจจากการร่วมไม้ร่วมมือของผู้คน โดยเฉพาะในการก่อสร้างโรงโนราซึ่งทำหน้าที่เป็นดั่งเวทีพิธีกรรมที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ เพราะฉะนั้นในการก่อสร้างจึงมีความซับซ้อนทั้งในแง่ของการจัดการแรงงาน วัสดุ ตลอดจนพิธีกรรมต่างๆ สำหรับการก่อสร้างโรงหนังตะลุงนั้นมีขนาดเล็กกว่า แต่ต้องสร้างเป็นอาคารที่สูงกว่า เพื่อให้ให้ผู้ชมมองเห็นได้ชัดเจน จากการศึกษาพบว่า วัดประจำชุมชนขนาดใหญ่ และมีการจัดการแสดงหนังตะลุงอยู่บ่อยครั้ง ก็อาจจะมีการสร้างโรงหนังตะลุงขึ้นเป็นโรงหนังถาวร เช่น วัดเลียบ อ.คลองหอยโข่ง และวัดท้ายยอ อ.เมืองฯ จ.สงขลา เป็นต้น

ภาพที่ 3-30: "โรงหนัง" หรือ "โรงหนังลุง" แบบถาวรของวัดเลียบ อ.คลองหอยโข่ง จ.สงขลา ซึ่งสร้างเป็นอาคารยกพื้นสูงจากพื้นประมาณ 2.50 เมตร เพื่อให้ผู้ชมนั่งดูได้ไม่บังกัน และภาพสามมิติแสดงโรงหนังวัดเลียบที่มีการตกแต่งด้วยแผ่นไม้ฉลุลายอย่างงดงาม โดยมีแนวคิดมาจากแสงเงาที่ลอดผ่านตัวหนังนั่นเอง ในภาพจะเห็นการเจาะช่องบนพื้นเพื่อเป็นช่องให้นายหนัง และคณะขึ้นมาบนอาคารได้

⁹⁰ พิทยา บุชรรัตน์. โนราโรงครูวัดท่าแค อ.เมือง จ.พัทลุง. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา. 2535.

⁹¹ สุนีย์ ทองไชย. สถานภาพและบทบาทหนังตะลุง จ.พัทลุง. พัทลุง: ศูนย์วัฒนธรรมจ.พัทลุง โรงเรียนสตรีพัทลุง. มปป. อ้างถึงใน พิทยา บุชรรัตน์. นาฏกรรมแห่งลุ่มทะเลสาบสงขลา การเปลี่ยนแปลงและความสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรมของหนังตะลุงและโนรา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2553. หน้า 9.

⁹² พิทยา บุชรรัตน์. นาฏกรรมแห่งลุ่มทะเลสาบสงขลา การเปลี่ยนแปลงและความสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรมของหนังตะลุงและโนรา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2553. หน้า 300.

"เปรว": ฼าปนสถานของชุมชน และ "บัว" : การระลึกถึงของผู้ดำรงอยู่ และที่พักผ่อนสุดท้ายของผู้วายชนม์ คำว่า "เปรว" ในภาษาถิ่นใต้หมายถึง "฼าปนสถานสำหรับทำการ฼าปนกิจผู้วายชนม์ของชุมชน" ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่าคำดังกล่าวตรงกับคำในตระกูลภาษาไท-ไต คำว่า "ป่าเหรว" ซึ่งอ่านออกเสียงว่า "ป่าเฮ้ว" ซึ่งคำดังกล่าวยังใช้กันในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลาว และรัฐฉาน สหภาพพม่า

เปรวจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของผังหมู่บ้าน โดยมักกำหนดให้อยู่บนที่เนิน หรือที่เรียกว่าควนที่อยู่ห่างจากหมู่บ้านออกไปเล็กน้อย ภายในเปรวจะมี "สามสร้าง" ซึ่งเป็นอาคารทรงมณฑปครอบเชิงตะกอนสำหรับ฼าปนกิจผู้วายชนม์⁹³ มีทั้งที่สร้างเป็นอาคารถาวร และชั่วคราว นอกจากนี้ในเปรวยังมีศาลาต่างๆ สำหรับให้แขกหรือนักบวชประกอบพิธีกรรม เรียกในภาษาถิ่นใต้ว่า "หลาเปรว" ในปัจจุบันไม่มีเชิงตะกอน และสร้างที่เปรวแล้วในหลายๆ พื้นที่เปรวได้กลายเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนที่ดูแลโดยองค์การบริหารส่วนตำบล หรือกลายเป็นที่ตั้งของวัด รวมไปถึงมีเปรวจำนวนมากที่ถูกเลิกใช้โดยชาวบ้านหันไปสร้างเมรุสำหรับ฼าปนกิจไว้ที่วัดต่างๆ แทน

ภาพที่ 3-31: ศาลาใน฼าปนสถาน หรือที่เรียกว่า "หลาเปรว" ที่วัดประดู่หอม อ.กระแสดินธุ์ จ.สงขลา

นอกจากนี้ มีสิ่งก่อสร้างพื้นบ้านที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อระลึกถึงผู้วายชนม์ คือ "เจดีย์บรรจ้อัฐิ" ซึ่งเรียกในภาษาถิ่นใต้ว่า "บัว" หรือ "บัวอัฐิ" ซึ่งมีทั้งที่ก่อสร้างเป็นรูปเจดีย์ และเป็นรูปเจดีย์ที่มีส่วนยอดเป็นรูปดอกบัวไว้ที่วัดประจำชุมชน เมื่อถึงประเพณีสงกรานต์ก็จะมาประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอุทิศกุศลแก่บรรพบุรุษที่วายชนม์ด้วย นอกจากนี้ บัวบรรจ้อัฐิของพระเถรานุเถระผู้คนในท้องถิ่นให้ความเคารพบูชาจะทำหน้าที่เป็นดั่งเจดีย์อันศักดิ์สิทธิ์ที่สร้างอยู่ในผังบริเวณพุทธาวาสของวัดต่างๆ อีกด้วย และนิยมสร้างศาลาคลุมบัวอัฐิเพื่อป้องกันแดดฝน เรียกในภาษาถิ่นใต้ว่า "หลาบัว"

ภาพที่ 3-32: (ภาพซ้าย) "หลาบัว" หน้าอุโบสถวัดดีหลวง สร้างคลุมบัวอัฐิของพระอาจารย์จวนซึ่งตามประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของวัดกล่าวว่าเป็นเจ้าอาวาสรูปแรกของวัดดีหลวง และยังเป็นลุงของ สมเด็จเจ้าพระราชามณีศรีรัชมยุคลินประมาจารย์ หรือที่รู้จักกันในนามของหลวงพ่อดาว (ภาพขวา) บัวอัฐิของพระอาจารย์จวนในศาลาบัว

ภาพที่ 3-33: การทำบุญบัวอัฐิของภาคใต้ในวันสงกรานต์ จากภาพเป็นบรรยากาศในศาลาโรงธรรม วัดเขียนบางแก้ว อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง

ภาพที่ 3-34: บัวอิฐของตระกูล ณ พัทลุง ภายในผังบริเวณเขตพุทธาวาสที่ล้อมรอบด้วยระเบียงคตวัดวัง อ.เมืองฯ จ.พัทลุง ที่ออกแบบ "หลาบัว" เป็นเครื่องก่อกั้นการสร้างศาลาเครื่องไม้คลุมบัวอิฐ

4.3 ฝั่งบริเวณ และสภาพแวดล้อมสรรค์สร้างรอบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัย

การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยจำเป็นต้องมองสิ่งก่อสร้างเหล่านั้นอย่างมี "พลวัต" ซึ่งหมายถึงมีพลังความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง มีกฎเกณฑ์เชื่อมโยงกันหลายมิติ ดังที่ศาสตราจารย์ สุธาธิวงค์ พงศ์ไพบูลย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า "การเปลี่ยนแปลงนั้นปรับเปลี่ยนไปตามภาวะปกติตามครรลองการดำเนินชีวิตของชุมชน อันเป็นผลมาจากการขับเคลื่อนก่อให้เกิดวิถีและพลัง เนื่องจากพลังอำนาจของมนุษย์ทั้งภายในและภายนอกชุมชน"⁹⁴

นอกจากนี้ การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นยังไม่อาจตัดขาดจากการศึกษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสภาพแวดล้อมสรรค์สร้างที่อยู่ห้อมล้อมสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นนั้นดำรงอยู่⁹⁵ และยังไม่สามารถแยกขาดออกจากวิถีชีวิต บริบทของสภาพแวดล้อม และสังคม⁹⁶ อันมีความจำเป็นที่ต้องทำการศึกษาในลักษณะแบบเป็น "องค์รวม (Holistic)" และให้ความสำคัญกับพลวัตที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา ในการนี้ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยจึงไม่ได้ตั้งอยู่โดดเดี่ยวโดยตัดขาดจากสภาพแวดล้อม หากแต่มีความใกล้ชิดสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมอย่างสูง อีกทั้งยังมีการจัดการสภาพแวดล้อม หรือสร้างสิ่งที่เรียกว่า "สภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง (Built Environment)" ที่อยู่ล้อมรอบตัวเรือนเพื่อให้ตอบโจทย์กับความต้องการในการดำรงชีวิตด้วย เรียกสภาพแวดล้อมรอบๆ บ้านในภาษาถิ่นได้ว่า "คุ้มบ้าน"

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยของคนใต้ในอดีต จะตั้งตัวเรือนอยู่ใจกลางของลานทรายที่เก็บกวาดอย่างสะอาดตา อย่างไรก็ตาม ที่มาของการเว้นพื้นที่โดยรอบของเรือนด้วยลานทรายนั้นมีที่มาหลายประเด็น กล่าวคือ จากที่กล่าวมาข้างต้นว่าการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบนคาบสมุทรภาคใต้โดยเฉพาะคาบสมุทรสทิงพระที่มีลักษณะของการสันทราย (Sand Berm) ขนาดใหญ่ที่ทอดตัวในแนวเหนือ-ใต้ เพราะฉะนั้นจึงเท่ากับว่าสร้างบ้านบนผืนทรายที่ตกตะกอนทับถมมาแล้วอย่างยาวนาน และเมื่อมีการขยายตัวของชุมชนไปตั้งถิ่นฐานที่อื่นๆ ที่มีลักษณะพื้นที่ที่ไม่ได้มีพื้นทรายเป็นฐานจึงมีการนำทรายมาถมล้อมรอบตัวเรือน กลายเป็นธรรมเนียมในการวางผังและก่อสร้างเรือน ในลักษณะที่เรียกว่า "สัมภาระทางวัฒนธรรม" ซึ่งหมายถึงเป็นสิ่งที่เคยปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เมื่อมีการขยายตัวของชุมชน หรือเคลื่อนย้ายไปอยู่แห่งอื่นๆ ก็ยังแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบที่เคยปฏิบัติกันมา

นอกจากนี้ ธรรมเนียมในการเว้นที่ว่างล้อมรอบสิ่งก่อสร้างยังพบมากในการออกแบบวางผังของลังกาดั้งแต่ยุคโบราณ เนื่องจากลังกาซึ่งมีภูมิประเทศเป็นเกาะกลางมหาสมุทรอินเดียจึงมีฝนตกชุก และมีป่าไม้แบบดิบชื้นปกคลุม ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศแบบดังกล่าว ทำให้มีชนิดพันธุ์ของสัตว์เลื้อยคลาน และแมลงต่างๆ จำนวนมาก เพราะฉะนั้นการกำหนดขอบเขตของลานทรายที่เรียบเนียนล้อมรอบอาคารศาสนสถาน และบ้านเรือน จึงมีประโยชน์หลากหลายมิติ อาทิเช่น การป้องกันไม่ให้สัตว์เลื้อยคลาน และแมลงมีพิษต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในป่าเข้ามายังเคหะสถาน อีกทั้งบ้านเรือน และศาสนสถานจำนวนมากตั้งอยู่โดดเดี่ยวตามป่าที่เรียกกันว่า "อรัญวาสี" ยังเสี่ยงต่อการเกิดอัคคีภัยที่เป็นผลมาจากไฟป่าในยามฤดูแล้ง การทำพื้นที่โล่งล้อมรอบอาคารจึงเป็นการตัดเชื้อไฟ หากเกิดเพลิงลุกไหม้จะไม่ไหม้ลามเข้ามายังอาคาร นอกจากนี้ ลานทรายเมื่อถูกแดดจัดจะมีความร้อนระอุทำให้วัชพืชไม่ขึ้นหรือไม่งอกงาม จึงไม่เป็นภาระในการดูแลรักษามากนัก แต่หากเมื่อเดินเปลือยเท้าผ่านลานทราย เม็ดทรายก็จะแหวกออกทำให้ผู้ใช้พื้นที่ไม่รู้สึกร้อนฝ่าเท้าอีกด้วย

⁹⁴ สุธาธิวงค์ พงศ์ไพบูลย์. โครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2544. อ้างใน สภาวดี เชื้อพรหมณ. พลวัตวิถีชีวิตของชุมชนและเรือนในลุ่มทะเลสาบสงขลา. คุชกุณีพนธ์สาขาสภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2555. หน้า 15.

⁹⁵ อรศิริ ปาณินท์. "เรือนพื้นถิ่นไทย-ไท" ใน เรือนพื้นถิ่นไทย-ไท. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) 2551. หน้า 4.

⁹⁶ อรศิริ ปาณินท์. "เรือนพื้นถิ่นไทย-ไท" ใน เรือนพื้นถิ่นไทย-ไท. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) 2551. หน้า 14.

ภาพที่ 3-35: สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยภาคใต้แบบดั้งเดิมจะเว้นพื้นที่รอบๆ ตัวเรือนให้เป็นลานทรายเพื่อให้เป็นฉนวนกันระหว่างพื้นที่สวนกับตัวเรือน เพื่อไม่ให้สัตว์เลื้อยคลาน และมีพืชเข้าในบริเวณตัวเรือน สำหรับได้ดูเรือนก็ปล่อยให้เป็นลานทราย แต่จะถมสูงกว่าพื้นที่โดยรอบและยกเป็นคันเพื่อไม่ให้ น้ำจากชายคาไหลเข้ามา ปัจจุบันการจัดการพื้นที่ลักษณะนี้มีตัวอย่างให้พบน้อยลงมากแล้ว ด้วยมีความนิยมเทพื้นคอนกรีตล้อมรอบเรือน

ที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า พื้นที่ให้เป็นลานทรายล้อมรอบเคหะสถานบ้านเรือน และอาคารทางศาสนาที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในคาบสมุทรภาคใต้ นอกจากจะเกิดขึ้นจากการมีเงื่อนไขทางภูมิศาสตร์และภูมิอากาศที่มีความคล้ายคลึงกับลังกา ซึ่งอาจทำให้ใช้วิธีการแก้ปัญหา และพัฒนาต่อเนื่องเป็นภูมิปัญญาในการจัดการพื้นที่โดยรอบของตัวเรือนที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน หรืออาจจะเป็นประจักษ์หลักฐานที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับลังกาอย่างใกล้ชิด นอกเหนือไปจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่างๆ ก็อาจจะเป็นได้ทั้ง 2 ประการ นอกจากนี้ ลานทรายยังใช้เป็นลานทำกิจกรรมนอกประสงค์ เช่น การพักผ่อน ให้ลูกหลานวิ่งเล่น ทำงานกลางแจ้ง ตากข้าวของ เป็นต้น

ถัดออกจกลานทรายไปจะเป็นวงล้อมด้วยแมกไม้มานานาพันธุ์ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นพืชพันธุ์ที่มีประโยชน์ในแง่ของการเป็นพืชอาหารแทบทั้งสิ้น ตามโคนต้นไม้ใหญ่ปล่อยให้พืชคลุมดินขึ้นหนาแน่น และหลายชนิดเป็นพืชอาหาร เช่น ผักประเภทต่างๆ รวมไปถึงสมุนไพรพื้นบ้าน ซึ่งการปลูกพืชคลุมดินดังกล่าวมีประโยชน์ทางอ้อม คือ การช่วยป้องกันการชะล้างหน้าดินเนื่องจากภาคใต้เป็นภูมิภาคที่มีฝนตกชุก ตลอดจนช่วยรักษาความชื้นของดินในยามฤดูแล้งด้วย เรียกสวนรอบบ้านที่ปลูกต้นไม้หลายชนิดในภาษาถิ่นใต้ว่า "สวนสมรม"

นอกจากนี้ ชาวใต้เรื่องต้นไม้มงคลที่เหมาะสมกับการปลูกในบริเวณบ้าน และมีทิศทางกำกับไว้ด้วยตามคติความเชื่อที่สืบทอดกันมาก กล่าวคือ ทิศเหนือ: พุทรา, วาน, ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ: พุเรียน, ทิศตะวันออก: ไม้กุ่ม, มะพร้าว, ทิศตะวันออกเฉียงใต้: ยอ สารภี, ทิศใต้: มะม่วง, พลับ, ทิศตะวันตกเฉียงใต้: ชัยพฤกษ์, สะเดา, ขนุน, พิกุล, ทิศตะวันตก: มะขาม, มะยม, ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ: มะกรูด เป็นต้น⁹⁷ และนอกจากพันธุ์ไม้มงคลที่เชื่อกันว่า

⁹⁷ สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์. ภูมิปัญญาทักษิณ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์. หน้า 31.

ควรปลูก ยังมีพันธุ์ไม้ที่เชื่อกันว่าไม่ควรปลูกบริเวณบ้าน อาทิ โพธิ์ ไทร ตาล มะกอก ระกำ มะงั่ว สำโรง หวาย สลัดได เต่าร้าง ลั่นทม เป็นต้น

นอกจากนี้ ในผังบริเวณบ้านจะพบมีการขุดบ่อน้ำไว้สำหรับอุปโภค-บริโภคด้วย ดังที่กล่าวมาข้างต้นว่าการตั้งถิ่นฐานในระยะแรกๆ นั้นจะมีการใช้น้ำใน "พัง" ซึ่งหมายถึง "ตระพัง" หรือ "สระน้ำ" ร่วมกัน แต่เมื่อเวลาผ่านไปเมื่อแต่ละครัวเรือนสั่งสมทรัพย์สินได้มากเพียงพอก็จะมีขุดบ่อน้ำไว้ในประจำครัวเรือน ซึ่งลดภาระในการต้องไปขนน้ำมาไกลๆ รวมไปถึง "น้ำบ่อ" ซึ่งเป็นน้ำซับใต้ดินที่ผ่านการกรองโดยธรรมชาติ ทำให้เหมาะสมแก่การอุปโภคบริโภคมากกว่า "น้ำพัง" แต่ในเวลาต่อมา เมื่อมีการผลิตเองแพร่หลายมากขึ้น ก็นิยมซื้อหามาไว้ใช้สำรองน้ำฝนไว้ใช้แทนน้ำบ่อ และมาในปัจจุบันทุกบ้านต่างหันมาใช้น้ำประปาก็จนหมดสิ้นแล้ว

ภาพที่ 3-36: ถัดจากลานทรายที่อยู่ล้อมรอบตัวบ้าน จะเป็นแนวสวนทุมพุ่มไม้نانานชนิด ทั้งที่เป็นพืชอาหาร พืชสมุนไพร หรือไม้ดอกไม้ใบต่างๆ นอกจากนี้ จะมีบ่อน้ำอุปโภค-บริโภคอยู่ด้วย

ถัดออกจากสวนสมรมที่อยู่ล้อมรอบบ้านออกไปจะเป็นพื้นที่ระหว่างบ้านในกลุ่มเครือญาติ ซึ่งอาจจะเป็นทั้งเครือญาติแท้จริง หรือเครือญาติทางวัฒนธรรม พื้นที่ระหว่างสองครัวเรือนดังกล่าวจะนิยมปล่อยให้ต้นไม้พื้นบ้านที่ขึ้นเองตามธรรมชาติไว้เป็นแนว ทั้งไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้ดอก ขึ้นกันเตี้ยตื้นแน่นหนา แล้วเจาะช่องพอให้คนเดินผ่านเข้าออกไปมาหาสู่กันได้ เรียกในภาษาถิ่นใต้ว่า "ดมม" ซึ่งเป็นภาษาพูดโดยย่อมาจากคำว่า "สดมม" ซึ่งมีความหมายว่า "เป็นแถวเป็นแนวในทางลึก" สะท้อนถึงการวางตัวของสถาปัตยกรรมพื้นที่ที่อยู่อาศัยของแต่ละครัวเรือนนั้นจะตั้งลึกจากเส้นทางสัญจรเข้าไป และคั่นระหว่างกันด้วยแนวต้นไม้ขึ้นเอง

5. สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยภาคใต้

"สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยภาคใต้" หรือที่เรียกว่า "เรือนพื้นถิ่นภาคใต้" หรือ "เรือนภาคใต้" ซึ่งทั้งหมดนี้มีความหมายถึงคำว่า "สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัย (Vernacular Dwelling Architecture)" เป็นผลลัพธ์ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ซึ่งผู้สร้างสรรค์ผลงานเรือนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยเหล่านั้นไม่ได้ศึกษาการออกแบบสถาปัตยกรรมจากสถาบันการศึกษา หรือสถาปนิก⁹⁸ หากแต่สร้างสรรค์ขึ้นบนเงื่อนไขของความรู้เข้าใจบริบทด้านต่างๆของสภาพแวดล้อมของพื้นที่ หรืออาจเรียกได้ว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นภาษาทางสถาปัตยกรรมแห่งผู้คนชาติพันธุ์นั้น ภูมิภาคนั้น และมีความเฉพาะเจาะจงกับพื้นที่นั้น⁹⁹ ทั้งนี้ ศาสตราจารย์สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการก่อรูปขึ้นของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคใต้ไว้ว่ามีความสัมพันธ์กับปัจจัยแวดล้อม 4 ประการสำคัญ คือ 1) สภาพทางภูมิศาสตร์ 2) วัสดุพื้นเมือง 3) ฐานะทางเศรษฐกิจ 4) ค่านิยมพื้นฐานอันเป็นวัฒนธรรมของสังคม¹⁰⁰

สำหรับกรณีของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยของภาคใต้ที่มีความสัมพันธ์กับสภาพภูมิอากาศนั้น ซึ่งพื้นที่ภาคใต้นั้นได้รับจากอิทธิพลของลมมรสุมทั้งจากฝั่งมหาสมุทรอินเดีย และฝั่งอ่าวไทย ฉะนั้นการก่อสร้างต้องทำอย่างแข็งแรง และมักสร้างเรือนให้มีช่องเปิด (Void) เพื่อให้ลมทางด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตกพัดผ่าน¹⁰¹ ภูมิปัญญาในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่ยกมาข้างต้น เป็นผลลัพธ์สะท้อนให้เห็นถึงความเพียรพยายามในการแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยมุ่งหมายให้เรือนที่ถูกสร้างสรรค์นั้นตอบโจทย์กับการดำรงชีวิต และเมื่อมีการพัฒนาการแก้ปัญหาต่างในการสร้างสรรค์ที่อยู่อาศัยเหล่านั้นผ่านกาลเวลา และมีความแพร่หลายอยู่ในพื้นที่ตลอดจนมีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น¹⁰² จนกลายเป็นภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่เป็นระเบียบแบบแผนที่เป็นเอกลักษณ์ของที่อยู่อาศัยของภาคใต้

เนื่องจากสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยเป็นผลลัพธ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตผู้คนที่เป็นเจ้าของหรือผู้ที่อยู่อาศัยอย่างใกล้ชิด จึงมีการปรับปรุงซ่อมแซม ต่อเติม หรือรื้อลงอยู่ตลอดเวลาอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากลักษณะการอยู่อาศัยที่แปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขทางสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรม¹⁰³ เพราะฉะนั้นในการศึกษารูปแบบของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยจะจำต้องมีการทำความเข้าใจในคุณลักษณะดังกล่าวมาข้างต้นด้วย ดังกล่าวถึงรายงานวิจัยการจัดการองค์ความรู้การใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่น และเทคโนโลยีก่อสร้างในพื้นที่ภาคกลาง ความว่า "รูปแบบของสถาปัตยกรรมอาจมีการพัฒนาไปจากแบบเดิมอันเป็นลักษณะแรกเริ่มในการก่อรูปของเรือน เนื่องจากเกิดการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิต สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตนั้นก็มึลักษณะเช่นเดียวกันกับสิ่งมีชีวิต ที่มีการก่อรูปขึ้นมาบนพื้นฐานความเหมาะสมในบริบทแวดล้อม ต่อมาเมื่อปัจจัยแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นก็มีการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีทั้งการ "งอกเงย" หรือการ "ขยายตัว" เพื่อให้สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นหลังนั้นยังตอบโจทย์ของความต้องการที่มีมากขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไป รวมไปถึงทั้งมีการ "กระชับตัว" หรือ "ลดขนาด" ลง เนื่องจากความต้องการใช้สอยลดลงจนไม่คุ้มค่าที่ต้องดูแลรักษา สิ่งที่ใหญ่โตเทอะทะเกินตัว สิ่งต่างๆที่กล่าวมาข้างต้นล้วนแต่แสดงออกให้เห็นถึงลมหายใจของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นทั้งสิ้น"¹⁰⁴

⁹⁸ Rudofsky, Bernard. *Architecture without Architects*. Garden City: Doubleday. 1964.

⁹⁹ Oliver, Paul. *Built to meet needs: Cultural Issues in Vernacular Architecture*. Amsterdam: Elsevier. 2006. p.17.

¹⁰⁰ สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. "เรือนไทยภาคใต้" (บ้านวิภาวดีรังสิต) ใน หนังสืออนุสาวรีย์วิภาวดีรังสิต. กรุงเทพฯ: บูรพาศิลป์การพิมพ์. 2522. หน้า 102. อ้างถึงใน มโน พิสุทธิรัตนานนท์ และศรีน มณีโชติ. รายงานการศึกษาวิจัยเรือนไทยภาคใต้. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา. 2535. หน้า 17.

¹⁰¹ ภิญโญ สุวรรณศิริ. "เรือนภาคใต้" ใน วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ฉบับที่ 1 (2537) หน้า 3.

¹⁰² Rapoport, Amos. *House Form and Culture*. Englewood Cliffs: Prentice-hall. 1969.

¹⁰³ Oliver, Paul. *Dwelling: the Vernacular House World Wide*. New York: Phaidon Press Limited. 2003.

¹⁰⁴ เกรียงไกร เกิดศิริ. รายงานวิจัยการจัดการองค์ความรู้การใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่น และเทคโนโลยีก่อสร้างในพื้นที่ภาคกลาง. กรุงเทพฯ: การเคหะแห่งชาติ. 2554. หน้า 17.

ในพระราชหัตถเลขา ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ในการเสด็จประพาสเมืองพัทลุงได้กล่าวถึง ลักษณะทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่ตำบลป่า เมืองพัทลุงไว้ความว่า "...ตามริมคลองบ้านเรือนกรรมกรและคนทีพ้อมีอันจะกิน ตั้งอยู่ฝั่งข้างเหนือตลอดไป แต่เป็นเรือนอย่างฝากระดานตามธรรมเนียม ชัดแต่เถือปูนทั้งนั้น ไม่มีฝากระดานเลยนอกจากบ้านพระยาจางวาง ลดจากชัดแต่เถือปูนก็เป็นฝาสานที่เดียว ข้างทางบกที่มาก็มีบ้านเรือนมาก แต่เป็นบ้านตึ๊ดรื้อล้อม ไม่มีที่เพนโรงติดๆ กันเลย ถึงตลาดก็เป็นร้านชาเท่านั้น..."¹⁰⁵

รองศาสตราจารย์ ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม กล่าวถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และชุมชนชายฝั่งทะเลด้านตะวันออก ซึ่งหมายรวมไปถึงพื้นที่ในเขตจ.นครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ "บรรดาเรือนที่อยู่รอบๆ ทะเลสาบสงขลาในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช จ.สงขลา และ จ.พัทลุง แบบดั้งเดิมในแถบนี้นิยมสร้างเรือนเป็นไม้จริง หลังคาหน้าจั่ว มุงกระเบื้อง แต่ว่าเป็นเรือนขนาดเล็ก มีทั้งเรือนเดี่ยว และเรือนแฝด รวมทั้งเรือนครัวด้วย ที่ยังเหลือให้เห็นมากอยู่แถว อ.ระโนด และ อ.สทิงพระ จ.สงขลา ลักษณะบ้านเรือนนิยมสร้างตามแนวสันทรายขนานไปกับชายฝั่งทะเล และมีถนน มีทั้งชุมชนชาวประมง และชุมชนชาวนาแล้วยังมีการทำน้ำตาลโตนดเพื่อเป็นสินค้าอีกด้วย แต่ชุมชนแถวนี้ก็ไม่หนาแน่น แม้บ้านเรือนจะอยู่ใกล้กันแต่ก็ไม่ติดกัน มีรั้วกัน และภายในเขตเรือนนิยมปลูกไม้ผล และให้ร่มทำให้เข้ากันได้ดีกับขนาดบ้านเรือนที่มีขนาดเล็ก การเพิ่มของชุมชนรุ่นหลังลงมานั้นเห็นได้จากที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบเรือน จากหลังคาทรงจั่วมาเป็นหลังคาทรงปั้นหยาที่แพร่หลายมาจากอาณานิคมของพวกดัตช์ เรือนแบบนี้มักมุงหลังคาสังกะสี รวมทั้งการใช้สังกะสีเป็นฝาเรือน เพราะไม่สำหรับทำบ้านเรือนเป็นของหายากในแถบชายทะเลแถวนี้ เพราะฉะนั้นการเกิดเรือนปั้นหยาในแถบนี้แสดงให้เห็นว่าการเกิดชุมชนหนาแน่นขึ้นในช่วง 50 ปี ถึง 60 ปีที่ผ่านมา"¹⁰⁶

5.1 แบบแผนของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยภาคใต้

สำหรับการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยภาคใต้ ซึ่งมีความแตกต่างๆ ไปจากการก่อรูปขึ้นของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยในภูมิภาคอื่นๆ เนื่องจากภาคใต้แม้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีการประทะสังสรรค์ของของวัฒนธรรม และชาติพันธุ์หลากหลายผ่านการค้ามาตั้งแต่โบราณ แต่ทว่าผลลัพธ์ของการดำเนินไปของวัฒนธรรมกลับไม่สะท้อนให้เห็นความหลากหลายที่เป็นผลมาจากทางชาติพันธุ์มากนัก ยกเว้นแต่ความแตกต่างกันทางศาสนาที่ในปัจจุบันได้แสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจน หากจะพิจารณาในประเด็นชาติพันธุ์ อาจจำแนกลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยออกเป็นได้ 2 กลุ่ม คือ

1) สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่มีการตั้งถิ่นฐานไม่เป็นหลักแหล่ง

สำหรับกลุ่มชนชาติพันธุ์กลุ่มนี้มีระบบสังคมเป็นแบบดั้งเดิม กลุ่มแรก คือ กลุ่มชนชาติพันธุ์ที่ดำรงชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติในป่าบนภูเขาที่สูงชัน โดยการเก็บของป่าและล่าสัตว์ อาทิเช่น กลุ่มชนชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานบนภูเขา ซึ่งได้แก่ "ชาวมันนิ" หรือที่รู้จักกันในนามว่า "ซาไก"¹⁰⁷ ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในภูเขาสูงชัน และป่ารกทึบพรหมแดนระหว่างไทยมาเลเซีย ตลอดจนถึงเกาะบรราตในเขต จ.สตูล จ.พัทลุง และ จ.ตรัง เป็นต้น สำหรับที่อยู่อาศัยแบบดั้งเดิมนั้นมีตั้งแต่การอาศัยอยู่ในเพิงผา และถ้ำ หากแต่ที่อยู่อาศัยในลักษณะดังกล่าวไม่เอื้อให้เกิดการโยกย้ายถิ่นฐานที่เกิดขึ้นตามวัฏจักรการดำรงชีวิต และความสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ และสัตว์ต่างๆ เมื่อมีการโยกย้ายถิ่นฐานจึงมี

¹⁰⁵ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 "พระราชหัตถเลขาฉบับที่ 2 วันที่ 29 กรกฎาคม รตนโกสินทร์ศก 108". ใน พระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ 5 เรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู รวม 4 คราว (รศ.108, 109, 117, 120). กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฯ. หน้า 23.

¹⁰⁶ ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. เรือนไทยบ้านไทย. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ. 2549. หน้า 61-62.

¹⁰⁷ คำว่า "ซาไก" เป็นคำเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความหมายไม่สุภาพ อันเป็นการไม่ให้เกียรติในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งมีความจำเป็นต้องผลักดันให้สังคมรับรู้ถึงชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวในนามว่า "มันนิ" ซึ่งเป็นชื่อที่พวกเขาขนานนามกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง. ดูเพิ่มเติมใน วิสา เสกธีระ และ ดร. เกรียงไกร เกิดศิริ. การตั้งถิ่นฐานและที่พักอาศัยของชาวมันนิซาไก. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

การสร้างที่พัก (Shelter) ที่สร้างขึ้นในลักษณะชั่วคราวจากวัสดุ และพืชพรรณที่หาได้ในสภาพแวดล้อม เรียกที่พัก ลักษณะนี้ในภาษาถิ่นชาวมันนิว่า "ลา" ต่อมาก็เริ่มมีการตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งด้วยการดำรงชีพด้วยการเพาะปลูก ตลอดจนปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่นๆ และมีการสร้าง "ทับ" ซึ่งหมายถึง "กระท่อม" ในภาษาถิ่นใต้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าคำว่า "ทับ" เป็นคำยืมในภาษาถิ่นใต้อันบ่งชี้ได้ว่า ลักษณะการตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวมันนินั้นไม่มีการตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งจนสร้างเป็นกระท่อมจึงไม่มีศัพท์เฉพาะในภาษาถิ่นของตน

ภาพที่ 3-37: สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยแบบชั่วคราวของชาวมันนิ ที่เรียกว่า "ทับ" หรือ "ขนัว" ซึ่งตั้งถิ่นฐานและเคลื่อนย้ายไปมาในเขตเทือกเขาบรรทัดในเขตจ.ตรัง และพัทลุง

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่ดำรงชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติโดยอาศัยอยู่ตามชายทะเลที่มีความอุดมสมบูรณ์ในอดีต และมีการเคลื่อนย้ายการตั้งถิ่นฐานไปยังพื้นที่ที่สามารถทำมาหากินได้อย่างอุดมสมบูรณ์ กลุ่มชนชาติพันธุ์นี้ที่โดดเด่น คือ กลุ่มชนชาติพันธุ์ "อูรักลาไวย" ซึ่งคำว่า "อูรัก" หมายถึง "คน" และคำว่า "ลาไวย" หมายถึง "ทะเล" ซึ่งในปัจจุบันมีการตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งแล้ว โดยกลุ่มใหญ่ที่มีถิ่นฐานบนเกาะสิเหร่ และที่หาดราไวย์ บ้านสะปำ จ.ภูเก็ต จนถึงทางใต้ของเกาะพีพีดอน เกาะจำ เกาะลันตาใหญ่ จ.กระบี่ นอกจากนี้ยังมี กลุ่มชนชาติพันธุ์ "มอเกลอน" และ "มอแกลน" ซึ่งกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่ดำรงชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติโดยอาศัยอยู่ตามชายทะเลกำลังประสบปัญหาอย่างสูงในสถานการณ์ด้านที่อยู่อาศัยและที่ทำกินอันเนื่องมาจากผลกระทบจากการพัฒนา และการท่องเที่ยว ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากการสูญเสียที่อยู่อาศัยจากเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิ และการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ ทำให้ในปัจจุบันลักษณะที่อยู่อาศัยแบบพื้นถิ่นได้เปลี่ยนแปลงไปจนหมดสิ้น อีกทั้งในปัจจุบันยังประสบปัญหาเรื่องสิทธิในที่ทำกินและที่อยู่อาศัยอีกด้วย

2) สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่มีการตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง

เป็นที่น่าสนใจว่า ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคใต้ไม่ได้มีความโดดเด่นมากเท่าภูมิภาคอื่นๆ สันนิษฐานว่าภาคใต้เป็นภูมิภาคที่การลงหลักปักฐานตั้งบ้านเรือนนั้น นอกจากจะมีปัจจัยด้านความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกแล้ว ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการตั้งถิ่นฐานยังมีมูลเหตุมาจากการติดต่อค้าขาย ทำให้ชุมชนและบ้านเมืองในภาคใต้นั้นประทะสังสรรค์กับความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาตั้งแต่โบราณ นอกจากนี้ ภาคใต้อย่างเป็นพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ทางการปกครอง และวัฒนธรรมอื่นๆ ก็มีความใกล้ชิดกับศูนย์กลางอำนาจที่ตั้งอยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาอย่างแนบแน่น ตั้งแต่สมัยอยุธยาตราบกระทั่งรัตนโกสินทร์ แม้กระทั่งมีการเคลื่อนย้ายผู้คนจาก

แหล่งอื่นๆ เช่น ชาวไตลื้อ และชาวไทยวนให้ลงมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ภาคใต้ ก็กลับผสมกลมกลืนกลายเป็นเนื้อเดียวกันกับผู้คนในท้องถิ่น หากได้รวมตัวกันเป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์อันโดดเด่น ทั้งในประเด็นที่เป็น "อัตลักษณ์เปิด"¹⁰⁸ และ "อัตลักษณ์ปิด"¹⁰⁹ ดังเช่นที่ปรากฏชุมชนในภูมิภาคอื่นๆ ซึ่งถือว่าเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

ในที่นี้ จึงสันนิษฐานว่าการเคลื่อนย้ายตัวเข้ามาของคนกลุ่มใหม่นั้นมีจำนวนไม่มากพอที่จะสร้างให้กลุ่มชนของตนเป็นประชากรหลัก (Major People) และมีอำนาจต่อรองกับกลุ่มชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่มาดั้งเดิม อีกทั้งมีการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมผ่านการแต่งงานกับกลุ่มชนดั้งเดิมในพื้นที่ จนได้กลายเป็นเนื้อเดียวกันกับผู้คนดั้งเดิมในพื้นที่ไปในที่สุด

จากมูลเหตุข้างต้น ทำให้การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยของภาคใต้ มีเงื่อนไขที่แตกต่างกับภูมิภาคอื่นๆ ที่ใช้เกณฑ์ในการจำแนกเรือนตามกลุ่มชนชาติพันธุ์ หากแต่การจำแนกสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยของภาคใต้จึงต้องใช้เกณฑ์ในการจำแนก "ตามลักษณะทางวัฒนธรรมที่เป็นผลมาจากการนับถือศาสนา และรากเหง้าทางวัฒนธรรม" ที่แตกต่างกัน อันแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มหลัก คือ

- 1) "สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวไทยผู้นับถือศาสนาพุทธ (Vernacular Architecture of Buddhist Thai Dwelling House)"
- 2) "สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวไทยผู้นับถือศาสนาอิสลาม (Vernacular Architecture of Muslim Thai Dwelling House)"
- 3) "สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายจีน (Vernacular Architecture of Chinese-Thai Dwelling House)"

ดังจะกล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของผู้คนในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาแรกเริ่มเดิมนั้นก่อนกำเนิดขึ้นจากการกระจายตัวของชุมชน "ชาวพุทธ" ที่ประกอบอาชีพหลักเป็นการทำนา ดังปรากฏหลักฐานยืนยันการขยายตัวไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในแหล่งต่างๆ และมีการสร้างวัดวาอารามต่างๆ เป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชุมชน ตั้งแต่ยุคยุคตอนกลางลงมา ต่อมากลางพุทธศตวรรษที่ 22 เมืองสงขลาได้เกิดขึ้นบริเวณหัวเขาแดงทำหน้าที่เป็นเมืองท่าการค้าเป็นหลัก และทำให้เมืองนครศรีธรรมราชลดบทบาทของการเป็นเมืองท่าการค้าลง รวมไปถึงเมืองพัทลุงที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรสทิงพระได้ย้ายเข้าไปสร้างใหม่ในพื้นที่ตอนในทะเลสาบสงขลา ในช่วงเวลานี้เริ่มมีการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของ "ชาวมุสลิม" ที่เข้ามาเพื่อทำการค้าเป็นหลัก และเริ่มมีการกระจายตัวไปตั้งถิ่นฐานในแหล่งต่างๆ และประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการค้ามาแต่เดิม และด้วยความที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ริมชายฝั่งทะเลชาวมุสลิมจึงมีความคุ้นชินกับการทำอาชีพประมงจับสัตว์น้ำทั้งในทะเลนอก และในทะเลสาบด้วย เช่น บ้านมุสลิมหัวเขา บ้านมุสลิมท่าเสา ต.หัวเขา อ.สิงหนคร จ.สงขลา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้แต่ก็พบว่าชาวมุสลิมเข้าไปตั้งถิ่นฐานลึกเข้าไปยังแผ่นดินตอนในและเริ่มหักร้างถางพงปรับตัวเองมาทำการเกษตรกรรมด้วยโดยเฉพาะการทำนาเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร ดังตัวอย่างเช่น บ้านมุสลิมบ้านควน ต.คูเต่า อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา, บ้านมุสลิมคูซุด อ.สทิงพระ จ.สงขลา¹¹⁰ อย่างไรก็ตามชุมชนชาวพุทธ และชุมชนชาวมุสลิมมีลักษณะร่วมกัน คือ เป็นชุมชนที่มีฐานการผลิตที่อยู่ใกล้ชิดกับสภาพแวดล้อมของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเช่นเดียวกัน โดยชุมชนชาวพุทธมีฐานเศรษฐกิจอยู่บนการทำเกษตรกรรมด้วยการทำนา และทำสวนเป็นหลัก ในขณะที่ชุมชนชาวมุสลิมก็มีฐานเศรษฐกิจอยู่บนการทำประมง

¹⁰⁸ เป็นลักษณะเฉพาะตัวของกลุ่มชน ที่กลุ่มชนนั้นแสดงออกให้ผู้อื่นรับทราบ หรือรับรู้อย่างจงใจ

¹⁰⁹ เป็นลักษณะเฉพาะตัวของกลุ่มชน ที่กลุ่มชนนั้นพยายามปิดบังไม่ให้ผู้อื่นรับทราบ หรือรับรู้ และจะแสดงออกก็ต่อเมื่อต้องการให้กลุ่มชนของตนเองรับทราบ หรือรับรู้เท่านั้น ซึ่งการแสดงออกของอัตลักษณ์ปิดนั้น มักเป็นลักษณะเฉพาะอันเกิดขึ้นในลักษณะของชุมชนพลัดถิ่น หรือชุมชนที่มีลักษณะเป็นชนกลุ่มน้อย (Indigenous People) ในพื้นที่ที่มีกลุ่มชนเจ้าของพื้นที่ดั้งเดิม หรือกลุ่มชนกลุ่มใหญ่อยู่ ซึ่งมีเหตุผลมาจากความไม่มั่นคงในจิตใจ ตลอดจนการได้รับการกดขี่ และดูถูกในความแตกต่างทางวัฒนธรรม

¹¹⁰ เลิศชาย ศิริชัย และณฤทธิ์ ดวงสุวรรณ. ประมงพื้นบ้านลุ่มทะเลสาบวิถีและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2552. หน้า 23.

เป็นหลัก ด้วยความแตกต่างกันของทรัพยากร และผลผลิตที่ได้จึงทำให้เกิดเครือข่ายการแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างกันจนถึงขนาดมีการ "ผูกเกลือ" คือ เป็นเพื่อนสนิทที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างกันด้วยความยุติธรรม ดังที่เรียกว่า "เกลือเขา" "เกลือนา" และ "เกลือเล"¹¹¹ โดยไม่มีพรมแดนของชาติพันธุ์และศาสนามาขวางกั้น กลายเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง จนมีลักษณะเป็น "ชุมชนเครือข่าย (Community Network)" ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อนมากกว่าการเป็น "ชุมชนหมู่บ้าน (Village Community)"¹¹²

สำหรับคนอีกกลุ่มที่สำคัญของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คือ "ชาวจีน" ซึ่งแม้ว่าชุมชนในกลุ่มทะเลสาบสงขลา และคาบสมุทรภาคใต้มีการติดต่อสัมพันธ์ทางการค้ากับจีนมาอย่างยาวนาน แต่ชาวจีนที่มีบทบาทต่อชุมชนชนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอย่างจริงจังนั้นเริ่มตั้งแต่สมัยปลายอยุธยา และรัตนโกสินทร์ และบางกลุ่มก็เพิ่งเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานไม่นานมานี้เอง¹¹³ โดยชาวจีนกลุ่มใหญ่จะตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองสงขลาฝั่งบ่อยางซึ่งเป็นชาวจีนที่ทำการค้าเป็นหลัก ชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานแถบหัวเขาแดง อ.สิงหนคร จะทำการประมงเป็นหลัก, ชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานบนเกาะยอ จะทำเครื่องปั้นดินเผา กระเบื้องดินมุงหลังคา และอิฐ รวมไปถึงการทำประมง, ชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานแถบระโนดจะประกอบอาชีพที่สัมพันธ์กับการทำนา ทั้งการทำนา การเป็นพ่อค้าข้าว และทำโรงสี นอกจากนี้ ยังเป็นเจ้าของกิจการเดินเรือในทะเลสาบสงขลา, ชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านแม่ทอ ต.คูเต่า อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา จะทำสวนผลไม้ โดยเฉพาะส้มจุก, ชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานที่ปากพะย้อม และลำปำ จ.พัทลุงจะทำการค้า และเป็นพ่อค้าคนกลางในการรวบรวมสินค้าต่างๆ ในท้องถิ่นมาขายต่อ เป็นต้น¹¹⁴ นอกจากนี้ จากชุมชนลำปำจะมีเส้นทางถนนตัดผ่านช่องเขาของเทือกเขาบรรทัดเพื่อเชื่อมต่อไปยังเมืองตรังด้วย สำหรับชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่คาบสมุทรภาคใต้ส่วนใหญ่จะเป็นชาวชาวจีนฮกเกี้ยน ชาวจีนไหหลำ และชาวจีนแต้จิ๋ว และได้สร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมกับผู้คนในท้องถิ่นผ่านการแต่งงาน¹¹⁵ และเป็นผู้ที่มีบทบาททางเศรษฐกิจอย่างสูงในภาคใต้ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน

ภาพที่ 3-38: สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นตึกแถวค้าขายของชาวจีนในเมืองสงขลา ระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสเมืองสงขลาในปี ร.ศ. 108 หรือตรงกับปี พ.ศ. 2438

¹¹¹ เลิศชาย ศิริชัย และนฤฤทธิ์ ดวงสุวรรณ. ประมงพื้นบ้านลุ่มทะเลสาบวิถีและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2552. หน้า 24.

¹¹² ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา. วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์. 2541.

¹¹³ เลิศชาย ศิริชัย และนฤฤทธิ์ ดวงสุวรรณ. ประมงพื้นบ้านลุ่มทะเลสาบวิถีและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2552. หน้า 24.

¹¹⁴ เลิศชาย ศิริชัย และนฤฤทธิ์ ดวงสุวรรณ. ประมงพื้นบ้านลุ่มทะเลสาบวิถีและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2552. หน้า 24-28.

¹¹⁵ นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. "เกาะยอ" ใน อนุทินทะเลสาบ บันทึกจากแผ่นดินของปู-ทะเลของย่า. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ. 2544. หน้า 55.

5.2 เรือนเครื่องผูก เรือนเครื่องสับ และเรือนเครื่องก่อ: การจำแนกสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยภาคใต้ผ่านการเลือกใช้วัสดุ และวิธีการก่อสร้าง

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยแบบเรือนเครื่องผูก

ในอดีตในยุคแรกๆ ของการตั้งถิ่นฐาน เมื่อมีการบุกเบิกพื้นที่ใหม่ๆ เพื่อการตั้งถิ่นฐานในระยะแรกๆ ซึ่งยังสะสมทรัพยากรและวัสดุในการก่อสร้างได้ยังไม่เพียงพอ แต่มีความจำเป็นต้องอยู่อาศัยในพื้นที่นั้นๆ เจ้าของเรือนจะสร้างเรือนชั่วคราว ที่เรียกกันว่า "ทับ" หรือ "ชนว" ซึ่งหมายถึง กระท่อมสำหรับการอยู่อาศัยชั่วคราวที่ส่วนใหญ่ก่อสร้างเป็น "เรือนเครื่องผูก"¹¹⁶ ซึ่งเป็นเรือนที่ปลูกสร้างแบบง่าย มีขนาดไม่ใหญ่โตมากนัก ปลูกตามความจำเป็นและฐานะของผู้อยู่อาศัย ในอดีตนั้นเรือนเครื่องผูกเป็นเรือนที่ตอบประโยชน์ใช้สอยในการตั้งถิ่นฐานและการสร้างครอบครัวใหม่¹¹⁷ หรือปลูกเพื่ออยู่อาศัยชั่วคราวในพื้นที่ไปก่อนในกรณีที่มีการย้ายถิ่นฐานไปยังหลักแหล่งใหม่ ซึ่งการก่อสร้างเรือนเครื่องผูกเป็นเรือนที่อยู่อาศัยชั่วคราวนั้นอาจจะไม่ได้หมายความว่าผู้อยู่อาศัยมีฐานะความเป็นอยู่ไม่ดี หากแต่อาจจะเกิดจากไม่สามารถหาวัสดุก่อสร้างที่ถาวรได้ทัน แต่จะต้องก่อสร้างเพื่ออยู่อาศัย เพราะฉะนั้นเรือนเครื่องผูกจึงไม่จำเป็นว่าจะต้องสร้างแบบขอไปที แต่ทว่ามีการก่อสร้างอย่างปราณีตและงดงาม โดยใช้ภูมิปัญญาเพื่อการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเพื่อการอยู่อาศัย เมื่อจัดหาวัสดุก่อสร้างได้เพียงพอแล้วก็จะรื้อลงและปลูกเรือนไม่จริงต่อไป เนื่องจากเรือนเครื่องผูกใช้วัสดุในการปลูกสร้างไม่มากนัก จึงสอดคล้องกับการเป็นสถาปัตยกรรมที่รองรับการตั้งถิ่นฐานใหม่ หรือการสร้างครอบครัวใหม่ที่ต้องใช้เวลา และทรัพยากรแรงงานอย่างเข้มข้น¹¹⁸

ในการก่อสร้างจะใช้ไม้เป็นโครงสร้างหลัก ทั้งโครงสร้างเสา หลังคา และพื้น แต่ในบางพื้นที่มีการนำไม้ขยเลน เช่น ไม้โกงกาง ไม้แสม มาใช้เป็นวัสดุโครงสร้าง โดยวัสดุต่างๆ ถูกยึดโยงเข้าหากันกลายเป็นอาคารด้วยการใช้ระบบการเจาะ การสับ และใช้หวายสำหรับผูกมัดโครงสร้างต่างๆ ของตัวเรือนเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นที่มาของชื่อเรียกว่า "เรือนเครื่องผูก"

ทั้งนี้ สามารถจำแนกเรือนเครื่องผูก ตามรูปทรง ได้ดังต่อไปนี้ คือ "เรือนเครื่องผูกยกพื้นสูงเลยหัว" และ "เรือนเครื่องผูกยกพื้นสูงเพียงพอพื้นดิน" ซึ่งทั้งสองลักษณะนี้เป็นผลมาจากลักษณะของสภาพภูมิประเทศ และลักษณะการใช้สอยของเจ้าของเรือนเป็นหลัก

สำหรับเรือนเครื่องผูกที่เป็นไปตามธรรมเนียมดั้งเดิมมีการปลูกสร้างเรือน 2 แบบ คือ "แม่สอง เบียงสอง" และ "แม่สาม เบียงสาม" ซึ่งแบบ "แม่สอง เบียงสอง" หมายถึง "แม่เรือน มี 2 ห้องเสา" ทั้งนี้ห้องเสามีขนาด 1.7 x 2.2 เมตร และมี "ระเบียง 2 ห้องเสา" ทั้งนี้ห้องเสามีขนาดเล็กกว่าแม่เรือนเล็กน้อย คือ มีขนาดห้องเสาเท่ากับ 1.6 x 2.2 เมตร¹¹⁹ โดยใช้พื้นที่ส่วนแม่เรือนเป็นส่วนที่พัก และส่วนระเบียงใช้เอนกประสงค์ ทั้งเป็นส่วนพักผ่อนตอนกลางวัน หรือรับแขก ส่วนใหญ่จะมีพื้นที่ประมาณ 1 ห้องเสา และอีกห้องเสาจะใช้เป็นส่วนครัว และเรือนแบบ "แม่สาม เบียงสาม" ก็เป็นเรือนที่มีแม่เรือน และระเบียง อย่างละ 3 ห้องเสา และสืบเนื่องจากลักษณะคติความเชื่อในการสร้างที่อยู่อาศัยของชาวดัตช์จะให้ความสำคัญกับการแบ่งระดับของพื้นที่ใช้สอยในตัวเรือน กล่าวคือ แม่เรือนที่ใช้สำหรับเป็นห้องนอนจะเห็นระดับที่สูงที่สุด ระดับที่ต่ำถัดลงมาคือสุระเบียงสำหรับนั่งเล่น และระดับที่ต่ำที่สุดคือระดับที่ใช้สำหรับการทำครัวเพื่อประกอบอาหาร แต่อย่างไรก็ดี ในเรือนเครื่องผูกบางเรือนจะมีเพียง 2 ระดับ คือ

¹¹⁶ สัมภาษณ์นายประภาส หัสนันท์ บ้านแหลมดิน ต.ทานโพธิ์ อ.เมืองฯ จ.พัทลุง เล่าถึงความทรงจำที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษรุ่นปู่ที่เดินทางเข้ามาบุกเบิกตั้งถิ่นฐานในแถบแหลมดิน ต.ทานโพธิ์ อ.เมืองฯ จ.พัทลุง โดยเริ่มแรกบรรพบุรุษได้เดินทางมาค้าขายและขอเช่า เห็นพื้นที่ที่รกร้างที่อุดมสมบูรณ์ จึงเข้ามาบุกเบิกตั้งถิ่นฐานเพื่อการทำนา และค้าขายปะระหว่างพัทลุงกับถิ่นฐานเดิมที่เกาะโคบ.

¹¹⁷ เกรียงไกร เกิดศิริ. รายงานวิจัยการจัดการองค์ความรู้การใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่น และเทคโนโลยีก่อสร้างในพื้นที่ภาคกลาง. กรุงเทพฯ: การเคหะแห่งชาติ. 2554. หน้า 19.

¹¹⁸ เกรียงไกร เกิดศิริ. รายงานวิจัยการจัดการองค์ความรู้การใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่น และเทคโนโลยีก่อสร้างในพื้นที่ภาคกลาง. กรุงเทพฯ: การเคหะแห่งชาติ. 2554. หน้า 19.

¹¹⁹ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. ศิลปวัฒนธรรมภาคใต้. กรุงเทพฯ: สุวีริยะสาส์น. 2548. หน้า 114.

ส่วนแม่เรือน และระเบียบ โดยอาจจะไปสร้างเรือนครัวแยกออกจากตัวเรือนออกไป เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพจะเก็บไว้ใต้ถุนเรือน

ในการปลูกเรือนเครื่องผูก จะมีการหาใช้วัสดุที่จะนำมาใช้ในการก่อสร้างที่มีอยู่ภายในท้องถิ่น ส่วนใหญ่เรือนเครื่องผูกจะใช้เสาฝังดิน หรือบางที่ใช้ระบบฐานรากแบบที่เรียกว่า "ระ" สำหรับโครงสร้างเรือนส่วนเสา คาน และโครงสร้างหลังคา จะใช้ไม้ไผ่หรือไม้เนื้อแข็งที่ได้ในท้องถิ่นที่มีขนาดและกำลังพอที่จะรับน้ำหนัก และมีความมั่นคงได้ในระดับหนึ่ง ไม่มีการแปรรูปที่ซับซ้อนใดๆ เพียงตัดบากตามตำแหน่งที่ต้องการฝากโครงสร้างเท่านั้น เป็นโครงสร้างในระบบเสาคานอย่างเรียบง่าย ออกแบบการยึดระหว่างรอยต่อโดยใช้ประโยชน์จากคุณสมบัติความเหนียวของหวายโครงสร้างต่างๆ เนื่องจากเสาที่เป็นไม้ไผ่ หรือไม้จริงที่นำมาใช้มีขนาดไม่ใหญ่มากพอที่จะบากใส่คานได้เนื่องจากทำให้โครงสร้างหลักเสียกำลังไปจึงทำคานมาวางในลักษณะที่ตั้งฉากกันและมัดยึดเข้าด้วยกัน และมีการเจาะและใช้ลูกสลัก และเดือยยึดรวมกับการผูกโยงเพื่อให้โครงสร้างมีความแน่นหนามากขึ้น ระบบโครงสร้างรับพื้นของเรือน ส่วนใหญ่เป็นคานไม้ไผ่ วางทับด้วยตงไม้ไผ่แล้วจึงปูพื้นเรือนด้วยฟากไม้ไผ่ตง อย่างไรก็ตามแม้ว่าระยะการวางตงไม่ห่างกันมากนัก แต่เนื่องจากพื้นเรือนที่ทำจาก "ฟากไม้ไผ่" หรือ "ไม้หมาก" หรือบางท้องถิ่นมีการประยุกต์ใช้ "ไม้เหลาชะโอน" ซึ่งเป็นพืชตระกูลปาล์มชนิดหนึ่งที่ขึ้นอยู่ดกต้นตามป่าพรุ และป่าดิบ นำมาทำเป็นวัสดุปูพื้นเรือน ซึ่งวัสดุเหล่านี้มีความอ่อนตัวจึงต้องมีโครงสร้างที่เรียกว่า "รา" รองรับ

สำหรับวัสดุผนังหลังคานิยมใช้ใบไม้ชนิดต่างๆ มาประยุกต์ เช่น "ทางจาก" "ใบตาล" "ใบลาน" "ใบสาคร" เป็นต้น ซึ่งวัสดุที่กล่าวมาข้างต้นเป็นวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในระบบนิเวศนกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ส่วนฝาผนังใช้ "ฝาไม้ไผ่" สานลายต่างๆ หรือนำทางของต้นจากนำมากรุเป็นฝากระแจะ หรือทำเป็นฝาชายกระนาบ ซึ่งขั้นตอนในการทำผนังเรือนนี้ส่วนใหญ่เป็นขั้นตอนที่เจ้าของเรือนเป็นผู้ดำเนินการเอง เพื่อนผู้ญาติมิตรที่ออกปามาช่วยกันนั้นจะช่วยทำส่วนโครงสร้าง และหลังคาเท่านั้น

จะเห็นได้ว่า ในการก่อสร้างเรือนเครื่องผูกโดยทั่วไปจะใช้เวลาในการปลูกสร้างน้อย สามารถสร้างแล้วเสร็จได้ภายในวันเดียว และโดยมากจะใช้วิธีการ "ออกปาก" ญาติมิตรเพื่อนฝูงมาช่วยกันก่อสร้าง ใช้วัสดุก่อสร้างในท้องถิ่นซึ่งหาได้ง่าย และอุดมสมบูรณ์ มีอยู่ทั่วไป เสียค่าใช้จ่ายน้อย เนื่องจากวัสดุก่อสร้างไม่ต้องซื้อ ค่าแรงงานไม่ต้องจ่ายเพราะใช้วิธีขอแรง และแลกเปลี่ยนแรงกันในยามที่อีกฝ่ายหนึ่งต้องการอันเป็นวัฒนธรรมของชาวชนบท เครื่องมือที่ใช้ในการก่อสร้างไม่ต้องใช้เครื่องมือพิเศษ เครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพก็สามารถใช้ปลูกสร้างได้ การเตรียมวัสดุอุปกรณ์อยู่อาศัยหรือเจ้าของบ้านสามารถเตรียมเองได้ซึ่งแสดงให้เห็นศักยภาพการพึ่งพาตนเอง (Self-Sufficiency) ของผู้คนในชุมชนชนบทในอดีต

ในสถานการณ์ปัจจุบัน เรือนเครื่องผูกที่สร้างอย่างปราณีตสำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัยได้หมดลงไปแล้ว อาจจะมีบ้างที่สร้างเป็นเรือนชั่วคราว แต่เป็นไปในลักษณะเรือนที่ไม่ได้สะท้อนถึงภูมิปัญญา ความวิริยะอุตสาหะ ปัจจุบันนี้เรือนเครื่องผูกหาได้ยากยิ่งอาจจะมีพบอยู่บ้างประปรายสำหรับการตั้งถิ่นฐานและครอบครัวใหม่ของผู้มีรายได้น้อยเท่านั้น

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยแบบเรือนเครื่องสับ

เรือนเครื่องสับ เป็นของเรือนที่ก่อสร้างด้วยไม้จริง และมีการแปรรูปไม้ด้วยความปราณีตให้ได้ขนาดและสัดส่วนตามต้องการ และด้วยการที่ใช้โครงสร้างไม้จริง ทำให้เรือนเครื่องสับมีโครงสร้างที่มั่นคงแข็งแรงกว่าเรือนเครื่องผูก จึงทำให้เรือนมีการขยายต่อเติม และมีพื้นที่ใช้สอยที่กว้างขวางขึ้นกว่าเรือนเครื่องผูกในอดีต โดยการวางผังเรือนนิยมปลูกเรือน *"ลอยหัววัน"* คือ วางตัวเรือนด้านยาวในแนวทิศตะวันออกไปตะวันตก เนื่องจากการปลูกเรือน *"ขวางตะวัน"* หรือที่เรียกในภาษาถิ่นใต้ว่า *"ขวางหัววัน"* คือ วางเรือนในแนวทิศเหนือ-ใต้นั้น ทำให้พื้นที่ของผนังทางยาวรับแสงตลอดทั้งวัน เป็นเหตุให้ภายในเรือนร้อน และอยู่อาศัยไม่สบาย ซึ่งในวัฒนธรรมของคนใต้ มีความเชื่อว่าถ้าปลูกเรือน *"ขวางหัววัน"* จะเป็นอัปมงคล¹²⁰ ยกเว้นในส่วนของ *"เรือนข้าว"* ที่ต้องการให้แสงแดดส่อง เพื่อให้ข้าวที่บรรจุไว้ไม่อับชื้น จึงได้มีการปลูกขวางตะวัน นอกจากนี้เรือนภาคใต้ ไม่นิยมทำระเบียงออกทางด้านข้างหรือด้านสะกันเพราะลมมรสุมมักจะพัดพาน้ำฝนสาดเข้าระเบียงทำให้เรือนผุเร็ว¹²¹

โดยส่วนใหญ่ครอบครัวหนึ่งจะประกอบด้วยเรือน 2 หลัง คือ เรือนนอน และเรือนพักผ่อน¹²² โดยมีระเบียงหรือชานเล่นเชื่อมต่อกันระหว่างเรือน 2 หลัง โดยลดระดับของพื้นระเบียงให้ต่ำกว่าพื้นเรือนนอน เมื่อมีบุตรหลานมาเยี่ยมเยียนผู้เฒ่าผู้แก่ บุตรหลานจะได้นั่งที่ระเบียงในระดับที่ต่ำกว่า เพื่อเป็นการเคารพนอบน้อม

นอกจากนี้ภายในห้องนอนจะทำห้องสำหรับเก็บของบริเวณเหนือหัวนอน เรียกว่า *"เชิง"* ไว้สำหรับเก็บของมีค่าและของที่เคารพบูชา โดยจัดเก็บไว้ในระดับสูง ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เด็ก หรือคนเดินข้ามกรายด้วยความเฉอเรอ และบริเวณส่วนของเรือนนอนที่ติดกับระเบียง จะมีการยื่นหัวรอดออกมานอกเสาประมาณคืบเศษทุกตัว แล้วปูกระดานแผ่นยาวทับหัวรอดตลอดความยาวของเรือน เรียกว่า *"กระดานเลียบ"* สำหรับวางเขียนหมาก และของจิปาละอื่นๆ¹²³

ในการก่อสร้างเรือนไทยภาคใต้ สะท้อนให้เห็นถึงเครือข่ายการจัดการทรัพยากรที่เป็นวัสดุสำหรับการก่อสร้าง และเครือข่ายการจัดการแรงงานของท้องถิ่น และมีความพยายามเลือกใช้วัสดุในท้องถิ่นในการก่อสร้างมากที่สุด แม้ว่าจะใช้ไม้จริงซึ่งใช้เป็นวัสดุโครงสร้างหลักของเรือนจำเป็นต้องนำมาจากที่อื่นก็ตาม โครงสร้างเสาเรือนนิยมจะใช้ไม้ที่มีความแข็งแรงสูง อันได้แก่ ไม้ตำเสา ไม้ทลุมพอ ไม้เคี่ยม ในขณะที่โครงสร้างรับน้ำหนักส่วนอื่นๆ ซึ่งนอกจากจะไม้เนื้อแข็งดังกล่าวแล้ว ยังใช้ไม้ประเภทอื่นๆอีก เช่น ไม้สยา ไม้ตะเคียน ไม้ยาง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการใช้ไม้ตาลที่แก่จัดมาใช้ในส่วนของรอด ตง ช่อ แป กลอน และระแนง อีกด้วย¹²⁴ สำหรับโครงสร้างของพื้นชานนิยมใช้ ไม้เคี่ยม ซึ่งเป็นไม้ท้องถิ่นที่สามารถทนต่อสภาพแวดล้อมของภาคใต้ที่มีฝนตกชุกสลับกับแสงแดดจัดได้เป็นอย่างดี ในส่วนของวัสดุผนังหลังคาในอดีตใช้หลังคามุงจากโดยเจาะกลอนเป็นรู เพื่อมัดดับจากเข้ากับกลอน ภายหลังที่วัสดุผนังหลังคากระเบื้องดินเผาแพร่หลายอยู่ในพื้นที่ จึงมีการซ้อนไม้ระแนงบนกลอนอีกชั้นหนึ่ง ไว้สำหรับเกี่ยวกระเบื้องดินเผาดังกล่าว

โครงสร้างเป็นระบบเสาและคาน และมีการลึบสอปลงของโครงสร้างเสา เพื่อเพิ่มความแข็งแรงให้กับโครงสร้างทั้งหมด เพราะการเพิ่มแรงปะทะเข้าจะทำตัวเรือนรับลมได้ดีขึ้น เนื่องจากพื้นที่ภาคใต้มีลักษณะเป็นคาบสมุทรขนานด้วยทะเลทั้งสองฝั่ง เพราะฉะนั้น จึงได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมอยู่ตลอดเวลา ทำให้สภาพภูมิอากาศของภาคใต้มีฝนตกชุก และพายุอยู่เป็นประจำ ดังนั้นรูปทรงของเรือนเครื่องสับในภาคใต้ จะมีหลังคาเตี้ยเพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะของลม รวมถึงโครงสร้างเสาที่มีลักษณะเอนเข้าหากันเล็กน้อย หรือในภาษาท้องถิ่นเรียกว่า *"ทรงข้างเยี้ยว"*¹²⁵ ซึ่งจะช่วยให้การต้านลมได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้องศาของหลังคาที่มีความลาดชัน ทำให้ลด

¹²⁰ เอกวิทย์ ณ ถลาง. "ภูมิปัญญาทักษิณ" ใน หนังสือชุดภูมิปัญญาชาวบ้านกับกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวของชาวบ้านไทย. 2545 หน้า 35.

¹²¹ สงบ สงเมือง. "ประวัติศาสตร์ภาคใต้". ในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่มที่ 5. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์. 2529. 36

¹²² สุทธิวงศ์ พงศ์โพธิ์. "เรือนทรงไทยภาคใต้" ในหนังสืออนุสาวรีย์วิภาวดีรังสิต. กรุงเทพฯ: บูรพาศิลปินพิมพ์. 2522. 11.

¹²³ นกุล ชุมภูนิช. บ้านไทยเอกลักษณ์ของชาติ. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. 2530. 107.

¹²⁴ มโน พิสุทธิรัตนานนท์ และศรีน มณีโชติ. เรือนไทยภาคใต้. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2535. 27.

¹²⁵ เอกวิทย์ ณ ถลาง. "ภูมิปัญญาทักษิณ" ใน หนังสือชุดภูมิปัญญาชาวบ้านกับกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวของชาวบ้านไทย. 2545 หน้า 34.

แรงลมปะทะบริเวณปลายหลังคาจาก หรือกระเบื้อง อีกทั้งยังช่วยเร่งให้น้ำฝนที่ตกลงบนหลังคาระบายได้เร็วขึ้น ทำให้น้ำฝนไม่ขังและขึ้นอยู่นาน อันจะช่วยให้หลังคาไม่รั่วซึมและมีอายุการใช้งานนานขึ้น โครงสร้างลิ่มสอดเข้าสู่ศูนย์กลางจึงเป็นโครงสร้างที่เหมาะสมกับการรับแรงลมที่กล่าวมาข้างต้น อีกทั้งรูปทรงลักษณะนี้ ทำให้น้ำฝนมีส่วนล่างที่ผายออกเล็กน้อย ซึ่งจะช่วยผ่อนการต้านลมได้ดียิ่งขึ้น ทั้งช่วยบังคับให้ลมบางส่วนลอดผ่านช่องลมเหนือฝาเข้าไปในตัวบ้าน ทำให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก นอกจากนี้การตีฝ้าด้วยไม้กระดานตีเกล็ดตามแนวนอน ก็เป็นการป้องกันไม่ให้หยดน้ำไหลซึมเข้าไปซังอยู่ระหว่างรอยต่อของแผ่นกระดาน เพื่อชะลอการผุกร่อนของแผ่นไม้กระดาน อีกทั้งยังสามารถเปลี่ยนไม้กระดานที่ชำรุดได้สะดวก โดยเฉพาะผนังส่วนล่างที่โดนฝนสาดมากที่สุด

นอกจากนี้ในยามที่ฝนตกหนักและมีน้ำท่วมฉับพลัน หรือในภาษาถิ่นที่เรียกว่า "น้ำพะ" จึงทำให้มีลักษณะของการปลูกสร้างเรือนยกพื้น เพื่อให้ "น้ำพะ" ไหลผ่านได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังเป็นการป้องกันสัตว์ร้ายและแมลงต่างๆอีกด้วย อย่างไรก็ตามการยกพื้นของเรือนภาคใต้จะมีความสูงไม่มาก อันเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านความสูงของหลังคาจากปัจจัยของลมดั่งที่ได้กล่าวไว้เบื้องต้น แต่ก็มีระดับที่สูงพอที่คนจะสามารถลอดเข้าไปใช้งานได้¹²⁶ ลักษณะอีกประการหนึ่งที่สำคัญของเรือนเครื่องสับภาคใต้ คือ การตั้งเสาเรือนอยู่บน "ดินเสา" ซึ่งมีลักษณะเป็นแท่นหิน หรือแท่นปูนซีเมนต์ฝังอยู่ในพื้นดิน และโผล่ขึ้นมาประมาณ 1 ฟุต ทั้งนี้เป็นป้องกันมิให้ความชื้นจากพื้นดินสัมผัสกับเสาไม้โดยตรง รวมถึงปลวกและเชื้อราบนผิวดินต่างๆ ซึ่งเป็นเหตุทำให้เสาไม้ผุกร่อนได้ง่าย นอกจากนี้ผลพลอยได้ของการตั้งเรือนบน "ดินเสา" คือ สามารถยกและเคลื่อนย้ายเรือน โดยใช้คนหามได้ ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการไหว้วานขอแรงกัน หรือในภาษาถิ่นเรียกว่า "กินวาน" หรือ "ออกปาก" ซึ่งก็คือวัฒนธรรม "การลงแขก" ในภาคกลางนั่นเอง¹²⁷ และการย้ายเรือนอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของการเป็นเรือนเครื่องสับก็คือ การรื้อถอดเรือนจากที่หนึ่ง และนำไปประกอบสร้างใหม่ยังอีกที่หนึ่ง เนื่องจากระบบโครงสร้างของเรือนเครื่องสับ จะใช้เทคนิควิธีการเข้าไม้ บาก เเจาะ เข้าลิ้ม เข้าสลัก ยึดโยงโครงสร้างแต่ละส่วนของตัวเรือนทั้งหมดไว้อย่างมั่นคง ด้วยเทคนิคดังกล่าวจึงทำให้เรือนพื้นถิ่นไทยภาคใต้สามารถถอดประกอบได้ทุกชิ้น และสะท้อนให้เห็นถึงการก่อสร้างที่สามารถใช้แรงงานของคนในท้องถิ่น เนื่องจากไม่ใช่เทคโนโลยีซับซ้อน

ลักษณะเฉพาะอีกอย่างหนึ่งของเรือนไทยภาคใต้ คือ หน้าจั่ว ซึ่งชาวใต้เรียกว่า "หุ้มกลอง" นิยมปิดทึบ ถ้าเป็นเรือนที่หลังคามุงด้วยกระเบื้อง หลังคาส่วนที่ยื่นเลยหน้าจั่วออกมาจะตีไม้กระดานทาบได้ระแนง เพื่อกันมิให้ลมพัดพากระเบื้องปลิว เรียกส่วนนี้ว่า "หน้าผ้า" และตรงเชิงของหน้าจั่วจะทำเป็นหลังคาขวางเอียงลาดลงมาเพื่อกันฝนสาด เรียกหลังคาส่วนนี้ว่า "ปีกนก"¹²⁸

¹²⁶ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. "เรือนไทย". ในเอกสารการสอนชุดวิชาไทยศึกษา. 2531. 182.

¹²⁷ เอกวิทย์ ณ ถลาง. "ภูมิปัญญาทักษิณ" ใน หนังสือชุดภูมิปัญญาชาวบ้านกับการเรียนรูและการปรับตัวของชาวบ้านไทย. 2545 หน้า 34.

¹²⁸ เอกวิทย์ ณ ถลาง. "ภูมิปัญญาทักษิณ" ใน หนังสือชุดภูมิปัญญาชาวบ้านกับการเรียนรูและการปรับตัวของชาวบ้านไทย. 2545 หน้า 34.

เรือนเครื่องก่อ

“เรือนเครื่องก่อ” เป็นเรือนที่ก่อสร้างด้วยระบบการก่ออิฐถือปูน ซึ่งแต่เดิมนักจะสร้างอาคารลักษณะนี้เป็นอาคารทางศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาเริ่มมีการนำไปใช้ในการก่อสร้างของชนชั้นสูง แต่ในเวลาต่อมา เมื่อมีการขยายตัวของอาคารห้องแถวการค้าแบบจีนที่นิยมสร้างกันหลังสมัยรัชกาลที่ ๕ ลงมา ทำให้สถาปัตยกรรมอาคารเครื่องก่อนี้เริ่มแพร่หลายออกไปในวงกว้างมากขึ้น วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างหลัก คือ “อิฐ” ที่ใช้ก่อเป็นโครงสร้างเสา และผนังรับน้ำหนักส่วนโครงสร้างหลังคายังทำเป็นเครื่องสับอยู่เช่นเดิม สำหรับวัสดุเชื่อมประสานจะใช้ปูนขาว (lime stone) ที่ได้จากการเผาหินปูนหรือเปลือกหอย และมีการฉาบผิวด้วยปูน

รูปแบบของเรือนเครื่องก่อ จะมีทั้งที่ก่อสร้างเป็นอาคารชั้นเดียว โครงสร้างหลังคาเป็นเครื่องสับอาคารสองชั้นที่มีทั้งแบบที่ใช้โครงสร้างของอาคารชั้นล่างเป็นเครื่องก่อ ชั้นบนเป็นเครื่องสับ หรือเป็นอาคารเครื่องก่อทั้งหลังซึ่งหมายถึงจะมีหลังคาในลักษณะเป็นหลังคาแบนราบ (Flat Roof) ซึ่งอาคารเครื่องก่อทั้งหลังนี้ไม่พบในพื้นที่ศึกษา เนื่องจากว่าไม่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และภูมิอากาศ เพียงจะมีปรากฏนิยมนำมาทำอาคารก่อสร้างกันในชั้นหลังเป็นอาคารพาณิชย์สมัยใหม่ไม่นานมานี้เอง

จากลักษณะที่ได้กล่าวมาทั้งหมด จึงสรุปได้ว่าเรือนไทยภาคใต้นั้นสนองประโยชน์ใช้สอย และมอบน้อมกับธรรมชาติ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจึงมีความเหมาะสมกับภูมิอากาศ ภูมิประเทศ วัสดุ และแรงงานในท้องถิ่น ขนาดของเรือนตอบสนองความต้องการการใช้สอยอย่างแท้จริง

6. ข้อมูลพื้นฐานจ.พัทลุง

6.1 ที่ตั้ง และอาณาเขต

“พัทลุง” ตั้งอยู่ชายฝั่งด้านตะวันออกของคาบสมุทรภาคใต้ของประเทศไทย และอยู่ทางฝั่งตะวันออกของสันปันน้ำของเทือกเขาบรรทัดที่เปรียบเป็นกระดูกสันหลังของภาคใต้ แต่จังหวัดพัทลุงก็ได้ตั้งอยู่ติดชายฝั่งทะเล หากแต่ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ตั้งทางภูมิศาสตร์นั้นอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 7 องศา 5 ลิปดา - 7 องศา 55 ลิปดา เหนือและเส้นแวง ที่ 99 องศา 44 ลิปดา-100 องศา 25 ลิปดาตะวันออกห่างจากสำหรับที่ตั้งสัมพันธ์ จ.พัทลุงตั้งอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครตามทางรถไฟสายใต้ประมาณ 846 กิโลเมตร หรือตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) ประมาณ 1,200 กิโลเมตร โดยมีส่วนที่กว้างที่สุดตามแนวตะวันออก-ตะวันตก ประมาณ 56 กิโลเมตร และส่วนที่ยาวที่สุด ตามแนวทิศเหนือ-ใต้ ประมาณ 83 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 3,424.47 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,140,295.60 ไร่ นับเป็นจังหวัดที่มีเนื้อที่มากเป็นอันดับ 10 ของภาคใต้ และเป็นอันดับที่ 55 ของประเทศไทย

ที่ตั้งสัมพันธ์ติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อ.ชะอวด และอ.หัวไทร จ.นครศรีธรรมราช
ทิศใต้	ติดต่อกับ อ.รัตภูมิ และอ.ควนเนียง จ.สงขลา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อ.สิงหนคร อ.สทิงพระ อ.กระแสสินธุ์ อ.ระโนด จ.สงขลา อ.หัวไทร จ.นครศรีธรรมราช
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อ.ควนกาหลง และกิ่งอ.มะนัง จ.สตูล อ.ปะเหลียน อ.ย่านตาขาว อ.นาโยง อ.เมืองตรัง อ.ห้วยยอด อ.รัชฎา จ.ตรัง

6.2 สภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

6.2.1. ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศของ จ.พัทลุง มีลักษณะเป็นพื้นที่ที่ค่อยๆ ลาดต่ำจากทิศตะวันตกซึ่งเป็นแนวของเทือกเขาบรรทัดซึ่งเป็นสันปันน้ำที่กั้นระหว่างพัทลุงกับ จ.ตรังซึ่งอยู่ทางฟากตะวันตกติดกับทะเลอันดามัน ทำให้ภูมิประเทศของพัทลุงในส่วนนี้มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 35 ของพื้นที่ทั้งหมด และจะค่อยลดระดับความลาดชันมายังทิศตะวันออก ซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นที่ดอนซึ่งเป็นพื้นเดิมที่เหลือจากการกัดกร่อน ถัดลงมาเป็นที่ราบอันอุดมสมบูรณ์ที่เกิดขึ้นจากการสะสมของตะกอนดินและจรดลงกับที่ลุ่มทะเลหลวงซึ่งถือเป็นทะเลสาบสงขลาตอนบน และตอนกลาง

ในที่นี่ สามารถจำแนกภูมิประเทศของจ.พัทลุง ออกได้เป็น 4 ลักษณะ คือ “พื้นที่ภูเขา (slop complex)” “พื้นที่ลูกคลื่นลอนชัน (rolling plain)” “พื้นที่ราบ (plain)” และ “พื้นที่เกาะ (island)”

- พื้นที่ภูเขา (slop complex)

ภูเขาเป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร มีลักษณะเป็นเทือกเขาที่มีสลับซับซ้อน มีความสูงเฉลี่ยประมาณ 800 เมตร และลาดไปสู่ทิศตะวันออกซึ่งเป็นที่ตั้งของทะเลสาบ เทือกเขานี้เป็นส่วนหนึ่งของ “เทือกเขานครศรีธรรมราช” ที่ทอดตัวยาวลงมาเปรียบเป็นกระดูกสันหลังของคาบสมุทรภาคใต้ สำหรับเทือกเขาในส่วนนี้มีชื่อเรียกกันว่า “เทือกเขาบรรทัด” ซึ่งประกอบไปด้วยภูเขาที่สำคัญ ได้แก่ เขาเขียว เขาคลองโลน เขานกรำ เขาช่องกระจก เขาเจ็ดยอด เขายางแตก และเขาหินแท่น โดยยอดเขาที่สูงที่สุด คือ ยอดเขาลูกหลัก (เขาร้อน) ซึ่งมีความสูงถึง 1,322 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ตั้งอยู่ในเขตกิ่ง อ.ศรีนครินทร์ ส่วนคลองสายสำคัญ ได้แก่ คลองพรุพ้อ คลองป่าบอน คลองป่าพะยอม เป็นต้น ทั้งนี้พื้นที่ส่วนภูเขานี้มีพื้นที่รวมกันประมาณ 835.90 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 24.41 ของพื้นที่ทั้งหมด อยู่ในเขตพื้นที่บางส่วนของ อ.ป่าบอน อ.ตะโหมด อ.ศรีนครินทร์ อ.งหรา อ.ศรีบรรพต และอ.ป่าพะยอม

- พื้นที่ลูกคลื่นลอนชัน

พื้นที่ลูกคลื่นลอนชันนี้เป็นพื้นที่ที่อยู่ถัดลงมาจกทิวเขาบรรทัด มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเนินเตี้ยๆ ที่เรียกกันโดยทั่วไปในท้องถิ่นว่า “ควน” สลับด้วยที่ราบที่มีความลาดชันประมาณร้อยละ 5-10 และมีความสูงเฉลี่ยประมาณ 150 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 539.70 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 15.76 ของพื้นที่ทั้งหมด อยู่ในเขต อ.ป่าบอน อ.ตะโหมด อ.ศรีนครินทร์ อ.กงหรา อ.ศรีบรรพต และอ.ป่าพะยอม

- พื้นที่ราบ

ในเขตจ.พัทลุง มีพื้นที่ที่เป็นที่ราบรวมเนื้อที่ประมาณ 1,485.54 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 43.38 ของพื้นที่ทั้งหมด ลักษณะพื้นราบมีเนินเขาปะปนอยู่ด้วย เนื่องจากอยู่ติดกับพื้นที่ภูเขา ความลาดชันประมาณร้อยละ 2-5 ความสูงเฉลี่ยประมาณ 6 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง และเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การกสิกรรม ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดพัทลุงจึงนิยมตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ ซึ่งอยู่ในเขต อ.ป่าพะยอม อ.ควนขนุน อ.เมืองพัทลุง อ.เขาชัยสน อ.บางแก้ว และอ.ปากพะยูน

- พื้นที่เกาะ

จ.พัทลุงมีเกาะตั้งอยู่ในบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนบน และทะเลสาบตอนกลาง ซึ่งเกาะเหล่านี้จริงๆ แล้วคือภูเขาหินปูนลูกโดดแต่ที่ว่าแทนที่จะตั้งอยู่และมีพื้นดินรายรอบ กลับตั้งอยู่ท่ามกลางทะเลสาบสงขลา ซึ่งได้แก่ เกาะราบ (เกาะปราบ) เกาะกระ เกาะหมาก เกาะเสือ เกาะโคบ เกาะทำเหยือก เกาะแพ เกาะนางคำ เกาะแกง เกาะยวน ตลอดจนเกาะต่างๆ ทั้งใหญ่-เล็กในหมู่เกาะสี่เกาะห้า อันประกอบด้วย เกาะยายโส เกาะตาโส เกาะบ๊วย เกาะกันตัง เกาะเข็ม เกาะหน้าเทวดา เกาะรูสมิ เกาะท้ายถ้ำดำ เกาะรอก และเกาะร้านไก่ ปัจจุบันเกาะเหล่านี้ตั้งอยู่ในเขตอ.ปากพะยูน มีเนื้อที่รวมกันประมาณ 219.17 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 6.40 เปอร์เซ็นต์ ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นเขตพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานของประชากร ได้แก่ เกาะราบ เกาะหมาก เกาะเสือ เกาะโคบ เกาะนางคำ เกาะแกง และเกาะยวน ส่วนพื้นที่เกาะที่เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของนกแอนกินรังมีเนื้อที่รวมกันประมาณ 700 ไร่ หรือ 1.12 ตารางกิโลเมตร

ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ และพื้นที่ชุ่มน้ำของจ.พัทลุง ประกอบด้วย “ทะเลน้อย” และ “ทะเลหลวง” ซึ่งก็คือ “ทะเลสาบสงขลาตอนบน และตอนกลาง” ซึ่งประกอบด้วย “ทะเลลำปำ” “ทะเลจงเก” “ทะเลปากพะยูน” พื้นที่เหล่านี้ตั้งอยู่ในเขต อ.ควนขนุน อ.เมืองพัทลุง อ.เขาชัยสน อ.บางแก้ว และ อ.ปากพะยูน คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 344.16 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 10.05 ของพื้นที่ทั้งหมด

6.2.2 ลักษณะภูมิอากาศ

ภูมิอากาศของจ.พัทลุงเป็นแบบอากาศร้อนชื้นในเขตรมรสม คือ มีอากาศร้อนและมีความชื้นสูงมาก เนื่องจากมีฝนตกเกือบตลอดปี มีอุณหภูมิค่อนข้างสม่ำเสมอตลอดทั้งปี ประมาณ 27.70 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน ประมาณ 28.80 องศาเซลเซียส และต่ำสุดในเดือนธันวาคม ประมาณ 26.60 องศาเซลเซียส มีความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยประมาณร้อยละ 78 มีปริมาณน้ำฝนต่อปีประมาณ 2,027.20 มิลลิเมตร โดยฝนตกมากที่สุดในเดือน พฤศจิกายน ประมาณ 561.70 มิลลิเมตร และต่ำสุดในเดือนกุมภาพันธ์ ประมาณ 27.10 มิลลิเมตร มีจำนวนวันที่ฝนตกเฉลี่ยประมาณ 156.20 วัน

นอกจากนี้ พื้นที่จ.พัทลุงยังอยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุม 2 ประเภท ได้แก่ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากอิทธิพลของมรสุมทั้งสองดังที่กล่าวแล้ว ยังมีปรากฏการณ์ทางภูมิอากาศที่สำคัญต่อจ.พัทลุงในช่วงฤดูฝนอีก 2 ประเภท คือ แนวปะทะอากาศเขตร้อน หรือร่องมรสุม และพายุหมุนเขตร้อน

- ลมมรสุม

เนื่องจากมีทำเลที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรภาคใต้ซึ่งกระหนาบด้วยชายฝั่งทะเลอ่าวไทยและอันดามัน ทำให้เป็นพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลจากความแปรปรวนของภูมิอากาศที่เกิดความแตกต่างระหว่างความกดอากาศเหนือบริเวณภาคพื้นทวีป และเหนือภาคพื้นสมุทร นอกจากนี้ ความแตกต่างระหว่างความกดอากาศระหว่างอุณหภูมิของพื้นดินและพื้นน้ำก็ยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดมรสุมต่างๆ ทั้งนี้ พัทลุงเป็นพื้นที่ที่อยู่ภายใต้ของลมมรสุมดังต่อไปนี้

1) “ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้” หรือ “ลมมรสุมฤดูร้อน” ซึ่งพัดปกคลุมพื้นที่ประเทศไทยระหว่างกลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม ในช่วงเวลานี้ภาคพื้นทวีปจะมีอุณหภูมิสูงเนื่องจากผิวโลกซีกโลกเหนือนั้นอยู่ในระนาบตั้งฉากกับแสงอาทิตย์ มวลอากาศร้อนในภาคพื้นทวีปจึงลอยตัวสูงขึ้น ทำให้หย่อมความกดอากาศสูงและกระแสอากาศจากมหาสมุทรพัดเข้าสู่ภาคพื้นทวีป อย่างไรก็ตาม แรงดึงดูดที่เกิดจากการหมุนตัวของโลก ทำให้กระแสลมเบนทิศทางจากแนวใต้-เหนือในแนวทิศทางตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งกระแสลมที่พัดเข้าสู่พื้นที่ภาคใต้ของไทยมีต้นทางมาจากมหาสมุทรอินเดียจึงหอบเอาไอน้ำมาด้วย เมื่อผ่านพื้นแผ่นดินจึงเกิดกลั่นตัวเป็นฝนที่ตกกระจายทั่วไปในภาคใต้โดยเฉพาะภาคใต้ฝั่งตะวันตก ซึ่งในพื้นที่ จ.พัทลุง เรียกลมชนิดนี้ว่า “ลมพัด” ซึ่งอาจจะมีที่มาเช่นเดียวกับกับภูมิภาคอื่นที่เรียกลมชนิดนี้ว่า “ลมพญา” นั่นเอง

2) “ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ” หรือ “ลมมรสุมฤดูหนาว” ซึ่งพัดปกคลุมประเทศไทยระหว่างกลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนมกราคม ในช่วงเวลานี้ซีกโลกใต้เบนเข้าหาดวงอาทิตย์ จึงเกิดกระแสอากาศพัดจากซีกโลกเหนือลงสู่บริเวณความกดอากาศต่ำบริเวณเส้นศูนย์สูตร ขณะเดียวกันกระแสอากาศนี้ถูกแรงเหวี่ยงจากแรงหมุนของโลก ทำให้เบนทิศทางจากเหนือ-ใต้ เป็นลมที่พัดมาจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งพัดเอามวลอากาศเย็นและแห้งเข้าปกคลุมประเทศไทย แต่พอถึงภาคใต้จะเปลี่ยนเป็นมวลอากาศอบอุ่น และชุ่มชื้นอันเป็นคุณลักษณะของมวลอากาศฝ่ายทะเลเขตร้อน จ.พัทลุงมักนิยมเรียกลมนี้ว่า “ลมเบา” ซึ่งมีที่มาจากชื่อว่า “ลมทะเล” เนื่องจากเป็นกระแสลมที่นำพาให้สำเภาแล่นใบเข้ามายังดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ครั้งโบราณ

อาจกล่าวได้ว่า มรสุมเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของดินแดนแห่งนี้ เนื่องจากมีอิทธิพลต่อการเกิดฤดูกาลและปริมาณน้ำฝนอันมีผลต่อการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินของคนในแถบนี้มาเนิ่นนาน ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ มรสุมเป็นเครื่องกำหนดการแล่นเรือในทะเลสมัยโบราณซึ่งมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด

3) “แนวปะทะอากาศเขตร้อน” หรือ “ร่องมรสุม” เป็นแนวปะทะของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือกับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และเป็นแนวปะทะของลมสินค้าตะวันออกเฉียงเหนือกับลมสินค้าตะวันออกเฉียงใต้ บริเวณแนวปะทะนี้เกิดเป็นการก่อตัวของเมฆเจนนานาชาติ โดยมีฝนตกทั่วไปตามแนวปะทะ เนื่องจากมวลอากาศตอนเหนือแนวปะทะเป็นลมร้อนขึ้นจากทะเล ภายใต้อิทธิพลของมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ หากเมื่อใดลมมรสุมทั้งสองลมมีกำลังแรงมากจะบีบแนวปะทะให้แคบและฝนตกหนัก แต่ถ้าไม่แรงมากแนวปะทะดังกล่าวจะกว้างและมีฝนกระจายเป็นวงกว้าง จังหวัดพัทลุงนี้ได้รับอิทธิพลนี้ในช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม

4) “พายุหมุนเขตร้อน” เป็นปรากฏการณ์หมุนเวียนของอากาศเข้าสู่ศูนย์กลางอย่างรุนแรงเหนือน่านน้ำแล้วพัดเข้าหาฝั่งในซีกโลกเหนือ อากาศจะหมุนเข้าหาศูนย์กลางแบบทวนเข็มนาฬิกา แหล่งพายุหมุนเขตร้อนที่มีอิทธิพลต่อจังหวัดพัทลุง ได้แก่ ลมพายุที่ก่อตัวขึ้นในทะเลจีนใต้ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม เฉลี่ยปีละ 1-2 ลูก ซึ่งสอดคล้องกับแนวปะทะอากาศเขตร้อนที่มีเส้นทางเคลื่อนที่ผ่านจังหวัดพัทลุงดังกล่าวข้างต้น เนื่องจากแนวการเคลื่อนที่ของพายุหมุนเขตร้อนเหล่านี้มักจะผ่านภูมิประเทศที่กีดขวาง จึงอ่อนกำลังลงตามลำดับส่วนมากเป็นเพียงพายุดีเปรสชันซึ่งมีกำลังไม่มากนัก แต่จะทำให้เกิดฝนตกหนักเป็นบริเวณกว้าง และอาจเกิดอุทกภัยในจังหวัดพัทลุงได้

- **ฤดูกาล** ตามหลักอุณหภูมิมิถุนา จำแนกฤดูกาลของจังหวัดพัทลุงเป็น 2 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน และฤดูฝน กล่าวคือ

1) ฤดูร้อน เริ่มต้นตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนกรกฎาคม เป็นเวลา 5 เดือน ในช่วงนี้โลกโคจรหันซีกโลกเหนือเข้าหาดวงอาทิตย์ พื้นดินได้รับความร้อนสะสมไว้ทำให้อากาศใกล้ผิวดินร้อน จึงเป็นช่วงเวลาที่อากาศร้อนมากและมักจะเกิดภาวะแห้งแล้งด้วย เนื่องจากระยะนี้มีปริมาณฝนน้อยและอุณหภูมิค่อนข้างสูง

2) ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมกราคม เป็นเวลา 9 เดือน ระยะฝนน้อยเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน ระยะฝนชุกเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม ในระยะฝนชุกเป็นช่วงที่อากาศเย็นและชื้น เนื่องจากได้รับอิทธิพลทั้งลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ร่องมรสุม และพายุหมุนเขตร้อน

6.3 ประวัติศาสตร์เมืองพัทลุงโดยสังเขป

ที่ตั้งของจังหวัดพัทลุง เป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานของผู้คนมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ดังปรากฏหลักฐานจากการค้นพบขวานหินขัดที่มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์กำหนดอายุอยู่ในช่วงสมัยหินใหม่ใช้เป็นเครื่องมือสับตัด ชาวบ้านเรียกขวานหินขัดเหล่านี้ว่า “ขวานฟ้า” ซึ่งมีการค้นพบในพื้นที่เมือง อ. เขาชัยสน และอ. ปากพะยูน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในพื้นที่ดังกล่าวมาข้างต้นนี้เป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนานนับตั้งแต่ประมาณ 2,500-4,000 ปี มาแล้ว อย่างไรก็ตาม ยังไม่สามารถบ่งชี้ได้ว่ามนุษย์ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์เหล่านั้นได้พัฒนาขึ้นเป็นคนพื้นเมืองในพื้นที่ในเวลาต่อมาหรือไม่ หรืออพยพเคลื่อนย้ายไปตั้งถิ่นฐานยังพื้นที่ใด ต่อมาในช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมาซึ่งเป็นช่วงเวลาที่คาบสมุทรภาคใต้มีการตั้งถิ่นฐานขึ้นเป็นชุมชนที่ปฏิสัมพันธ์กับการค้าขายฝั่งทะเลที่เชื่อมต่อกับจีนและอินเดีย ซึ่งมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องขึ้นเป็นชุมชนและรัฐในเวลาต่อมา พื้นที่ในขอบเขตเมืองพัทลุงที่ตั้งอยู่เคียงข้างกับทะเลสาบน้ำจืดขนาดใหญ่ ซึ่งปัจจุบันคือ “ทะเลน้อย” และ “ทะเลหลวง” ซึ่งหมายถึงพื้นที่ทะเลสาบสงขลา ตอนบนและตอนกลางในปัจจุบัน ด้วยทำเลที่ตั้งดังกล่าวทำให้พัทลุงทำหน้าที่เป็นอยู่ของข้าวปลาอาหารที่สำคัญของคาบสมุทรภาคใต้ และทำหน้าที่เป็นดินแดนหลังเมืองท่าของบรรดาเมืองท่าต่างๆ ที่ตั้งอยู่ริมชายฝั่งทะเล นอกจากนี้ ในราวพุทธศตวรรษที่ 13-14 เมืองพัทลุงเป็นชุมชนที่ได้รับวัฒนธรรมพุทธศาสนาแบบมหายาน ดังปรากฏหลักฐานเป็นโบราณวัตถุ และโบราณสถานบริเวณถ้ำคูหาสวรรค์ และถ้ำเขาอกทะลุ เป็นต้น

จนกระทั่งในราวพุทธศตวรรษที่ 19 เมืองพัทลุงก็ได้ทำหน้าที่เป็นเมืองสำคัญภายใต้การปกครองของราชอาณาจักรศรีอยุธยาที่พยายามขยายขอบวงแห่งอำนาจของตนลงมาจากลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาลงมาทางใต้เพื่อควบคุมเส้นทางการค้าคาบสมุทร ดังกล่าวถึงเมืองพัทลุงในสมัยพระบรมไตรโลกนาถในกฎหมายพระอัยการนาทหารหัวเมือง พ.ศ. 1998 กล่าวว่าเมืองพัทลุงมีฐานะเป็นเมืองชั้นตรี ซึ่งนับได้ว่าเป็นหัวเมืองหนึ่งของพระราชอาณาจักรทางใต้ ที่ตั้งของเมืองพัทลุงเดิมนั้นตั้งอยู่บริเวณที่ราบชายฝั่งทะเลอ่าวไทยซึ่งปัจจุบัน คือ เขต อ.สทิงพระ จ.สงขลา เนื่องจากปรากฏร่องรอยทางโบราณคดี ตลอดจนโบราณวัตถุและโบราณสถานเนื่องในพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากในพื้นที่เขตเมืองสทิงพระ นอกจากนี้ ในพระตำราเพื่อกัลปนาของเมืองพัทลุงที่ตราขึ้นครั้งแรกในราวรัชกาลพระเอกาทศรถ ยังได้กล่าวถึงวัดต่างๆ ที่ขึ้นอยู่กับเมืองพัทลุง แต่ทว่าชื่อวัดเหล่านี้เป็นวัดที่ปรากฏอยู่บนคาบสมุทรสทิงพระ จึงทำให้ทราบว่าแต่เดิมนั้นเมืองพัทลุงเคยตั้งอยู่ละแวกคาบสมุทรสทิงพระ แล้วค่อยย้ายเข้ามาตั้งยังพื้นที่ส่วนในของทะเลสาบสงขลาตอนบน

- เมืองพระรถ	ปัจจุบัน คือ หมู่ที่ 1 ต.ควนมะพร้าว อ.เมืองพัทลุง
- บ้านควนมะพร้าว	ปัจจุบัน คือ หมู่ที่ 2 ต.พญาขัน อ.เมืองพัทลุง
- บ้านม่วง	ปัจจุบัน คือ หมู่ที่ 2 ต.พญาขัน อ.เมืองพัทลุง
- บ้านโคกสูง	ปัจจุบัน คือ หมู่ที่ 4 ต.ลำปำ อ.เมืองพัทลุง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2476 ได้ยกเลิกการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ได้มีการจัดระเบียบการบริหารราชการส่วนภูมิภาคใหม่เป็นจังหวัดและอำเภอ ทำให้เมืองพัทลุงมีฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศ และในปัจจุบันจังหวัดพัทลุง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ คือ อ.เมืองพัทลุง อ.ควนขนุน อ.เขาชัยสน อ.ปากพะยูน อ.กงหรา อ.ตะโหมด อ.ป่าบอน อ.ศรีบรรพต อ.ป่าพะยอม อ.บางแก้ว และ อ.ศรีนครินทร์

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งของจ.พัทลุง คือ ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ กล่าวคือ พัทลุงมีชื่อเสียงในการเล่นพื้นเมือง คือ หนังตะลุง มโนราห์ ลิเกป่า นอกจากนี้ ในด้านการพระศาสนานั้น พัทลุงถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาอย่างสูงมาตั้งแต่อดีตตั้งปรากฏหลักฐานพระตำราภรณ์เมืองพัทลุง อาทิ วัดเขียนบางแก้ว วัดสทัง วัดพะโคะ เพื่อบำรุงรักษาวัดให้เจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาของชุมชนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

6.4 ชื่อบ้านนามเมือง “พัทลุง”

ชื่อของเมือง “พัทลุง” ในอดีตมีการเขียนที่หลากหลายอักขระวิธี อาทิเช่น “พัตะลุง” “พัคตลุง” “พัทลุง” “พัคตลุง” “พัคตลุง” “พัคตลุง” และ “พัทลุง” ดังตัวอย่างเช่น อักขระวิธีการเขียนที่ปรากฏบนเหรียญโบราณ พ.ศ. 2426 เขียนว่า “พัทลุง” และ “พัคตลุง” นอกจากนี้ ในเอกสารตะวันตกก็มีการกล่าวถึงชื่อเมืองพัทลุงที่แตกต่างกันไปด้วย อาทิเช่น เอกสารของเดอ ลา มาร์ วิศวกรชาวฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เขียนว่า “Bourdelun” สำหรับเอกสารในสนธิสัญญาเบอร์นีที่ทำขึ้นระหว่างสยามกับอังกฤษ ในสมัยรัชกาลที่ 3 เขียนว่า “Bondelun” และ “Merdelong” เป็นต้น ซึ่งความแตกต่างของการเขียนในเอกสารตะวันตกนั้นเป็นผลมาจากการเขียนตามการออกเสียงซึ่งการสะกดนั้นไม่ตรงกัน นอกจากนี้ การเขียนในภาษาไทยซึ่งมีความแตกต่างกันข้างต้นนั้น ยังอาจเป็นผลมาจากกลวิธีในการเขียนอักขระที่ต่างกันไปตามแต่ละช่วงสมัยซึ่งพบความแตกต่างในการเขียนชื่อบ้านนามเมืองต่างๆ ที่มีความแตกต่างกันเช่นเดียวกับชื่อเมืองพัทลุงเช่นกัน หรืออาจจะมีสาเหตุมาจากความหมายของชื่อที่แตกต่างกันก็เป็นไปได้ทั้งสิ้น นอกจากนี้ คำที่ต่อท้ายว่า “ตะลุง” นั้น อาจเป็นคำที่มีความหมายถึง “เสาหลักช้าง” หรือ “ไม้หลักผูกช้าง” ก็อาจเป็นไปได้ทั้งสิ้นซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีข้อมูลในประเด็นเรื่องชื่อ และความหมายของชื่อเมืองพัทลุงว่ามีสาเหตุ หรือมีความหมายมาจากอะไรอย่างแน่ชัด

6.5 การแบ่งเขตการปกครอง

ในปี พ.ศ. 2476 ได้มีการจัดระเบียบบริหารส่วนภูมิภาคเป็นจังหวัด และอำเภอ ได้ยกเลิกการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ทำให้เมืองพัทลุงมีฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งในปัจจุบันจังหวัดพัทลุง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ ดังนี้

1. อ.เมืองพัทลุง	2. อ.ควนขนุน
3. อ.เขาชัยสน	4. อ.ปากพะยูน
5. อ.กงหรา	6. อ.ตะโหมด
7. อ.ป่าบอน	8. อ.ศรีบรรพต
9. อ.ป่าพะยอม	10. อ.บางแก้ว
11. อ.ศรีนครินทร์	

 	โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยและวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้ นำเสนอต่อ ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติ โดย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร		0 1 5 10 20	 น
	แผนที่แสดง	การปกครองรัฐศาสตร์ระดับอำเภอ	สัญลักษณ์	— ขอบเขตอำเภอ

		โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยและวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้ นำเสนอต่อ ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติ โดย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร	0 1 5 10 20	
แผนที่แสดง	โครงข่ายแม่น้ำลำคลอง และแหล่งน้ำ	สัญลักษณ์	 แม่ น้ำ, คลอง	 แหล่งน้ำ

		โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยและวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้ นำเสนอต่อ ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติ โดย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร	0 1 5 10 20	
แผนที่แสดง	โครงข่ายเส้นทางคมนาคมทางบก	สัญลักษณ์	 ถนน	 แหล่งน้ำ

		โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยและวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้ นำเสนอต่อ ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติ โดย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร	0 1 5 10 20	
แผนที่แสดง	สภาพภูมิประเทศ	สัญลักษณ์	เส้นระดับความสูง	แหล่งน้ำ

		โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยและวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้ นำเสนอต่อ ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติ โดย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร	0 1 5 10 20 น
แผนที่แสดง	ความสัมพันธ์ของภูมิประเทศกับโครงข่ายแม่น้ำ	สัญลักษณ์	เส้นระดับความสูง แม่น้ำ, คลอง แหล่งน้ำ

7. ข้อมูลพื้นฐานของตำบล ในเขตอำเภอที่อยู่ในขอบเขตพื้นที่ศึกษา

7.1 ตำบลลำปำ อำเภอเมืองพัทลุง

พื้นที่ประมาณ	42.15 ตารางกิโลเมตร (26,343.75 ไร่)
จำนวนประชากร	4,299 คน
จำนวนครัวเรือน	1,191 ครัวเรือน
อาชีพหลัก	เกษตรกรรม (ทำนา ทำสวน)
อาชีพเสริม	ประมง เลี้ยงสัตว์

"ตำบลลำปำ" เป็นตำบลเดียวใน อ.เมืองพัทลุงที่มีพื้นที่ติดกับทะเลสาบ ซึ่งในอดีตเป็นที่ตั้งของวังเจ้าเมืองหรือจวนเจ้าเมืองพัทลุง ประกอบด้วยวังเก่าและวังใหม่ โดยชื่อ "ลำปำ" มาจากปลาชนิดหนึ่งมีลักษณะคล้ายปลาตะเพียน แต่มีลักษณะแบนกว่า มีหางสีแดง พบมากในลำคลองและริมฝั่งทะเล เป็นปลาที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีน้ำเชี่ยว

ตำบลลำปำ แบ่งเขตปกครองเป็น 11 หมู่บ้าน โดยหมู่บ้านส่วนใหญ่มีพื้นที่ติดกับชายฝั่ง คือ บ้านหัวควน บ้านไสยอม บ้านเตาปูน บ้านโคกลุง บ้านไร่ บ้านนอกทุ่ง บ้านวัดปาลีไลัย บ้านปากประ บ้านโพเต็ด บ้านปากหะ บ้านชายคลอง

7.2 ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน

พื้นที่ประมาณ	42.15 ตารางกิโลเมตร (26,343.75 ไร่)
จำนวนประชากร	6,649 คน
จำนวนครัวเรือน	2,037 ครัวเรือน
อาชีพหลัก	ทำประมง
อาชีพเสริม	หัตถกรรมสานเสื่อ และแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกระจูด

ตำบลทะเลน้อย เป็น 1 ใน 2 ตำบลในอำเภอควนขนุนที่มีพื้นที่ติดต่อกับทะเลน้อย เดิมบ้านทะเลน้อยตั้งอยู่ที่บ้านกล้วย และบ้านกลาง อยู่บริเวณทิศใต้ของทะเลน้อย แต่เนื่องจากเป็นที่ราบลุ่ม และมีน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี จึงทำให้ต้องย้ายถิ่นฐานขึ้นมาทางทิศเหนือ ซึ่งเป็นที่ตั้งในปัจจุบัน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ป่าพรุ และเป็นพื้นที่น้ำ คือ ทะเลน้อย ซึ่งเป็นแหล่งน้ำจืดขนาดใหญ่ เป็นที่ผลิตอาหารและทรัพยากรธรรมชาติซึ่งมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนทะเลน้อยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตำบลทะเลน้อย ประกอบด้วย 10 หมู่บ้าน คือ บ้านทะเลน้อยหมู่ 1 บ้านทะเลน้อยหมู่ 2 บ้านบน บ้านบนนอก บ้านบนตก บ้านบนกลาง บ้านปลายตอก บ้านโคกศักดิ์ บ้านหัวป่าเขียว บ้านโคกเมา

7.3 ตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน

จำนวนประชากร	10,034 คน
จำนวนครัวเรือน	2,733 ครัวเรือน
อาชีพหลัก	ทำประมง ทำสวนยางพารา
อาชีพเสริม	หัตถกรรมสานเสื่อ และแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกระจูด

ตำบลพนางตุง ตั้งอยู่ติดกับทะเลน้อยทางด้านทิศใต้ มีฝนตกสม่ำเสมอตลอดทั้งปี ปัจจุบัน ตำบลพนางตุงเป็นตำบลที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุดในอ.ควนขนุน

ตำบลพนางตุง ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหัวลาน, บ้านทะเลน้อย, บ้านควนพนางตุง, บ้านชายคลอง, บ้านท่าช้าง, บ้านไสกลิ่ง, บ้านค่าย, บ้านไทรงาม, บ้านปากคลองเก่า, บ้านธรรมเถียร, บ้านหัวหรั่ง

7.4 ตำบลหวนโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน

จำนวนประชากร	10,580 คน
จำนวนครัวเรือน	1,855 ครัวเรือน
อาชีพหลัก	ทำนา
อาชีพเสริม	เลี้ยงสัตว์

ตำบลหวนโพธิ์ เดิมขึ้นอยู่ในเขตปกครองของอ.ลำปำ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ ตามประวัติความเป็นมา คำว่า “หวนโพธิ์” มาจากคำว่า “หวน” แปลว่าบึงน้ำขนาดใหญ่อยู่ในบริเวณวัด และมีต้นโพธิ์ใหญ่อยู่ใกล้เคียง จึงเรียกว่า “หวนโพธิ์” มาจนปัจจุบัน

7.5 ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน

จำนวนประชากร	3,664 คน
จำนวนครัวเรือน	998 ครัวเรือน
อาชีพหลัก	ทำนา ทำสวน ทำไร่ ทำการประมง
อาชีพเสริม	รับจ้างทั่วไป

ตำบลจองถนน ภูมิประเทศมีลักษณะเป็นที่ราบ โดยพื้นที่ที่มีความลาดจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออกจนจดกับทะเลหลวง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม และที่อยู่อาศัย โดยมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ ทะเลสาบ คลองบางแก้ว คลองปากพะเนียด มีพื้นที่ทั้งหมด 20 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 12,500 ไร่ ต.จองถนน ประกอบไปด้วย 7 หมู่บ้าน

7.6 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว

จำนวนประชากร	9,880 คน
จำนวนครัวเรือน	1,699 ครัวเรือน
อาชีพหลัก	ทำนา ทำสวน ประมง
อาชีพเสริม	ปลูกพืชผักหลังฤดูเก็บเกี่ยว ,รับจ้าง

ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้วเดิมอยู่ในเขตการปกครองของอ.เขาชัยสน ต่อมาในปี 1 มกราคมพ.ศ.2533 ได้แยกออกจากอ.เขาชัยสนเป็นอ.บางแก้ว สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลาดต่ำจากทิศตะวันตกลงสู่ทะเลสาบ พื้นดินเป็นดินเหนียวเหมาะแก่การทำนา โดยใช้น้ำในการทำนาและการเกษตรจากคลองส่งน้ำชลประทานท่าเขียด

ตำบลนาปะขอ ประกอบไปด้วย 14 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหาดไข่เต่า บ้านพน บ้านควนโหมด บ้านนาปะขอ บ้านช่างทอง บ้านนาหม่อม บ้านวัดโตนด บ้านสหกรณ์ บ้านปากพล บ้านครองชีพ บ้านหัวปอ บ้านทุ่งเศรษฐี บ้านเกาะหิย บ้านคลองกระจาง

7.7 ตำบลปากพะยูน อำเภอปากพะยูน

จำนวนประชากร	3,431 คน
จำนวนครัวเรือน	1,225 ครัวเรือน
อาชีพหลัก	ทำนา ทำสวน ทำไร่ ประมง
อาชีพเสริม	เลี้ยงสัตว์

อำเภอปากพะยูน เป็นหนึ่งใน 10 อ.ของจ.พัทลุง โดยคำว่า “ปากพะยูน” สันนิษฐานว่าเคยเป็นทะเลส่วนที่เคยเป็นที่อยู่อาศัยของปลาพะยูน จึงได้ตั้งชื่อว่า “ปากพะยูน”

7.8 ตำบลฝาละมี อำเภอบางขัน

จำนวนประชากร	10,901 คน
จำนวนครัวเรือน	1,994 ครัวเรือน
อาชีพหลัก	ทำนาและทำไร่
อาชีพเสริม	รับจ้างทั่วไป ประมงพื้นบ้าน

ตำบลฝาละมี เป็นตำบลในเขตการปกครองท้องที่ของ อ.บางขัน มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเหมาะแก่การทำเกษตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนดินเหนียว มีภูมิอากาศแบบร้อนชื้น ประกอบด้วย 2 ฤดู คือ ฤดูฝน และฤดูร้อน มีพื้นที่ประมาณ 87 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 54,475 ไร่

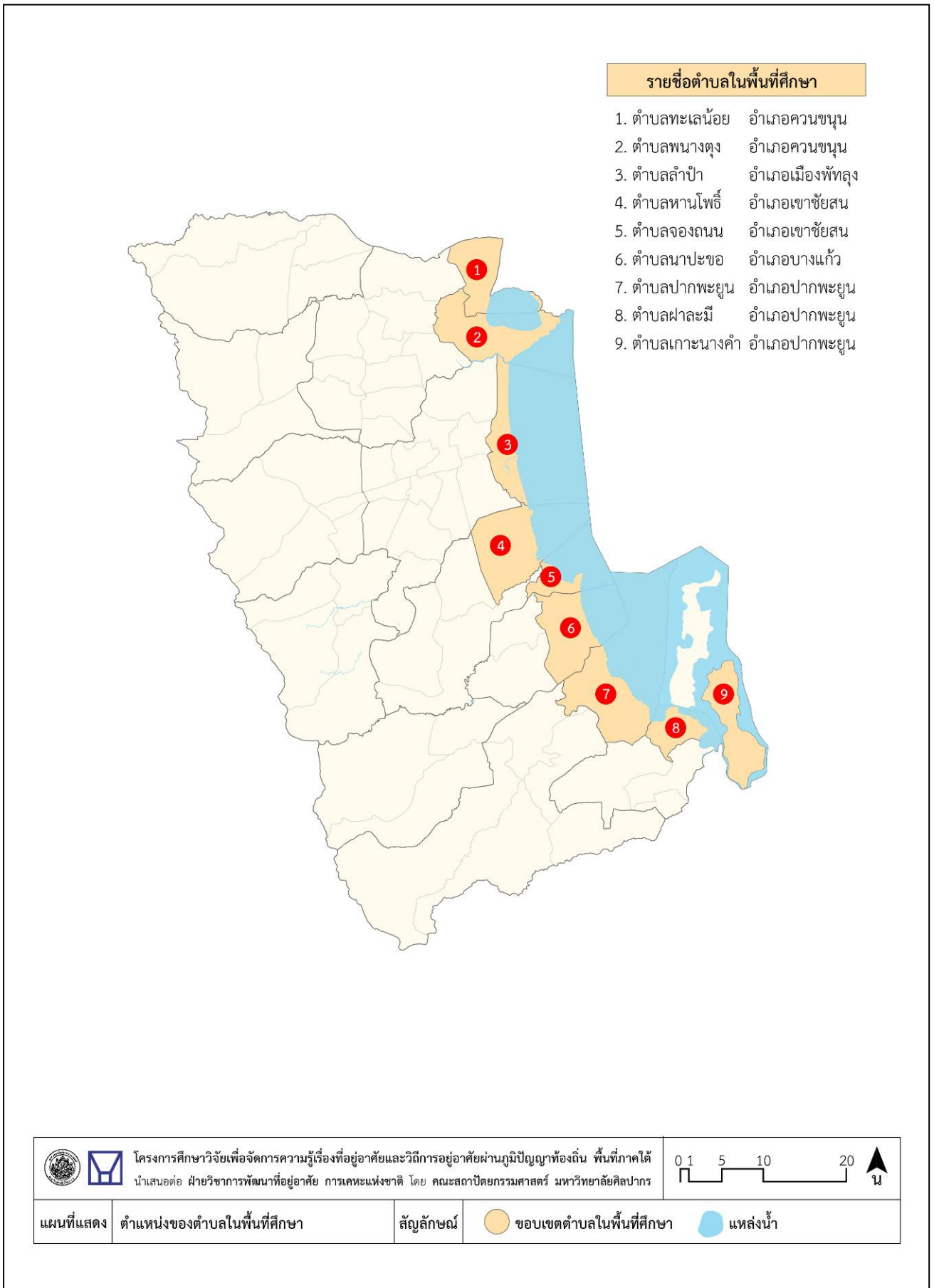
ตำบลฝาละมี ประกอบไปด้วย 11 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านฝาละมี บ้านควนพระ บ้านบางม่วง บ้านพระเกิด บ้านควนนางพิมพ์ บ้านบางชวน บ้านปากเคียว บ้านแหลมไก่อู้ บ้านควนเคี่ยม บ้านชุมแสง และบ้านเพ็งอาด

7.9 ตำบลเกาะนางคำ อำเภอบางขัน

จำนวนประชากร	4,229 คน
จำนวนครัวเรือน	1,028 ครัวเรือน
อาชีพหลัก	ทำสวน, ทำไร่ และเลี้ยงกุ้งกุลาดำ
อาชีพเสริม	รับจ้างทั่วไป ประมงพื้นบ้าน

ตำบลเกาะนางคำ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเกาะ สภาพน้ำเป็นน้ำกร่อย-เค็มมีสภาพน้ำขึ้น น้ำลงตามฤดูกาล และไม่มีหาดทราย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าพรุ เนื่องจากสภาพพื้นที่มีที่ราบลุ่มน้อย และในฤดูฝน น้ำทะเลจะทะลักเข้ามาท่วมขังภายในพื้นที่เกาะ จึงไม่เหมาะสำหรับการทำนา สภาพพื้นที่ทางทิศเหนือมีลักษณะเป็นที่ราบสูง ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา ส่วนทิศใต้เป็นพื้นที่ลาดต่ำและเป็นป่าพรุ สภาพภูมิอากาศเป็นแบบอบอุ่น แบ่งเป็น 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนกรกฎาคม ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม ถึงเดือนมกราคม อุณหภูมิโดยเฉลี่ยประมาณ 20-37 องศาเซลเซียส

ตำบลเกาะนางคำ ประกอบไปด้วย 9 หมู่บ้าน คือ บ้านเกาะแกง บ้านเกาะยวน บ้านท่าเนียน บ้านเกาะนางคำ บ้านเกาะนางคำเหนือ บ้านบางพลอง บ้านบางตาล บ้านเกาะนางทอง บ้านป่อนนท

8. "เรินแต่แรกเมืองลง": สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยแบบดั้งเดิมในจ.พัทลุง

ในเนื้อหาส่วนนี้จะกล่าวถึงพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยในพื้นที่จ.พัทลุง โดยในที่นี้ ผู้วิจัยได้นำคำว่า "เรินแต่แรก" มาใช้ซึ่งคำดังกล่าวเป็นภาษาถิ่นใต้ มีความหมายถึง "เรือนเก่าแก่ที่มีมาแต่โบราณ" ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ได้ว่า "ความเก่าแก่" ที่อยู่คู่กับตัวเรือนนับตั้งแต่แรกสร้างตั้งแต่โบราณ มาจนกระทั่งปัจจุบันนั้นเต็มไปด้วยคุณค่าในหลากหลายมิติ ซึ่งในที่นี้ จึงพิจารณาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่เก่าแก่ เหล่านี้ในฐานะของ "สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม" ซึ่งหมายถึง "ที่อยู่อาศัย หรือบ้านที่ แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ รวมไปถึงเป็นภาพสะท้อนให้เห็นสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม ของชุมชนนั้นๆ"

สำหรับการศึกษาเพื่อสร้าง "องค์ความรู้" เกี่ยวกับรูปแบบของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยในจ.พัทลุง" เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและการออกแบบระบบสารสนเทศ และการ นำเสนอสู่สาธารณะ และชุมชนเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมต่อไป ได้มีขั้นตอนการดำเนินการ 10 ขั้นตอนหลัก คือ

1) การทบทวนวรรณกรรม และสารสนเทศประเภทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในส่วนที่ว่าด้วยเรื่องสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยภาคใต้ และใน จ.พัทลุง เพื่อให้ได้สถานภาพการศึกษา และความเข้าใจเบื้องต้นในสิ่งที่มีผู้ค้นคว้ามาก่อนหน้าแล้ว

2. สรุปลักษณะสำคัญของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมภาคใต้ และนำมาสู่การออกแบบกระบวนการดำเนินงาน

3. การศึกษาแผนที่ และภาพถ่ายดาวเทียมเพื่อวิเคราะห์ลักษณะภูมิประเทศที่คาดว่ามีการตั้งถิ่นฐานยาวนานตามลักษณะของชุมชนภาคใต้ที่กล่าวถึงจากการทบทวนวรรณกรรม และสารสนเทศในข้อที่ 1 เพื่อกำหนดพื้นที่เป้าหมายให้กระชับขึ้น

4) การสำรวจภาคสนามในพื้นที่ จ.พัทลุงโดยละเอียด โดยใช้ทำการสำรวจตามสมมติฐานตามประมวลได้จากการทบทวนสารสนเทศ และเอกสารต่างๆ ร่วมกับการประมวลข้อมูลจากการศึกษาแผนที่ และภาพถ่ายดาวเทียม ตลอดจนการประสานงานกับหน่วยงานส่วนท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการในท้องถิ่น ประชาชนท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายของผู้สูงอายุที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ศึกษา

5) การออกแบบแบบฟอร์มการเก็บข้อมูล และการสำรวจเบื้องต้น (Basic Survey) โดยคณะนักวิจัย ผู้ช่วยวิจัย และผู้ช่วยวิจัยภาคสนาม เพื่อศึกษาภาพรวมของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม พร้อมกับการทำฐานข้อมูลระบบพิกัดทางภูมิศาสตร์ของเรือนกรณีศึกษาต่างๆ ที่พิจารณาเห็นว่าควรค่าแก่การนำมาศึกษาเชิงลึก โดยทำการศึกษาในพื้นที่ต่างๆรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในขอบเขตจังหวัดพัทลุง จำนวน 4 ครั้ง

6) การประชุมร่วมกับคณะกรรมการจากการเคหะแห่งชาติ เพื่อนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นจากการเก็บข้อมูล และสำรวจเบื้องต้นประกอบการพิจารณากำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกกรณีศึกษา

7) การสำรวจพื้นที่เพื่อการคัดเลือกบ้านกรณีศึกษามาเพื่อทำการสำรวจเชิงลึกในด้านสถาปัตยกรรม และลักษณะการอยู่อาศัย ตลอดจนประวัติความเป็นมา และสภาพแวดล้อมของชุมชน ร่วมกับคณะกรรมการจากการเคหะแห่งชาติ

8) การลงภาคสนามสำรวจจริงวัด และเก็บข้อมูลสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยกรณีศึกษาที่ถูกคัดเลือกว่าเป็นเรือนที่ทรงคุณค่าที่จะนำมาพัฒนาต่อเป็นแบบสถาปัตยกรรม และแบบคอมพิวเตอร์สามมิติ

9) นำผลการศึกษา และข้อค้นพบเบื้องต้นนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และที่ประชุมวิชาการ เพื่อรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ฟัง ในหัวข้อ "เรินแต่แรก

เมืองพัทลุง" ใน "งานสรรค์สาระสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม" ที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2556

10) การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมาสู่การถอดรหัส และองค์ความรู้ที่แฝงอยู่ในสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัย ตลอดจนข้อมูลจากผู้อยู่อาศัยในเรือน เพื่อนำเสนอรายงานสรุปผลการศึกษา และการพัฒนาและการออกแบบระบบสารสนเทศ และการนำเสนอสู่สาธารณะ และชุมชนเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมต่อไป

8.1 การศึกษาข้อมูล และการลงภาคสนามเบื้องต้น (Basic Survey)

ในการศึกษาสำรวจเบื้องต้น (Basic Survey) โดยคณะนักวิจัย ผู้ช่วยวิจัย และมีผู้ช่วยวิจัยภาคสนาม คือ คณะนักศึกษาปริญญาโท-เอก สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น จำนวน 14 คน, คณะนักศึกษาฝึกงานจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จำนวน 2 คน และคณาจารย์ และนักศึกษาฝึกงานจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุพานวง หลวงพระบาง สปป.ลาว จำนวน 8 คน และนักศึกษาแลกเปลี่ยนทุน ISTE จากประเทศโปรตุเกส สลับกันร่วมลงพื้นที่สำรวจภาคสนามเบื้องต้นรวมทั้งสิ้น 4 ครั้ง ครั้งละ 5-7 วัน ซึ่งการทำงานร่วมกันของผู้ช่วยวิจัยจากหลายสถาบันทำให้มีประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อ "รูปแบบทางสถาปัตยกรรม (Architectural Style)" ที่สัมพันธ์กับบริบทต่างๆ อันนำไปสู่การศึกษาภาพรวมของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษาต่อไป

ทั้งนี้กำหนดพื้นที่สำหรับลงสำรวจมีเกณฑ์เบื้องต้น ดังต่อไปนี้คือ "เป็นชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในเขตจ.พัทลุง" ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวทำให้สามารถกำหนดพื้นที่สำหรับการสำรวจเบื้องต้นได้ 9 ตำบล คือ ต.ทะเลน้อย ต.พนาตุ้ง อ.ควนขนุน, ต.ลำปำ ต.ทานโพธิ์ ต.คลองขุด อ.เมืองฯ, ต.จองถนน อ.เขาชัยสน, ต.นาปะขอ อ.บางแก้ว, ต.ปากพะยูน ต.ฝาละมี ต.เกาะนางคำ อ.ปากพะยูน ครอบคลุมทุกอำเภอในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในขอบเขตการปกครองของจังหวัดพัทลุง

เมื่อได้ขอบเขตพื้นที่เบื้องต้น นำข้อมูลมาประมวลเข้ากับการทบทวน และวิเคราะห์เอกสาร และสารสนเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในส่วนที่ว่าด้วยเรื่องสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยภาคใต้ และในจังหวัดพัทลุง เพื่อให้ได้สถานภาพการศึกษา และความเข้าใจเบื้องต้น ร่วมกับการศึกษาแผนที่ และภาพถ่ายดาวเทียมเพื่อวิเคราะห์ลักษณะภูมิประเทศที่คาดว่าจะมีการตั้งถิ่นฐานยาวนานตามคุณลักษณะของชุมชนในภาคใต้เพื่อกำหนดพื้นที่เป้าหมายให้ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ ในการลงพื้นที่ในการสำรวจได้ประสานงานเพื่อขอข้อมูลกับผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการในท้องถิ่น ปรมาจารย์ท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายของผู้สูงอายุที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ศึกษา เพื่อรับคำแนะนำและการบ่งชี้ในการเข้าถึงที่ตั้งของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมซึ่งมักจะตั้งอยู่บนเส้นทางคมนาคมเดิม หรือมีสวนล้อมรอบทำให้ไม่สามารถเห็นได้จากการสำรวจเบื้องต้น

ทั้งนี้เพื่อให้ได้เรือนกรณีศึกษามากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้เกิดความหลากหลายของกรณีศึกษา และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมก่อนที่จะนำมาสู่ขั้นตอนการอภิปราย วิเคราะห์ผล และสรุปเป็นองค์ความรู้ว่าด้วยพัฒนาการ และรูปแบบของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าในจังหวัดพัทลุง โดยมีเรือนที่ทำการศึกษาลำดับจริงวัด บันทึกภาพ ตลอดจนการสัมภาษณ์เจ้าของเรือน รวมทั้งสิ้น 58 หลัง โดยจำแนกเป็นกรณีศึกษาใน อ.ควนขนุน คือ ต.พนาตุ้ง 9 หลัง, ต.ทะเลน้อย 3 หลัง, อ.เมือง คือ เทศบาลลำปำ 19 หลัง, ต.ลำปำ 3 หลัง ต.ทานโพธิ์ 7 หลัง อ.เมืองฯ, อ.เขาชัยสน คือ ต.คลองขุด 1 หลัง, ต.จองถนน 7 หลัง, อ.บางแก้ว คือ ต.นาปะขอ 3 หลัง, อ.ปากพะยูน คือ ต.ฝาละมี จำนวน 6 หลัง (ดูตัวอย่างเรือนกรณีศึกษาได้ใน ภาคผนวกที่ 1)

ภาพที่ 3-39: การศึกษาสำรวจภาคสนามโดยคณะนักวิจัย ผู้ช่วยวิจัย และมีผู้ช่วยวิจัยภาคสนาม คือ คณะนักศึกษาปริญญาโท-เอก สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น จำนวน 14 คน, คณะนักศึกษาฝึกงานจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จำนวน 2 คน และคณาจารย์ และนักศึกษาฝึกงานจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุพานง หลวงพระบาง สปป.ลาว จำนวน 8 คน และนักศึกษาแลกเปลี่ยนทุน ISTE จากประเทศโปรตุเกส สลับกันร่วมลงพื้นที่สำรวจภาคสนามเบื้องต้นรวมทั้งสิ้น 4 ครั้ง ครั้งละ 5-7 วัน ซึ่งการทำงานร่วมกันของผู้ช่วยวิจัยจากหลายสถาบันทำให้มีประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนทัศนะที่มีต่อ "รูปแบบทางสถาปัตยกรรม (Architectural Style)" ที่สัมพันธ์กับบริบทต่างๆ อันนำไปสู่การศึกษาภาพรวมของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา

ภาพที่ 3-39: การลงภาคสนามเพื่อป่องซีเรียนกรณีศึกษา เพื่อทำการศึกษเชิงลึก และการจัดทำแบบสถาปัตยกรรม 2 มิติ และ 3 มิติ โดยคณะผู้วิจัยจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ร่วมกับฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติ ระหว่างวันที่ 1-4 กันยายน พ.ศ. 2556

8.2 วิธีการศึกษาในประเด็นเรื่องพัฒนาการของรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมในเขตจังหวัดพัทลุง

สืบเนื่องจากวัตถุประสงค์ในการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้าง "องค์ความรู้ (Knowledge)" เพื่ออธิบายสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะของการมองแบบเป็น "องค์รวม (Holistic Approach)" หรือการมุ่งศึกษาเพื่อหาคำอธิบายสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่สะท้อนความเป็น "สากล (Universal)" เพื่อนำไปศึกษาต่อเรื่องที่มีทั้งจุดร่วม และจุดต่างของรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ตลอดจนพัฒนาการทางรูปแบบสถาปัตยกรรมนั้น ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริบททางวัฒนธรรมที่มีความซับซ้อน และสัมพันธ์กับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา การศึกษาในลักษณะดังกล่าวนี้จึงมีจำเป็นอย่างยิ่งต้องใช้กรณีศึกษาในการศึกษาวิจัยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้เกิดความหลากหลายของกรณีศึกษา และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเพื่อนำการวิเคราะห์ และสรุปผลเป็นองค์ความรู้ว่าด้วยพัฒนาการ และรูปแบบของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าในจังหวัดพัทลุง จากข้อมูลเรือนที่ทำการศึกษา สำรวจจริงวัด บันทึกภาพ ตลอดจนการสัมภาษณ์เจ้าของเรือน รวมทั้งสิ้น 58 หลัง ครอบคลุมทุกอำเภอของจังหวัดพัทลุงที่ตั้งอยู่ติดทะเลสาบสงขลา

8.2.1 ประวัติศาสตร์พัทลุงในมิติความสัมพันธ์กับราชธานีส่วนกลางในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

จากประวัติศาสตร์ของเมืองพัทลุงที่กล่าวถึงในพงศาวดารเมืองพัทลุง และเอกสารประวัติศาสตร์อื่นๆ ที่ปรากฏพบชื่อว่า "พัทลุง" แสดงให้เห็นว่าเป็นชื่อเมืองที่มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน อย่างไรก็ตาม ด้วยการย้ายทำเลที่ตั้งของเมืองอยู่บ่อยครั้ง ด้วยปัจจัยหลายประการทั้งที่เป็นปัจจัยภายใน และปัจจัยที่คุกคามจากภายนอก เพราะฉะนั้น การศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวพัทลุงจึงมีตัวแบบให้ศึกษาไม่มากนัก และมีอายุย้อนไปได้ประมาณ 100 ปี อีกทั้งสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่อยู่ใกล้ชิดกับการดำเนินชีวิตมาก จึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในแง่ของการซ่อมแซม การต่อเติม การปรับลดขนาด การรื้อลง และการสร้างใหม่ อยู่ตลอดเวลาซึ่งทำให้ตัวอย่างสำหรับให้ศึกษา ยิ่งมีน้อยลง และส่วนใหญ่ไม่ได้มีสภาพเป็นเช่นเมื่อแรกสร้าง สิ่งที่กำลังมาข้างต้นล้วนแต่เป็นข้อจำกัดสำคัญในการศึกษาประเด็นนี้

จากการศึกษาพบว่า เมืองพัทลุงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับศูนย์กลางอำนาจแห่งลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ซึ่งในที่นี่จะกล่าวถึงเฉพาะสมัยรัตนโกสินทร์ลงมาเนื่องจากสัมพันธ์กับกรณีศึกษามากกว่าประวัติศาสตร์ที่เก่าไปกว่านั้น กล่าวคือ เมืองพัทลุงได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นเมืองชั้นโทในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และมีบทบาทในการต่อสู้กับกองทัพพม่าในคราวสงครามเก้าทัพ (พ.ศ. 2328-2329) นอกจากนี้ ยังปรากฏหลักฐานว่ายังช่วยเตรียมเสบียงอาหารไปทำสงครามปราบปรามกบฏในหัวเมืองมลายู เช่น กบฏไทรบุรี พ.ศ. 2373 และ พ.ศ. 2381 อีกด้วย

เมืองพัทลุงที่ถูกย้ายมาจากฝั่งตะวันออกของทะเลสาบสงขลามายังพื้นที่ฝั่งตะวันตกของทะเลสาบสงขลา ด้วยเหตุผลของการหลีกเลี่ยงอันตรายจากการเข้าโจมตีของโจรสลัด อีกทั้งทำเลที่ตั้งดังกล่าวอยู่ตรงตำแหน่งที่ควบคุมดินแดนหลังเมืองท่าอันอุดมสมบูรณ์ด้วยพื้นที่ราบกว้างขวางที่ทำการเพาะปลูกข้าวให้ผลผลิตอย่างสูง จนกล่าวกันว่า ทั้งคาบสมุทรมาลายูนับตั้งแต่เมืองสงขลาลงไปบริโศกข้าวจากเมืองพัทลุงแห่งนี้¹ โดยที่พื้นที่เพาะปลูกข้าวของพัทลุงอยู่ในเขต อ.ควนขนุน อ.เมืองฯ และอ.เขาชัยสน ตลอดจนถึงราบด้านตะวันออกของทะเลสาบสงขลา อันได้แก่ พื้นที่ในแถบ อ.ระโนด อ.กระเสสินธุ์ ซึ่งแม้ว่าปัจจุบันจะขึ้นตรงกับจังหวัดสงขลา แต่ในอดีตถือว่าเป็นพื้นที่ของเมืองพัทลุงด้วย² นอกจากนี้ บนหมู่เกาะหินปูนกลางทะเลสาบสงขลาตอนกลางแถบปากพะยูนที่มีนามว่า "เกาะสี่เกาะห้า" ก็ยังเป็นแหล่งเก็บรังของนกนางแอ่นที่ทำรายได้เป็นกอบเป็นกำสร้างความมั่งคั่งให้แก่เมืองพัทลุง³ และได้ชำระเป็นค่าภาคหลวงปีละเป็นจำนวนมากจากการสัมปทานเก็บรังนกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สำหรับพื้นที่ทางด้านตะวันตกของเมืองพัทลุงที่เป็นที่ลาดเชิงเขาบรรทัด และแนวเทือกเขาบรรทัดที่เปรียบได้กับกระดูกสันหลังของภาคใต้ที่แบ่งพื้นที่คาบสมุทรภาคใต้เป็นฝั่งทะเลอ่าวไทย และฝั่งทะเลอันดามัน บนเทือกเขาบรรทัดนั้นปกคลุมด้วยป่าไม้อันอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งหาของป่าและล่าสัตว์ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ

อย่างไรก็ดี ศูนย์กลางของเมืองพัทลุงได้มีการย้ายที่ไปมาผันแปรไปตามบริบทแวดล้อม เช่น ที่ตั้งที่ "โคกเมืองแก้ว" ปัจจุบันอยู่ที่ ต.จองถนน อ.เขาชัยสน, ที่ตั้งที่ "บ้านควนแร่" ปัจจุบันอยู่ที่ ต.ควนมะพร้าว อ.เมืองฯ, ที่ตั้งที่ "เขาชัยบุรี (เขาเมือง)" ปัจจุบันอยู่ที่ ต.ชัยบุรี อ.เมืองพัทลุง, ที่ตั้งที่ "ท่าเสม็ด" ปัจจุบันอยู่ที่ ต.ท่าเสม็ด อ.ชะอวด จ.นครศรีธรรมราช, ที่ตั้งที่ "เมืองพระรถ" ปัจจุบันอยู่ที่ ต.ควนมะพร้าว อ.เมืองฯ, ที่ตั้งที่ "บ้านควนมะพร้าว" ปัจจุบันอยู่ที่ ต.พญาขัน อ.เมืองฯ, ที่ตั้งที่ "บ้านม่วง" ปัจจุบันอยู่ที่ ต.พญาขัน อ.เมืองฯ และ ที่ตั้งที่ "บ้านโคกสูง" ปัจจุบันอยู่ที่ ต.ลำปำ อ.เมืองฯ และลำดับสุดท้าย คือ เมืองพัทลุงที่ตำบลคูหาสวรรค์ตรงตำแหน่งปัจจุบันเพื่อเชื่อมต่อกับเส้นทางรถไฟที่เชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพและชุมทางหาดใหญ่

¹ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานพระราชดำริที่ 2 วันที่ 29 กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก 108. ใน พระราชทานเลขานุการในรัชกาลที่ 5 เรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู รวม 4 คราว (รศ.108, 109, 117, 120). กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฯ. หน้า 16.

² ประทุม ชุมแพ่งพันธุ์. ศิลปวัฒนธรรมภาคใต้. กรุงเทพฯ: สุวีริยะสาส์น. 2548. หน้า 60.

³ ดูเพิ่มเติมใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานพระราชดำริที่ 2 วันที่ 29 กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก 108. ใน พระราชทานเลขานุการในรัชกาลที่ 5 เรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู รวม 4 คราว (รศ.108, 109, 117, 120). กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฯ. หน้า 16-18.

ที่ว่าศูนย์กลางชุมชนเมืองพัทลุงที่ "ลำปำ" ในช่วงเวลาประมาณ 100 ปีที่ผ่านมา ชุมชนที่ลำปำก็ยังคงทำหน้าที่ของตนอยู่คู่ขนานกับเมืองพัทลุงใหม่ที่ย้ายมายังเส้นทางรถไฟ เนื่องจากเครือข่ายทรัพยากร และสินค้าจากกลุ่มทะเลสาบสงขลาที่ต้องขนส่งทางเรื่อนั้นมีปริมาณ และมูลค่าการค้าขายสูงมาก ลำปำจึงทำหน้าที่เป็นจุดแลกเปลี่ยนสินค้า และจุดเปลี่ยนรูปแบบการขนส่ง (Mode of Transportation) ที่สำคัญ กล่าวคือ มีการรับสินค้าจากพื้นที่ตอนใน (Hinter Land) และลงเรือไปค้าขายยังทะเลสาบสงขลาตอนล่าง รวมไปถึงเป็นจุดที่มีการเชื่อมต่อของเส้นทางการค้าทางน้ำไปยังเส้นทางรถไฟเพื่อเข้ากรุงเทพมหานคร รวมไปถึงเส้นทางการค้าทางบกข้ามเทือกเขาบรรทัดข้ามไปยังชายฝั่งทะเลอันดามันอีกด้วย ซึ่งเส้นทางดังกล่าวเป็นเส้นทางการค้าข้ามคาบสมุทรที่สำคัญอีกเส้นทางหนึ่งของคาบสมุทรภาคใต้ ซึ่งเส้นทางในฝั่งป่าน้ำปากตะวันออกฝั่งเมืองพัทลุงซึ่งกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ในขณะที่เป็นผู้สำเร็จราชการมณฑลนครศรีธรรมราชเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง ในขณะที่ปากป่าน้ำตกฝั่งเมืองตรัง พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) เป็นผู้ดำเนินการ⁴ ซึ่งปัจจุบันรู้จักกันว่า "ถนนเขาพับผ้า"

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์จะสะท้อนให้เห็นความสำคัญของเมืองพัทลุงที่มีต่อศูนย์กลางที่กรุงรัตนโกสินทร์ ดังจะเห็นได้ว่าราชสำนักกรุงรัตนโกสินทร์ได้มีบทบาทในการกำกับดูแลเมืองพัทลุงอย่างใกล้ชิด ดังสะท้อนให้เห็นในเอกสารประวัติศาสตร์ต่างๆ นอกจากนี้ ยังมีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกันอีกด้วย ดังสะท้อนให้เห็นผ่านพุทธศิลปสถาปัตยกรรมต่างๆ เช่น "วัดวัง" "วัดสุนทรवास" "วัดวิหารเบิก" "วัดยางงาม" เป็นต้น แต่ทว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวมาข้างต้นที่สะท้อนผ่านศิลปสถาปัตยกรรมนั้น อาจเป็นความสัมพันธ์โดยตรงกับกรุงเทพ หรือเป็นความสัมพันธ์โดยอ้อมผ่านนครศรีธรรมราชก็เป็นไปได้ทั้งสิ้น

กรณีศึกษาที่แสดงความสัมพันธ์ดังกล่าวอย่างเด่นชัด ขอยกตัวอย่าง "วัดวัง" ประวัตินางพางดาวดารเมืองพัทลุง กล่าวว่า "พระยาพัทลุง (ทองขาว)" (อยู่ในตำแหน่งระหว่าง ปี พ.ศ. 2334-2360) เป็นผู้สร้างวัดแต่ไม่มีหลักฐานกำกับว่าสร้างขึ้นในปีใด แต่เมื่อสร้างแล้วเสร็จได้ทำการฉลองในวันที่ 15 ค่ำเดือน 7 ปี พ.ศ. 2359 ต่อมา "พระยาพัทลุง (ทับ)" ได้ทำการบูรณะวัดวัง โดยให้หลวงยกกระบัตร (นิ่ม) ไปรื้ออิฐจากกำแพงเมืองเก่าเขาชัยบุรี ได้ทำการฉลองวัดอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น 14 ค่ำ เดือน 8 พ.ศ. 2403 และถือว่าเป็นวัดสำคัญประจำเมืองพัทลุงที่ลำปำ และใช้เป็นสถานที่พระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัจจาของข้าราชการเมืองพัทลุงเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อราชสำนักรัตนโกสินทร์ในช่วงเวลาที่เมืองยังตั้งอยู่ที่ตำบลลำปำ และเมื่อย้ายเมืองไปยังตำบลคูหาสวรรค์ในปี พ.ศ. 2467 วัดวังก็ชำรุดทรุดโทรมลงอย่างมากจนมาบูรณปฏิสังขรณ์ใหม่ในภายหลัง

ภาพที่ 3-39: (ภาพซ้าย) เขตพุทธาวาสวัดวังล้อมรอบพระอุโบสถด้วยระเบียงคด (ภาพขวา) ระเบียงคดที่ทำหน้าที่เป็นตัวกำหนดขอบเขตพื้นที่ปิดล้อมของเขตพุทธาวาสและทำหน้าที่ประดิษฐานพระพุทธรูป สะท้อนความสัมพันธ์กับศิลปสถาปัตยกรรมลุ่มน้ำเจ้าพระยา ทั้งอยุธยาและรัตนโกสินทร์ ซึ่งอาจจะได้รับมาทางตรง หรืออาจจะได้รับผ่านทางนครศรีธรรมราช

⁴ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. ศิลปวัฒนธรรมภาคใต้. กรุงเทพฯ: สุวีริยะสาส์น. 2548. หน้า 105.

ภาพที่ 3-40: (ภาพบน) จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดวัง ใช้ฉากพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาทซึ่งเป็นพระที่นั่งที่สร้างอยู่บนกำแพงพระบรมมหาราชวังทางด้านทิศตะวันออกถูกถ่ายทอดเป็นส่วนหนึ่งของภาพจิตรกรรมฝาผนัง แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองพัทลุงและกรุงเทพฯ ในช่วงเวลาดังกล่าวอย่างใกล้ชิด

(ภาพซ้าย) พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท ซึ่งตั้งอยู่กำแพงพระบรมมหาราชวัง สร้างมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เป็นพระที่นั่งพลับพลาโถงจตุรมุขไม่มียอดปราสาท ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าให้ปฏิสังขรณ์ใหม่เป็นพระที่นั่งยอดปราสาท
ที่มา: สำนักพระราชวัง. พระบรมมหาราชวัง. กรุงเทพฯ: สำนักพระราชวัง. หน้า 248.

ภายในวัดวังได้กำหนดพื้นที่เป็นเขตพุทธาวาสโดยมีพระอุโบสถที่แบบไทยประเพณีที่ได้รับอิทธิพลจากพระวิหารหลวงวัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ซึ่งศิลปสถาปัตยกรรมวัดพระธาตุนครศรีธรรมราชก็มีความใกล้ชิดกับรูปแบบศิลปสถาปัตยกรรมจากอยุธยาและรัตนโกสินทร์ ภายในพระอุโบสถเขียนจิตรกรรมฝาผนังที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่าได้รับอิทธิพลจากกรุงเทพฯ โดยนายช่างศิลปินที่เขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังดังกล่าว คือ "ช่วงสั้น" ซึ่งรับตำแหน่งหลวงเทพบัณฑิตเมืองพัทลุง นอกจากท่วงทีในการแสดงออกที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่ามีความสัมพันธ์กับเทคนิควิธีการในการเขียนจิตรกรรมแบบกรุงเทพฯแล้ว การผูกโครงเรื่องในการเขียนภาพยังใช้ภาพปราสาทราชมณเฑียรในพระบรมมหาราชวังเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ด้วย สันนิษฐานว่าเขียนขึ้นราวปลายรัชกาลที่ 3 ถึงต้นรัชกาลที่ 4 ซึ่งในที่นี้ได้ใช้การบ่งชี้โดยใช้ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เขียนรูปพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ซึ่งเป็นพระที่นั่งปราสาทยอดมณฑปในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ซึ่งพระที่นั่งองค์นี้แต่เดิมสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 เป็นพลับพลาโถงไม่มียอดข้อมูลดังกล่าวจึงได้ใช้ประกอบการกำหนดอายุของจิตรกรรมฝาผนังวัดวังแห่งนี้

ภาพที่ 3-41: นอกจากภาพจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดวังจะได้รับอิทธิพลจากจารีตในการเขียนจิตรกรรมฝาผนังจากกรุงเทพฯ แต่ทว่า ยังสอดแทรกภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ไว้ในงานจิตรกรรมฝาผนังดังกล่าวด้วย ในภาพจะเห็นการเขียนเป็น ชะวากของทะเลสาบ มีเกาะที่มีชุมชนชาวจีนตั้งถิ่นฐานดังภาพจิตรกรรมฝาผนังที่แสดงภาพสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนเครื่องก่อแบบจีน นอกจากนี้ยังเขียนเป็นลำคลองเชื่อมต่อเข้ามายังพื้นที่ตอนใน และมีชาวจีนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การค้าขาย และการเลี้ยง ปลูกสัตว์

8.2.2 พัฒนาการของรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในเขต จังหวัดพัทลุง

จากประวัติศาสตร์ของเมืองพัทลุงที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเมืองพัทลุงมีความสัมพันธ์กับราชธานี ส่วนกลางในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาอย่างใกล้ชิด นับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนกระทั่งปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การย้ายที่ตั้งของเมืองอยู่บ่อยครั้งด้วยหลายปัจจัย ทั้งที่เป็นปัจจัยภายใน และปัจจัยจากภายนอก เพราะฉะนั้น การศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวพัทลุงจึงมีตัวแบบให้ศึกษาไม่มากนักและมีอายุย้อนไปได้ประมาณ 100 ปี อีกทั้งสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตจึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในแง่ของการซ่อมแซม การต่อเติม การปรับลดขนาด การรื้อลง และการสร้างใหม่อยู่ตลอดเวลา ยิ่งทำให้ตัวอย่างสำหรับให้ศึกษายิ่งมีน้อยลง และส่วนใหญ่ไม่ได้มีสภาพเป็นเช่นเมื่อแรกสร้าง สิ่งทีกล่าวมาข้างต้นล้วนแต่เป็นข้อจำกัดสำคัญในการศึกษาประเด็นนี้

ทั้งนี้ขอจำแนกรายละเอียดของพัฒนาการของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่สัมพันธ์กับบริบทแวดล้อมต่างๆ ในลักษณะของการพรรณนา ดังการจัดหมวดหมู่ของเรือนกรณีศึกษาดังนี้

8.2.2.1 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่แสดงความสัมพันธ์กับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทยภาคกลาง

8.2.2.2 รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยที่มีพัฒนาการของรูปแบบภายใต้บริบทแวดล้อมของ

พื้นที่

8.2.2.1 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่แสดงความสัมพันธ์กับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทยภาคกลาง

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่แสดงความสัมพันธ์กับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทยภาคกลางนั้น จัดเป็นเรือนในยุคต้นๆที่มีการก่อสร้างในพื้นที่ ซึ่งในปัจจุบันถือว่าเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่ง เนื่องจากระยะเวลาผ่านมายาวนาน ประกอบกับการสร้างเรือนในอดีตนั้นใช้วัสดุก่อสร้างที่มีอายุการใช้งานไม่นานนัก ในขณะที่ภาคใต้ เป็นพื้นที่ที่มีสภาวะอากาศแปรปรวน ทำให้การเสื่อมสภาพของวัสดุยิ่งเป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม มีเรือนที่สามารถใช้เป็นกรณีศึกษาหลงเหลืออยู่ 2 กรณีศึกษา คือ "เรือนเจ้าเมืองพัทลุงหลังเก่า" และ "เรือนเจ้าเมืองพัทลุง หลังใหม่"⁵ ที่แสดงความใกล้ชิดกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยเรือนไทยภาคกลางอย่างมาก กล่าวคือ รูปทรง ภายนอกที่เป็นเรือนยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่ว และตกแต่งปลายของป้านลมด้วยตัวหงา อันเป็นผลมาจากการ เชื่อมต่อกันอย่างใกล้ชิดระหว่างพัทลุงกับกรุงเทพฯ ดังกล่าวมาข้างต้น

สำหรับ "เรือนเจ้าเมืองพัทลุงหลังเก่า" หรือ "เรือนพระยาวรุฉีไวยฯ เจ้าเมืองพัทลุง" สร้างขึ้นโดย เจ้าพระยาอภัยบริรักษ์ (น้อย จันทวิโรจน์) ในขณะที่ยังดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองพัทลุงระหว่าง ปี พ.ศ.2412-2431 ซึ่งอยู่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ซึ่งนับมาจนกระทั่งปัจจุบันจะมีอายุประมาณ 140 ปี ที่กล่าวมาข้างต้นว่าพระยาอภัยบริรักษ์เป็นเจ้าเมืองพัทลุงถึงปี พ.ศ. 2531 เนื่องจากท่านได้กราบบังคมทูล ลาออกจากราชการเนื่องจากความชราภาพ และดวงตามองเห็นไม่ชัดเจน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จึงโปรดเกล้าฯ สถาปนาให้เป็น "พระยาวรุฉีไวย วัฒนคุณวิสัย อิศรศักดิ์พิทักษ์ราชกิจ นริศราชภักดี อภัยพิริยพาหะ จางวางเมืองพัทลุง" และท่านก็ได้พักอาศัยในเรือนหลังนี้นับถึงอนิจกรรมในปี พ.ศ. 2446

นอกจากนี้ เรือนดังกล่าวมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสเมืองพัทลุงในคราวเดียวกันกับการเสด็จประพาสเมืองอื่นๆ ในคาบสมุทรมลายู เมื่อเดือนกรกฎาคม รศ. 108 หรือประมาณ ปี พ.ศ. 2432 โดยกล่าวว่า พระองค์ได้เสด็จไปทอดพระเนตรเมือง พัทลุงโดยเสด็จพระราชดำเนินทางสถลมารคตามถนนข้างวัดอนุราชาราม ผ่านตลาดที่มีการค้าขายกันอย่าง ประปราย และไม่มีใครอุ้มสมบุรณ์มากนัก และเสด็จไปยังวัดวังจากนั้นเดินทางกลับมาที่เรือนพระยาจางวางเพื่อลง เรือไปดูลำคลองลำปำ⁶

แผนผังของเรือนนั้น มีเรือนประธานก่อสร้างเป็นเรือนแฝดวางตัวในแนวตะวันออก-ตะวันตกตามความเชื่อ เรื่องการวางทิศของตัวเรือนตามคติภาคใต้ หรือที่เรียกการวางผังแบบดังกล่าวในภาษาถิ่นใต้ว่า "ตามหัวน" ซึ่ง หมายถึง "ตามตะวัน" และมีเรือนครัวอยู่ทางตะวันตกของตัวเรือน ซึ่งการวางผังเรือนมีความน่าสนใจ 3 ประเด็น คือ 1) การวางเรือนนอนอยู่ทางด้านทิศใต้ เนื่องจากก้ำกั้โดยทิศหัวนอน หรือการหันหัวนอนไปทางทิศใต้อันเป็นธรรมเนียมที่ต้องปฏิบัติของคนท้องถิ่นภาคใต้ 2) การวางตัวเรือนตามคติความเชื่อที่จะก้ำกั้ให้เรือนนอนอยู่ทางซ้ายมือ ของบันไดประธาน และ 3) เส้นทางคมนาคมทางน้ำซึ่งอยู่ทางทิศใต้ และถนนอยู่ทางทิศเหนือของเรือน จากปัจจัย จำกั้ตามคติความเชื่อเรื่องการวางผัง และลักษณะการใช้สอยและการเข้าถึงดังกล่าวมาข้างต้น จึงจะเห็นได้ว่า ส่งผลให้การวางผังเรือนหลังนี้มีความพิเศษเฉพาะตัวและมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างน่าสนใจ

เนื่องจากคติความเชื่อเรื่อง "ทิศหัวนอน" ของคนใต้ที่จะนอนหันหัวไปทางนอกเรือนทางทิศใต้ ทำให้การ ออกแบบวางผัง "เรือนนอน" ออกเสียงในภาษาถิ่นใต้ว่า "เรือนนอน" โดยใช้พื้นที่มุมทิศตะวันตกเฉียงใต้ของผังพื้น เรือน ซึ่งทำให้สามารถกำหนดทิศหัวนอนให้หันหัวออกไปทางนอกเรือน และหันไปทางทิศใต้ได้ตามคติความเชื่อ แต่

⁵ ในการวิจัยนี้ใช้คำว่า "เรือนเจ้าเมือง" ไม่ใช่คำว่า "จวนเจ้าเมือง" เนื่องจากพิจารณาเห็นว่า เป็นเรือนที่พักอาศัยส่วนตัว มิใช่เป็นเรือนที่ ราชการสร้างให้เป็นบ้านประจำตำแหน่ง อย่างไรก็ตาม ในเอกสารเผยแพร่ของกรมศิลปากรเรียกว่า "วังเจ้าเมือง"

⁶ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู รวม 4 คราว (รศ.108, 109, 117, 120). กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฯ. หน้า 23.

เนื่องจากคลองลำปำซึ่งเป็นเส้นทางสัญจรทางน้ำอยู่ทางทิศใต้จึงมีวางแนวบันไดลงจากเรือนทางทิศใต้ อย่างไรก็ตามหากกำหนดให้บันไดดังกล่าวเป็นบันไดหลัก จะทำให้เรือนนอนกลับกลายมาอยู่ทางฟากขวามือ ซึ่งตามปกติในการวางผังเรือนตามจารีตของภาคใต้จะกำหนดให้เมื่อขึ้นทางบันไดหลักจะพบว่าเรือนนอนอยู่ทางซ้ายมือ ในการนี้ จะเห็นได้ว่าการปรับผังของเรือนให้เป็นไปตามคติด้วยการสร้างบันไดทางขึ้นทางด้านทิศเหนือของเรือนมีลักษณะเช่นเดียวกับบันไดทางทิศใต้ ซึ่งทำให้เมื่อขึ้นเรือนจากบันไดดังกล่าวนี้ จะทำให้เรือนนอนอยู่ทางซ้ายมือ และมี "เรือนครัว" ออกเสียงในภาษาล้านใต้ว่า "เร็นครัว" อยู่ทางขวามือเป็นไปตามคติในการวางผังแบบดั้งเดิม นอกจากนี้ทางเข้าเรือนด้านทิศเหนือยังสัมพันธ์กับเส้นทางสัญจรทางบกที่ได้ตัดขึ้นด้วยหมายจะเป็นถนนสายหลักของเมือง⁷ จึงเห็นได้ว่าการออกแบบวางผังเรือนหลังนี้ได้นำคติความเชื่อต่างๆ มาผสมผสานกับลักษณะเฉพาะตัวของพื้นที่ได้อย่างลงตัว จนทำให้มีการใช้สอยเรือนได้อย่างเหมาะสมแต่ทว่ายังรักษาคติความเชื่อต่างๆ ไว้ได้อย่างครบถ้วน

รูปแบบทางสถาปัตยกรรมจะเห็นว่า ตัวเรือนมีลักษณะที่ใกล้ชิดกับเรือนไทยภาคกลางอย่างมาก โดยเฉพาะการสร้างโครงสร้างหลังคาจั่วที่มีสัดส่วนสูง และตกแต่งปลายปีกานลมด้วยตัวเหงา สำหรับหลังคาของเรือนมุงด้วยกระเบื้องดินที่ผลิตกันอย่างแพร่หลายในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตอนล่าง โดยเฉพาะแถบเกาะยอ เนื่องจากเป็นภูมิปัญญาในการผลิตเป็นสัมภาระทางวัฒนธรรมติดตัวมาพร้อมกับชาวจีนที่ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ ผังเรือนเป็นฝาไม้กระดานตีแนวตั้งแบบฝาสายบัว วัสดุผนังดังกล่าวแตกต่างจากเรือนของชาวบ้านทั่วไป ดังที่ปรากฏในพระบรมราชวินิจฉัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเช่นกัน ความว่า "...ตามริมคลองบ้านเรือนกรรมกรและคนที่พอมืออันจะกินตั้งอยู่ฝั่งข้างเหนือตลอดไป แต่เป็นเรือนอย่างฝากระดานตามธรรมเนียม ชัดแต่ถื่อปูนทั้งนั้น ไม่มีฝากระดานเลยนอกจากบ้านพระยาจางวาง ลดจากชัดแต่ถื่อปูนก็เป็นฝาสานที่เดียว..."

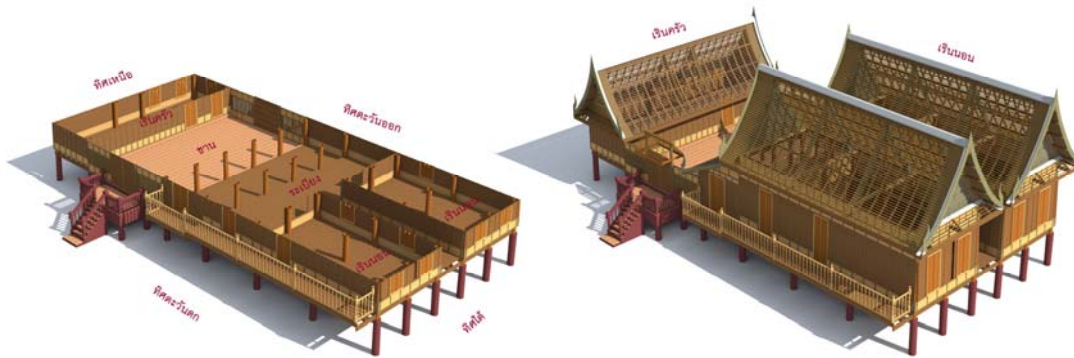

ภาพที่ 4: เรือนเจ้าเมืองพัทลุง (ภาพบน) มุมมองด้านทิศเหนือ (ภาพล่าง) มุมมองด้านตะวันออก

ภาพที่ 5: พื้นที่ภายในเรือนเจ้าเมืองพัทลุงหลังเก่าเมื่อบูรณปฏิสังขรณ์อาคารแล้วได้ปรับปรุงเป็นพิพิธภัณฑ์

⁷ ดังกล่าวถึงว่า เป็นถนนที่ตัดผ่านทุ่งช้างวัดอนุราธารามซึ่งตั้งอยู่ระหว่างเส้นทางเสด็จจากปลับลาที่ประทับเสด็จมายังวัดวัง รายละเอียดเพิ่มเติมในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว "พระราชหัตถเลขาฉบับที่ 2 วันที่ 29 กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก 108". ใน พระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ 5 เรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู รวม 4 คราว (รศ.108, 109, 117, 120). กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฯ. หน้า 23.

ภาพที่ 6: ภาพสามมิติรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเรือนเจ้าเมืองพัทลุงหลังเก่า (ภาพซ้าย) แสดงการแบ่งการใช้สอยที่สัมพันธ์กับคติความเชื่อเรื่องทิศทาง และสภาพแวดล้อม (ภาพขวา) ภาพสามมิติแสดงโครงสร้างหลังคาของเรือน

สำหรับ "เรือนเจ้าเมืองพัทลุงหลังใหม่" สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2432 ในสมัยพระยาอภัยบริรักษ์ (เนตร จันทโรจวงศ์) เมื่อได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองพัทลุง ด้วยเหตุว่าเรือนเจ้าเมืองหลังเดิมนั้นถูกใช้เป็นที่พำนักของพระยาวรุฒิไวทยา จางวางเมืองพัทลุงผู้เป็นบิดา และอาจจะมีเหตุผลมาจากธรรมเนียมดั้งเดิมที่การปลูกเรือนจะต้องสัมพันธ์กับโณลกของผู้อยู่อาศัยด้วยก็อาจเป็นไปได้ โดยเรือนเจ้าเมืองหลังใหม่นี้ได้สร้างในพื้นที่ใกล้ๆ กัน แต่ขยับลงไปตั้งเรือนอยู่ใกล้กับคลองลำปำมากขึ้น

จากการสำรวจจริงวัดและการจัดทำแบบสถาปัตยกรรมจะเห็นว่า สามารถแบ่งคุณลักษณะของพื้นที่ออกได้เป็น 2 แบบ คือ "พื้นที่ภายใต้หลังคาคคลุม" และ "พื้นที่ส่วนชานที่ไม่มีหลังคาคคลุม" กล่าวคือ มีเนื้อที่ใช้สอยรวมทั้งกว้างขวางถึงประมาณ 590 ตารางเมตร ซึ่งเป็นเนื้อที่ใช้สอยที่อยู่ภายใต้หลังคาคคลุมประมาณ 330 ตารางเมตร และเนื้อที่ใช้สอยส่วนชานที่ไม่มีหลังคาคคลุมประมาณ 260 ตารางเมตร ซึ่งพื้นที่ภายใต้หลังคาคคลุมเป็นเรือนนอน ระเบียบ และเรือนครัว ซึ่งพื้นที่ส่วนนี้จะวางตัวอยู่ล้อมรอบพื้นที่ส่วนชานที่ไม่มีหลังคาคคลุมก่อให้เกิดเป็นพื้นที่โล่งปิดล้อมภายในผังบริเวณที่มีคุณลักษณะเฉกเช่นการวางผังของเรือนแบบจีน

จากการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนเจ้าเมืองทั้งสองหลังพบว่า แม้ว่าเรือนเจ้าเมืองหลังใหม่จะสร้างหลังจากเรือนเจ้าเมืองหลังเก่าไม่นานนัก แต่ได้สะท้อนให้เห็นพัฒนาการทางสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัวที่สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมภายในพื้นที่มากขึ้น กล่าวคือ แม้ว่าภาพรวมของตัวเรือนจะมีรูปทรงที่คล้ายคลึงกับเรือนไทยภาคกลาง ดังที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเป็นเรือนยกพื้น และมีหลังคาจั่วสูง รวมไปถึงมีการตกแต่งปั้นลมของหลังคาด้วยตัวหงาเช่นเดียวกับเรือนเจ้าเมืองหลังเก่า แต่จะเห็นได้ว่า มีการปรับขนาดของด้านสกัดลงซึ่งทำให้ระยะทางตั้งของหน้าจั่วลดลงจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสันนิษฐานว่ามีการปรับสัดส่วนในทางตั้งลดลงเพื่อลดแรงปะทะจากลมทะเลสาบที่มีความรุนแรงมากเนื่องจากเป็นพื้นที่โล่งกว้างขวาง ทำให้ลมสะสมกำลังมากกว่าการพัดผ่านพื้นที่ที่มีต้นไม้ต่าง ๆ กีดขวาง และไปเพิ่มพื้นที่ใช้สอยด้วยการขยายส่วนระเบียบที่อยู่ภายใต้หลังคาพาไลแทน นับว่าเป็นการแก้ปัญหาที่แยบยลอย่างยิ่ง

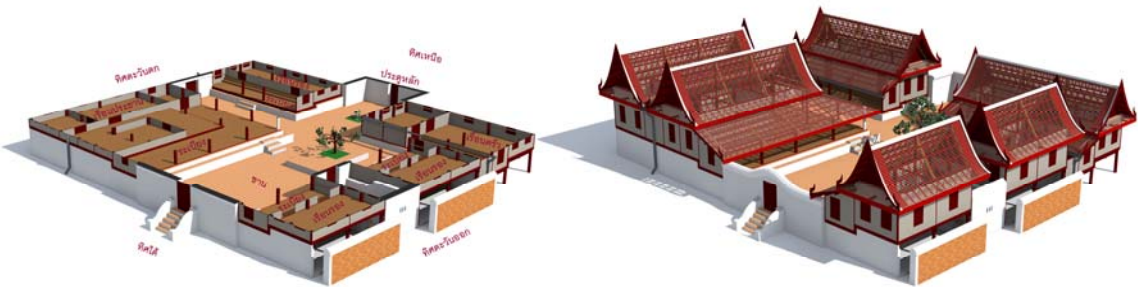
ตลอดจนการสร้างเป็นเรือนยกพื้นสูงตามแบบแผน ซึ่งมีเหตุผลมาจากการสร้างเรือนให้พ้นจากน้ำหลากท่วมประจำทุกปี และความปลอดภัยในชีวิตแลทรัพย์สินจากโจรผู้ร้าย และสัตว์ร้ายต่างๆ ที่ส่วนหนึ่งในส่วนนี้ของผู้คนในการปลูกสร้างเรือนยกพื้นมาในอดีต ประโยชน์พลอยได้คือ มีพื้นที่ใต้ถุนเรือนสำหรับเก็บข้าวของเครื่องใช้ ตลอดจนเลี้ยงโค-กระบือไว้ในยามค่ำคืนเพื่อป้องกันการสูญหายด้วย แต่ทว่าเรือนเจ้าเมืองมิได้มีเงื่อนไขที่ต้องใช้ประโยชน์เรือนในลักษณะดังกล่าว ในพื้นที่ส่วนที่เป็นชานนั้นจะมีระบบฐานรากคนละแบบกับพื้นที่ส่วนที่เป็นเรือนมีหลังคาคคลุม กล่าวคือ พื้นที่ชานเป็นพื้นที่รับแดดรับฝนตลอดทั้งปี เนื่องจากออกแบบเป็นพื้นที่ที่มีการใช้สอยแบบเอนกประสงค์จึงไม่ทำหลังคาคคลุม สำหรับส่วนชานของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวบ้านทั่วไปจะปูด้วยกระดานไม้เคี่ยมหน้า 8-10 นิ้ว และหนา 2-3 นิ้ว แต่ทว่าเรือนเจ้าเมืองพื้นที่ส่วนชานเป็นเครื่องก่อกำหนดการใช้ไม้

กระดานปูพื้น คงเนื่องมาจากพื้นที่ส่วนชานนั้นกว้างขวางมาก และเป็นพื้นที่รับน้ำฝนจากชายคา หากเป็นพื้นไม้ก็จะ
 ฝุโดยง่ายแม้ว่าจะเป็นไม้เคี่ยมที่มีความทนทานมากก็ตามที่

นอกจากนี้ การเป็นเรือนคหบดียังทำให้มีทางเลือกในการใช้วัสดุก่อสร้างที่มีความหลากหลายมากกว่า
 ประเด็นดังกล่าวมีความน่าสนใจอยู่ในพระราชวินิจฉัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย กล่าวคือ
 ในการที่เจ้าเมืองพัทลุงสร้างพลับพลาที่ประทับเฉพาะกิจถวายพระองค์ยามที่เสด็จพระราชดำเนินมายังเมืองพัทลุงที่
 ลำปางตั้งความว่า "...พลับพลานั้นทำเป็นตรีมุขหลังเดียว แต่มีเรือนที่ข้าราชการอาศรัยตามสมควร เมืองนี้ใช้ปูนจัด
 เต็มที่ อัจฉินที่โครงไม้ก็ถือปูน แต่ของเขาทำพออยู่ได้สบาย เวลาที่ทำนั้นก็น้อยอย่างยิ่ง นับว่าเป็นความอุสาหมาก
 แต่ต้องอยู่ที่แจ้ง กลางวันอายุแดดร้อนจัด"⁸ ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงลักษณะอันโดดเด่นของการสร้างบันได
 และชานเป็นเครื่องก่อโดยมีโครงหลักเป็นไม้ และพระราชวินิจฉัยดังกล่าวมานั้นยังให้คำตอบด้วยว่า ทำไมเมื่อสร้าง
 เรือนที่มีชานกว้างขวาง และเป็นเครื่องก่อแล้วจึงต้องปลูกต้นไม้สำหรับให้ร่มเงาไว้กลางชานด้วยนั่นเอง

เมื่อพิจารณาต่อเนื่องถึงในประเด็นเรื่องการวางผังของพื้นที่ใช้สอย จะเห็นได้ว่าการเป็นเรือน
 คหบดีและเป็นครอบครัวขยายขนาดใหญ่จึงประกอบด้วยเรือนประธาน และเรือนรองอีกหลายหลัง รวมทั้งเรือนครัว
 ด้วย จากความซับซ้อนของการวางผังเรือนทำให้เรือนประธานไม่ได้วางในแนวตะวันออก-ตะวันตก หรือที่เรียกใน
 ภาษาถิ่นได้ว่า "ตามหวัน" หากแต่ยังให้ความสำคัญของเรือนประธานที่อยู่ตรงมุมตะวันตกเฉียงใต้ทำให้กำหนดทิศ
 ห้วนอนให้หันหัวออกไปทางนอกเรือน และหันไปทางทิศใต้ตามคติความเชื่อได้

จากการศึกษาเรือนพัทลุงหลังใหม่ทำให้มีข้อสังเกตว่า การวางผังเรือนนั้นให้ความสำคัญของทิศห้วนอน
 เป็นสำคัญ แต่การวางสันหลังคาตามแนวตะวันออก-ตะวันตกนั้นเป็นข้ออนุโลม เนื่องจากเป็นเรือนคหบดีที่มีผังเรือน
 ซับซ้อนกว่าเรือนทั่วไป นอกจากนี้ มีการประยุกต์พื้นที่ส่วนชานเป็นพื้นที่เครื่องก่อเพื่อความคงทน ซึ่งมีลักษณะการ
 ออกแบบก่อสร้างเช่นเดียวกับหมู่กุฎิที่สร้างกันในคาบสมุทรภาคใต้ โดยเฉพาะลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เช่น กุฎิวัด
 ท้ายยอ, กุฎิวัดสลักป่าเก่า เป็นต้น

ภาพที่ 7: ภาพสามมิติรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเรือนเจ้าเมืองพัทลุงหลังใหม่ (ภาพซ้าย) แสดงการแบ่งการใช้สอยที่สัมพันธ์กับคติ
 ความเชื่อเรื่องทิศทาง และสภาพแวดล้อม (ภาพขวา) ภาพสามมิติแสดงโครงสร้างหลังคาของเรือน

⁸ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. "พระราชหัตถเลขาฉบับที่ 2 วันที่ 29 กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก 108". ใน พระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ 5 เรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู
 รวม 4 คราว (รศ.108, 109, 117, 120). กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฯ. หน้า 23.

ภาพที่ 8: ภาพตัดขวางผ่านเรือนประธาน (ทางซ้าย) และเรือนรอง (ทางขวา) เป็นมุมมองเข้าไปจากด้านทิศเหนือ แสดงให้เห็นถึงการเพิ่มพื้นที่ใช้สอยของเรือนประธานด้วยการทำเป็นเรือนแฝดและมีการชักพาไลยาวมาคลุมส่วนระเบียง และส่วนชานเป็นเครื่องก่อกแทนเครื่องไม้เพื่อป้องกันการเสื่อมสภาพผุพังเนื่องจากตากแดดตากฝน

ภาพที่ 9: ตัวอย่างรูปด้านหน้าของกุฏิวัดท้ายยอ จะเห็นว่าพื้นที่ส่วนชานถูกออกแบบก่อสร้างเป็นเครื่องก่อกแทน และมีการปลูกต้นไม้เพื่อให้ร่มเงาด้วย

เป็นที่น่าสนใจว่า พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 บ่งชี้ว่า ฝาผนังไม้กระดานนั้นใช้เฉพาะเรือนฐานานุกิตติ์สูง นอกจากนี้ ยังให้ข้อมูลอีกว่าฝาผนังที่พบในเมืองพัทลุงนั้นมี 3 ประเภท คือ “ฝาผนังไม้กระดาน” “ฝาผนังขัดตะฉาบปูน” และ “ฝาผนังไม้ไผ่สาน” ซึ่งเรือนเจ้าเมืองพัทลุงหลังเก่าใช้ไม้กระดานทำฝาเรือน แต่เมื่อมีการสร้างเรือนเจ้าเมืองพัทลุงหลังใหม่ได้ปรับเปลี่ยนมาใช้ฝาเรือนเป็นไม้ไผ่ขัดตะฉาบปูนในบางตำแหน่ง สะท้อนถึงการปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหาการผุกร่อนของฝาเรือน เนื่องจากฝนที่ตกชุกและมีทิศทางทางกรสาดไม่แน่นอนซึ่งเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้ฝาเรือนผุอย่างรวดเร็ว ในกรณีนี้ เรือนเจ้าเมืองหลังใหม่จึงใช้ฝาไม้ไผ่ขัดตะฉาบปูนแทน นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่าแม้เป็นเรือนศักดิ์ดินาสูงก็ยังคงคุณลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีการปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรือนและการอยู่อาศัยไปตามแต่สภาวะแวดล้อมด้วย

ภาพที่ 10: ภาพถ่ายเก๋ามุมต่างๆ แสดงความซำรุดทรุดโทรมของเรือนเจ้าเมืองหลังใหม่ก่อนการที่กรมศิลปากรจะทำการบูรณปฏิสังขรณ์ใหม่ทั้งหมด

ที่มา: ภาพถ่ายที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์เรือนเจ้าเมืองพัทลุง กรมศิลปากร

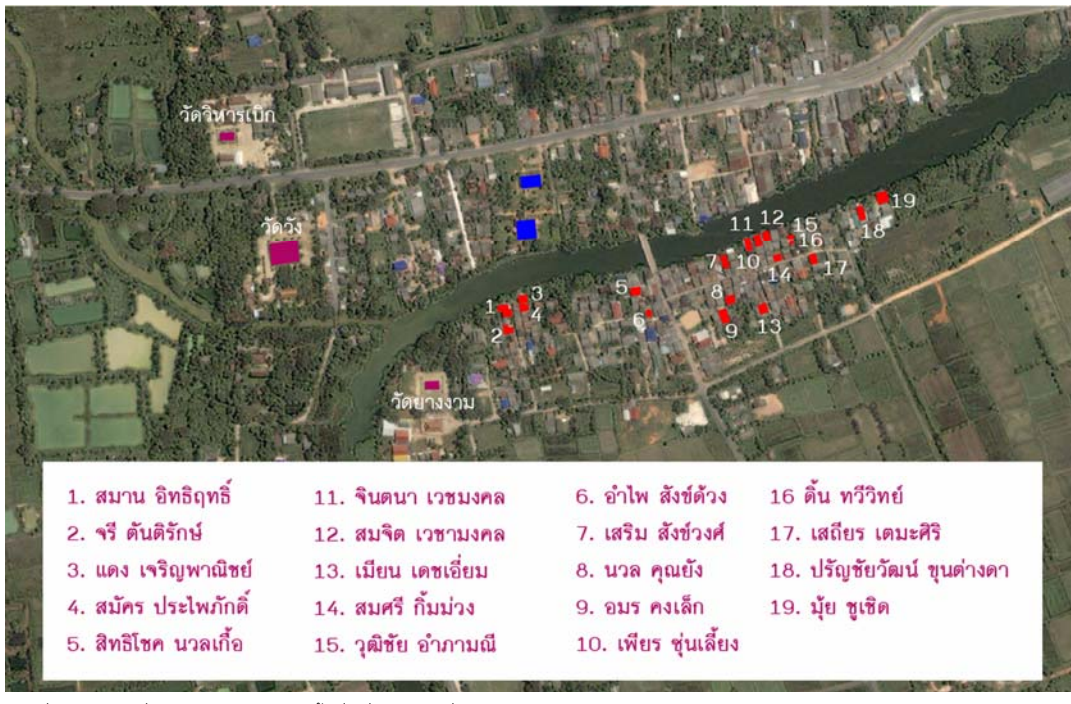
สำหรับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่มีอายุเกิน 100 ปี ที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น แสดงถึงความสัมพันธ์กับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยเรือนไทยภาคกลางอย่างใกล้ชิดผ่านการเมืองการปกครอง และความสัมพันธ์ทางการค้า แต่ทว่าแบบแผนของเรือนที่ก่อสร้างเป็นเรือนยกพื้นสูงนั้นก็มิใช่คุณลักษณะที่เหมาะสมกับพื้นที่เมืองพัทลุงและลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีการไหลบ่าและท่วมของน้ำเป็นประจำทุกปี แต่ทว่าหลังคาจั่วที่สูงชัน นั้นกลับต้านลมพายุที่รุนแรงมากเนื่องจากมีพื้นที่โล่งกว้างขวางของทะเลสาบให้สะสมพลังเมื่อพัดเข้าสู่ฝั่งจึงเป็นลมที่มีกระแสที่พัดแรง ตลอดจนการใช้ฝาผนังไม้ก็ดูจะไม่เหมาะสมกับพื้นที่ที่มีฝนสาดทุกทิศทางดังแสดงออกให้เห็นในการแก้ปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น เช่น การทำโครงสร้างและพื้นส่วนชานที่โดนแดดฝนเป็นเครื่องก่อ การปรับขนาดหน้าจั่วลงโดยเพิ่มพื้นที่ใช้สอยด้วยการทำเป็นเรือนแฝดและใช้หลังคาพาไลที่ยื่นยาว รวมทั้งการใช้ฝาผนังไม้ไผ่ขัดแตะฉาบปูน เป็นต้น

8.2.2.2 รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยที่มีพัฒนาการของรูปแบบภายใต้บริบทแวดล้อมของพื้นที่

สำหรับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยที่มีพัฒนาการรูปแบบภายใต้บริบทแวดล้อมของพื้นที่ จากการศึกษาพบว่า เป็นเรือนที่อยู่อาศัยที่อายุต่ำกว่า 100 ปี และได้ศึกษาสำรวจเพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาทั้งสิ้น 56 หลัง กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในเขตจังหวัดพัทลุง และจากการศึกษาพบว่าเรือนกรณีศึกษาเหล่านี้มีบริบทแวดล้อมที่แตกต่างกัน และมีความน่าสนใจอย่างยิ่ง ในที่นี้ จึงขออภิปรายทีละกลุ่มตามพื้นที่ศึกษา เพื่อเห็นบริบททางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ศาสนา และอาชีพที่อยู่ในพื้นที่เดียวกันเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์เปรียบเทียบได้ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

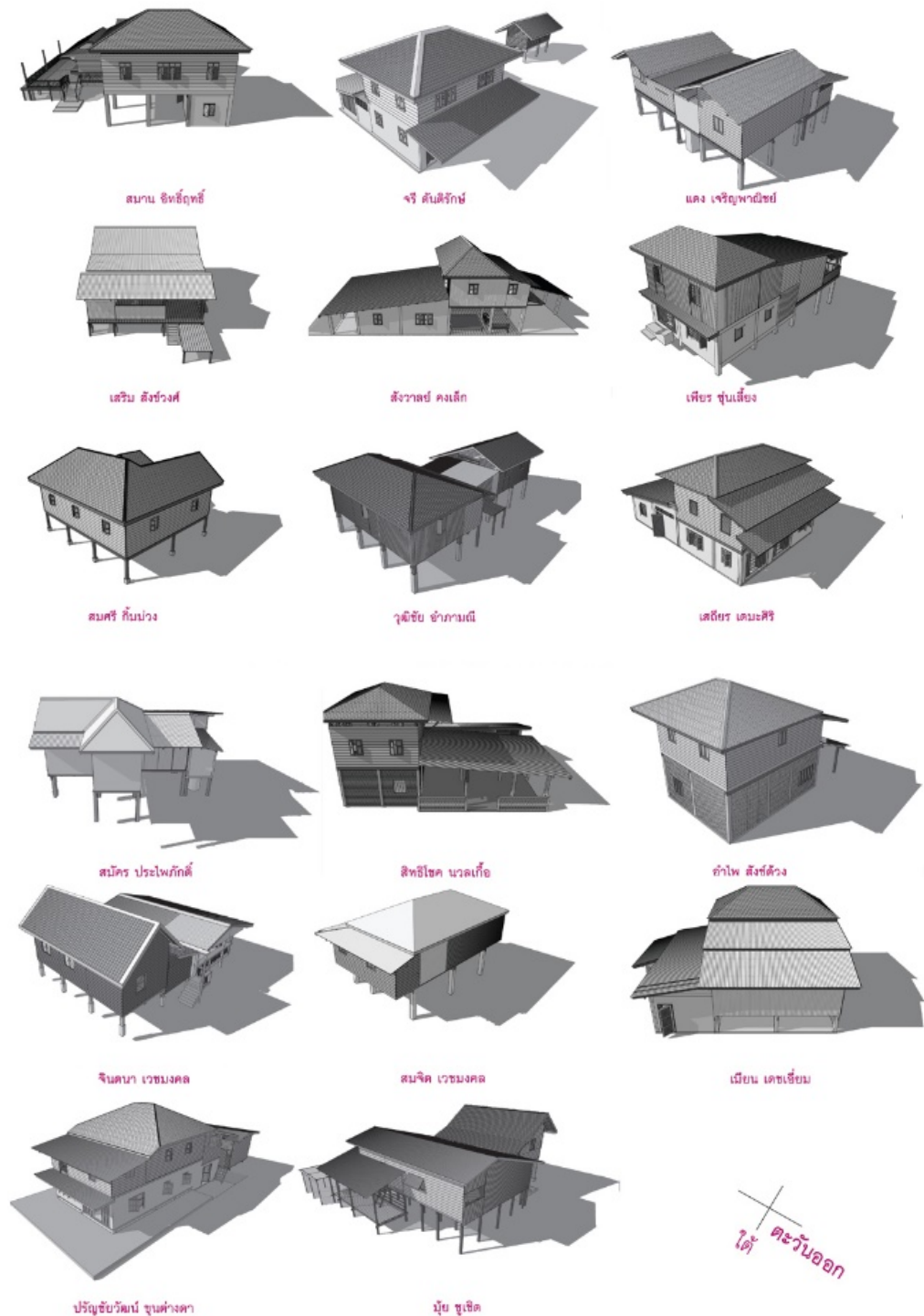
กรณีศึกษาจากชุมชนเทศบาลลำปำ: กรณีศึกษาในลักษณะชุมชนเมืองที่มีรากฐานมาจากการทำการค้า

ชุมชนลำปำเป็นชุมชนเก่าแก่ และในราว พ.ศ. 2437 มีการย้ายที่ตั้งเมืองมาตั้งอยู่ยังท้องที่แห่งนี้นี้จึงยังทำให้ชุมชนลำปำมีการขยายตัวของชุมชนมากขึ้น โดยตั้งบ้านเรือนเรียงรายไปตามริมคลองลำปำทั้งสองฟากฝั่ง สำหรับการศึกษาในที่นี้ ได้เลือกพื้นที่ฟากขวาของลำคลองเป็นพื้นที่ศึกษาเนื่องจากว่าเป็นพื้นที่ที่ได้รับความรบกวนจากการพัฒนาน้อยกว่าพื้นที่ฟากซ้ายของลำคลองที่อยู่ใกล้กับถนนที่เชื่อมต่อเข้ายังตัวเมือง โดยพื้นที่ฟากขวาของลำคลองนี้มีชื่อชุมชนว่า "ชุมชนท่าหน้าหัวนอน" และ "ชุมชนบ้านนอก" โดยมีเรือนกรณีศึกษาทั้งสิ้น 17 หลัง⁹ คือ 1. เรือนคุณฯ สมาน อิทธิฤทธิ์, 2. เรือนคุณจรี ดันติรักษ์, 3. เรือนคุณแดง เจริญพาณิชย์, 4. เรือนคุณสมศรี ประไพภักดิ์, 5. เรือนคุณสิทธิโชค นวลเกื้อ, 6. เรือนคุณอำไพ สังข์ด้วง, 7. เรือนคุณเสริม สังข์วงศ์, 8. เรือนคุณนวล คุณยัง, 9. เรือนคุณอมร คงเล็ก, 10. เรือนคุณเพียร ชุ่นเลี้ยง, 11. เรือนคุณจินตนา เวชมงคล, 12. เรือนคุณสมจิต เวชมงคล, 13. เรือนคุณเมียน เดชเอี่ยม, 14. เรือนคุณสมศรี กิมม่วง, 15. เรือนคุณวุฒิชัย อำภามณี, 16. เรือนคุณดิน ทวีวิทย์, 17. เรือนคุณเสถียร เตมะศิริ, 18. เรือนคุณปริญชัยวัฒน์ ขุนต่างดา และ 19. เรือนคุณมัย ชูเชิด

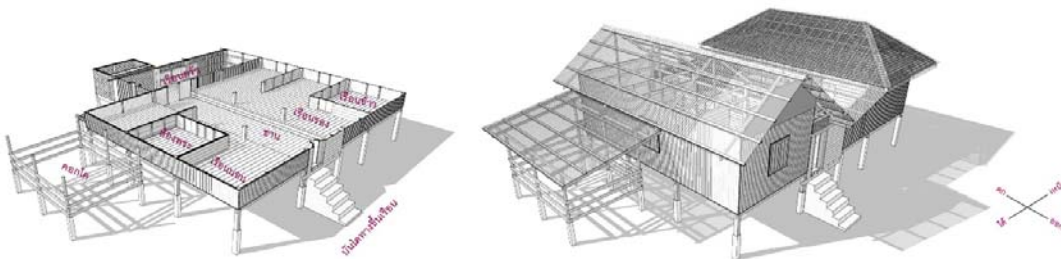
ภาพที่ 11: แผนที่แสดงสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่คัดเลือกมาเป็นกรณีศึกษาจำนวน 17 หลัง

⁹ เก็บข้อมูลรูปแบบทางสถาปัตยกรรมมาจำนวน 19 หลัง แต่เจ้าของเรือนไม่อยู่จึงสามารถอภิปรายผลได้เพียง 17 หลัง

ภาพที่ 12: แบบสถาปัตยกรรมของเรือนกรณีศึกษาที่ตรงตามเกณฑ์จำนวน 17 หลัง ในชุมชนเทศบาลตำบลลำปำ

จากผลการศึกษาพบข้อมูลที่น่าสนใจว่า ชุมชนที่ตั้งริมคลองลำปำ ในการปลูกสร้างเรือนจะให้ความสำคัญกับเรื่องทิศหัวนอนเป็นหลัก สำหรับเรือนที่มีอายุการสร้างเก่าแก่ จะมีการสร้างเรือนตามแบบแผนดังต่อไปนี้ คือ จะหันหน้าเรือน ซึ่งมีบันไดทางขึ้นเรือนไปทางทิศตะวันออก เพราะฉะนั้นเมื่อเดินขึ้นเรือนทางปากช้ายมือซึ่งก็คือทิศใต้ จะถูกกำหนดให้เป็นเรือนนอน เพื่อให้สามารถหันหัวนอนไปทางทิศใต้ และหันหัวออกไปทางนอกเรือน ส่วนทางขวามือ จะเป็นเรือนครัว แต่หากเป็นเรือนขนาดใหญ่ทางขวามือก็จะเป็นเรือนรอง และมีเรือนครัวอยู่ทางด้านหลังทางทิศตะวันตกแทน (ดูตัวอย่างภาพประกอบด้านล่าง)

ภาพที่ 13: แบบสถาปัตยกรรมแสดงการแบ่งพื้นที่ใช้สอยที่สัมพันธ์กับคติความเชื่อของชาวภาคใต้

จากการวางผังพื้นดังกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นการใช้สอยพื้นที่เรือนในทางลึก และเมื่อประกอบหลังคาครอบลงบนผังพื้นที่ดังกล่าว ก็จะเป็นการวางหลังคาเรือนในทางลึก กล่าวคือ หันหน้าจั่วหรือด้านสกัดคู่ด้านหน้าของเรือน หรือวางสันหลังคาในแนวของทิศตะวันออก-ทิศตะวันตกโดยปริยาย หรือที่เรียกในภาษาถิ่นได้ว่า "ตามหัววัน" ซึ่งหมายถึง "ตามตะวัน" นั่นเอง ลักษณะดังกล่าวจึงทำให้ทราบว่า การวางสันหลังคาในแนวตะวันออก-ตะวันตก หรือ "ตามหัววัน" นั้นเกิดจากการวางผังที่ให้ความสำคัญกับพื้นที่ภายในเรือนโดยเฉพาะพื้นที่ส่วนนอนที่ต้องหันหัวนอนไปทางทิศใต้ หรือที่เรียกในภาษาถิ่นได้ว่า "ทิศหัวนอน" เป็นหลัก จนเมื่อมีการปฏิบัติซ้ำๆ กันในการสร้างเรือนต่างจำนวนมากมายถึง ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าเมื่อมองจากภายนอกแล้วสันหลังคาของเรือนก็คือสิ่งสังเกตเห็นได้อย่างเด่นชัดกว่าพื้นที่ภายใน จึงทำให้กลายเป็นว่า กลายเป็นคติความเชื่อเรื่องการวางผังเรือนที่ต้องให้สันหลังคาไป "ตามหัววัน" ไปโดยปริยายนั่นเอง

จากการศึกษาข้อมูลของชุมชนลำปำพบว่า มีสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่มีอายุเก่าแก่ในลำดับต้นๆ ของชุมชนเหลืออยู่ไม่มากนัก และเรือนที่เก่าแก่เหล่านั้นจะเป็น "เรือนที่มีหลังคาทรงจั่ว" แต่เป็นจั่วที่บานต่ำลงมากกว่าความสูงของจั่วของเรือนเจ้าเมืองที่นำเสนอมาข้างต้น ดังตัวอย่างเช่น เรือนของคุณจินตนา เวงชล ซึ่งเป็นเรือนที่มีลักษณะสอดคล้องกับคติดั้งเดิม คือ หันหน้าเรือนโดยมีบันไดทางขึ้นอยู่ทางทิศตะวันออก เรือนนอนอยู่ทางปากช้ายมือเป็นหรือหลังคาทรงจั่ว อีกกรณีศึกษา คือ เรือนของคุณวุฒิชัย อำภามณี ซึ่งหันหน้าเรือนทางทิศตะวันออก ทางช้ายมือคือเรือนนอน แต่ทว่าหลังคาส่วนเรือนนอนถูกออกแบบก่อสร้างเป็นเรือนหลังคาปั้นหย้า (Hipped Roof) ซึ่งเป็นรูปแบบที่นิยมขึ้นราวประมาณ 80 ปีลงมา สอดคล้องกับพัฒนาการทางรูปแบบสถาปัตยกรรมของเรือนที่อยู่อาศัยที่อื่นๆ ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตั้งข้อสังเกตของ รองศาสตราจารย์ ศรีศักดิ์ วัลลิโกตม กล่าวถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และชุมชนชายฝั่งทะเลด้านตะวันออก ซึ่งหมายรวมไปถึงพื้นที่ในเขต จ. นครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ " การเพิ่มของชุมชนรุ่นหลังลงมานั้นเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเรือน จากหลังคาทรงจั่วมาเป็นหลังคาทรงปั้นหย้าที่แพร่หลายมาจากอาณาจักรมอญของพวกคัตซ์ เรือนแบบนี้มักมุงหลังคาสังกะสี รวมทั้งการใช้สังกะสีเป็นฝาเรือน เพราะไม้สำหรับทำบ้านเรือนเป็นของหายากใน

แถบชายทะเลแถวนี้ เพราะฉะนั้นการเกิดเรือนปั้นหยาในแถบนี้แสดงให้เห็นว่าการเกิดชุมชนหนาแน่นขึ้นในช่วง 50 ปี ถึง 60 ปีที่ผ่านมา¹⁰ ซึ่งนับตั้งแต่ปีที่พิมพ์หนังสือก็มีอายุสอดคล้องกันคืออายุประมาณ 80 ปี

ความน่าสนใจอีกประการของชุมชนลำปำ คือ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยที่พบนั้นบอกเล่าพัฒนาการทางความคิดของผู้คน และคติความเชื่อที่มีผลต่อรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีความเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ เรือนที่มีอายุเก่าแก่แม้ว่าจะยังใช้ "หลังคาแบบจั่ว Gable Roof" เป็นหลังคาของเรือนอยู่ แต่ทว่ามีการลดทอนความสูงชันของจั่วลงมาก เมื่อเปรียบเทียบกับเรือนที่สร้างก่อนหน้า เช่น เรือนเจ้าเมืองพัทลุงทั้งสองหลัง สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวให้สอดคล้องกับภูมิประเทศและภูมิอากาศที่มีฝนชุกและลมพัดแรง และส่งผลออกมาในการออกแบบรูปทรงของเรือน

นอกจากนี้ ในราวประมาณ 80 ปี ที่ผ่านมารวมปรากฏสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่มี "หลังคาแบบปั้นหยา (Hipped Roof)" ซึ่งน่าสนใจว่า การเริ่มต้นของการใช้หลังคาแบบปั้นหยาเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดของการปลูกเรือนตามหัวน้ลดลง เนื่องจากหลังคาแบบจั่วนั้นแสดงออกถึงหน้าจั่วที่ชัดเจน และเกิดเส้นสันหลังคาเพียงเส้นเดียวตลอดแนวหลังคา แต่ทว่าหลังคาแบบปั้นหยาที่มีเกิดมีเส้นสันเกิดขึ้นบนหลังคาหลายเส้นทั้งที่เป็นเส้นสันหลังคา และเส้นที่เกิดจากตะเข้สันหลังคา ซึ่งเส้นต่างๆ เหล่านี้ทำให้เส้นแนวสันหลังคาซึ่งเป็นเส้นแกนเดิมที่ทำหน้าที่เป็นเส้นบ่งชี้แนวทางเดินของตะวันให้ลดบทบาทลง จะเห็นได้ว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยในชุมชนลำปำที่สร้างขึ้นอยู่ภายใต้หลังคาทรงปั้นหยานั้นจะไม่ได้วางตัวในแนวตะวันออก-ตะวันตกอีกต่อไป แต่จะให้ความสำคัญกับหน้าบ้านที่หันลงคลองลำปำหรือถนนแทน จึงเห็นได้ว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยในชุมชนลำปำนั้นมีทิศทางวางตัวของเรือนไม่เป็นไปตามแบบแผน แต่อย่างไรก็ดีก็ยังคงให้คติความเชื่อเรื่องทิศใต้หรือหัวนอนสำหรับเรือนนอนดังคติดั้งเดิม

กรณีศึกษาจากตำบลหานโพธิ์: ชุมชนเกษตรกรรม ทำนา ทำสวนยาง และประมง

ตำบลหานโพธิ์ อยู่ถัดลงมาจากชุมชนลำปำเกาะตัวริมฝั่งทะเลสาบลำปำลงมาทางด้านใต้ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบผืนใหญ่และอุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำลำคลองหลายสายเชื่อมต่อจากทะเลสาบลึกเข้ามาในแผ่นดินซึ่งมีประโยชน์ในแง่ชลประทานและเส้นทางคมนาคมของผู้คนในอดีต ทั้งนี้ยังคงปรากฏสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่มีคุณค่าตรงตามเกณฑ์ที่จะถูกคัดสรรเป็นกรณีศึกษาที่ระบุข้างต้น 8 หลัง แต่ศึกษาได้ 6 หลัง เนื่องจากอีก 2 หลังนั้นเจ้าของไปทำงานต่างถิ่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้ คือ 1. เรือนคุณสุรีย์ ขุนพล, 2. เรือนคุณสำลี ไม้ทอง, 3. เรือนคุณสำราญ พุดดำ, 4. เรือนคุณประภาส หัสนันท์, 5. เรือนคุณแจ่ม สังข์ทิพย์, 6. เรือนคุณสมใจ ปรามปัญจะ (เจ้าของไปทำงานต่างจังหวัด), 7. เรือนคุณน่วม นางแย้ม (เจ้าของไปทำงานต่างจังหวัด), 8. เรือนคุณพวน กรกต

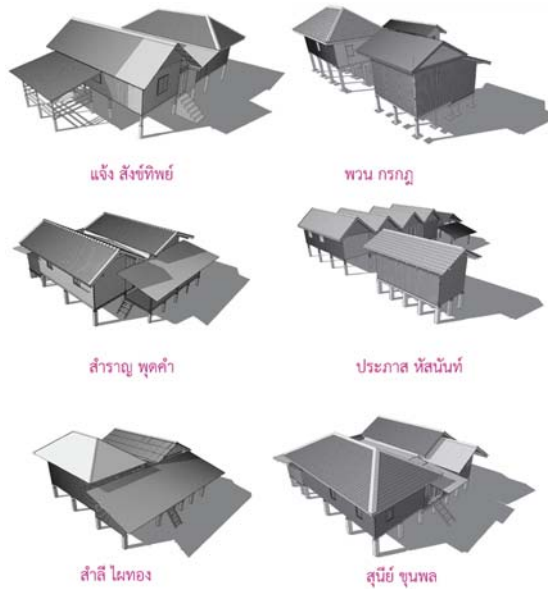
จากการศึกษาพบว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของชาวหานโพธิ์นั้นไม่ได้ปลูกเกาะกลุ่มกันเหมือนกับชุมชนลำปำ โดยเรือนของแต่ละครอบครัวจะตั้งอยู่ใกล้คลองที่เชื่อมจากทะเลสาบลึกเข้ามาในแผ่นดินและมีที่ราบสำหรับทำนาอย่างกว้างขวาง จากการสัมภาษณ์พบว่า ในอดีตเมื่อราว 100 ปี แถบนี้รกร้างว่างเปล่าเมื่อมีการขยายตัวของชุมชน และการแสวงหาที่ทำกินใหม่ของผู้คนจากแถบระโนด ลุ่มน้ำทะเลสาบตอนกลาง และตอนล่าง เมื่อเดินทางผ่านมาทำประมง เก็บหาของป่า หรือค้าขายก็เริ่มแสวงหาพื้นที่ใหม่ที่เหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐาน และอพยพครอบครัวมาห้กลางถางพงจับจองที่ดินเพื่อทำนา โดยแรกที่เดียวจะสร้างเรือนเครื่องผูกก่อน เมื่อสั่งสมวัสดุก่อสร้างได้มากพอจึงเริ่มสร้างเรือนถาวร โดยไปออกปากขอแรงญาติพี่น้องจากชุมชนเก่ามาช่วยกันสร้างเรือน และเนื่องจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจของครัวเรือนคือการทำนาจึงต้องอาศัยแรงงานภายในครอบครัว จึงเป็นครอบครัวขยายที่ลูกหลานมากเรือนจึงมีขนาดใหญ่ รวมไปถึงจะมียุ้งข้าว ซึ่งเรียกในภาษาถิ่นได้ว่า "เรือนข้าว" อยู่คู่กับบ้านด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการพัฒนาพื้นที่และการส่งเสริมด้านการเกษตรต่างๆ ทำให้ผู้คนจำนวนมากเลิกทำ

¹⁰ ศรีศักดิ์ วัลลิโกดม. เรือนไทยบ้านไทย. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ. 2549. หน้า 61-62.

นา และหันไปปลูกยางพารา และปาล์มน้ำมัน ซึ่งเป็นเหตุให้มีการย้ายถิ่นฐานไป เพราะการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจเหล่านี้ต้องมีการดูแลอย่างใกล้ชิด

1. ศูนย์ ชุนพล
2. สำลี ไททอง
3. สำราญ พุดคำ
4. ประภาส หัสนันท์
5. แจ้ง สังข์ทิพย์
6. สมใจ ปรามปิยะ
7. น่วม นางเย็น
8. พรน กรกฎ

ภาพที่ 14: แผนที่แสดงที่ตั้งโรงเรียนการศึกษา และแบบสถาปัตยกรรมของโรงเรียนการศึกษาที่ตรงตามเกณฑ์จำนวน 6 หลัง ใน ต.หวนโพธิ์ อ.เมืองฯ จ.พัทลุง

จากสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยเรือนกรณศึกษาชุมชนหวนโพธิ์ ทั้ง 6 หลัง พบข้อมูลที่น่าสนใจที่ช่วยสร้างคำอธิบายต่อรูปแบบทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยในจังหวัดพัทลุง โดยสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้ คือ

- กรณศึกษาของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยผู้ประกอบการอาชีพชาวนาและประมง

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยแบบเรือนชาวนามีไม่กี่แห่ง คือ เรือนกรณศึกษา "คุณประภาส หัสนันท์" และ "คุณแจ้ง สังข์ทิพย์" สำหรับเรือนของคุณประภาส หัสนันท์ ตามประวัติศาสตร์บอกเล่าที่เจ้าของเรือนได้เล่าในผู้วิจัยความว่า บรรพบุรุษ คือ คุณทวดบุญเถียน วิจิตรจินดา เป็นผู้ปลูกสร้างเรือน รวมทั้งวัดแหลมดินด้วย โดยคุณทวดบุญเถียนเดิมพื้นเพเป็นชาวเกาะโคบซึ่งตั้งอยู่ในทะเลสาบสงขลาตอนกลางไม่ไกลจากอำเภopakพะยูน และได้เดินทางมาค้าของป่าจำพวกน้ำผึ้ง และได้เห็นทำเลที่ตั้งบริเวณที่เรียกว่า "แหลมดิน" เหมาะแก่การขยายตัวมาตั้งถิ่นฐานเพื่อขยายพื้นที่ทำกิน จึงได้เริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานลงหลักปักแหล่งสร้างครอบครัว และขยายพื้นที่เกษตรกรรมทำนา

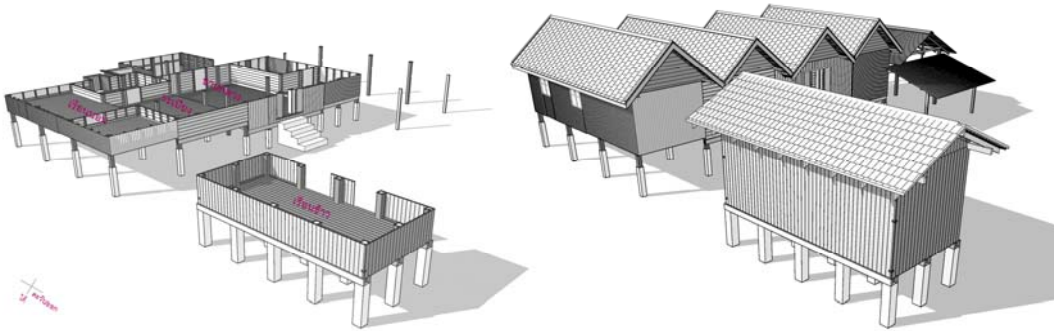

ภาพที่ 15: เรือนของคุณประภาส หัสนันท์ ตัวอย่างของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยแบบเรือนชานา อันเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน (บนซ้าย) ภาพด้านหน้าเรือนซึ่งหันหน้าทางทิศตะวันออก จะเห็นมีเรือนข้าวตั้งอยู่ด้านหน้าเรือน (บนขวา) ด้านข้างของเรือนต่อชายคาออกมาตั้งเป็นโรงสีข้าวขนาดเล็ก ปัจจุบันเลิกกิจการไปแล้ว (ล่างขวา) ภาพถ่ายด้านหลังของเรือนซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตก เป็นส่วนของเรือนครัว จะเห็นได้ว่ามีการลดระดับของพื้นต่ำกว่าพื้นเรือนในส่วนต่างๆ

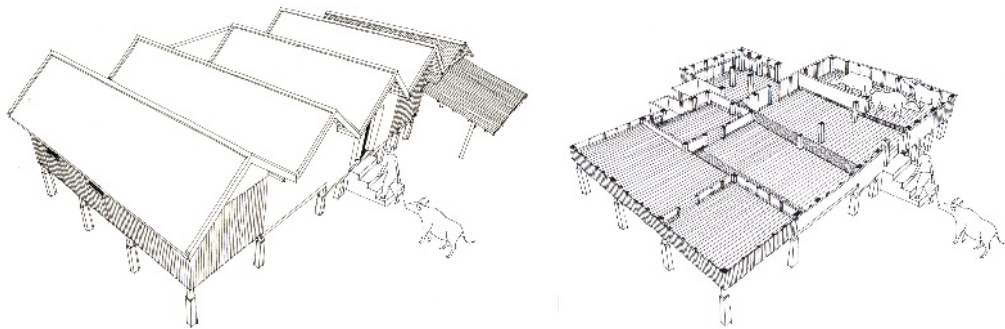
ตัวเรือนปลูกเป็นเรือนยกพื้นแต่สูงจากดินไม่มากนัก เพียงแค่ยกพื้นระดับน้ำท่วมสูงสุด ได้ถุนเรือนตรงเรือนนอนเคยมีคอกโค-กระบือเพื่อให้อยู่ใกล้ทุไกลตัวยามค่ำคืนเนื่องจากในอดีตมีโจรขโมยโค-กระบือชุกชุมมาก แต่ในปัจจุบันย้ายออกไปห่างจากตัวบ้านเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงเรื่องทัศนคติเรื่องสุขลักษณะ

รูปทรงของหลังคาเป็นเรือน "หลังคาทรงจั่ว" แต่จั่วไม่สูงชันมากนักเนื่องจากปลูกอยู่กลางทุ่งโล่งไม่ห่างจากทะเลสาบมากนัก ตัวเรือนหันหน้าทางทิศตะวันออก และวางตัวทางลี้กในทางตะวันออก-ตะวันตกซึ่งทำให้สันหลังคาวางตัวในลักษณะตามตะวัน ที่เรียกว่า "ตามตะวัน" ตามธรรมเนียมการปลูกสร้างเรือน เมื่อขึ้นเรือนทางฟากขวามือจึงเป็นเรือนนอน ที่เรียกในภาษาถิ่นได้ว่า "เรือนนอน" ตรงกลางเรือนคือชานที่เคยเป็นชานแดด แต่ต่อมาได้สร้างหลังคาคลุม ทางด้านขวามือคือเรือนรองซึ่งแต่เดิมเคยเป็นเรือนข้าว หรือที่เรียกในภาษาถิ่นได้ว่า "เรือนข้าว" และเนื่องจากในการเก็บข้าวซึ่งมีน้ำหนักมากในเรือนทางขวามือนี้จึงมีระบบโครงสร้างรับพื้นที่แข็งแรงมาก และมีประวัติศาสตร์บอกเล่าของเจ้าของเรือนที่น่าสนใจว่า ในยามที่น้ำเอ่อท่วมเป็นประจำทุกปี พื้นที่ส่วนเรือนข้าวจะถูกใช้เป็นคอกโค-กระบือ โดยจะรื้อฝาเรือนตรงชานกลางออกแล้วต้อนโค-กระบือที่เลี้ยงไว้มาอยู่ในพื้นที่ส่วนเรือนข้าวเพื่อหนีน้ำหลากท่วม ต่อมาเมื่อครอบครัวขยายใหญ่ขึ้น อีกทั้งปัญหาโจรภัยลดน้อยลงจึงมีการสร้างเรือนข้าวใหม่แยกออกมาจากตัวเรือน และปรับเปลี่ยนพื้นที่ส่วนนี้ให้กลายเป็นเรือนสำหรับการอยู่อาศัยของลูกหลานเพิ่มเติม เรือนปลายสุดของชานทางทิศตะวันตกคือเรือนครัว

ในผังพื้นการใช้สอยของเรือนจะให้ความสำคัญกับลำดับศักดิ์ของพื้นที่ กล่าวคือ พื้นที่ส่วนห้องนอนของเรือนนอนจะมีระดับพื้นที่สูงที่สุด รองลงมาจะเป็นพื้นที่ส่วนนั่งเล่นตรงระเบียง และต่ำลงมาคือพื้นที่ส่วนชาน และระดับที่ต่ำที่สุด คือ เรือนครัว

ภาพที่ 16: ตัวอย่างของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยแบบเรือนชานา กรณศึกษา เรือนคุณประภาส หัสนันท์ (ซ้าย) แสดงการแบ่งผังพื้นที่ใช้สอยตามคติความเชื่อดั้งเดิม และมีการแบ่งระดับของพื้นที่ตามลำดับศักดิ์ (ขวา) ภาพสามมิติแสดงสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยแบบเรือนชานา กรณศึกษา เรือนคุณประภาส หัสนันท์ ด้านหน้าเรือน คือ เรือนข้าวที่สร้างขึ้นใหม่ในภายหลังเพื่อทดแทนการเก็บข้าวไว้ในตัวเรือนเช่นในอดีต

ภาพที่ 17: ภาพลายเส้นแสดงเจ้าของเรือนนาโค และกระบือขึ้นไปอยู่บนเรือนในยามหน้าน้ำจากทะเลสาบหลากท่วม โดยจะให้อยู่ในส่วนที่เป็นเรือนข้าวซึ่งมีโครงสร้างพื้นที่แข็งแรง ต่อมาพื้นที่ส่วนนี้ในภายหลังได้ปรับมาเป็นเรือนรองสำหรับการพักอาศัย

สำหรับเรือนของคุณแจ๊จ สังกษิพย์ เป็นตัวอย่างที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นตัวแทนของเรือนที่มีรากฐานจากเรือนชานาเช่นเดียวกัน ลักษณะการวางผังก็เป็นเรือนที่หันด้านหน้าเรือนไปทางทิศตะวันออกตามแบบแผนจารีตเช่นเดียวกับเรือนที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น แต่สิ่งที่น่าสนใจก็คือ พัฒนาการของรูปทรงสถาปัตยกรรมส่วนที่เป็นเรือนนอนที่ใช้ "หลังคาทรงปั้นหยา (Hipped Roof)" ซึ่งไม่เป็นหลังคาที่ไม่เปิดหน้าจั่ว ซึ่งช่วยป้องกันฝนสาดได้เป็นอย่างดี ตลอดจนการที่ลี้มน้ำจั่วลงยังช่วยให้หลังคาไม่ถล่มโดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีลมพายุรุนแรงเช่นคาบสมุทรมหาสมุทรอินเดีย

จากการศึกษาพบว่า ปรากฏการณ์ของรูปแบบหลังคาทรงปั้นหยาที่เกิดขึ้นในระยะแรกๆ จะถูกนำไปใช้เป็นส่วนหลังคาในเรือนรองก่อน โดยที่ยังคงหลังคาเรือนประธานเป็นหลังคาทรงจั่ว จากการศึกษพบว่า การเข้ามาของหลังคาปั้นหยาในเรือนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ศึกษานั้น จะพบว่าถูกใช้เป็นหลังคาส่วนที่เป็นเรือนรอง ในขณะที่หลังคาเรือนนอนยังเป็นหลังคาจั่วอยู่ สันนิษฐานว่ามีสาเหตุ 2 ประการ คือ (1) เนื่องจากเรือนนอนมักถูกสร้างให้คงทนถาวรก่อนหน้าพื้นที่ส่วนอื่นๆ สำหรับเรือนที่ไม่สามารถก่อสร้างเรือนขนาดใหญ่เพื่อรองรับพื้นที่ใช้สอยในลักษณะต่างๆ ได้พร้อมๆ กัน เนื่องจากข้อจำกัดด้านทรัพยากร วัสดุก่อสร้าง และฐานะทางเศรษฐกิจ และการก่อสร้างเรือนนอนนั้นอยู่ในช่วงเวลาที่มีรูปแบบของเรือนหลังคาทรงจั่วยังเป็นที่ยอมรับ จนกระทั่งเวลาผ่านไปจึงมีการขยับขยายก่อสร้างเรือนเพิ่มเติมตามความต้องการใช้สอยพื้นที่มากขึ้น เช่น ครอบครัวขยายขนาดขึ้น ลูกหลานเติบโตขึ้น หรือ

แม้แต่ว่าครอบครัวมีความมั่งคั่งมากขึ้น ฯลฯ จึงทำให้มีความต้องการพื้นที่ใช้สอยมากขึ้นไปด้วยและมีการก่อสร้างเรือนรองขึ้น ซึ่งในการสร้างเรือนรองนั้นอยู่ในช่วงเวลาที่เรือนที่มีรูปทรงหลังคาแบบปั้นหย่าได้รับความนิยมนั้นมาแล้ว จึงปรากฏเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่มีเรือนนอนเป็นเรือนหลังคาทรงจั่ว และเรือนรองมีหลังคาทรงปั้นหย่า (2) เป็นมูลเหตุที่สืบเนื่องจากประเด็นแรก คือ ในชุมชนมีการขยายเรือนในลักษณะดังกล่าวมากขึ้น และกลายเป็นแบบแผนที่ทำให้เมื่อมีการสร้างเรือนใหม่มีการ "ผลิตซ้ำรูปแบบ (Reproduction)" ดังกล่าว แทนที่จะเป็นเกิดจากการขยายตัวของเรือนดังกล่าวมาข้างต้น

ภาพที่ 18: เรือนของคุณแจ้ สังกัทธิพงษ์ ที่เป็นเรือนชานา แต่ทว่าไปตั้งเรือนอยู่ในสวนจึงปรับตัวให้สอดคล้องกับความรู้สึกปลอดภัยด้วยการปลูกเป็นเรือนที่ยกได้สูงชัน ตลอดจนแสดงให้เห็นพัฒนาการของการสร้างเรือนรองเป็นเรือนหลังคาทรงปั้นหย่า

ในที่นี้ ขอกล่าวถึงที่มาของเรือน "หลังคาทรงปั้นหย่า (Hipped Roof)" ซึ่งมีผู้สันนิษฐานไปในหลายทิศทาง เช่น บ้างว่าเป็นอิทธิพลจากรูปแบบของ "สถาปัตยกรรมแบบตะวันตก (Western Architecture)" หรือบางครั้งเรียกว่า "สถาปัตยกรรมแบบอาณานิคม (Colonial Style)" ซึ่งเมื่อกลับไปพิจารณาในบริบทแวดล้อมของคำดังกล่าว จะเห็นว่าในตะวันตกก็หาได้มีการก่อสร้างสถาปัตยกรรมรูปแบบเช่นนี้ หากแต่เมื่อพิจารณาในพื้นที่ที่ถูกครอบครองโดยชาติมหาอำนาจตะวันตก ทั้งอังกฤษ ฝรั่งเศส รวมทั้งสเปน ดัตช์ และโปรตุเกสที่เคยรุ่งเรืองในอดีต กลับพบว่ามีการก่อสร้างสถาปัตยกรรมแบบนี้จำนวนมาก เช่น ลังกา อินเดียนใต้ มะละกา และหมู่เกาะต่างๆ ในอินโดนีเซีย สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมโดยใช้ฐานคิดจากสถาปัตยกรรมที่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะสภาพอากาศ และวัสดุก่อสร้างในท้องถิ่น จึงเรียกได้ว่าเป็นสถาปัตยกรรมที่ก่อตัวขึ้นผ่านการออกแบบให้สัมพันธ์กับภูมิภาคนั้นๆ ในการศึกษาครั้งนี้จึงมีความเห็นว่าไม่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกได้ และควรเรียกว่า "สถาปัตยกรรมแบบภูมิภาคนิยม (Regional Architecture)"

นอกจากนี้ การก่อสร้างอาคารหลังคาปั้นหย่ายังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ก่อสร้างอย่างแพร่หลายอยู่ในเขตคาบสมุทรม และหมู่เกาะมาตั้งแต่เดิม เนื่องจากภูมิประเทศและภูมิอากาศมีสภาพที่มีความแปรปรวนสูง การใช้หลังคาปั้นหย่าจึงช่วยป้องกันการสาดของฝนมายังตัวอาคารในทิศทางที่ไม่แน่นอนแปรผันไปกับฤดูกาลและสภาพอากาศในแต่ละช่วงเวลา เพราะฉะนั้นจึงสร้างเรือนที่มีหลังคาทรงปั้นหย่าเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวมานั่นเอง

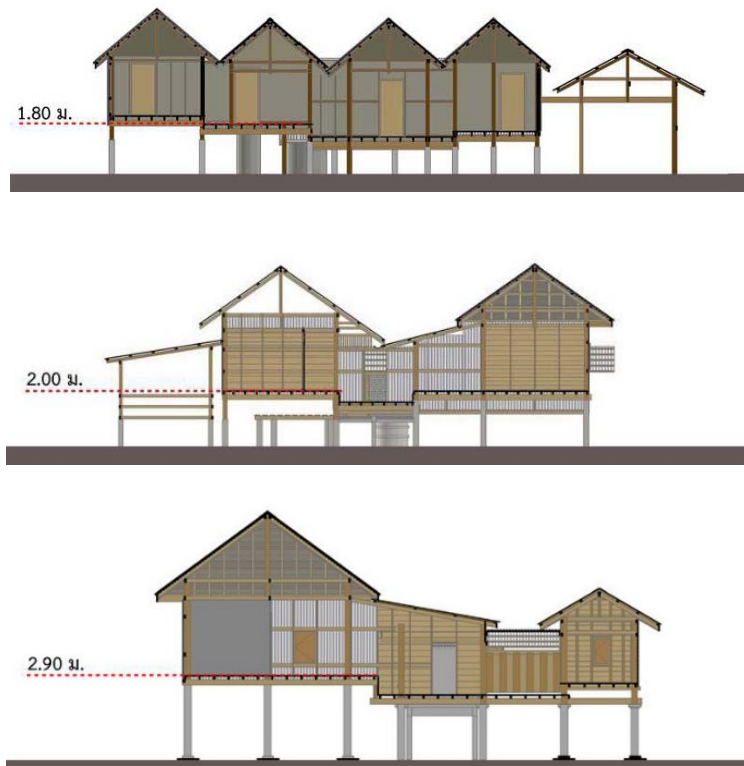
นอกจากนี้ เรือนคุณแจ้ สังกัทธิพงษ์ ยังเป็นตัวอย่างที่น่าสนใจของเรือนที่เริ่มเข้าไปตั้งถิ่นฐานและขยายที่ทำกินไปยังพื้นที่เนินเขา ที่เรียกในภาษาถิ่นได้ว่า "ควน" ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนอาชีพจากชานามาสู่การทำสวนร่วมด้วย ทำให้ก่อสร้างเป็นเรือนยกพื้นสูงกว่าเรือนชานาที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในทุ่งราบ เนื่องจากในอดีตพื้นที่ลุ่มเข้าไปในสวนยางนั้นเชื่อมต่อกับป่าดงบนลาดเชิงเขานั้นยังเต็มไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด รวมไปถึงการตั้งบ้านเรือน

เหล่านี้น้อยไกลจากเพื่อนบ้านมากกว่าการตั้งถิ่นฐานในทุ่งราบ เรือนหลังนี้จึงมีคุณค่าในแง่ของการเป็นประจักษ์หลักฐานที่บอกเล่าชุดความคิดของผู้คนในอดีตที่มีต่อการตั้งถิ่นฐานในสภาพแวดล้อมต่างๆ มิใช่เพียงแต่กล่าวว่าเป็นเรือนยกพื้นสูงเท่านั้น ความสูงของพื้นเรือนจากพื้นดินที่แตกต่างกันยังมีเหตุผล และที่มาที่สัมพันธ์กับบริบทแวดล้อมอีกด้วย

กลุ่มต่อมา คือ “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยชาวประมง” ซึ่งในพื้นที่ศึกษามีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพประมงในทะเลสาบเป็นอาชีพหลักนั้นเกิดขึ้นในภายหลัง เนื่องจากเดิมนั้นการทำนาเป็นอาชีพหลักของทุกครัวเรือนเนื่องจากสามารถจัดการเรื่องความมั่นคงในอาหารได้ อีกทั้งเครื่องมือเครื่องมือ และเรือประมงมีประสิทธิภาพไม่สูงนักเมื่อเทียบกับปัจจุบันจึงไม่สามารถจับสัตว์น้ำได้มากพอที่จะถือเป็นอาชีพหลัก เพราะฉะนั้นในอดีตจึงทำการประมงเป็นกิจกรรมเสริมของชาวชุมชนที่อยู่ริมทะเลสาบเท่านั้น

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ยังพบข้อมูลว่า ในราว 40-50 ปีที่ผ่านมา พื้นที่ว่างเปล่าถูกจับจองมีเจ้าของแทบทั้งสิ้น การขยายตัวของประชากรมีสูงชันจนส่งผลให้ขาดพื้นที่ทำกิน จึงส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนอาชีพมาสู่การทำประมงมากขึ้น ในตำบลหวนโพธิ์ จึงพบทั้งครัวเรือนที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ผูกติดกับการทำนาเพียงอย่างเดียว และครัวเรือนที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ผูกติดกับการทำนาร่วมกับการทำการประมง

นอกจากนี้ กรณีศึกษาเรือนของคุณสนีย์ ขุนพล ยังช่วยขยายพาดานความรู้เรื่องลักษณะการตั้งถิ่นฐานของผู้ประกอบอาชีพประมงขนาดเล็ก ซึ่งแต่เดิมมีภาพการตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกันเป็นชุมชนขนาดใหญ่ตรงบริเวณท่าเรือซึ่งแม่น้ำหรือทะเลมีความลึกมากเพียงพอสำหรับให้เรือขนาดใหญ่เทียบท่าได้ มีที่กำบังคลื่นลม และเป็นจุดที่มีการเชื่อมต่อการคมนาคมในรูปแบบอื่นๆ ได้โดยสะดวกด้วย ซึ่งแหล่งที่มีลักษณะพิเศษดังกล่าวนี้ไม่มากนักจึงทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานกันอย่างหนาแน่น ในขณะที่ชาวประมงในพื้นที่พื้นที่ศึกษานี้ ซึ่งประกอบอาชีพการประมงขนาดเล็กด้วยการจับกุ้ง-ปลาในทะเลสาบ จึงไม่จำเป็นต้องตั้งเรือนอยู่กันอย่างหนาแน่นเป็นชุมชนประมงดังที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า มีการสร้างเรือนไปตั้งอยู่โดดเดี่ยวเช่นเดียวกับเรือนของชาวนา แต่ต้องเป็นพื้นที่ที่มีลำคลองหรือแพรกให้สามารถสัญจรไปมาและเชื่อมไปยังแหล่งประมงได้โดยสะดวก และจะมีการทำสวน และทำนาเป็นอาชีพเสริมด้วย

ภาพที่ 19: ตัวอย่างเรือนที่มีระดับความสูงที่สัมพันธ์กับที่ตั้ง อาชีพของเจ้าของเรือน (ภาพบน) รูปตัดแสดงเรือนของคุณประภาส หัสนันท์ ซึ่งเป็นลักษณะของเรือนชาวนาที่มีอายุเก่าแก่จะเห็นว่าเรือนนอนมีระดับที่สูง 1.80 เมตร (ภาพกลาง) รูปตัดแสดงเรือนของคุณแจ่ม สังข์ทิพย์ ซึ่งเป็นเรือนที่ขยับเข้าไปตั้งถิ่นฐานลึกเข้าไปในสวน แต่ทว่าก็ยังประกอบอาชีพทำนาอยู่ด้วย จะเห็นว่าระดับพื้นเรือนนอนมีความสูงมากขึ้น คือ 2.0 เมตร และ (ภาพล่าง) รูปตัดแสดงเรือนคุณพวน กรกต ที่ตั้งอยู่ในสวนยางที่ตัดขาดออกไปสร้างเรือนอย่างโดดเดี่ยว ทำให้มีการยกพื้นเรือนนอนสูงมากถึง 2.9 เมตร

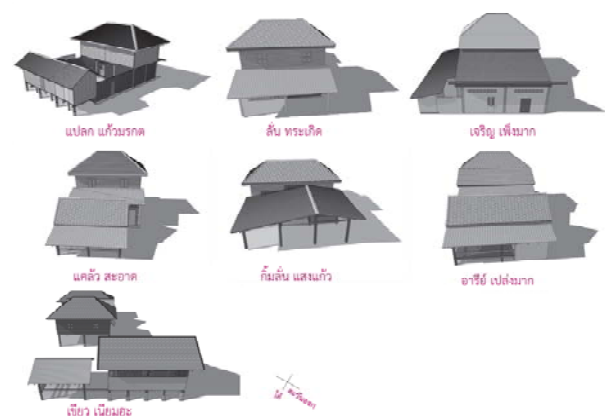
สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าใน ต.จองถนน อ.บางแก้ว: ชุมชนเกษตรกรรม ทำนา และการค้า

ตำบลจองถนน มีพื้นที่ลาดจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออกจนจรดกับทะเลสาบสงขลา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมทำนามาตั้งแต่อดีต ดังปรากฏหลักฐานการตั้งชุมชนมาตั้งแต่ยุคโบราณตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นอย่างช้า ดังปรากฏประจักษ์หลักฐานทางสถาปัตยกรรมของวัดสะทัง และวัดเขียนบางแก้ว พื้นที่บริเวณจองถนนมีความสำคัญเนื่องมาจากสัณฐานของพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นคันดินทอดตัวยาวออกไปยังทะเลสาบจึงขนานนามพื้นที่นี้ว่า “จองถนน”¹¹ และมีลำคลองหลายสาย ทำให้พื้นที่บริเวณนี้ในอดีตทำหน้าที่เป็นจุดเชื่อมต่อที่สำคัญระหว่างการค้ามาคมขนสงทางน้ำในทะเลสาบกับการคมนาคมทางบกเข้าไปยังพื้นที่ตอนในซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนที่ อ.เขาชัยสน ซึ่งที่ตั้งของอำเภอในปัจจุบันอยู่บริเวณสถานีรถไฟ

ในการวิจัยนี้ พบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยที่มีคุณค่า ตรงตามเกณฑ์ที่จะถูกคัดสรรเป็นกรณีศึกษาที่ระบุมารายชื่อจำนวน 7 หลัง คือ 1. เรือนคุณเขียว เนียมฮะ, 2. เรือนคุณกิมลัน แสงแก้ว, 3. เรือนคุณลัน ทรเกิด, 4. เรือนคุณแปลก แก้วมรกต, 5. เรือนคุณอารีย์ เปล่งมาก, 6. เรือนคุณเจริญ เพ็งมาก, 7. เรือนคุณแคล้ว สะอาด ซึ่งสามารถจัดหมวดหมู่ได้เป็น “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยชาวนา” และ “เรือนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยผู้ทำการค้า” ซึ่งต่างเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจ ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

- 1. เขียว เนียมฮะ
- 2. กิมลัน แสงแก้ว
- 3. ลัน ทรเกิด
- 4. แปลก แก้วมรกต
- 5. อารีย์ เปล่งมาก
- 6. เจริญ เพ็งมาก
- 7. แคล้ว สะอาด

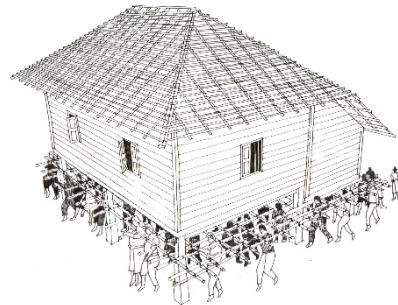

ภาพที่ 20: แผนที่แสดงที่ตั้งเรือนกรณีศึกษา และแบบสถาปัตยกรรมของเรือนกรณีศึกษาที่ตรงตามเกณฑ์จำนวน 7 หลัง ใน ต.จองถนน อ.บางแก้ว จ.พัทลุง

¹¹ จองถนน เป็นคำเก่า หมายถึง การถมดินลงในทะเลหรือท้องน้ำเพื่อเป็นถนน ดังเหตุการณ์ในรามเกียรติ์ตอนหนุมานจองถนน ที่ว่าด้วยเหตุการณ์ที่หนุมานบัญชากองทัพให้ขนดินและหินถมลงในมหาสมุทรเพื่อเชื่อมไปยังกรุงลงกา ซึ่งคำดังกล่าวนี้ทำให้สันนิษฐานว่าอาจเป็นคันดินที่สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการสัญจรมาตั้งแต่โบราณ

สำหรับตัวอย่างของ “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยชาวนา” ที่พบในพื้นที่ศึกษาและมีความน่าสนใจอย่างยิ่ง คือ เรือนคุณเขียว เนียมชะ เป็นกรณีศึกษาของเรือนที่น่าสนใจ คือ เป็นเรือนประกอบขึ้นจากเรือนจากสองแหล่ง คือ “เรือนริมเล” และ “เรือนบนควน” กล่าวคือ เรือนหลังซ้ายมือเป็นเรือนนอนดั้งเดิมที่ย้ายมาจากพื้นที่ริมทะเลสาบสงขลาเนื่องจากประสบโจรภัยที่ชุกชุมในอดีต และย้ายมาด้วยวิธีการที่เรียกว่า “หามเรือน” โดยเรือเฉพาะกระเบื่องมุงหลังคาทรงเท่านั้นไม่ได้ถอดหรือโครงสร้างใดๆของเรือนลงเลย จากนั้นจึง “ออกปาก” ให้อาณาญาติมิตรมาช่วยกันย้ายเรือนมาที่ตั้งใหม่ที่ห่างจากที่ตั้งเดิมนับสิบกิโลเมตร ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่าสนใจและเป็นวิธีการย้ายเรือนของภาคใต้ของไทย ตลอดจนพื้นที่คาบสมุทร และหมู่เกาะมาตั้งแต่ในอดีต เนื่องจากเรือนปลูกสร้างบนเสาที่ตั้งวางบนตอม่อหิน ไม่ได้ฝังเสาเรือนลงพื้นดินจึงทำให้สามารถยกย้ายได้ต่างไปจากเรือนที่ฝังเสาเรือนลงพื้นดินที่หากจะมีการย้ายที่ตั้งจะต้องมีการรื้อเรือนลงแล้วนำไปประกอบยังที่ใหม่

ในขณะที่เรือนทางขวามือนั้นเป็นเรือนที่รื้อจากที่อื่นมาปลูกสร้างใหม่เมื่อครอบครัวขยายขนาดขึ้น ซึ่งเรือนที่ซื้อมานี้แต่เดิมเป็นปลูกอยู่บนเนินเขาที่เรียกในภาษาถิ่นได้ว่า “ควน” ซึ่งเดิมเป็นเรือนของชาวสวน เรียกการรื้อเรือนลงแล้วย้ายในภาษาถิ่นได้ว่า “ลายมา” นอกจากนี้ จะเห็นว่าบานหน้าต่างมีขนาดเล็ก และอยู่สูงจากระดับพื้นเรือนก็มีเหตุผลเนื่องจากความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินนั่นเอง และพื้นที่ส่วนชานที่เชื่อมระหว่างเรือนทั้งสองหลังนั้นแต่เดิมไม่ได้มีหลังคาคลุมเพ็ญจะมามุงหลังคาสังกะสีในชั้นหลัง เพื่อรักษาพื้นไม้กระดานไม้เคี่ยมที่มีมูลค่าและนับวันจะหาได้ยากขึ้น

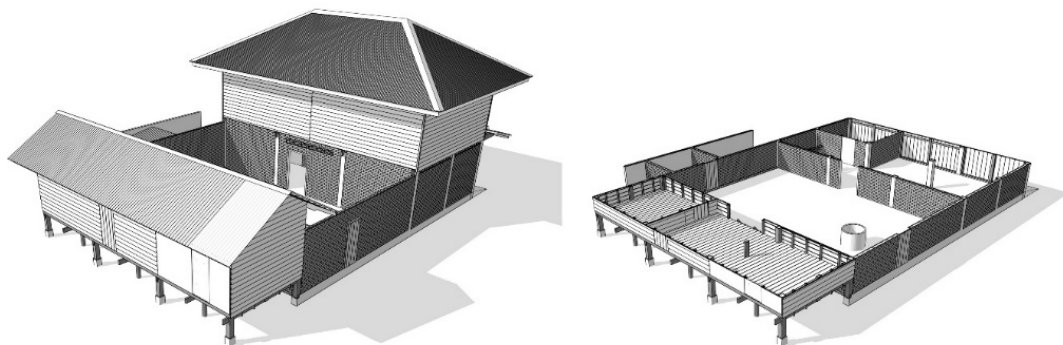
ห้องข้าว เรียกในภาษาถิ่นได้ว่า “เรือนข้าว”

เรือนที่ “หามมา”

เรือนที่ “ลายมา”

ภาพที่ 21: (บนซ้าย) เรือนคุณเขียว เนียมชะ ในปัจจุบัน (บนขวา) ภาพจำลองการยกย้ายเรือนมาจากพื้นที่ริมทะเลสาบเพื่อมาสร้างใหม่ยังสถานที่ปัจจุบัน (ล่าง) ภาพสามมิติแสดงเรือนคุณเขียว เนียมชะ

สำหรับตัวอย่างของ “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยผู้ทำการค้า” เป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจในพื้นที่ศึกษา ซึ่งพบประมาณ 20 หลัง หากสามารถสำรวจและสัมภาษณ์ได้เพียง 6 หลัง ซึ่งเป็นเรือนที่มีผู้อยู่อาศัยและเรือนส่วนใหญ่จะถูกปิดร้างไปโดยไม่มีผู้อยู่อาศัย ทำให้ทราบว่าชุมชนในบริเวณนี้เคยมีความรุ่งเรืองมาในอดีตในฐานะของชุมชนศูนย์กลางการเชื่อมต่อระหว่างเส้นทางคมนาคมทางน้ำในทะเลสาบ และการคมนาคมทางบกของชุมชนเขาชัยสน แต่ทว่าปัจจุบันได้ซบเซาลงไปแล้ว ความน่าสนใจของเรือนในกลุ่มนี้ คือ หากดูรูปลักษณะภายนอกของเรือนจะเห็นว่าเป็นเรือนที่มีหลังคาปั้นหย่าที่คล้ายคลึงกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยทั่วไปดังที่กล่าวมาข้างต้น แต่เมื่อพิจารณาในผังของเรือนจะพบว่า เป็นเรือนที่สะท้อนให้เห็นลักษณะของการวางผังแบบ “เรือนในวัฒนธรรมจีน” ที่มีการวางผังเรือนที่แบ่งพื้นที่ด้านหน้าออกเป็น 3 ห้องเสา และด้านหลังมีลานโล่ง (Court) ที่มีบ่อน้ำอยู่ที่ลานดังกล่าวด้วย นับเป็นพัฒนาการของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยที่สำคัญในพื้นที่ที่เป็นการบูรณาการแนวความคิดในการวางผังเรือนแบบจีนมาสู่ภายใต้รูปทรงของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยที่มีหลังคาแบบปั้นหย่าที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

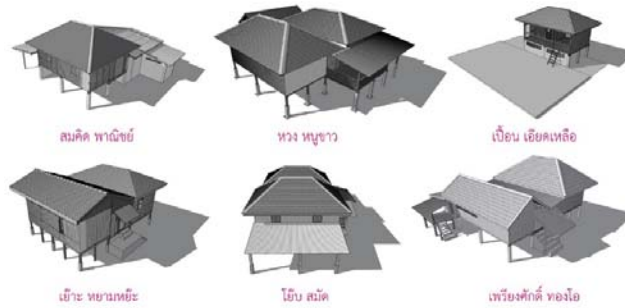

ภาพที่ 22: (ซ้าย) ภาพสามมิติแสดงเรือนกรณีศึกษาของคุณแปดก แก้วมรกต ซึ่งเมื่อมองรูปลักษณะภายนอกจะเห็นว่าเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยที่มีหลังคาปั้นหย่าเช่นเรือนทั่วไป แต่เมื่อพิจารณาผังของเรือนแล้วจะเห็นว่ามีผังวางผังของเรือนแบบเรือนในวัฒนธรรมจีน

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าใน ต.ฝาละมี อ.ปากพะยูน: เรือนมุสลิม และเรือนพุทธที่เป็นเรือนหอ

ตำบลฝาละมี เป็นชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานมาอย่างยาวนานในพื้นที่เขต อ.ปากพะยูน ซึ่งถือได้ว่าอำเภอที่มีชาวมุสลิมตั้งถิ่นฐานอยู่มากที่สุดในจังหวัดพัทลุง ซึ่งอำเภอปากพะยูนนี้ตั้งอยู่ริมทะเลสาบสงขลาซึ่งมีลักษณะเป็นช่องแคบที่เป็นจุดเชื่อมต่อกันระหว่างทะเลสาบสงขลาตอนกลางและตอนล่าง จึงทำให้บริเวณนี้เป็นจุดที่มีสัตว์น้ำชุกชุมมากจึงมีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวประมงและพัฒนาขึ้นกลายเป็นเมืองขนาดใหญ่ในปัจจุบัน

ในการศึกษาวิจัยนี้ พบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยที่มีคุณค่า ที่ตรงตามเกณฑ์การคัดสรรเป็นกรณีศึกษาจำนวน 6 หลัง คือ 1. เรือนคุณไยบ สมัด, 2. เรือนคุณเฝ้าะ แหมมหย๊ะ, 3. เรือนคุณหวง หนูขาว, 4. เรือนคุณเป็อน เอียดเหลือ, 5. เรือนคุณสมคิด พาณิชย์, 6. เรือนคุณเพรียงศักดิ์ ทองโอ ซึ่งแบ่งกรณีศึกษาที่น่าสนใจดังกล่าวออกเป็น 2 กลุ่ม คือ “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยชาวมุสลิม” และ “เรือนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยชาวพุทธที่เป็นเรือนหอ” ซึ่งต่างเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจ ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

ภาพที่ 23: แผนที่แสดงที่ตั้งเรือนกรณีศึกษา และแบบสถาปัตยกรรมของเรือนกรณีศึกษาที่ตรงตามเกณฑ์จำนวน 6 หลัง ใน ต.ผาละมี อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง

สำหรับ “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยชาวมุสลิม” เนื่องจากท้องที่ อ.ปากพะยูนมีการตั้งถิ่นฐานของชาวมุสลิมที่มีระยะเวลาตั้งถิ่นฐานยาวนาน ทั้งนี้ มีสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัย ในชุมชนบ้านบางม่วง หมู่ 3 ต.ผาละมี ซึ่งเป็นชุมชนที่มีเศรษฐกิจเกี่ยวเนื่องกับการประมง เนื่องจากตั้งอยู่ริมคลองบางม่วงซึ่งเชื่อมต่อออกไปยังทะเลสาบปากพะยูนอันอุดมไปด้วยสัตว์น้ำประเภทต่างๆ อีกทั้งการประกอบอาชีพประมงซึ่งนับว่ามีรายได้สูงกว่าชาวนาจึงมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยสูงขึ้นตามไปด้วย จากการศึกษาพบว่า มีสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด คงเหลือเพียง 2 หลัง ที่ทางโครงการวิจัยได้ทำการศึกษาเชิงลึก คือ เรือนของคุณโยบ สมัด และเรือนของคุณเม๊าะ ทยามหะยะ ซึ่งกรณีศึกษาทำให้ข้อมูลของสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นชาวมุสลิมที่น่าสนใจ 2 ประการ ในแง่ของการตั้งถิ่นฐาน คือ เรือนมุสลิมเก่าแก่ที่พบในพื้นที่ศึกษาจะหันหน้าเรือนไปทางทิศตะวันออก โดยมีเรือนนอนอยู่ทางฟากซ้ายมือ และส่วนเรือนนอนเป็นหลังคาทรงจั่ว ในขณะที่เรือนรองมีหลังคาทรงปั้นหยา ดังเรือนของคุณเม๊าะ ทยามหะยะ ซึ่งเป็นแบบแผนเดียวกันกับเรือนชาวพุทธดั้งเดิมศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว และสำหรับเรือนมุสลิมที่ตั้งอยู่ติดกับเส้นทางสัญจรทั้งทางน้ำ และทางบกจะให้ความสำคัญกับเส้นทางสัญจรโดยหันหน้าเรือนสัมพันธ์กับเส้นทางสัญจร ดังเรือนของคุณโยบ สมัด ซึ่งเรือนกรณีศึกษาทั้ง 2 นี้เป็นเรือนที่มีการก่อสร้างใกล้เคียงกัน

สำหรับ “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยชาวพุทธที่เป็นเรือนหอ” นับเป็นรูปแบบกรณีศึกษาที่น่าสนใจในชุมชนหมู่บ้านผาละมี ต.ผาละมี อ.ปากพะยูน เนื่องจากการศึกษาพบเรือนที่อยู่อาศัยจำนวนมากที่ยังคงรักษาเรือนไว้ได้เป็นอย่างดี จนเป็นที่น่าแปลกใจ ซึ่งตรงกับเกณฑ์ในการคัดสรรสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยที่มีคุณค่าตรงตามเกณฑ์การคัดสรร เช่น เรือนของคุณเพียงศักดิ์ ทองโอ, เรือนของคุณหวง หนูขาว, เรือนของคุณเบ็อน เอียดเหลือ, และเรือนของคุณสมคิด พาณิษฐ์ ซึ่งจากการลงภาคสนามสำรวจจริงวัด และสัมภาษณ์เจ้าของเรือนได้ข้อมูลว่าสาเหตุที่มีการดูแลรักษาเรือนเป็นอย่างดี เป็นอย่างดี ในขณะที่มีผู้อยู่อาศัยเป็นผู้สูงอายุเพียง 2 คน หรือคนเดียว ได้ความว่าเรือนกรณีศึกษาเหล่านี้เป็น “เรือนตก”¹² ที่หมายความว่าเรือนหอที่เป็นสินสอดที่ฝ่ายชายสร้างขึ้นด้วยน้ำพักน้ำแรงในที่ดินของฝ่ายหญิง จากมูลเหตุดังกล่าวจึงทำให้เรือนที่เป็น “เรือนตก” ได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดี ซึ่งแม้ว่าในเรือนบางหลังจะมีผู้อยู่อาศัยกันเพียงผู้อยู่อาศัยสองคนสามี-ภรรยา หรือบางเรือนที่มีใครคนใดคนหนึ่งเสียชีวิตไปก่อนหน้า แต่ทว่าเรือนตกหลังนั้นก็ยังได้รับการดูแลรักษาไว้เป็นอย่างดีเพราะเป็นเรือนแห่งความผูกพัน

¹² คำว่า “ตก” นั้นมีความหมายว่า การตัดสินใจใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ตรงกับคำในปัจจุบันว่า “ตกลง” หรือ “ตกลงปลงใจ”

8.3 สรุปพัฒนาการพัฒนารูปแบบทางสถาปัตยกรรมของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัย

จากการศึกษาเชิงลึกในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในเขตจังหวัดพัทลุง เพื่อทำการศึกษารวม และสังเคราะห์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยเป็นผลิตทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของผู้คน ทั้งนี้ในแต่ละพื้นที่เมื่อผู้วิจัยได้รับการบ่งชี้แหล่งที่มีการตั้งถิ่นฐานเก่าแก่และต่อเนื่อง ซึ่งได้รับข้อมูลดังกล่าวจากการทบทวนวรรณกรรม และสารสนเทศต่าง ๆ ผสานกับการศึกษาผ่านแผนที่ และภาพถ่ายดาวเทียม เพื่อวิเคราะห์ลักษณะภูมิประเทศที่คาดว่ามีการตั้งถิ่นฐานยาวนาน และประสานงานกับหน่วยงานส่วนท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น ปราชญ์ท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายของผู้สูงอายุ จนได้มาถึงแหล่งที่มีการตั้งถิ่นฐานเก่าแก่และต่อเนื่อง ซึ่งในการศึกษาดังกล่าวจำเป็นต้องใช้เรือนกรณีศึกษาในการทำวิจัยจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ครอบคลุมความหลากหลายทางวัฒนธรรมตลอดจนรูปแบบทางสถาปัตยกรรม เพื่อให้การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และสรุปผล ค้นพบองค์ความรู้ว่าด้วยพัฒนาการ และรูปแบบของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าในจังหวัดพัทลุง

ทั้งนี้ ในการวิจัยมีกระบวนการคัดสรรกรณีศึกษา “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยทรงคุณค่า” ตามเกณฑ์ 6 ข้อ ซึ่งกรณีศึกษาที่ได้รับการคัดสรรเพื่อทำการศึกษาเชิงลึกนั้นก็คือ “เรือนเก่า” ในภาษาถิ่นได้ว่า “เรือนแต่แรก” ซึ่งเต็มไปด้วยคุณค่าในหลากหลายมิติ ในการศึกษาที่ยังมุ่งศึกษา “ที่อยู่อาศัย หรือบ้านที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ รวมไปถึงเป็นภาพสะท้อนให้เห็นสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม ของชุมชนนั้นๆ”

การลงภาคสนามแต่ละชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในเขตจังหวัดพัทลุง แม้ว่าจะไม่ได้ทำการศึกษาเชิงลึกด้วยวิธีการสำรวจจริงวัด และการสัมภาษณ์เจ้าของเรือนทุกหลังในชุมชน แต่ผู้วิจัยคัดสรรด้วยการประเมินด้วยเครื่องมือสำรวจขั้นพื้นฐาน (Basic Survey) ก่อนที่จะใช้เกณฑ์ 6 ข้อมาเป็นตัวบ่งชี้เพื่อคัดเลือกกรณีศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าเพื่อทำการศึกษาเชิงลึก ทั้งนี้ มีเรือนที่ได้รับการคัดเลือกทั้งสิ้น 58 หลัง ที่มีคุณค่าตามเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่ง หรือหลายข้อ จากเกณฑ์รวมทั้งสิ้น 6 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ คือ เรือนใน อ.ควนขนุน คือ ต.พนางตุง 9 หลัง, ต.ทะเลน้อย 3 หลัง, อ.เมืองฯ คือ เทศบาลลำปำ 19 หลัง, ต.ลำปำ 3 หลัง ต.หานโพธิ์ 7 หลัง อ.เมืองฯ, อ.เขาชัยสน คือ ต.คลองขุด 1 หลัง, ต.จองถนน 7 หลัง, อ.บางแก้ว คือ ต.นาปะขอ 3 หลัง, อ.ปากพะยูน คือ ต.ผาละมี จำนวน 6 หลัง

จากการวิจัยยังมีข้อสังเกตว่า อาชีพของเจ้าของเรือนกรณีศึกษามีทั้ง การทำนา การทำสวนผลไม้ การทำสวนยาง การประมง การค้า ซึ่งในอดีตนั้นแต่ละครัวเรือนจะมีอาชีพหลักที่ค่อนข้างชัดเจน โดยเฉพาะ “เรือนชวาเนา” ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเป็นอาชีพที่สัมพันธ์กับเรือนที่มีแบบแผนที่ชัดเจน แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันนั้นไม่สามารถจำแนกเรือนออกเป็นอาชีพได้อย่างตรงไปตรงมานัก เนื่องจากแต่ละครัวเรือนนั้นได้ประกอบอาชีพที่หลากหลายแตกต่างไปจากบริบทของอดีตโดยสิ้นเชิง

และจากการศึกษาวิจัยได้จำแนกเรือนตามบริบทแวดล้อมที่ส่งผลต่อพัฒนาการทางสถาปัตยกรรมได้ดังต่อไปนี้ คือ “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่แสดงความสัมพันธ์กับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทยภาคกลาง” และ “รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยที่มีพัฒนาการของรูปแบบภายใต้บริบทแวดล้อมของพื้นที่” ทั้งนี้สามารถจำแนกพัฒนาการของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมโดยสังเขปได้ดังต่อไปนี้ คือ

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่แสดงความสัมพันธ์กับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทยภาคกลาง

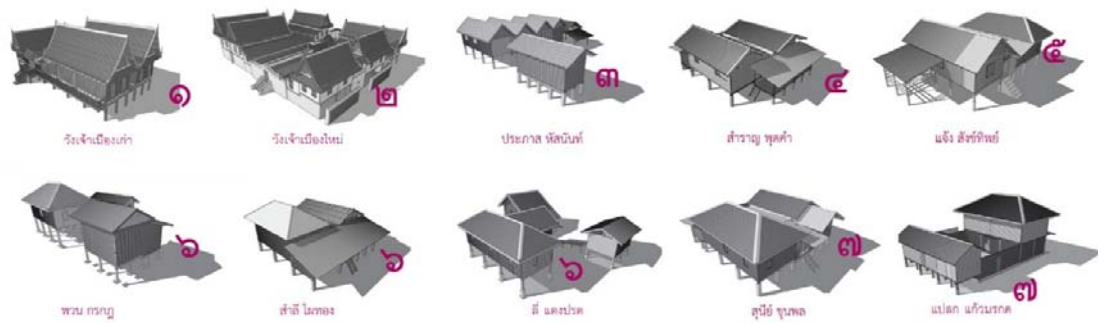
1. เรือนอายุประมาณ 140 ปี ดังตัวอย่าง “เรือนเจ้าเมืองพัทลุงหลังเก่า (เรือนหมายเลข 1 ภาพที่ 24)” ได้รับอิทธิพลจากเรือนไทยภาคกลางอย่างชัดเจนดังที่ปรากฏเป็นรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

2. เรือนอายุประมาณ 120 ปี ดังตัวอย่าง “เรือนเจ้าเมืองหลังใหม่ (เรือนหมายเลข 2 ภาพที่ 24)” แม้ว่าจะมีอายุในการก่อสร้างหลังจากเรือนเจ้าเมืองหลังเก่าไม่นานนัก แต่ทว่ามีการปรับเปลี่ยนรูปทรง และวัสดุก่อสร้างให้เหมาะสมกับภูมิประเทศที่มีฝนชุกและลมแรง ด้วยลดความสูงของหน้าจั่วลง ใช้ฝาผนังไม้ไผ่สานฉาบปูน และทำชานเป็นเครื่องก่อเพื่อความทนทานกว่าชานไม้เคี่ยมที่เป็นที่นิยม

รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยที่มีพัฒนาการของรูปแบบภายใต้บริบทแวดล้อมของพื้นที่

3. เรือนอายุประมาณ 80-100 ปี ดังตัวอย่าง “เรือนคุณประภาส หัสนันท์ (เรือนหมายเลข 3 ภาพที่ 24)” เป็นเรือนชานา ยังให้ความสำคัญของทิศตะวันออกตามคติความเชื่อ ทางขวามือหรือทางทิศใต้ คือ เรือนนอน หลังคาเรือนนอน และเรือนรองเป็นหลังคาทรงจั่ว แต่ลดความสูงของหน้าจั่วลงมาก เพื่อลดการต้านแรงลม ฝาผนังส่วนเรือนนอนใช้สังกะสีที่นำเข้ามาจากปิ่นัง และมาขายที่สงขลา และเจ้าของเรือนในอดีตได้ไปซื้อหามาใช้เป็นวัสดุผนังเรือนนอนมาตั้งแต่แรกสร้าง
4. เรือนอายุประมาณ 60-80 ปี ดังตัวอย่าง “เรือนคุณสำราญ พุดดำ (เรือนหมายเลข 3 ภาพที่ 24)” เป็นตัวอย่างของเรือชาวประมง จะเห็นได้ว่ายังให้ความสำคัญของทิศตะวันออกตามคติความเชื่อทางซ้ายมือหรือทางทิศใต้เป็นเรือนนอน ทางทิศเหนือเป็นเรือนรองซึ่งทั้งสองเรือนมีหลังคาทรงจั่ว แต่ทว่าเรือนมีขนาดเล็กลงมากเพราะไม่ได้เป็นเรือนสำหรับครอบครัวขยายเช่นครอบครัวชานา แต่มีการต่อเติมพื้นที่นั่งเป็นชานที่มีหลังคาทรงเพิงคลุม
5. เรือนอายุประมาณ 50-60 ปี ดังตัวอย่าง “เรือนคุณแจ้ง สังข์ทิพย์ (เรือนหมายเลข 5 ภาพที่ 24)” เป็นตัวอย่างเรือนที่แสดงให้เห็นถึงบริบทของการแสวงหาที่ทำกินใหม่ เนื่องจากที่ราบลุ่มสำหรับการทำนา และที่ริมทะเลสาบสงขลาถูกจับจองไปจนหมดสิ้น จึงผลักดันให้มีการเข้าไปตั้งถิ่นฐานตรงที่ลาดเชิงเขาเพื่อประกอบอาชีพทำสวนเพิ่มเติม นอกเหนือไปจากการทำนา ยังมีคอกโค-กระบืออยู่ด้านข้างเรือนนอน ซึ่งเป็นพัฒนาการในขั้นหลังที่ค้ำจนถึงสุลักษณ์ะ ตลอดจนบ้านเมืองมีความสงบเรียบร้อยมากขึ้นโดยไม่มีการลักวัวควายมากเช่นในอดีต นอกจากนี้ จะเห็นว่าสัดส่วนของเรือนจะดูแปลกตามากขึ้น เนื่องจากยกใต้ถุนสูงมากขึ้นไปตามสำนึกเรื่องความปลอดภัย
6. เรือนอายุประมาณ 40-50 ปี จะมีความหลากหลายของตัวอย่างเนื่องจากระบบสังคมวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษามีความซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากการเพิ่มจำนวนประชากรและการพัฒนาที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดความหลากหลายของรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ดังตัวอย่างของ “เรือนคุณพวน กรกต (เรือนหมายเลข 6 ภาพที่ 24)” เป็นตัวอย่างของเรือนที่ผู้อยู่อาศัยที่แม้ว่าจะมีการทำนาอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก เนื่องจากมีเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ คือ การทำสวนยางคู่ไปด้วย จึงเป็นเหตุให้มีไปบุกเบิกพื้นที่เพื่อการตั้งถิ่นฐานห่างไปจากทะเลสาบมากขึ้นโดยขยับเข้าไปยังที่ลาดเชิงเขาที่อยู่ตอนใน ทำให้เรือนกลุ่มนี้จะมีการยกใต้ถุนที่สูงมากด้วยสำนึกเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และมีความนิยมในการสร้างหลังคาเรือนนอนเป็นหลังคาแบบปั้นหยามากขึ้น สำหรับ “เรือนของคุณสำลี ไม้ทอง (เรือนหมายเลข 6 ภาพที่ 24)” เป็นเรือนที่สะท้อนให้เห็นความนิยมในการใช้หลังคาปั้นหยามาเป็นหลังคาส่วนเรือนนอน และมีชานนั่งเล่นหน้าบ้าน และ “เรือนของคุณลี แดงปรด (เรือนหมายเลข 6 ภาพที่ 24)” มีประวัติว่าเป็นเรือนของผู้นำชุมชน ทำให้มีการก่อสร้างเรือนมีลักษณะพิเศษ คือแม้ว่าจะมีหลังคาแบบปั้นหยา แต่ยกมุขด้านหน้าเพื่อแสดงให้เห็นถึงรูปลักษณ์ของเรือนที่ซับซ้อนขึ้นตามศักดิ์ของเจ้าของเรือนในฐานะของผู้นำชุมชนนั่นเอง

7. เรือนอายุประมาณ 30-40 ปี ในช่วงเวลาดังกล่าวชุมชนท้องถิ่นมีความเปลี่ยนแปลงมากขึ้นตามบริบทแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอกชุมชนที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ในช่วงเวลานี้เริ่มมีการย้ายถิ่นฐานข้ามพื้นที่ไปแสวงหาที่ทำกินใหม่ๆ ทำให้มีเรือนเก่าถูกขายด้วยเจ้าของย้ายถิ่นฐานใหม่ หรือมีการฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นก็จะปลูกเรือนใหม่ตามสมัยนิยม กรณีศึกษาที่น่าสนใจดังตัวอย่างของ “เรือนคุณสุนีย์ ชุนพล (เรือนหมายเลข 7 ภาพที่ 24)” ซึ่งเรือนที่นำมาปลูกสร้างนั้นไปซื้อเรือนเก่ามาจากแหล่งอื่นๆ ซึ่งทั้งสองหลังต่างเป็นเรือนนอน เมื่อนำมาปลูกสร้างเป็นเรือนใหม่จึงมีการกลับผังเรือนใหม่มาใช้ชานร่วมกันนับว่าเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจอย่างยิ่ง นอกจากนี้ ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการพัฒนาพื้นที่ด้วยการตัดถนนเพื่อเชื่อมโยงชุมชนต่างๆ ที่ตั้งกระจายตัวอยู่ริมทะเลสาบเข้าด้วยกัน ทำให้เป็นจุดเริ่มต้นให้กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนเข้ามาจับจองพื้นที่ริมถนนเพื่อปลูกเรือนที่เป็นทั้งที่อยู่อาศัยและค้าขาย ซึ่งเมื่อมองรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเพียงภายนอกจะดูประหนึ่งว่าเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยที่พัฒนาการขึ้นจากบริบทดั้งเดิม หากแต่เมื่อพิจารณาในผังของเรือนจะพบว่าเป็นเรือนในวัฒนธรรมจีน ดังตัวอย่างของ “เรือนคุณแปลก แก้วมรกต (เรือนหมายเลข 7 ภาพที่ 24)”

ภาพที่ 23: ภาพสามมิติแสดงพัฒนาการทางรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในพื้นที่จังหวัดพัทลุง

8.5 เกณฑ์ในการคัดเลือกกรณีศึกษา

ในการดำเนินการศึกษาในขั้นตอนนี้ เป็นการประชุมร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัย กับคณะกรรมการผู้แทนจากการเคหะแห่งชาติ และที่ปรึกษาของโครงการวิจัย ในการกำหนดเกณฑ์ในการคัดสรรสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยทรงคุณค่า พื้นที่กรณีศึกษาในเขตการปกครองของจังหวัดพัทลุง เพื่อคัดเลือกกรณีศึกษาที่เหมาะสมแก่นำมาศึกษาเชิงลึก ทั้งการศึกษาบริบทแวดล้อมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรือนกรณีศึกษา ตลอดจนการสำรวจจริงวัด เพื่อจัดทำแบบสถาปัตยกรรม และแบบคอมพิวเตอร์สามมิติ ทั้งนี้สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่เลือกเป็นกรณีศึกษา จะต้องมีความสมบูรณ์เข้าเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่ง หรือหลายข้อ ตามหลักเกณฑ์การคัดเลือกดังต่อไปนี้

เกณฑ์ข้อที่	คำอธิบายเกณฑ์
1	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่มีอายุการก่อสร้างเก่าแก่ และเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่ง (Rarity) ซึ่งเป็นตัวแทนของรูปแบบ และพัฒนาการของที่อยู่อาศัยของภาคใต้
2	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่เป็นตัวอย่างอันโดดเด่น หรือมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนของเรือนพื้นถิ่นภาคใต้
3	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงการปรับตัวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศ และภูมิประเทศ ภูมิอากาศอันมีลักษณะเฉพาะของภาคใต้
4	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับวิถีทางวัฒนธรรมของภาคใต้
5	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับอาชีพอันเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้
6	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการก่อสร้าง และการใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่น อันเป็นลักษณะเฉพาะของภาคใต้

8.6 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยเพื่อเป็นตัวแทนในการศึกษาเชิงลึก

จากเกณฑ์ 6 ข้อ ทางผู้วิจัยได้ประชุมร่วมกับคณะกรรมการจากการเคหะแห่งชาติ และที่ปรึกษาโครงการ ได้ร่วมการคัดสรรกรณีศึกษาเพื่อทำการศึกษาเชิงลึก โดยพิจารณาจากการเฉลี่ยค่าน้ำหนักที่คิดจากเกณฑ์ข้อต่างๆ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตาราง 3-1: ตารางแสดงเรือนกรณีศึกษาที่ผ่านการคัดสรรว่าเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่สัมพันธ์กับเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่ง หรือหลายข้อจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทั้งสิ้น 6 ข้อ

ลำดับ	ชื่อ-สกุลเจ้าของ	ที่ตั้ง	เกณฑ์ข้อที่					
			1	2	3	4	5	6
1	แจ้ง เวชมงคล	เลขที่ 71 เทศบาลเมืองพัทลุง ตำบลลำปำ อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง		●	●		●	●
2	สมศรี กิมม่วง	เลขที่ 79 เทศบาลเมืองพัทลุง ตำบลลำปำ อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง		●	●	●		
3	เมียน เดชเอี่ยม	เลขที่ 98 เทศบาลเมืองพัทลุง ตำบลลำปำ อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง			●		●	●

4	สมาน อธิธฤทธิ์	เลขที่ 39 เทศบาลเมืองพัทลุง ตำบลลำปำ อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง	●	●	●	●	●	●
5	วังเจ้าเมือง	เทศบาลเมืองพัทลุง ตำบลลำปำ อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง	●	●		●		●
6	จันทร์เพ็ญ หมวดจันทร์	เลขที่ 7 หมู่ที่ 5 ตำบลลำปำ อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง			●	●		●
7	งามพิศ ทับทิม	เลขที่ 175 หมู่ที่ 5 ตำบลลำปำ อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง			●	●	●	●
8	ประพาส หัสนันท์	เลขที่ 58 หมู่ที่ 6 ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง	●	●	●	●	●	●
9	สำราญ พุดคำ	เลขที่ 106 หมู่ที่ 6 ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง			●	●	●	●
10	แจ่ม สัจชีพย์	เลขที่ 26 หมู่ที่ 7 ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง				●	●	●
11	พวน กรกฎ	เลขที่ 93 หมู่ที่ 7 ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง	●	●	●	●	●	●
12	แคล้ว สะอาด	เลขที่ 32/2 หมู่ที่ 3 ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง				●	●	●
13	อารีย์ เปล่งมาก	เลขที่ 64 หมู่ที่ 3 ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง				●	●	●
14	ลั่น ทรเกิด	เลขที่ 68 หมู่ที่ 3 ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง			●	●	●	●
15	เขี้ยว ยามะ	เลขที่ 86 หมู่ที่ 3 ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง	●	●	●	●	●	●
16	สุนีย์ ขุนพล	เลขที่ 76 หมู่ที่ 3 ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง				●	●	●
17	ลี แดงปรด	เลขที่ 40 หมู่ที่ 2 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง	●	●	●	●	●	●
18	วิลาวรรณ คงอินทร์	เลขที่ 41 หมู่ที่ 2 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง				●	●	●
19	เสรี รักดำ	เลขที่ 52 หมู่ที่ 2 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง			●	●	●	●
20	สมพิศ ทองพุลเอียด	เลขที่ 47 หมู่ที่ 2 ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง			●	●	●	●
21	ลำดวน แก้วเศส	เลขที่ 46 หมู่ที่ 2 ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	●	●	●	●	●	●
22	เป็อน แก้วบุญสง	เลขที่ 65/1 หมู่ที่ 1 ตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง			●	●	●	●

23	บัว ชุ่นเซ่ง	เลขที่ 55 หมู่ที่ 2 ตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง			●	●		●
24	อุ้นจิต ฉางดำ	เลขที่ 57 หมู่ที่ 2 ตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง			●	●	●	
25	หวง หนูขาว	เลขที่ 71 หมู่ที่ 1 ตำบลฝาละมี อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง			●	●	●	●
26	เพรียงศักดิ์ ทองโอ	เลขที่ 347 หมู่ที่ 1 ตำบลฝาละมี อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง			●	●	●	●
27	มุฮัมหมัด โย็บ สมัด	เลขที่ 100 หมู่ที่ 3 ตำบลฝาละมี อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง		●	●	●		●

จากเรือนกรณีศึกษาทั้ง 27 หลัง (ตารางที่ 3-1) ซึ่งเป็นเรือนที่ผ่านการคัดสรรว่าเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่สัมพันธ์กับเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่ง หรือหลายข้อจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทั้งสิ้น 6 ข้อ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ประชุมร่วมกับคณะกรรมการจากการเคหะแห่งชาติ ร่วมกันพิจารณาจากการเฉลี่ยค่าน้ำหนักที่คิดจากเกณฑ์ข้อต่างๆ เพื่อหาเรือนที่มีคุณค่าร่วมกันสูงที่สุด รวมไปถึงมีความน่าสนใจ เช่น เรือนที่มีความสัมพันธ์กับศาสนา และเรือนที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะอาชีพที่มีความเฉพาะเจาะจงของภาคใต้ ตลอดจนเป็นเรือนที่เป็นตัวอย่างที่ทำได้ยากยิ่ง และอยู่บนภาวะเสี่ยงต่อการถูกรื้อถอนซึ่งจะทำให้ชุดความรู้บางส่วนขาดตอนไป

ทั้งนี้ ได้พิจารณาคัดเลือกเรือนกรณีศึกษาเพื่อจัดทำแบบสถาปัตยกรรม 2 มิติ จำนวน 16 หลัง โดยมีค่าน้ำหนักของคุณค่าจากเกณฑ์ทั้ง 6 ข้อ เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังมีรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตาราง 3-2: ตารางแสดงเรือนกรณีศึกษาที่ผ่านการคัดสรรเพื่อจัดทำแบบสถาปัตยกรรม 2 มิติ จำนวน 16 หลัง

ลำดับ	ชื่อ-สกุลเจ้าของ	ที่ตั้ง	เกณฑ์ข้อที่					
			1	2	3	4	5	6
1	สมาน อิทธิฤทธิ์	เลขที่ 39 เทศบาลเมืองพัทลุง ตำบลลำปำ อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง	●	●	●	●	●	●
2	ประพาส หัสนันท์	เลขที่ 58 หมู่ที่ 6 ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง	●	●	●	●	●	●
3	เชียว ยามะ	เลขที่ 86 หมู่ที่ 3 ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง	●	●	●	●	●	●
4	ลำดวน แก้วเศส	เลขที่ 46 หมู่ที่ 2 ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	●	●	●	●	●	●
5	ลี แดงปรด	เลขที่ 40 หมู่ที่ 2 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง	●	●	●	●	●	●
6	พวน กรกฎ	เลขที่ 93 หมู่ที่ 7 ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง	●	●	●	●	●	●
7	สมพิศ ทองพูลเอียด	เลขที่ 47 หมู่ที่ 2 ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง		●	●	●	●	●

8	สุนีย์ ขุนพล	เลขที่ 76 หมู่ที่ 3 ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง			●	●	●	●
9	สำราญ พุดคำ	เลขที่ 106 หมู่ที่ 6 ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง		●	●	●	●	
10	แจ้จ้ง สัจชีพย์	เลขที่ 26 หมู่ที่ 7 ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง			●	●	●	
11	เปื้อน แก้วบุญส่ง	เลขที่ 65/1 หมู่ที่ 1 ตำบลพนาตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง		●	●	●	●	
12	มุฮัมหมัด โย็บ สมัด	เลขที่ 100 หมู่ที่ 3 ตำบลฝาละมี อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง		●	●	●	●	
13	งามพิศ ทับทิม	เลขที่ 175 หมู่ที่ 5 ตำบลลำป่า อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง			●	●	●	
14	วิลาวรรณ คงอินทร์	เลขที่ 41 หมู่ที่ 2 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง			●	●	●	
15	แจ้จ้ง เวชมงคล	เลขที่ 71 เทศบาลเมืองพัทลุง ตำบลลำป่า อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง		●	●	●	●	
16	เสรี รักดำ	เลขที่ 52 หมู่ที่ 2 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง		●	●	●	●	

จากเรือนกรณีศึกษาทั้ง 16 หลัง (ตารางที่ 3-2) ซึ่งเป็นเรือนที่ผ่านการคัดสรรว่าเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่ทรงคุณค่า ในลำดับต่อไปผู้วิจัยได้ประชุมร่วมกับคณะกรรมการจากการเคหะแห่งชาติ ร่วมกันพิจารณาจากการเฉลี่ยค่าน้ำหนักที่คิดจากเกณฑ์ข้อต่างๆ เพื่อหาเรือนที่มีคุณค่าร่วมกันสูงที่สุด รวมไปถึงมีความน่าสนใจ เช่น เรือนที่มีความสัมพันธ์กับศาสนา และเรือนที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะอาชีพที่มีความเฉพาะเจาะจงของภาคใต้ ตลอดจนเป็นเรือนที่เป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่งและอยู่บนภาวะเสี่ยงต่อการถูกรื้อถอนซึ่งจะทำให้ชุดความรู้บางส่วนขาดตอนไป

ทั้งนี้ ได้พิจารณาคัดเลือกเรือนกรณีศึกษาเพื่อจัดทำแบบสถาปัตยกรรม 3 มิติ จำนวน 7 หลัง โดยมีค่าน้ำหนักของคุณค่าจากเกณฑ์ทั้ง 6 ข้อ เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังมีรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตาราง 3-2: ตารางแสดงเรือนกรณีศึกษาที่ผ่านการคัดสรรเพื่อจัดทำแบบสถาปัตยกรรม 3 มิติ จำนวน 7 หลัง

ลำดับ	ชื่อ-สกุลเจ้าของ	ที่ตั้ง	เกณฑ์ข้อที่					
			1	2	3	4	5	6
1	สมาน อิทธิฤทธิ์	เลขที่ 39 เทศบาลเมืองพัทลุง ตำบลลำป่า อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง	●	●	●	●	●	●
2	ประพาส หัสนันท์	เลขที่ 58 หมู่ที่ 6 ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง	●	●	●	●	●	●
3	เชียว ยามะ	เลขที่ 86 หมู่ที่ 3 ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง	●	●	●	●	●	●
4	ลำตวน แก้วเศส	เลขที่ 46 หมู่ที่ 2 ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	●	●	●	●	●	●

5	ลี แดงปรด	เลขที่ 40 หมู่ที่ 2 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง	●	●	●	●	●	●
6	พวน กรกฎ	เลขที่ 93 หมู่ที่ 7 ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง	●	●	●	●	●	●
7	สมพิศ ทองพูลเอียด	เลขที่ 47 หมู่ที่ 2 ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง		●	●	●	●	●

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัย ได้จัดทำการสำรวจจริงวัด จัดทำแบบสถาปัตยกรรมทั้ง 2 มิติ และ 3 มิติ ของ "วังเจ้าเมืองพัทลุงหลังเก่า" และ "วังเจ้าเมืองพัทลุงหลังใหม่" เพิ่มเติม รวมไปถึงศาสนสถานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และองค์ประกอบของชุมชนเพิ่มเติมด้วยเพื่อความสมบูรณ์ของงานวิจัย ให้สามารถบอกเล่าเรื่องราวของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมภาคใต้ กรณีศึกษา เมืองพัทลุงนี้สมบูรณ์มากขึ้น

8.7 ข้อมูลและแบบสถาปัตยกรรม ของเรือนกรณีศึกษา

จากการศึกษาสำรวจเชิงลึกของเรือนกรณีศึกษา 16 หลัง เพื่อการจัดทำองค์ความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยในพื้นที่ศึกษา จากการศึกษาดังกล่าว สามารถแบ่งข้อมูลความรู้ได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. ข้อมูลจากการสำรวจ และสัมภาษณ์ โดยประกอบด้วยข้อมูล 9 ส่วนดังนี้

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น และการประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

- ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไป

- ส่วนที่ 3 ข้อมูลครัวเรือน

- ส่วนที่ 4 ข้อมูลสถาปัตยกรรม

- ส่วนที่ 5 ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

- ส่วนที่ 6 การปรับปรุงซ่อมแซม

- ส่วนที่ 7 โครงสร้าง และวัสดุ

- ส่วนที่ 8 สภานำสบายในเรือน

- ส่วนที่ 9 ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

2. ข้อมูลแบบสถาปัตยกรรม โดยมีรายละเอียดของแบบ ดังนี้

- แบบผังพื้นที่ดิน

- แบบผังพื้นเรือน

- แบบผังหลังคา

- แบบรูปตัดตามยาว และรูปตัดตามขวาง

- แบบรูปด้านอาคาร ทั้ง 4 ทิศ

จากข้อมูลข้างต้น มีรายละเอียดของข้อมูลและแบบสถาปัตยกรรม ของเรือนกรณีศึกษาทั้ง 16 หลัง ดังต่อไปนี้

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลเบื้องต้น และเกณฑ์การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

รหัสบ้าน S-PAT-001 ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X 7.6221 N Y 100.1453 E
วันที่สำรวจ 12 กรกฎาคม 2556 ผู้สำรวจ ณัฐวดี สัตนันท์, ภูมิภัค บุญถนอม

การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม		
เกณฑ์	คำอธิบายเกณฑ์	ตรงเกณฑ์
1	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่มีอายุการก่อสร้างเก่าแก่ และเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่ง (Rarity) ซึ่งเป็นตัวแทนของรูปแบบ และพัฒนาการของที่อยู่อาศัยของภาคใต้	●
2	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่เป็นตัวอย่างอันโดดเด่น หรือมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนของเรือนพื้นถิ่นภาคใต้	●
3	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงการปรับตัวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศ และภูมิประเทศ ภูมิอากาศอันมีลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●
4	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับวิถีทางวัฒนธรรมของภาคใต้	●
5	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับอาชีพอันเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้	●
6	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการก่อสร้าง และการใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลทั่วไป

ชื่อเจ้าของเรือน นายสมาน อธิธิฤทธิ์ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นายสมาน อธิธิฤทธิ์

ที่อยู่ เลขที่ 39 เทศบาลลำป่า ตำบลลำป่า อ.เมืองฯ จังหวัดพัทลุง

กรรมสิทธิ์ครอบครอง : เป็นเจ้าของ เป็นผู้เช่า เป็นผู้อาศัย เจ้าของที่ดินคือ : เอกชน วัด/ศาสนสถาน ราชการ
สถานที่สำคัญ บริเวณใกล้พื้นที่ วิทยาลัยงาม ประเภทสถานที่สำคัญ ศาสนสถาน

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลครัวเรือน

จำนวนสมาชิก 6 คน (เรียงข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัว)

ชื่อ	นามสกุล	เพศ	อายุ	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพ	รายได้/ปี	รายได้/เดือน
สนาน	อธิธิฤทธิ์	01	91	02	03	ข้าราชการบำนาญ	-	-
พริ้ง	อธิธิฤทธิ์	02	86	02	-	-	-	-
พิสุจน์	อธิธิฤทธิ์	01	81	02	05	ค้าขาย	04	04
สุภัทรา	อธิธิฤทธิ์	02	46	02	-	ค้าขาย	04	04
สุทธิกานต์	อธิธิฤทธิ์	02	23	01	04	นักศึกษา	-	-
สุทธิลักษณ์	อธิธิฤทธิ์	02	9	01	01	นักเรียน	-	-

สถานภาพ: 01-โสด 02-สมรส 03-หย่าร้าง 04-แยกกันอยู่ 05-หม้าย 06-ถึงแก่กรรม

การศึกษา: 01-ประถม 02-มัธยมต้น 03-มัธยมปลาย 04-ปริญญาตรี 05-ปวช 06-ปวส 07-ปริญญาโท 08-ปริญญาเอก

รายได้/เดือน: 01-น้อยกว่า 5,000 บาท 02-5,000-9,999 บาท 03-10,000-14,999 บาท 04-15,000-19,999 บาท 05-20,000 บาท ขึ้นไป

รายได้/ปี: 01-น้อยกว่า 60,000 บาท 02-60,000-119,999 บาท 03-120,000 - 179,999 บาท 04-180,000 - 239,999 บาท 05-มากกว่า 240,000 บาท

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลสถาปัตยกรรม

ชื่อ/ประเภทอาคาร	เรือนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัย	อายุการก่อสร้าง	65	ปีที่สร้าง พ.ศ.	2491
ระยะเวลาการก่อสร้าง	1 เดือน	งบประมาณ	30,000	บาท	
แรงงานก่อสร้าง :	☒ ก่อสร้างเอง	☐ เพื่อนร่วมลงแรง	☐ จ้างช่าง (ชื่อช่าง.....)		
รูปแบบบ้าน :	☐ เรือนหมู่	☒ เรือนเดี่ยว	☐ เรือนแถว	☐ ตึกแถว	
	☐ เรือนขนมปังขิง	☐ เรือนแพ	☐ กระท่อม/ทับ	☐ แบบบังกาโล	
รูปแบบหลังคาประธาน :	☐ จั่วทรงไทย	☒ จั่วเตี้ย	☐ จั่วปาน	☒ ปันหย้า (Hip)	
	☐ ปันหย้ายอดจั่ว(Hip Gable)	☐ เฟิง/พาไล	☐ อื่นๆ.....		
ลักษณะอาคาร :	☒ โครงสร้างไม้	☐ โครงสร้างคอนกรีตหล่อในที่	☐ โครงสร้างคอนกรีตหล่อสำเร็จ	☐ โครงสร้างเหล็ก	
จำนวนชั้น :	☐ 1 ชั้น	☒ 2 ชั้น	☐ 3 ชั้น		
การยกใต้ถุน :	☐ ยกใต้ถุนสูง แต่ไม่ได้ใช้	☒ ยกใต้ถุนสูงและใช้งาน	☐ สร้างติดพื้น		
ลักษณะใต้ถุน :	☒ ใต้ถุนเปิดโล่ง	☐ ใต้ถุนมีผนังล้อม			
ที่ตั้ง/อัตลักษณ์ :	☒ ติดแม่น้ำ/คลอง	☐ ติดหนอง/บึง	☐ ติดถนนใหญ่	☐ ติดซอย	
	☐ ริมทุ่งนา	☐ มีสวนผลไม้	☐ มีสวนผัก	☐ ริมไร่	
	☐ อื่นๆ				
การเข้าถึงและขนาดของเส้นทาง :	☒ ทางบก	☒ ทางเดิน	☐ ทางรถเล็ก	☒ ทางรถใหญ่	
	☒ ยังใช้ทางน้ำ	☐ ไม่ได้ใช้ทางน้ำแล้ว			

ส่วนที่ 5 : ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

ที่ตั้ง : ที่เดิมตั้งแต่แรกสร้าง รื้อย้ายมาจากที่อื่น ซื้อเรือนเก่ามาประกอบใหม่

อธิบาย .....

สภาพปัจจุบัน : ดี ปานกลาง ชำรุดทรุดโทรม ไม่สามารถอยู่อาศัยได้

ภัยคุกคาม :

- ความขัดแย้งภายใน .....
- ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต .....
- ประสบภัยธรรมชาติ .....
- การคุกคามจากการพัฒนา .....
- การคุกคามจากการชบเซาของชุมชน .....
- การเสื่อมสภาพของวัสดุ .....
- การเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ .....
- อื่นๆ .....

ตำแหน่ง หรือโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่มีการเสื่อมสภาพ (เรียงตามลำดับ) จากมากหาน้อย :

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....

ส่วนที่ 6 : การปรับปรุงซ่อมแซม

จำนวนครั้งที่ปรับปรุงใหญ่ : 1 ครั้ง

การปรับปรุงครั้งล่าสุด พ.ศ. : 2546 ค่าใช้จ่าย : 60,000 บาท

ลักษณะการปรับปรุง : ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด สร้างใหม่แทนส่วนที่ชำรุด ต่อเติมเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย

ปรับปรุงส่วนใดของเรือน : ส่วนชานเรือน เปลี่ยนจากไม้เป็นคอนกรีต รื้อไม้ส่วนชานเรือนมาทำยังข้าวให้เป็นครัว

วิธีการดำเนินการ : จ้างแรงงาน ชื้อวัสดุ และคุมงานเอง จ้างผู้รับเหมา แต่ซื้อวัสดุเอง
 ผู้รับเหมาดำเนินการทั้งหมด อื่นๆ .....

เหตุผลในการปรับปรุง : ขยายพื้นที่การใช้งาน

รูปแบบหลังการปรับปรุง : คงรักษาแบบเดิมทั้งหมด คงรักษาแบบเดิมและมีการต่อเติมแบบใหม่ การทำแบบใหม่

ความต้องการ (อาคาร) : ซ่อมแซมทั้งหมด ซ่อมแซมบางส่วน รื้อสร้างใหม่ที่เดิม
 ขยายเรือนเก่าเพื่อสร้างเรือนใหม่ที่เดิม ขยายเพื่อย้ายที่อยู่ใหม่
 อื่นๆ .....

ในการสร้างใหม่หรือปรับปรุง มีการขอคำปรึกษาจาก : สถาปนิก วิศวกร ช่างโยธาในหน่วยราชการ
 ผู้รับเหมา ช่างก่อสร้างในท้องถิ่น

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ

วัสดุผนังหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
สังกะสี		
Metal Sheet		
กระเบื้องดินเผา	✓	
วัสดุธรรมชาติ		
กระเบื้องลอน		

โครงสร้างหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
ไม้ไผ่		
ไม้จริง	✓	
เหล็ก		
คอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ผนัง :

วัสดุ	ผนังเดิม	ผนังใหม่
วัสดุธรรมชาติ		
ไม้จริง	✓	
วัสดุเทียมแบบไม้		
อิฐบล็อก		
อิฐมอญ		
ผนังเบา (ยิบซัม)		
สังกะสี		
อื่นๆ		

พื้น และโครงสร้างรับพื้น:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
พื้นปากไม้ไผ่		
พื้นไม้ไผ่		
พื้นไม้กระดาน	✓	
พื้นคอนกรีตหล่อในที่		
พื้นคอนกรีตหล่อสำเร็จ		
ตง-คานไม้	✓	
ตง-คานเหล็ก		
คานคอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ (ต่อ)

ฐานราก:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
กึ่งพืด / แระ		
ฝังเสาลงดิน		
วางเสาลงบนดินเสา	✓	
ขุดหล่อดม่อ		
ลงเสาเข็มไม้ไผ่		
ลงเสาเข็มไม้		
ลงเสาเข็มหล่อ		
ลงเสาเข็มเจาะ		
อื่นๆ		

เสา:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
ไม้จริง	✓	
ไม้ในท้องถิ่น		
ไม้ไผ่		
เหล็ก		
คอนกรีตหล่อในที่		
คอนกรีตหล่อสำเร็จ		✓
อื่นๆ		

ส่วนที่ 8 : สภาวะน่าสบายในเรือน

พื้นที่ส่วนใดในบ้านเหมาะแก่การนั่งพักผ่อนหรือทำงานในเวลากลางวัน :

เพราะ เย็นสบาย   มีอากาศถ่ายเท   แสงสว่างกำลังพอดี   สามารถสนทนากับเพื่อนบ้านได้

วัสดุผนังหลังคาเดิมของบ้านคืออะไร : เปลี่ยนเป็นวัสดุอะไร :

ทำไมถึงเปลี่ยน :

หากไม่มีปัญหาข้างต้นท่านจะเปลี่ยนวัสดุดังกล่าวหรือไม่ เพราะ :

วัสดุใหม่ที่เปลี่ยนให้บ้านร้อน หรือเย็น มากขึ้นหรือไม่ :

และมีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไร :

ส่วนที่ 9 : ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

วันที่สำรวจ 12 กรกฎาคม 2556

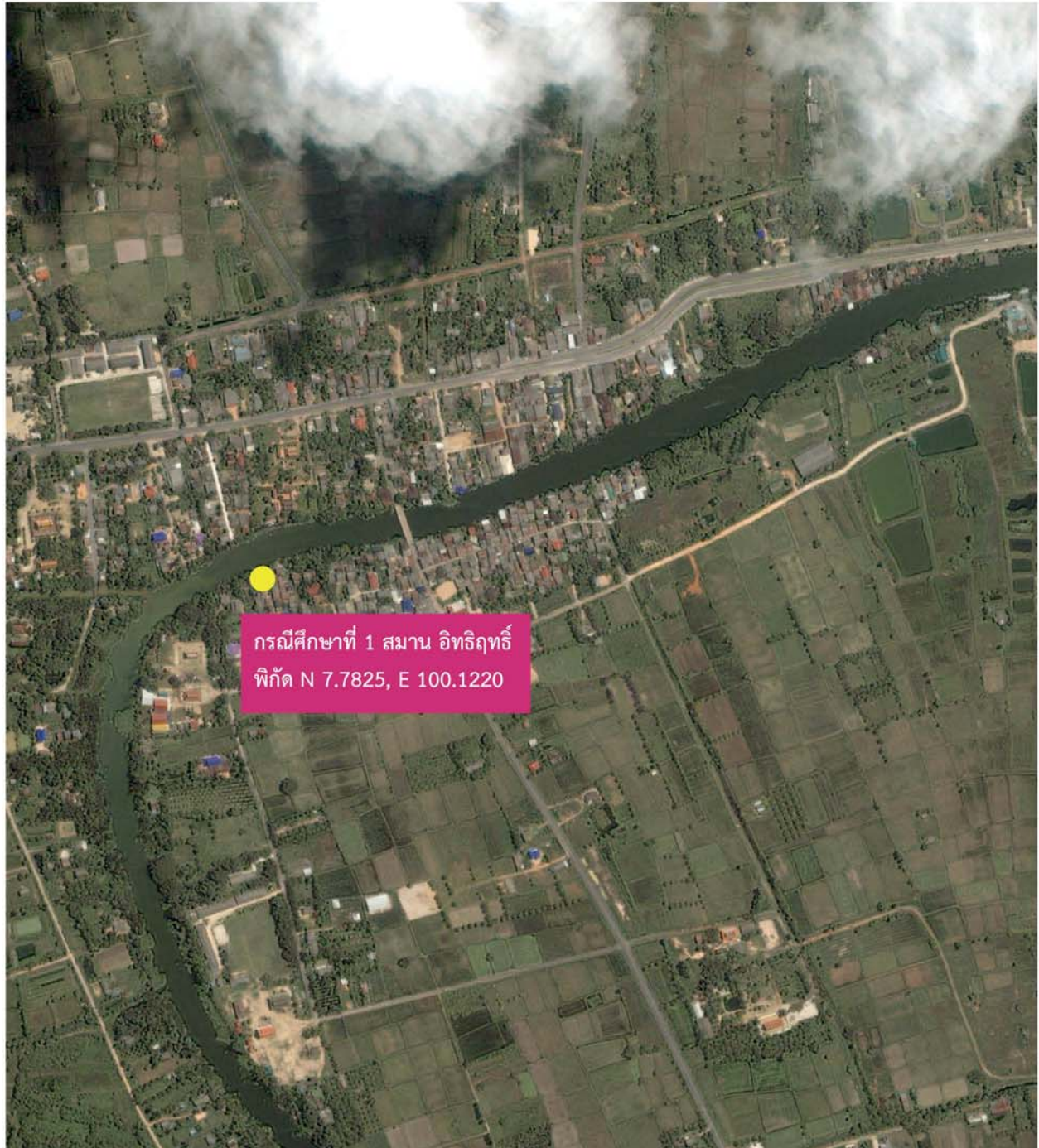
ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X

7.6221 N

Y

100.1453 E

ผู้สำรวจ ธนกฤต ธีัญญากรณ์

บริเวณโดยรอบเรือนมีลักษณะเป็นลานโล่ง

พื้นที่ใต้ถุน มีลักษณะโล่งสำหรับเก็บของ และมีตั้งไว้สำหรับนั่งเล่นพักผ่อน

ส่วนของชานแดด จะอยู่ระดับต่ำสุดของเรือน

ชานแดด ที่มีลักษณะเป็นโครงสร้างคอนกรีต

เรือนครัวแยกออกจากเรือนหลัก อยู่ติดกับส่วนของชานแดด

ชานแดด มีลักษณะเป็นพื้นที่เอนกประสงค์ นอกจากจะใช้เป็นสำหรับตากข้าวของต่างๆแล้ว ยังเป็นพื้นที่สำหรับพักผ่อน และทำกิจกรรมต่างๆของครอบครัวด้วย ในรูปคือการเล่น "หมากขุม" เป็นการละเล่นของภาคใต้ ผู้เล่นจะต้องใช้ไหวพริบและความจำ เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้คนต่างวัยได้ปฏิสัมพันธ์กัน และผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะใช้โอกาสนี้ในการพูดคุยและสั่งสอนลูกหลานไปด้วย

พื้นที่ภายในเรือนมีลักษณะเป็นโปร่งโล่ง พื้นที่มีแต่แต่ละส่วนมีความต่อเนื่องและเชื่อมถึงต่อกันด้วยระเบียงทางเดิน และมีการแบ่งระดับพื้นตามความสำคัญของพื้นที่

บริเวณโถงหน้าห้องนอน

บริเวณเหนือผนัง มีลักษณะเป็นช่องลมเพื่อระบายอากาศ

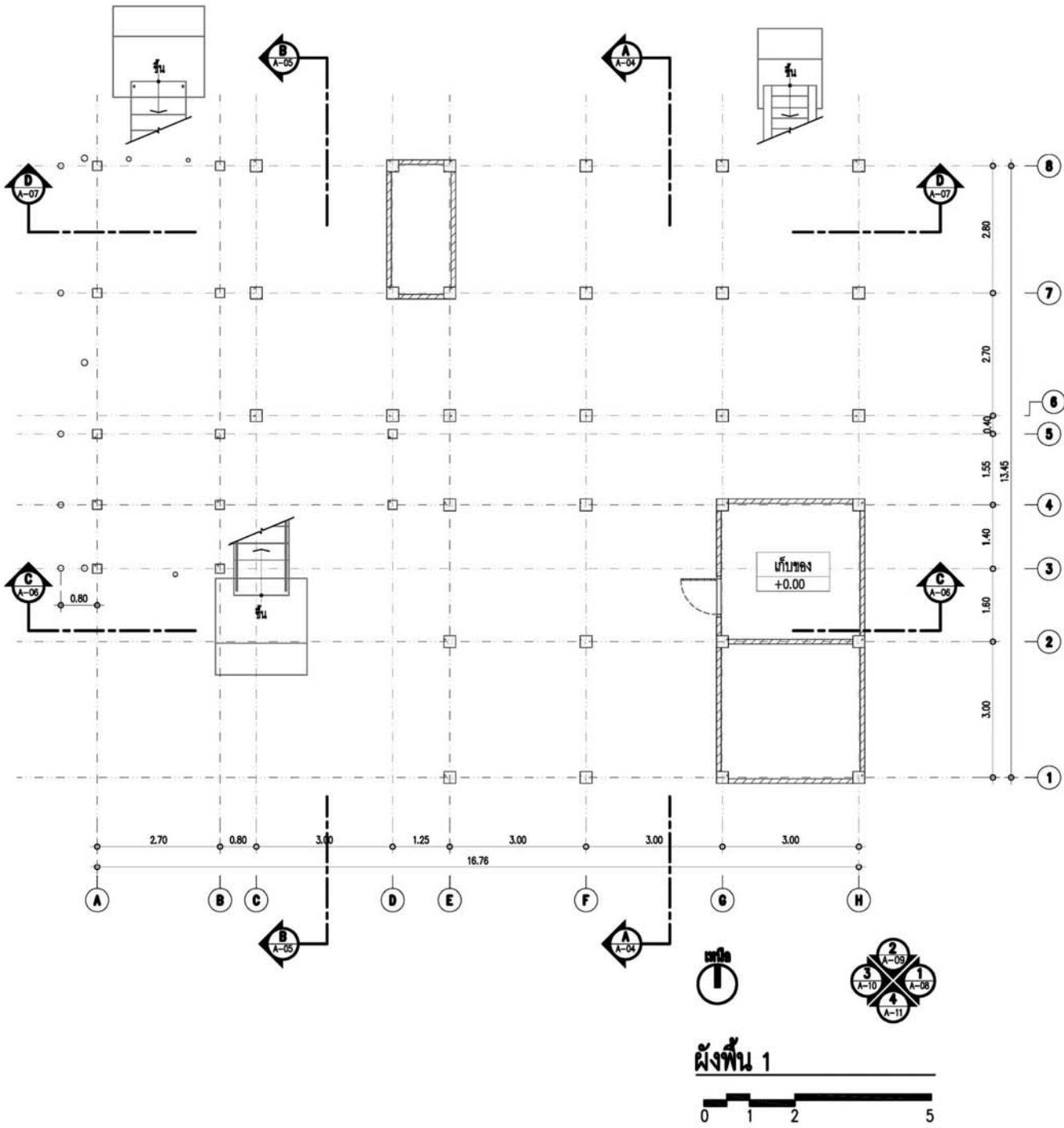
ผนังไม้ตีเกล็ดตามนอน

มีการใช้วัสดุธรรมชาติอย่างเช่น จาก ในบางส่วนของเรือน

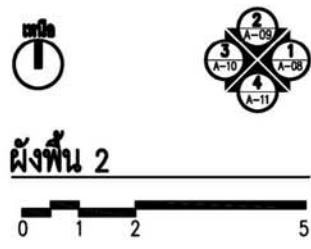
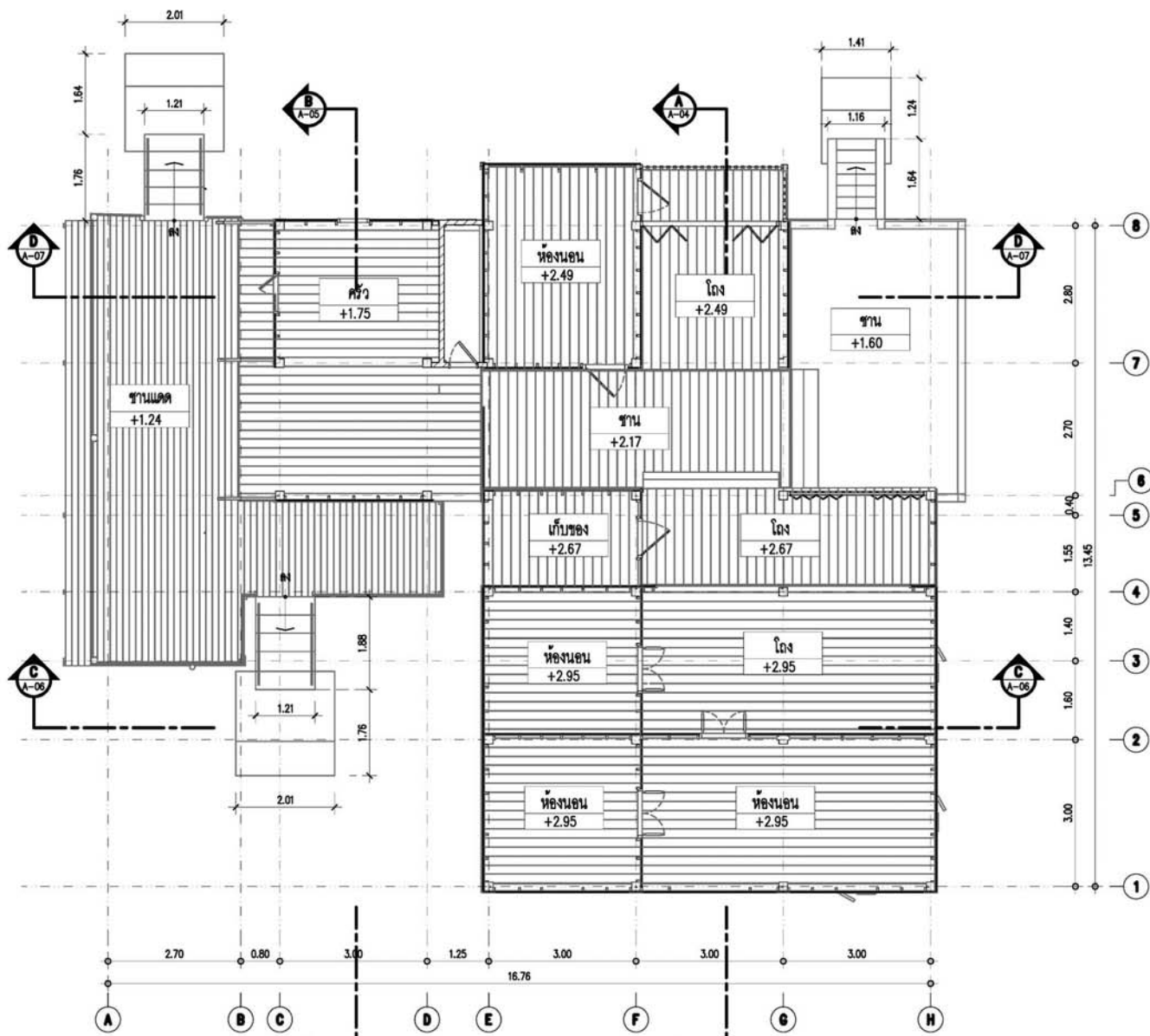
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1

นายสมาน อธิธิฤทธิ์

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1

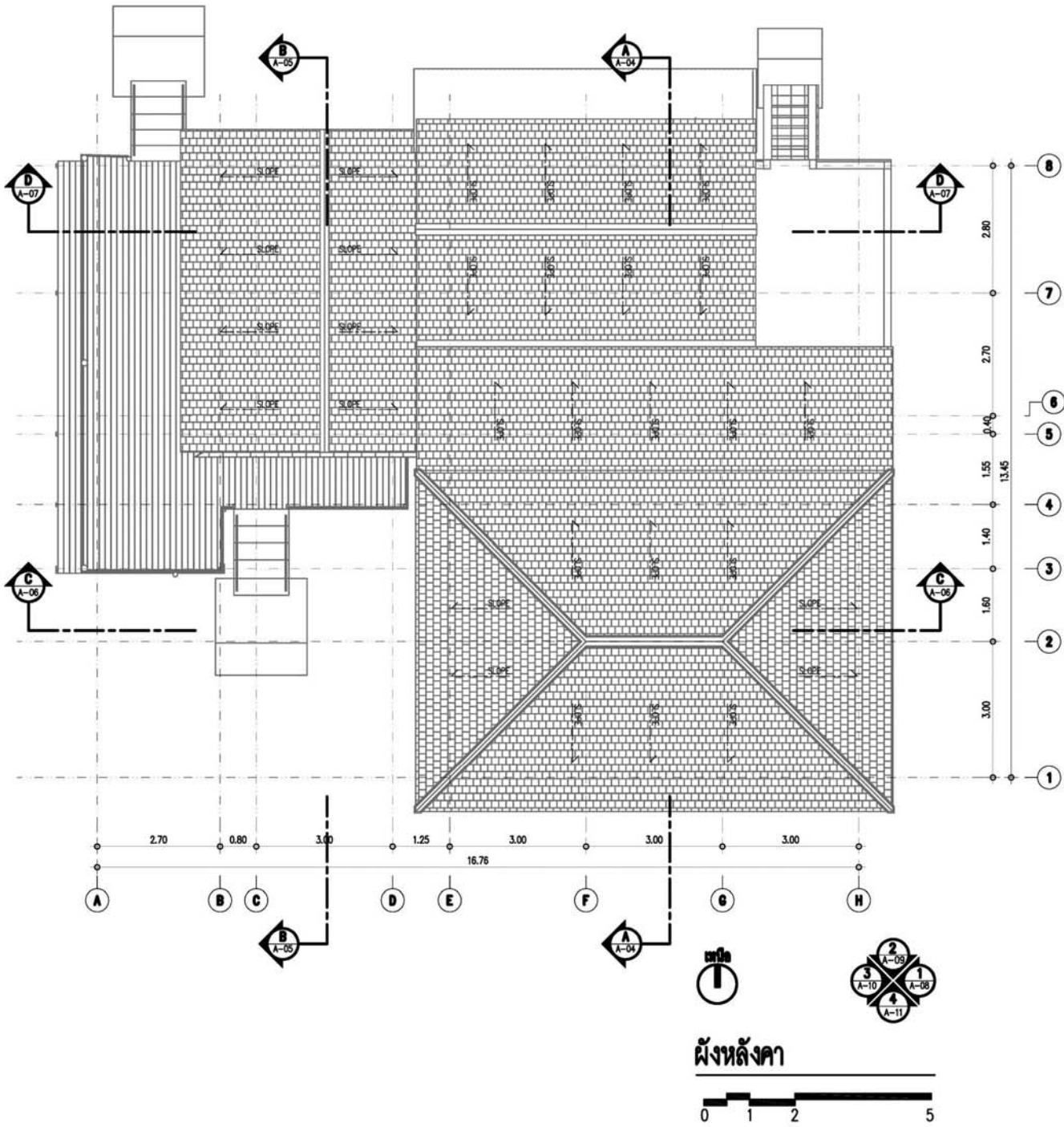
นายสมาน อธิฤทธิ์

ผังพื้น 2

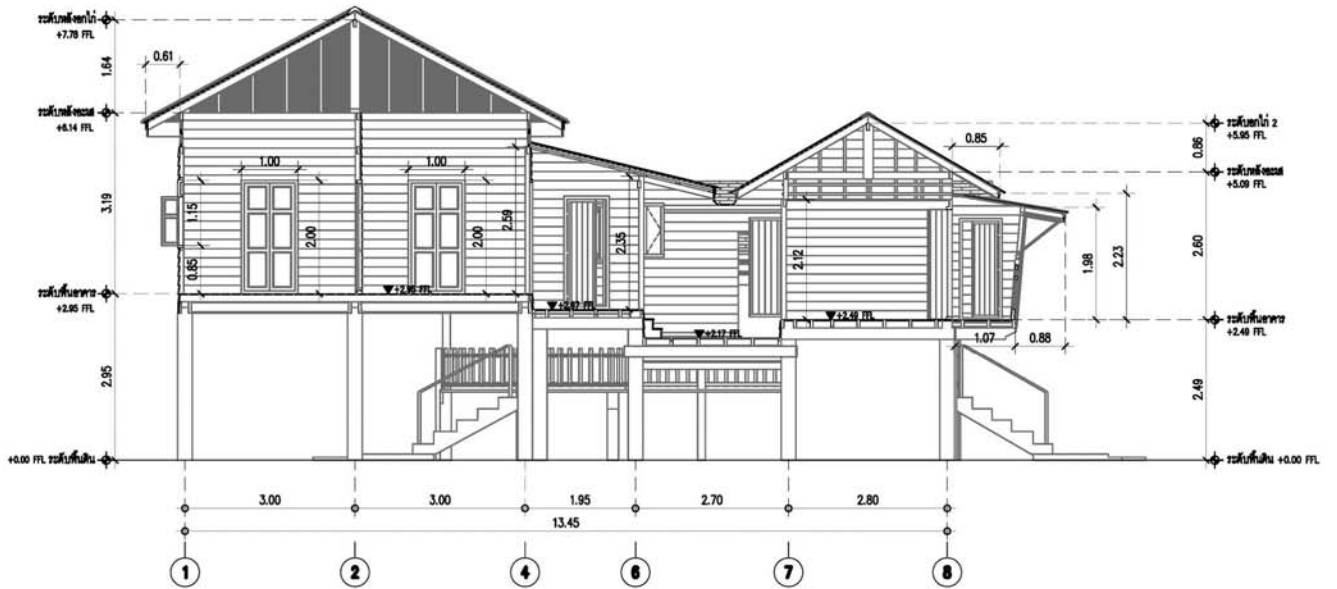
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

นายสมาน อธิฤทธิ์

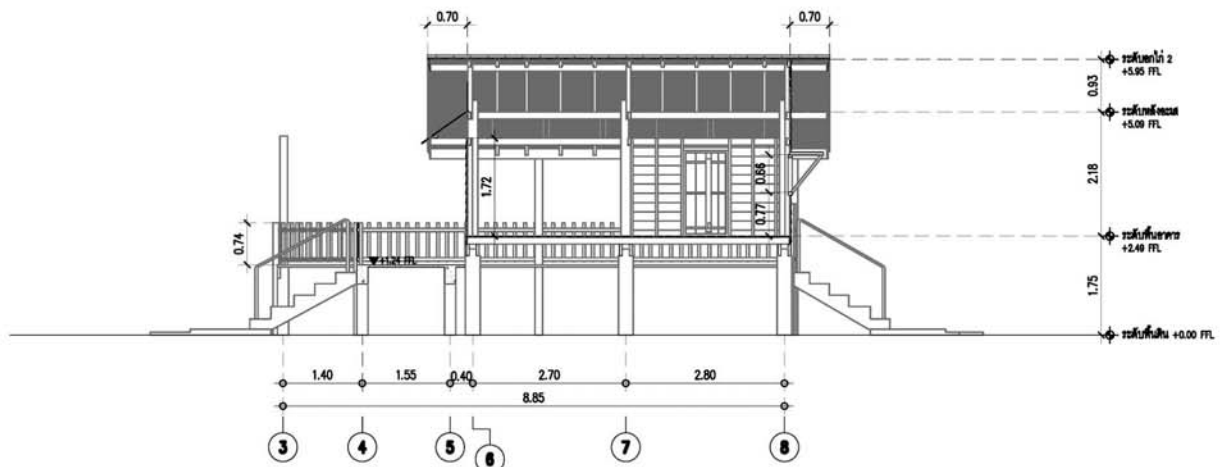
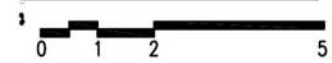

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

นายสมาน อธิธิฤทธิ์

รูปตัด A

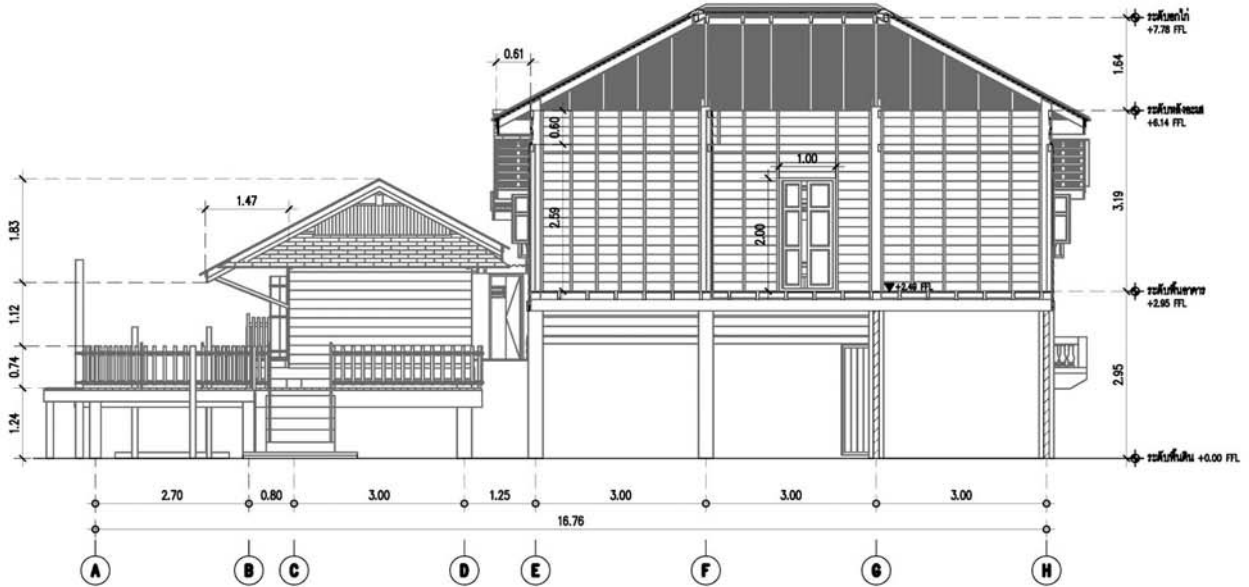

รูปตัด B

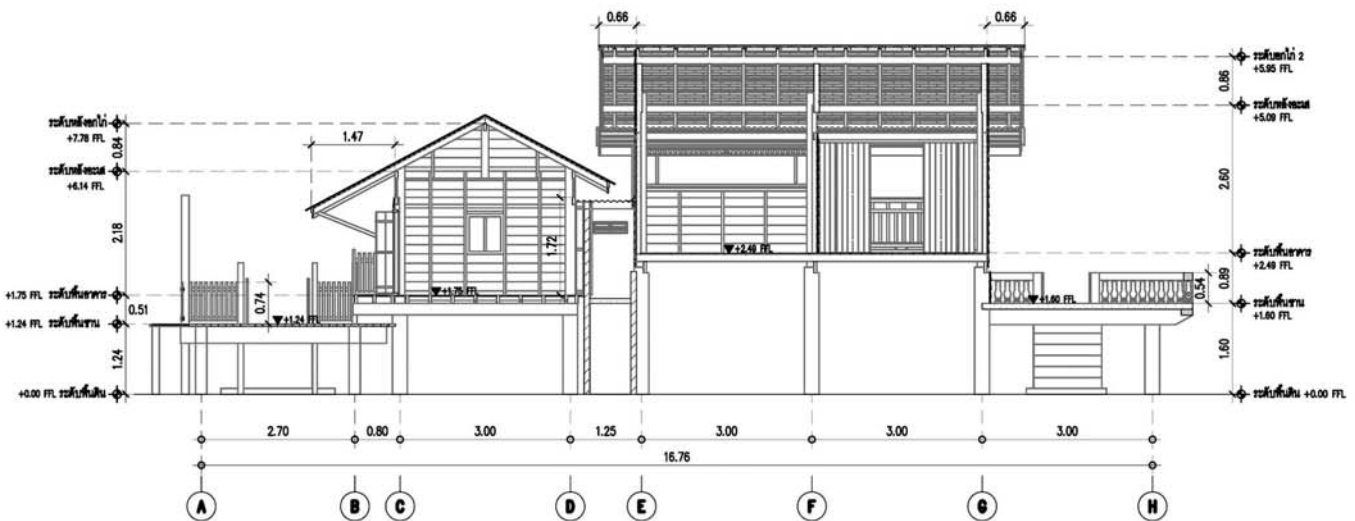
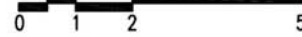

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1

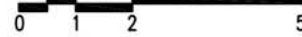
นายสมาน อธิธิฤทธิ์

รูปตัด C

รูปตัด D

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1

นายสมาน อธิธิฤทธิ์

รูปด้าน 1

รูปด้าน 2

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1

นายสมาน อธิธิฤทธิ์

รูปด้าน 3

รูปด้าน 4

เงื่อนไขศึกษาครั้งที่ 2

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลเบื้องต้น และเกณฑ์การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

รหัสบ้าน S-PAT-002 ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X 7.5390 N Y 100.1736 E
วันที่สำรวจ 11 กรกฎาคม 2556 ผู้สำรวจ เกรียงไกร เกิดศิริ, ภูมิภัก บุญถนอม

การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม		
เกณฑ์	คำอธิบายเกณฑ์	ตรงเกณฑ์
1	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่มีอายุการก่อสร้างเก่าแก่ และเป็นตัวอย่างที่ทำได้ยากยิ่ง (Rarity) ซึ่งเป็นตัวแทนของรูปแบบ และพัฒนาการของที่อยู่อาศัยของภาคใต้	●
2	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่เป็นตัวอย่างอันโดดเด่น หรือมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนของเรือนพื้นถิ่นภาคใต้	●
3	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงการปรับตัวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศ และภูมิประเทศ ภูมิอากาศอันมีลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●
4	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับวิถีทางวัฒนธรรมของภาคใต้	●
5	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับอาชีพอันเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้	●
6	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการก่อสร้าง และการใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลทั่วไป

ชื่อเจ้าของเรือน นายประพาส หัสนันท์ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นายประพาส หัสนันท์
ที่อยู่ เลขที่ 58 หมู่ 6 ตำบลหวนโพธิ์ อ.เขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
กรรมสิทธิ์ครอบครอง : เป็นเจ้าของ เป็นผู้เช่า เป็นผู้อาศัย เจ้าของที่ดินคือ : เอกชน วัด/ศาสนสถาน ราชการ
สถานที่สำคัญ บริเวณใกล้พื้นที่ วัดแหลมดิน ประเภทสถานที่สำคัญ ศาสนสถาน

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลครัวเรือน จำนวนสมาชิก 2 คน (เรียงข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัว)

ชื่อ	นามสกุล	เพศ	อายุ	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพ	รายได้/ปี	รายได้/เดือน
ประพาส	หัสนันท์	01	55	02	01	ทำนา,สวนยาง,เลี้ยงวัว	-	-
พลอบ	หัสนันท์	02	50	02	01	ทำนา,สวนยาง,เลี้ยงวัว	-	-

สถานภาพ: 01-โสด 02-สมรส 03-หย่าร้าง 04-แยกกันอยู่ 05-หม้าย 06-ถึงแก่กรรม
การศึกษา: 01-ประถม 02-มัธยมต้น 03-มัธยมปลาย 04-ปริญญาตรี 05-ปวช 06-ปวส 07-ปริญญาโท 08-ปริญญาเอก
รายได้/เดือน: 01-น้อยกว่า 5,000 บาท 02-5,000-9,999 บาท 03-10,000-14,999 บาท 04-15,000-19,999 บาท 05-20,000 บาท ขึ้นไป
รายได้/ปี: 01-น้อยกว่า 60,000 บาท 02-60,000-119,999 บาท 03-120,000 - 179,999 บาท 04-180,000 - 239,999 บาท 05-มากกว่า 240,000 บาท

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลสถาปัตยกรรม

ชื่อ/ประเภทอาคาร อายุการก่อสร้าง 85 ปี ปีที่สร้าง พ.ศ. 2425

ระยะเวลาการก่อสร้าง งบประมาณ บาท

แรงงานก่อสร้าง : ก่อสร้างเอง เพื่อนร่วมแรงงาน จ้างช่าง (ชื่อช่าง.....)

รูปแบบบ้าน : เรือนหมู่ เรือนเดี่ยว เรือนแถว ตึกแถว
 เรือนขนมปังขิง เรือนแพ กระโจม/ทับ แบบบังกาโล

รูปแบบหลังคาประธาน : จั่วทรงไทย จั่วเตี้ย จั่วปาน ปั้นหย้า (Hip)
 ปั้นหย้ายอดจั่ว(Hip Gable) เื้อง/พาไล อื่นๆ.....

ลักษณะอาคาร : โครงสร้างไม้ โครงสร้างคอนกรีตหล่อในที่ โครงสร้างคอนกรีตหล่อสำเร็จ โครงสร้างเหล็ก

จำนวนชั้น : 1 ชั้น 2 ชั้น 3 ชั้น

การยกใต้ถุน : ยกใต้ถุนสูง แต่ไม่ได้ใช้ ยกใต้ถุนสูงและใช้งาน สร้างติดพื้น

ลักษณะใต้ถุน : ใต้ถุนเปิดโล่ง ใต้ถุนมีผนังล้อม

ที่ตั้ง/อัตลักษณ์ : ติดแม่น้ำ/คลอง ติดหนอง/บึง ติดถนนใหญ่ ติดซอย
 ริมทุ่งนา มีสวนผลไม้ มีสวนผัก ริมไร่
 อื่นๆ .....

การเข้าถึงและขนาดของเส้นทาง : ทางบก ทางเดิน ทางรถเล็ก ทางรถใหญ่
 ยังใช้ทางน้ำ ไม่ได้ใช้ทางน้ำแล้ว

ส่วนที่ 5 : ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

ที่ตั้ง : ที่เดิมตั้งแต่แรกสร้าง รื้อย้ายมาจากที่อื่น ซื้อเรือนเก่ามาประกอบใหม่

อธิบาย .....

สภาพปัจจุบัน : ดี ปานกลาง ชำรุดทรุดโทรม ไม่สามารถอยู่อาศัยได้

ภัยคุกคาม : ความขัดแย้งภายใน .....

ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต .....

ประสบภัยธรรมชาติ .....

การคุกคามจากการพัฒนา .....

การคุกคามจากการชบเซาของชุมชน .....

การเสื่อมสภาพของวัสดุ .....

การเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ .....

อื่นๆ .....

ตำแหน่ง หรือโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่มีการเสื่อมสภาพ (เรียงตามลำดับ) จากมากหาน้อย :

1. ส่วนผนัง
2. ส่วนหลังคา
3. ส่วนเสา
4. ....

ส่วนที่ 6 : การปรับปรุงซ่อมแซม

จำนวนครั้งที่ปรับปรุงใหญ่ : 3 ครั้ง

การปรับปรุงครั้งล่าสุด พ.ศ. : 2548 ค่าใช้จ่าย : 100,000 บาท

ลักษณะการปรับปรุง : ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด สร้างใหม่แทนส่วนที่ชำรุด ต่อเติมเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย

ปรับปรุงส่วนใดของเรือน : เปลี่ยนวัสดุผนังหลังคาคลุมชาน

วิธีการดำเนินการ : จ้างแรงงาน ชื้อวัสดุ และคุมงานเอง จ้างผู้รับเหมา แต่ซื้อวัสดุเอง
 ผู้รับเหมาดำเนินการทั้งหมด อื่นๆ .....

เหตุผลในการปรับปรุง : หลังคากระเบื้องเสื่อมสภาพ

รูปแบบหลังการปรับปรุง : คงรักษาแบบเดิมทั้งหมด คงรักษาแบบเดิมและมีการต่อเติมแบบใหม่ การทำแบบใหม่

ความต้องการ (อาคาร) : ซ่อมแซมทั้งหมด ซ่อมแซมบางส่วน วัสดุสร้างใหม่ที่เดิม
 ขยายเรือนเก่าเพื่อสร้างเรือนใหม่ที่เดิม ขยายเพื่อย้ายที่อยู่ใหม่
 อื่นๆ .....

ในการสร้างใหม่หรือปรับปรุง มีการขอคำปรึกษาจาก : สถาปนิก วิศวกร ช่างโยธาในหน่วยราชการ
 ผู้รับเหมา ช่างก่อสร้างในท้องถิ่น

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ

วัสดุผนังหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
สังกะสี		✓
Metal Sheet		
กระเบื้องดินเผา		
วัสดุธรรมชาติ		
กระเบื้องลอน	กระเบื้องปูน	

โครงสร้างหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
ไม้ไผ่		
ไม้จริง	✓	✓
เหล็ก		
คอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ผนัง :

วัสดุ	ผนังเดิม	ผนังใหม่
วัสดุธรรมชาติ		
ไม้จริง	✓	
วัสดุเทียมแบบไม้		
อิฐบล็อก		
อิฐมอญ		
ผนังเบา (ยิบซัม)		
สังกะสี		✓
อื่นๆ		

พื้น และโครงสร้างรับพื้น:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
พื้นฟากไม้ไผ่		
พื้นไม้ไผ่		
พื้นไม้กระดาน	✓	
พื้นคอนกรีตหล่อในที่		
พื้นคอนกรีตหล่อสำเร็จ		
ตง-คานไม้	✓	
ตง-คานเหล็ก		
คานคอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ (ต่อ)

ฐานราก:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
กึ่งพืด / ระบาย		
ฝังเสาลงดิน		
วางเสาลงบนดินเสา	✓	
ขุดหล่อตอม่อ		
ลงเสาเข็มไม้ไผ่		
ลงเสาเข็มไม้		
ลงเสาเข็มหล่อ		
ลงเสาเข็มเจาะ		
อื่นๆ		

เสา:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
ไม้จริง	✓	
ไม้ในท้องถิ่น		
ไม้ไผ่		
เหล็ก		
คอนกรีตหล่อในที่		
คอนกรีตหล่อสำเร็จ		✓
อื่นๆ		

ส่วนที่ 8 : สภาวะน่าสบายในเรือน

พื้นที่ส่วนใดในบ้านเหมาะแก่การนั่งพักผ่อนหรือทำงานในเวลากลางวัน : ใต้ถุนเรือนด้านใต้/ร่มเงาของยุงข้าว

เพราะ เย็นสบาย   มีอากาศถ่ายเท   แสงสว่างกำลังพอดี   สามารถสนทนากับเพื่อนบ้านได้

วัสดุผนังหลังคาเดิมของบ้านคืออะไร : กระเบื้องซีเมนต์   เปลี่ยนเป็นวัสดุอะไร : สังกะสี

ทำไมถึงเปลี่ยน : กระเบื้องเสื่อมสภาพ/ปัญหาจากลมพายุ

หากไม่มีปัญหาข้างต้นท่านจะเปลี่ยนวัสดุดังกล่าวหรือไม่ เพราะ : ไม่เปลี่ยน

วัสดุใหม่ที่เปลี่ยนให้บ้านร้อน หรือเย็น มากขึ้นหรือไม่ : ร้อนขึ้นมาก

และมีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไร : เปิดพัดลม

ส่วนที่ 9 : ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

วันที่สำรวจ 11 กรกฎาคม 2556

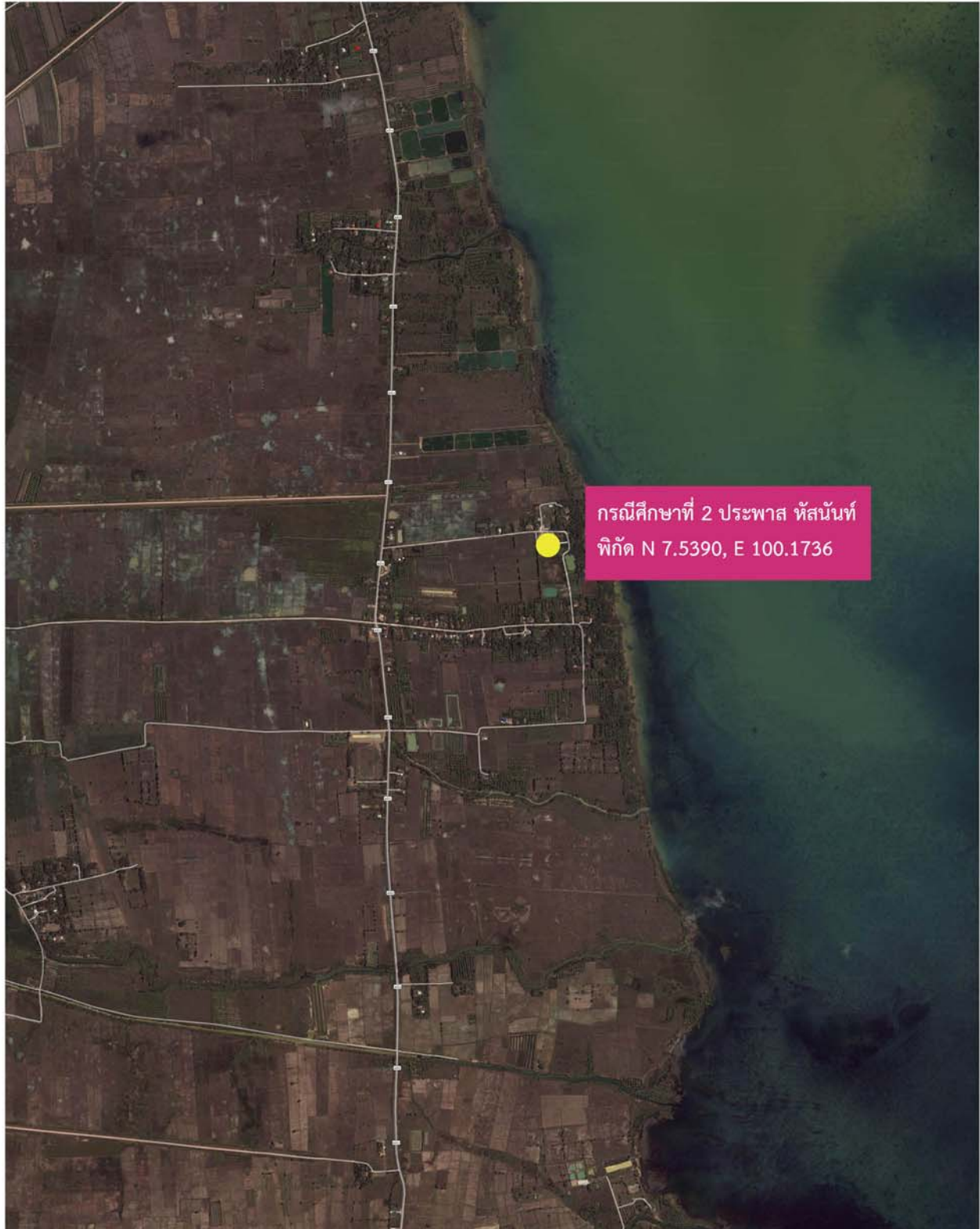
ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X

7.5390 N

Y

100.1736 E

ผู้สำรวจ ธนภฤต ธีัญญากรณ์

เรือนมีลักษณะเป็นหลังคาทรงจั่วเตี้ย 4 จั่ว หันหน้าทางทิศตะวันออก เรือนประธานซึ่งเป็นเรือนนอนอยู่ฝั่งซ้าย และหันหัวนอนไปทางทิศใต้ ฝั่งขวาเป็นเรือนรอง และด้านหลังเป็นเรือนครัว

ลานทรายโล่งบริเวณหน้าเรือน

บริเวณใต้ถุนเรือนไว้เก็บสัตว์เลี้ยง

ยั้งข้าว

ยั้งข้าว

ส่วนด้านหลังจะเป็นเรือนครัว และห้องน้ำ

ลักษณะพื้นที่พื้นที่ภายใน

โครงสร้างหลังคาไม้ วัสดุผนังหลังคากระเบื้องดินเผา

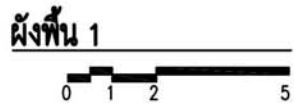
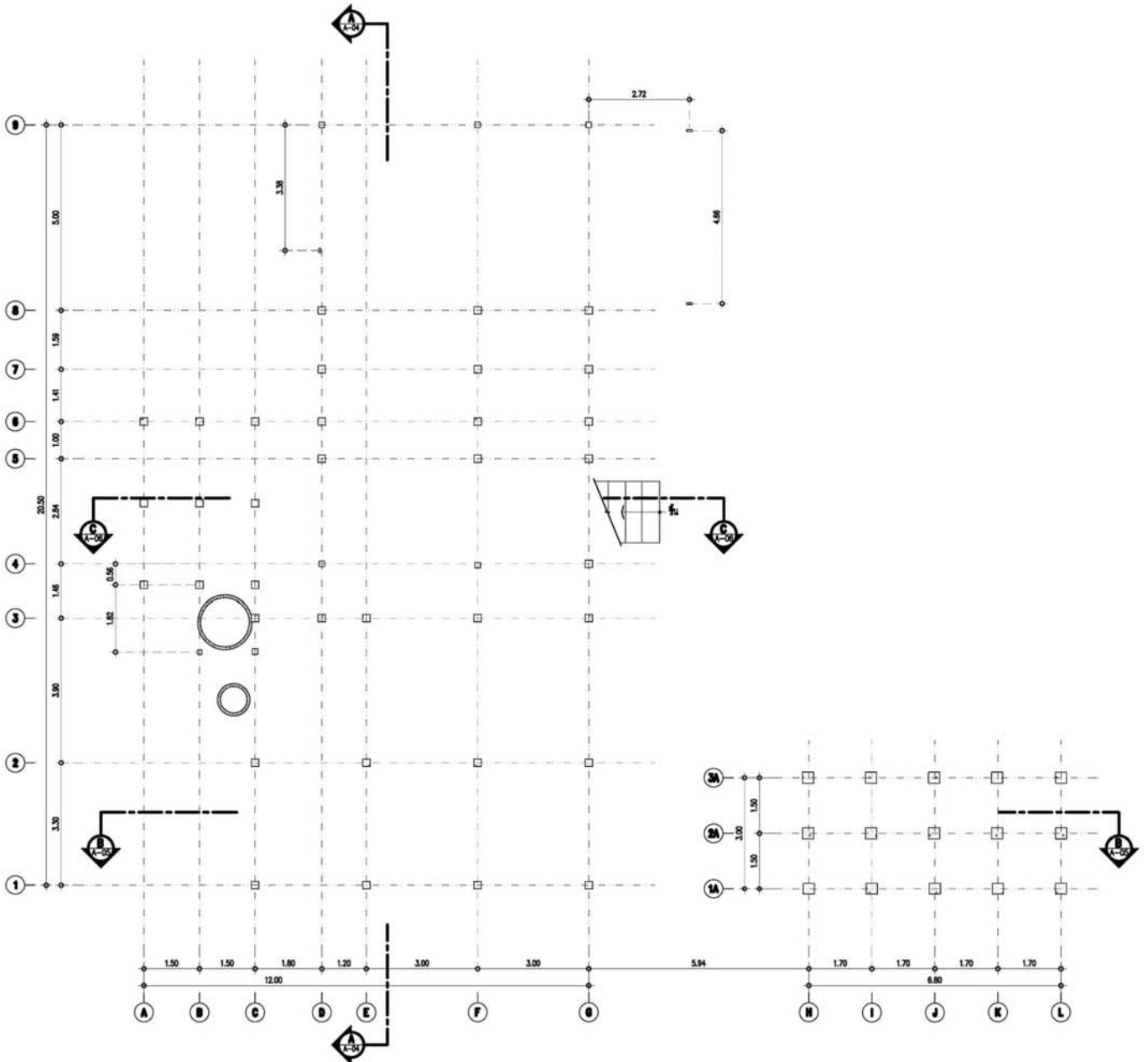
เรือนครัว

ลักษณะภายในเรือนครัว

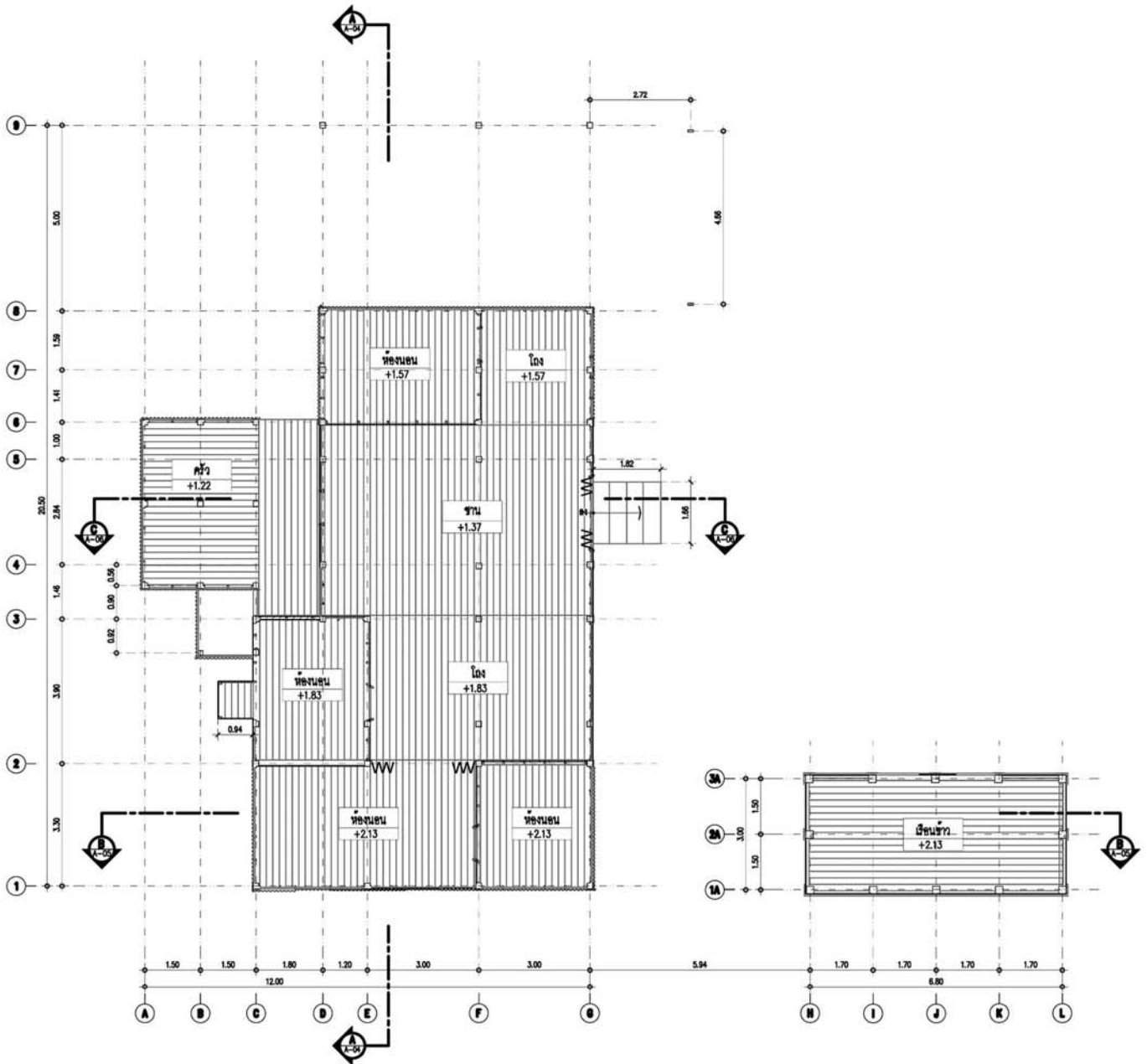
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

นายประพาส หัสนันท์

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

นายประพาส หัสนันท์

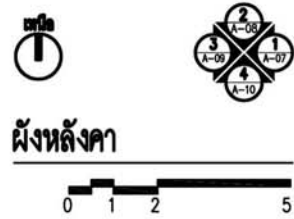
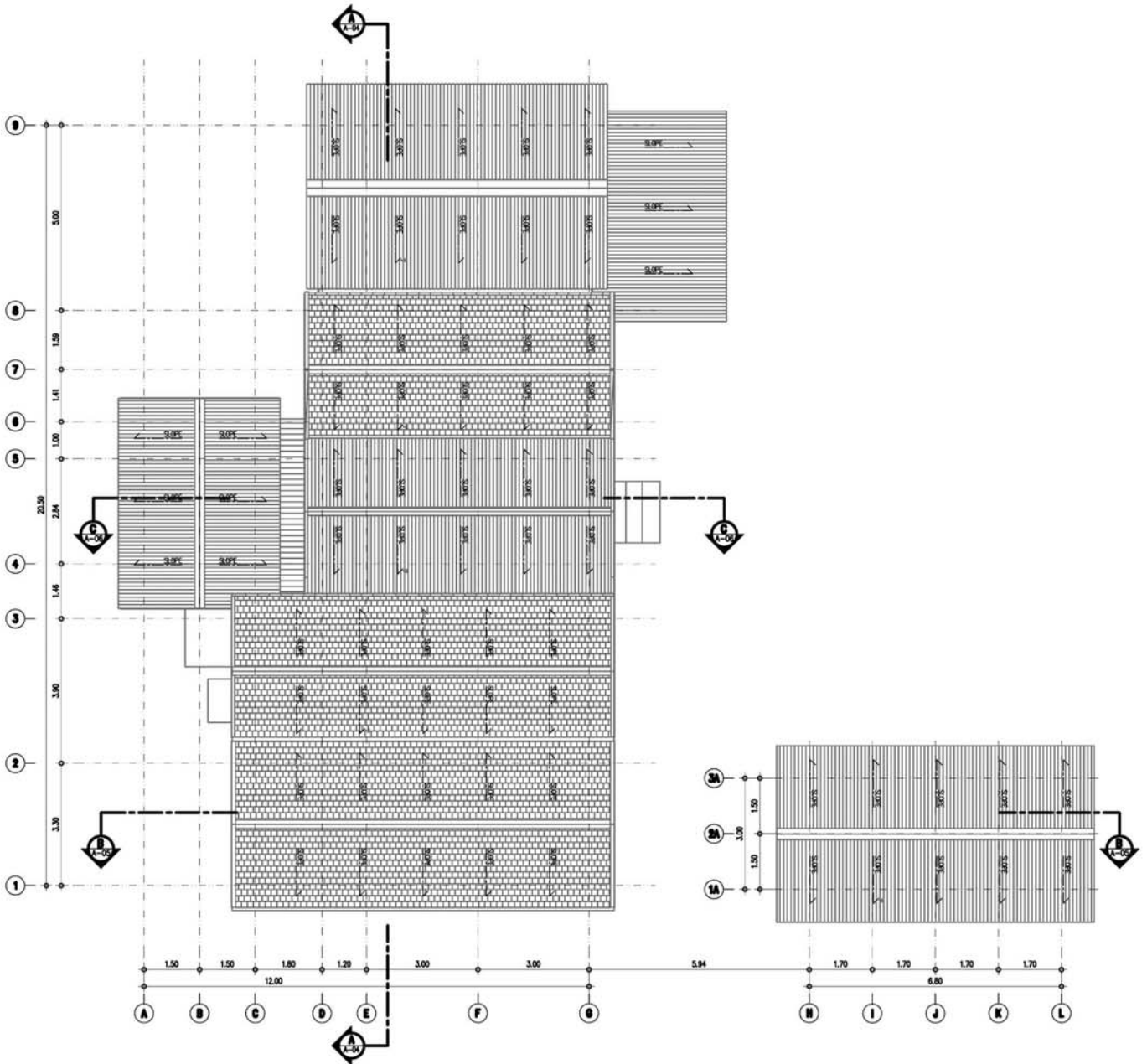

ผังพื้น 2

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

นายประพาส หัสนันท์

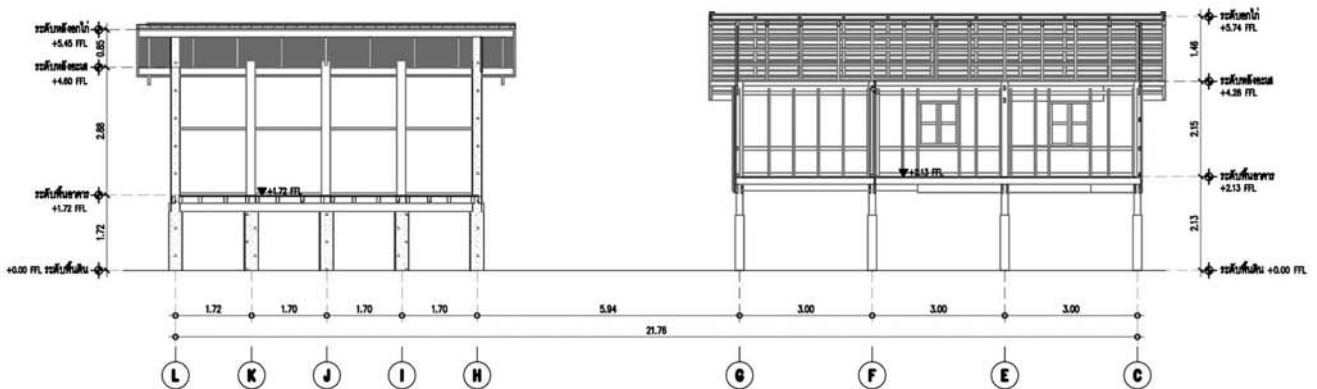

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

นายประพาส หัสนันท์

รูปตัด A

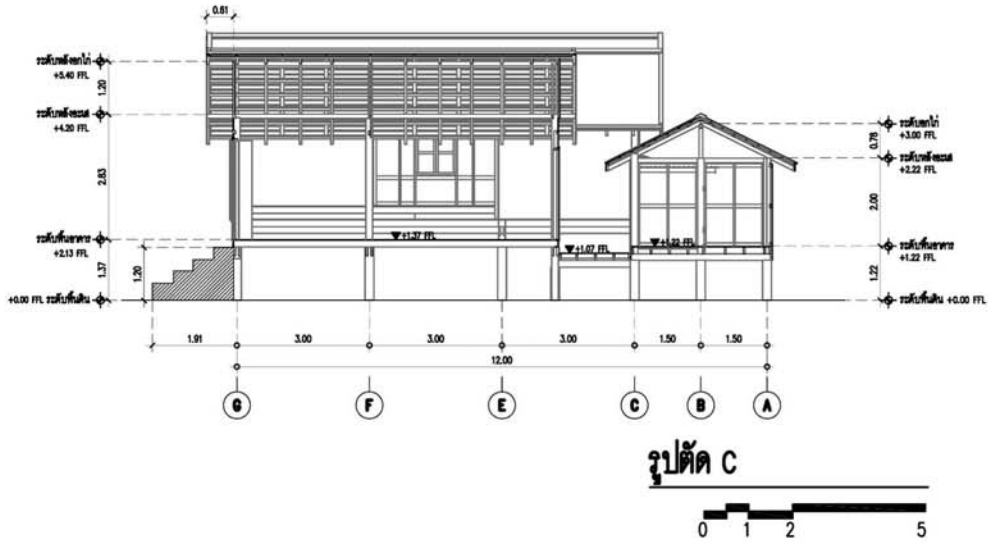

รูปตัด B

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

นายประพาส หัสนันท์

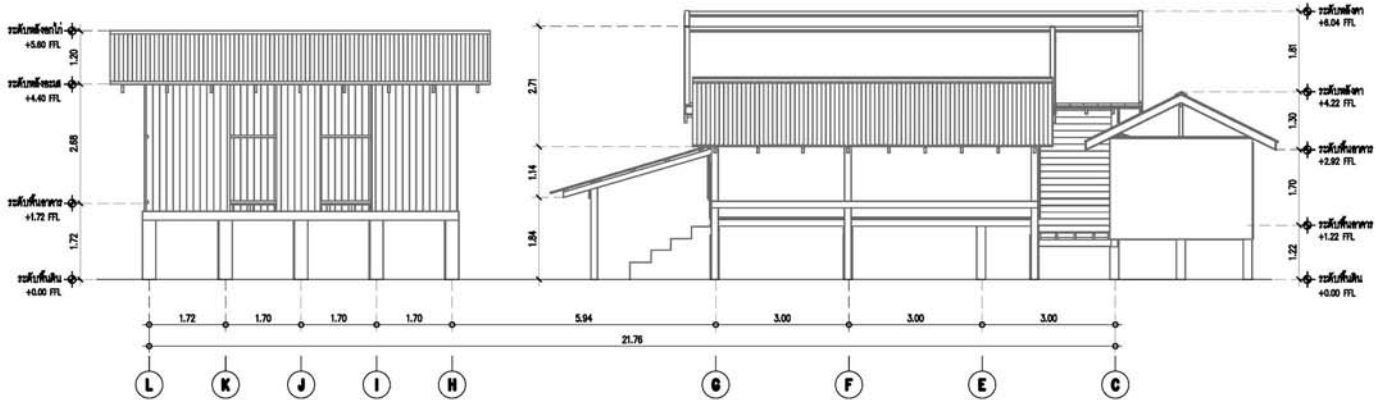

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

นายประพาส หัสนนท์

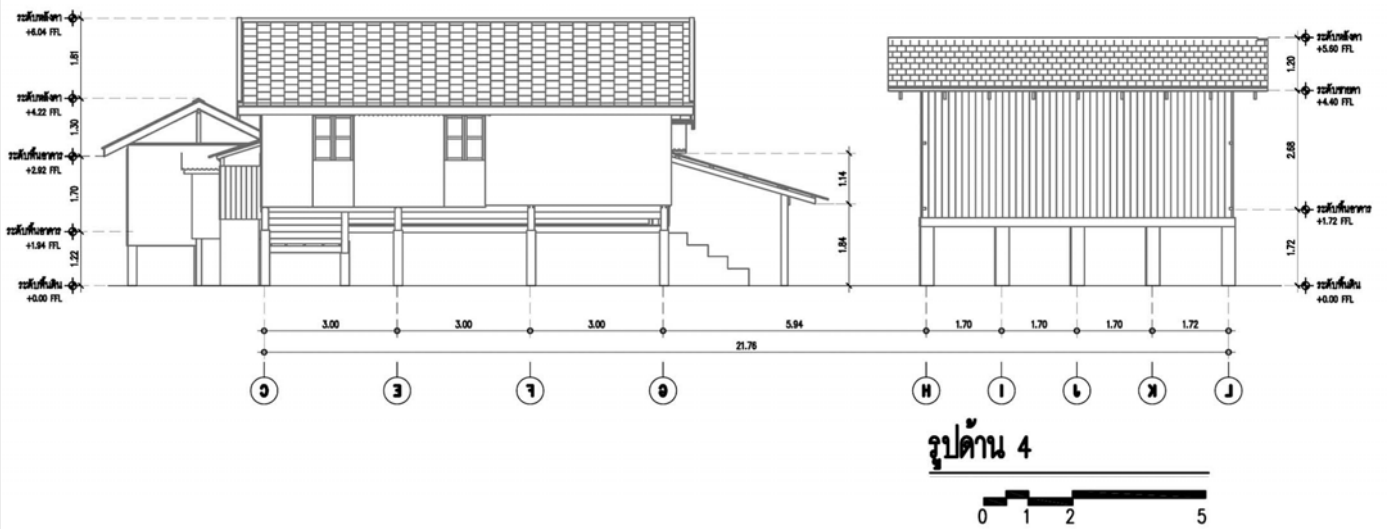
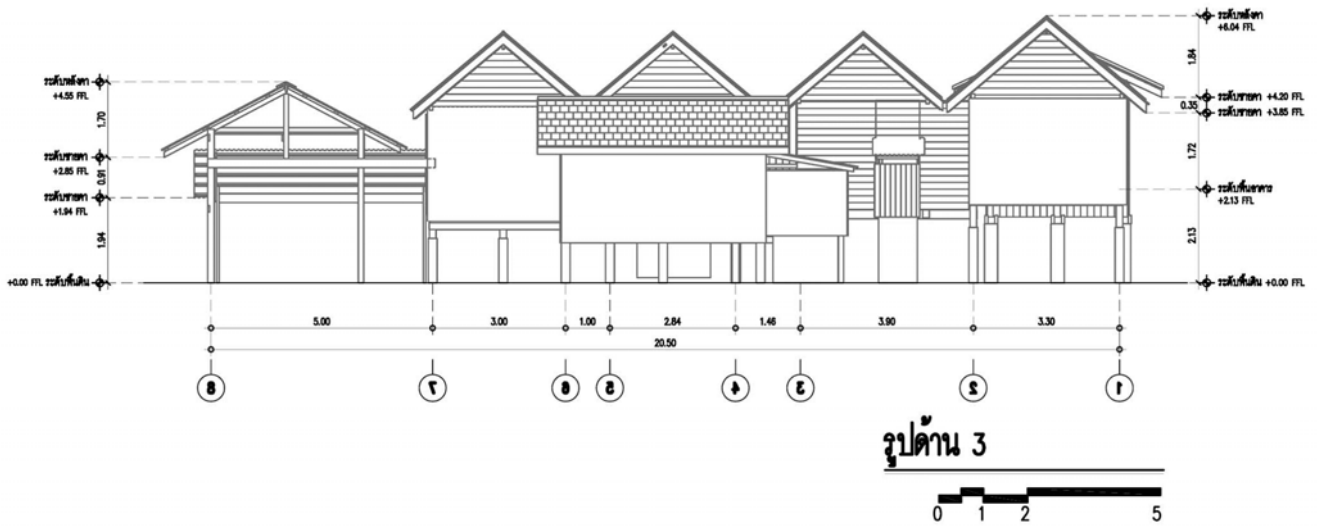

รูปด้าน 1

รูปด้าน 2

เรียนกรณีศึกษาหลังที่ 3

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลเบื้องต้น และเกณฑ์การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

รหัสบ้าน S-PAT-003   ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X 7.4818 N   Y 100.2025 E
วันที่สำรวจ 13 กรกฎาคม 2556   ผู้สำรวจ อิศรชัย บุรณะอรจรณี, เจนยุทธ ล่อใจ, อติศร ศรีเสาวนันธ์

การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม		
เกณฑ์	คำอธิบายเกณฑ์	ตรงเกณฑ์
1	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่มีอายุการก่อสร้างเก่าแก่ และเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่ง (Rarity) ซึ่งเป็นตัวแทนของรูปแบบ และพัฒนาการของที่อยู่อาศัยของภาคใต้	●
2	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่เป็นตัวอย่างอันโดดเด่น หรือมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนของเรือนพื้นถิ่นภาคใต้	●
3	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงการปรับตัวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศ และภูมิประเทศ ภูมิอากาศอันมีลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●
4	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับวิถีทางวัฒนธรรมของภาคใต้	●
5	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับอาชีพอันเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้	●
6	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการก่อสร้าง และการใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลทั่วไป

ชื่อเจ้าของเรือน นางสาวเชียว เนียมชะ   ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวเชียว เนียมชะ

ที่อยู่ เลขที่ 86 หมู่ 3 ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

กรรมสิทธิ์ครอบครอง : เป็นเจ้าของ   เป็นผู้เช่า   เป็นผู้อาศัย   เจ้าของที่ดินคือ : เอกชน   วัด/ศาสนสถาน   ราชการ
สถานที่สำคัญ บริเวณใกล้พื้นที่ วัดเขียนบางแก้ว   ประเภทสถานที่สำคัญ ศาสนสถาน

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลครัวเรือน

จำนวนสมาชิก 1 คน (เรียงข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัว)

ชื่อ	นามสกุล	เพศ	อายุ	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพ	รายได้/ปี	รายได้/เดือน
เชียว	เนียมชะ	02	78	01	01	ทำนา	02	

สถานภาพ: 01-โสด 02-สมรส 03-หย่าร้าง 04-แยกกันอยู่ 05-หม้าย 06-ถึงแก่กรรม

การศึกษา: 01-ประถม 02-มัธยมต้น 03-มัธยมปลาย 04-ปริญญาตรี 05-ปวช 06-ปวส 07-ปริญญาโท 08-ปริญญาเอก

รายได้/เดือน: 01-น้อยกว่า 5,000 บาท 02-5,000-9,999 บาท 03-10,000-14,999 บาท 04-15,000-19,999 บาท 05-20,000 บาท ขึ้นไป

รายได้/ปี: 01-น้อยกว่า 60,000 บาท 02-60,000-119,999 บาท 03-120,000 - 179,999 บาท 04-180,000 - 239,999 บาท 05-มากกว่า 240,000 บาท

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลสถาปัตยกรรม

ชื่อ/ประเภทอาคาร อายุการก่อสร้าง 150 ปี ปีที่สร้าง พ.ศ.

ระยะเวลาการก่อสร้าง งบประมาณ บาท

แรงงานก่อสร้าง : ก่อสร้างเอง เพื่อนร่วมลงแรง จ้างช่าง (ชื่อช่าง.....)

รูปแบบบ้าน : เรือนหมู่ เรือนเดี่ยว เรือนแถว ตึกแถว
 เรือนขนมปังขิง เรือนแพ กระท่อม/ทับ แบบบังกาโล

รูปแบบหลังคาประธาน : จั่วทรงไทย จั่วเตี้ย จั่วบ้าน ปั้นหย้า (Hip)
 ปั้นหย้ายอดจั่ว(Hip Gable) เฟิง/พาไล อื่นๆ.....

ลักษณะอาคาร : โครงสร้างไม้ โครงสร้างคอนกรีตหล่อในที่ โครงสร้างคอนกรีตหล่อสำเร็จ โครงสร้างเหล็ก

จำนวนชั้น : 1 ชั้น 2 ชั้น 3 ชั้น

การยกใต้ถุน : ยกใต้ถุนสูง แต่ไม่ได้ใช้ ยกใต้ถุนสูงและใช้งาน สร้างติดพื้น

ลักษณะใต้ถุน : ใต้ถุนเปิดโล่ง ใต้ถุนมีผนังล้อม

ที่ตั้ง/อัตลักษณ์ : ติดแม่น้ำ/คลอง ติดหนอง/บึง ติดถนนใหญ่ ติดซอย
 ริมทุ่งนา มีสวนผลไม้ มีสวนผัก ริมไร่
 อื่นๆ .....

การเข้าถึงและขนาดของเส้นทาง : ทางบก ทางเดิน ทางรถเล็ก ทางรถใหญ่
 ยังใช้ทางน้ำ ไม่ได้ใช้ทางน้ำแล้ว

ส่วนที่ 5 : ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

ที่ตั้ง : ที่เดิมตั้งแต่แรกสร้าง รื้อย้ายมาจากที่อื่น ซื้อเรือนเก่ามาประกอบใหม่

อธิบาย ..... เรือนซ้ายย้ายมาจากบริเวณทะเลงอก โดยการใช้คนหาม, เรือนขวา รื้อเรือนเก่า และนำมาประกอบใหม่

สภาพปัจจุบัน : ดี ปานกลาง ขำรดทรุดโทรม ไม่สามารถอยู่อาศัยได้

ภัยคุกคาม : ความขัดแย้งภายใน .....

ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต ..... ปัจจุบันมีผู้อยู่อาศัยสูงอายุและมีความพิการทางร่างกายอยู่อาศัยเพียงลำพัง

ประสบภัยธรรมชาติ ..... เนื่องจากญาติพี่น้องย้ายไปอยู่อาศัยในเรือนที่ปลูกสร้างอยู่บริเวณใกล้เคียง

การคุกคามจากการพัฒนา ..... ซึ่งมีลักษณะเป็นเรือนสมัยใหม่

การคุกคามจากการชบเซาของชุมชน .....

การเสื่อมสภาพของวัสดุ .....

การเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ .....

อื่นๆ ..... ขโมยเยอะ

ตำแหน่ง หรือโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่มีการเสื่อมสภาพ (เรียงตามลำดับ) จากมากหาน้อย :

1. ผนัง .....
2. พื้น .....
3. หลังคา .....
4. ....

ส่วนที่ 6 : การปรับปรุงซ่อมแซม

จำนวนครั้งที่ปรับปรุงใหญ่ : - ครั้ง

การปรับปรุงครั้งล่าสุด พ.ศ. : ค่าใช้จ่าย :

ลักษณะการปรับปรุง : ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด   สร้างใหม่แทนส่วนที่ชำรุด   ต่อเติมเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย

ปรับปรุงส่วนใดของเรือน : ซ่อมในส่วนที่ชำรุดเล็กน้อย

วิธีการดำเนินการ : จ้างแรงงาน ชี้อวัสดุ และคุมงานเอง   จ้างผู้รับเหมา แต่ชื้อวัสดุเอง
 ผู้รับเหมาดำเนินการทั้งหมด   อื่นๆ .....

เหตุผลในการปรับปรุง :

รูปแบบหลังการปรับปรุง : คงรักษาแบบเดิมทั้งหมด   คงรักษาแบบเดิมและมีการต่อเติมแบบใหม่   การทำแบบใหม่

ความต้องการ (อาคาร) : ซ่อมแซมทั้งหมด   ซ่อมแซมบางส่วน   รื้อสร้างใหม่ที่เดิม
 ขยายเรือนเก่าเพื่อสร้างเรือนใหม่ที่เดิม   ขยายเพื่อย้ายที่อยู่ใหม่
 อื่นๆ .....

ในการสร้างใหม่หรือปรับปรุง มีการขอคำปรึกษาจาก : สถาปนิก   วิศวกร   ช่างโยธาในหน่วยราชการ
 ผู้รับเหมา   ช่างก่อสร้างในท้องถิ่น

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ

วัสดุผนังหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
สังกะสี		
Metal Sheet		
กระเบื้องดินเผา	☒	
วัสดุธรรมชาติ		
กระเบื้องลอน		

โครงสร้างหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
ไม้ไผ่		
ไม้จริง	☒	
เหล็ก		
คอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ผนัง :

วัสดุ	ผนังเดิม	ผนังใหม่
วัสดุธรรมชาติ		
ไม้จริง	☒	
วัสดุเทียมแบบไม้		
อิฐบล็อก		
อิฐมอญ		
ผนังเบา (อิบซั่ม)		
สังกะสี		
อื่นๆ		

พื้น และโครงสร้างรับพื้น:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
พื้นปากไม้ไผ่		
พื้นไม้ไผ่		
พื้นไม้กระดาน	☒	
พื้นคอนกรีตหล่อในที่		
พื้นคอนกรีตหล่อสำเร็จ		
ตง-คานไม้	☒	
ตง-คานเหล็ก		
คานคอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ (ต่อ)

ฐานราก:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
กึ่งพัด / แระ		
ฝังเสาลงดิน		
วางเสาลงบนดินเสา	✓	
ขุดหล่อดม่อ		
ลงเสาเข็มไม้ไผ่		
ลงเสาเข็มไม้		
ลงเสาเข็มหล่อ		
ลงเสาเข็มเจาะ		
อื่นๆ		

เสา:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
ไม้จริง	✓	
ไม้ในท้องถิ่น		
ไม้ไผ่		
เหล็ก		
คอนกรีตหล่อในที่		
คอนกรีตหล่อสำเร็จ		
อื่นๆ		

ส่วนที่ 8 : สภาวะน่าสบายในเรือน

พื้นที่ส่วนใดในบ้านเหมาะแก่การนั่งพักผ่อนหรือทำงานในเวลากลางวัน : นอกชาน

เพราะ เย็นสบาย มีอากาศถ่ายเท แสงสว่างกำลังพอดี สามารถสนทนากับเพื่อนบ้านได้

วัสดุผนังหลังคาเดิมของบ้านคืออะไร : เปลี่ยนเป็นวัสดุอะไร :

ทำไมถึงเปลี่ยน :

หากไม่มีปัญหาข้างต้นท่านจะเปลี่ยนวัสดุดังกล่าวหรือไม่ เพราะ :

วัสดุใหม่ที่เปลี่ยนให้บ้านร้อน หรือเย็น มากขึ้นหรือไม่ :

และมีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไร :

ส่วนที่ 9 : ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

วันที่สำรวจ 13 กรกฎาคม 2556

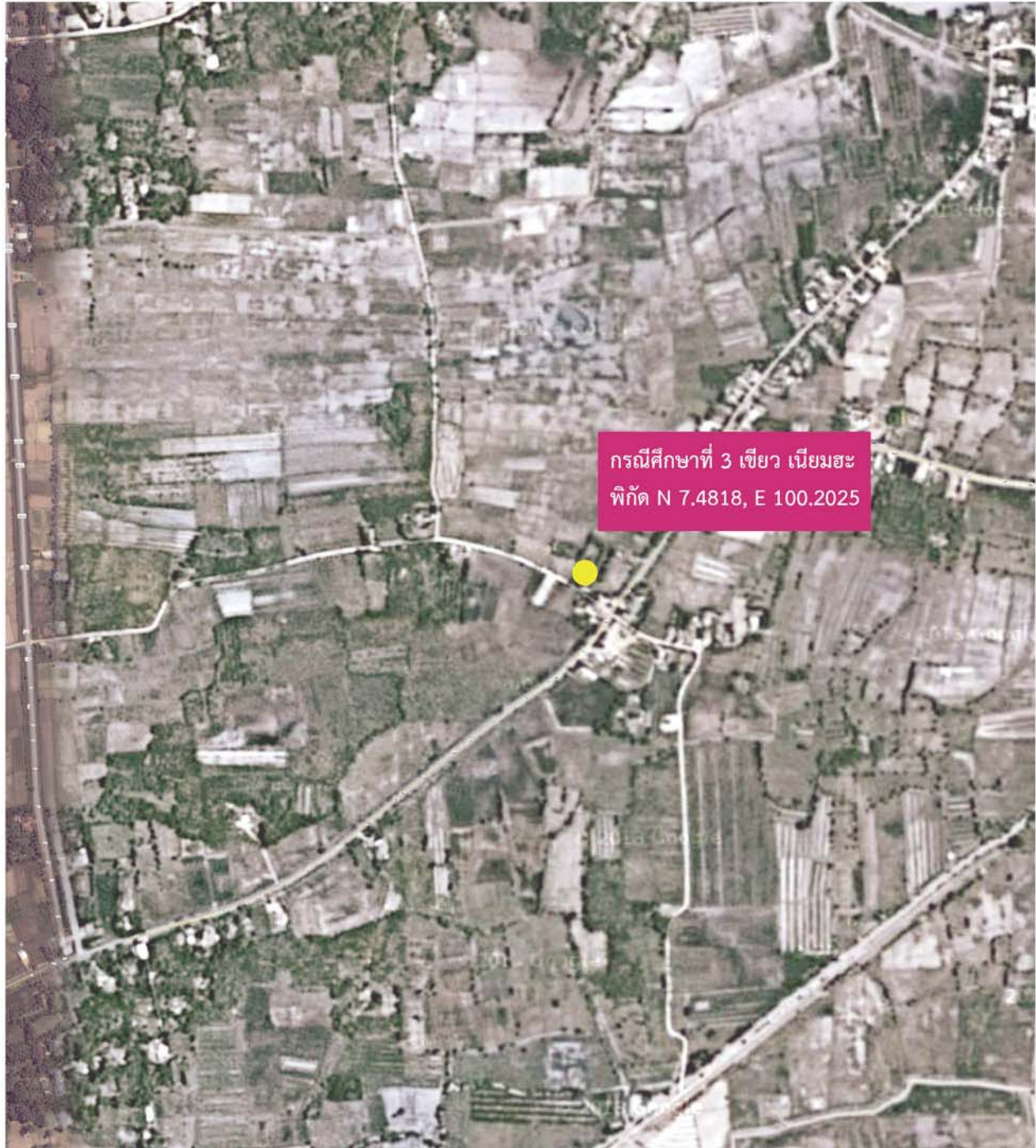
ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X

7.4818 N

Y

100.2025 E

ผู้สำรวจ ธนกฤต ธีัญญากรณ์

เรือนประธานด้านซ้ายมีลักษณะเป็นหลังคาทรงปั้นหยา แต่เดิมอยู่แถวทะเลงเก แต่ได้มีการยกย้ายเรือนมาตั้ง ณ ที่ปัจจุบัน ในขณะที่เรือนรองด้านขวา รื้อไม้จากเรือนเก่านำมาประกอบสร้างใหม่

การใช้ช่องเปิดขนาดเล็ก สัมพันธ์กับสภาพภูมิอากาศของภาคใต้ที่มีพายุและลมมรสุมอยู่ตลอดเวลา

การดึงแสงธรรมชาติจากช่องว่างเหนือผนัง เพื่อทดแทนขนาดช่องเปิดขนาดเล็ก และสามารถระบายอากาศได้ด้วย

เรือนข้าว

การยกระดับของพื้นที่ภายในเรือน

การยกระดับของพื้นที่ภายในเรือน

ระดับของพื้นที่ต่างกัน สัมพันธ์กับลักษณะการใช้งานของผู้
อยู่อาศัยภายในเรือน

การใช้ซ้อแบน และเสาดั้งกลม เป็นระบบโครงสร้างแบบเก่า

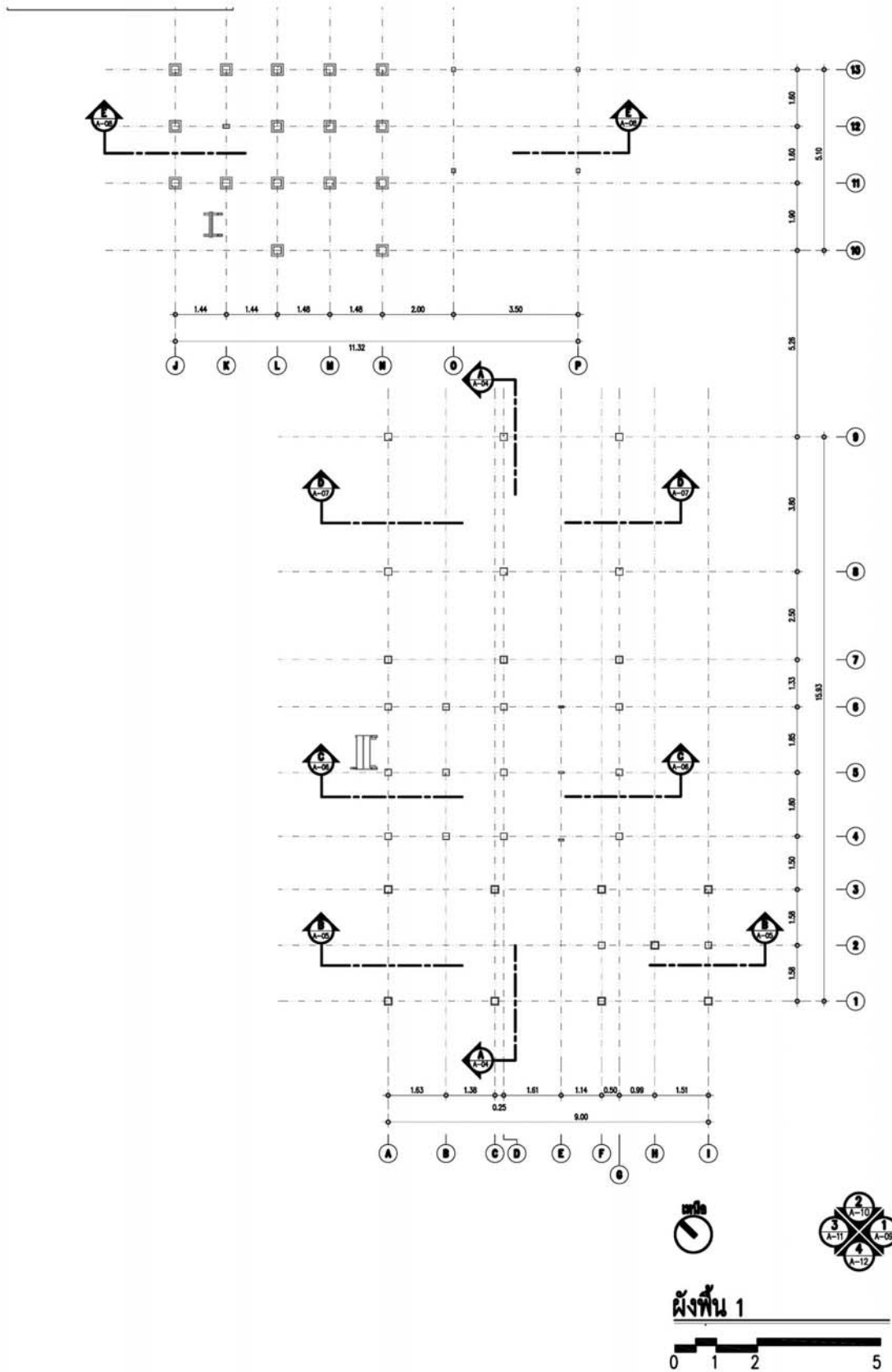
วัสดุผนังหลังคาหลักใช้กระเบื้องดินเผา

บริเวณขานตรงกลางใช้วัสดุผนังกระเบื้องดินเผา

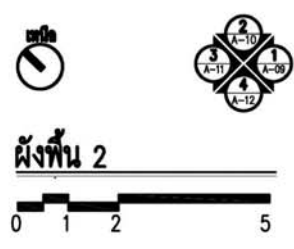
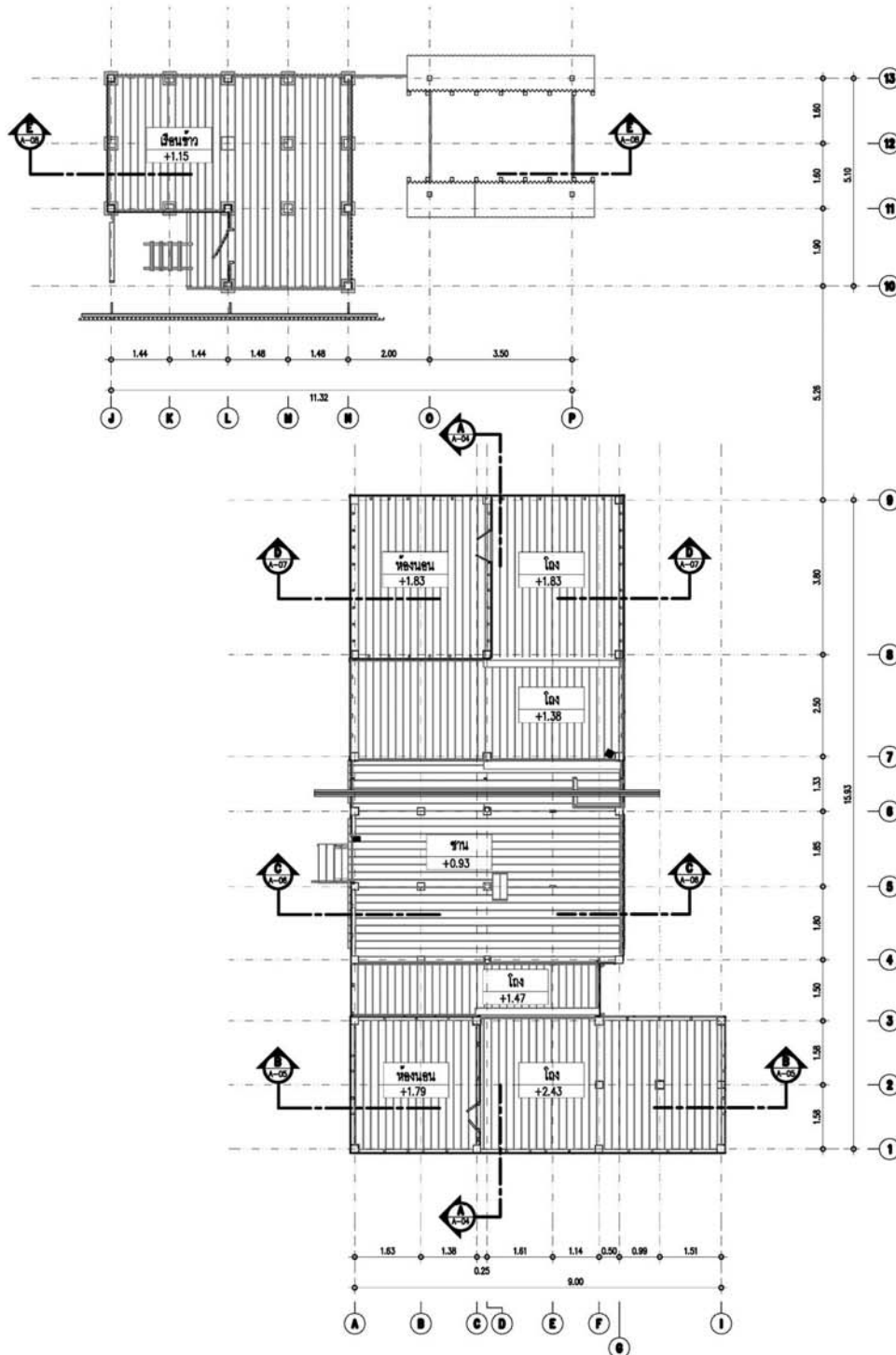
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

นางสาวเขี้ยว เนียมชะ

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

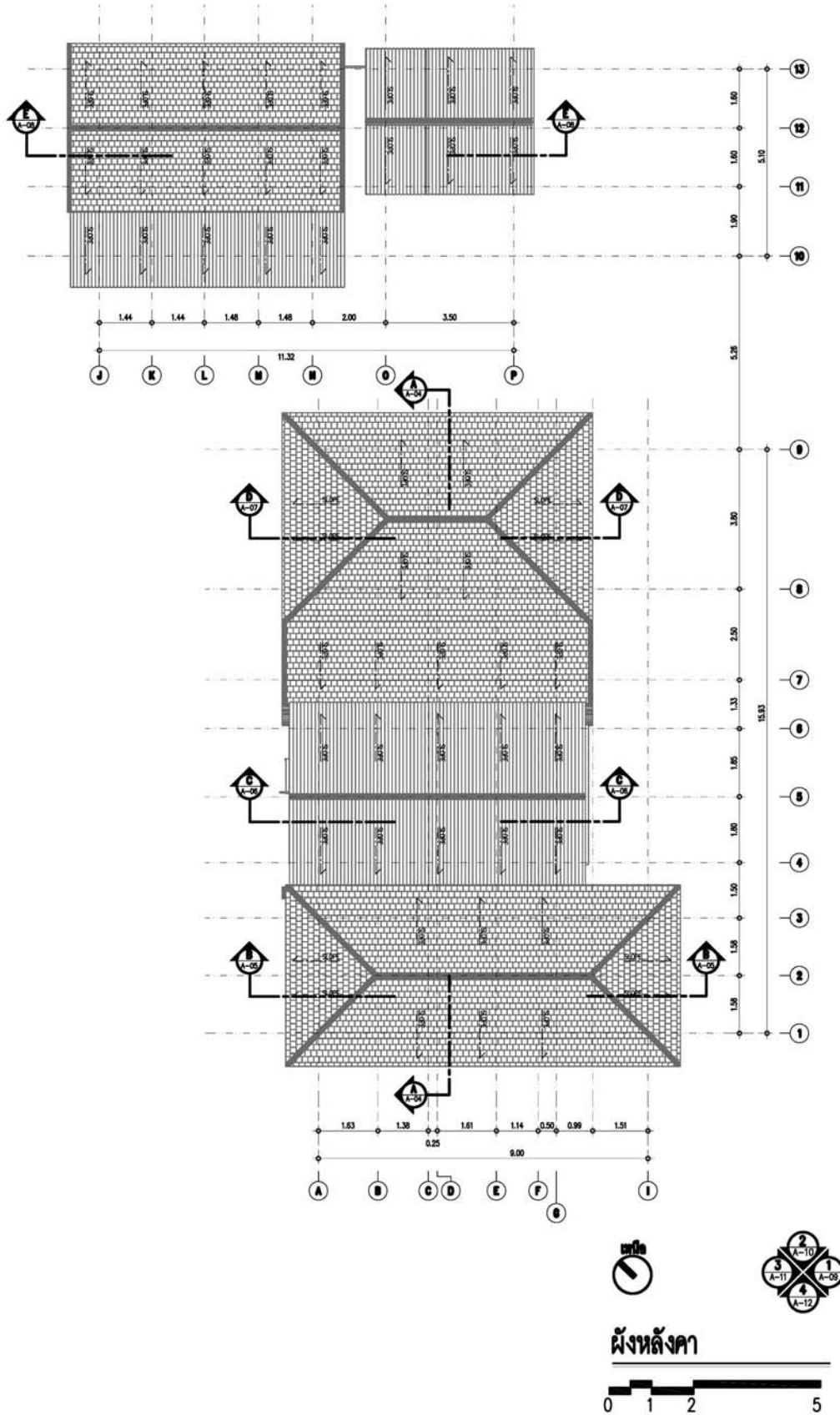
นางสาวเขียว เนียมฮะ

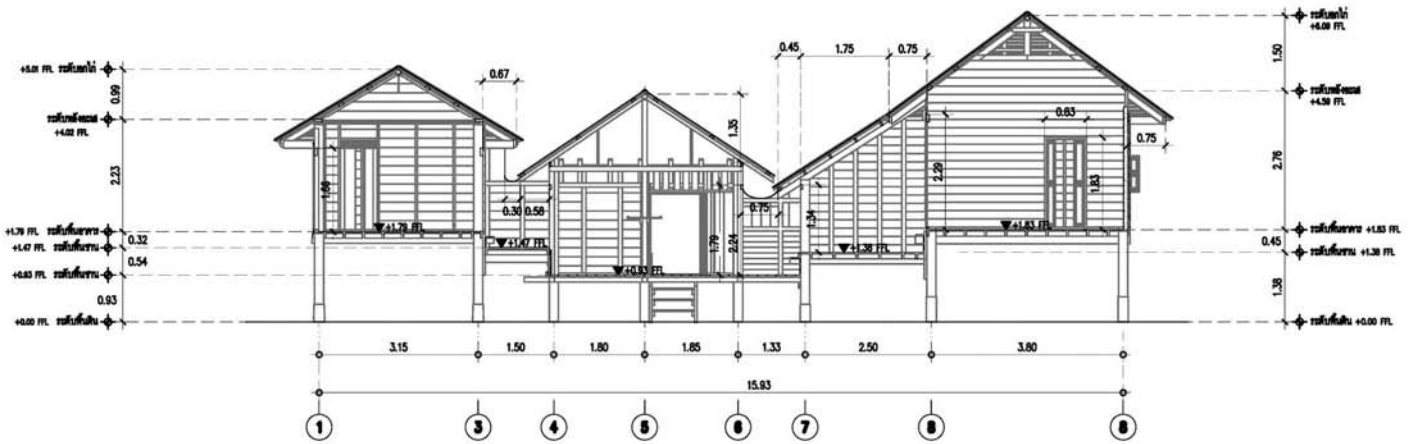
ผังพื้น 2

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

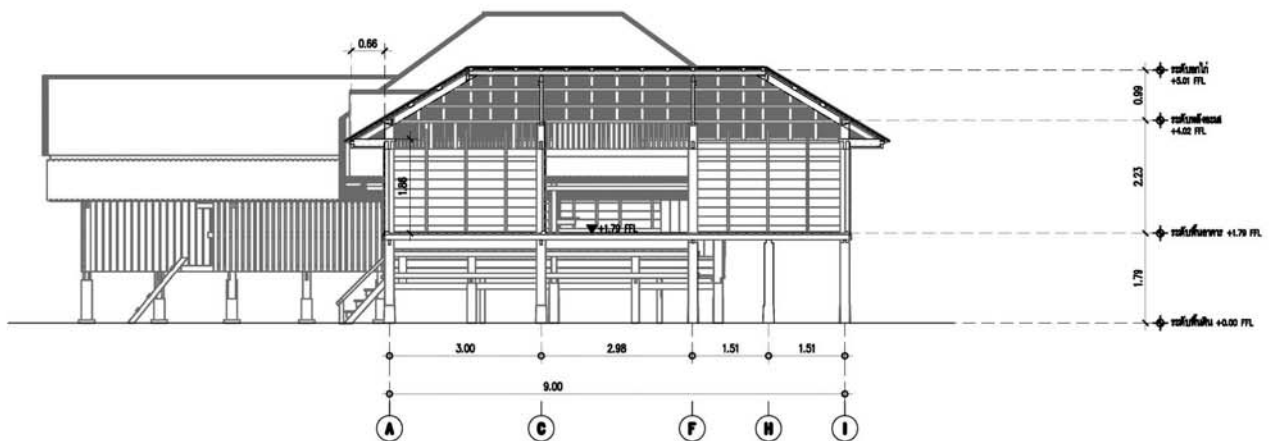
นางสาวเขียว เนียมฮะ

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3
นางสาวเขียว ยามะ

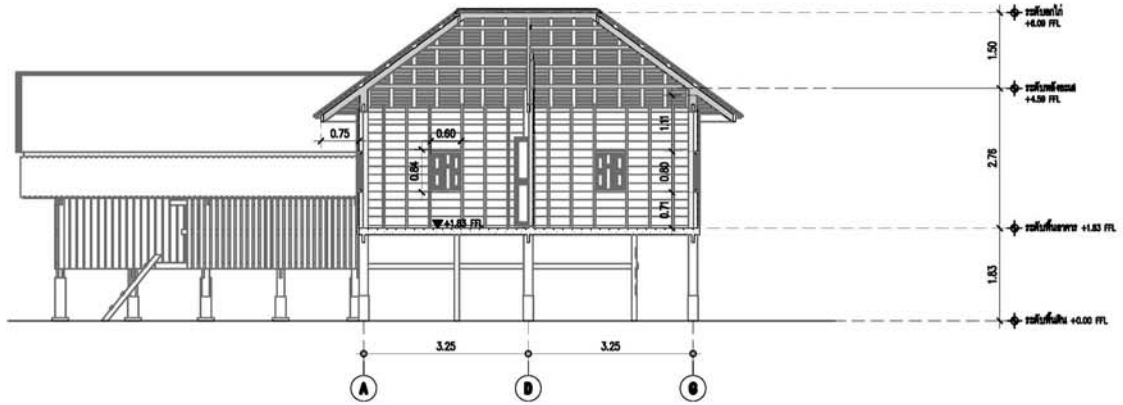
รูปตัด A
0 1 2 5

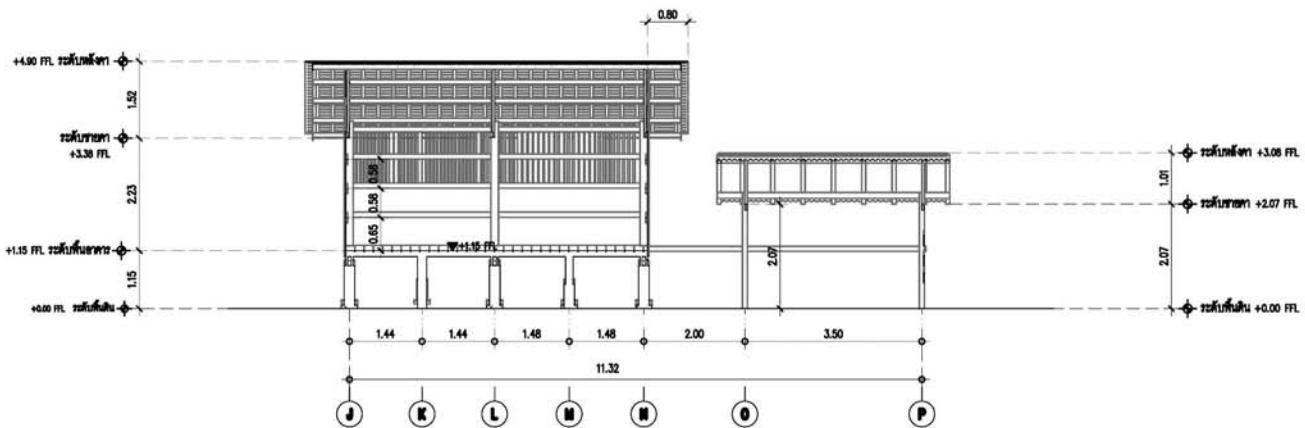
รูปตัด B
0 1 2 5

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

นางสาวเชียว ยามะ

รูปตัด D

รูปตัด E

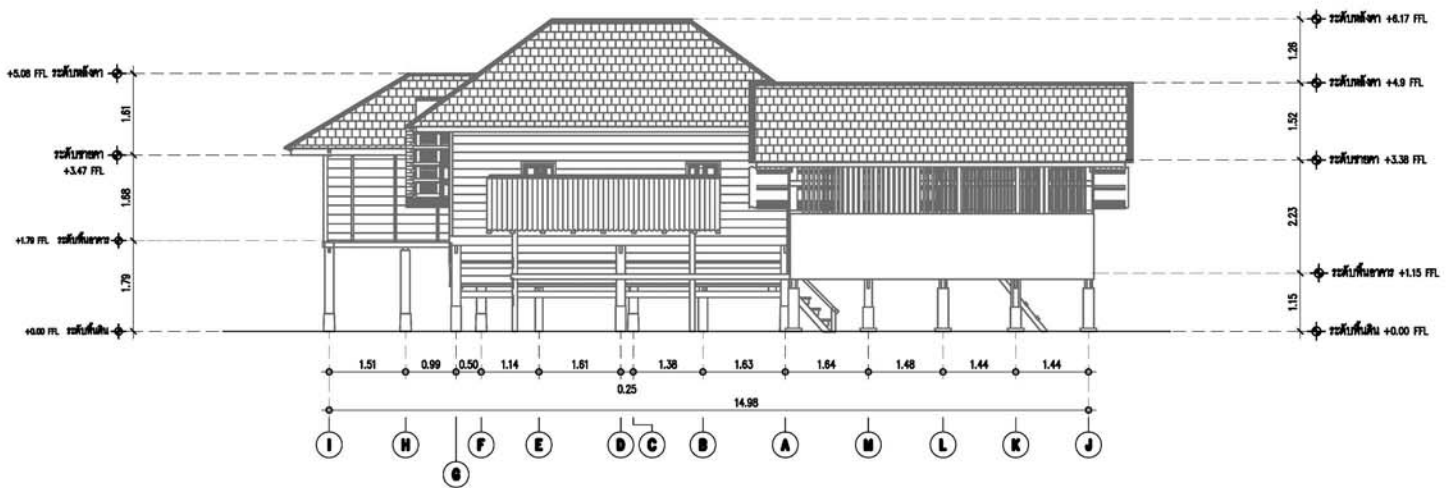

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

นางสาวเชียว ยามะ

รูปด้าน 1

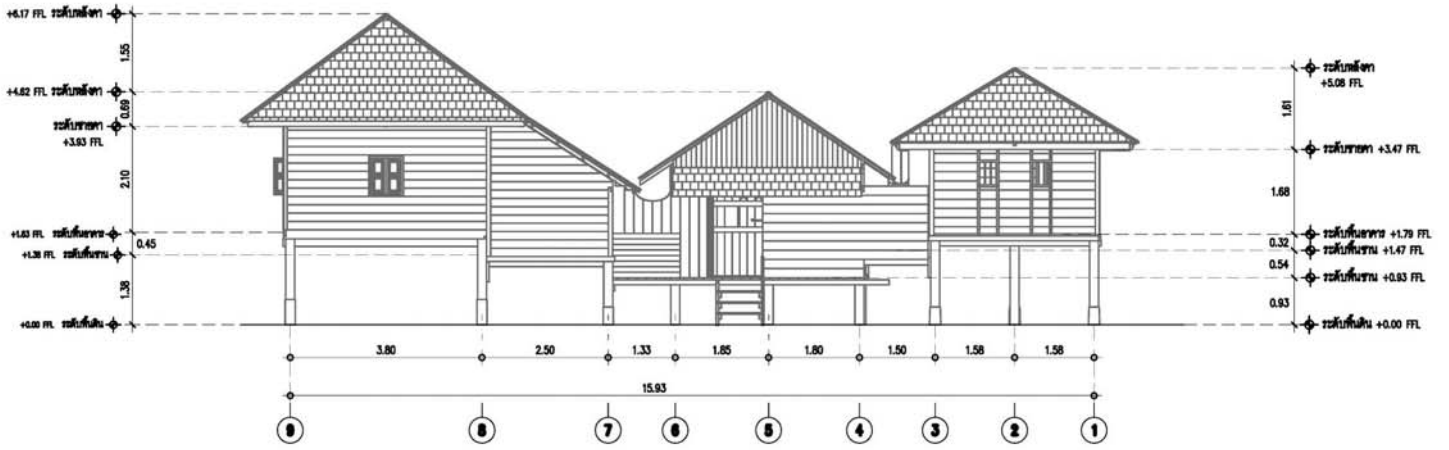

รูปด้าน 2

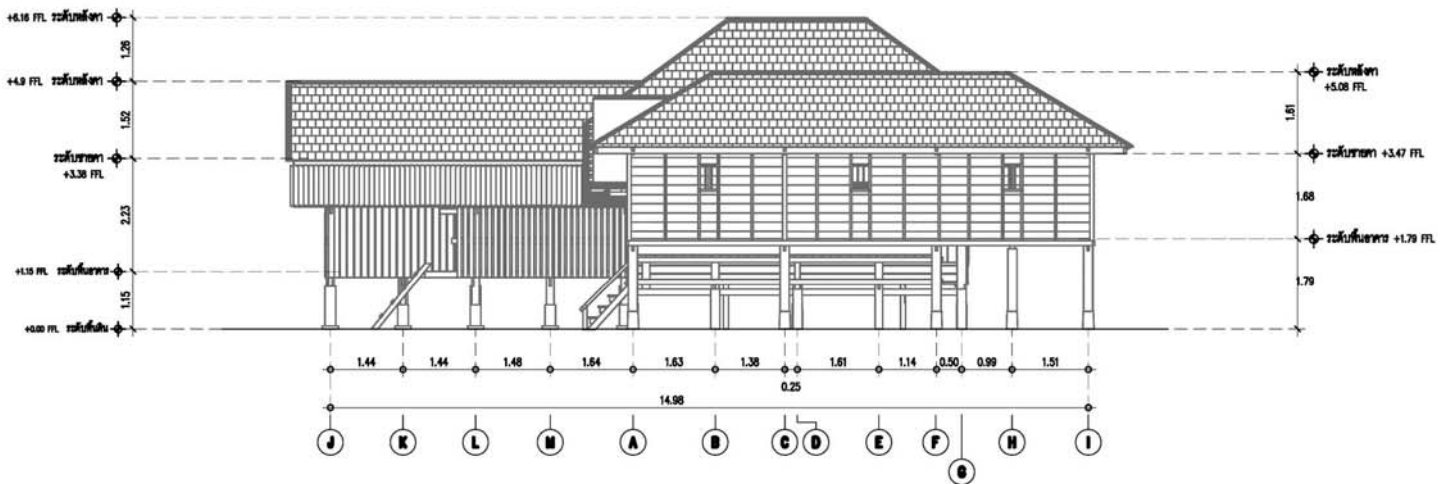

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

นางสาวเขี้ยว ยามะ

รูปด้าน 3

รูปด้าน 4

เรียนกรณีศึกษาหลังที่ 4

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลเบื้องต้น และเกณฑ์การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

รหัสบ้าน S-PAT-004 ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X 7.7826 N Y 100.1219 E
วันที่สำรวจ 14 กรกฎาคม 2556 ผู้สำรวจ อิศรชัย บุรณะอรจรณ์, ศิริรัตน์ เพชรรัตน์

การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม		
เกณฑ์	คำอธิบายเกณฑ์	ตรงเกณฑ์
1	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่มีอายุการก่อสร้างเก่าแก่ และเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่ง (Rarity) ซึ่งเป็นตัวแทนของรูปแบบ และพัฒนาการของที่อยู่อาศัยของภาคใต้	●
2	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่เป็นตัวอย่างอันโดดเด่น หรือมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนของเรือนพื้นถิ่นภาคใต้	●
3	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงการปรับตัวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศ และภูมิประเทศ ภูมิอากาศอันมีลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●
4	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับวิถีทางวัฒนธรรมของภาคใต้	●
5	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับอาชีพอันเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้	●
6	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการก่อสร้าง และการใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลทั่วไป

ชื่อเจ้าของเรือน นางลำดวน แก้วเศส ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นางลำดวน แก้วเศส

ที่อยู่ เลขที่ 46 หมู่ 2 ตำบลทะเลน้อย อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง

กรรมสิทธิ์ครอบครอง : เป็นเจ้าของ เป็นผู้เช่า เป็นผู้อาศัย เจ้าของที่ดินคือ : เอกชน วัด/ศาสนสถาน ราชการ
สถานที่สำคัญ บริเวณใกล้พื้นที่ วัดทะเลน้อย ประเภทสถานที่สำคัญ ศาสนสถาน

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลครัวเรือน จำนวนสมาชิก 3 คน (เรียงข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัว)

ชื่อ	นามสกุล	เพศ	อายุ	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพ	รายได้/ปี	รายได้/เดือน
ลำดวน	แก้วเศส	02	58	05	01	สานเสื่อ	02	-
อัสมาพย์	แก้วเศส	02	6	01	01	นักเรียน	-	-
ริชนนท์	แก้วเศส	01	3	01	01	นักเรียน	-	-

สถานภาพ: 01-โสด 02-สมรส 03-หย่าร้าง 04-แยกกันอยู่ 05-หม้าย 06-ถึงแก่กรรม

การศึกษา: 01-ประถม 02-มัธยมต้น 03-มัธยมปลาย 04-ปริญญาตรี 05-ปวช 06-ปวส 07-ปริญญาโท 08-ปริญญาเอก

รายได้/เดือน: 01-น้อยกว่า 5,000 บาท 02-5,000-9,999 บาท 03-10,000-14,999 บาท 04-15,000-19,999 บาท 05-20,000 บาท ขึ้นไป

รายได้/ปี: 01-น้อยกว่า 60,000 บาท 02-60,000-119,999 บาท 03-120,000 - 179,999 บาท 04-180,000 - 239,999 บาท 05-มากกว่า 240,000 บาท

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลสถาปัตยกรรม

ชื่อ/ประเภทอาคาร เรือนพื้นดินที่อยู่อาศัย   อายุการก่อสร้าง 130 ปี   ปีที่สร้าง พ.ศ. 2426

ระยะเวลาการก่อสร้าง ไม่ทราบ   งบประมาณ ไม่ทราบ   บาท

แรงงานก่อสร้าง : ก่อสร้างเอง   เพื่อนร่วมลงแรง   จ้างช่าง (ชื่อช่าง.....)

รูปแบบบ้าน : เรือนหมู่   เรือนเดี่ยว   เรือนแถว   ดึกแถว
 เรือนขนมปังขิง   เรือนแพ   กระท่อม/ทับ   แบบบังกาโล

รูปแบบหลังคาประธาน : จั่วทรงไทย   จั่วเตี้ย   จั่วบ้าน   ปันหย้า (Hip)
 ปันหย้ายอดจั่ว(Hip Gable)   เพิง/พาไล   อื่นๆ.....

ลักษณะอาคาร : โครงสร้างไม้   โครงสร้างคอนกรีตหล่อในที่   โครงสร้างคอนกรีตหล่อสำเร็จ   โครงสร้างเหล็ก

จำนวนชั้น : 1 ชั้น   2 ชั้น   3 ชั้น

การยกใต้ถุน : ยกใต้ถุนสูง แต่ไม่ได้ใช้   ยกใต้ถุนสูงและใช้งาน   สร้างติดพื้น

ลักษณะใต้ถุน : ใต้ถุนเปิดโล่ง   ใต้ถุนมีผนังล้อม

ที่ตั้ง/อัตลักษณ์ : ติดแม่น้ำ/คลอง   ติดหนอง/บึง   ติดถนนใหญ่   ติดซอย
 ริมทุ่งนา   มีสวนผลไม้   มีสวนผัก   ริมไร่
 อื่นๆ .....

การเข้าถึงและขนาดของเส้นทาง : ทางบก   ทางเดิน   ทางรถเล็ก   ทางรถใหญ่
 ยังใช้ทางน้ำ   ไม่ได้ใช้ทางน้ำแล้ว

ส่วนที่ 5 : ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

ที่ตั้ง : ที่เดิมตั้งแต่แรกสร้าง   รื้อย้ายมาจากที่อื่น   ซื้อเรือนเก่ามาประกอบใหม่

อธิบาย ..... เรือนหลังคาจั่วเตี้ยสร้างก่อน เรือนหลังคาปันหย้าสร้างภายหลัง .....

สภาพปัจจุบัน : ดี   ปานกลาง   ชำรุดทรุดโทรม   ไม่สามารถอยู่อาศัยได้

ภัยคุกคาม : ความขัดแย้งภายใน .....

ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต .....

ประสบภัยธรรมชาติ ..... ลมพายุ.....

การคุกคามจากการพัฒนา .....

การคุกคามจากการชบเซาของชุมชน .....

การเสื่อมสภาพของวัสดุ .....

การเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ .....

อื่นๆ .....

ตำแหน่ง หรือโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่มีการเสื่อมสภาพ (เรียงตามลำดับ) จากมากหาน้อย :

1. ผนัง .....
2. หลังคา .....
3. ....
4. ....

ส่วนที่ 6 : การปรับปรุงซ่อมแซม

จำนวนครั้งที่ปรับปรุงใหญ่ : 2 ครั้ง

การปรับปรุงครั้งล่าสุด พ.ศ. : 2553 ค่าใช้จ่าย : 3,000 บาท

ลักษณะการปรับปรุง : ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด สร้างใหม่แทนส่วนที่ชำรุด ต่อเติมเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย

ปรับปรุงส่วนใดของเรือน : หลังคาส่วนชานกลาง

วิธีการดำเนินการ : จ้างแรงงาน ซื้อวัสดุ และคุมงานเอง จ้างผู้รับเหมา แต่ซื้อวัสดุเอง
 ผู้รับเหมาดำเนินการทั้งหมด อื่นๆ ผู้ใหญ่บ้านได้งบประมาณจากรัฐ

เหตุผลในการปรับปรุง : ลมพายุพัดหลังคาเสียหาย และพาลูกบ้านมาช่วยซ่อม

รูปแบบหลังการปรับปรุง : คงรักษาแบบเดิมทั้งหมด คงรักษาแบบเดิมและมีการต่อเติมแบบใหม่ การทำแบบใหม่

ความต้องการ (อาคาร) : ซ่อมแซมทั้งหมด ซ่อมแซมบางส่วน รื้อสร้างใหม่ที่เดิม

ขยายเรือนเก่าเพื่อสร้างเรือนใหม่ที่เดิม ขยายเพื่อย้ายที่อยู่ใหม่

อื่นๆ .....

ในการสร้างใหม่หรือปรับปรุง มีการขอคำปรึกษาจาก : สถาปนิก วิศวกร ช่างโยธาในหน่วยราชการ

ผู้รับเหมา ช่างก่อสร้างในท้องถิ่น

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ

วัสดุผนังหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
สังกะสี	☒	
Metal Sheet		
กระเบื้องดินเผา	☒	
วัสดุธรรมชาติ		
กระเบื้องลอน		

โครงสร้างหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
ไม้ไผ่		
ไม้จริง	☒	
เหล็ก		
คอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ผนัง :

วัสดุ	ผนังเดิม	ผนังใหม่
วัสดุธรรมชาติ		
ไม้จริง	☒	
วัสดุเทียมแบบไม้		
อิฐบล็อก		
อิฐมอญ		
ผนังเบา (อิบซัม)		
สังกะสี		
อื่นๆ		

พื้น และโครงสร้างรับพื้น:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
พื้นปากไม้ไผ่		
พื้นไม้ไผ่		
พื้นไม้กระดาน (ไม้เคี่ยม)	☒	
พื้นคอนกรีตหล่อในที่		
พื้นคอนกรีตหล่อสำเร็จ		
ตง-คานไม้	☒	
ตง-คานเหล็ก		
คานคอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ (ต่อ)

ฐานราก:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
กึ่งพัด / แระ		
ฝังเสาลงดิน		
วางเสาลงบนดินเสา	✓	
ขุดหล่อดม่อ		
ลงเสาเข็มไม้ไผ่		
ลงเสาเข็มไม้		
ลงเสาเข็มหล่อ		
ลงเสาเข็มเจาะ		
อื่นๆ		

เสา:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
ไม้จริง		
ไม้ในท้องถิ่น	✓	
ไม้ไผ่		
เหล็ก		
คอนกรีตหล่อในที่		
คอนกรีตหล่อสำเร็จ		
อื่นๆ		

ส่วนที่ 8 : สภาวะน่าสบายในเรือน

พื้นที่ส่วนใดในบ้านเหมาะแก่การนั่งพักผ่อนหรือทำงานในเวลากลางวัน :

เพราะ เย็นสบาย   มีอากาศถ่ายเท   แสงสว่างกำลังพอดี   สามารถสนทนากับเพื่อนบ้านได้

วัสดุผนังหลังคาเดิมของบ้านคืออะไร : เปลี่ยนเป็นวัสดุอะไร :

ทำไมถึงเปลี่ยน :

หากไม่มีปัญหาข้างต้นท่านจะเปลี่ยนวัสดุดังกล่าวหรือไม่ เพราะ :

วัสดุใหม่ที่เปลี่ยนให้บ้านร้อน หรือเย็น มากขึ้นหรือไม่ :

และมีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไร :

ส่วนที่ 9 : ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

วันที่สำรวจ 14 กรกฎาคม 2556

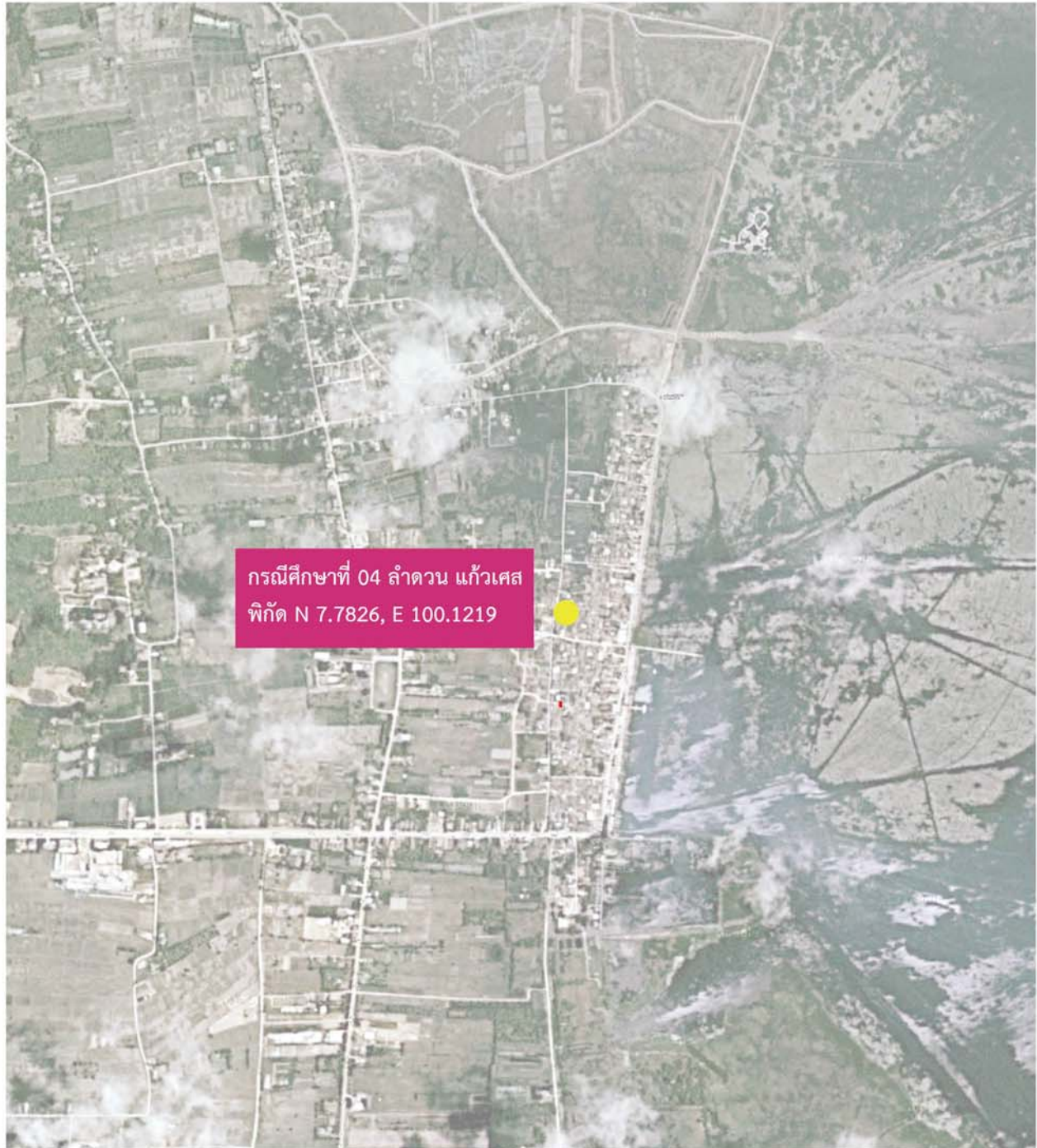
ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X

7.7826 N

Y

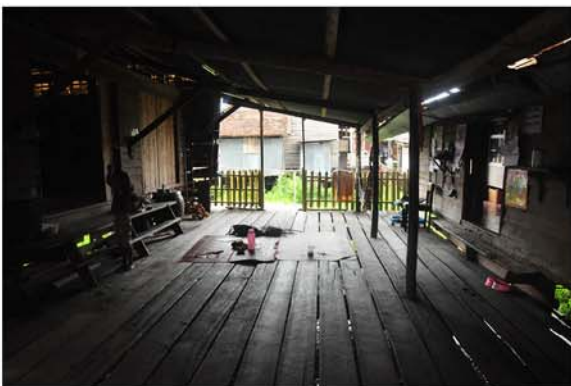
100.1219 E

ผู้สำรวจ ธนกฤต ธีัญญากรณ์

เรือนหันทางทิศตะวันออก เรือนที่เก่าแก่ที่สุดมีลักษณะเป็นหลังคาทรงจั่ว ในขณะที่เรือนที่มีลักษณะหลังคาทรงปั้นหยา สร้างขึ้นภายหลัง พื้นที่ระหว่างเรือนทั้งสองเป็นชานแดด แต่เดิมเป็นพื้นที่โล่ง ต่อมาได้ต่อเติมหลังคาเพิ่มเติม

ชานแดด ปูพื้นด้วยไม้เคี่ยม ซึ่งเป็นไม้ท้องถิ่นมีความแข็งแรง ทนทานต่อแดดและฝน จึงนิยมนำมาปูพื้นในส่วนชานแดด

พื้นที่เก็บ และตากกระจูด สำหรับนำมาสานทำเสื่อกระจูด ซึ่งเป็นอาชีพในท้องถิ่นละแวกทะเลน้อย

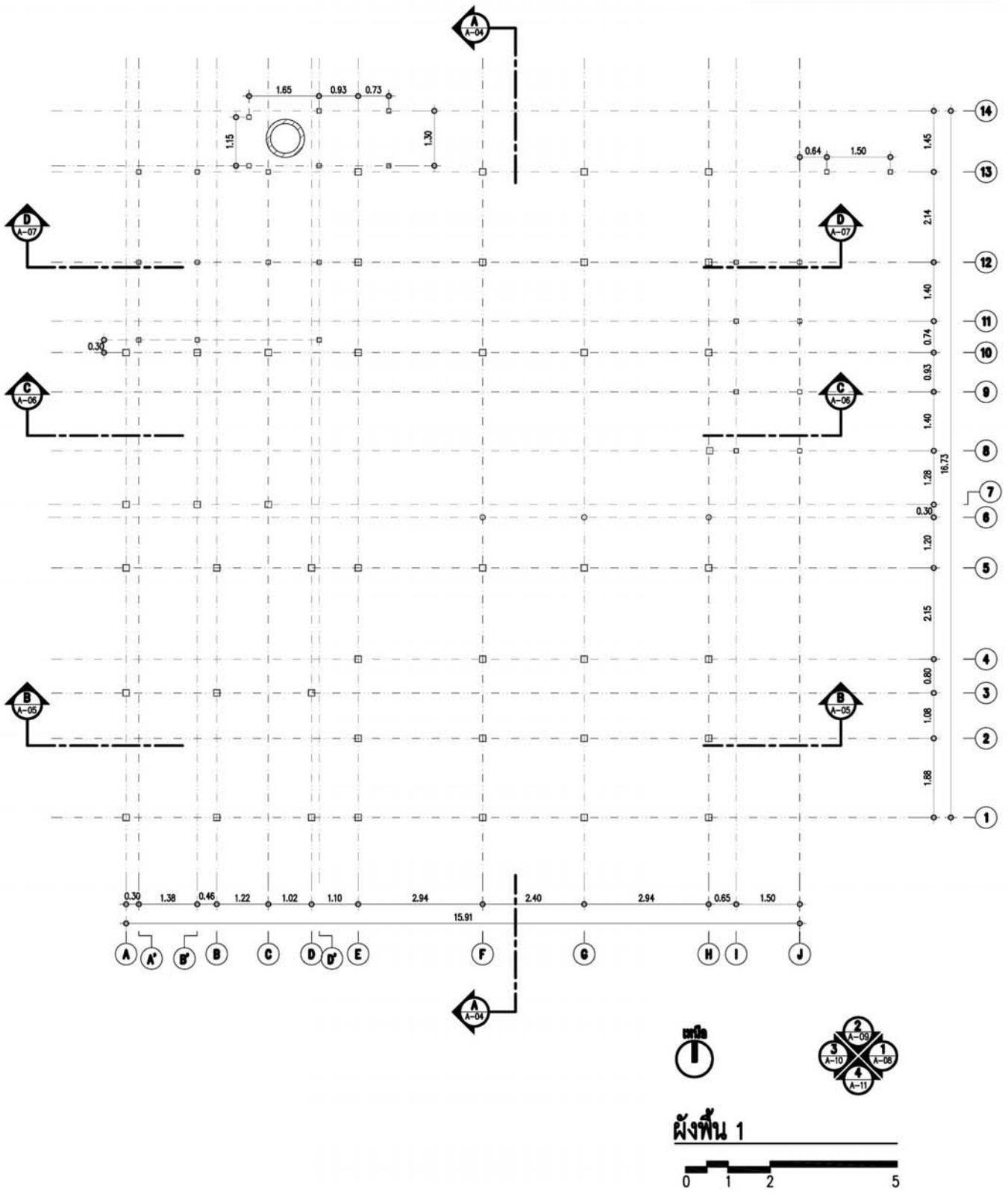
ลักษณะของหลังคาทรงจั่ว พบการใช้ซ็อนนอนและเสาดั้ง ซึ่งเป็นโครงสร้างหลังแบบดั้งเดิม

โครงสร้างหลังคาในส่วนของหลังคาปั้นหยา เป็นระบบ โครงสร้างใหม่ และใช้ไม้แปรรูปจากโรงงาน

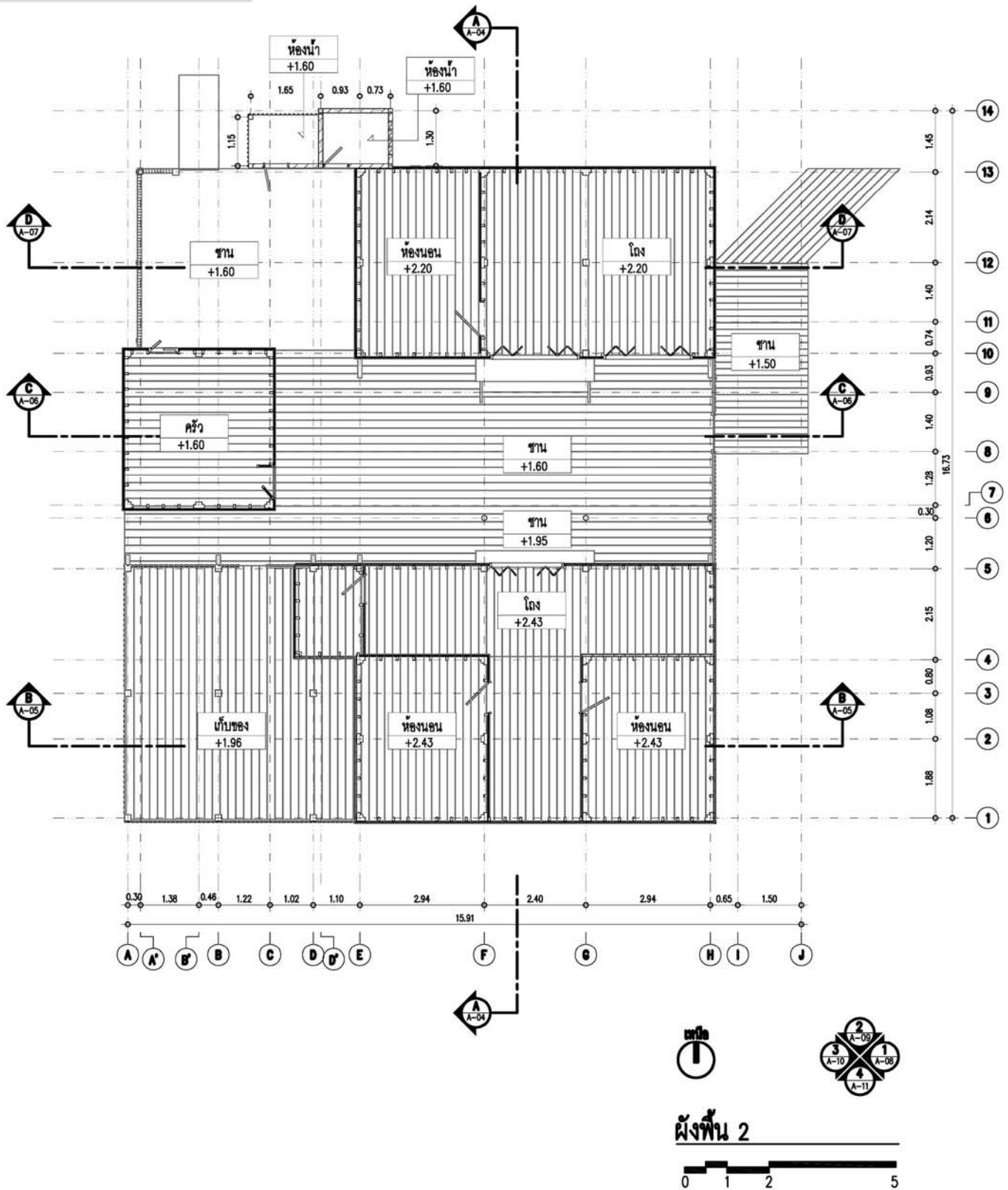
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

นางลำดวน แก้วเตส

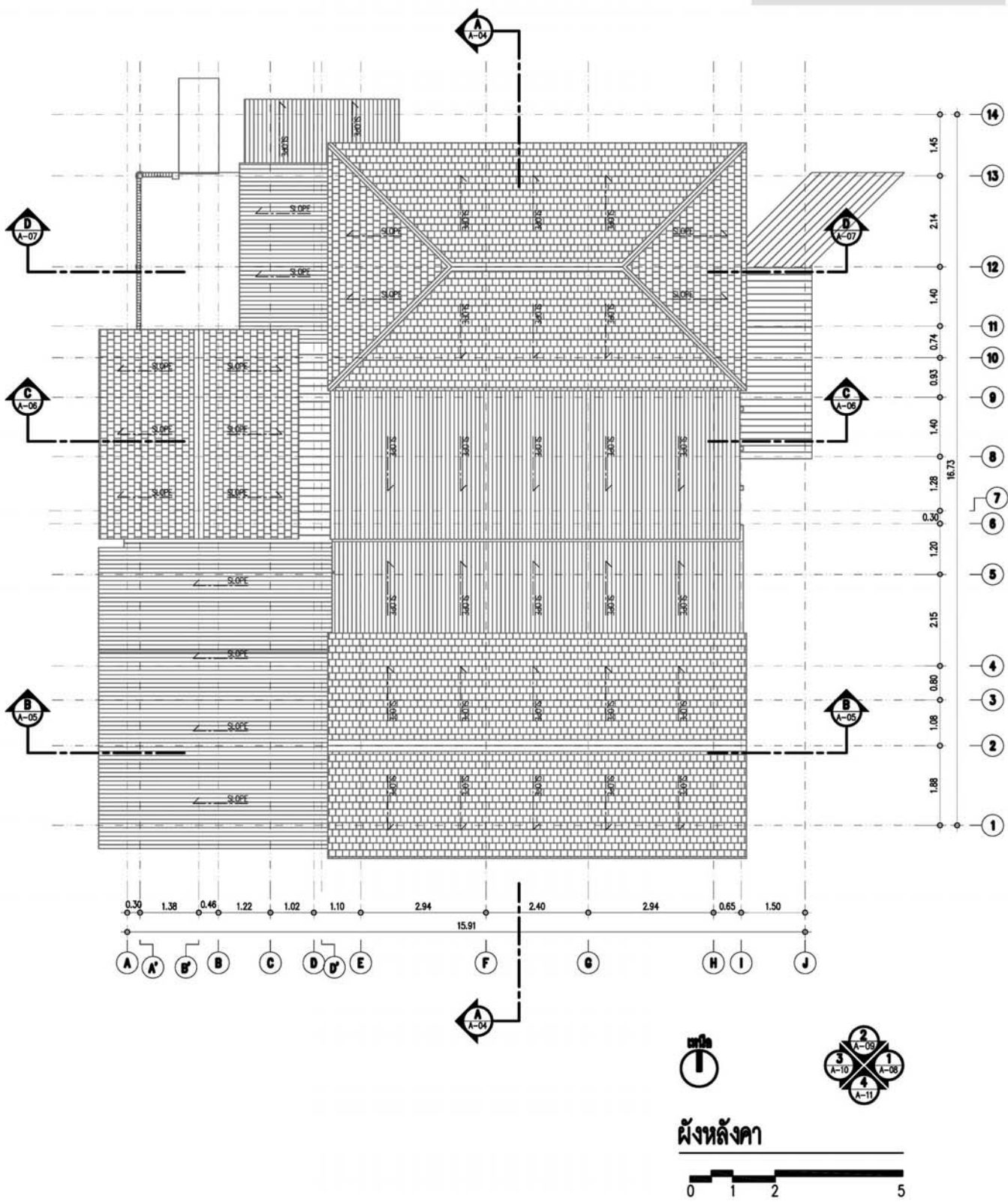
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

นางลำดวน แก้วเศส

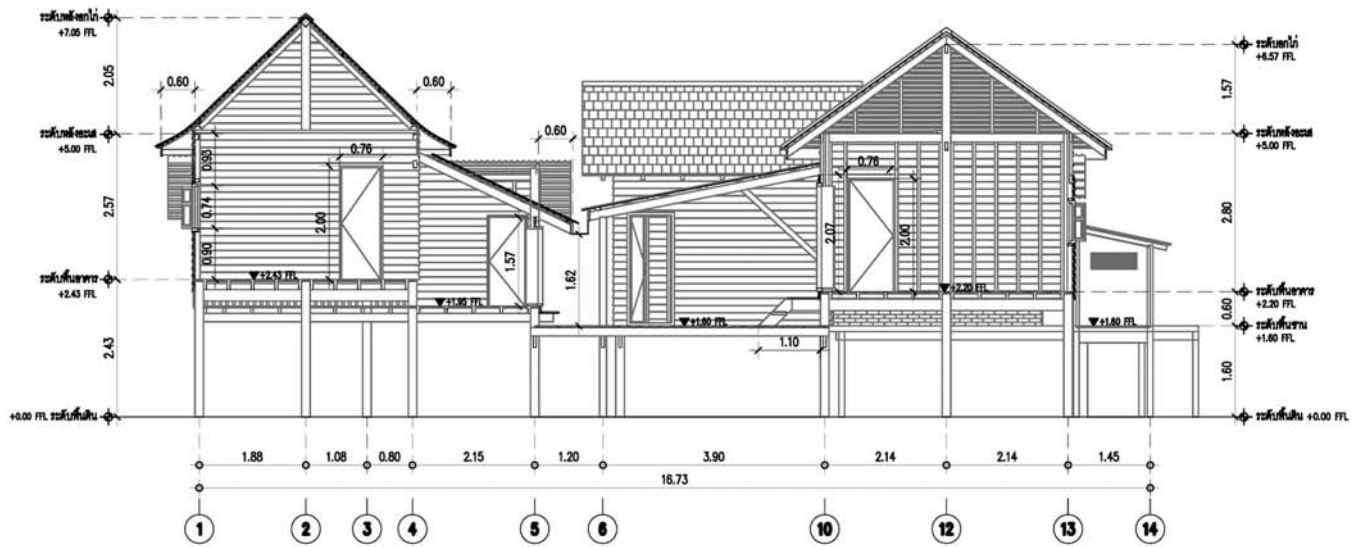
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

นางลำดวน แก้วเศส

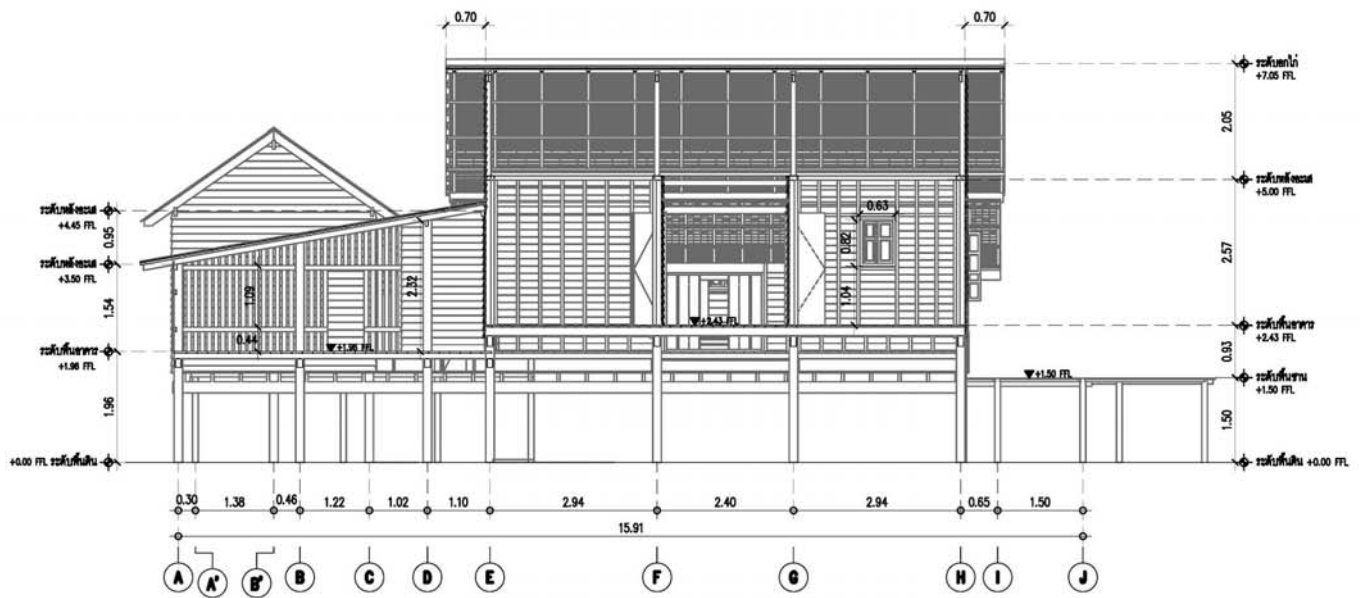
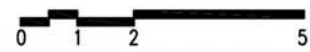

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

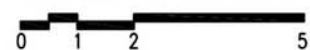
นางลำดวน แก้วเศส

รูปตัด A

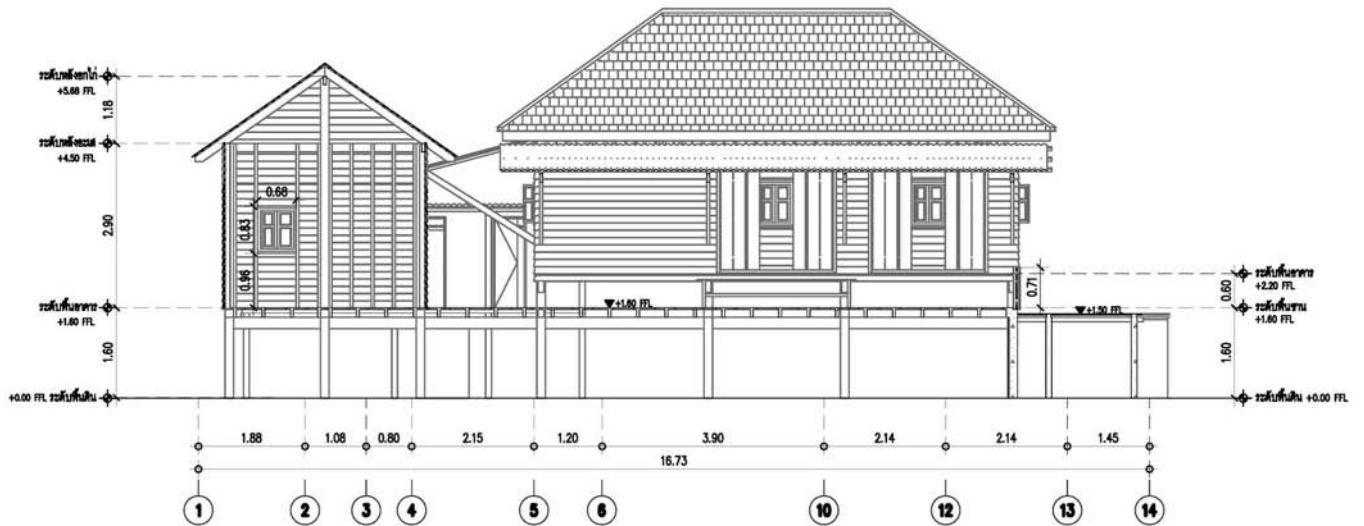

รูปตัด B

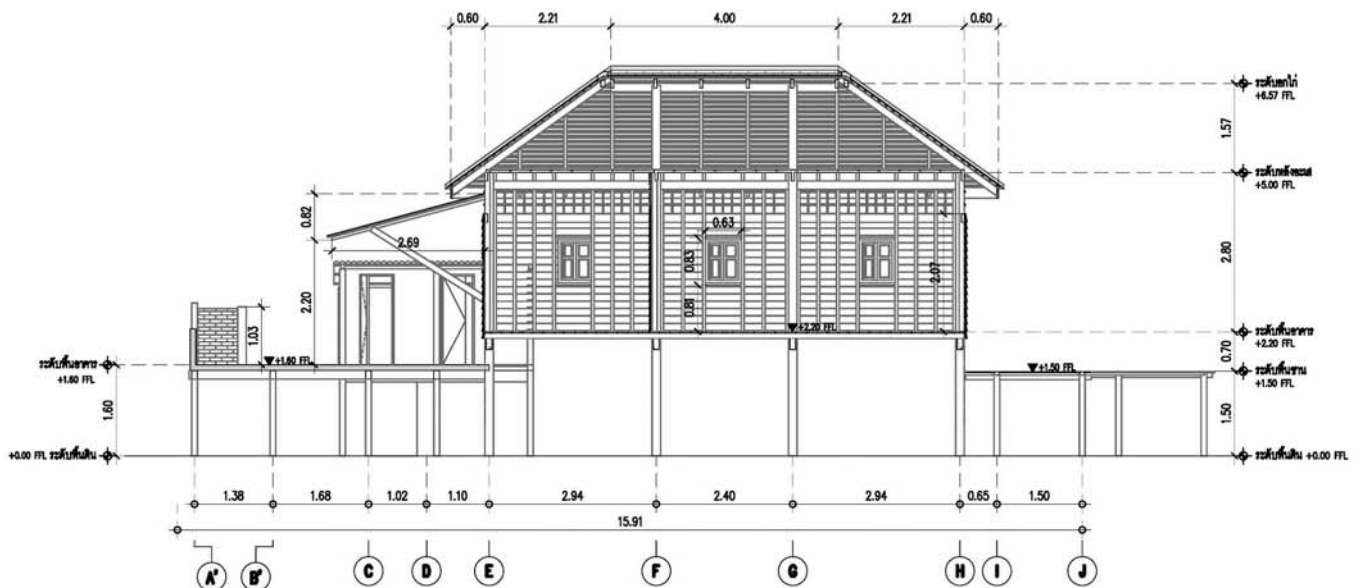

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

นางลำตวน แก้วเศส

รูปตัด C

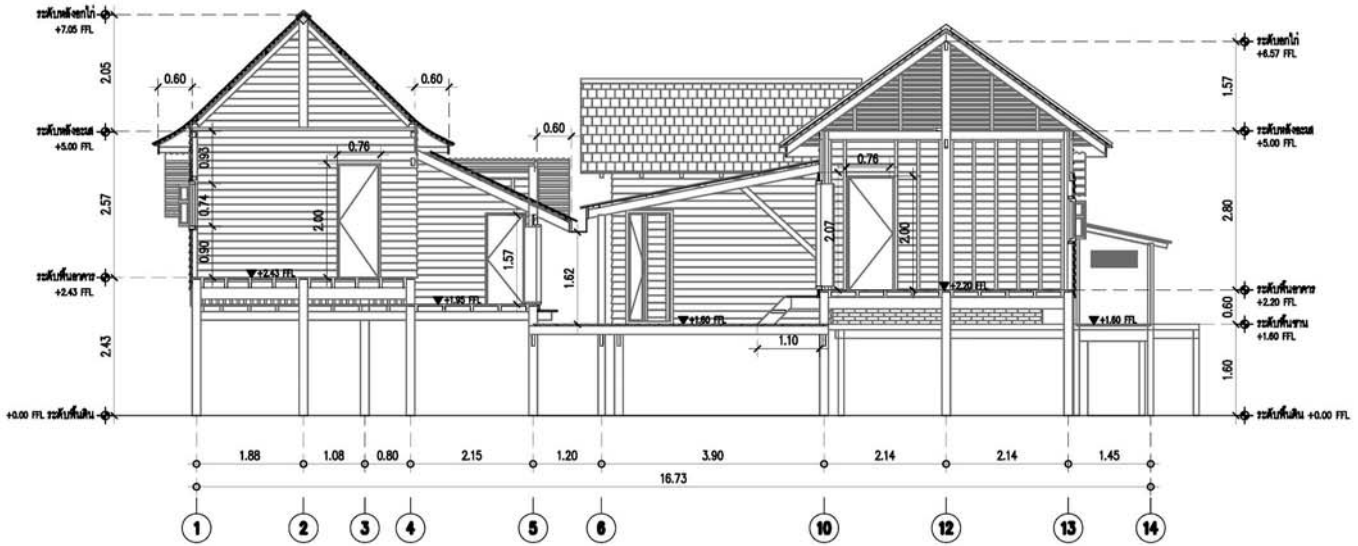

รูปตัด D

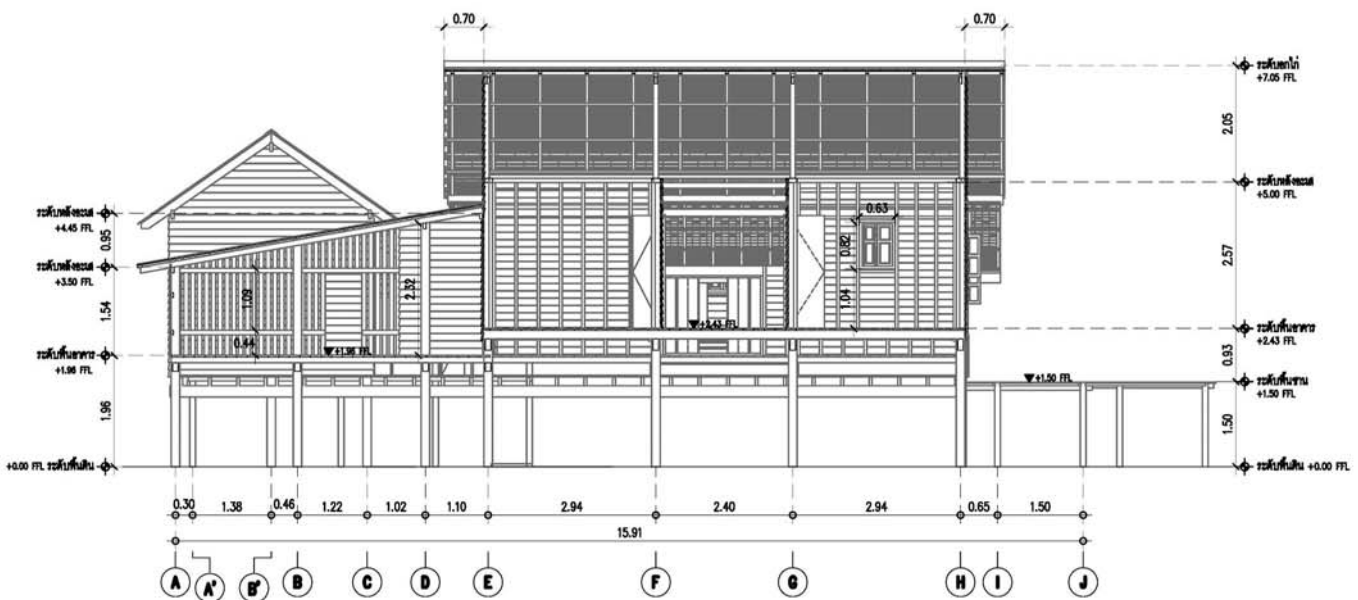

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

นางลำดวน แก้วเศส

รูปตัด A

รูปตัด B

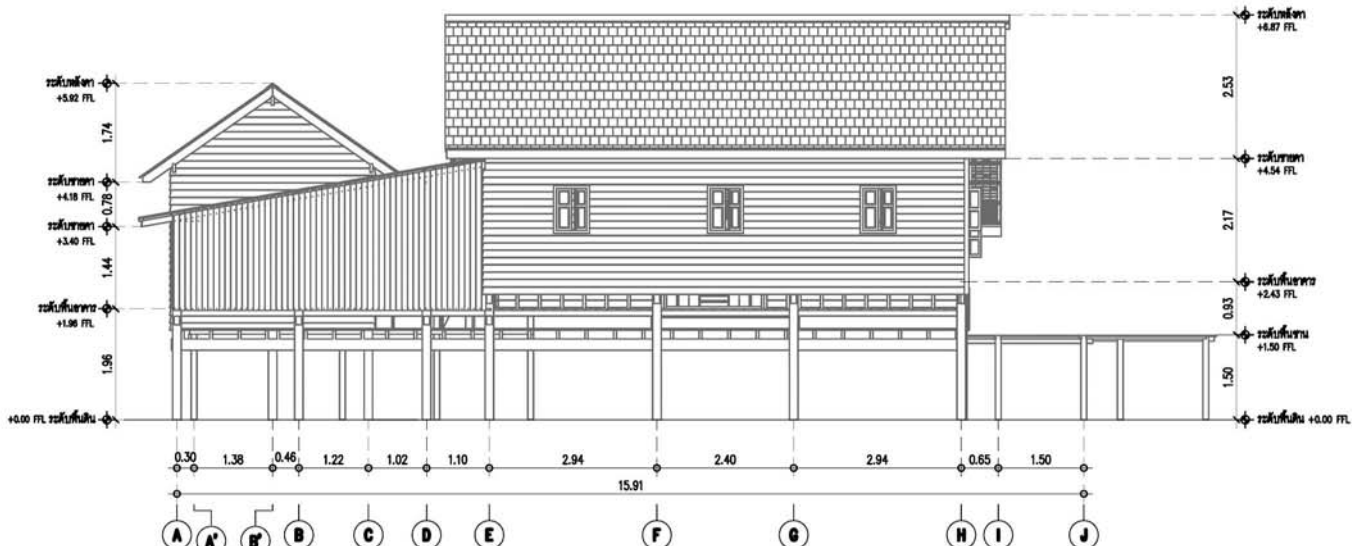

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

นางลำตวน แก้วเศส

รูปด้าน 1
0 1 2 5

รูปด้าน 2
0 1 2 5

เรียนกรณีศึกษาหลังที่ 5

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลเบื้องต้น และเกณฑ์การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

รหัสบ้าน S-PAT-005 ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X 7.4761 N Y 100.1969 E
วันที่สำรวจ 13 กรกฎาคม 2556 ผู้สำรวจ ณัฐพล พวงมาลา

การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม		
เกณฑ์	คำอธิบายเกณฑ์	ตรงเกณฑ์
1	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่มีอายุการก่อสร้างเก่าแก่ และเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่ง (Rarity) ซึ่งเป็นตัวแทนของรูปแบบ และพัฒนาการของที่อยู่อาศัยของภาคใต้	●
2	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่เป็นตัวอย่างอันโดดเด่น หรือมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนของเรือนพื้นถิ่นภาคใต้	●
3	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงการปรับตัวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศ และภูมิประเทศ ภูมิอากาศอันมีลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●
4	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับวิถีทางวัฒนธรรมของภาคใต้	●
5	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับอาชีพอันเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้	●
6	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการก่อสร้าง และการใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลทั่วไป

ชื่อเจ้าของเรือน นายสี แดงปรค ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นายสี แดงปรค

ที่อยู่ เลขที่ 40 หมู่ 2 ตำบลนาปะขอ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

กรรมสิทธิ์ครอบครอง : เป็นเจ้าของ เป็นผู้เช่า เป็นผู้อาศัย เจ้าของที่ดินคือ : เอกชน วัด/ศาสนสถาน ราชการ
สถานที่สำคัญ บริเวณใกล้พื้นที่ วัดเขียนบางแก้ว ประเภทสถานที่สำคัญ ศาสนสถาน

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลครัวเรือน

จำนวนสมาชิก 6 คน (เรียงข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัว)

ชื่อ	นามสกุล	เพศ	อายุ	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพ	รายได้/ปี	รายได้/เดือน
สี	แดงปรค	01	78	02	01	ทำนา,ทำสวน		02
ฝัน	แดงปรค	02	73	02	01	ทำนา,ทำสวน		02
วิรัตน์	แดงปรค	01	35	02	03	ขับรถ		04
ลัดดา	แดงปรค	02	34	02	06	แม่บ้าน		-
พรณภัส	แดงปรค	02	13	01	02	นักเรียน		-
พรไพโร	แดงปรค	01	9	01	01	นักเรียน		-

สถานภาพ: 01-โสด 02-สมรส 03-หย่าร้าง 04-แยกกันอยู่ 05-หม้าย 06-ถึงแก่กรรม

การศึกษา: 01-ประถม 02-มัธยมต้น 03-มัธยมปลาย 04-ปริญญาตรี 05-ปวช 06-ปวส 07-ปริญญาโท 08-ปริญญาเอก

รายได้/เดือน: 01-น้อยกว่า 5,000 บาท 02-5,000-9,999 บาท 03-10,000-14,999 บาท 04-15,000-19,999 บาท 05-20,000 บาท ขึ้นไป

รายได้/ปี: 01-น้อยกว่า 60,000 บาท 02-60,000-119,999 บาท 03-120,000 - 179,999 บาท 04-180,000 - 239,999 บาท 05-มากกว่า 240,000 บาท

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลสถาปัตยกรรม

ชื่อ/ประเภทอาคาร เรือนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัย   อายุการก่อสร้าง มากกว่า 100 ปี   ปีที่สร้าง พ.ศ.

ระยะเวลาการก่อสร้าง   งบประมาณ บาท

แรงงานก่อสร้าง : ก่อสร้างเอง   เพื่อนร่วมแรงงาน   จ้างช่าง (ชื่อช่าง.....)

รูปแบบบ้าน : เรือนหมู่   เรือนเดี่ยว   เรือนแถว   ตึกแถว
 เรือนขนมปังขิง   เรือนแพ   กระโจม/ทับ   แบบบังกาโล

รูปแบบหลังคาประธาน : จั่วทรงไทย   จั่วเตี้ย   จั่วบ้าน   ปันหยา (Hip)
 ปันหยายอดจั่ว(Hip Gable)   เพิง/พาไล   อื่นๆ.....

ลักษณะอาคาร : โครงสร้างไม้   โครงสร้างคอนกรีตหล่อในที่   โครงสร้างคอนกรีตหล่อสำเร็จ   โครงสร้างเหล็ก

จำนวนชั้น : 1 ชั้น   2 ชั้น   3 ชั้น

การยกใต้ถุน : ยกใต้ถุนสูง แต่ไม่ได้ใช้   ยกใต้ถุนสูงและใช้งาน   สร้างติดพื้น

ลักษณะใต้ถุน : ใต้ถุนเปิดโล่ง   ใต้ถุนมีผนังล้อม

ที่ตั้ง/อัตลักษณ์ : ติดแม่น้ำ/คลอง   ติดหนอง/บึง   ติดถนนใหญ่   ติดซอย
 ริมทุ่งนา   มีสวนผลไม้   มีสวนผัก   ริมไร่
 อื่นๆ .....

การเข้าถึงและขนาดของเส้นทาง : ทางบก   ทางเดิน   ทางรถเล็ก   ทางรถใหญ่
 ยังใช้ทางน้ำ   ไม่ได้ใช้ทางน้ำแล้ว

ส่วนที่ 5 : ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

ที่ตั้ง : ที่เดิมตั้งแต่แรกสร้าง   รื้อย้ายมาจากที่อื่น   ซื้อเรือนเก่ามาประกอบใหม่

อธิบาย ตั้งถิ่นฐานริมแม่น้ำเมื่อก่อน ปัจจุบันติดแหล่งน้ำแล้ว

สภาพปัจจุบัน : ดี   ปานกลาง   ชำรุดทรุดโทรม   ไม่สามารถอยู่อาศัยได้

ภัยคุกคาม : ความขัดแย้งภายใน .....

ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต .....

ประสบภัยธรรมชาติ .....

การคุกคามจากการพัฒนา .....

การคุกคามจากการชบเซาของชุมชน .....

การเสื่อมสภาพของวัสดุ   อายุการใช้งานหลายปี

การเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ   การหายไปของลำคลอง เปลี่ยนการสัญจรไปมา

อื่นๆ .....

ตำแหน่ง หรือโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่มีการเสื่อมสภาพ (เรียงตามลำดับ) จากมากหาน้อย :

1. โครงสร้างเสา .....
2. ผนัง .....
3. ....
4. ....

ส่วนที่ 6 : การปรับปรุงซ่อมแซม

จำนวนครั้งที่ปรับปรุงใหญ่ : 3-4 ครั้ง

การปรับปรุงครั้งล่าสุด พ.ศ. : 2510 ค่าใช้จ่าย :

ลักษณะการปรับปรุง : ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด สร้างใหม่แทนส่วนที่ชำรุด ต่อเติมเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย

ปรับปรุงส่วนใดของเรือน : สร้างใหม่

วิธีการดำเนินการ : จ้างแรงงาน ชื้อวัสดุ และคุมงานเอง จ้างผู้รับเหมา แต่ซื้อวัสดุเอง
 ผู้รับเหมาดำเนินการทั้งหมด อื่นๆ .....

เหตุผลในการปรับปรุง : ชำรุดทรุดโทรม

รูปแบบหลังการปรับปรุง : คงรักษาแบบเดิมทั้งหมด คงรักษาแบบเดิมและมีการต่อเติมแบบใหม่ การทำแบบใหม่

ความต้องการ (อาคาร) : ซ่อมแซมทั้งหมด ซ่อมแซมบางส่วน รื้อสร้างใหม่ที่เดิม
 ขยายเรือนเก่าเพื่อสร้างเรือนใหม่ที่เดิม ขยายเพื่อย้ายที่อยู่ใหม่
 อื่นๆ .....

ในการสร้างใหม่หรือปรับปรุง มีการขอคำปรึกษาจาก : สถาปนิก วิศวกร ช่างโยธาในหน่วยราชการ
 ผู้รับเหมา ช่างก่อสร้างในท้องถิ่น

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ

วัสดุผนังหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
สังกะสี		
Metal Sheet		
กระเบื้องดินเผา	✓	
วัสดุธรรมชาติ	✓	
กระเบื้องลอน		

โครงสร้างหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
ไม้ไผ่		
ไม้จริง	✓	
เหล็ก		
คอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ผนัง :

วัสดุ	ผนังเดิม	ผนังใหม่
วัสดุธรรมชาติ		
ไม้จริง	✓	
วัสดุเทียมแบบไม้		
อิฐบล็อก		
อิฐมอญ		
ผนังเบา (ยิบซัม)		
สังกะสี		
อื่นๆ		

พื้น และโครงสร้างรับพื้น:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
พื้นปากไม้ไผ่		
พื้นไม้ไผ่		
พื้นไม้กระดาน	✓	
พื้นคอนกรีตหล่อในที่		
พื้นคอนกรีตหล่อสำเร็จ		
ตง-คานไม้	✓	
ตง-คานเหล็ก		
คานคอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ (ต่อ)

ฐานราก:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
กึ่งพืด / แระ		
ฝังเสาลงดิน		
วางเสาลงบนดินเสา	✓	
ขุดหล่อตอม่อ		
ลงเสาเข็มไม้ไผ่		
ลงเสาเข็มไม้	✓	
ลงเสาเข็มหล่อ		
ลงเสาเข็มเจาะ		
อื่นๆ		

เสา:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
ไม้จริง	✓	
ไม้ในท้องถิ่น		
ไม้ไผ่		
เหล็ก		
คอนกรีตหล่อในที่		
คอนกรีตหล่อสำเร็จ		
อื่นๆ		

ส่วนที่ 8 : สภาวะน่าสบายในเรือน

พื้นที่ส่วนใดในบ้านเหมาะแก่การนั่งพักผ่อนหรือทำงานในเวลากลางวัน : ใต้ถุน และบนเรือนหลังท่า

เพราะ เย็นสบาย   มีอากาศถ่ายเท   แสงสว่างกำลังพอดี   สามารถสนทนากับเพื่อนบ้านได้

วัสดุผนังหลังคาเดิมของบ้านคืออะไร : ดินเผา   เปลี่ยนเป็นวัสดุอะไร : ดินเผา

ทำไมถึงเปลี่ยน : เก่า ชำรุดทรุดโทรม

หากไม่มีปัญหาข้างต้นท่านจะเปลี่ยนวัสดุดังกล่าวหรือไม่ เพราะ :

วัสดุใหม่ที่เปลี่ยนให้บ้านร้อน หรือเย็น มากขึ้นหรือไม่ : ไม่เปลี่ยนแปลง

และมีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไร :

ส่วนที่ 9 : ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

วันที่สำรวจ 13 กรกฎาคม 2556

ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X

7.4761 N

Y

100.1969 E

ผู้สำรวจ ธนกฤต ธีัญญากรณ์

มีลักษณะเป็นเรือนหมู่ โดยมีเรือนประธานอยู่ตรงกลาง เรือนรองทางด้านซ้าย และเรือนครัวทางด้านขวา แต่เดิมเคยมีชานตรงกลางเชื่อมต่อเรือนทุกหลัง แต่ในปัจจุบันไม่มีแล้ว

เรือนประธาน มีลักษณะเด่นตรงที่มุขกลาง ซึ่งเป็นรูปแบบที่สัมพันธ์กับการเคยเป็นเรือนของผู้ปกครองท้องถิ่นในอดีต

ช่องลมเหนือผนังของเรือนประธาน มีรายละเอียดของการตกแต่งด้วยแฝงไม้เป็นตารางเพื่อความสวยงาม

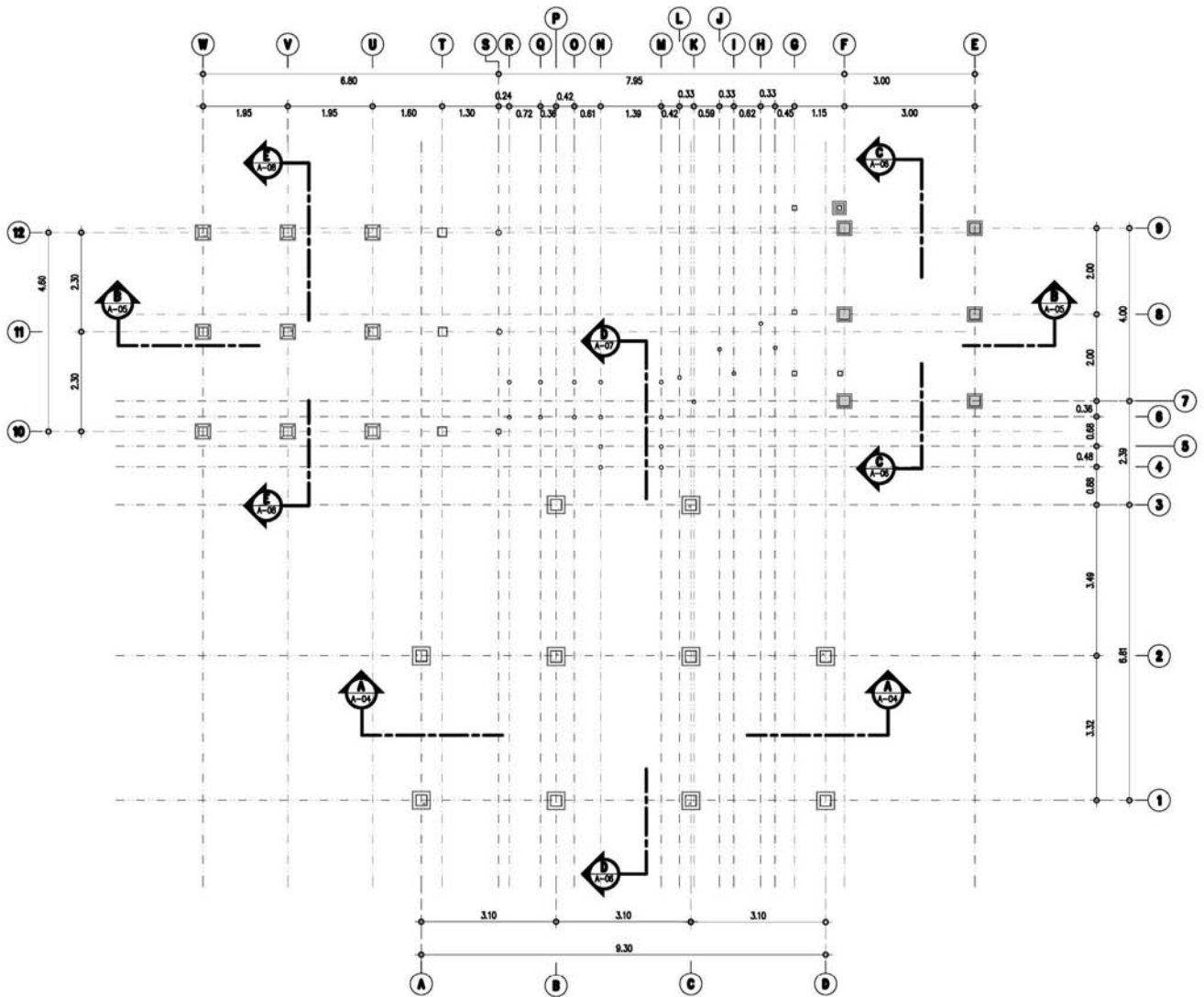
เรือนรอง มีลักษณะหลังคาทรงจั่ว มุงด้วยกระเบื้องดินเผา

เรือนครัวเดิม ปัจจุบันเป็นที่อยู่อาศัย

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5

นายลี แดงปรด

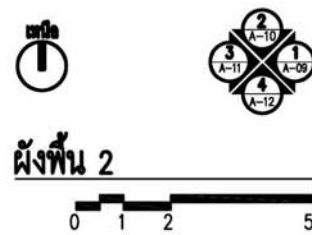
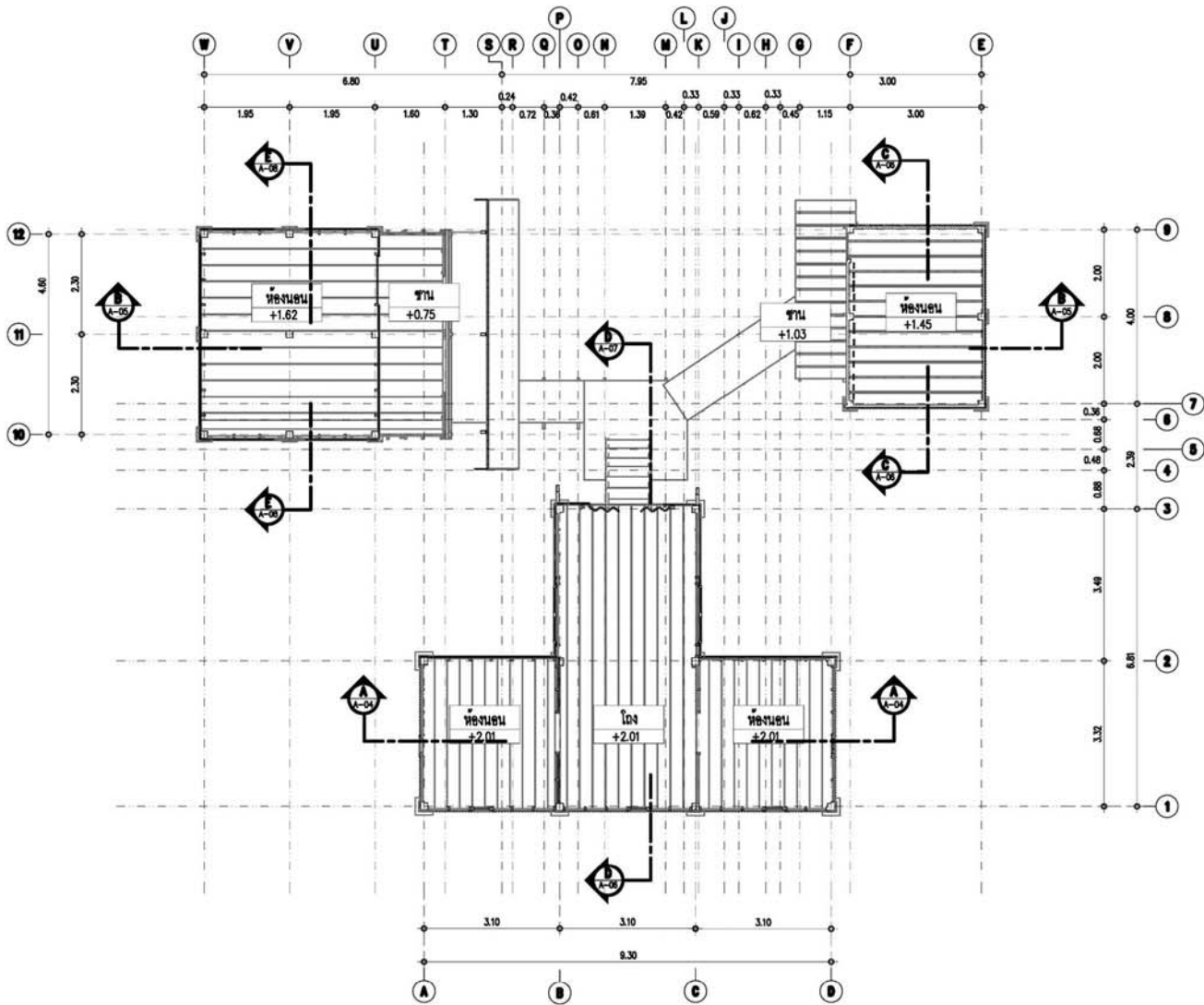

ผังพื้น 1

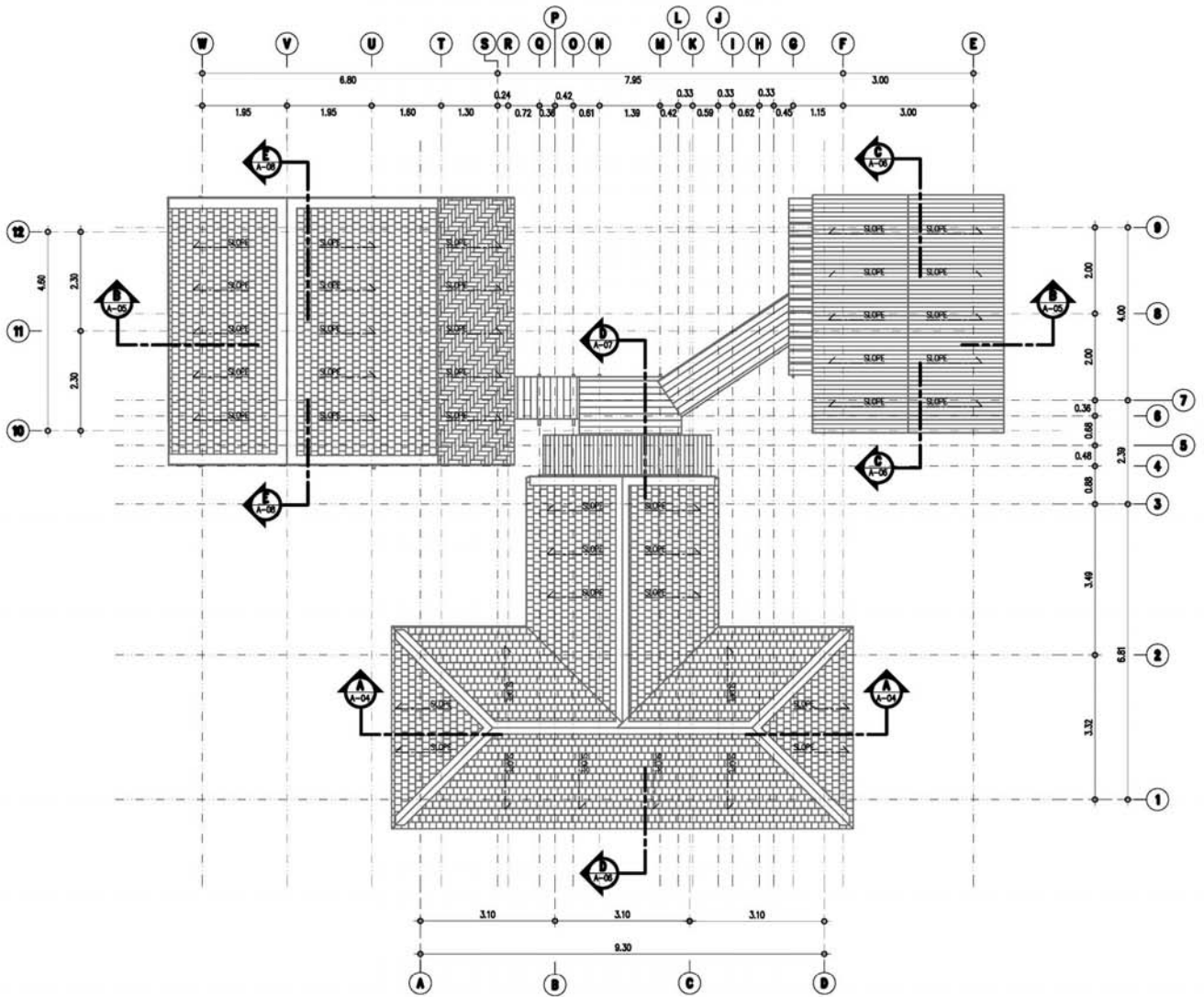
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5

นายลี แดงปรด

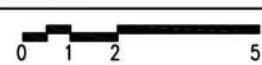

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5

นายลี แดงปรด

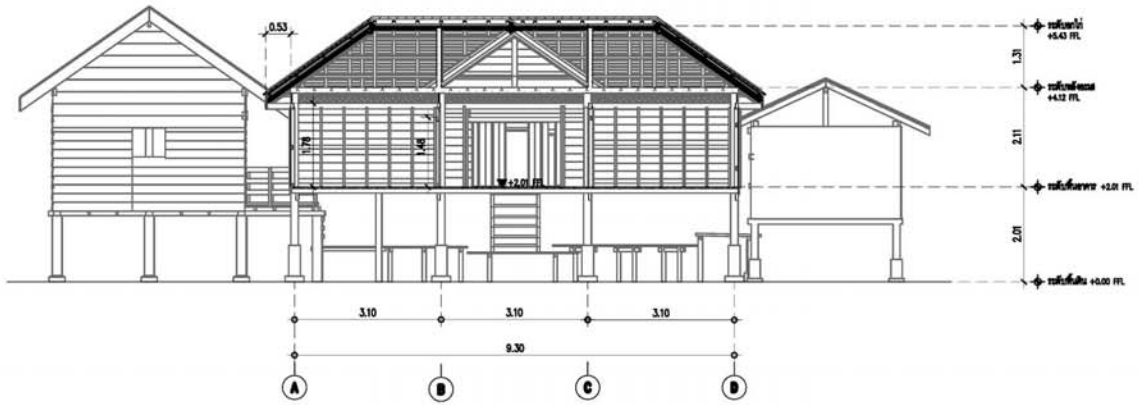

ผังหลังคา

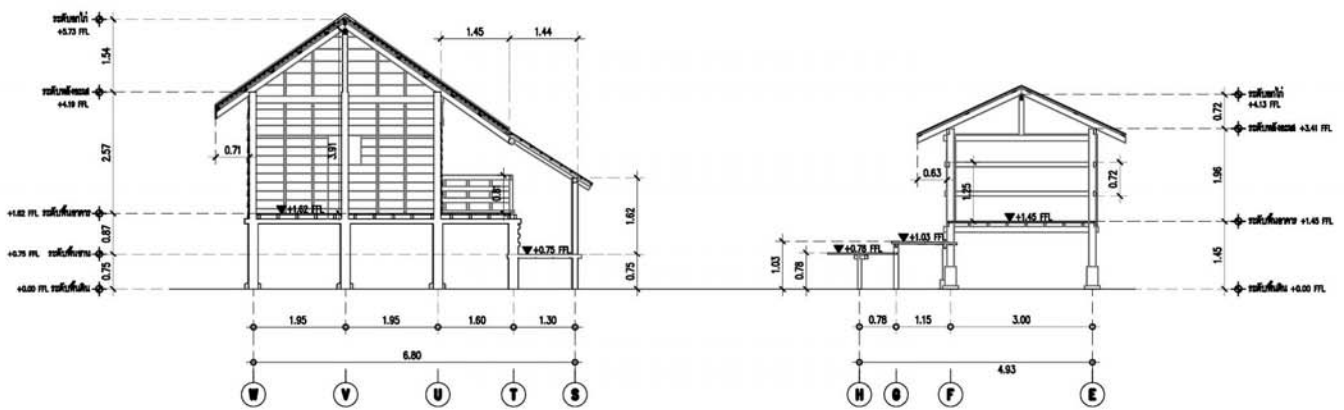
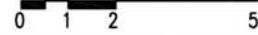

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5

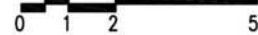
นายสี แดงปรด

รูปตัด A

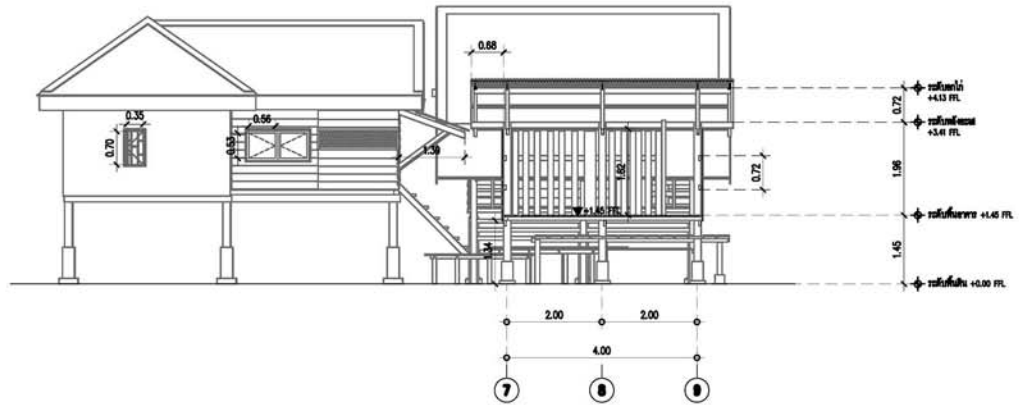

รูปตัด B

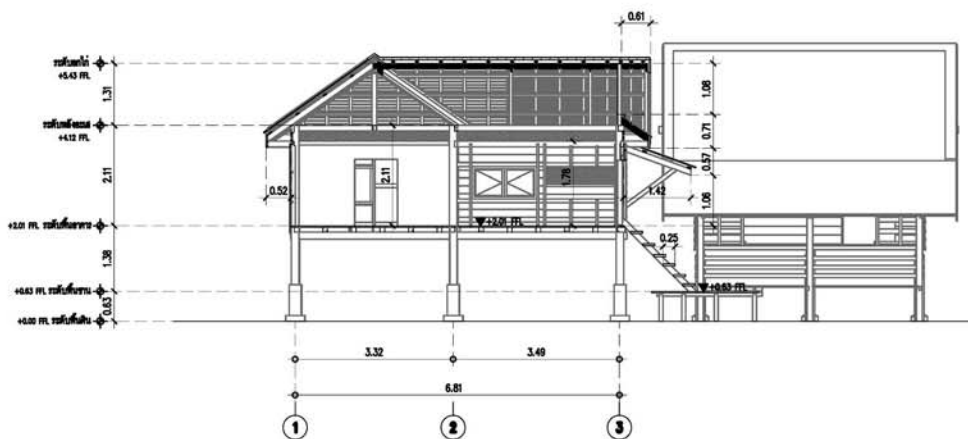
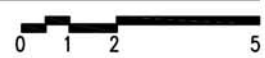

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5

นายลี แดงปรด

รูปตัด C

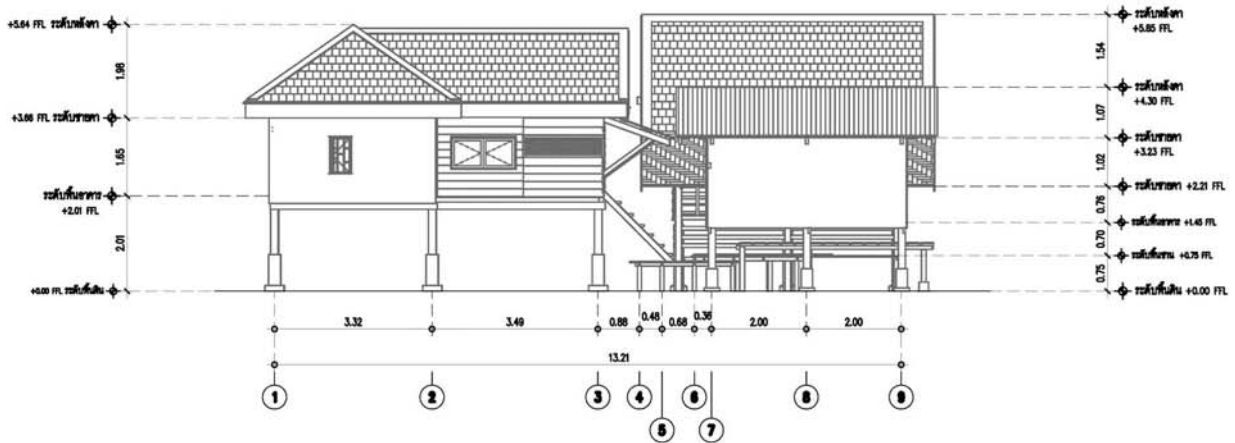

รูปตัด D

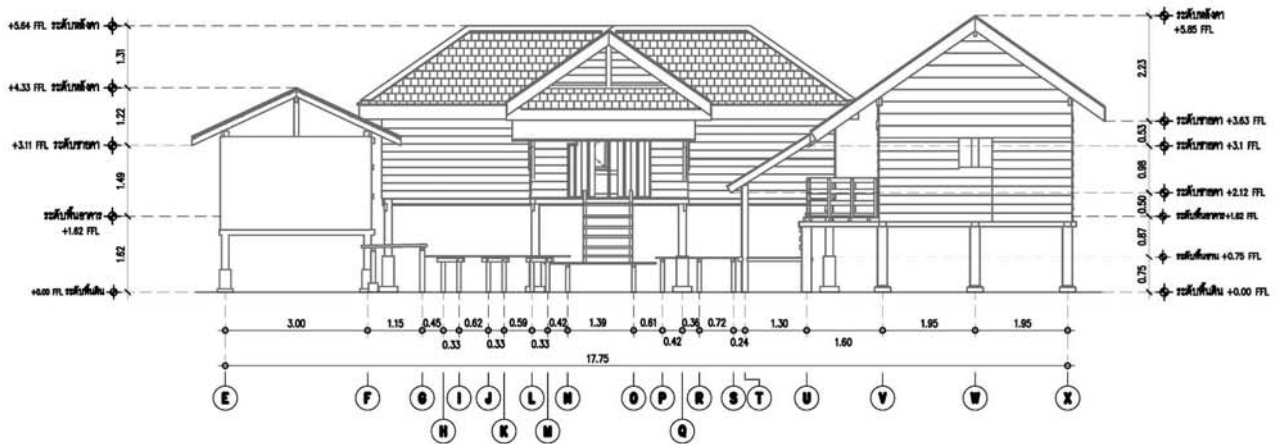

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5

นายลี แดงปรด

รูปด้าน 1

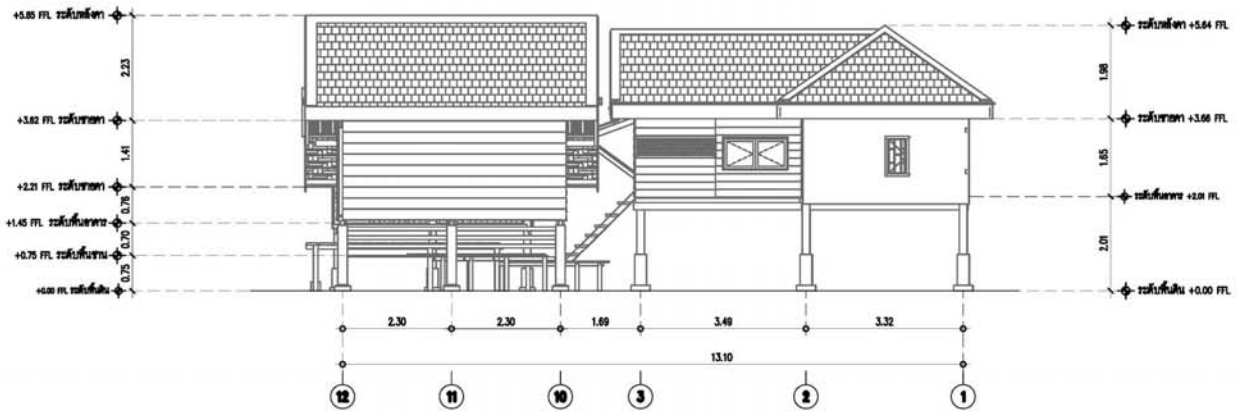

รูปด้าน 2

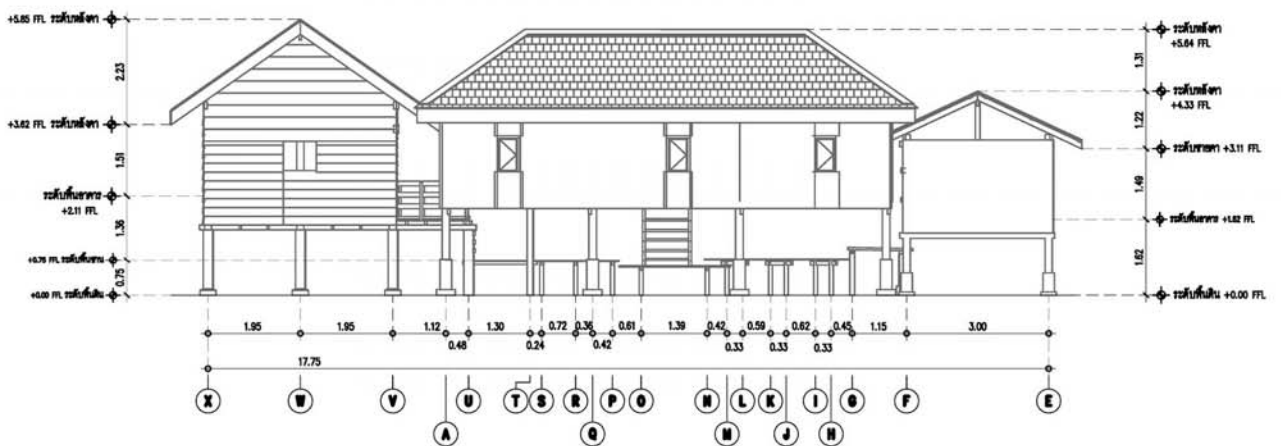
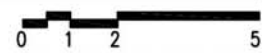

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5

นายลี แดงปรด

รูปด้าน 3

รูปด้าน 4

เรียนกรณีศึกษาหลังที่ 6

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลเบื้องต้น และเกณฑ์การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

รหัสบ้าน S-PAT-006 ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X 7.5108 N Y 100.1696 E
วันที่สำรวจ 13 กรกฎาคม 2556 ผู้สำรวจ กฤษฎา อานโพธิ์ทอง, ศิริรัตน์ เพชรรัตน์, ภูมิภัก บัญณอม, ณัฐวดี สัตนันท์

การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม		
เกณฑ์	คำอธิบายเกณฑ์	ตรงเกณฑ์
1	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่มีอายุการก่อสร้างเก่าแก่ และเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่ง (Rarity) ซึ่งเป็นตัวแทนของรูปแบบ และพัฒนาการของที่อยู่อาศัยของภาคใต้	●
2	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่เป็นตัวอย่างอันโดดเด่น หรือมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนของเรือนพื้นถิ่นภาคใต้	●
3	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงการปรับตัวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศ และภูมิประเทศ ภูมิอากาศอันมีลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●
4	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับวิถีทางวัฒนธรรมของภาคใต้	●
5	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับอาชีพอันเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้	●
6	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการก่อสร้าง และการใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลทั่วไป

ชื่อเจ้าของเรือน นางสาวพวน กรกฎ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวพวน กรกฎ
ที่อยู่ เลขที่ 93 หมู่ 7 ตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
กรรมสิทธิ์ครอบครอง : เป็นเจ้าของ เป็นผู้เช่า เป็นผู้อาศัย เจ้าของที่ดินคือ : เอกชน วัด/ศาสนสถาน ราชการ
สถานที่สำคัญ บริเวณใกล้พื้นที่ วัดสะพังชายทะเล ประเภทสถานที่สำคัญ ศาสนสถาน

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลครัวเรือน

จำนวนสมาชิก 2 คน (เรียงข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัว)

ชื่อ	นามสกุล	เพศ	อายุ	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพ	รายได้/ปี	รายได้/เดือน
พวน	กรกฎ	02	86	05	-	ทำสวนยางพารา	02	02
हनอย	กรกฎ	01	40	01	-	ทำสวนยางพารา	-	-

สถานภาพ: 01-โสด 02-สมรส 03-หย่าร้าง 04-แยกกันอยู่ 05-หม้าย 06-ถึงแก่กรรม

การศึกษา: 01-ประถม 02-มัธยมต้น 03-มัธยมปลาย 04-ปริญญาตรี 05-ปวช 06-ปวส 07-ปริญญาโท 08-ปริญญาเอก

รายได้/เดือน: 01-น้อยกว่า 5,000 บาท 02-5,000-9,999 บาท 03-10,000-14,999 บาท 04-15,000-19,999 บาท 05-20,000 บาท ขึ้นไป

รายได้/ปี: 01-น้อยกว่า 60,000 บาท 02-60,000-119,999 บาท 03-120,000 - 179,999 บาท 04-180,000 - 239,999 บาท 05-มากกว่า 240,000 บาท

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลสถาปัตยกรรม

ชื่อ/ประเภทอาคาร อายุการก่อสร้าง ปีที่สร้าง พ.ศ.

ระยะเวลาการก่อสร้าง งบประมาณ บาท

แรงงานก่อสร้าง : ก่อสร้างเอง เพื่อนร่วมแรงงาน จ้างช่าง (ชื่อช่าง.....)

รูปแบบบ้าน : เรือนหมู่ เรือนเดี่ยว เรือนแถว ตึกแถว
 เรือนขนมปังขิง เรือนแพ กระโจม/ทับ แบบบังกาโล

รูปแบบหลังคาประธาน : จั่วทรงไทย จั่วเตี้ย จั่วปาน ปั้นหย้า (Hip)
 ปั้นหย้ายอดจั่ว(Hip Gable) เพิง/พาไล อื่นๆ.....

ลักษณะอาคาร : โครงสร้างไม้ โครงสร้างคอนกรีตหล่อในที่ โครงสร้างคอนกรีตหล่อสำเร็จ โครงสร้างเหล็ก

จำนวนชั้น : 1 ชั้น 2 ชั้น 3 ชั้น

การยกใต้ถุน : ยกใต้ถุนสูง แต่ไม่ได้ใช้ ยกใต้ถุนสูงและใช้งาน สร้างติดพื้น

ลักษณะใต้ถุน : ใต้ถุนเปิดโล่ง ใต้ถุนมีผนังล้อม

ที่ตั้ง/อัตลักษณ์ : ติดแม่น้ำ/คลอง ติดหนอง/บึง ติดถนนใหญ่ ติดซอย
 ริมทุ่งนา มีสวนผลไม้ มีสวนผัก ริมไร่
 อื่นๆ มีสวนยางพารา.....

การเข้าถึงและขนาดของเส้นทาง : ทางบก ทางเดิน ทางรถเล็ก ทางรถใหญ่
 ยังใช้ทางน้ำ ไม่ได้ใช้ทางน้ำแล้ว

ส่วนที่ 5 : ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

ที่ตั้ง : ที่เดิมตั้งแต่แรกสร้าง รื้อย้ายมาจากที่อื่น ซื้อเรือนเก่ามาประกอบใหม่
 อธิบาย รื้อย้ายจากบ้านหลังเก่าของพ่อแม่มาสร้างใหม่.....

สภาพปัจจุบัน : ดี ปานกลาง ชำรุดทรุดโทรม ไม่สามารถอยู่อาศัยได้

ภัยคุกคาม : ความขัดแย้งภายใน .....
 ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต .....
 ประสพภัยธรรมชาติ ฝนตกทำให้หลังคาพังง่าย .....
 การคุกคามจากการพัฒนา .....
 การคุกคามจากการชบเซาของชุมชน .....
 การเสื่อมสภาพของวัสดุ หลังคาเสื่อมสภาพตามอายุการใช้งาน .....
 การเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ .....
 อื่นๆ .....

ตำแหน่ง หรือโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่มีการเสื่อมสภาพ (เรียงตามลำดับ) จากมากหาน้อย :

1. หลังคา .....
2. พื้น .....
3. ....
4. ....

ส่วนที่ 6 : การปรับปรุงซ่อมแซม

จำนวนครั้งที่ปรับปรุงใหญ่ : ครั้ง

การปรับปรุงครั้งล่าสุด พ.ศ. : ค่าใช้จ่าย :

ลักษณะการปรับปรุง : ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด   สร้างใหม่แทนส่วนที่ชำรุด   ต่อเติมเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย

ปรับปรุงส่วนใดของเรือน : ส่วนหลังคาพาไล เปลี่ยนจากสังกะสีมาเป็นกระเบื้องลอน

วิธีการดำเนินการ : จ้างแรงงาน ชื้อวัสดุ และคุมงานเอง   จ้างผู้รับเหมา แต่ซื้อวัสดุเอง
 ผู้รับเหมาดำเนินการทั้งหมด   อื่นๆ .....

เหตุผลในการปรับปรุง : สังกะสีเสื่อมสภาพ

รูปแบบหลังการปรับปรุง : คงรักษาแบบเดิมทั้งหมด   คงรักษาแบบเดิมและมีการต่อเติมแบบใหม่   การทำแบบใหม่

ความต้องการ (อาคาร) : ซ่อมแซมทั้งหมด   ซ่อมแซมบางส่วน   รื้อสร้างใหม่ที่เดิม
 ขยายเรือนเก่าเพื่อสร้างเรือนใหม่ที่เดิม   ขยายเพื่อย้ายที่อยู่ใหม่
 อื่นๆ .....

ในการสร้างใหม่หรือปรับปรุง มีการขอคำปรึกษาจาก : สถาปนิก   วิศวกร   ช่างโยธาในหน่วยราชการ
 ผู้รับเหมา   ช่างก่อสร้างในท้องถิ่น

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ

วัสดุผนังหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
สังกะสี	☒	
Metal Sheet		
กระเบื้องดินเผา	☒	
วัสดุธรรมชาติ		
กระเบื้องลอน		

โครงสร้างหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
ไม้ไผ่		
ไม้จริง	☒	
เหล็ก		
คอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ผนัง :

วัสดุ	ผนังเดิม	ผนังใหม่
วัสดุธรรมชาติ		
ไม้จริง	☒	
วัสดุเทียมแบบไม้		
อิฐบล็อก		
อิฐมอญ		
ผนังเบา (ยิบซัม)		
สังกะสี	☒	
อื่นๆ		

พื้น และโครงสร้างรับพื้น:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
พื้นฟากไม้ไผ่		
พื้นไม้ไผ่		
พื้นไม้กระดาน	☒	
พื้นคอนกรีตหล่อในที่		
พื้นคอนกรีตหล่อสำเร็จ		
ตง-คานไม้	☒	
ตง-คานเหล็ก		
คานคอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ (ต่อ)

ฐานราก:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
กึ่งพืด / ระ		
ฝังเสาลงดิน	✓	
วางเสาลงบนดินเสา		
ขุดหล่อดม่อ		
ลงเสาเข็มไม้ไผ่		
ลงเสาเข็มไม้		
ลงเสาเข็มหล่อ		
ลงเสาเข็มเจาะ		
อื่นๆ		

เสา:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
ไม้จริง	✓	
ไม้ในท้องถิ่น		
ไม้ไผ่		
เหล็ก		
คอนกรีตหล่อในที่		
คอนกรีตหล่อสำเร็จ	✓	
อื่นๆ		

ส่วนที่ 8 : สภาวะน่าสบายในเรือน

พื้นที่ส่วนใดในบ้านเหมาะแก่การนั่งพักผ่อนหรือทำงานในเวลากลางวัน : ใต้ถุนเรือน

เพราะ เย็นสบาย   มีอากาศถ่ายเท   แสงสว่างกำลังพอดี   สามารถสนทนากับเพื่อนบ้านได้

วัสดุผนังหลังคาเดิมของบ้านคืออะไร : กระจังดินเผา+สังกะสี   เปลี่ยนเป็นวัสดุอะไร :

ทำไมถึงเปลี่ยน :

หากไม่มีปัญหาข้างต้นท่านจะเปลี่ยนวัสดุดังกล่าวหรือไม่ เพราะ :

วัสดุใหม่ที่เปลี่ยนให้บ้านร้อน หรือเย็น มากขึ้นหรือไม่ :

และมีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไร :

ส่วนที่ 9 : ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

วันที่สำรวจ 13 กรกฎาคม 2556

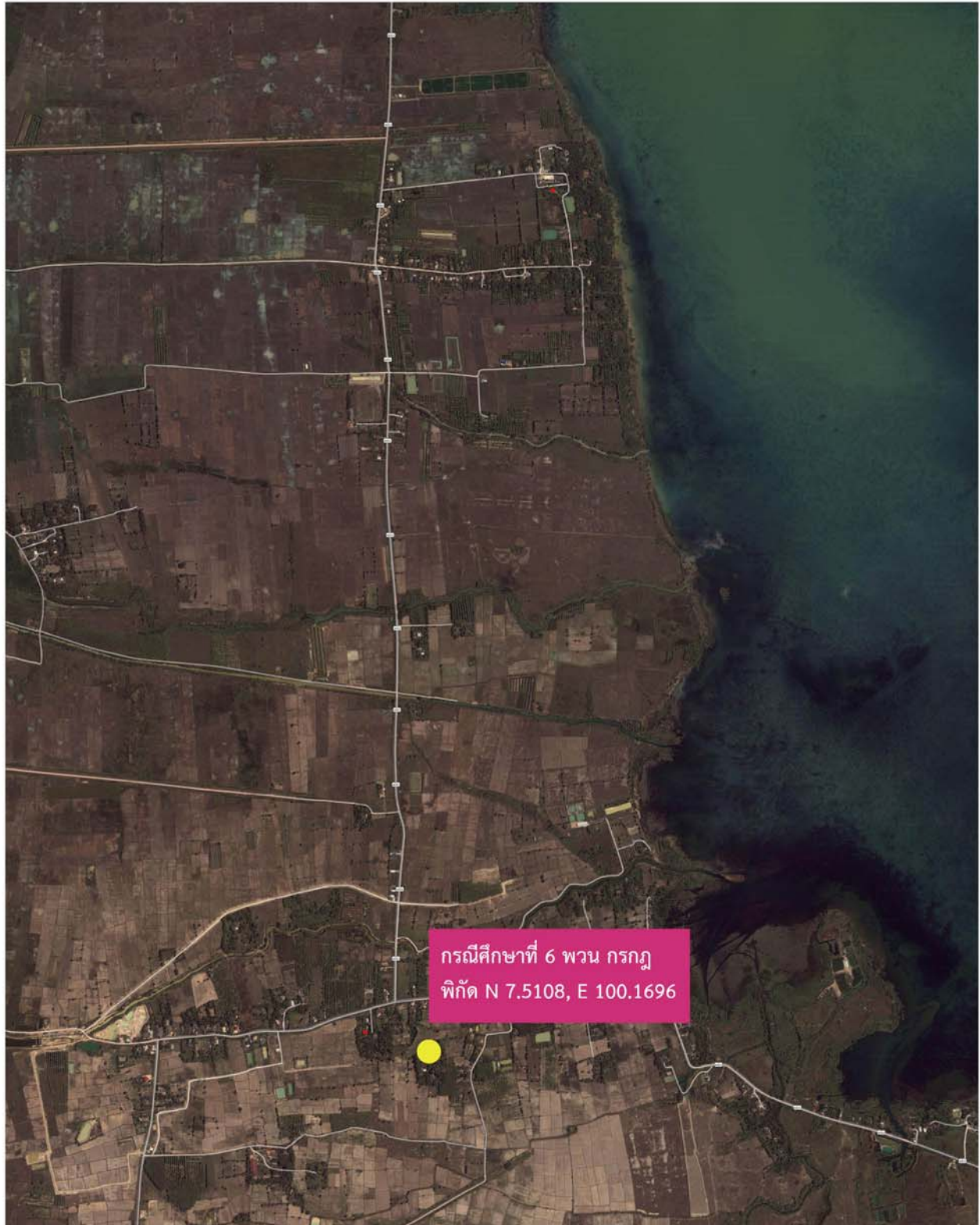
ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X

7.5108 N

Y

100.1696 E

ผู้สำรวจ ธนกฤต ัญญากรณ์

สภาพแวดล้อมของเรือนล้อมรอบด้วยสวนยาง มีลักษณะเป็นเรือนยกใต้ถุนสูง หันหน้าทางทิศตะวันออก เรือนประธานมีลักษณะเป็นหลังคาทรงปั้นหยาอยู่ทางด้านซ้ายมือ

การใช้ผนังสังกะสีตั้งแต่แรกสร้าง และการเปิดช่องระบาย อากาศเหนือผนัง

หน้าต่างบานเฟี้ยมเปิดถึงพื้น มีราวกันตก

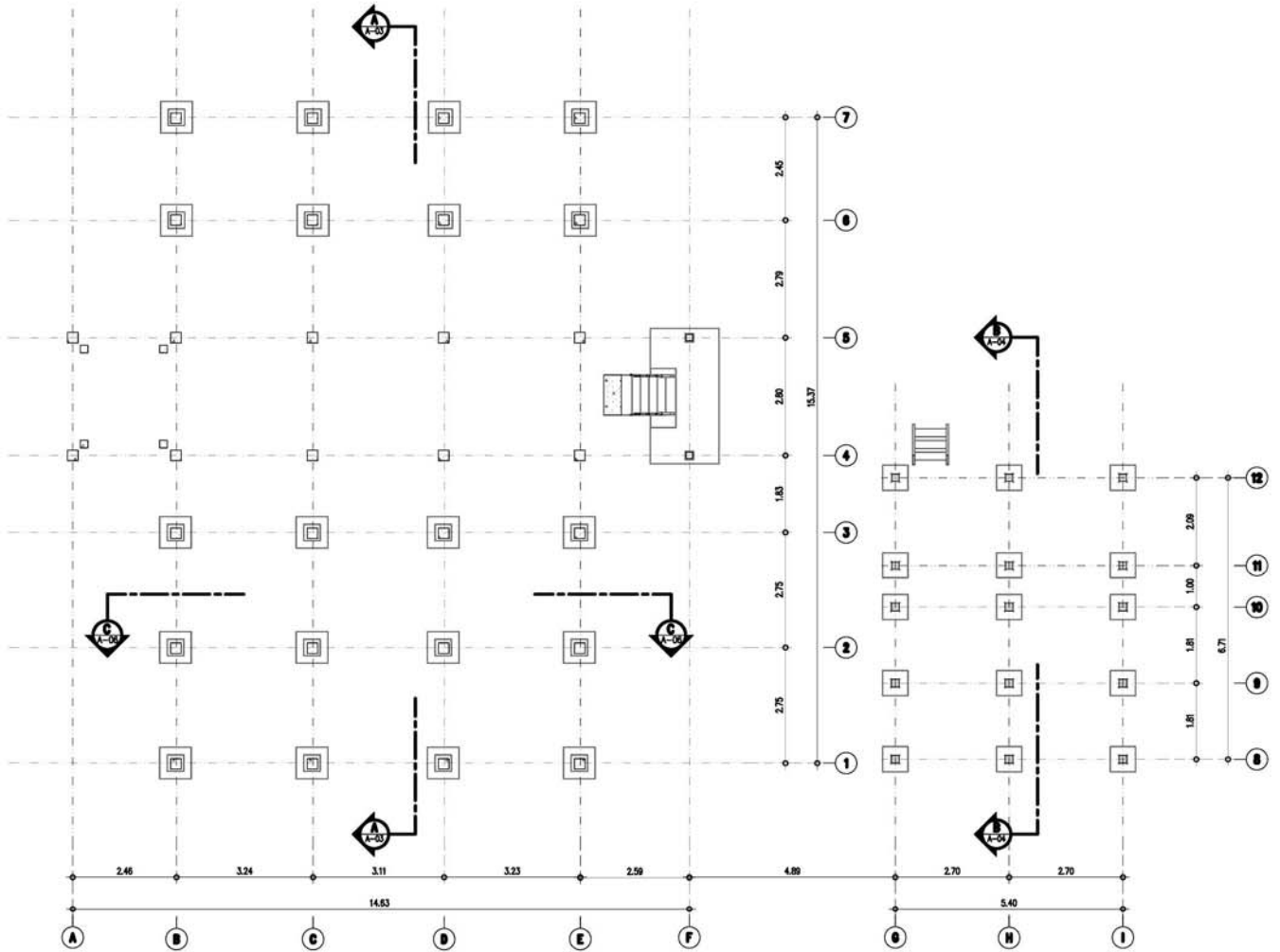
การยกระดับพื้นที่ภายใน

เรือนข้าว ปัจจุบันไม่ได้ใช้งานแล้ว

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

นางสาวพวน กรกฎ

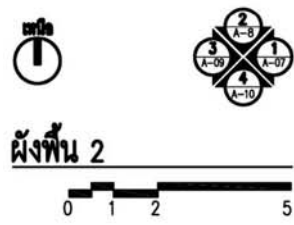
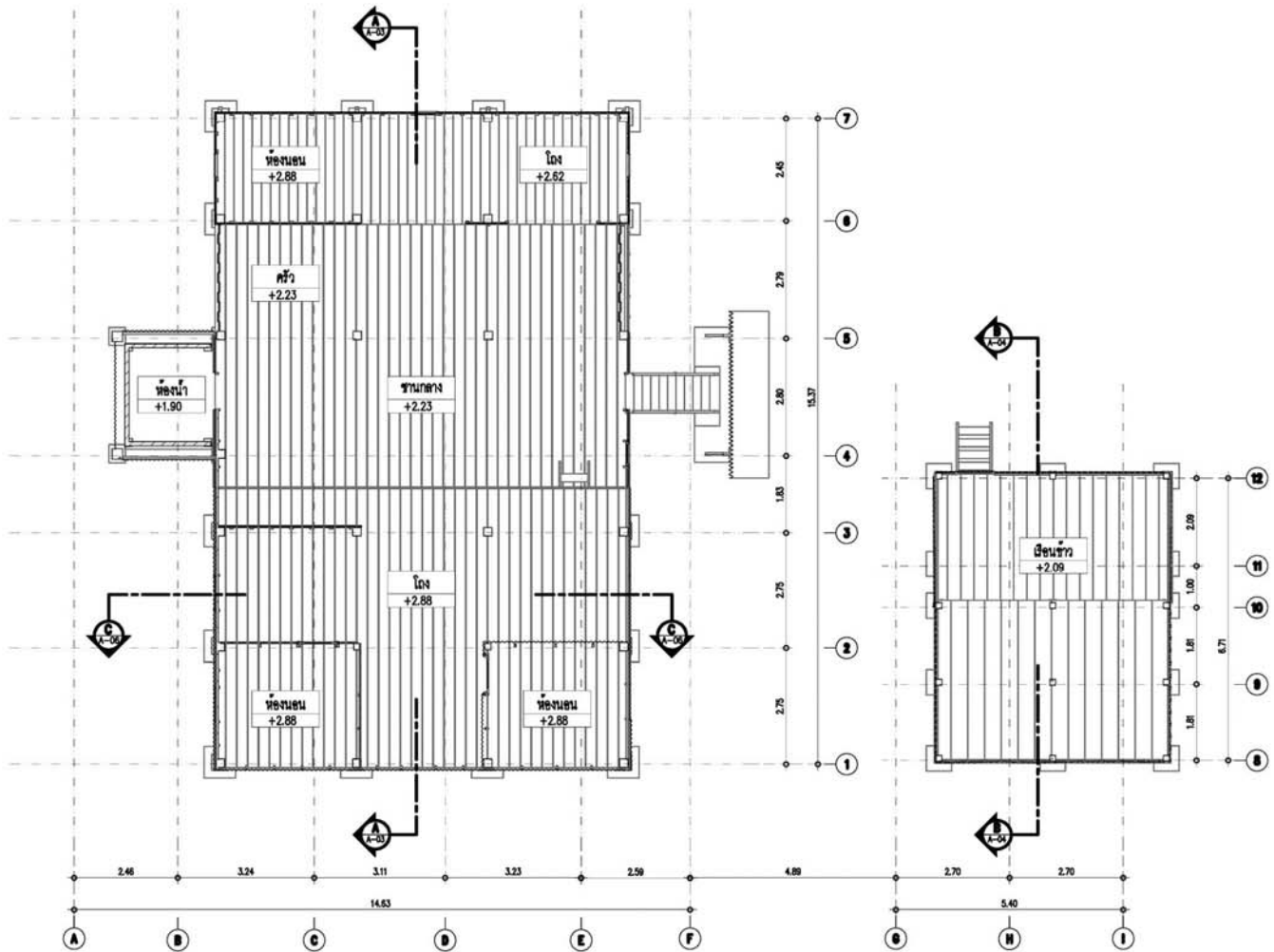

ผังพื้น 1

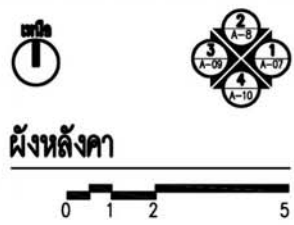
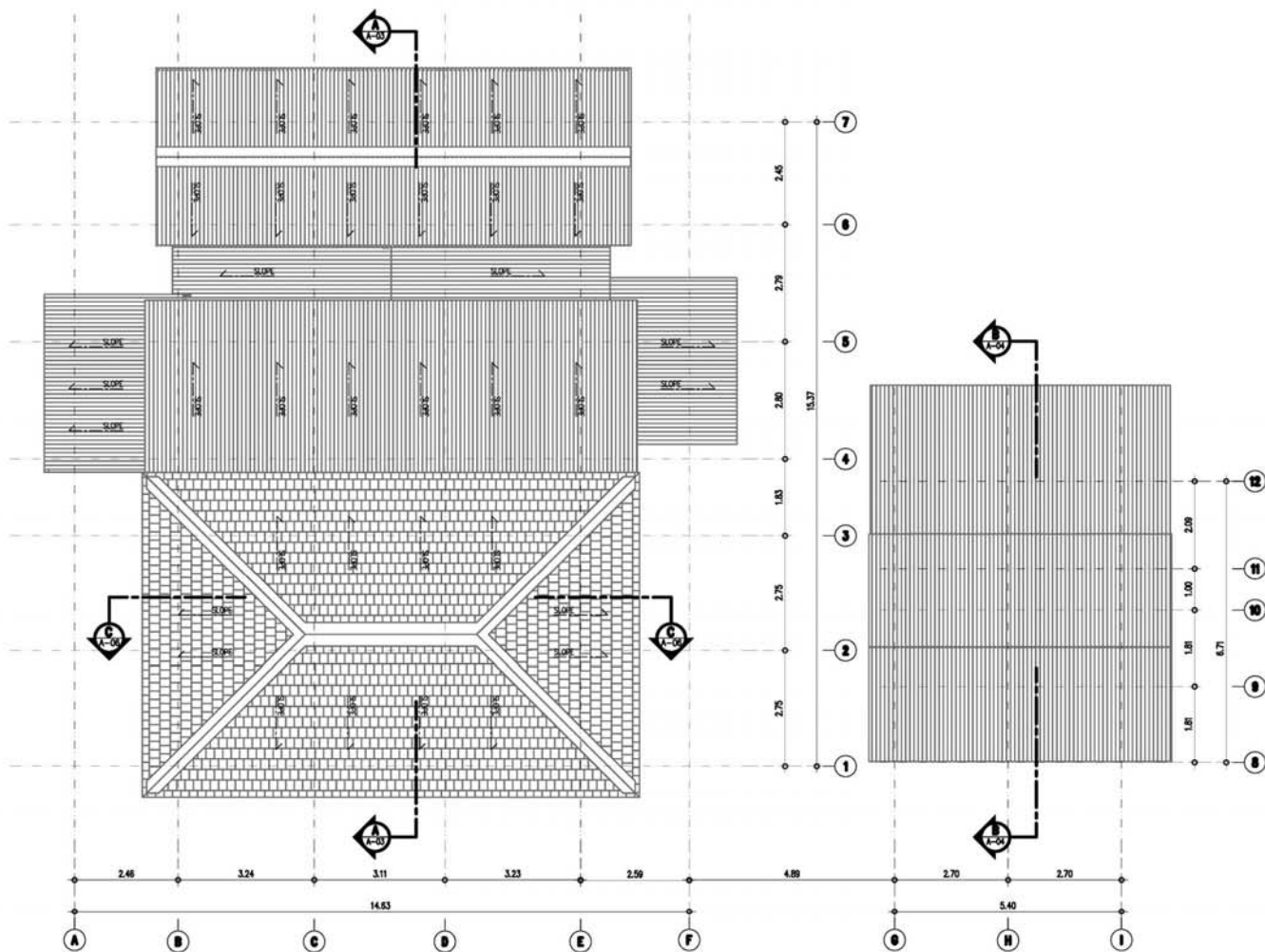
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

นางสาวพวน กรกฎ

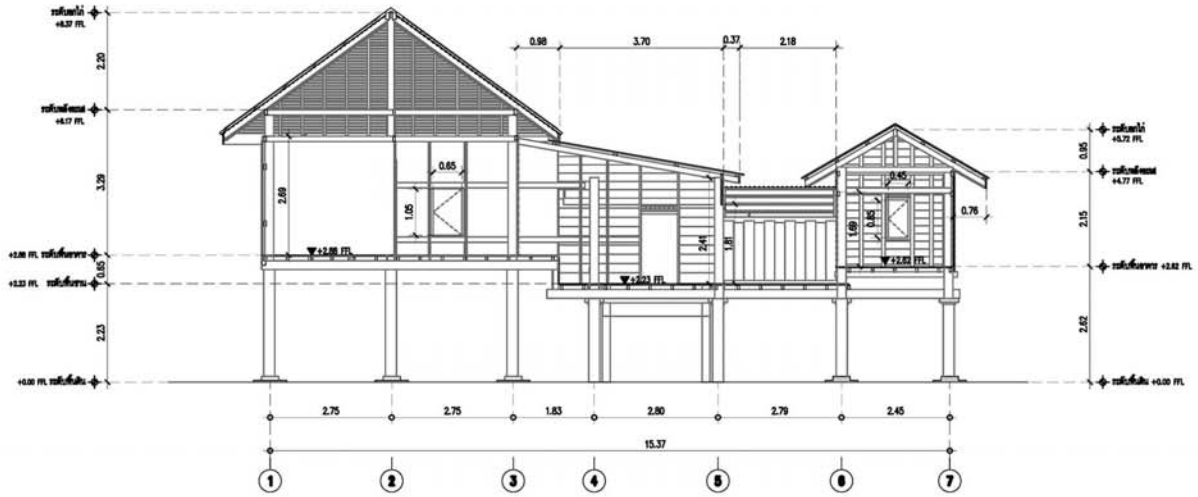
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

นางสาวพวน กรกฎ

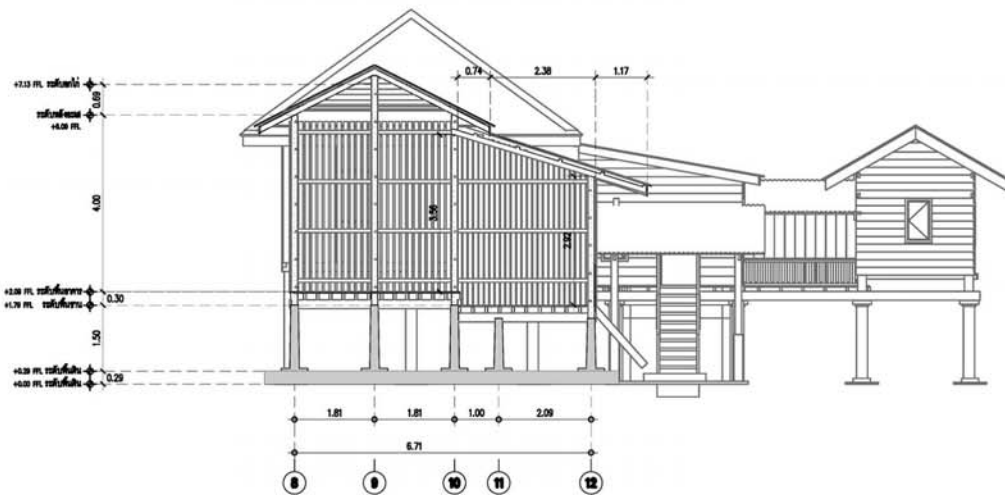

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

นางสาวพวน กรกฎ

รูปตัด A

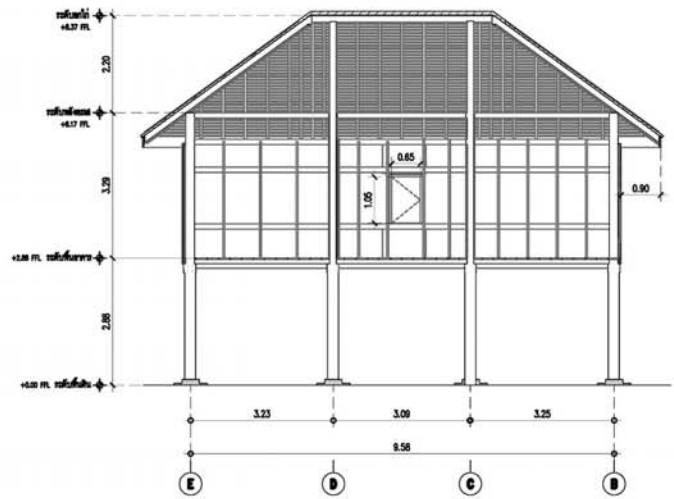
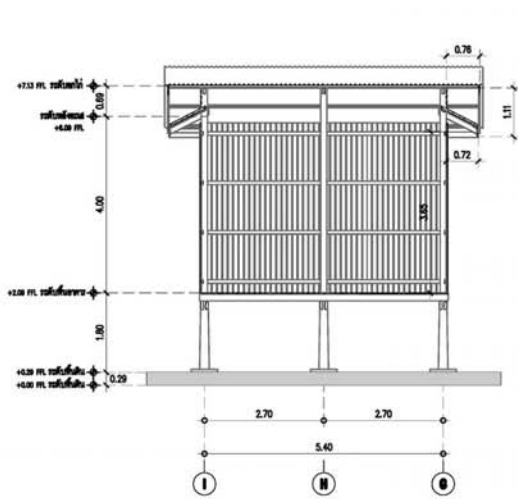

รูปตัด B

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

นางสาวพวน กรกฎ

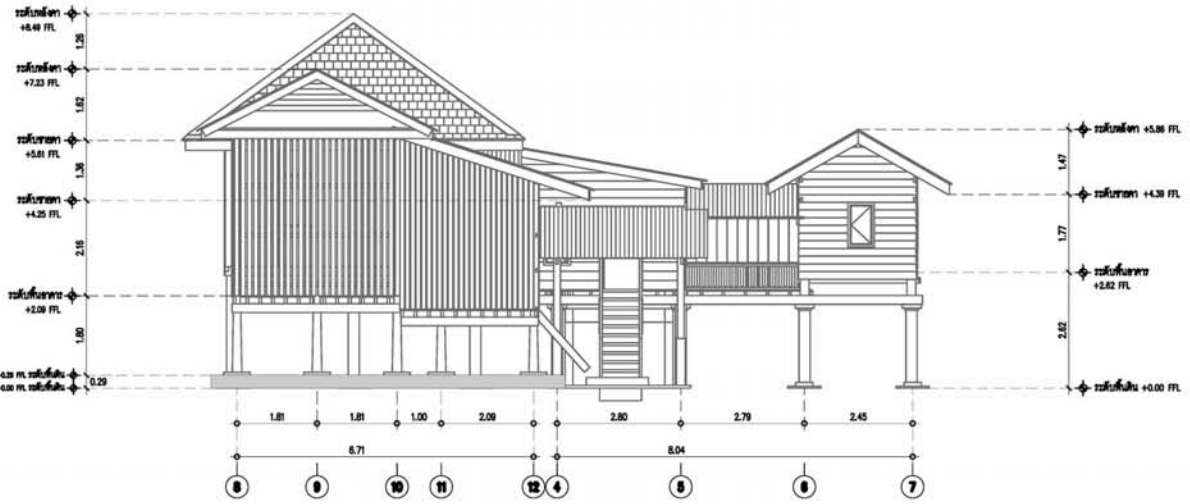

รูปตัด C

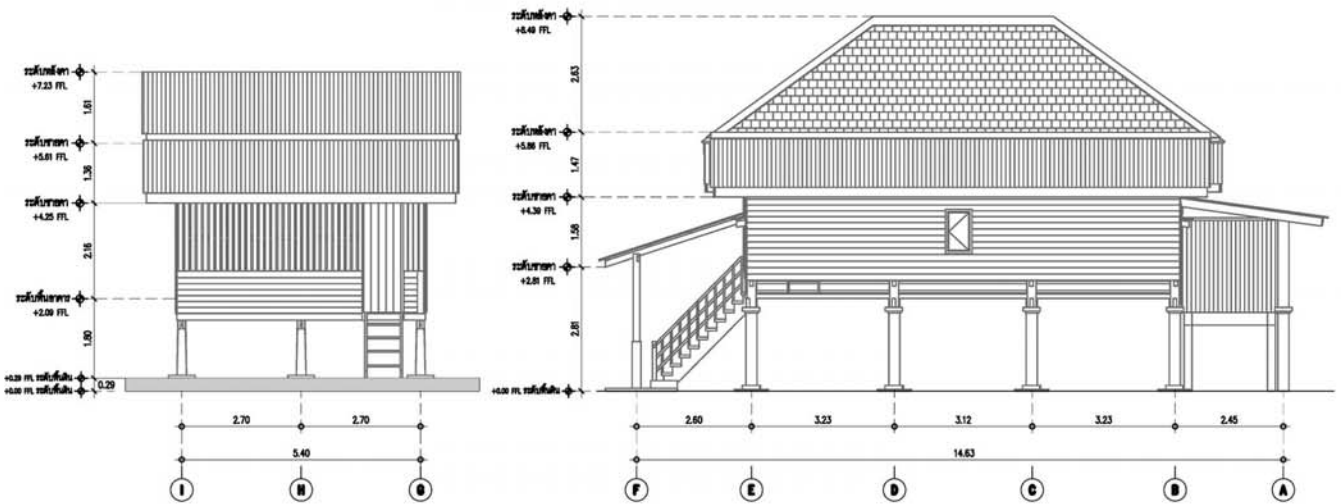
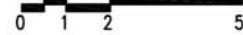

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

นางสาวพวน กรกฎ

รูปด้าน 1

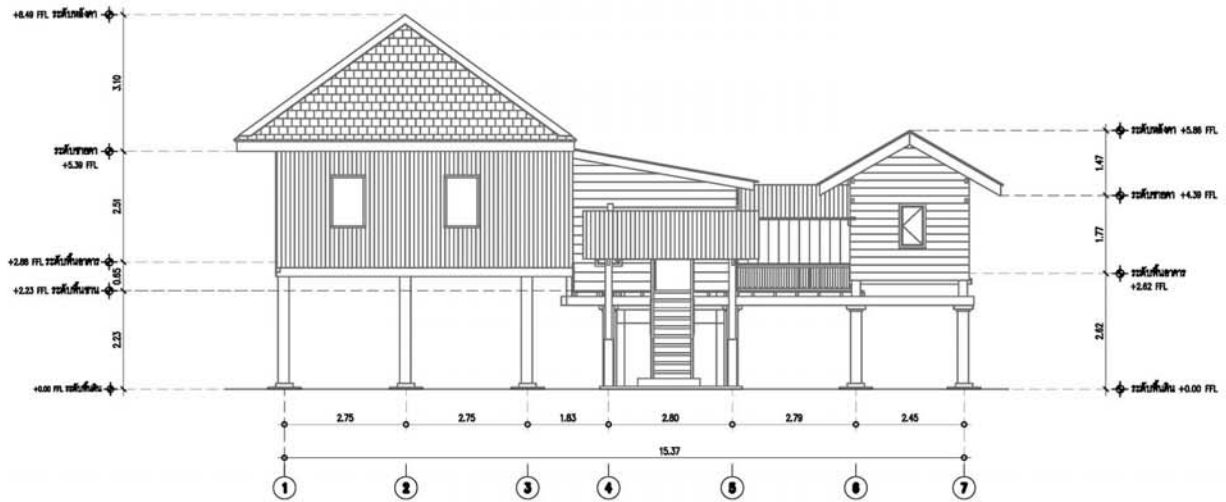

รูปด้าน 2

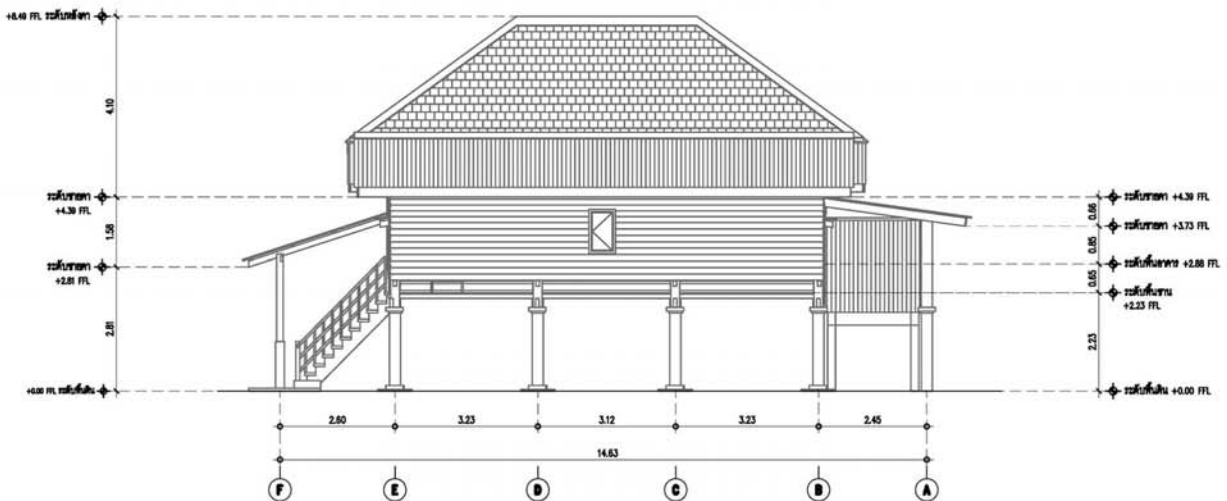

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

นางสาวพวน กรกฎ

รูปด้าน 5

รูปด้าน 6

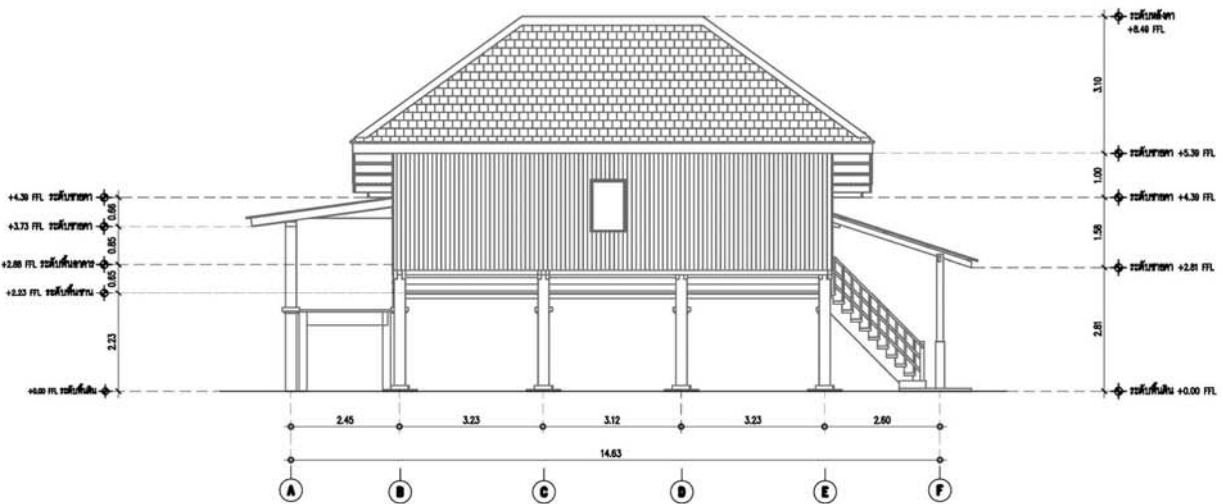

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

นางสาวพวน กรกฎ

รูปด้าน 7
0 1 2 5

รูปด้าน 8
0 1 2 5

เรียนกรณีศึกษาหลังที่ 7

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลเบื้องต้น และเกณฑ์การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

รหัสบ้าน S-PAT-007 ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X 7.7826 N Y 100.1220 E
วันที่สำรวจ 14 กรกฎาคม 2556 ผู้สำรวจ ศิริรัตน์ เพชรรัตน์, อิศรชัย บุรณะอรุณจัน

การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม		
เกณฑ์	คำอธิบายเกณฑ์	ตรงเกณฑ์
1	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่มีอายุการก่อสร้างเก่าแก่ และเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่ง (Rarity) ซึ่งเป็นตัวแทนของรูปแบบ และพัฒนาการของที่อยู่อาศัยของภาคใต้	
2	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่เป็นตัวอย่างอันโดดเด่น หรือมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนของเรือนพื้นถิ่นภาคใต้	●
3	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงการปรับตัวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศ และภูมิประเทศ ภูมิอากาศอันมีลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●
4	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับวิถีทางวัฒนธรรมของภาคใต้	●
5	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับอาชีพอันเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้	●
6	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการก่อสร้าง และการใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลทั่วไป

ชื่อเจ้าของเรือน นางสาวสมพิศ ทองพูลเอียด ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวสมพิศ ทองพูลเอียด

ที่อยู่ เลขที่ 47 หมู่ 2 ตำบลทะเลน้อย อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง

กรรมสิทธิ์ครอบครอง : เป็นเจ้าของ เป็นผู้เช่า เป็นผู้อาศัย เจ้าของที่ดินคือ : เอกชน วัด/ศาสนสถาน ราชการ
สถานที่สำคัญ บริเวณใกล้พื้นที่ วัดทะเลน้อย ประเภทสถานที่สำคัญ ศาสนสถาน

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลครัวเรือน

จำนวนสมาชิก 3 คน (เรียงข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัว)

ชื่อ	นามสกุล	เพศ	อายุ	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพ	รายได้/ปี	รายได้/เดือน
สมพิศ	ทองพูลเอียด	02	49	01	04	ครู	-	05
สมรส	ทองพูลเอียด	02	69	02	01	แม่บ้าน	-	01
จำเริญ	ทองพูลเอียด	01	64	02	03	พนักงานอิสระ	-	03

สถานภาพ: 01-โสด 02-สมรส 03-หย่าร้าง 04-แยกกันอยู่ 05-หม้าย 06-ถึงแก่กรรม

การศึกษา: 01-ประถม 02-มัธยมต้น 03-มัธยมปลาย 04-ปริญญาตรี 05-ปวช 06-ปวส 07-ปริญญาโท 08-ปริญญาเอก

รายได้/เดือน: 01-น้อยกว่า 5,000 บาท 02-5,000-9,999 บาท 03-10,000-14,999 บาท 04-15,000-19,999 บาท 05-20,000 บาท ขึ้นไป

รายได้/ปี: 01-น้อยกว่า 60,000 บาท 02-60,000-119,999 บาท 03-120,000 - 179,999 บาท 04-180,000 - 239,999 บาท 05-มากกว่า 240,000 บาท

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลสถาปัตยกรรม

ชื่อ/ประเภทอาคาร	เรือนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัย	อายุการก่อสร้าง	100	ปีที่สร้าง พ.ศ.	2456
ระยะเวลาการก่อสร้าง	1 เดือน	งบประมาณ	100,000	บาท	
แรงงานก่อสร้าง :	☒ ก่อสร้างเอง	☐ เพื่อนร่วมลงแรง	☒ จ้างช่าง (ชื่อช่าง.....นายคล้อย ทองหยู, นายกระจ่าง.....)		
รูปแบบบ้าน :	☒ เรือนหมู่	☐ เรือนเดี่ยว	☐ เรือนแถว	☐ ตึกแถว	
	☐ เรือนขนมปังขิง	☐ เรือนแพ	☐ กระท่อม/ทับ	☐ แบบบังกาโล	
รูปแบบหลังคาประธาน :	☐ จั่วทรงไทย	☐ จั่วเตี้ย	☒ จั่วบ้าน	☒ ปั้นหย้า (Hip)	
	☐ ปั้นหย้ายอดจั่ว(Hip Gable)		☐ เพิง/พาไล	☐ อื่นๆ.....	
ลักษณะอาคาร :	☒ โครงสร้างไม้	☐ โครงสร้างคอนกรีตหล่อในที่	☐ โครงสร้างคอนกรีตหล่อสำเร็จ	☐ โครงสร้างเหล็ก	
จำนวนชั้น :	☒ 1 ชั้น	☐ 2 ชั้น	☐ 3 ชั้น		
การยกใต้ถุน :	☒ ยกใต้ถุนสูง แต่ไม่ได้ใช้	☐ ยกใต้ถุนสูงและใช้งาน	☐ สร้างติดพื้น		
ลักษณะใต้ถุน :	☒ ใต้ถุนเปิดโล่ง	☐ ใต้ถุนมีผนังล้อม			
ที่ตั้ง/อัตลักษณ์ :	☐ ติดแม่น้ำ/คลอง	☐ ติดหนอง/บึง	☐ ติดถนนใหญ่	☒ ติดซอย	
	☐ ริมทุ่งนา	☐ มีสวนผลไม้	☐ มีสวนผัก	☐ ริมไร่	
	☐ อื่นๆ				
การเข้าถึงและขนาดของเส้นทาง :	☒ ทางบก	☒ ทางเดิน	☒ ทางรถเล็ก	☐ ทางรถใหญ่	
	☐ ยังใช้ทางน้ำ	☒ ไม่ได้ใช้ทางน้ำแล้ว			

ส่วนที่ 5 : ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

ที่ตั้ง : ที่เดิมตั้งแต่แรกสร้าง รื้อย้ายมาจากที่อื่น ซื้อเรือนเก่ามาประกอบใหม่

อธิบาย .....เดิมจากเรือนที่มีอยู่.....

สภาพปัจจุบัน : ดี ปานกลาง ชำรุดทรุดโทรม ไม่สามารถอยู่อาศัยได้

ภัยคุกคาม :

ความขัดแย้งภายใน .....

ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต .....

ประสบภัยธรรมชาติ ..... น้ำท่วม (2548), ลมพายุ (2554) หลังคาถูกพัดเสียหาย .....

การคุกคามจากการพัฒนา .....

การคุกคามจากการชบเซาของชุมชน .....

การเสื่อมสภาพของวัสดุ .....

การเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ .....

อื่นๆ .....

ตำแหน่ง หรือโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่มีการเสื่อมสภาพ (เรียงตามลำดับ) จากมากหาน้อย :

1. หลังคา .....
2. ผนัง .....
3. เสา .....
4. พื้น .....

ส่วนที่ 6 : การปรับปรุงซ่อมแซม

จำนวนครั้งที่ปรับปรุงใหญ่ : ครั้ง

การปรับปรุงครั้งล่าสุด พ.ศ. : ค่าใช้จ่าย : บาท

ลักษณะการปรับปรุง : ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด สร้างใหม่แทนส่วนที่ชำรุด ต่อเติมเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย

ปรับปรุงส่วนใดของเรือน :

วิธีการดำเนินการ : จ้างแรงงาน ชี้อวัสดุ และคุมงานเอง จ้างผู้รับเหมา แต่ซื้อวัสดุเอง
 ผู้รับเหมาดำเนินการทั้งหมด อื่นๆ .....

เหตุผลในการปรับปรุง :

รูปแบบหลังการปรับปรุง : คงรักษาแบบเดิมทั้งหมด คงรักษาแบบเดิมและมีการต่อเติมแบบใหม่ การทำแบบใหม่

ความต้องการ (อาคาร) : ซ่อมแซมทั้งหมด ซ่อมแซมบางส่วน รื้อสร้างใหม่ที่เดิม
 ขยายเรือนเก่าเพื่อสร้างเรือนใหม่ที่เดิม ขยายเพื่อย้ายที่อยู่ใหม่
 อื่นๆ .....

ในการสร้างใหม่หรือปรับปรุง มีการขอคำปรึกษาจาก : สถาปนิก วิศวกร ช่างโยธาในหน่วยราชการ
 ผู้รับเหมา ช่างก่อสร้างในท้องถิ่น

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ

วัสดุผนังหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
สังกะสี		
Metal Sheet		
กระเบื้องดินเผา	☒	☒
วัสดุธรรมชาติ		
กระเบื้องลอน		☒

โครงสร้างหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
ไม้ไผ่		
ไม้จริง	☒	☒
เหล็ก		
คอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ผนัง :

วัสดุ	ผนังเดิม	ผนังใหม่
วัสดุธรรมชาติ		
ไม้จริง	☒	☒
วัสดุเทียมแบบไม้		
อิฐบล็อก		
อิฐมอญ		
ผนังเบา (ยิบซัม)		
สังกะสี		
อื่นๆ		<input type="text" value="ไม้อัด"/>

พื้น และโครงสร้างรับพื้น:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
พื้นปากไม้ไผ่		
พื้นไม้ไผ่		
พื้นไม้กระดาน	☒	☒
พื้นคอนกรีตหล่อในที่		☒
พื้นคอนกรีตหล่อสำเร็จ		
ตง-คานไม้	☒	☒
ตง-คานเหล็ก		
คานคอนกรีต		☒
อื่นๆ (ระบุ)		

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ (ต่อ)

ฐานราก:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
กึ่งพืด / ระ		
ฝังเสาลงดิน	✓	
วางเสาลงบนดินเสา		
ขุดหล่อดม่อ		✓
ลงเสาเข็มไม้ไผ่		
ลงเสาเข็มไม้		
ลงเสาเข็มหล่อ		
ลงเสาเข็มเจาะ		
อื่นๆ		

เสา:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
ไม้จริง	✓	✓
ไม้ในท้องถิ่น		
ไม้ไผ่		
เหล็ก		
คอนกรีตหล่อในที่		
คอนกรีตหล่อสำเร็จ		
อื่นๆ		

ส่วนที่ 8 : สภาวะน่าสบายในเรือน

พื้นที่ส่วนใดในบ้านเหมาะแก่การนั่งพักผ่อนหรือทำงานในเวลากลางวัน :

เพราะ เย็นสบาย มีอากาศถ่ายเท แสงสว่างกำลังพอดี สามารถสนทนากับเพื่อนบ้านได้

วัสดุผนังหลังคาเดิมของบ้านคืออะไร : เปลี่ยนเป็นวัสดุอะไร :

ทำไมถึงเปลี่ยน :

หากไม่มีปัญหาข้างต้นท่านจะเปลี่ยนวัสดุดังกล่าวหรือไม่ เพราะ :

วัสดุใหม่ที่เปลี่ยนให้บ้านร้อน หรือเย็น มากขึ้นหรือไม่ :

และมีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไร :

ส่วนที่ 9 : ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

วันที่สำรวจ 14 กรกฎาคม 2556

ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X

7.7826 N

Y

100.1220 E

ผู้สำรวจ ธนภฤต ธีัญญากรณ์

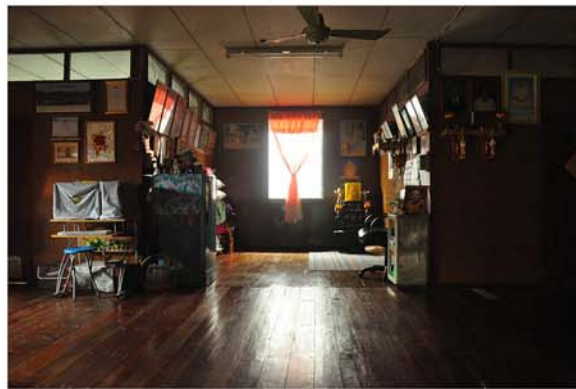

เรือนหันทางทิศตะวันตกเข้าหาทางสาธารณะของชุมชน มีลักษณะเป็นทางคอนกรีตกว้างประมาณ 1 เมตร เรือนหลักมีรูปแบบหลังคาทรงปั้นหยา มุงด้วยกระเบื้องดินเผา เรือนรองมีมีรูปแบบหลังคาทรงจั่วเตี้ย

ทางเดินเชื่อมต่อกับเรือนกรณีศึกษาที่ 14 ซึ่งเป็นเครือญาติกัน

การใช้สอยพื้นที่ภายใน มีการกั้นห้องบางส่วน

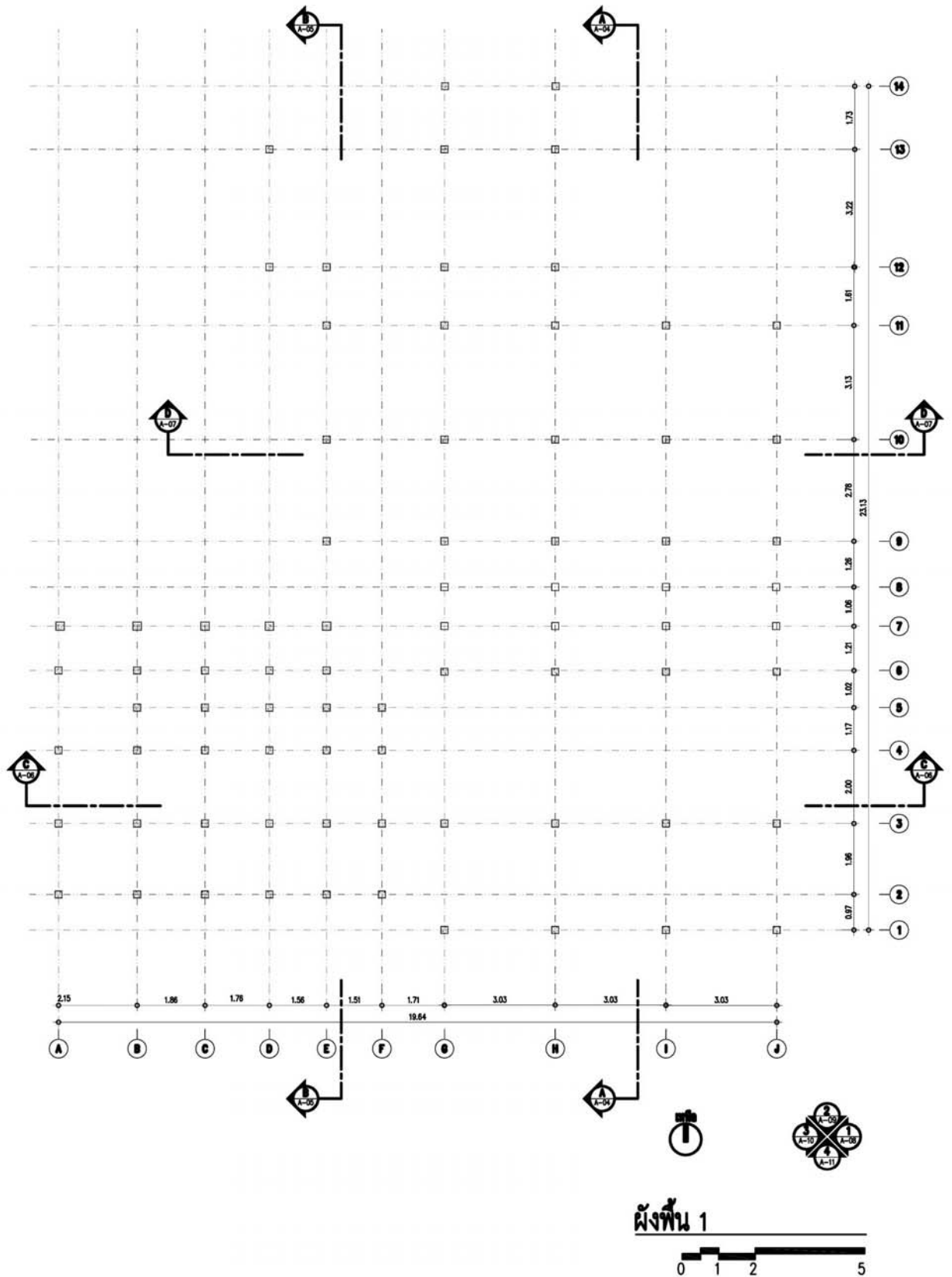
ห้องนอน

ลักษณะโครงสร้างหลังคาในส่วนของโถงทางเดินกลาง

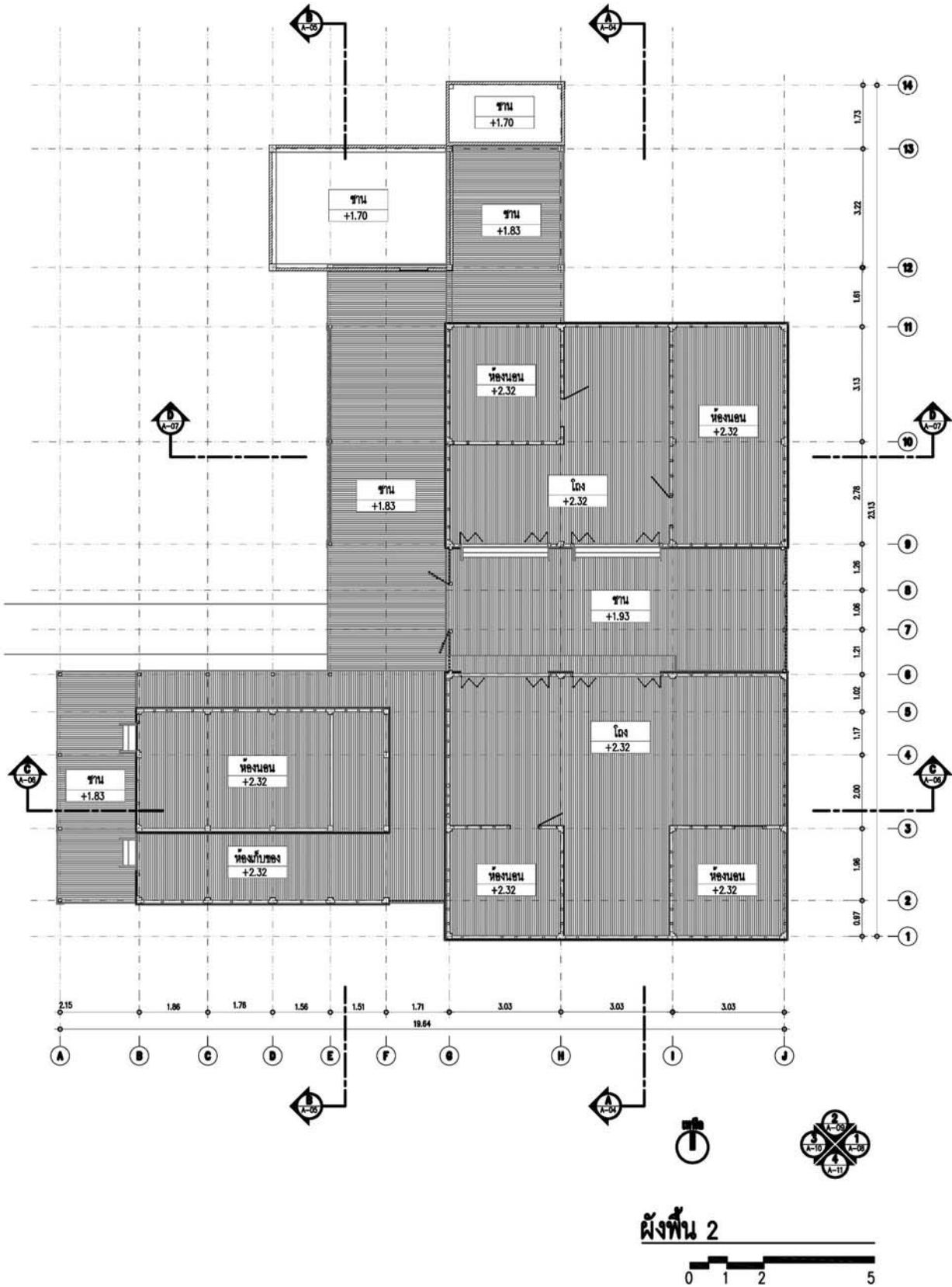
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

นางสมพิศ ทองพูลเอียด

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

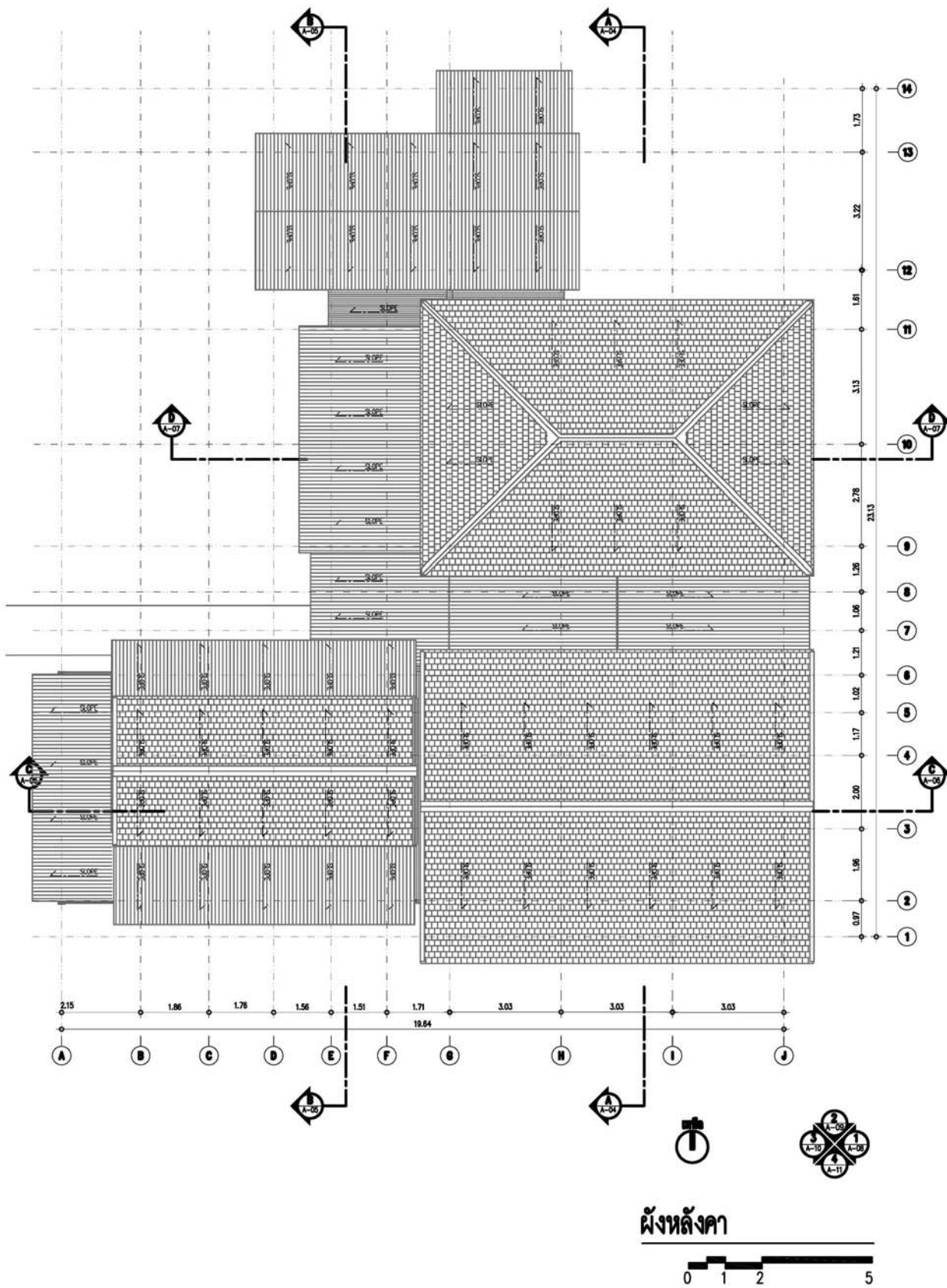
นางสมพิศ ทองพูลเอียด

ผังพื้น 2

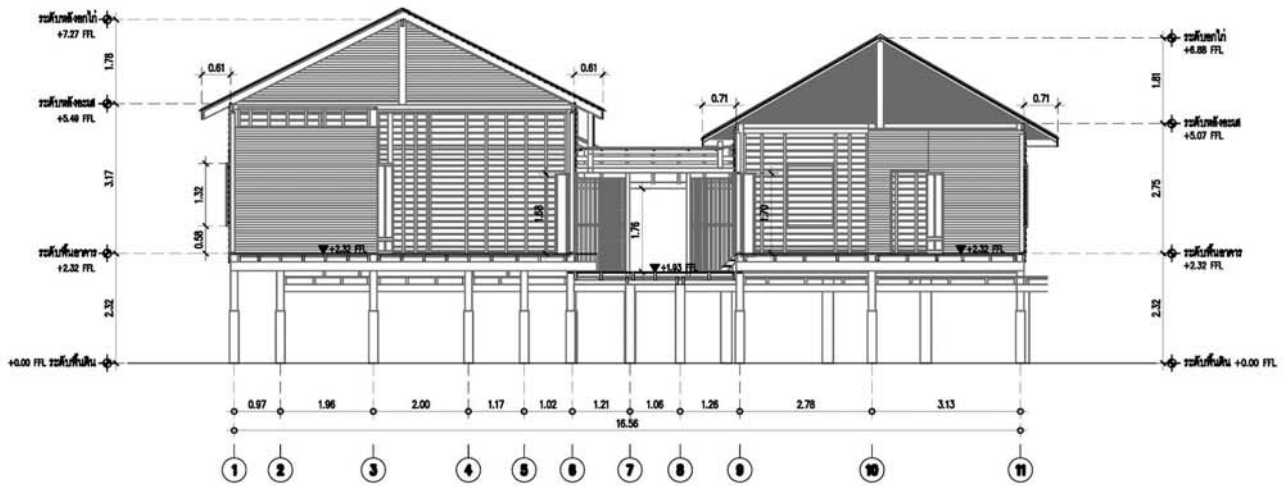
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

นางสมพิศ ทองพูลเอียด

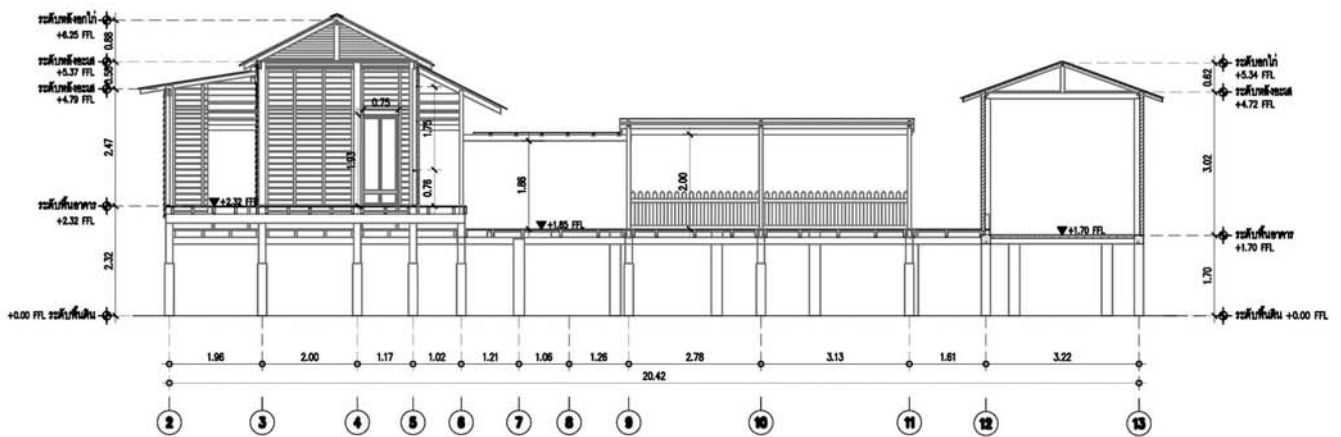

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

นางสมพิศ ทองพูลเอียด

รูปตัด A

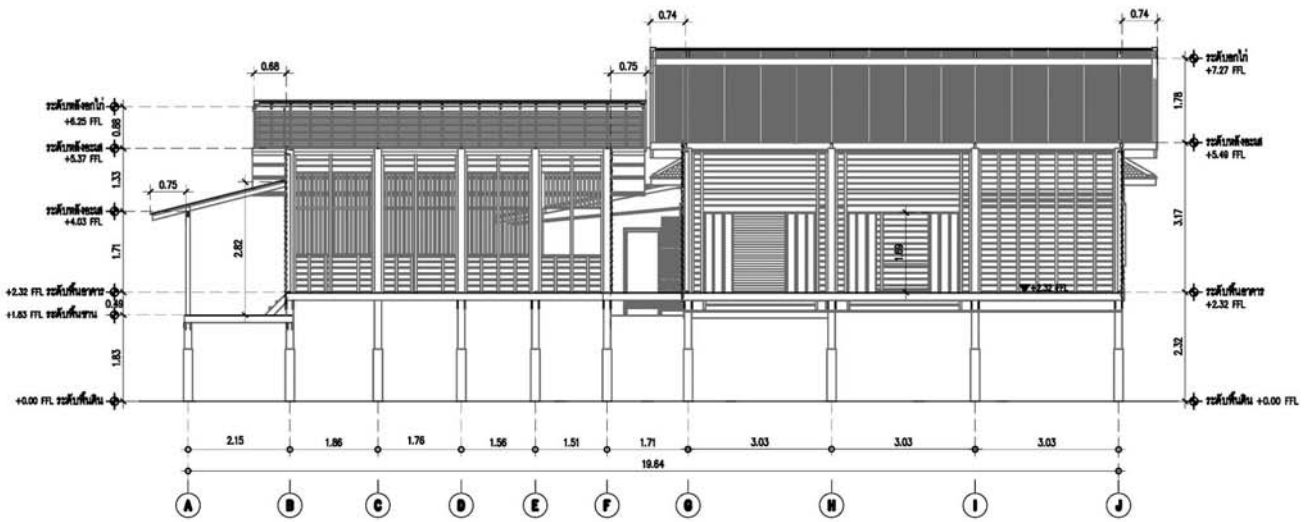

รูปตัด B

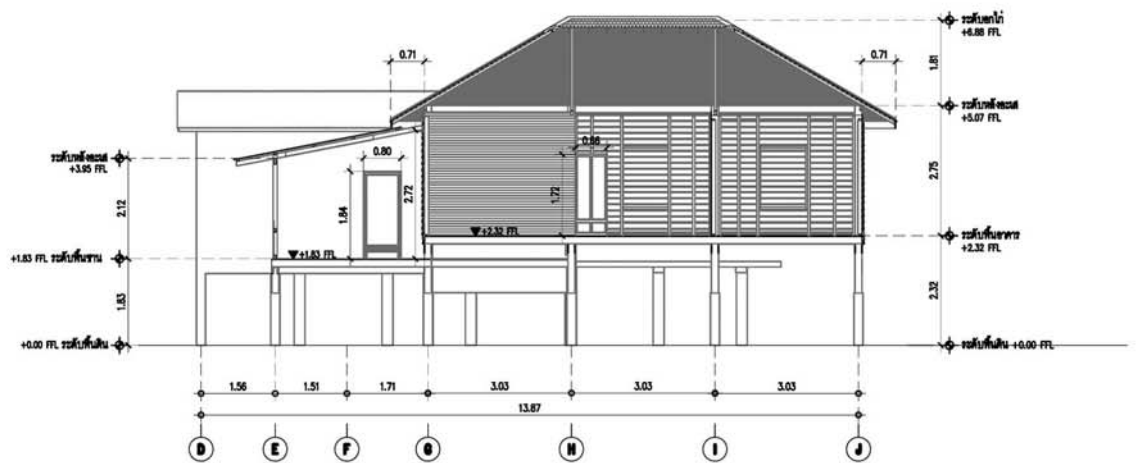
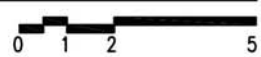

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

นางสมพิศ ทองพูลเอียด

รูปตัด C

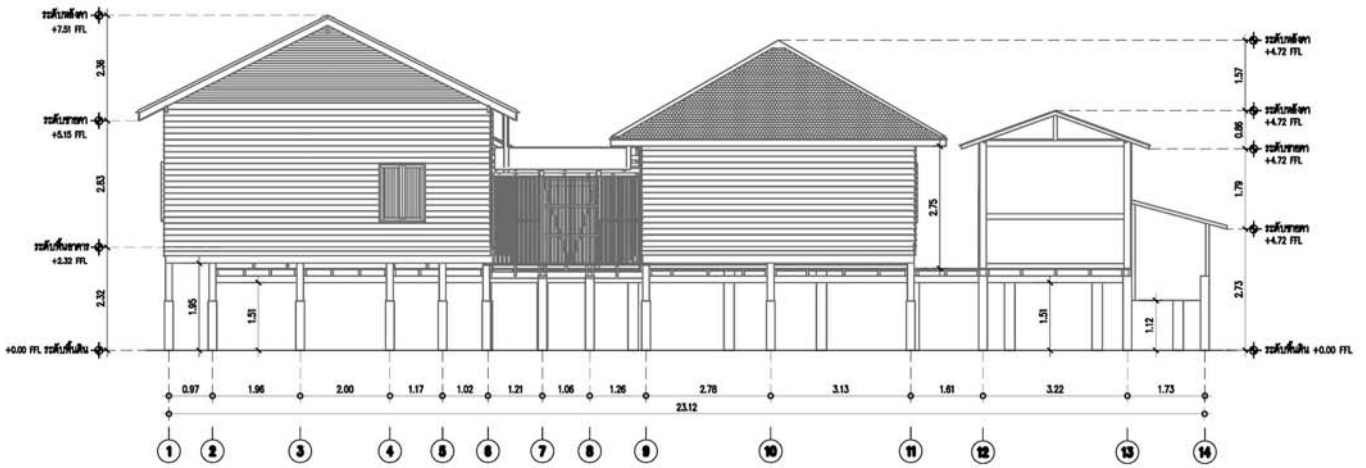

รูปตัด D

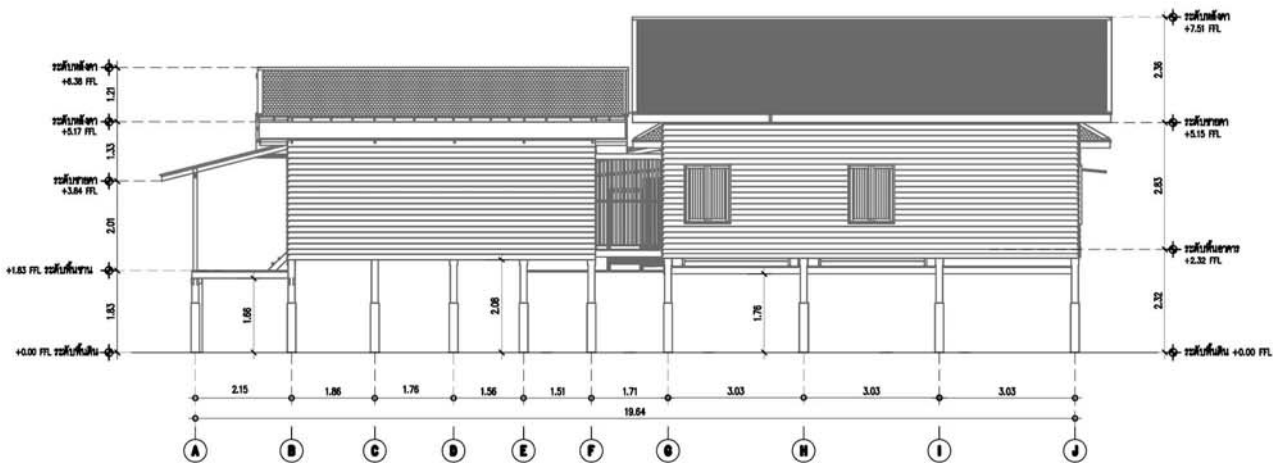

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

นางสมพิศ ทองพูลเอียด

รูปด้าน 1

รูปด้าน 2

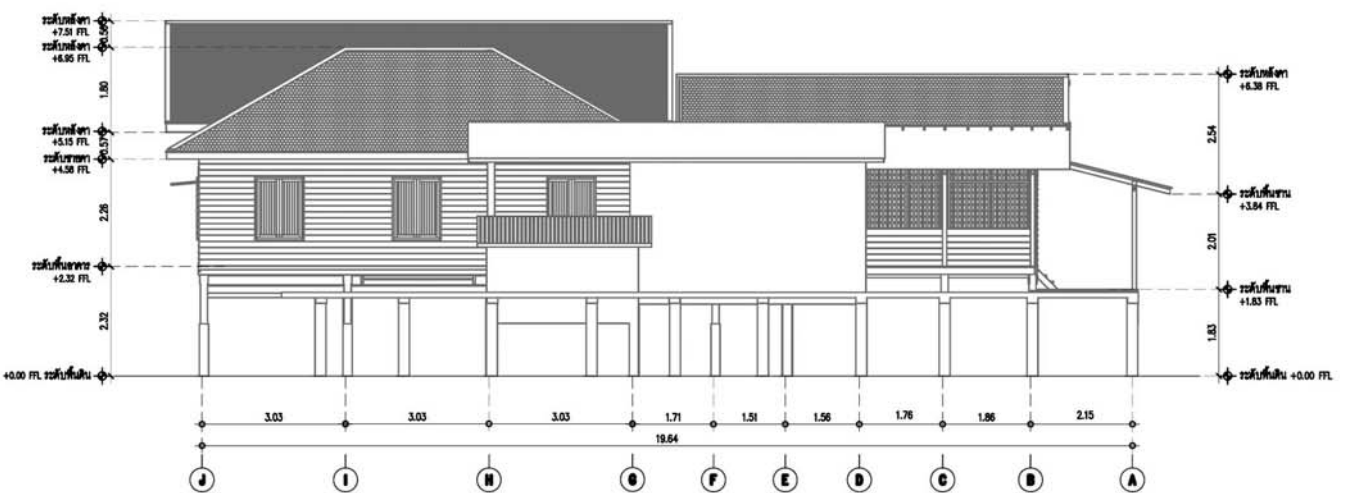

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

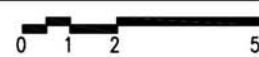
นางสมพิศ ทองพูลเอียด

รูปด้าน 3

รูปด้าน 4

เรียนกรณีศึกษาหลังที่ 8

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลเบื้องต้น และเกณฑ์การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

รหัสบ้าน S-PAT-008 ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X 7.5554 N Y 100.1673 E
วันที่สำรวจ 13 กรกฎาคม 2556 ผู้สำรวจ ธนวัติ ละม่อม

การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม		
เกณฑ์	คำอธิบายเกณฑ์	ตรงเกณฑ์
1	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่มีอายุการก่อสร้างเก่าแก่ และเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่ง (Rarity) ซึ่งเป็นตัวแทนของรูปแบบ และพัฒนาการของที่อยู่อาศัยของภาคใต้	
2	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่เป็นตัวอย่างอันโดดเด่น หรือมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนของเรือนพื้นถิ่นภาคใต้	
3	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงการปรับตัวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศ และภูมิประเทศ ภูมิอากาศอันมีลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●
4	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับวิถีทางวัฒนธรรมของภาคใต้	●
5	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับอาชีพอันเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้	●
6	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการก่อสร้าง และการใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลทั่วไป

ชื่อเจ้าของเรือน นางสาวสุนีย์ ขุนพล ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวสุนีย์ ขุนพล

ที่อยู่ เลขที่ 76 ตำบลคลองขุด อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

กรรมสิทธิ์ครอบครอง : เป็นเจ้าของ เป็นผู้เช่า เป็นผู้อาศัย เจ้าของที่ดินคือ : เอกชน วัด/ศาสนสถาน ราชการ
สถานที่สำคัญ บริเวณใกล้พื้นที่ วัดคลองขุด ประเภทสถานที่สำคัญ ศาสนสถาน

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลครัวเรือน

จำนวนสมาชิก 6 คน (เรียงข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัว)

ชื่อ	นามสกุล	เพศ	อายุ	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพ	รายได้/ปี	รายได้/เดือน
จิต	ขุนพล	01	60	02		ประมง+สวนยาง		04
สุนีย์	ขุนพล	02	54	02		ประมง+สวนยาง		04
เอสดา	ขุนพล	02	30	02		ซักผ้าในโรงเรียน		02
อาภรณ์	ขุนพล	02	27	02		ทำสวนยาง		04
ปัญญา	ขุนพล		40	01				
หมูส์บ	ขุนพล		1	01				

สถานภาพ: 01-โสด 02-สมรส 03-หย่าร้าง 04-แยกกันอยู่ 05-หม้าย 06-ถึงแก่กรรม

การศึกษา: 01-ประถม 02-มัธยมต้น 03-มัธยมปลาย 04-ปริญญาตรี 05-ปวช 06-ปวส 07-ปริญญาโท 08-ปริญญาเอก

รายได้/เดือน: 01-น้อยกว่า 5,000 บาท 02-5,000-9,999 บาท 03-10,000-14,999 บาท 04-15,000-19,999 บาท 05-20,000 บาท ขึ้นไป

รายได้/ปี: 01-น้อยกว่า 60,000 บาท 02-60,000-119,999 บาท 03-120,000 - 179,999 บาท 04-180,000 - 239,999 บาท 05-มากกว่า 240,000 บาท

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลสถาปัตยกรรม

ชื่อ/ประเภทอาคาร	เรือนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัย	อายุการก่อสร้าง	25	ปีที่สร้าง พ.ศ.	2531
ระยะเวลาการก่อสร้าง	2-3 วัน	งบประมาณ	6,000	บาท	
แรงงานก่อสร้าง :	☐ ก่อสร้างเอง ☒ เพื่อนร่วมลงแรง ☐ จ้างช่าง (ชื่อช่าง.....)				
รูปแบบบ้าน :	☐ เรือนหมู่ ☒ เรือนเดี่ยว ☐ เรือนแถว ☐ ตึกแถว ☐ เรือนขนมปังขิง ☐ เรือนแพ ☐ กระท่อม/ทับ ☐ แบบบังกาโล				
รูปแบบหลังคาประธาน :	☐ จั่วทรงไทย ☐ จั่วเตี้ย ☒ จั่วบ้าน ☐ ปั้นหย้า (Hip) ☐ ปั้นหย้ายอดจั่ว(Hip Gable) ☐ เพิง/พาโล ☐ อื่นๆ.....				
ลักษณะอาคาร :	☒ โครงสร้างไม้ ☐ โครงสร้างคอนกรีตหล่อในที่ ☐ โครงสร้างคอนกรีตหล่อสำเร็จ ☐ โครงสร้างเหล็ก				
จำนวนชั้น :	☒ 1 ชั้น ☐ 2 ชั้น ☐ 3 ชั้น				
การยกใต้ถุน :	☒ ยกใต้ถุนสูง แต่ไม่ได้ใช้ ☐ ยกใต้ถุนสูงและใช้งาน ☐ สร้างติดพื้น				
ลักษณะใต้ถุน :	☒ ใต้ถุนเปิดโล่ง ☐ ใต้ถุนมีผนังล้อม				
ที่ตั้ง/อัตลักษณ์ :	☒ ติดแม่น้ำ/คลอง ☐ ติดหนอง/บึง ☒ ติดถนนใหญ่ ☐ ติดซอย ☐ ริมทุ่งนา ☐ มีสวนผลไม้ ☐ มีสวนผัก ☐ ริมไร่ ☒ อื่นๆ .....สวนปาล์ม.....				
การเข้าถึงและขนาดของเส้นทาง :	☒ ทางบก ☐ ทางเดิน ☐ ทางรถเล็ก ☒ ทางรถใหญ่ ☐ ยังใช้ทางน้ำ ☒ ไม่ได้ใช้ทางน้ำแล้ว				

ส่วนที่ 5 : ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

ที่ตั้ง : ที่เดิมตั้งแต่แรกสร้าง   รื้อย้ายมาจากที่อื่น   ซื้อเรือนเก่ามาประกอบใหม่

อธิบาย .....หลังแรกซื้อมาจากเขาชัยสน 3,000 บาท หลังที่สองซื้อมาจากท่าแค 3,000 บาท

สภาพปัจจุบัน : ดี   ปานกลาง   ชำรุดทรุดโทรม   ไม่สามารถอยู่อาศัยได้

ภัยคุกคาม :

- ความขัดแย้งภายใน .....
- ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต .....
- ประสบภัยธรรมชาติ .....น้ำท่วมปี 2548 หนักที่สุด .....
- การคุกคามจากการพัฒนา .....
- การคุกคามจากการชบเซาของชุมชน .....
- การเสื่อมสภาพของวัสดุ .....ไม้โก่ง สังกะสีตรงส่วนที่เป็นชานบ้านเริ่มผุนิดหน่อย .....
- การเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ .....
- อื่นๆ .....

ตำแหน่ง หรือโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่มีการเสื่อมสภาพ (เรียงตามลำดับ) จากมากหาน้อย :

1. พื้น .....
2. หลังคา .....
3. ....
4. ....

ส่วนที่ 6 : การปรับปรุงซ่อมแซม

จำนวนครั้งที่ปรับปรุงใหญ่ : - ครั้ง

การปรับปรุงครั้งล่าสุด พ.ศ. : ค่าใช้จ่าย :

ลักษณะการปรับปรุง : ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด   สร้างใหม่แทนส่วนที่ชำรุด   ต่อเติมเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย

ปรับปรุงส่วนใดของเรือน : ซ่อมแซมเล็กน้อย

วิธีการดำเนินการ : จ้างแรงงาน ชี้อวัสดุ และคุมงานเอง   จ้างผู้รับเหมา แต่ซื้อวัสดุเอง
 ผู้รับเหมาดำเนินการทั้งหมด   อื่นๆ .....

เหตุผลในการปรับปรุง :

รูปแบบหลังการปรับปรุง : คงรักษาแบบเดิมทั้งหมด   คงรักษาแบบเดิมและมีการต่อเติมแบบใหม่   การทำแบบใหม่

ความต้องการ (อาคาร) : ซ่อมแซมทั้งหมด   ซ่อมแซมบางส่วน   รื้อสร้างใหม่ที่เดิม
 ขยายเรือนเก่าเพื่อสร้างเรือนใหม่ที่เดิม   ขยายเพื่อย้ายที่อยู่ใหม่
 อื่นๆ .....

ในการสร้างใหม่หรือปรับปรุง มีการขอคำปรึกษาจาก : สถาปนิก   วิศวกร   ช่างโยธาในหน่วยราชการ
 ผู้รับเหมา   ช่างก่อสร้างในท้องถิ่น

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ

วัสดุผนังหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
สังกะสี	☒	
Metal Sheet		
กระเบื้องดินเผา	☒	
วัสดุธรรมชาติ		
กระเบื้องลอน		

โครงสร้างหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
ไม้ไผ่		
ไม้จริง	☒	
เหล็ก		
คอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ผนัง :

วัสดุ	ผนังเดิม	ผนังใหม่
วัสดุธรรมชาติ		
ไม้จริง	☒	
วัสดุเทียมแบบไม้	☒	
อิฐบล็อก		
อิฐมอญ		
ผนังเบา (อิฐฉั่ม)		
สังกะสี		
อื่นๆ		

พื้น และโครงสร้างรับพื้น:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
พื้นฟากไม้ไผ่		
พื้นไม้ไผ่		
พื้นไม้กระดาน	☒	
พื้นคอนกรีตหล่อในที่		
พื้นคอนกรีตหล่อสำเร็จ		
ตง-คานไม้	☒	
ตง-คานเหล็ก		
คานคอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ (ต่อ)

ฐานราก:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
กึ่งพืด / แระ		
ฝังเสาลงดิน		
วางเสาลงบนดินเสา	✓	
ขุดหล่อดม่อ		
ลงเสาเข็มไม้ไผ่		
ลงเสาเข็มไม้		
ลงเสาเข็มหล่อ		
ลงเสาเข็มเจาะ		
อื่นๆ		

เสา:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
ไม้จริง	✓	
ไม้ในท้องถิ่น		
ไม้ไผ่		
เหล็ก		
คอนกรีตหล่อในที่		
คอนกรีตหล่อสำเร็จ		
อื่นๆ		

ส่วนที่ 8 : สภาวะน่าสบายในเรือน

พื้นที่ส่วนใดในบ้านเหมาะสมแก่การนั่งพักผ่อนหรือทำงานในเวลากลางวัน : ข้างล่างบ้านได้ร่มไม้

เพราะ เย็นสบาย   มีอากาศถ่ายเท   แสงสว่างกำลังพอดี   สามารถสนทนากับเพื่อนบ้านได้

วัสดุผนังหลังคาเดิมของบ้านคืออะไร : _____ เปลี่ยนเป็นวัสดุอะไร : _____

ทำไมถึงเปลี่ยน : _____

หากไม่มีปัญหาข้างต้นท่านจะเปลี่ยนวัสดุดังกล่าวหรือไม่ เพราะ : _____

วัสดุใหม่ที่เปลี่ยนให้บ้านร้อน หรือเย็น มากขึ้นหรือไม่ : _____

และมีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไร : _____

ส่วนที่ 9 : ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

วันที่สำรวจ 13 กรกฎาคม 2556

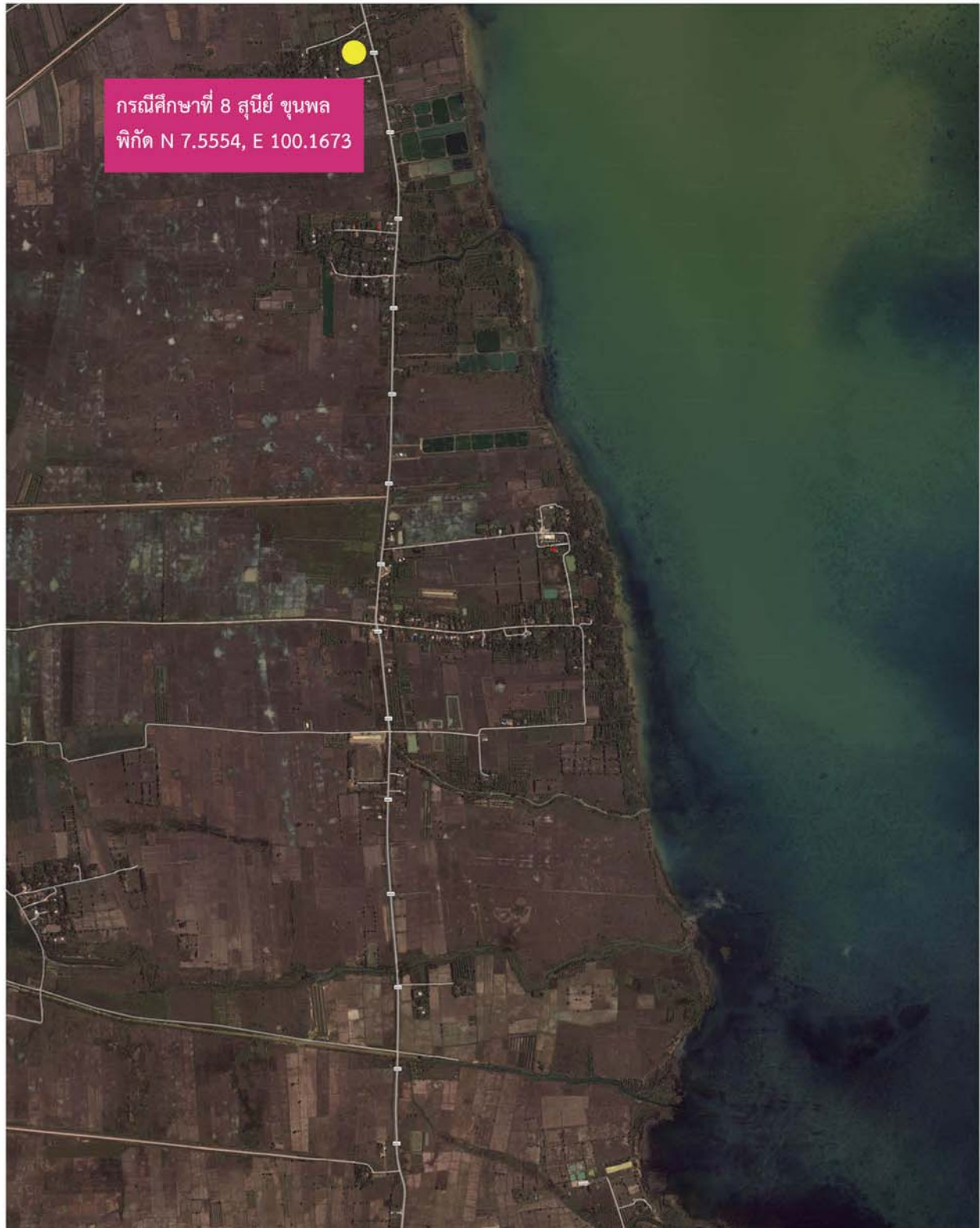
ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X

7.5554 N

Y

100.1673 E

ผู้สำรวจ ธนกฤต ฉัญญากรณ์

เรือนหันหน้าทิศตะวันออก เรือนประธานหลังคาทรงปั้นหยาอยู่ด้านซ้าย เรือนรองหลังคาทรงจั่วอยู่ฝั่งขวา
สภาพแวดล้อมโดยรอบเป็นพื้นที่โล่ง ได้ถุนเรือนเป็นพื้นที่ทราย

ชานกลางเรือน ใช้ไม้เคี่ยมและมีระดับต่ำที่สุดของเรือน

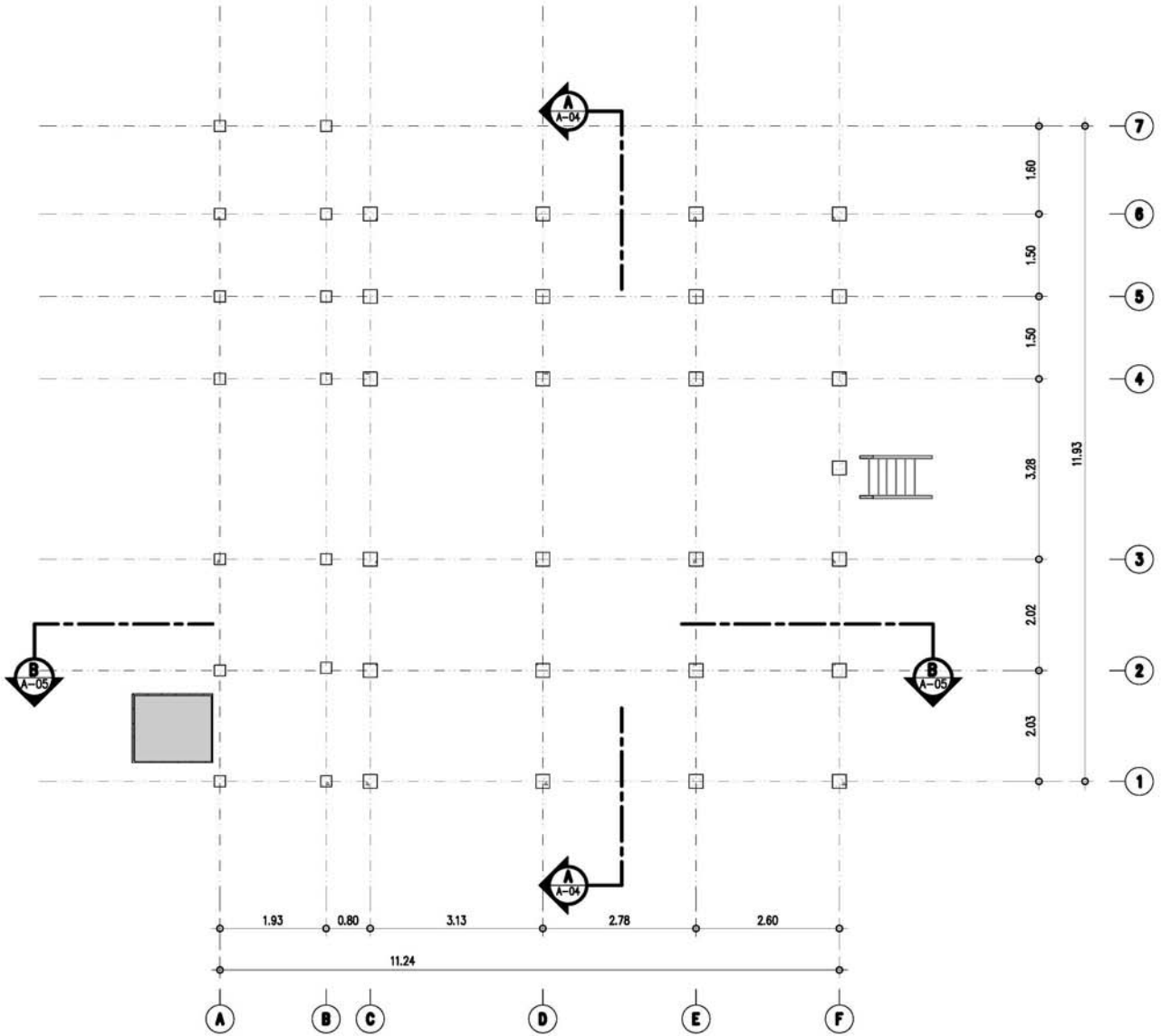
ส่วนครัวใช้ไม้ซี่ขนาดเล็กตีเว้นร่อง

พื้นที่ส่วนนอน

เรียนกรณีศึกษาหลังที่ 8

นางสุนีย์ ขุนพล

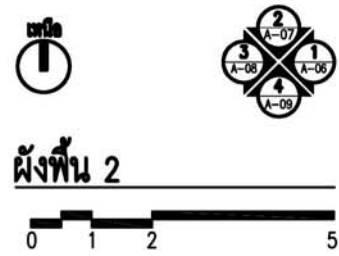
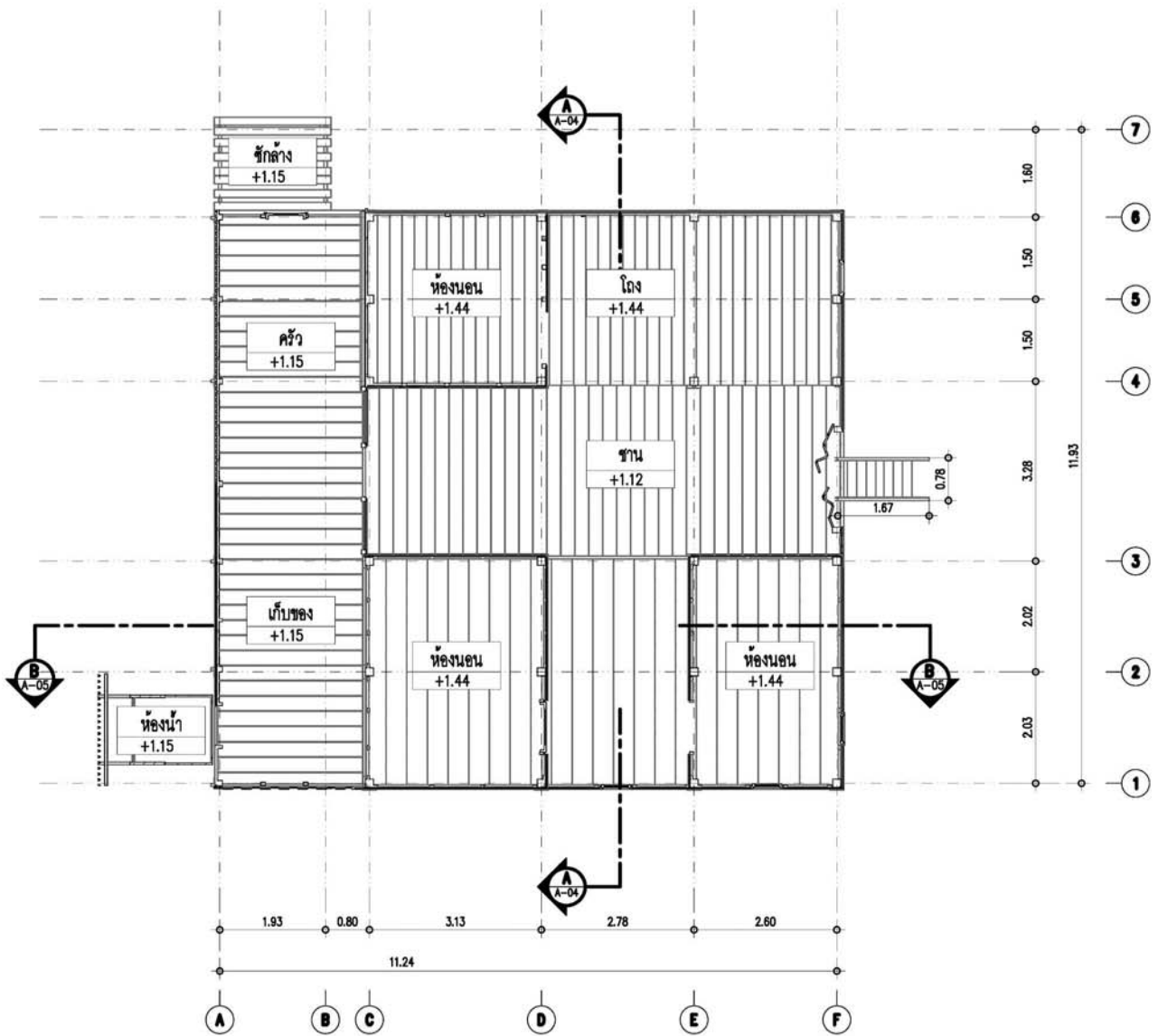

ผังพื้น 1

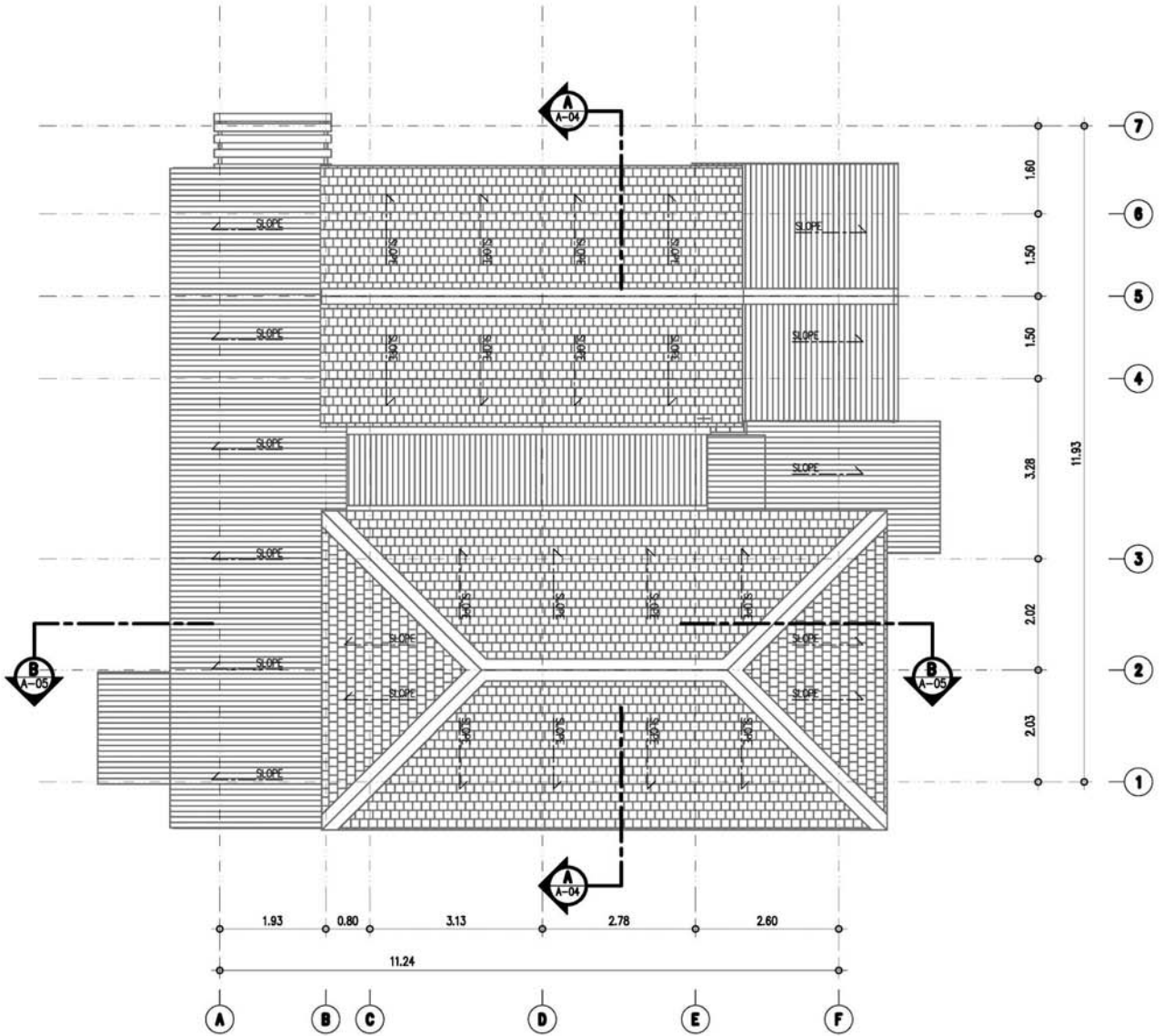
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

นางสุนีย์ ขุนพล

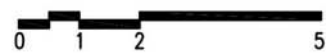

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

นางสุรีย์ ขุนพล

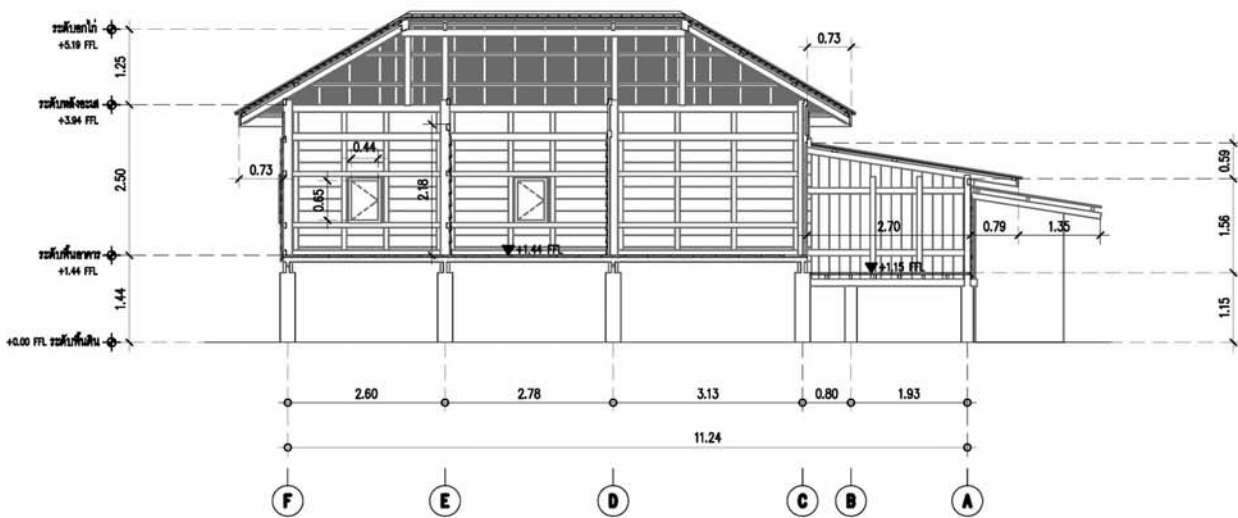
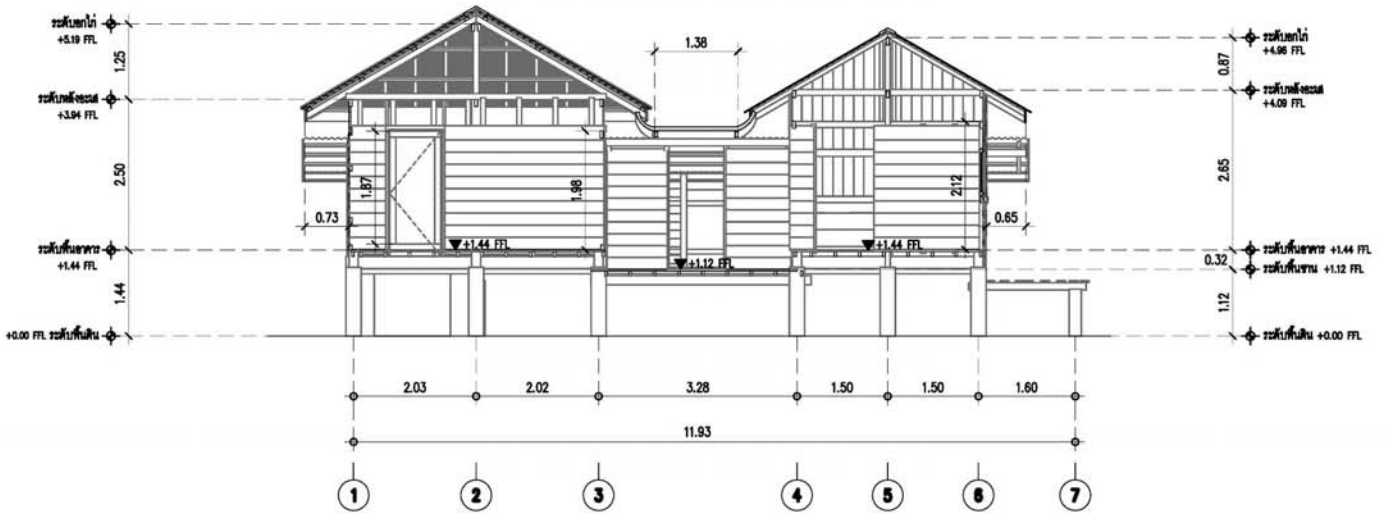

ผังหลังคา

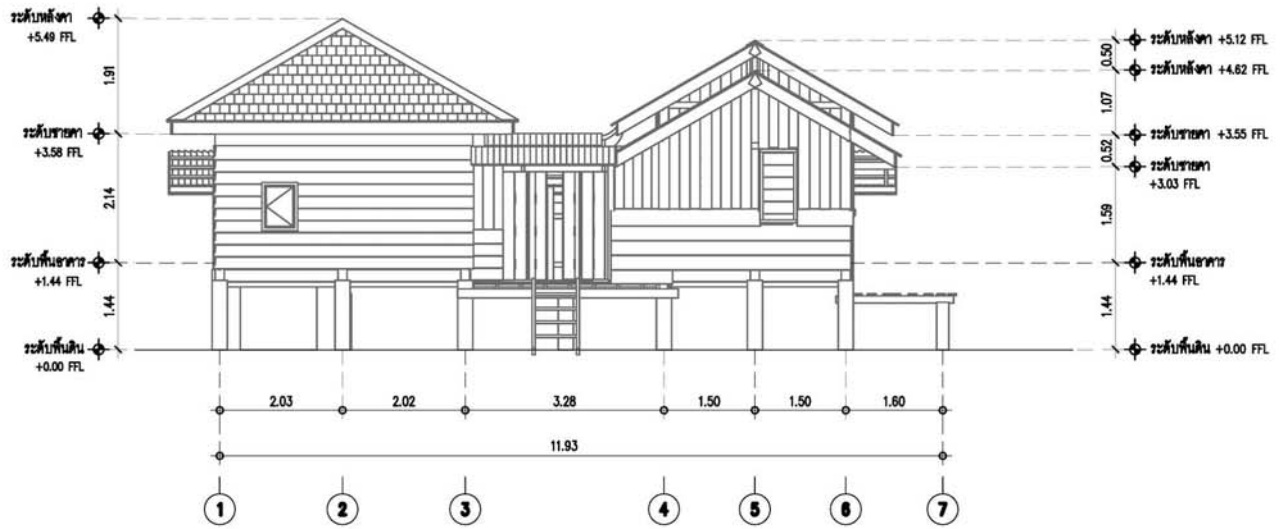
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

นางสุนีย์ ขุนพล

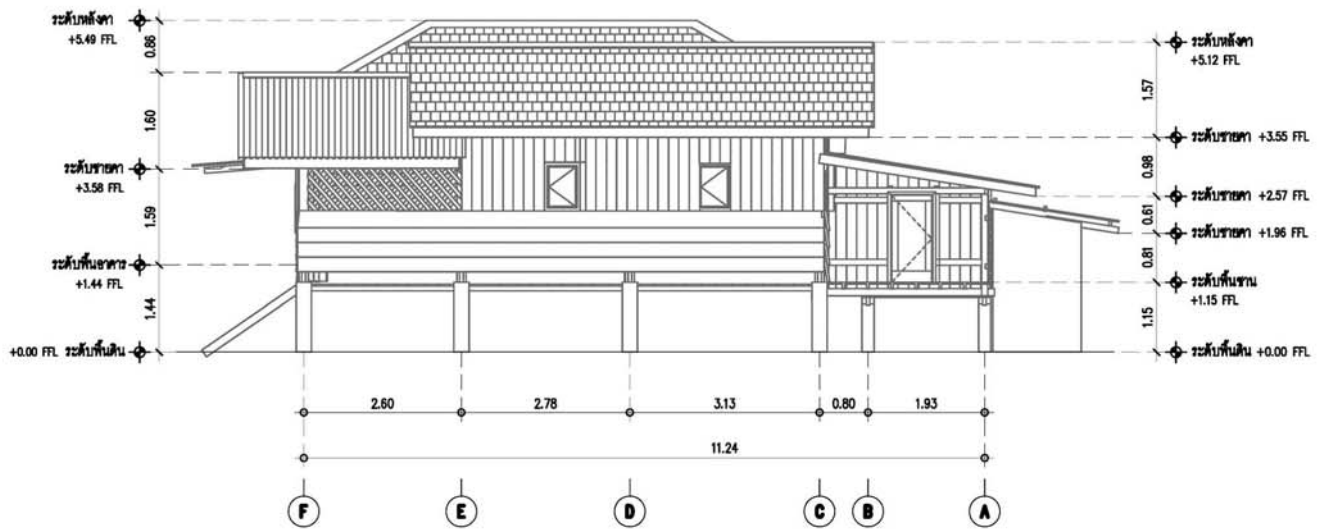

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

นางสุนีย์ ขุนพล

รูปด้าน 1

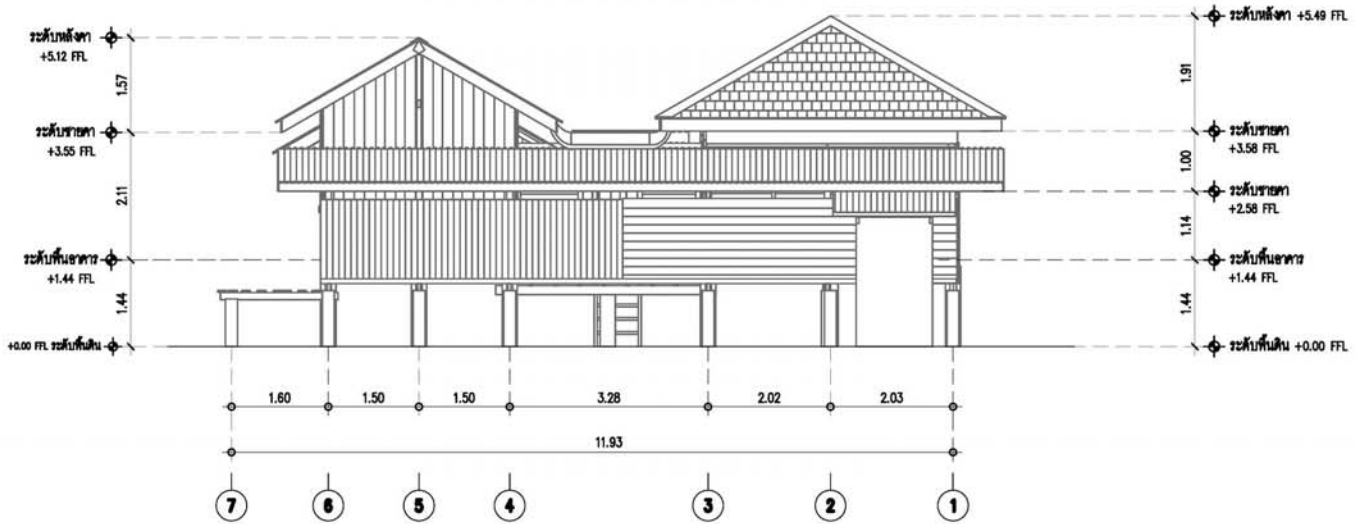

รูปด้าน 2

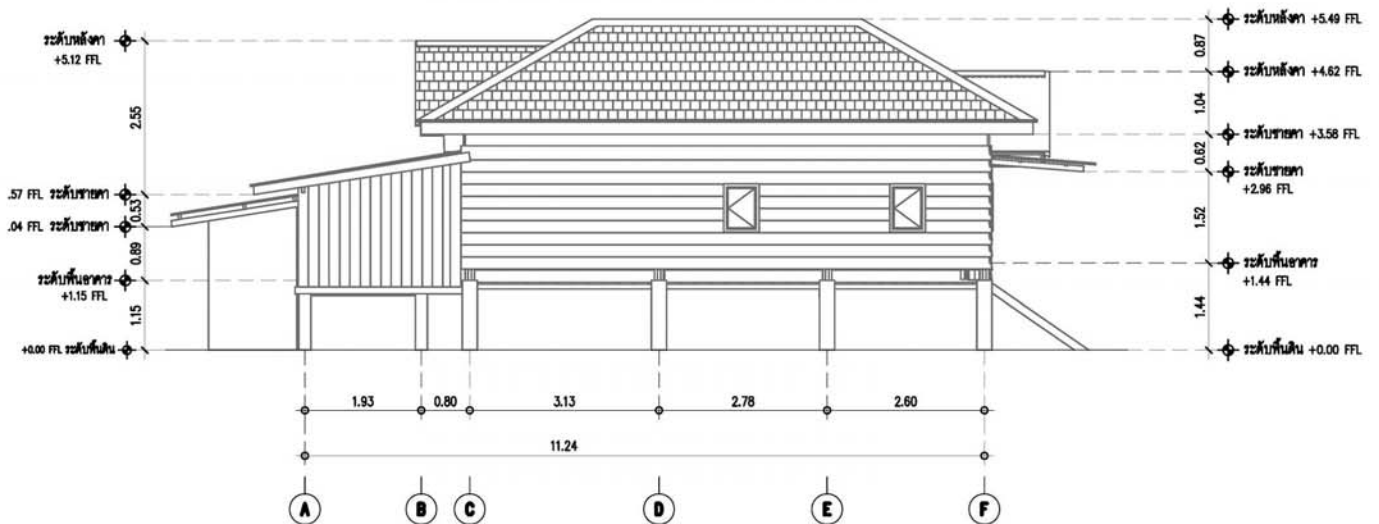

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

นางสุนีย์ ขุนพล

รูปด้าน 3

รูปด้าน 4

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลเบื้องต้น และเกณฑ์การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

รหัสบ้าน S-PAT-009 ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X 7.5496 N Y 100.1679 E
วันที่สำรวจ 11 กรกฎาคม 2556 ผู้สำรวจ สมชาย เชื้อช่วยชู, ธนภฤต ธัญญาภรณ์, ภูมิภัค บุญถนอม

การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม		
เกณฑ์	คำอธิบายเกณฑ์	ตรงเกณฑ์
1	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่มีอายุการก่อสร้างเก่าแก่ และเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่ง (Rarity) ซึ่งเป็นตัวแทนของรูปแบบ และพัฒนาการของที่อยู่อาศัยของภาคใต้	
2	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่เป็นตัวอย่างอันโดดเด่น หรือมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนของเรือนพื้นถิ่นภาคใต้	●
3	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงการปรับตัวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศ และภูมิประเทศ ภูมิอากาศอันมีลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●
4	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับวิถีทางวัฒนธรรมของภาคใต้	●
5	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับอาชีพอันเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้	
6	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการก่อสร้าง และการใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลทั่วไป

ชื่อเจ้าของเรือน นางสาวบุญ พุดคำ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวบุญ พุดคำ
ที่อยู่ เลขที่ 106 หมู่ 6 ตำบลหาญโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
กรรมสิทธิ์ครอบครอง : เป็นเจ้าของ เป็นผู้เช่า เป็นผู้อาศัย เจ้าของที่ดินคือ : เอกชน วัด/ศาสนสถาน ราชการ
สถานที่สำคัญ บริเวณใกล้พื้นที่ วัดแหลมดิน ประเภทสถานที่สำคัญ ศาสนสถาน

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลครัวเรือน

จำนวนสมาชิก 5 คน (เรียงข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัว)

ชื่อ	นามสกุล	เพศ	อายุ	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพ	รายได้/ปี	รายได้/เดือน
สำราญ	พุดคำ	02	58	02	01	ค้าขาย		
สมมาตร	พุดคำ	01	29	01	01	เลี้ยงกุ้ง		
ชัยยุทธ	พุดคำ	01	22	01	02	เสมียน		
บัณฑิตา	ขวัญนา	02		01	01	นักเรียน		
สังวร	พุดคำ	01	56	02	10	ค้าขาย		

สถานภาพ: 01-โสด 02-สมรส 03-หย่าร้าง 04-แยกกันอยู่ 05-หม้าย 06-ถึงแก่กรรม
การศึกษา: 01-ประถม 02-มัธยมต้น 03-มัธยมปลาย 04-ปริญญาตรี 05-ปวช 06-ปวส 07-ปริญญาโท 08-ปริญญาเอก
รายได้/เดือน: 01-น้อยกว่า 5,000 บาท 02-5,000-9,999 บาท 03-10,000-14,999 บาท 04-15,000-19,999 บาท 05-20,000 บาท ขึ้นไป
รายได้/ปี: 01-น้อยกว่า 60,000 บาท 02-60,000-119,999 บาท 03-120,000 - 179,999 บาท 04-180,000 - 239,999 บาท 05-มากกว่า 240,000 บาท

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลสถาปัตยกรรม

ชื่อ/ประเภทอาคาร เรือนพื้นดินที่อยู่อาศัย อายุการก่อสร้าง มากกว่า 100 ปี ปีที่สร้าง พ.ศ.

ระยะเวลาการก่อสร้าง งบประมาณ บาท

แรงงานก่อสร้าง : ก่อสร้างเอง เพื่อนร่วมลงแรง จ้างช่าง (ชื่อช่าง.....)

รูปแบบบ้าน : เรือนหมู่ เรือนเดี่ยว เรือนแถว ตึกแถว
 เรือนขนมปังขิง เรือนแพ กระโจม/ทับ แบบบังกาโล

รูปแบบหลังคาประธาน : จั่วทรงไทย จั่วเตี้ย จั่วบ้าน ปันหย่า (Hip)
 ปันหย่ายอดจั่ว(Hip Gable) เพิง/พาไล อื่นๆ.....

ลักษณะอาคาร : โครงสร้างไม้ โครงสร้างคอนกรีตหล่อในที่ โครงสร้างคอนกรีตหล่อสำเร็จ โครงสร้างเหล็ก

จำนวนชั้น : 1 ชั้น 2 ชั้น 3 ชั้น

การยกใต้ถุน : ยกใต้ถุนสูง แต่ไม่ได้ใช้ ยกใต้ถุนสูงและใช้งาน สร้างติดพื้น

ลักษณะใต้ถุน : ใต้ถุนเปิดโล่ง ใต้ถุนมีผนังล้อม

ที่ตั้ง/อัตลักษณ์ : ติดแม่น้ำ/คลอง ติดหนอง/บึง ติดถนนใหญ่ ติดซอย
 ริมทุ่งนา มีสวนผลไม้ มีสวนผัก ริมไร่
 อื่นๆ .....

การเข้าถึงและขนาดของเส้นทาง : ทางบก ทางเดิน ทางรถเล็ก ทางรถใหญ่
 ยังใช้ทางน้ำ ไม่ได้ใช้ทางน้ำแล้ว

ส่วนที่ 5 : ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

ที่ตั้ง : ที่เดิมตั้งแต่แรกสร้าง รื้อย้ายมาจากที่อื่น ซื้อเรือนเก่ามาประกอบใหม่

อธิบาย ย้ายกับตาเป็นคนสร้างเอง หากกระเบื้องมาจากท่าแค ไม่จากท่าแค .....

สภาพปัจจุบัน : ดี ปานกลาง ชำรุดทรุดโทรม ไม่สามารถอยู่อาศัยได้

ภัยคุกคาม : ความขัดแย้งภายใน .....

ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต ลูกอายุเพราะบ้านเก่าและทรุดโทรม .....

ประสบภัยธรรมชาติ พายุ.....

การคุกคามจากการพัฒนา .....

การคุกคามจากการชบเซาของชุมชน .....

การเสื่อมสภาพของวัสดุ .....

การเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ .....

อื่นๆ .....

ตำแหน่ง หรือโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่มีการเสื่อมสภาพ (เรียงตามลำดับ) จากมากหาน้อย :

1. หลังคา .....
2. ฝาผนัง .....
3. พื้น .....
4. ....

ส่วนที่ 6 : การปรับปรุงซ่อมแซม

จำนวนครั้งที่ปรับปรุงใหญ่ : ครั้ง

การปรับปรุงครั้งล่าสุด พ.ศ. : ค่าใช้จ่าย :

ลักษณะการปรับปรุง : ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด   สร้างใหม่แทนส่วนที่ชำรุด   ต่อเติมเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย

ปรับปรุงส่วนใดของเรือน :

วิธีการดำเนินการ : จ้างแรงงาน ซื้อวัสดุ และคุมงานเอง   จ้างผู้รับเหมา แต่ซื้อวัสดุเอง
 ผู้รับเหมาดำเนินการทั้งหมด   อื่นๆ .....

เหตุผลในการปรับปรุง :

รูปแบบหลังการปรับปรุง : คงรักษาแบบเดิมทั้งหมด   คงรักษาแบบเดิมและมีการต่อเติมแบบใหม่   การทำแบบใหม่

ความต้องการ (อาคาร) : ซ่อมแซมทั้งหมด   ซ่อมแซมบางส่วน   รื้อสร้างใหม่ที่เดิม
 ขยายเรือนเก่าเพื่อสร้างเรือนใหม่ที่เดิม   ขยายเพื่อย้ายที่อยู่ใหม่
 อื่นๆ .....

ในการสร้างใหม่หรือปรับปรุง มีการขอคำปรึกษาจาก : สถาปนิก   วิศวกร   ช่างโยธาในหน่วยราชการ
 ผู้รับเหมา   ช่างก่อสร้างในท้องถิ่น

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ

วัสดุผนังหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
สังกะสี		
Metal Sheet		
กระเบื้องดินเผา	☒	
วัสดุธรรมชาติ		
กระเบื้องลอน		

โครงสร้างหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
ไม้ไผ่		
ไม้จริง	☒	
เหล็ก		
คอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ผนัง :

วัสดุ	ผนังเดิม	ผนังใหม่
วัสดุธรรมชาติ		
ไม้จริง	☒	
วัสดุเทียมแบบไม้		
อิฐบล็อก		
อิฐมอญ		
ผนังเบา (ยิบซัม)		
สังกะสี		
อื่นๆ		

พื้น และโครงสร้างรับพื้น:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
พื้นฟากไม้ไผ่		
พื้นไม้ไผ่		
พื้นไม้กระดาน	☒	
พื้นคอนกรีตหล่อในที่		
พื้นคอนกรีตหล่อสำเร็จ		
ตง-คานไม้	☒	
ตง-คานเหล็ก		
คานคอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ (ต่อ)

ฐานราก:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
กึ่งพืด / แระ	✓	
ฝังเสาลงดิน		
วางเสาลงบนดินเสา	✓	
ขุดหล่อดม่อ		
ลงเสาเข็มไม้ไผ่		
ลงเสาเข็มไม้		
ลงเสาเข็มหล่อ		
ลงเสาเข็มเจาะ		
อื่นๆ		

เสา:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
ไม้จริง	✓	✓
ไม้ในท้องถิ่น		
ไม้ไผ่		
เหล็ก		
คอนกรีตหล่อในที่		
คอนกรีตหล่อสำเร็จ		
อื่นๆ		

ส่วนที่ 8 : สภาวะน่าสบายในเรือน

พื้นที่ส่วนใดในบ้านเหมาะแก่การนั่งพักผ่อนหรือทำงานในเวลากลางวัน : ระเบียงหน้าบ้าน

เพราะ เย็นสบาย   มีอากาศถ่ายเท   แสงสว่างกำลังพอดี   สามารถสนทนากับเพื่อนบ้านได้

วัสดุผนังหลังคาเดิมของบ้านคืออะไร : กระเบื้องดิน   เปลี่ยนเป็นวัสดุอะไร :

ทำไมถึงเปลี่ยน :

หากไม่มีปัญหาข้างต้นท่านจะเปลี่ยนวัสดุดังกล่าวหรือไม่ เพราะ :

วัสดุใหม่ที่เปลี่ยนให้บ้านร้อน หรือเย็น มากขึ้นหรือไม่ :

และมีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไร :

ส่วนที่ 9 : ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

วันที่สำรวจ 11 กรกฎาคม 2556

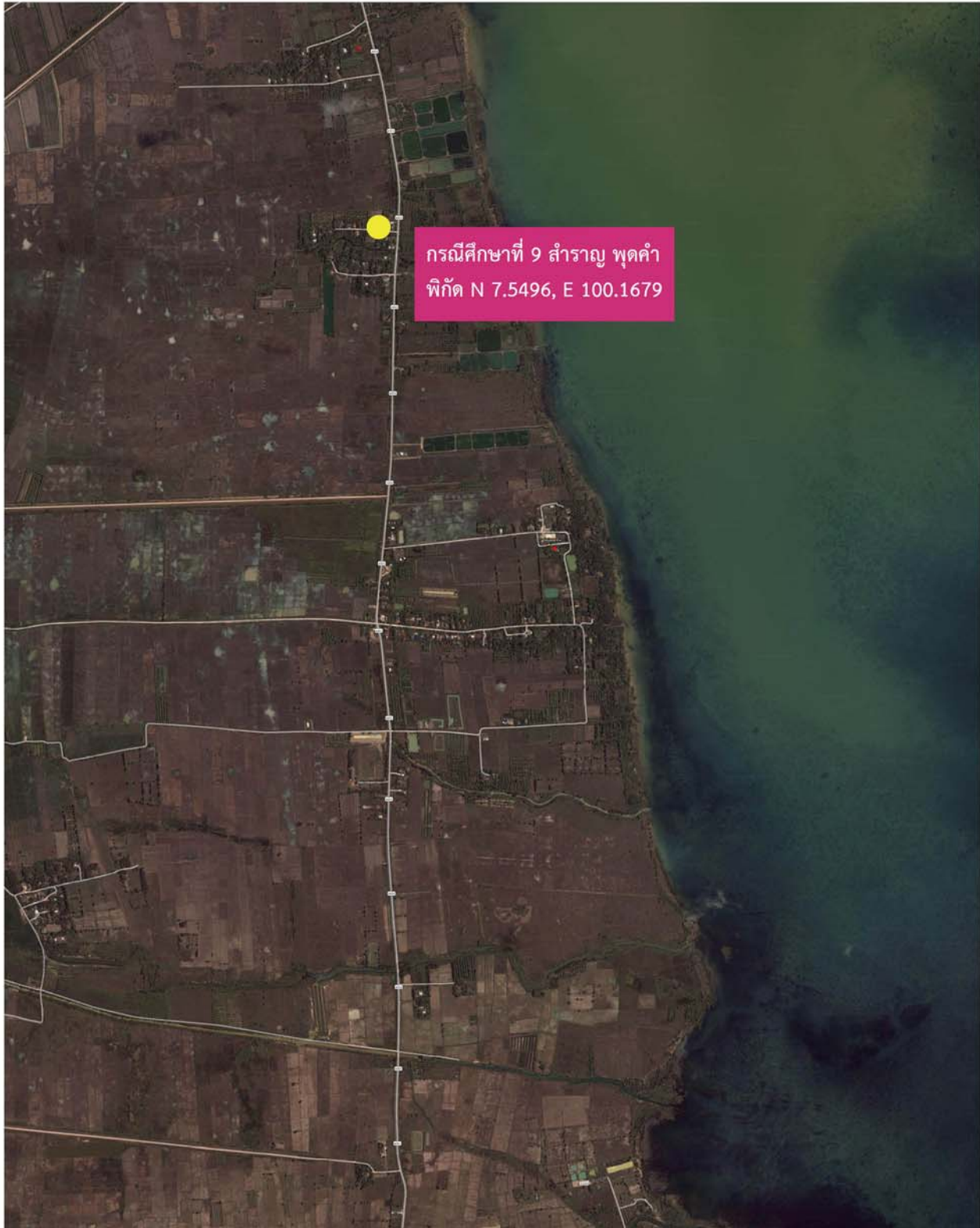
ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X

7.5496 N

Y

100.1679 E

ผู้สำรวจ ธนภฤต ธีญาภรณ์

เรือนกรณีศึกษาที่ 5 เป็นเรือนหลังคาทรงจั่วต่ำ หันหน้าทางทิศตะวันออก

ระเบียงหน้าเรือน เป็นพื้นที่พักผ่อนยามว่าง และพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน

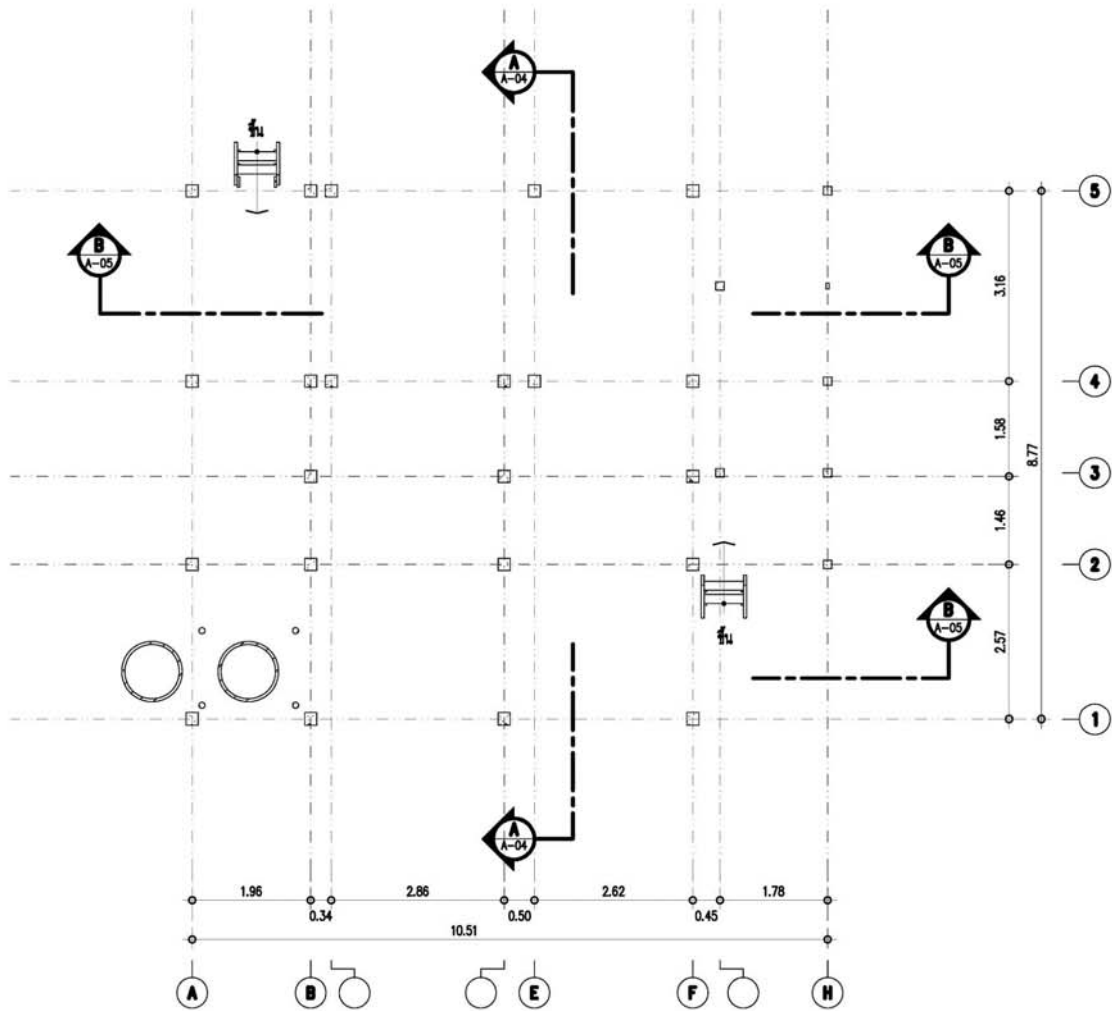
พื้นที่โถงกลาง เชื่อมต่อจากหน้าเรือนจนถึงด้านหลังเรือน

การเลี้ยงนกเขา เป็นกิจกรรมที่นิยมมากของภาคใต้

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

นางสำราญ พุดคำ

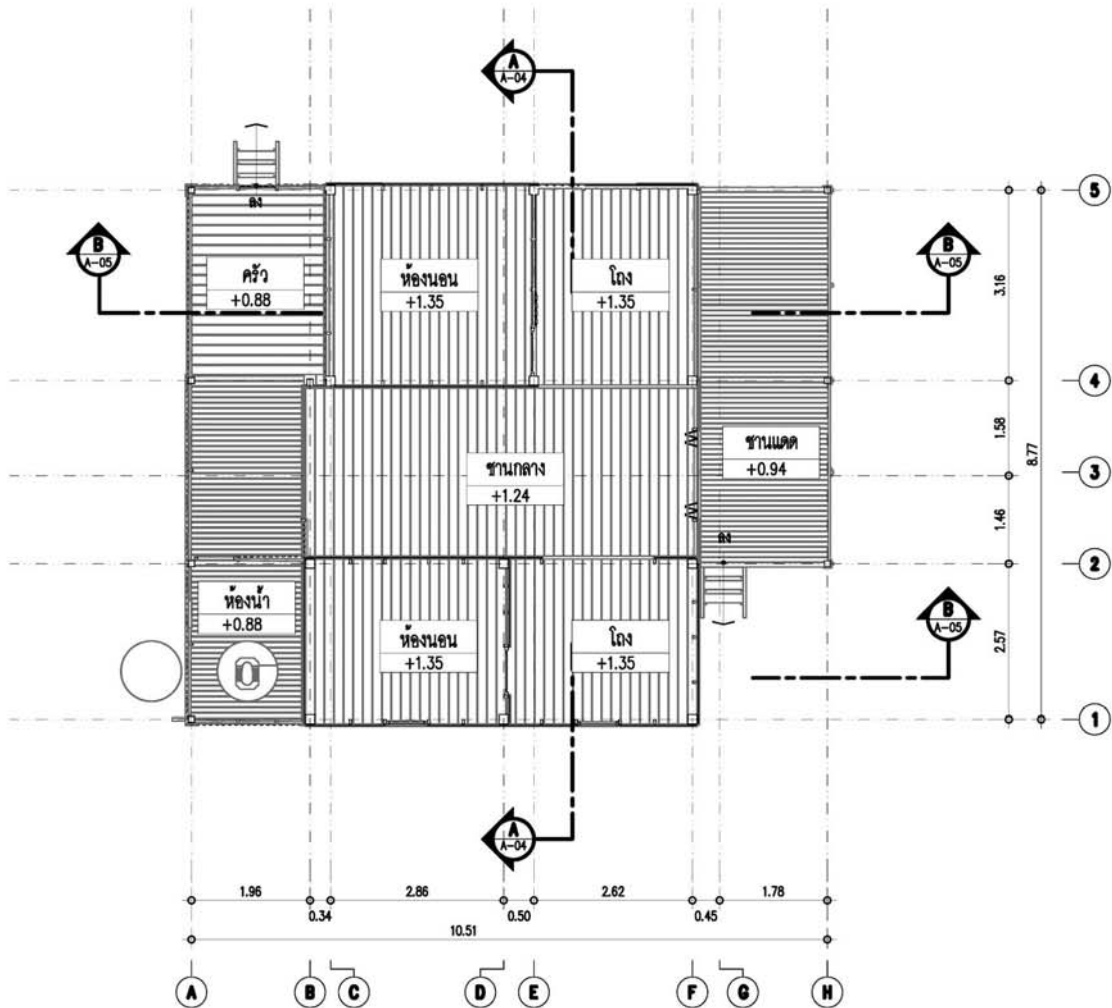

ผังพื้น 1

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

นางสำราญ พุดคำ

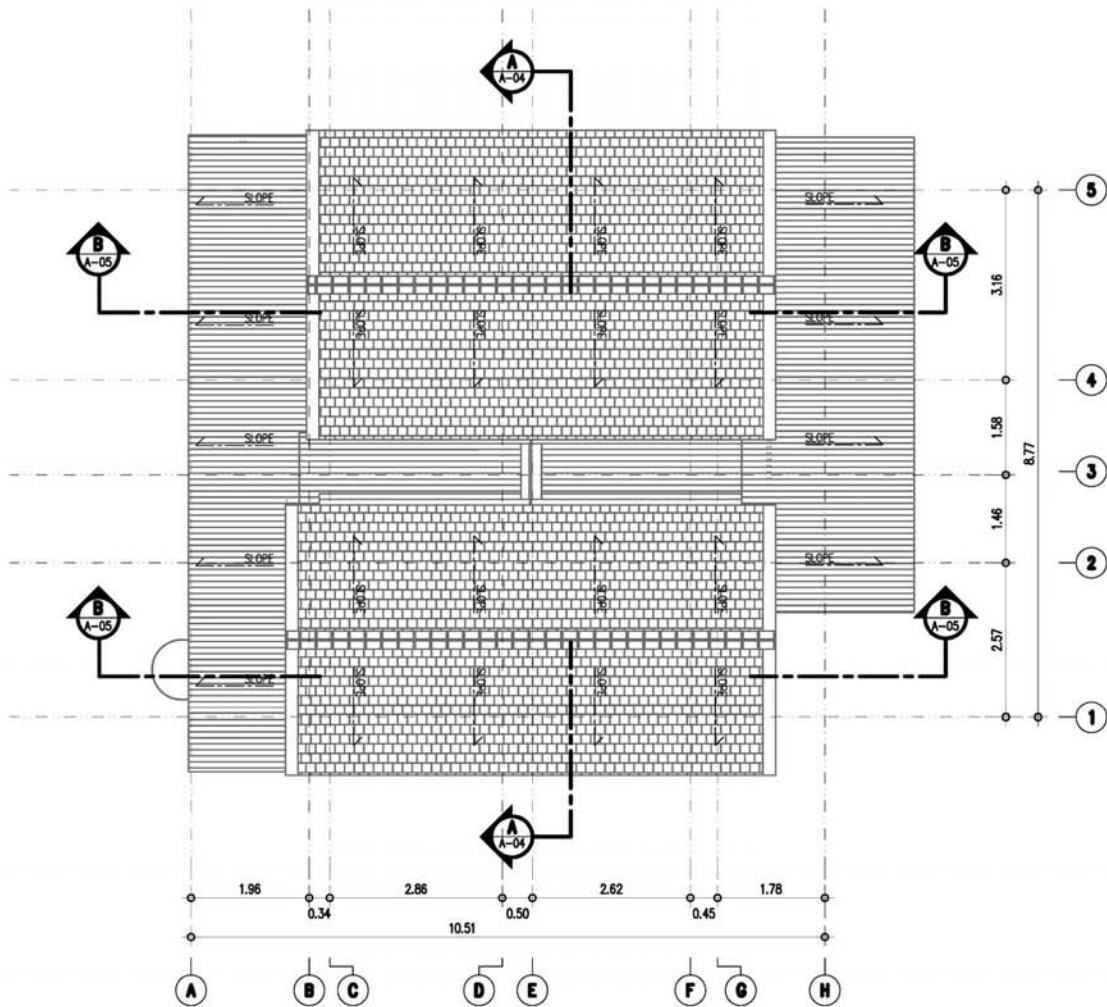

ผังพื้น 2

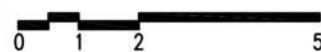

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

นางสำราญ พุดคำ

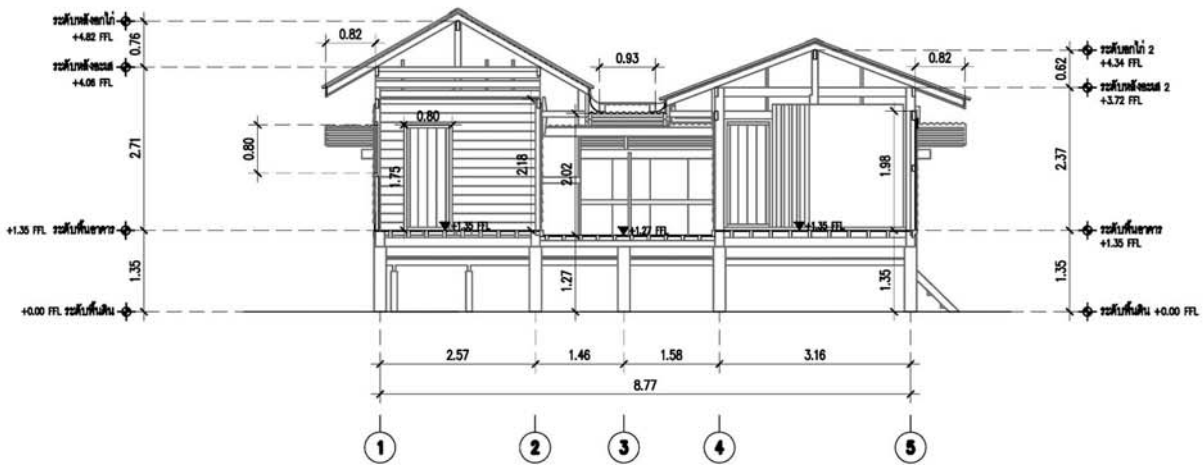

ผังหลังคา

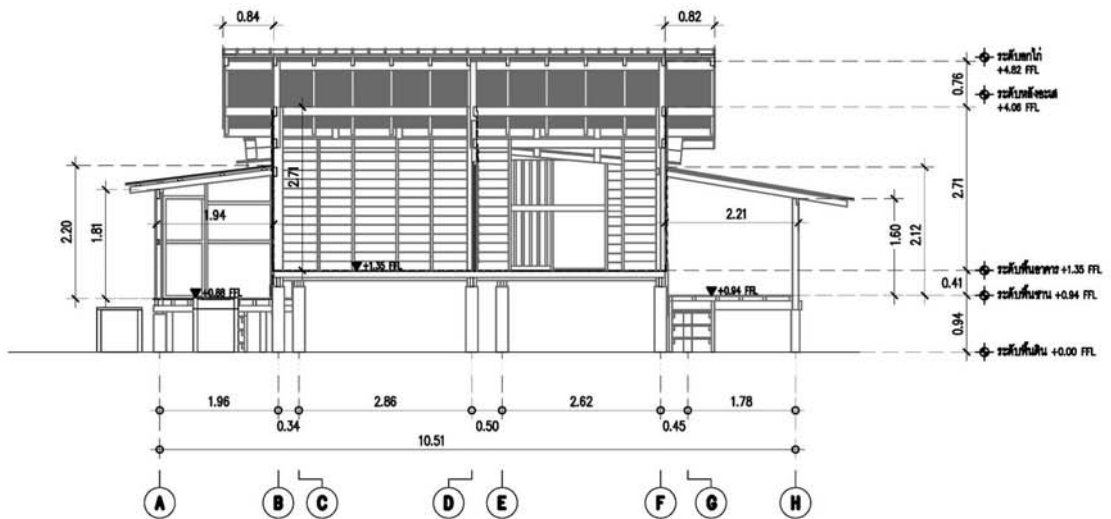

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

นางสำราญ พุดคำ

รูปตัด A

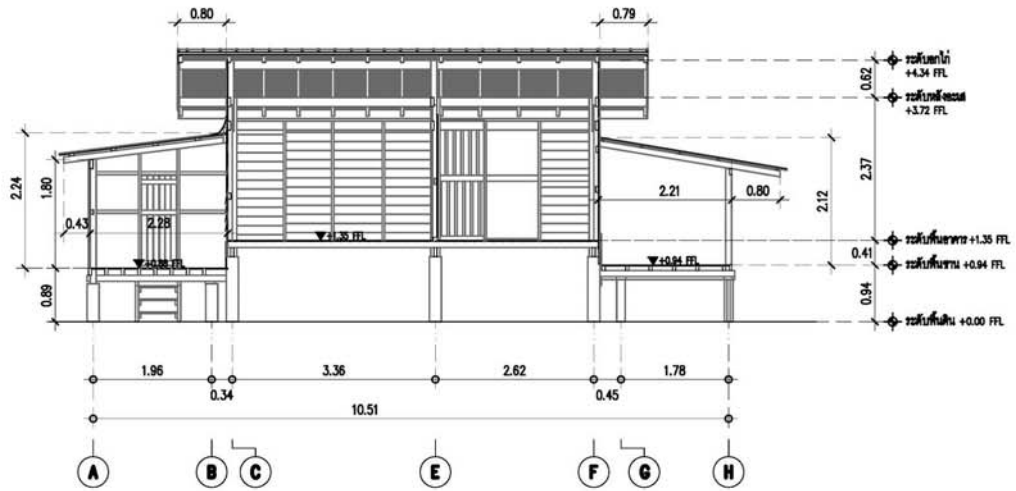

รูปตัด B

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

นางสำราญ พุดคำ

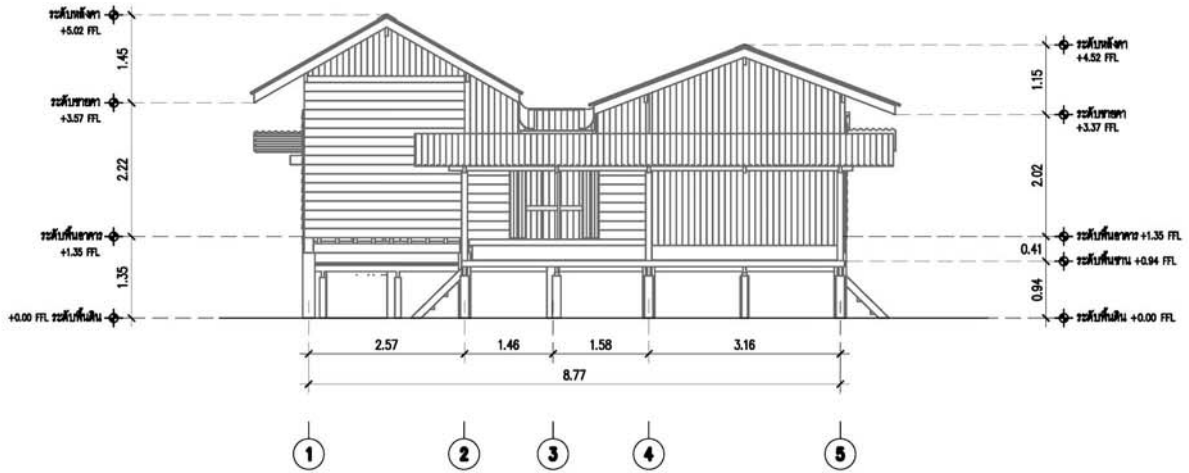

รูปตัด C

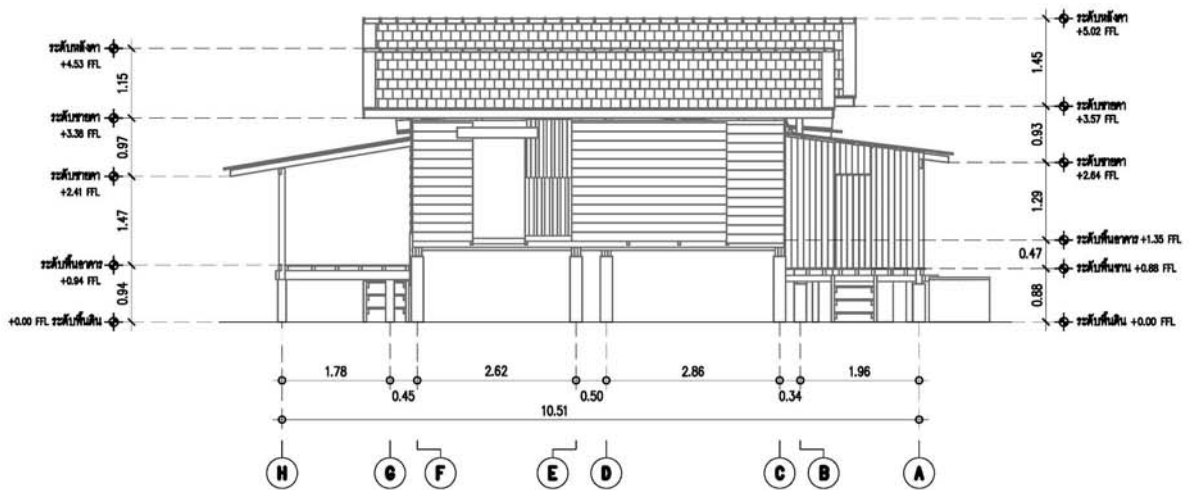

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

นางสำราญ พุดคำ

รูปด้าน 1

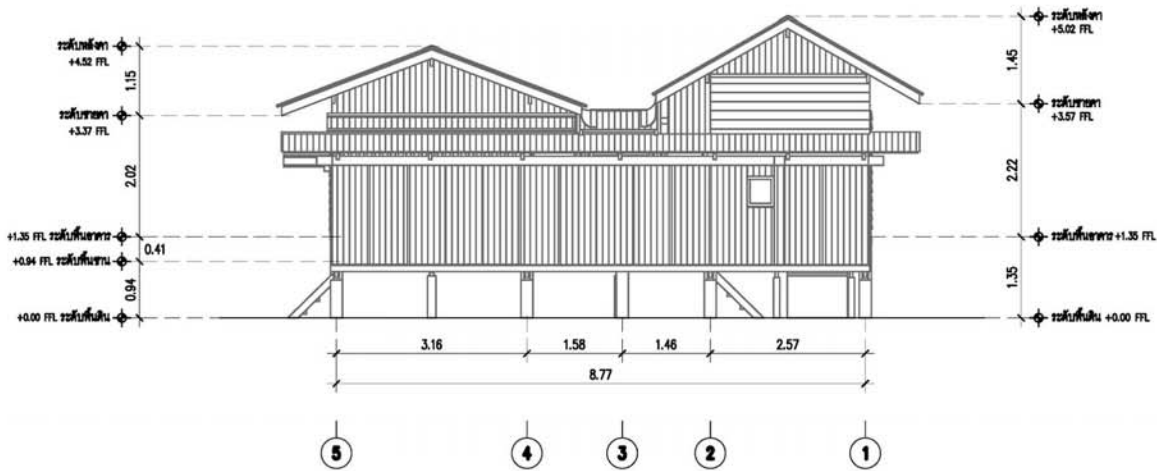

รูปด้าน 2

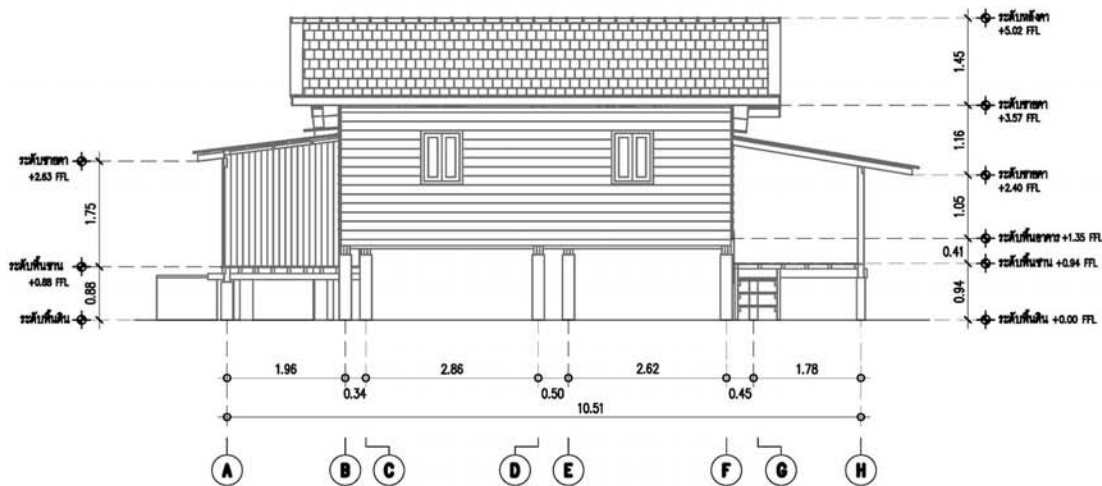

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

นางสำราญ พุดคำ

รูปด้าน 3

รูปด้าน 4

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลเบื้องต้น และเกณฑ์การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

รหัสบ้าน S-PAT-010 ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X 7.5114 N Y 100.1675 E
วันที่สำรวจ 13 กรกฎาคม 2556 ผู้สำรวจ อาทิตย์ จันทร์เปลี่ยน

การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม		
เกณฑ์	คำอธิบายเกณฑ์	ตรงเกณฑ์
1	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่มีอายุการก่อสร้างเก่าแก่ และเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่ง (Rarity) ซึ่งเป็นตัวแทนของรูปแบบ และพัฒนาการของที่อยู่อาศัยของภาคใต้	
2	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่เป็นตัวอย่างอันโดดเด่น หรือมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนของเรือนพื้นถิ่นภาคใต้	
3	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงการปรับตัวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศ และภูมิประเทศ ภูมิอากาศอันมีลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●
4	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับวิถีทางวัฒนธรรมของภาคใต้	●
5	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับอาชีพอันเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้	●
6	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการก่อสร้าง และการใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลทั่วไป

ชื่อเจ้าของเรือน นางชะอ้อน โชติพันธ์ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นายแจ้ง สังขทิพย์
ที่อยู่ เลขที่ 26 หมู่ 7 ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
กรรมสิทธิ์ครอบครอง : เป็นเจ้าของ เป็นผู้เช่า เป็นผู้อาศัย เจ้าของที่ดินคือ : เอกชน วัด/ศาสนสถาน ราชการ
สถานที่สำคัญ บริเวณใกล้พื้นที่ วัดสะพัง, วัดบางแก้ว ประเภทสถานที่สำคัญ ศาสนสถาน

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลครัวเรือน

จำนวนสมาชิก 4 คน (เรียงข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัว)

ชื่อ	นามสกุล	เพศ	อายุ	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพ	รายได้/ปี	รายได้/เดือน
แจ้ง	สังขทิพย์	01	84	05	01	เกษตรกร	-	01
ชะอ้อน	โชติพันธ์	02	54	02	01	ทำสวนยาง	-	02
ณรงค์ศักดิ์	โชติพันธ์	01	16	01	05	นักเรียน	-	
ศิริศักดิ์	โชติพันธ์	01	12	01	02	นักเรียน	-	

สถานภาพ: 01-โสด 02-สมรส 03-หย่าร้าง 04-แยกกันอยู่ 05-หม้าย 06-ถึงแก่กรรม

การศึกษา: 01-ประถม 02-มัธยมต้น 03-มัธยมปลาย 04-ปริญญาตรี 05-ปวช 06-ปวส 07-ปริญญาโท 08-ปริญญาเอก

รายได้/เดือน: 01-น้อยกว่า 5,000 บาท 02-5,000-9,999 บาท 03-10,000-14,999 บาท 04-15,000-19,999 บาท 05-20,000 บาท ขึ้นไป

รายได้/ปี: 01-น้อยกว่า 60,000 บาท 02-60,000-119,999 บาท 03-120,000 - 179,999 บาท 04-180,000 - 239,999 บาท 05-มากกว่า 240,000 บาท

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลสถาปัตยกรรม

ชื่อ/ประเภทอาคาร อายุการก่อสร้าง 80 ปี ปีที่สร้าง พ.ศ.

ระยะเวลาการก่อสร้าง งบประมาณ บาท

แรงงานก่อสร้าง : ก่อสร้างเอง เพื่อนร่วมลงแรง จ้างช่าง (ชื่อช่าง.....)

รูปแบบบ้าน : เรือนหมู่ เรือนเดี่ยว เรือนแถว ตึกแถว
 เรือนขนมปังขิง เรือนแพ กระท่อม/ทับ แบบบังกาโล

รูปแบบหลังคาประธาน : จั่วทรงไทย จั่วเตี้ย จั่วปาน ปั้นหย้า (Hip)
 ปั้นหย้ายอดจั่ว(Hip Gable) เพิง/พาโล อื่นๆ.....

ลักษณะอาคาร : โครงสร้างไม้ โครงสร้างคอนกรีตหล่อในที่ โครงสร้างคอนกรีตหล่อสำเร็จ โครงสร้างเหล็ก

จำนวนชั้น : 1 ชั้น 2 ชั้น 3 ชั้น

การยกใต้ถุน : ยกใต้ถุนสูง แต่ไม่ได้ใช้ ยกใต้ถุนสูงและใช้งาน สร้างติดพื้น

ลักษณะใต้ถุน : ใต้ถุนเปิดโล่ง ใต้ถุนมีผนังล้อม

ที่ตั้ง/อัตลักษณ์ : ติดแม่น้ำ/คลอง ติดหนอง/บึง ติดถนนใหญ่ ติดซอย
 ริมทุ่งนา มีสวนผลไม้ มีสวนผัก ริมไร่
 อื่นๆ .....

การเข้าถึงและขนาดของเส้นทาง : ทางบก ทางเดิน ทางรถเล็ก ทางรถใหญ่
 ยังใช้ทางน้ำ ไม่ได้ใช้ทางน้ำแล้ว

ส่วนที่ 5 : ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

ที่ตั้ง : ที่เดิมตั้งแต่แรกสร้าง รื้อย้ายมาจากที่อื่น ซื้อเรือนเก่ามาประกอบใหม่

อธิบาย .....

สภาพปัจจุบัน : ดี ปานกลาง ชำรุดทรุดโทรม ไม่สามารถอยู่อาศัยได้

ภัยคุกคาม : ความขัดแย้งภายใน .....

ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต .....

ประสบภัยธรรมชาติ น้ำท่วมเกือบทุกปี สูงประมาณเอว + มีลมพายุ .....

การคุกคามจากการพัฒนา .....

การคุกคามจากการชบเซาของชุมชน .....

การเสื่อมสภาพของวัสดุ .....

การเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ .....

อื่นๆ .....

ตำแหน่ง หรือโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่มีการเสื่อมสภาพ (เรียงตามลำดับ) จากมากหาน้อย :

1.
2.
3.
4.

ส่วนที่ 6 : การปรับปรุงซ่อมแซม

จำนวนครั้งที่ปรับปรุงใหญ่ : ครั้ง

การปรับปรุงครั้งล่าสุด พ.ศ. : ค่าใช้จ่าย : บาท (เนื่องจากตัดไม้ทำเอง)

ลักษณะการปรับปรุง : ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด สร้างใหม่แทนส่วนที่ชำรุด ต่อเติมเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย

ปรับปรุงส่วนใดของเรือน :

วิธีการดำเนินการ : จ้างแรงงาน ชี้อวัสดุ และคุมงานเอง จ้างผู้รับเหมา แต่ซื้อวัสดุเอง
 ผู้รับเหมาดำเนินการทั้งหมด อื่นๆ .....

เหตุผลในการปรับปรุง :

รูปแบบหลังการปรับปรุง : คงรักษาแบบเดิมทั้งหมด คงรักษาแบบเดิมและมีการต่อเติมแบบใหม่ การทำแบบใหม่

ความต้องการ (อาคาร) : ซ่อมแซมทั้งหมด ซ่อมแซมบางส่วน รื้อสร้างใหม่ที่เดิม
 ขยายเรือนเก่าเพื่อสร้างเรือนใหม่ที่เดิม ขยายเพื่อย้ายที่อยู่ใหม่
 อื่นๆ .....

ในการสร้างใหม่หรือปรับปรุง มีการขอคำปรึกษาจาก : สถาปนิก วิศวกร ช่างโยธาในหน่วยราชการ
 ผู้รับเหมา ช่างก่อสร้างในท้องถิ่น

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ

วัสดุผนังหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
สังกะสี	☒	☒
Metal Sheet		
กระเบื้องดินเผา	☒	☒
วัสดุธรรมชาติ		
กระเบื้องลอน		

โครงสร้างหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
ไม้ไผ่		
ไม้จริง	☒	
เหล็ก		
คอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ผนัง :

วัสดุ	ผนังเดิม	ผนังใหม่
วัสดุธรรมชาติ	☒	
ไม้จริง		
วัสดุเทียมแบบไม้		
อิฐบล็อก		
อิฐมอญ		
ผนังเบา (ยิบซัม)		
สังกะสี	☒	☒
อื่นๆ		

พื้น และโครงสร้างรับพื้น:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
พื้นปากไม้ไผ่		
พื้นไม้ไผ่		
พื้นไม้กระดาน	☒	
พื้นคอนกรีตหล่อในที่		
พื้นคอนกรีตหล่อสำเร็จ		
ตง-คานไม้	☒	
ตง-คานเหล็ก		
คานคอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ (ต่อ)

ฐานราก:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
กึ่งพืด / กระจ		
ฝังเสาลงดิน		
วางเสาลงบนดินเสา	✓	
ขุดหล่อดม่อ		
ลงเสาเข็มไม้ไผ่		
ลงเสาเข็มไม้		
ลงเสาเข็มหล่อ		
ลงเสาเข็มเจาะ		
อื่นๆ		

เสา:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
ไม้จริง	✓	
ไม้ในท้องถิ่น		
ไม้ไผ่		
เหล็ก		
คอนกรีตหล่อในที่	✓	
คอนกรีตหล่อสำเร็จ		
อื่นๆ		

ส่วนที่ 8 : สภาวะน่าสบายในเรือน

พื้นที่ส่วนใดในบ้านเหมาะแก่การนั่งพักผ่อนหรือทำงานในเวลากลางวัน : โถงชานเพื่อพักผ่อนดูทีวี นอนพัก

เพราะความเคยชิน

เพราะ เย็นสบาย   มีอากาศถ่ายเท   แสงสว่างกำลังพอดี   สามารถสนทนากับเพื่อนบ้านได้

วัสดุผนังหลังคาเดิมของบ้านคืออะไร : สังกะสี+กระเบื้องดินเผา เปลี่ยนเป็นวัสดุอะไร : -

ทำไมถึงเปลี่ยน :

หากไม่มีปัญหาข้างต้นท่านจะเปลี่ยนวัสดุดังกล่าวหรือไม่ เพราะ : อยากเปลี่ยนเป็นกระเบื้องลอนลูกฟูก

วัสดุใหม่ที่เปลี่ยนให้บ้านร้อน หรือเย็น มากขึ้นหรือไม่ : เย็นขึ้น

และมีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไร :

ส่วนที่ 9 : ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

วันที่สำรวจ 13 กรกฎาคม 2556

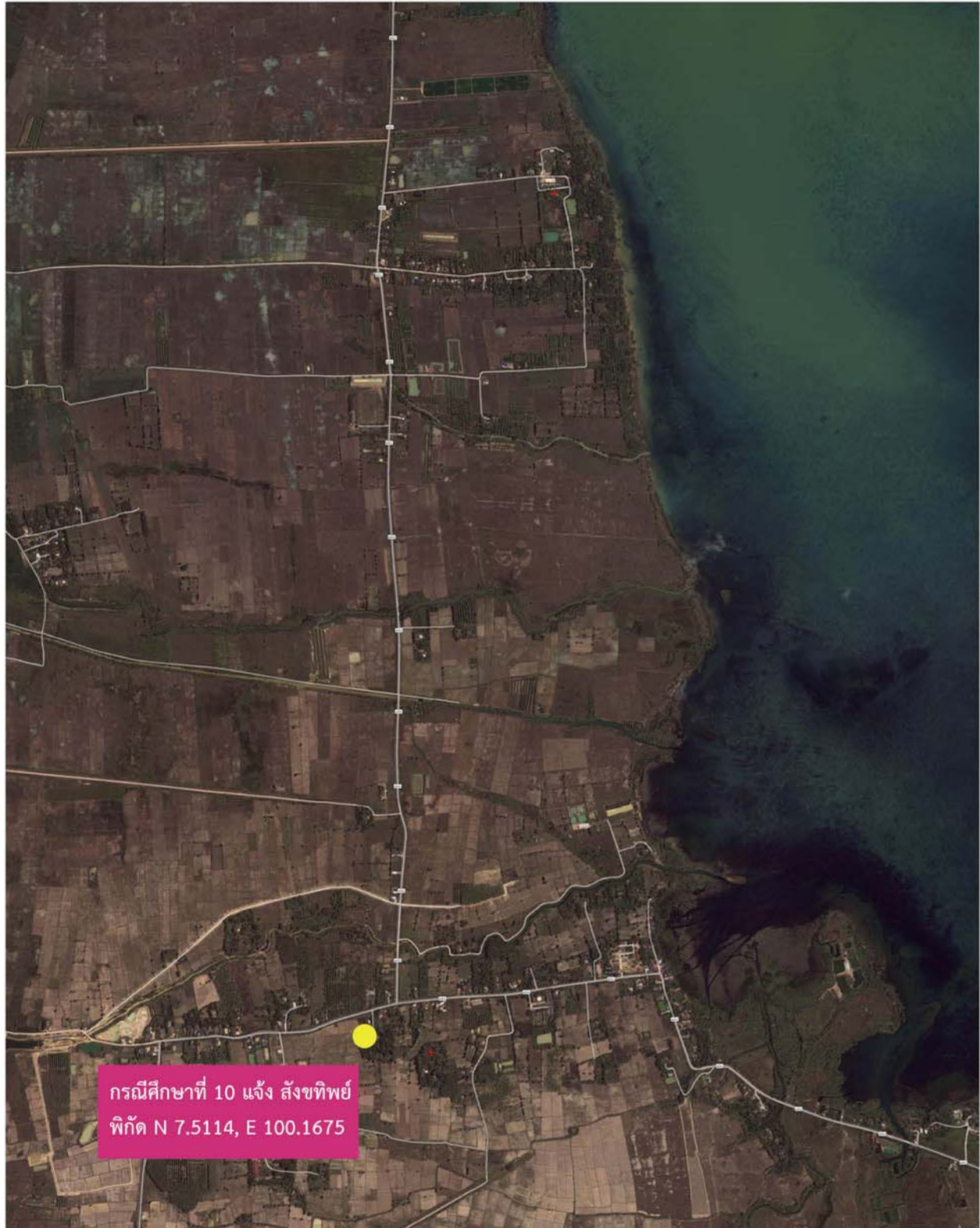
ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X

7.5114 N

Y

100.1675 E

ผู้สำรวจ ธนกฤต ฉัญญากรณ์

เรือนหันทางทิศตะวันออก โดยเรือนประธานอยู่ทางซ้าย มีลักษณะหลังคาทรงจั่ว
ในขณะที่เรือนรองทางด้านซ้าย มีลักษณะหลังคาทรงปั้นหย้า

การใช้วัสดุประเภทจากในส่วนของหน้าจั่ว เพื่อระบายความ
ร้อนภายใน และลดแรงปะทะของลมพัดเข้ามา

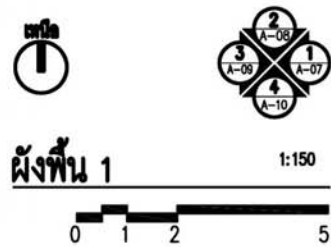
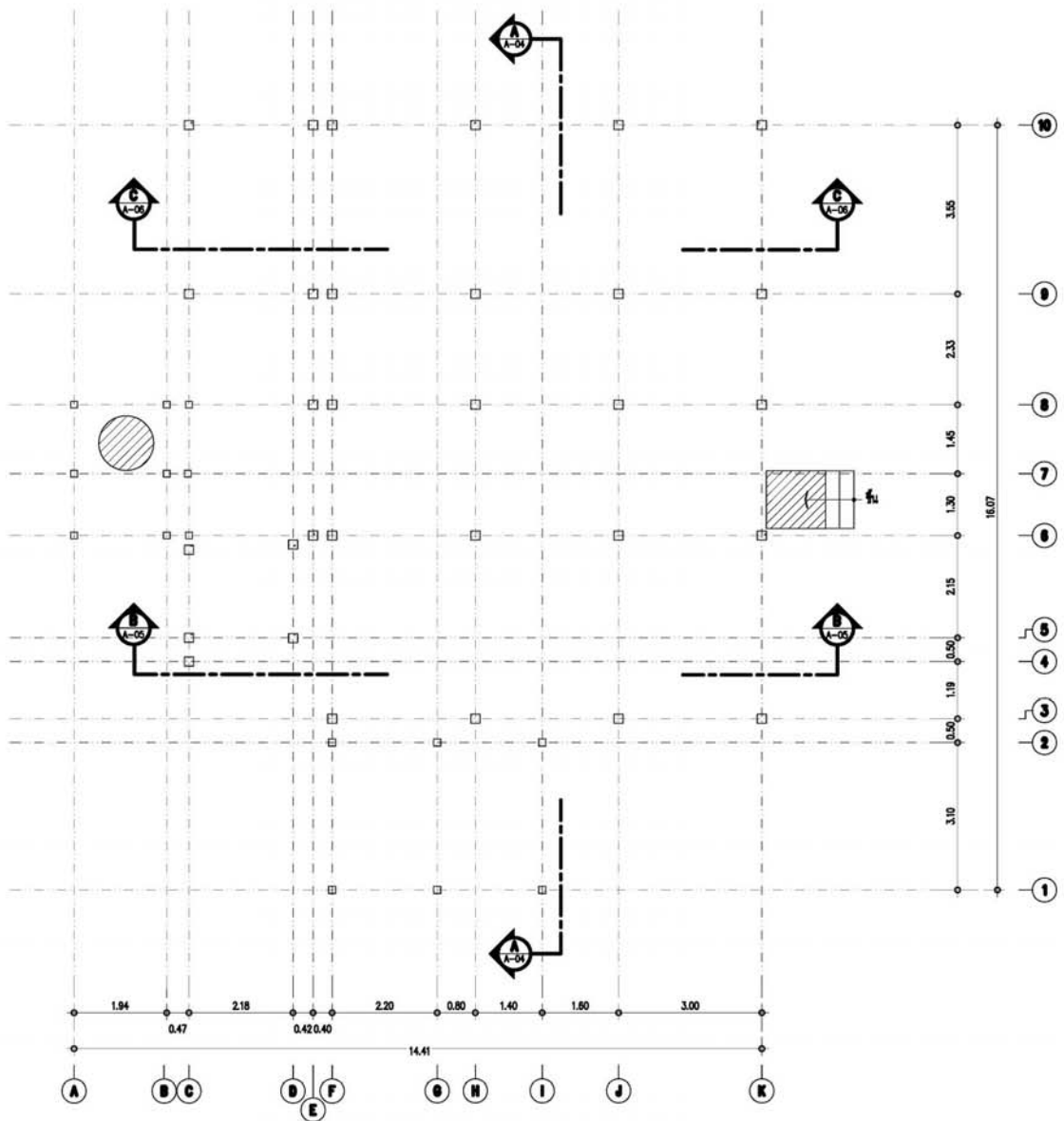
ยังข้าวภายใน อยู่ในส่วนเรือนทรงปั้นหย้า

การใช้วัสดุสังกะสีในส่วนของผนัง ตั้งแต่แรกการสร้างเรือน

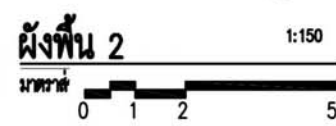
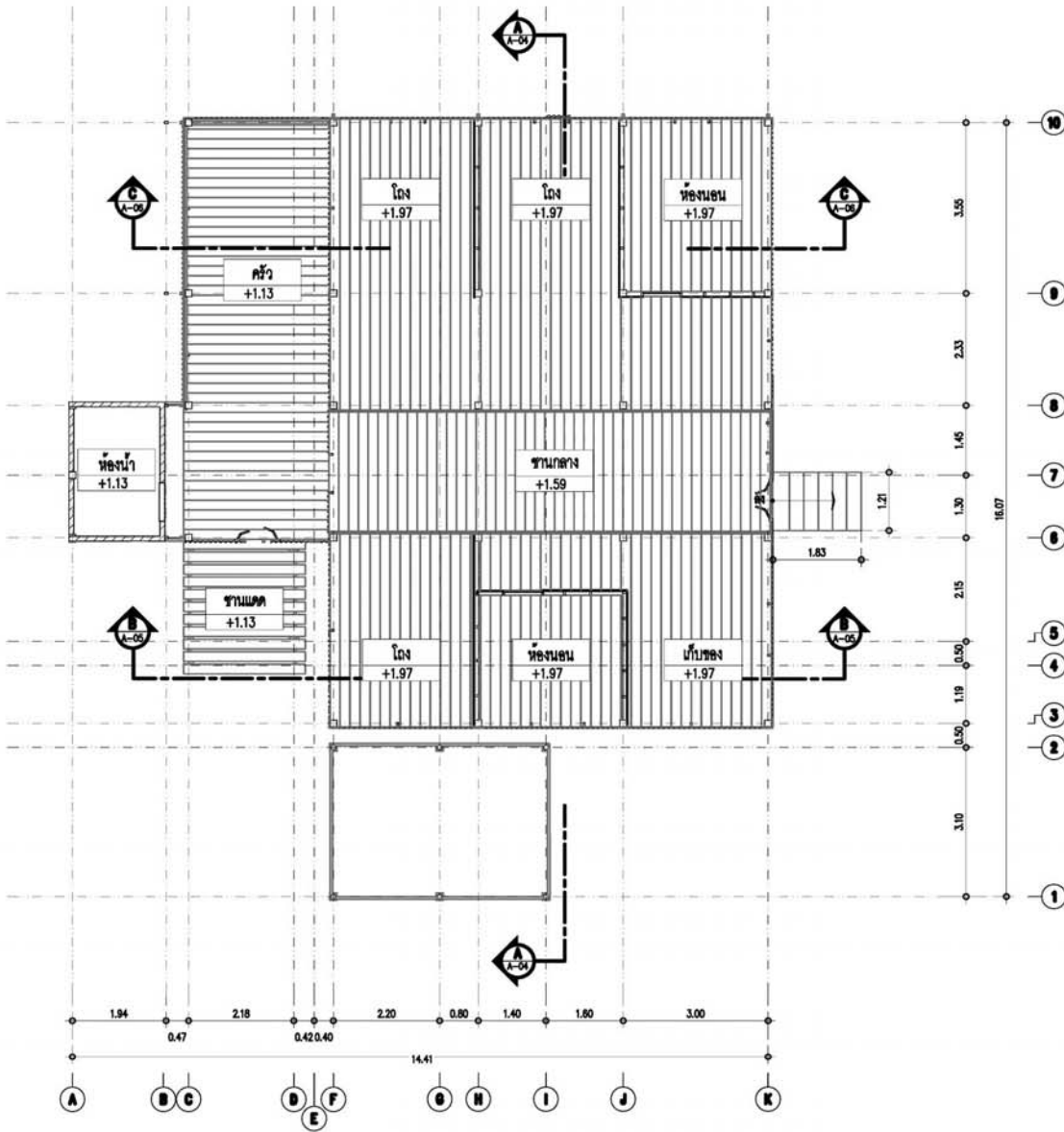
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

นายแจ้ง สังกัทธิย์

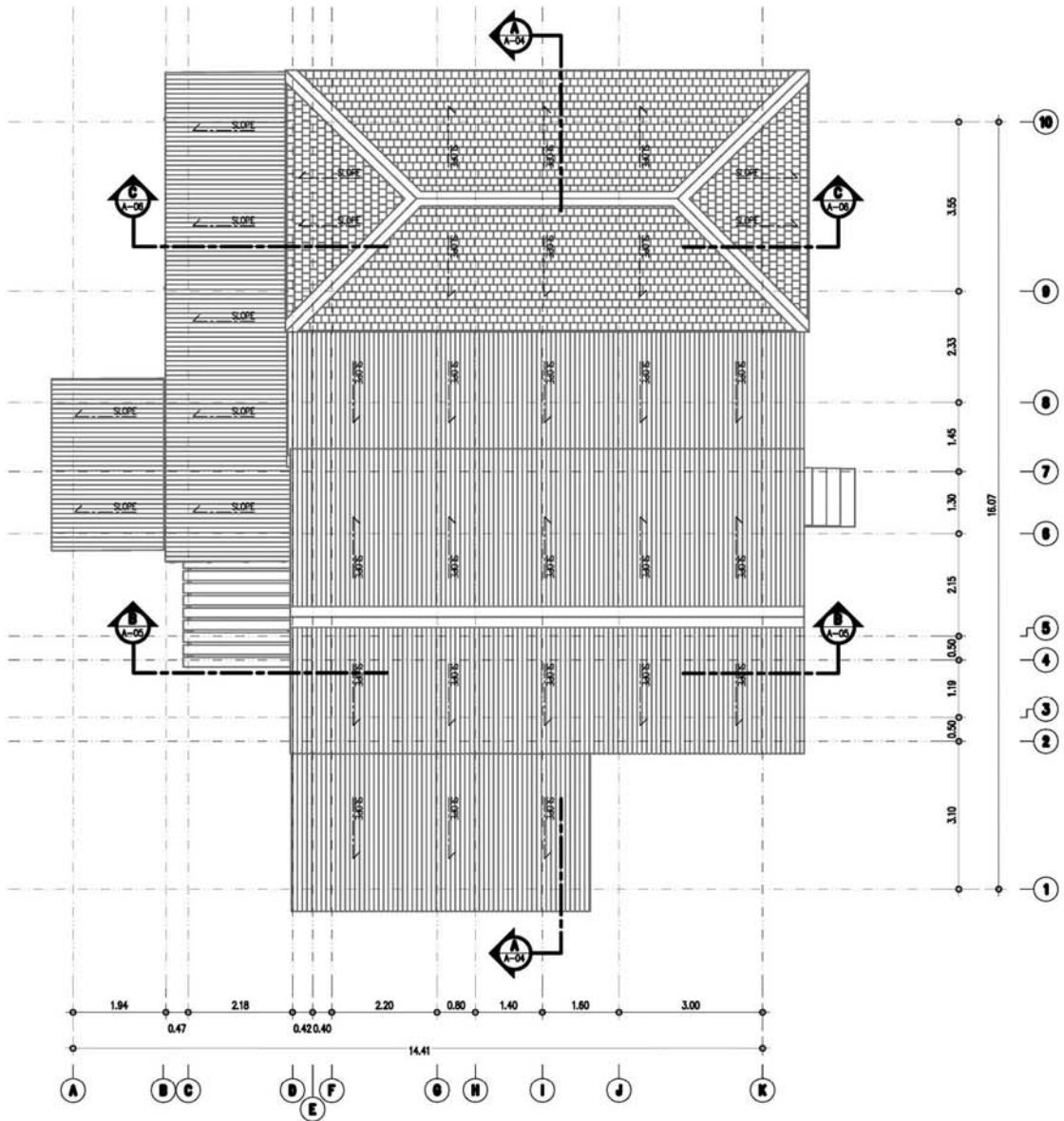
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

นายแจ้ง สัจจทิพย์

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

นายแจ้ง สังกัทธิพงษ์

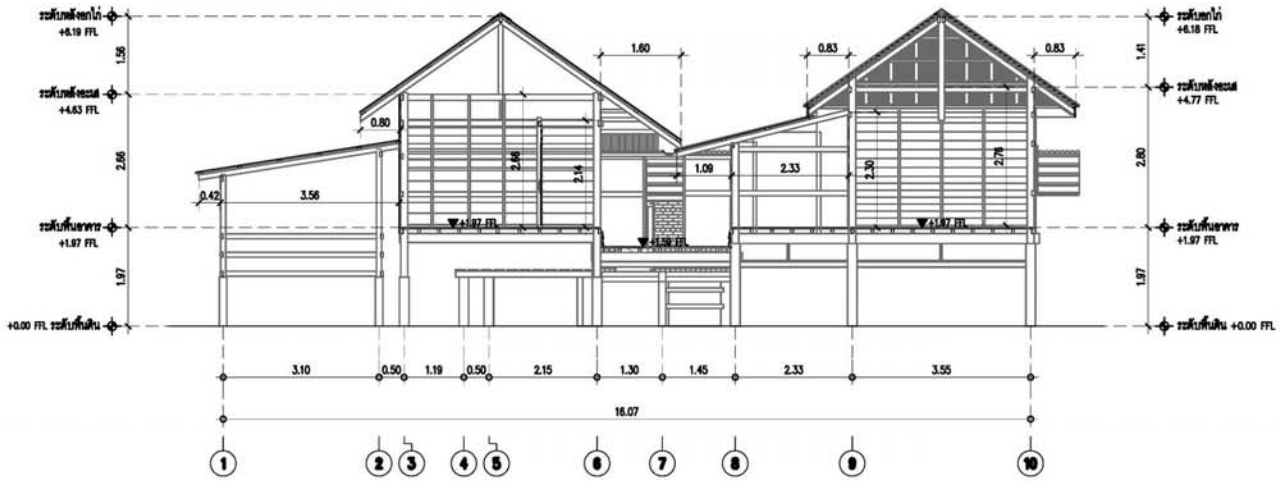
ผังหลังคา

1:150

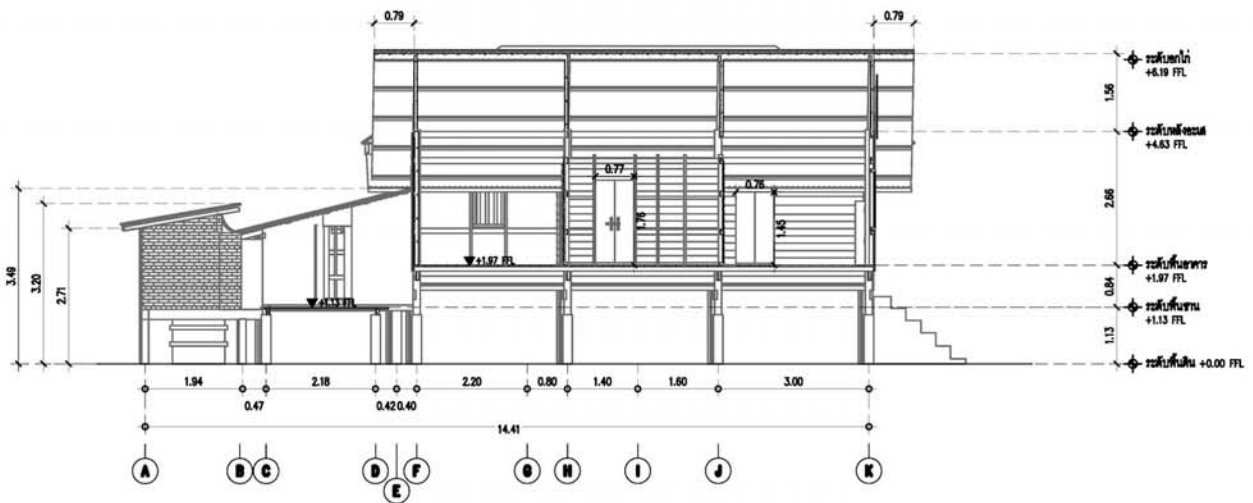

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

นายแจ้ง สัจจทิพย์

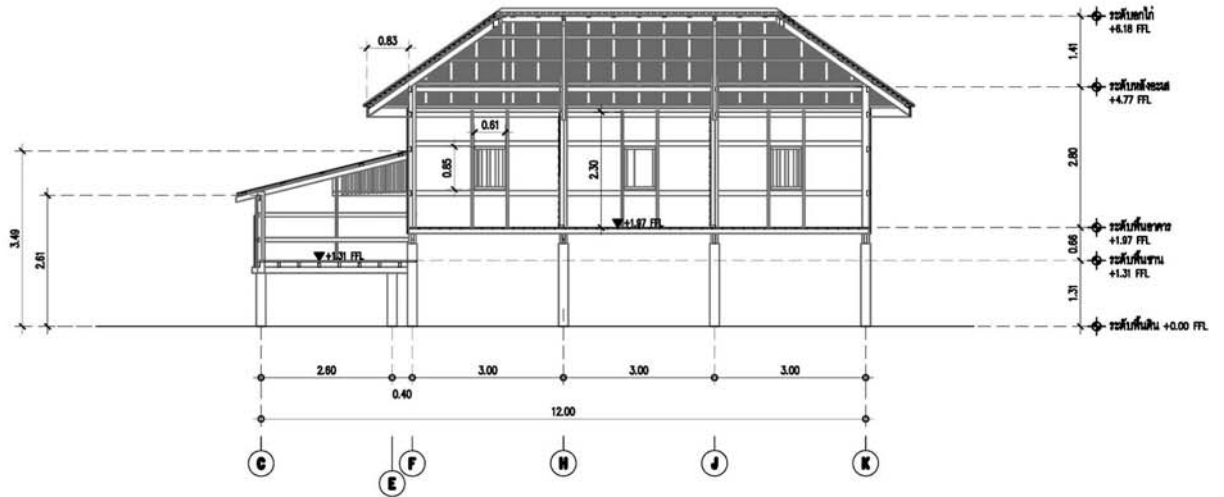
รูปตัด A 1:150
มท 0 1 2 5

รูปตัด B 1:150
มท 0 1 2 5

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

นายแจ้ง สัจชีพย์

รูปตัด C

1:150

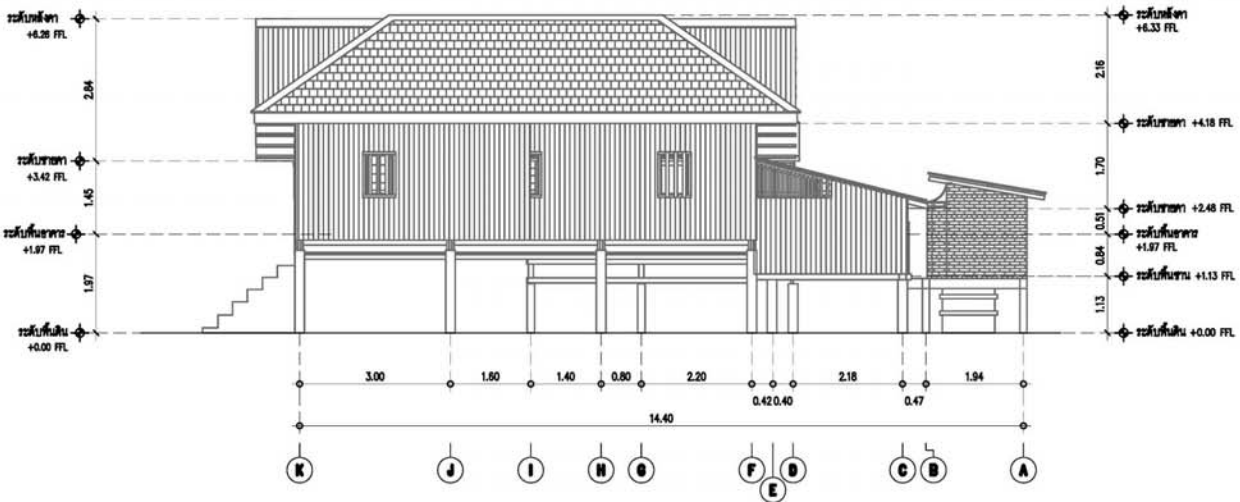

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

นายแจ้ง สัจข์ทิพย์

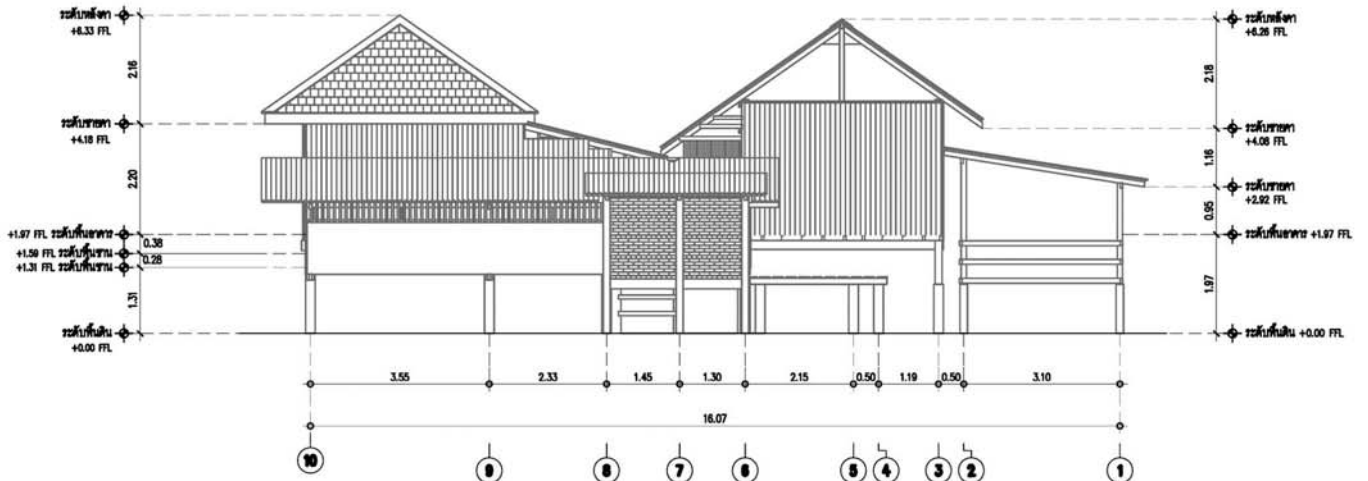
รูปด้าน 1
1:150
0 1 2 5

รูปด้าน 2
1:150
0 1 2 5

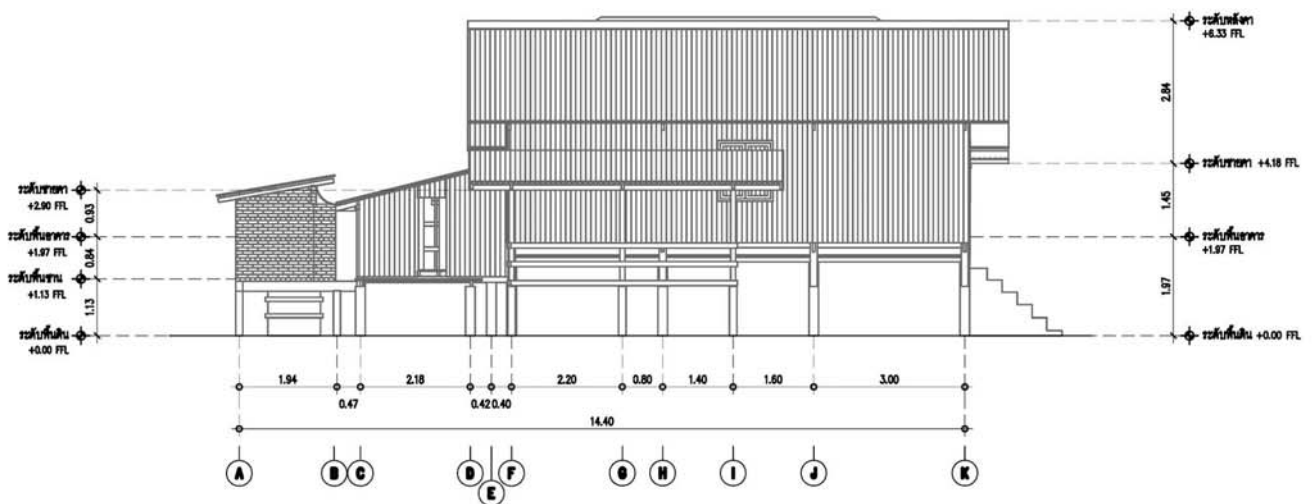
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

นายแจ้ง สัจชีพย์

รูปด้าน 3

1:150

รูปด้าน 4

1:150

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลเบื้องต้น และเกณฑ์การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

รหัสบ้าน S-PAT-011 ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X 7.7805 N Y 100.1218 E
วันที่สำรวจ 14 กรกฎาคม 2556 ผู้สำรวจ พัทธริยา คำดี

การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม		
เกณฑ์	คำอธิบายเกณฑ์	ตรงเกณฑ์
1	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่มีอายุการก่อสร้างเก่าแก่ และเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่ง (Rarity) ซึ่งเป็นตัวแทนของรูปแบบ และพัฒนาการของที่อยู่อาศัยของภาคใต้	
2	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่เป็นตัวอย่างอันโดดเด่น หรือมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนของเรือนพื้นถิ่นภาคใต้	●
3	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงการปรับตัวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศ และภูมิประเทศ ภูมิอากาศอันมีลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●
4	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับวิถีทางวัฒนธรรมของภาคใต้	●
5	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับอาชีพอันเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้	
6	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการก่อสร้าง และการใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลทั่วไป

ชื่อเจ้าของเรือน นางเป็อน แก้วบุญส่ง ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นางเป็อน แก้วบุญส่ง
ที่อยู่ เลขที่ 65/1 หมู่ 1 ตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง
กรรมสิทธิ์ครอบครอง : เป็นเจ้าของ เป็นผู้เช่า เป็นผู้อาศัย เจ้าของที่ดินคือ : เอกชน วัด/ศาสนสถาน ราชการ
สถานที่สำคัญ บริเวณใกล้พื้นที่ วัดทะเลน้อย,อนามัยทะเลน้อย ประเภทสถานที่สำคัญ ศาสนสถาน,ราชการ

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลครัวเรือน จำนวนสมาชิก 1 คน (เรียงข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัว)

ชื่อ	นามสกุล	เพศ	อายุ	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพ	รายได้/ปี	รายได้/เดือน
เป็อน	แก้วบุญส่ง	02	76	หม้าย	01	ค้าขาย	-	01

สถานภาพ: 01-โสด 02-สมรส 03-หย่าร้าง 04-แยกกันอยู่ 05-หม้าย 06-ถึงแก่กรรม
การศึกษา: 01-ประถม 02-มัธยมต้น 03-มัธยมปลาย 04-ปริญญาตรี 05-ปวช 06-ปวส 07-ปริญญาโท 08-ปริญญาเอก
รายได้/เดือน: 01-น้อยกว่า 5,000 บาท 02-5,000-9,999 บาท 03-10,000-14,999 บาท 04-15,000-19,999 บาท 05-20,000 บาท ขึ้นไป
รายได้/ปี: 01-น้อยกว่า 60,000 บาท 02-60,000-119,999 บาท 03-120,000 - 179,999 บาท 04-180,000 - 239,999 บาท 05-มากกว่า 240,000 บาท

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลสถาปัตยกรรม

ชื่อ/ประเภทอาคาร	เรือนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัย	อายุการก่อสร้าง	50 ปี	ปีที่สร้าง พ.ศ.	2512
ระยะเวลาการก่อสร้าง	15 วัน	งบประมาณ	15,000	บาท	
แรงงานก่อสร้าง :	☐ ก่อสร้างเอง	☐ เพื่อนร่วมลงแรง	☒ จ้างช่าง (ชื่อช่าง.....)		
รูปแบบบ้าน :	☐ เรือนหมู่	☒ เรือนเดี่ยว	☐ เรือนแถว	☐ ตึกแถว	
	☐ เรือนขนมปังขิง	☐ เรือนแพ	☐ กระท่อม/ทับ	☐ แบบบังกาโล	
รูปแบบหลังคาประธาน :	☐ จั่วทรงไทย	☐ จั่วเตี้ย	☐ จั่วบ้าน	☒ ปั้นหย้า (Hip)	
	☐ ปั้นหย้ายอดจั่ว(Hip Gable)		☐ เพิง/พาไล	☐ อื่นๆ.....	
ลักษณะอาคาร :	☒ โครงสร้างไม้	☐ โครงสร้างคอนกรีตหล่อในที่	☐ โครงสร้างคอนกรีตหล่อสำเร็จ	☐ โครงสร้างเหล็ก	
จำนวนชั้น :	☒ 1 ชั้น	☐ 2 ชั้น	☐ 3 ชั้น		
การยกใต้ถุน :	☒ ยกใต้ถุนสูง แต่ไม่ได้ใช้	☐ ยกใต้ถุนสูงและใช้งาน	☐ สร้างติดพื้น		
ลักษณะใต้ถุน :	☒ ใต้ถุนเปิดโล่ง	☐ ใต้ถุนมีผนังล้อม			
ที่ตั้ง/อัตลักษณ์ :	☐ ติดแม่น้ำ/คลอง	☐ ติดหนอง/บึง	☐ ติดถนนใหญ่	☒ ติดซอย	
	☐ ริมทุ่งนา	☐ มีสวนผลไม้	☐ มีสวนผัก	☐ ริมไร่	
	☐ อื่นๆ				
การเข้าถึงและขนาดของเส้นทาง :	☒ ทางบก	☒ ทางเดิน	☐ ทางรถเล็ก	☐ ทางรถใหญ่	
	☐ ยังใช้ทางน้ำ	☒ ไม่ได้ใช้ทางน้ำแล้ว			

ส่วนที่ 5 : ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

ที่ตั้ง : ที่เดิมตั้งแต่แรกสร้าง รื้อย้ายมาจากที่อื่น ซื้อเรือนเก่ามาประกอบใหม่

อธิบาย ซื้อเรือนเก่ามาจากเจ้าหน้าที่การรถไฟในเมืองพัทลุง นำใส่เรือมาตั้งไว้ ณ ที่ดินปัจจุบัน .....

สภาพปัจจุบัน : ดี ปานกลาง ชำรุดทรุดโทรม ไม่สามารถอยู่อาศัยได้

ภัยคุกคาม :

- ความขัดแย้งภายใน .....
- ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต .....
- ประสบภัยธรรมชาติ ..... พายุตามฤดูกาล .....
- การคุกคามจากการพัฒนา .....
- การคุกคามจากการชบเซาของชุมชน .....
- การเสื่อมสภาพของวัสดุ .....
- การเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ .....
- อื่นๆ .....

ตำแหน่ง หรือโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่มีการเสื่อมสภาพ (เรียงตามลำดับ) จากมากหาน้อย :

1. .....ผนัง .....
2. .....หลังคา .....
3. .....โครงสร้างหลังคา .....
4. .....เสา .....

ส่วนที่ 6 : การปรับปรุงซ่อมแซม

จำนวนครั้งที่ปรับปรุงใหญ่ : ครั้ง

การปรับปรุงครั้งล่าสุด พ.ศ. : ค่าใช้จ่าย : บาท

ลักษณะการปรับปรุง : ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด สร้างใหม่แทนส่วนที่ชำรุด ต่อเติมเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย

ปรับปรุงส่วนใดของเรือน :

วิธีการดำเนินการ : จ้างแรงงาน ชี้อวัสดุ และคุมงานเอง จ้างผู้รับเหมา แต่ซื้อวัสดุเอง
 ผู้รับเหมาดำเนินการทั้งหมด อื่นๆ .....

เหตุผลในการปรับปรุง :

รูปแบบหลังการปรับปรุง : คงรักษาแบบเดิมทั้งหมด คงรักษาแบบเดิมและมีการต่อเติมแบบใหม่ การทำแบบใหม่

ความต้องการ (อาคาร) : ซ่อมแซมทั้งหมด ซ่อมแซมบางส่วน รื้อสร้างใหม่ที่เดิม
 ขยายเรือนเก่าเพื่อสร้างเรือนใหม่ที่เดิม ขยายเพื่อย้ายที่อยู่ใหม่
 อื่นๆ .....

ในการสร้างใหม่หรือปรับปรุง มีการขอคำปรึกษาจาก : สถาปนิก วิศวกร ช่างโยธาในหน่วยราชการ
 ผู้รับเหมา ช่างก่อสร้างในท้องถิ่น

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ

วัสดุผนังหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
สังกะสี		
Metal Sheet		
กระเบื้องดินเผา	☒	
วัสดุธรรมชาติ		
กระเบื้องลอน		☒

โครงสร้างหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
ไม้ไผ่		
ไม้จริง	☒	
เหล็ก		
คอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ผนัง :

วัสดุ	ผนังเดิม	ผนังใหม่
วัสดุธรรมชาติ		
ไม้จริง	☒	
วัสดุเทียมแบบไม้		☒
อิฐบล็อก		
อิฐมอญ		
ผนังเบา (ยิบซัม)		
สังกะสี		
อื่นๆ		

พื้น และโครงสร้างรับพื้น:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
พื้นปากไม้ไผ่		
พื้นไม้ไผ่		
พื้นไม้กระดาน	☒	
พื้นคอนกรีตหล่อในที่		
พื้นคอนกรีตหล่อสำเร็จ		
ตง-คานไม้	☒	
ตง-คานเหล็ก		
คานคอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ (ต่อ)

ฐานราก:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
กึ่งพืด / แระ		
ฝังเสาลงดิน		
วางเสาลงบนดินเสา		
ขุดหล่อดม่อ	✓	
ลงเสาเข็มไม้ไผ่		
ลงเสาเข็มไม้		
ลงเสาเข็มหล่อ		
ลงเสาเข็มเจาะ		
อื่นๆ		

เสา:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
ไม้จริง	✓	
ไม้ในท้องถิ่น		
ไม้ไผ่		
เหล็ก		
คอนกรีตหล่อในที่		
คอนกรีตหล่อสำเร็จ		
อื่นๆ		

ส่วนที่ 8 : สภาวะน่าสบายในเรือน

พื้นที่ส่วนใดในบ้านเหมาะแก่การนั่งพักผ่อนหรือทำงานในเวลากลางวัน :

เพราะ เย็นสบาย   มีอากาศถ่ายเท   แสงสว่างกำลังพอดี   สามารถสนทนากับเพื่อนบ้านได้

วัสดุผนังหลังคาเดิมของบ้านคืออะไร : เปลี่ยนเป็นวัสดุอะไร : -

ทำไมถึงเปลี่ยน :

หากไม่มีปัญหาข้างต้นท่านจะเปลี่ยนวัสดุดังกล่าวหรือไม่ เพราะ :

วัสดุใหม่ที่เปลี่ยนให้บ้านร้อน หรือเย็น มากขึ้นหรือไม่ : -

และมีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไร : -

ส่วนที่ 9 : ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

วันที่สำรวจ 14 กรกฎาคม 2556

ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X

7.7805 N

Y

100.1218 E

ผู้สำรวจ ธนกฤต ธีัญญากรณ์

ตามประวัติเจ้าของเรือนได้ซื้อเรือนหลังนี้ และบรรทุกใส่เรือล่องมาตามน้ำ และนำมาปลูกสร้าง ณ พื้นที่ปัจจุบัน เรือนมีลักษณะเป็นผังรูปตัวแอล และเป็นหลังคาทรงปั้นหยาฝังด้วยกระเบื้องดินเผา

ประตูบานเฟี้ยม ทำด้วยไม้กระดานขนาดเล็ก

บริเวณหน้าห้องนอน

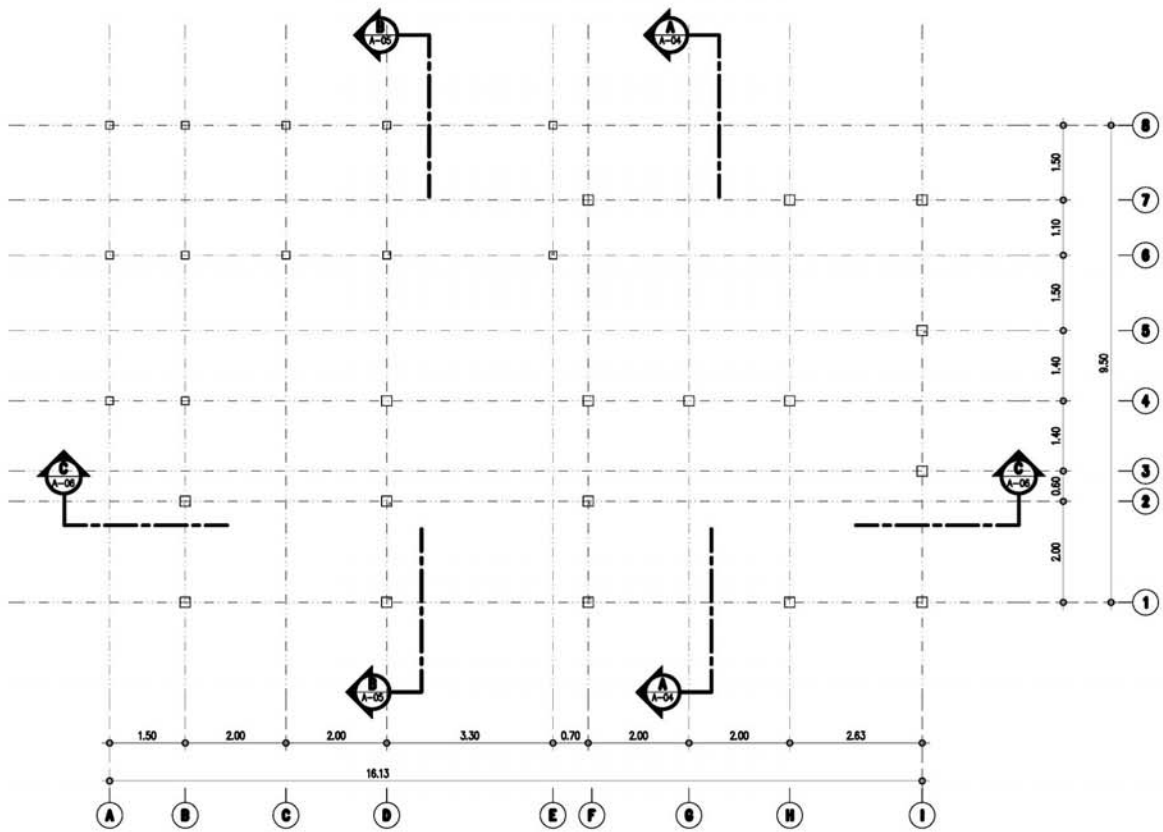
ลักษณะโครงสร้างหลังคาในส่วนที่หักเป็นตัวแอล

ลักษณะช่องลม-ช่องแสงเหนือผนัง

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11

นางเป็อง แก้วบุญส่ง

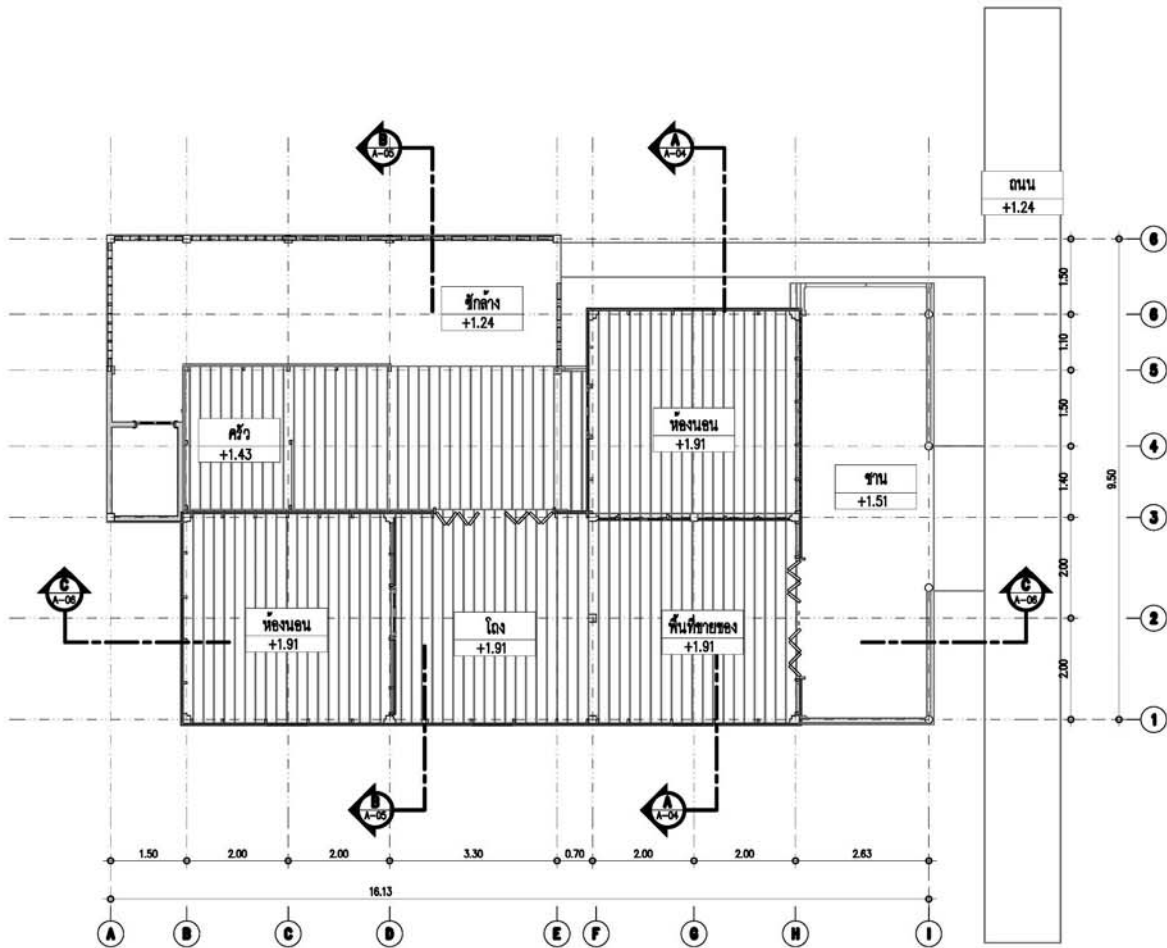

ผังพื้น 1

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11

นางเป็อง แก้วบุญส่ง

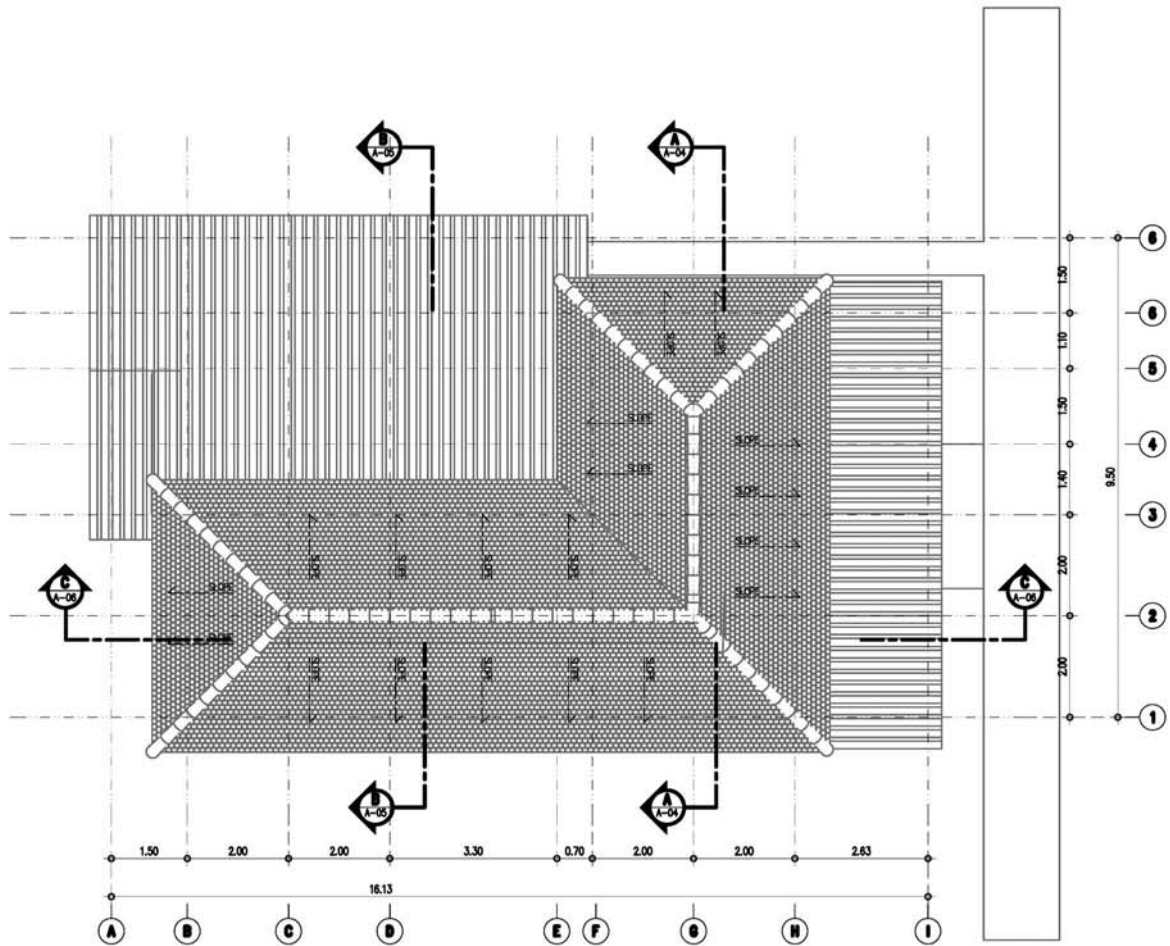

ผังพื้น 2

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11

นางเป็อน แก้วบุญส่ง

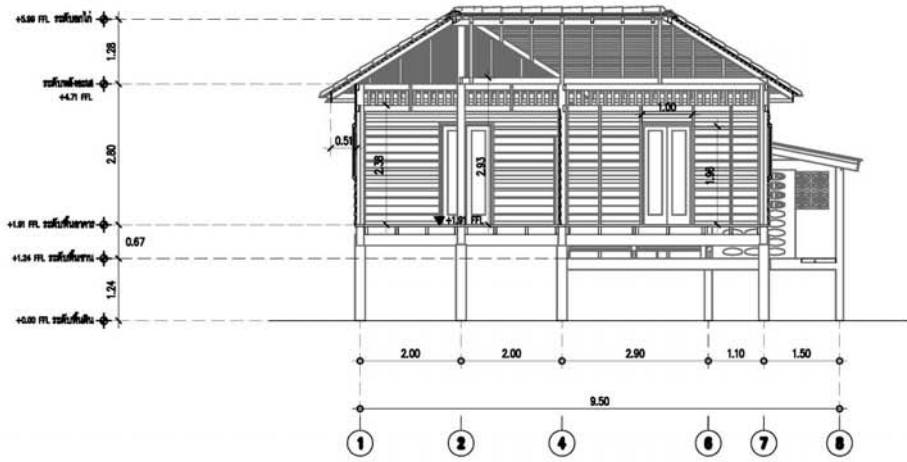

ผังหลังคา

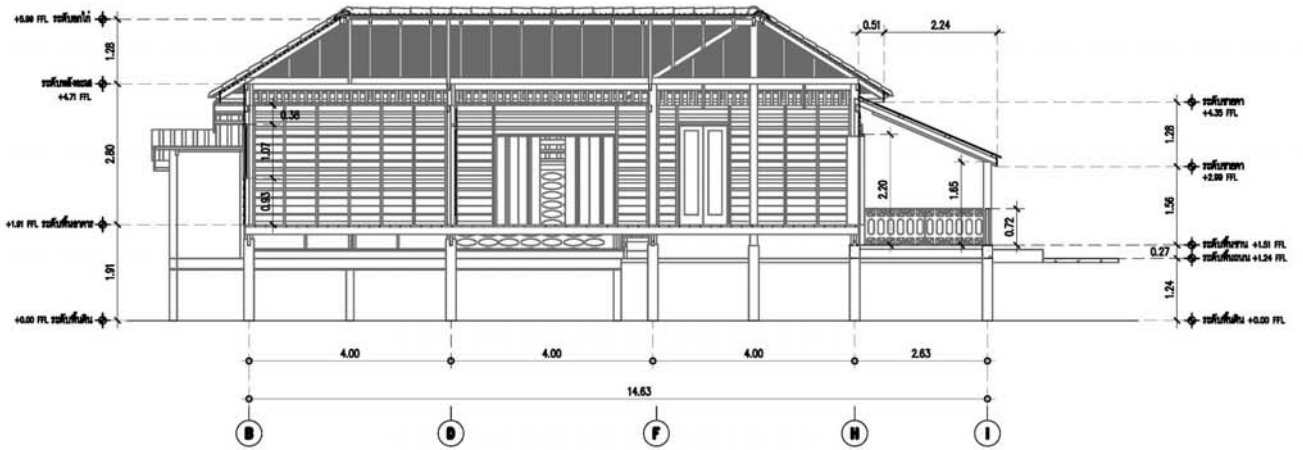
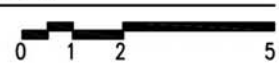

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11

นางเป็อน แก้วบุญส่ง

รูปตัด A

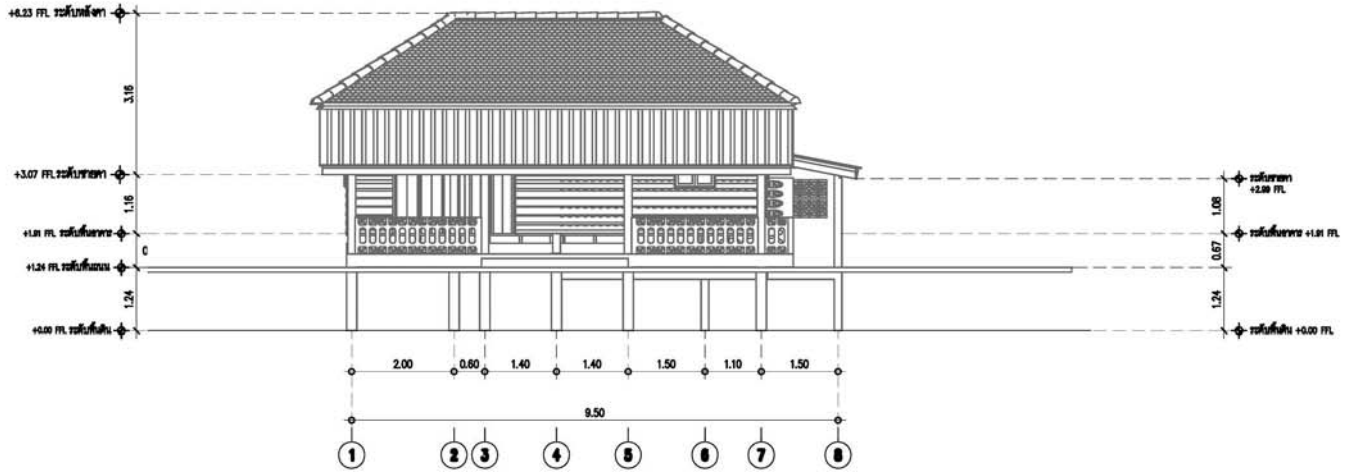

รูปตัด C

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11

นางเป็อน แก้วบุญส่ง

รูปด้าน 1

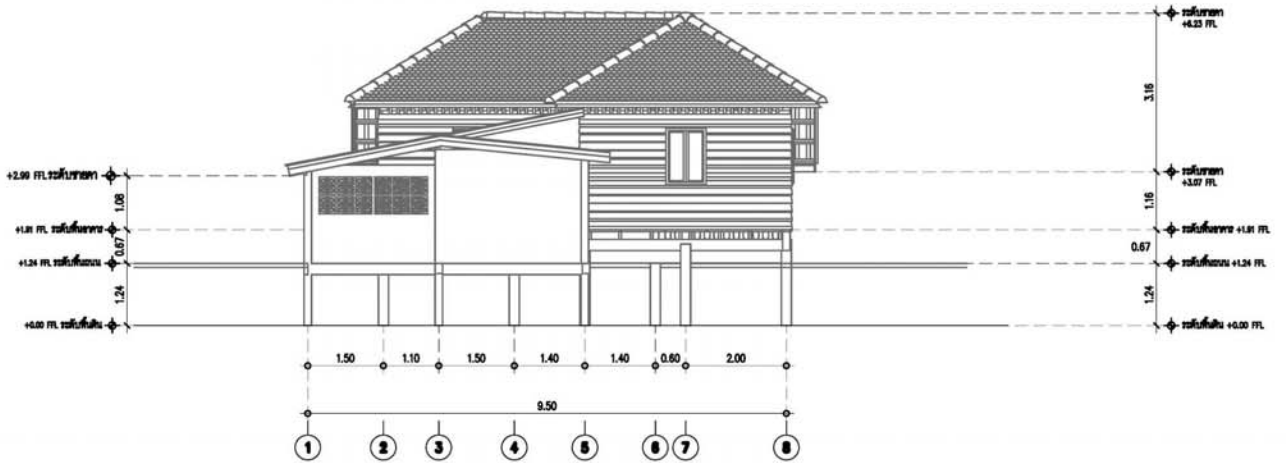

รูปด้าน 2

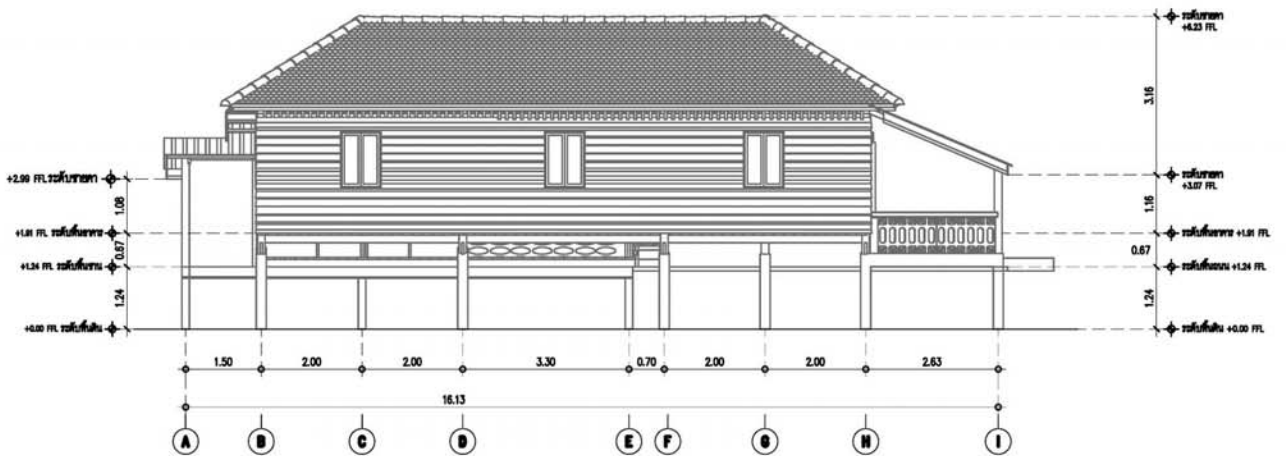

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11

นางเป็อน แก้วบุญส่ง

รูปด้าน 3

รูปด้าน 4

เงื่อนไขการศึกษาครั้งที่ 12

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลเบื้องต้น และเกณฑ์การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

รหัสบ้าน S-PAT-012 ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X 7.3646 N Y 100.2750 E
วันที่สำรวจ 11 สิงหาคม 2556 ผู้สำรวจ อรรพรรณ ณ วัชรเจริญ, อิศรชัย บุรณะอรรจน์

การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม		
เกณฑ์	คำอธิบายเกณฑ์	ตรงเกณฑ์
1	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่มีอายุการก่อสร้างเก่าแก่ และเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่ง (Rarity) ซึ่งเป็นตัวแทนของรูปแบบ และพัฒนาการของที่อยู่อาศัยของภาคใต้	
2	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่เป็นตัวอย่างอันโดดเด่น หรือมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนของเรือนพื้นถิ่นภาคใต้	●
3	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงการปรับตัวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศ และภูมิประเทศ ภูมิอากาศอันมีลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●
4	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับวิถีทางวัฒนธรรมของภาคใต้	●
5	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับอาชีพอันเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้	
6	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการก่อสร้าง และการใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลทั่วไป

ชื่อเจ้าของเรือน นายมุฮัมหมัด โย็บ สมัด ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นายมุฮัมหมัด โย็บ สมัด
ที่อยู่ เลขที่ 100 หมู่ 3 ตำบลผาละมี อำเภอบางปะอิน จังหวัดพิจิตร
กรรมสิทธิ์ครอบครอง : เป็นเจ้าของ เป็นผู้เช่า เป็นผู้อาศัย เจ้าของที่ดินคือ : เอกชน วัด/ศาสนสถาน ราชการ
สถานที่สำคัญ บริเวณใกล้พื้นที่ สุเหร่า ประเภทสถานที่สำคัญ ศาสนสถาน

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลครัวเรือน

จำนวนสมาชิก 2 คน (เรียงข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัว)

ชื่อ	นามสกุล	เพศ	อายุ	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพ	รายได้/ปี	รายได้/เดือน
มุฮัมหมัด โย็บ	สมัด	01	93	05	01	-		
ลูกสาว		02		02	02	ค้าขาย		
ลูกชาย		01		02	02	ทำสวน		
หลาน		01		01	04	-		

สถานภาพ: 01-โสด 02-สมรส 03-หย่าร้าง 04-แยกกันอยู่ 05-หม้าย 06-ถึงแก่กรรม

การศึกษา: 01-ประถม 02-มัธยมต้น 03-มัธยมปลาย 04-ปริญญาตรี 05-ปวช 06-ปวส 07-ปริญญาโท 08-ปริญญาเอก

รายได้/เดือน: 01-น้อยกว่า 5,000 บาท 02-5,000-9,999 บาท 03-10,000-14,999 บาท 04-15,000-19,999 บาท 05-20,000 บาท ขึ้นไป

รายได้/ปี: 01-น้อยกว่า 60,000 บาท 02-60,000-119,999 บาท 03-120,000 - 179,999 บาท 04-180,000 - 239,999 บาท 05-มากกว่า 240,000 บาท

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลสถาปัตยกรรม

ชื่อ/ประเภทอาคาร อายุการก่อสร้าง ปีที่สร้าง พ.ศ.

ระยะเวลาการก่อสร้าง งบประมาณ บาท

แรงงานก่อสร้าง : ก่อสร้างเอง เพื่อนร่วมลงแรง จ้างช่าง (ชื่อช่าง.....)

รูปแบบบ้าน : เรือนหมู่ เรือนเดี่ยว เรือนแถว ตึกแถว
 เรือนขนมปังขิง เรือนแพ กระท่อม/ทับ แบบบังกาโล

รูปแบบหลังคาประธาน : จั่วทรงไทย จั่วเตี้ย จั่วบ้าน ปั้นหย้า (Hip)
 ปั้นหย้ายอดจั่ว(Hip Gable) เฟิง/พาไล อื่นๆ.....

ลักษณะอาคาร : โครงสร้างไม้ โครงสร้างคอนกรีตหล่อในที่ โครงสร้างคอนกรีตหล่อสำเร็จ โครงสร้างเหล็ก

จำนวนชั้น : 1 ชั้น 2 ชั้น 3 ชั้น

การยกใต้ถุน : ยกใต้ถุนสูง แต่ไม่ได้ใช้ ยกใต้ถุนสูงและใช้งาน สร้างติดพื้น

ลักษณะใต้ถุน : ใต้ถุนเปิดโล่ง ใต้ถุนมีผนังล้อม

ที่ตั้ง/อัตลักษณ์ : ติดแม่น้ำ/คลอง ติดหนอง/บึง ติดถนนใหญ่ ติดซอย
 ริมทุ่งนา มีสวนผลไม้ มีสวนผัก ริมไร่
 อื่นๆ .....

การเข้าถึงและขนาดของเส้นทาง : ทางบก ทางเดิน ทางรถเล็ก ทางรถใหญ่
 ยังใช้ทางน้ำ ไม่ได้ใช้ทางน้ำแล้ว

ส่วนที่ 5 : ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

ที่ตั้ง : ที่เดิมตั้งแต่แรกสร้าง รื้อย้ายมาจากที่อื่น ซื้อเรือนเก่ามาประกอบใหม่
 อธิบาย

สภาพปัจจุบัน : ดี ปานกลาง ชำรุดทรุดโทรม ไม่สามารถอยู่อาศัยได้

ภัยคุกคาม : ความขัดแย้งภายใน .....
 ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต รื้อเรือนเดิมบางส่วนและปลูกสร้างเรือนใหม่ เพื่อสอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ของลูกๆ
 ประสบภัยธรรมชาติ .....
 การคุกคามจากการพัฒนา .....
 การคุกคามจากการชบเซาของชุมชน .....
 การเสื่อมสภาพของวัสดุ .....
 การเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ .....
 อื่นๆ .....

ตำแหน่ง หรือโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่มีการเสื่อมสภาพ (เรียงตามลำดับ) จากมากหาน้อย :

1. หลังคา.....
2. ผนัง.....
3. เสา.....
4. ....

ส่วนที่ 6 : การปรับปรุงซ่อมแซม

จำนวนครั้งที่ปรับปรุงใหญ่ : 1 ครั้ง

การปรับปรุงครั้งล่าสุด พ.ศ. : 2554 ค่าใช้จ่าย :

ลักษณะการปรับปรุง : ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด สร้างใหม่แทนส่วนที่ชำรุด ต่อเติมเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย

ปรับปรุงส่วนใดของเรือน : รั้วเรือนหลังเดิมออกไป 2 ช่วงเสา และปลูกสร้างใหม่เป็นอาคารปูนแทนที่เดิม

วิธีการดำเนินการ : จ้างแรงงาน ชื้อวัสดุ และคุมงานเอง จ้างผู้รับเหมา แต่ซื้อวัสดุเอง
 ผู้รับเหมาดำเนินการทั้งหมด อื่นๆ .....

เหตุผลในการปรับปรุง : เรือนเดิมทรุดโทรม ลูกๆอยากได้เรือนสมัยใหม่ เพื่อการอยู่อาศัยที่ดีขึ้น และต้อนรับเวลาเพื่อนมาเยี่ยม

รูปแบบหลังการปรับปรุง : คงรักษาแบบเดิมทั้งหมด คงรักษาแบบเดิมและมีการต่อเติมแบบใหม่ การทำแบบใหม่

ความต้องการ (อาคาร) : ซ่อมแซมทั้งหมด ซ่อมแซมบางส่วน รั้วสร้างใหม่ที่เดิม
 ขยายเรือนเก่าเพื่อสร้างเรือนใหม่ที่เดิม ขยายเพื่อย้ายที่อยู่ใหม่
 อื่นๆ .....

ในการสร้างใหม่หรือปรับปรุง มีการขอคำปรึกษาจาก : สถาปนิก วิศวกร ช่างโยธาในหน่วยราชการ
 ผู้รับเหมา ช่างก่อสร้างในท้องถิ่น

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ

วัสดุผนังหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
สังกะสี		
Metal Sheet		
กระเบื้องดินเผา	☒	
วัสดุธรรมชาติ		
กระเบื้องลอน		☒

โครงสร้างหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
ไม้ไผ่		
ไม้จริง	☒	☒
เหล็ก		
คอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ผนัง :

วัสดุ	ผนังเดิม	ผนังใหม่
วัสดุธรรมชาติ		
ไม้จริง	☒	
วัสดุเทียมแบบไม้		
อิฐบล็อก		☒
อิฐมอญ		
ผนังเบา (ยิบซัม)		
สังกะสี	☒	
อื่นๆ		

พื้น และโครงสร้างรับพื้น:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
พื้นปากไม้ไผ่		
พื้นไม้ไผ่		
พื้นไม้กระดาน	☒	
พื้นคอนกรีตหล่อในที่		☒
พื้นคอนกรีตหล่อสำเร็จ		
ตง-คานไม้	☒	
ตง-คานเหล็ก		
คานคอนกรีต		☒
อื่นๆ (ระบุ)		

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ (ต่อ)

ฐานราก:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
กึ่งพืด / ระบาย		
ฝังเสาลงดิน		
วางเสาลงบนดินเสา	✓	
ขุดหล่อตอม่อ		
ลงเสาเข็มไม้ไผ่		
ลงเสาเข็มไม้		
ลงเสาเข็มหล่อ		
ลงเสาเข็มเจาะ		
อื่นๆ		

เสา:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
ไม้จริง	✓	
ไม้ในท้องถิ่น		
ไม้ไผ่		
เหล็ก		
คอนกรีตหล่อในที่		✓
คอนกรีตหล่อสำเร็จ		
อื่นๆ		

ส่วนที่ 8 : สภาวะน่าสบายในเรือน

พื้นที่ส่วนใดในบ้านเหมาะแก่การนั่งพักผ่อนหรือทำงานในเวลากลางวัน : ใต้ถุนเรือน

เพราะ เย็นสบาย   มีอากาศถ่ายเท   แสงสว่างกำลังพอดี   สามารถสนทนากับเพื่อนบ้านได้

วัสดุผนังหลังคาเดิมของบ้านคืออะไร : เปลี่ยนเป็นวัสดุอะไร :

ทำไมถึงเปลี่ยน :

หากไม่มีปัญหาข้างต้นท่านจะเปลี่ยนวัสดุดังกล่าวหรือไม่ เพราะ :

วัสดุใหม่ที่เปลี่ยนให้บ้านร้อน หรือเย็น มากขึ้นหรือไม่ :

และมีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไร :

ส่วนที่ 9 : ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

วันที่สำรวจ 11 สิงหาคม 2556

ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X

7.3646 N

Y

100.2750 E

ผู้สำรวจ

ธนภุต ธีัญญากรณ์

เรือนมีลักษณะเป็นหลังคาทรงปั้นหยา ทั้งในส่วนของเรือนหลักและเรือนรอง ผนังส่วนใหญ่เป็นสังกะสี

ลักษณะพื้นที่ภายในเรือน

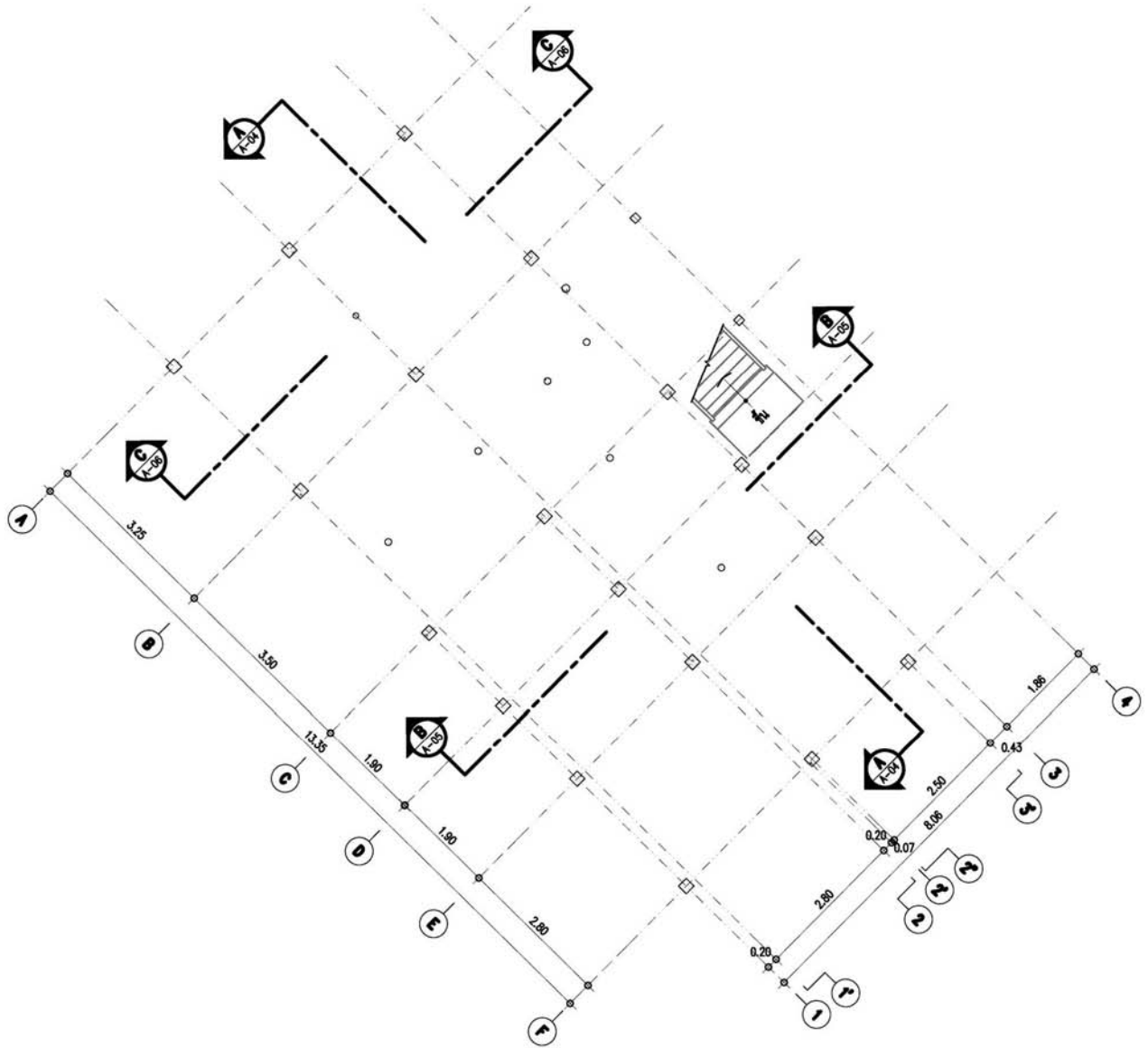
การใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน

ลักษณะโครงสร้างหลังคา และวัสดุผนังกระเบื้องดินเผา

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

นายมุฮัมหมัด โย็บ สมัด

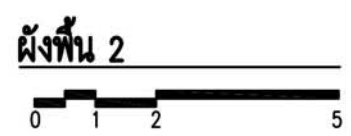
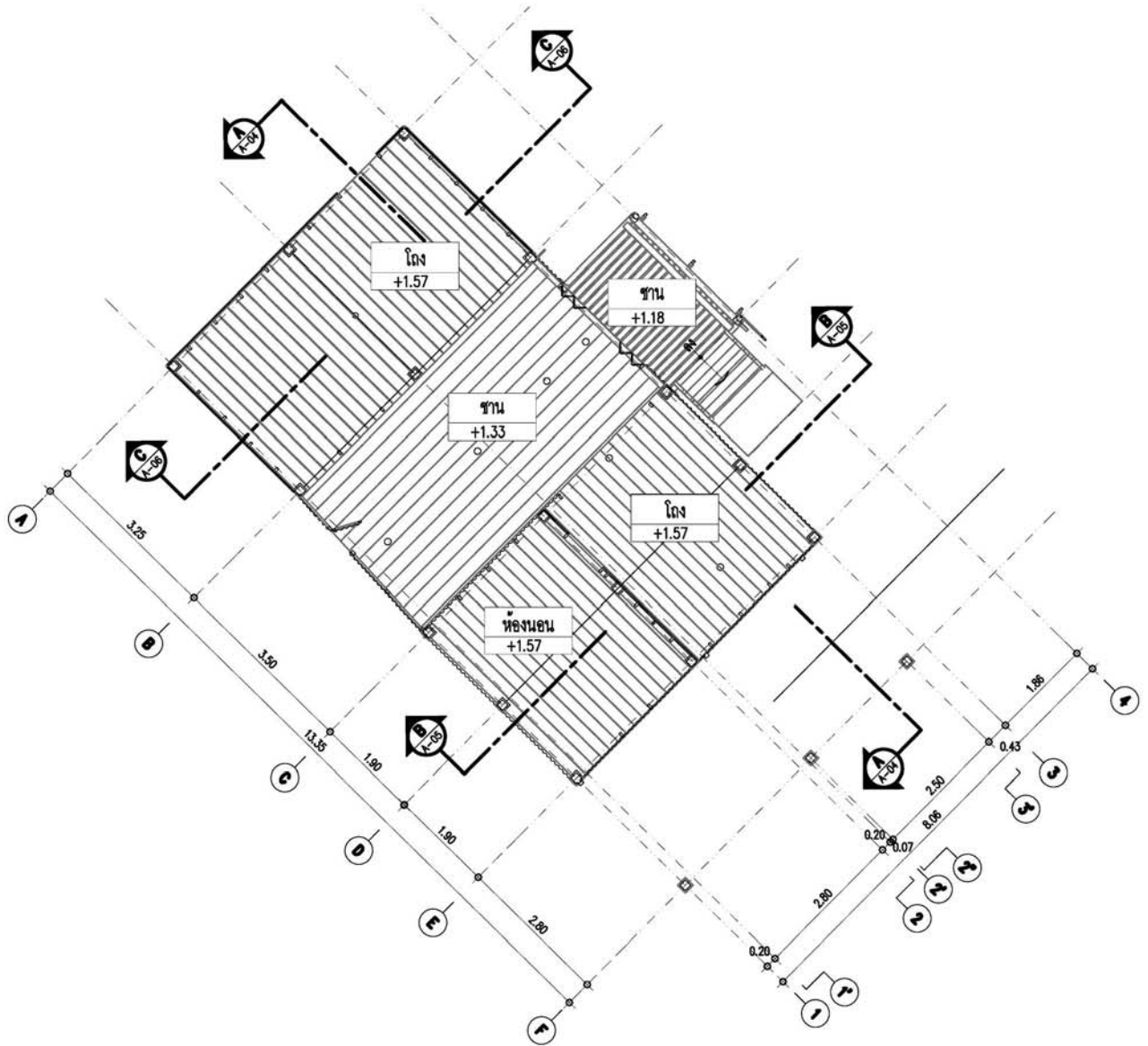

ผังพื้น 1

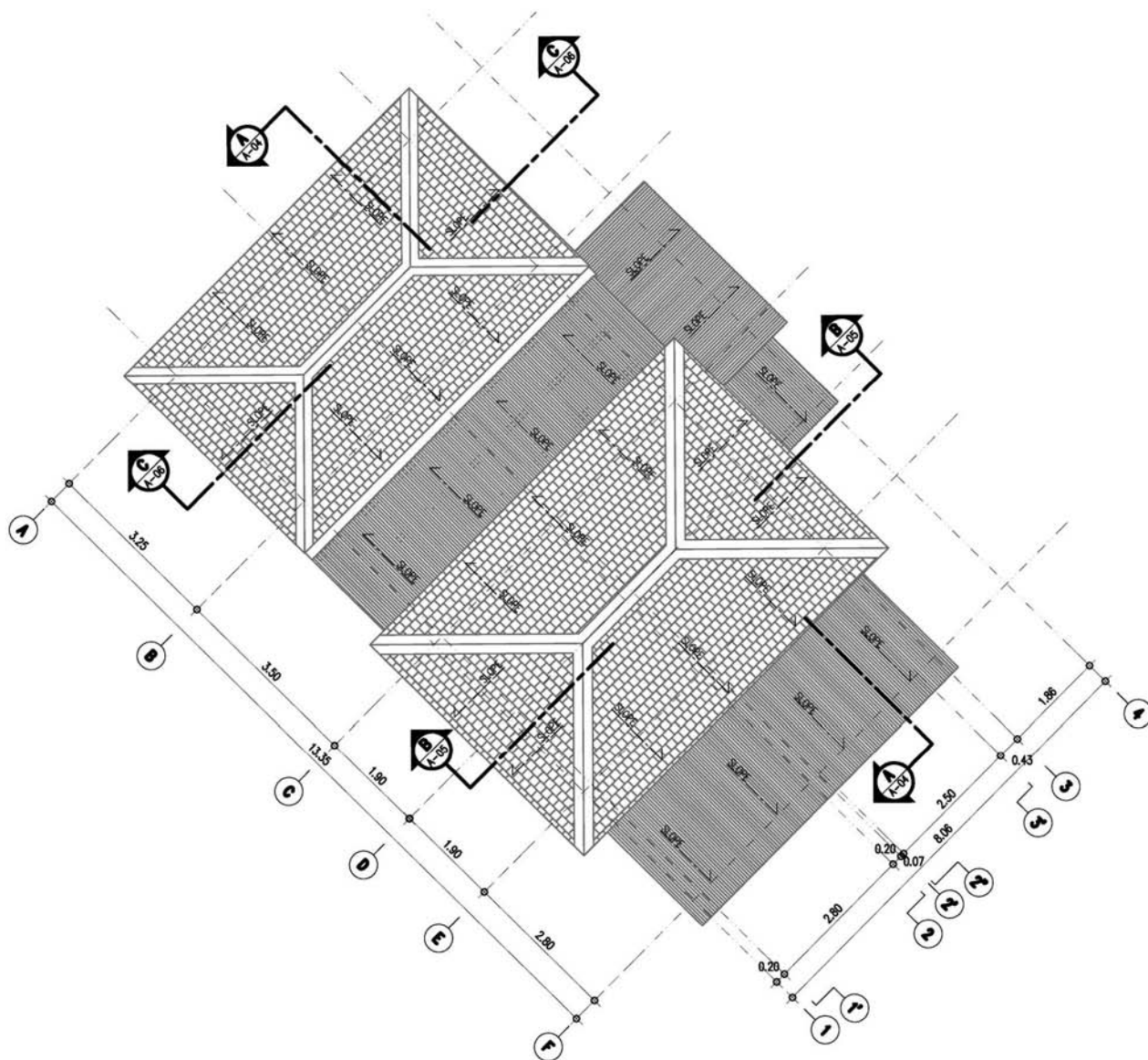
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

นายมุฮัมหมัด โย็บ สมัด

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

นายมุฮัมหมัด โย็บ สมัด

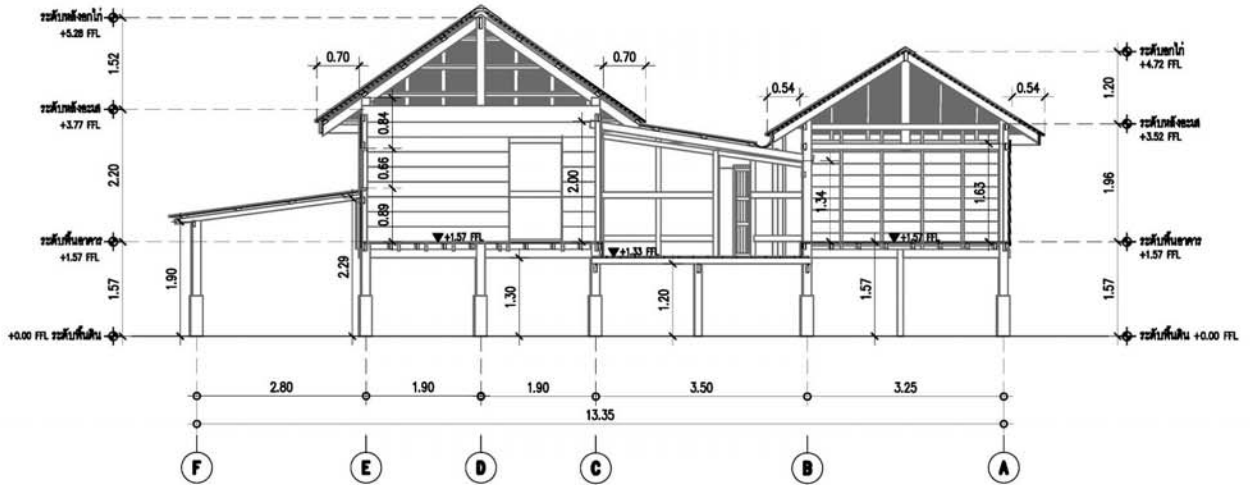

ผังหลังคา

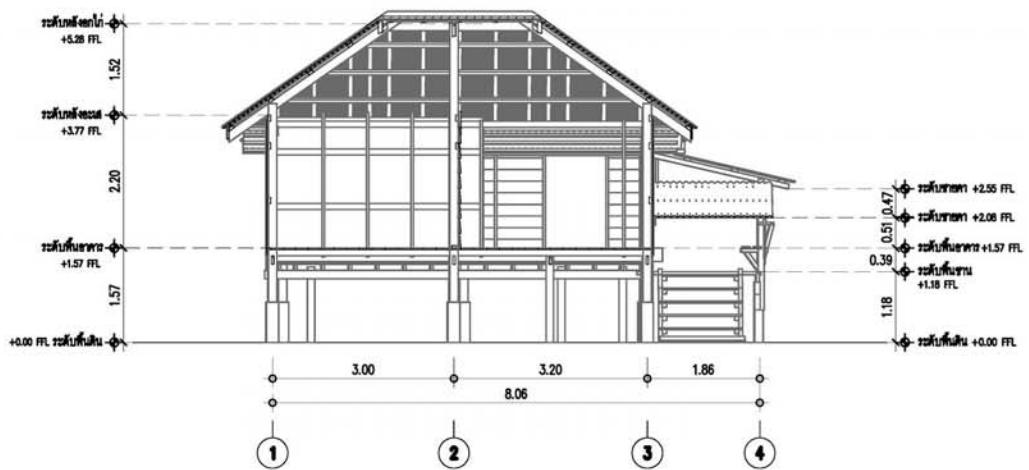

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

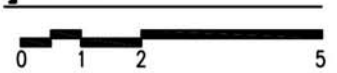
นายมุฮัมหมัด โย็บ สมัด

รูปตัด A

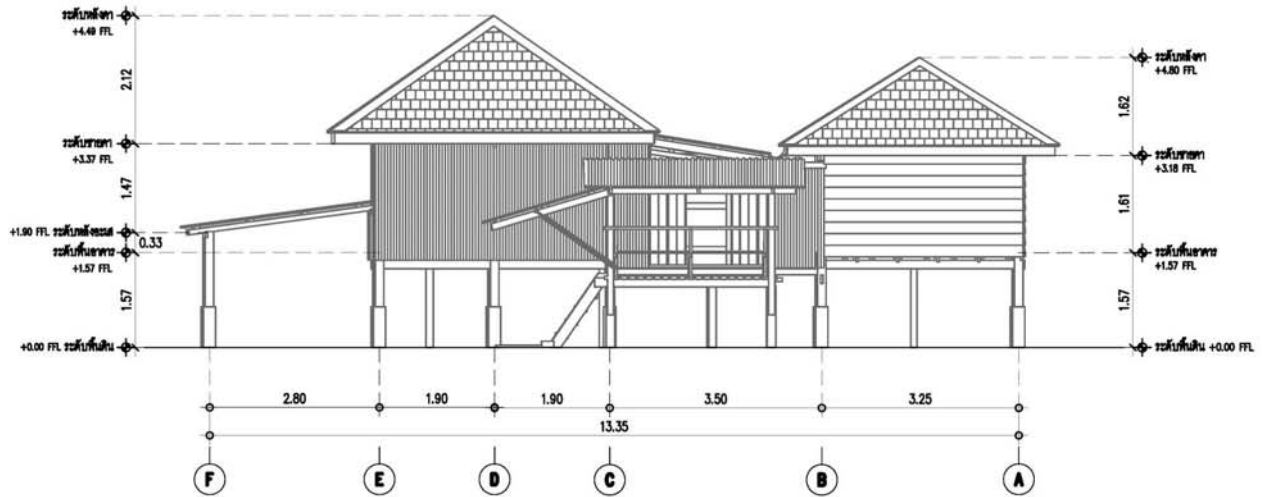

รูปตัด B

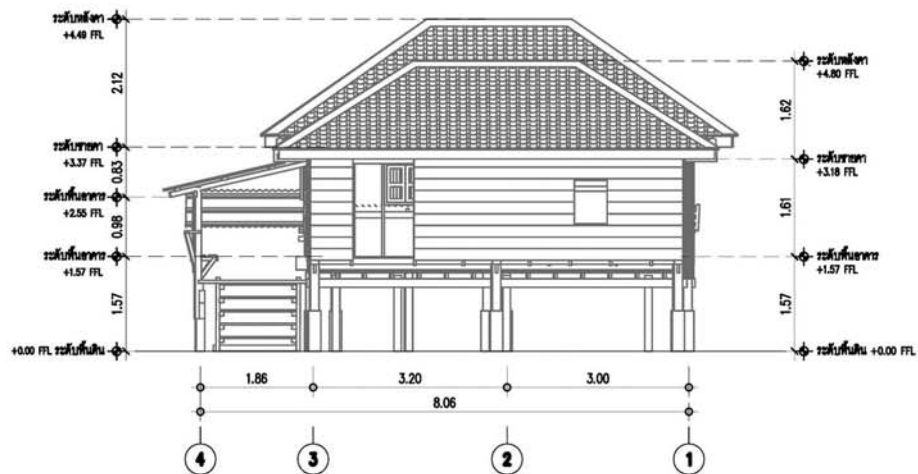

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

นายมุฮัมหมัด โย็บ สมัด

รูปด้าน 1

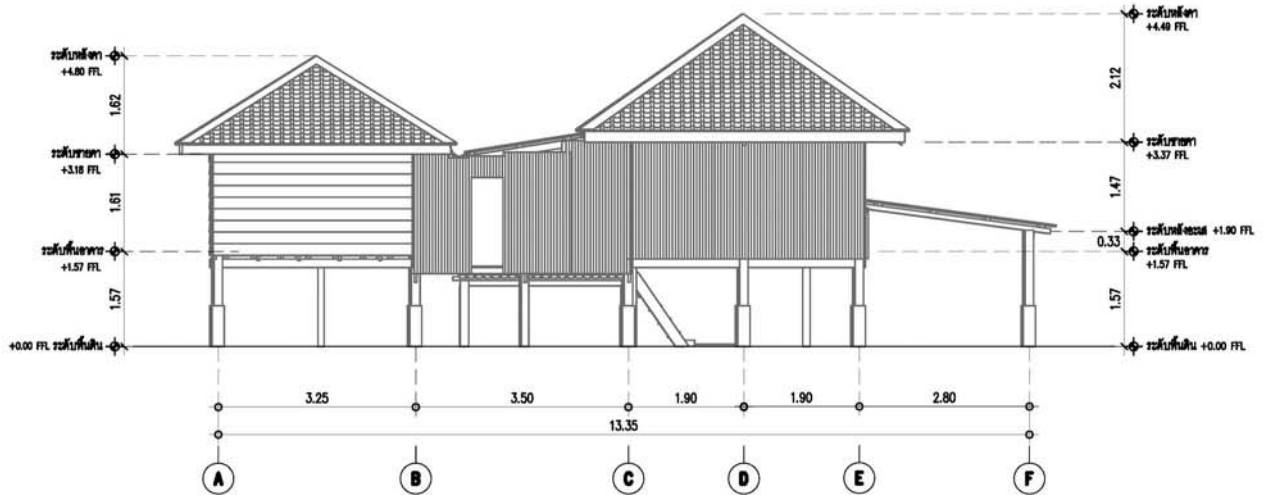

รูปด้าน 2

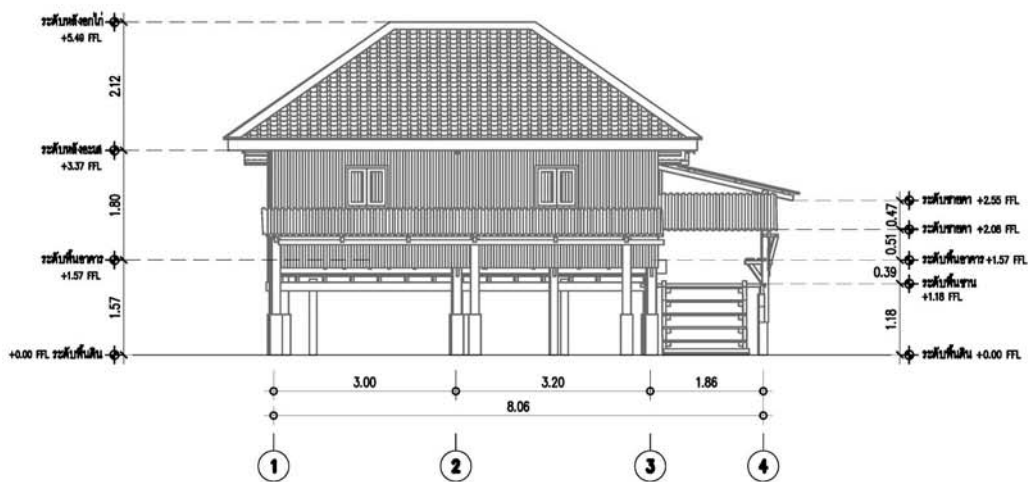

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

นายมุฮัมหมัด โย็บ สมัด

รูปด้าน 3

รูปด้าน 4

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลเบื้องต้น และเกณฑ์การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

รหัสบ้าน S-PAT-013 ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X 7.6041 N Y 100.1553 E
วันที่สำรวจ 12 กรกฎาคม 2556 ผู้สำรวจ ธนวดี ละม่อม

การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม		
เกณฑ์	คำอธิบายเกณฑ์	ตรงเกณฑ์
1	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่มีอายุการก่อสร้างเก่าแก่ และเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่ง (Rarity) ซึ่งเป็นตัวแทนของรูปแบบ และพัฒนาการของที่อยู่อาศัยของภาคใต้	
2	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่เป็นตัวอย่างอันโดดเด่น หรือมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนของเรือนพื้นถิ่นภาคใต้	
3	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงการปรับตัวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศ และภูมิประเทศ ภูมิอากาศอันมีลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●
4	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับวิถีทางวัฒนธรรมของภาคใต้	●
5	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับอาชีพอันเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้	●
6	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการก่อสร้าง และการใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลทั่วไป

ชื่อเจ้าของเรือน นางงามพิศ ทับทิม ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นางงามพิศ ทับทิม

ที่อยู่ เลขที่ 175 ตำบลลำปำ อ.เมืองฯ จังหวัดพัทลุง

กรรมสิทธิ์ครอบครอง : เป็นเจ้าของ เป็นผู้เช่า เป็นผู้อาศัย เจ้าของที่ดินคือ : เอกชน วัด/ศาสนสถาน ราชการ
สถานที่สำคัญ บริเวณใกล้พื้นที่ วัดป่าขอม ประเภทสถานที่สำคัญ ศาสนสถาน

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลครัวเรือน

จำนวนสมาชิก 2 คน (เรียงข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัว)

ชื่อ	นามสกุล	เพศ	อายุ	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพ	รายได้/ปี	รายได้/เดือน
งามพิศ	ทับทิม	02	55	02	01	ทำสวน	04	-
ฤทธิ์	ทับทิม	01	-	02	01	รปภ.	-	03

สถานภาพ: 01-โสด 02-สมรส 03-หย่าร้าง 04-แยกกันอยู่ 05-หม้าย 06-ถึงแก่กรรม

การศึกษา: 01-ประถม 02-มัธยมต้น 03-มัธยมปลาย 04-ปริญญาตรี 05-ปวช 06-ปวส 07-ปริญญาโท 08-ปริญญาเอก

รายได้/เดือน: 01-น้อยกว่า 5,000 บาท 02-5,000-9,999 บาท 03-10,000-14,999 บาท 04-15,000-19,999 บาท 05-20,000 บาท ขึ้นไป

รายได้/ปี: 01-น้อยกว่า 60,000 บาท 02-60,000-119,999 บาท 03-120,000 - 179,999 บาท 04-180,000 - 239,999 บาท 05-มากกว่า 240,000 บาท

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลสถาปัตยกรรม

ชื่อ/ประเภทอาคาร อายุการก่อสร้าง ปีที่สร้าง พ.ศ.

ระยะเวลาการก่อสร้าง งบประมาณ บาท

แรงงานก่อสร้าง : ก่อสร้างเอง เพื่อนร่วมลงแรง จ้างช่าง (ชื่อช่าง.....)

รูปแบบบ้าน : เรือนหมู่ เรือนเดี่ยว เรือนแถว ตึกแถว
 เรือนขนมปังขิง เรือนแพ กระท่อม/ทับ แบบบังกาโล

รูปแบบหลังคาประธาน : จั่วทรงไทย จั่วเตี้ย จั่วบ้าน ปันหยา (Hip)
 ปันหยายอดจั่ว(Hip Gable) เพิง/พาไล อื่นๆ.....

ลักษณะอาคาร : โครงสร้างไม้ โครงสร้างคอนกรีตหล่อในที่ โครงสร้างคอนกรีตหล่อสำเร็จ โครงสร้างเหล็ก

จำนวนชั้น : 1 ชั้น 2 ชั้น 3 ชั้น

การยกใต้ถุน : ยกใต้ถุนสูง แต่ไม่ได้ใช้ ยกใต้ถุนสูงและใช้งาน สร้างติดพื้น

ลักษณะใต้ถุน : ใต้ถุนเปิดโล่ง ใต้ถุนมีผนังล้อม

ที่ตั้ง/อัตลักษณ์ : ติดแม่น้ำ/คลอง ติดหนอง/บึง ติดถนนใหญ่ ติดซอย
 ริมทุ่งนา มีสวนผลไม้ มีสวนผัก ริมไร่
 อื่นๆ .....

การเข้าถึงและขนาดของเส้นทาง : ทางบก ทางเดิน ทางรถเล็ก ทางรถใหญ่
 ยังใช้ทางน้ำ ไม่ได้ใช้ทางน้ำแล้ว

ส่วนที่ 5 : ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

ที่ตั้ง : ที่เดิมตั้งแต่แรกสร้าง รื้อย้ายมาจากที่อื่น ซื้อเรือนเก่ามาประกอบใหม่

อธิบาย .....

สภาพปัจจุบัน : ดี ปานกลาง ชำรุดทรุดโทรม ไม่สามารถอยู่อาศัยได้

ภัยคุกคาม : ความขัดแย้งภายใน .....

ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต .....

ประสบภัยธรรมชาติ .....

การคุกคามจากการพัฒนา .....

การคุกคามจากการชบเซาของชุมชน .....

การเสื่อมสภาพของวัสดุ ไม่มีผู้ .....

การเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ .....

อื่นๆ ความคิดที่จะสร้างใหม่ .....

ตำแหน่ง หรือโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่มีการเสื่อมสภาพ (เรียงตามลำดับ) จากมากหาน้อย :

1. ส่วนคานพื้น .....
2. ส่วนผนัง .....
3. ....
4. ....

ส่วนที่ 6 : การปรับปรุงซ่อมแซม

จำนวนครั้งที่ปรับปรุงใหญ่ : 1 ครั้ง

การปรับปรุงครั้งล่าสุด พ.ศ. : 2550 ค่าใช้จ่าย :

ลักษณะการปรับปรุง : ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด สร้างใหม่แทนส่วนที่ชำรุด ต่อเติมเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย

ปรับปรุงส่วนใดของเรือน : มุงหลังคากระเบื้อง, ทำห้องน้ำ, ทำบันไดปูน

วิธีการดำเนินการ : จ้างแรงงาน ซื้อวัสดุ และคุมงานเอง จ้างผู้รับเหมา แต่ซื้อวัสดุเอง
 ผู้รับเหมาดำเนินการทั้งหมด อื่นๆ .....

เหตุผลในการปรับปรุง : ไม้ผุเนื่องจากเคยเป็นพื้นที่ชาน

รูปแบบหลังการปรับปรุง : คงรักษาแบบเดิมทั้งหมด คงรักษาแบบเดิมและมีการต่อเติมแบบใหม่ การทำแบบใหม่

ความต้องการ (อาคาร) : ซ่อมแซมทั้งหมด ซ่อมแซมบางส่วน รื้อสร้างใหม่ที่เดิม
 ขยายเรือนเก่าเพื่อสร้างเรือนใหม่ที่เดิม ขยายเพื่อย้ายที่อยู่ใหม่
 อื่นๆ .....

ในการสร้างใหม่หรือปรับปรุง มีการขอคำปรึกษาจาก : สถาปนิก วิศวกร ช่างโยธาในหน่วยราชการ
 ผู้รับเหมา ช่างก่อสร้างในท้องถิ่น

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ

วัสดุหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
สังกะสี		
Metal Sheet		
กระเบื้องดินเผา	☒	
วัสดุธรรมชาติ		
กระเบื้องลอน		กระเบื้องใยหิน

โครงสร้างหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
ไม้ไผ่		
ไม้จริง	☒	
เหล็ก		
คอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ผนัง :

วัสดุ	ผนังเดิม	ผนังใหม่
วัสดุธรรมชาติ		
ไม้จริง	☒	
วัสดุเทียมแบบไม้		
อิฐบล็อก		
อิฐมอญ		☒
ผนังเบา (ยิบซัม)		
สังกะสี		
อื่นๆ		

พื้น และโครงสร้างรับพื้น:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
พื้นฟากไม้ไผ่		
พื้นไม้ไผ่		
พื้นไม้กระดาน	☒	
พื้นคอนกรีตหล่อในที่		
พื้นคอนกรีตหล่อสำเร็จ		
ตง-คานไม้	☒	
ตง-คานเหล็ก		
คานคอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ (ต่อ)

ฐานราก:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
กึ่งพืด / กระจ		
ฝังเสาลงดิน		
วางเสาลงบนดินเสา		
ชุดหล่อตอม่อ		
ลงเสาเข็มไม้ไผ่		
ลงเสาเข็มไม้		
ลงเสาเข็มหล่อ	✓	
ลงเสาเข็มเจาะ		
อื่นๆ		

เสา:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
ไม้จริง	✓	
ไม้ในท้องถิ่น		
ไม้ไผ่		
เหล็ก		
คอนกรีตหล่อในที่		
คอนกรีตหล่อสำเร็จ		✓
อื่นๆ		

ส่วนที่ 8 : สภาวะน่าสบายในเรือน

พื้นที่ส่วนใดในบ้านเหมาะแก่การนั่งพักผ่อนหรือทำงานในเวลากลางวัน :

ชานบ้าน

เพราะ เย็นสบาย มีอากาศถ่ายเท แสงสว่างกำลังพอดี สามารถสนทนากับเพื่อนบ้านได้

วัสดุผนังหลังคาเดิมของบ้านคืออะไร : หลังคากระเบื้องดินเผา เปลี่ยนเป็นวัสดุอะไร : หลังคากระเบื้องใยหิน

ทำไมถึงเปลี่ยน : วัสดุเดิมเสื่อมสภาพ

หากไม่มีปัญหาข้างต้นท่านจะเปลี่ยนวัสดุดังกล่าวหรือไม่ เพราะ : ไม่เปลี่ยน เพราะสิ้นเปลือง

วัสดุใหม่ที่เปลี่ยนให้บ้านร้อน หรือเย็น มากขึ้นหรือไม่ : ร้อนขึ้นกว่าเดิม แต่ไม่มากนัก

และมีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไร : เปิดพัดลม

ส่วนที่ 9 : ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

วันที่สำรวจ 12 กรกฎาคม 2556

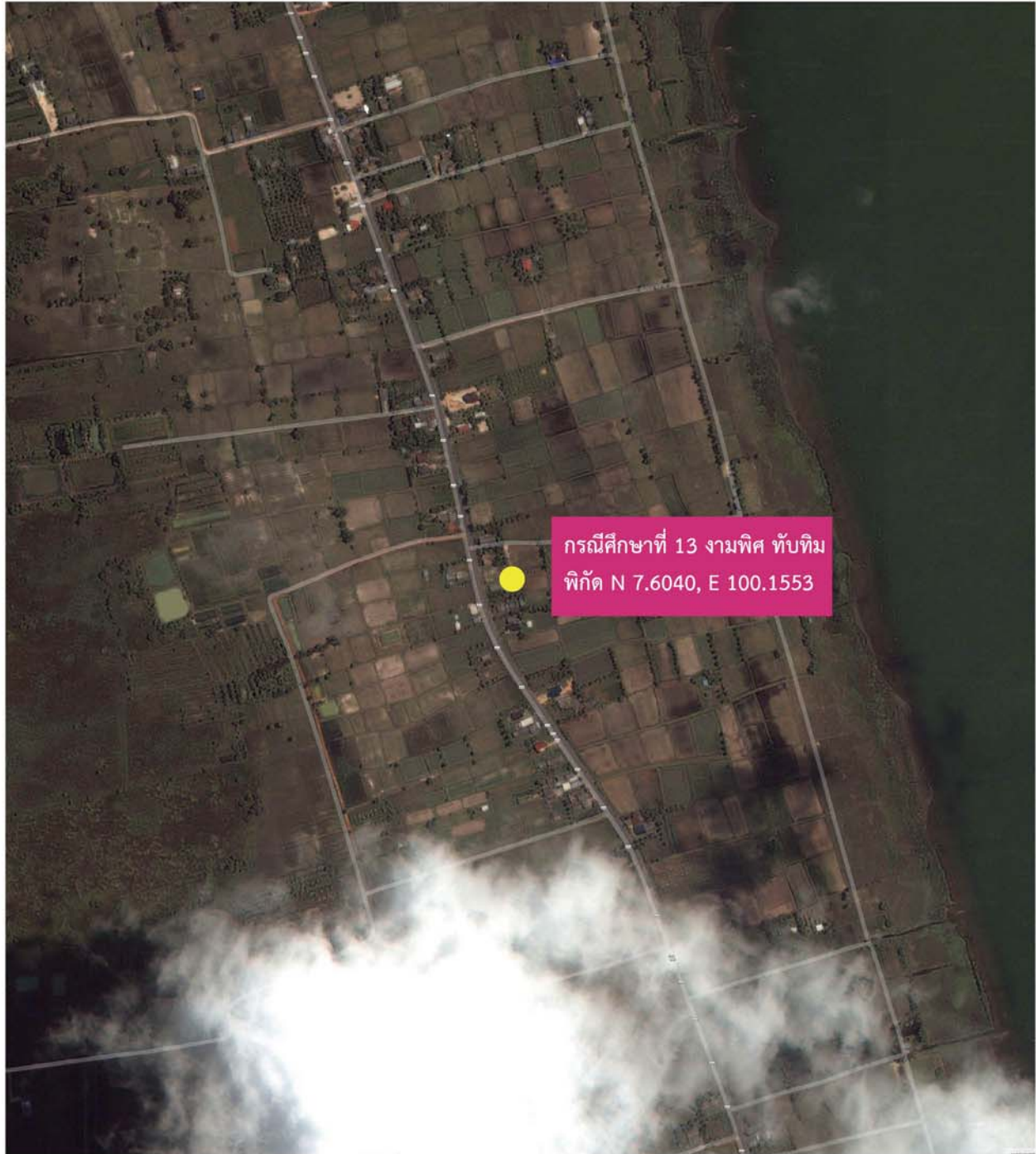
ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X

7.6041 N

Y

100.1553 E

ผู้สำรวจ ธนภฤต ฉัญญากรณ์

เรือนกรณีศึกษาที่ 3 เรือนประธานและเรือนรองมีลักษณะหลังคาเป็นทรงปั้นหยา หันหลังตามตะวัน ทางขึ้นเรือนแรกสุดอยู่ทางทิศตะวันออก ต่อมาเมื่อมีถนนตัดผ่านด้านหลังจึงสร้างทางขึ้นฝั่งถนนด้วย

ทางขึ้นเรือนด้านทิศตะวันตก ถูกสร้างขึ้นหลังจากที่มีการตัดถนนบริเวณด้านหลังเรือน

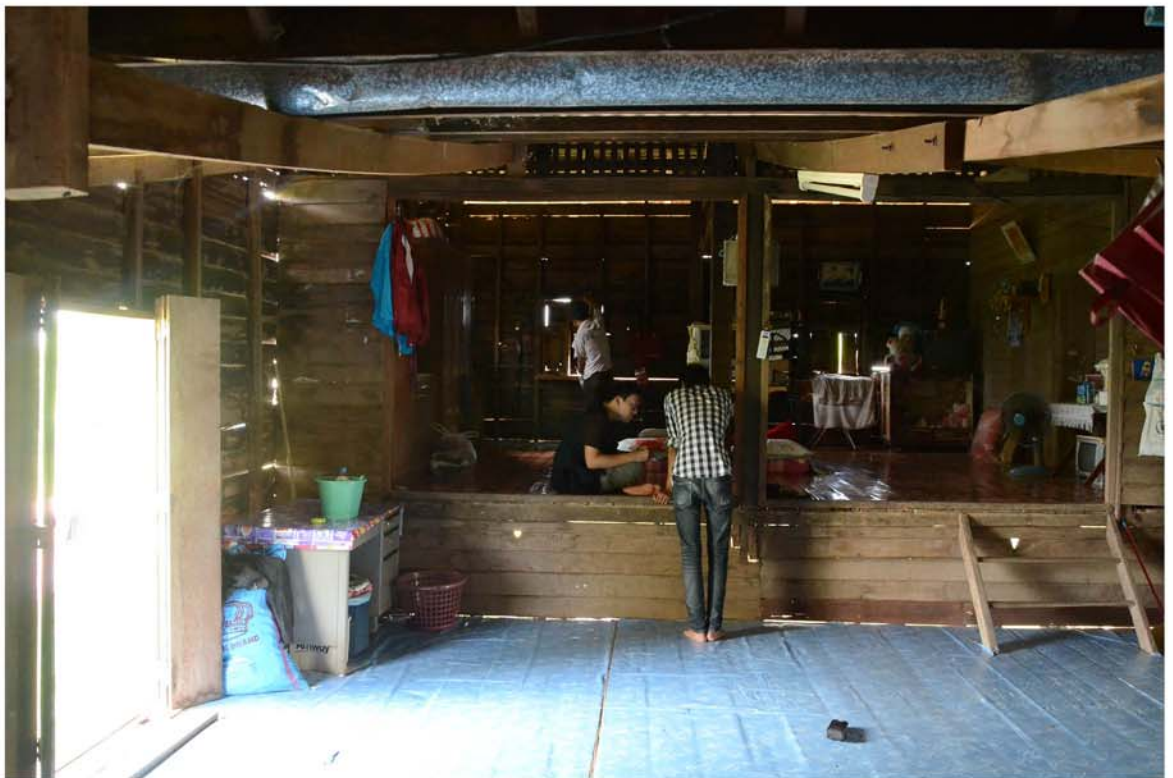
การใช้พื้นที่รายบริเวณใต้ถุน

ตั้งไม้ บริเวณใต้ถุนเรือน

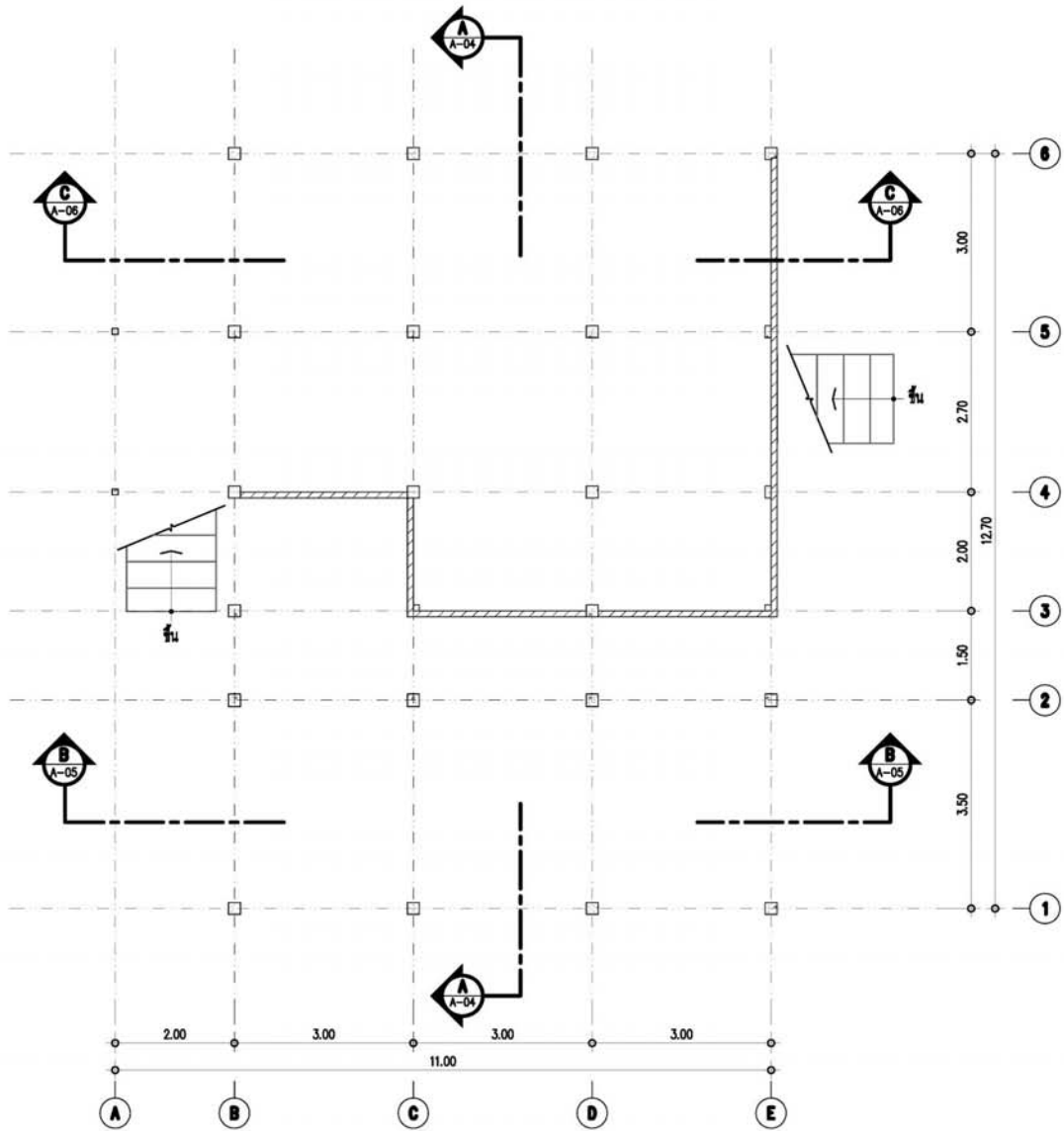
ประตูบ้านเพี้ยม ทำด้วยแผ่นไม้ขนาดเล็ก

พื้นที่ภายในส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นโถงโล่ง และมีการแบ่งพื้นที่ด้วยการยกระดับพื้นให้มีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะบริเวณชานกลางเรือนจะมีระดับที่ต่างจากพื้นเรือนมาก

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13

นางงามพิศ ทับทิม

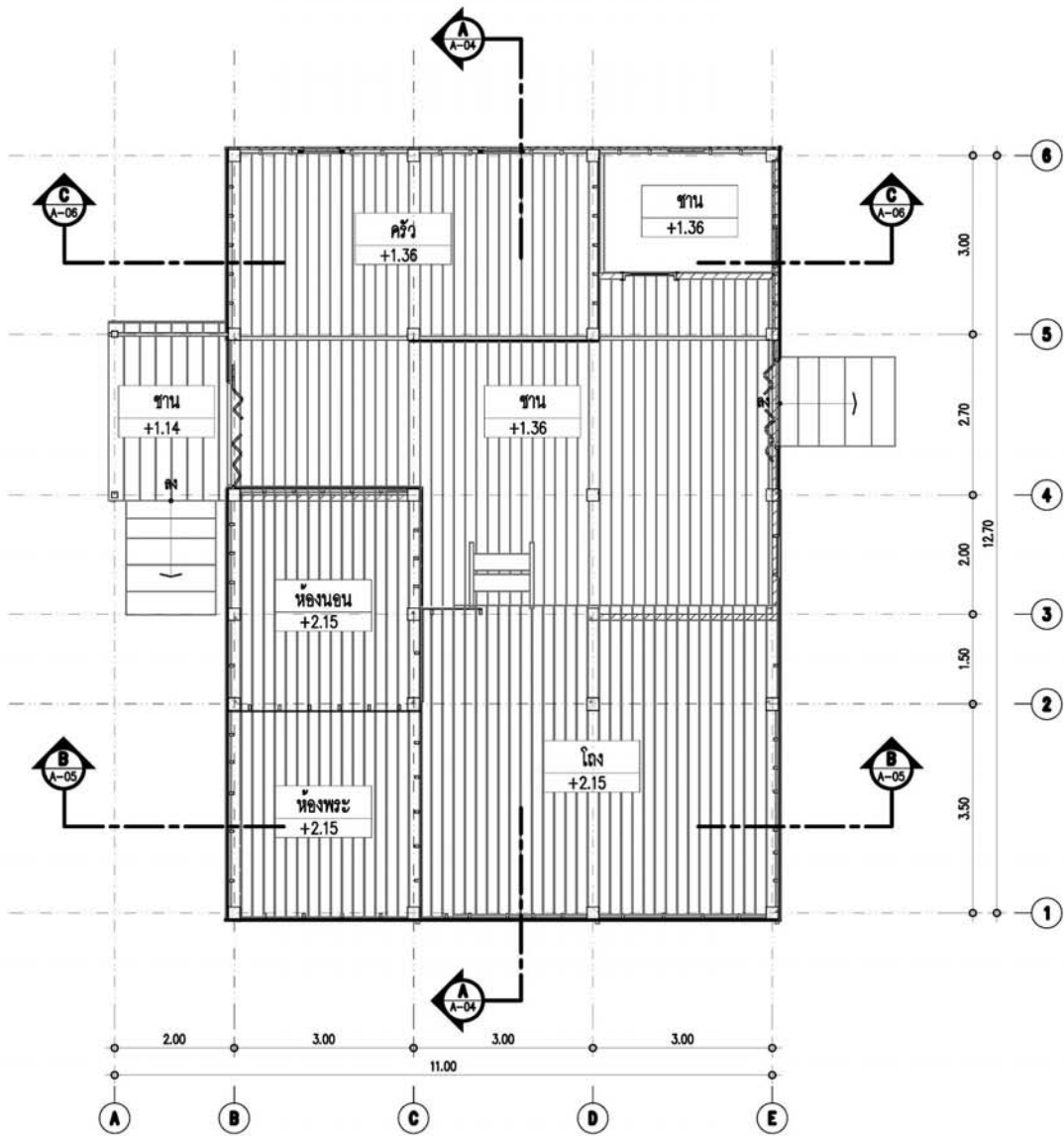

ผังพื้น 1

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13

นางงามพิศ ทับทิม

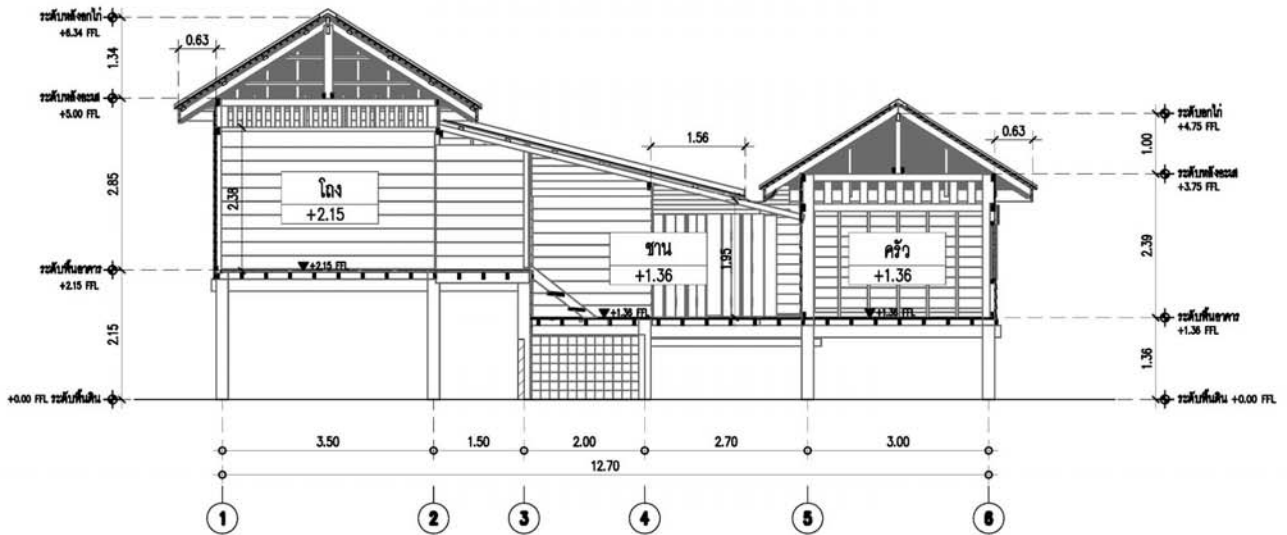
ผังพื้น 2

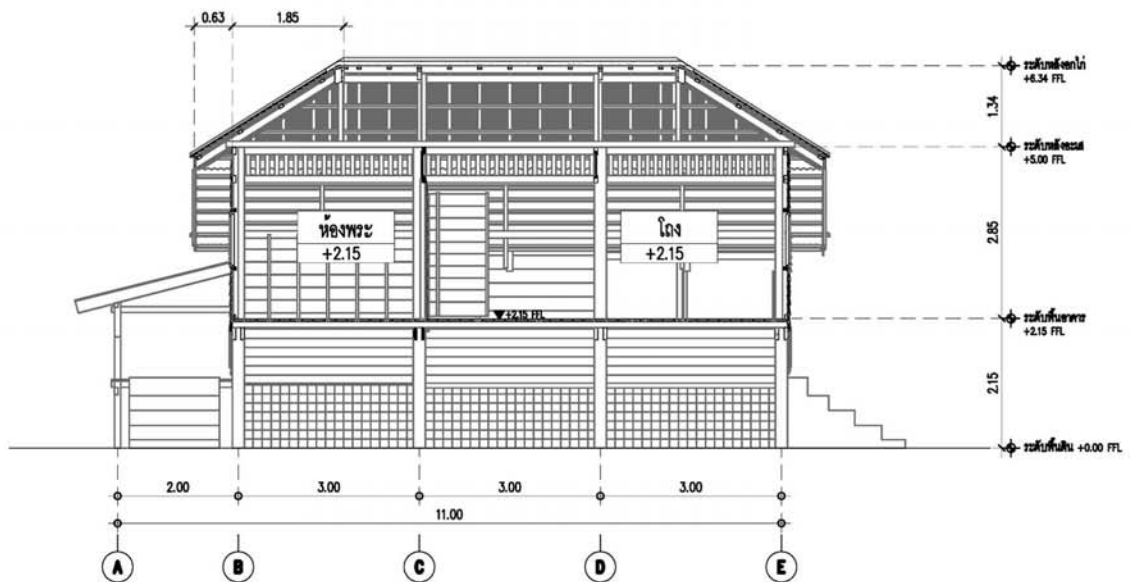

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13

นางงามพิศ ทับทิม

รูปตัด A

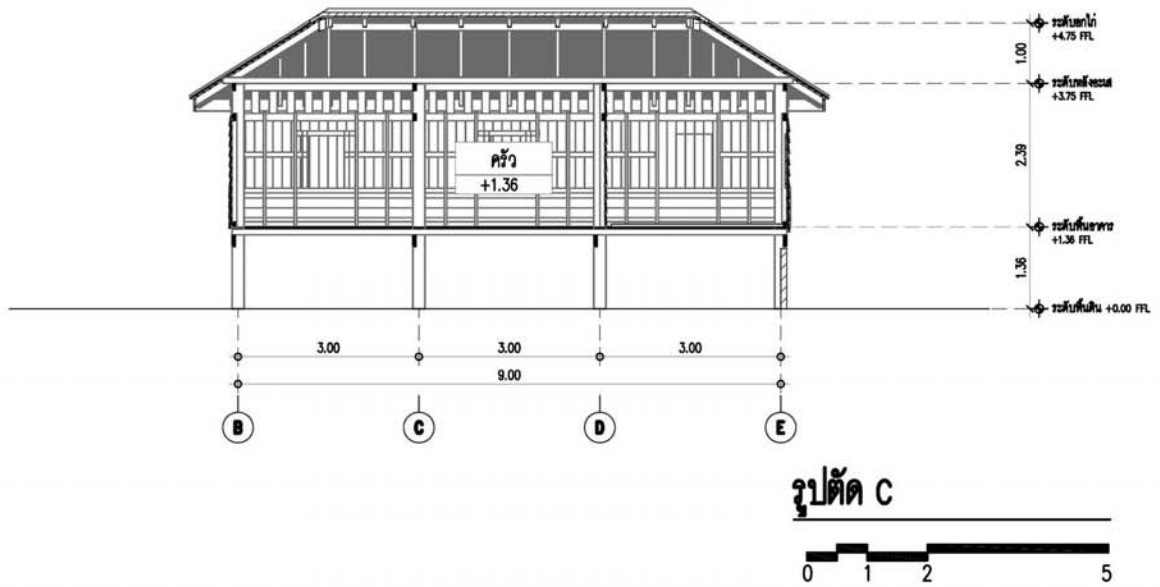

รูปตัด B

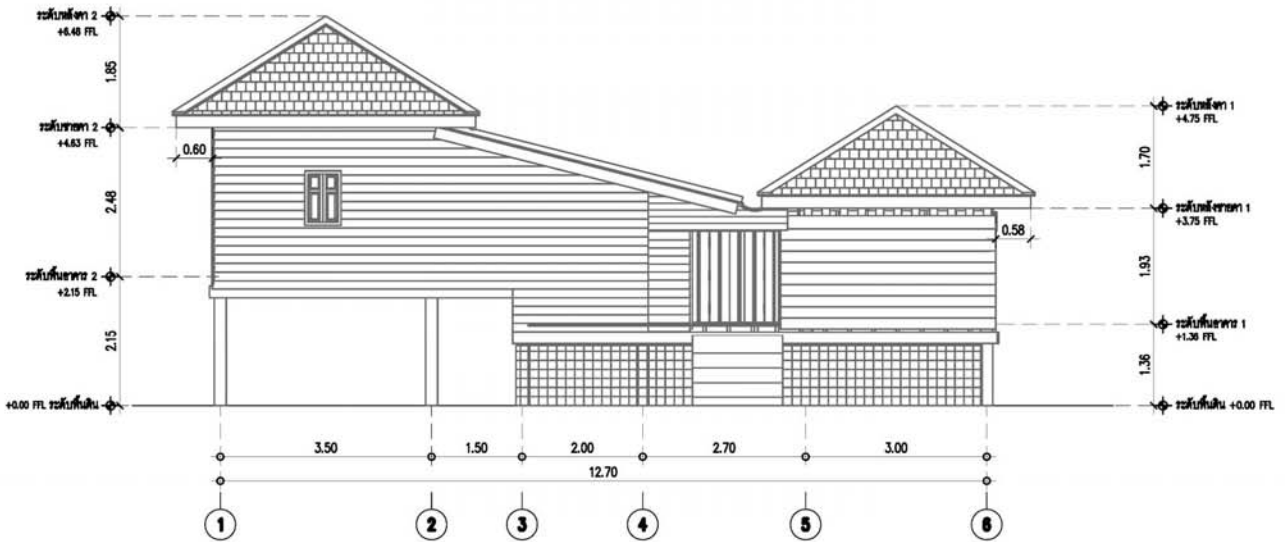
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13

นางงามพิศ ทับทิม

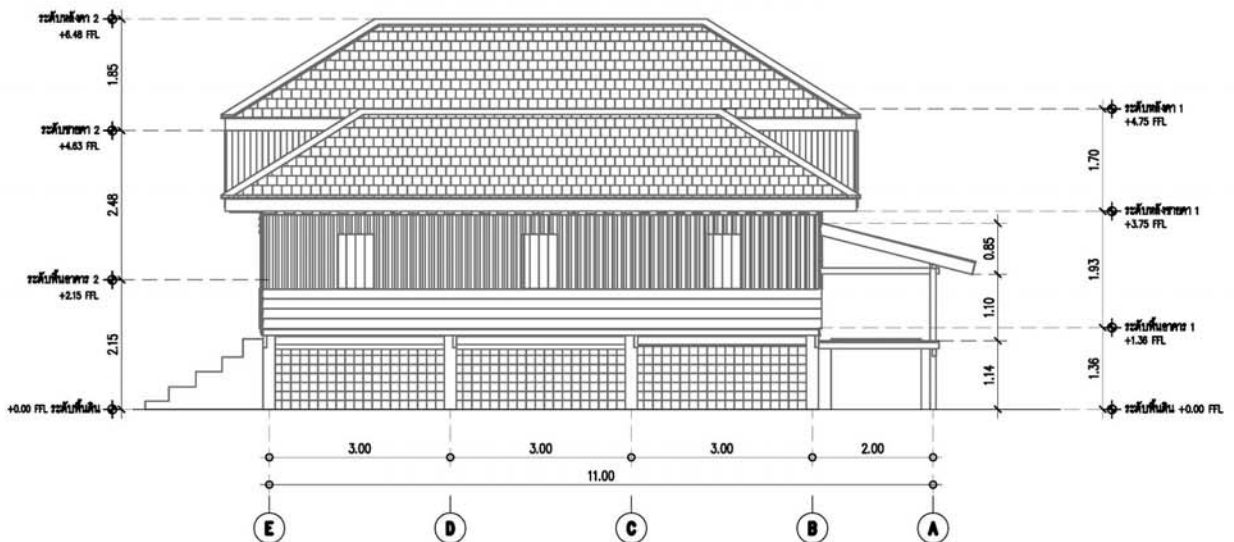

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13

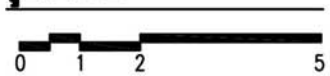
นางงามพิศ ทับทิม

รูปด้าน 1

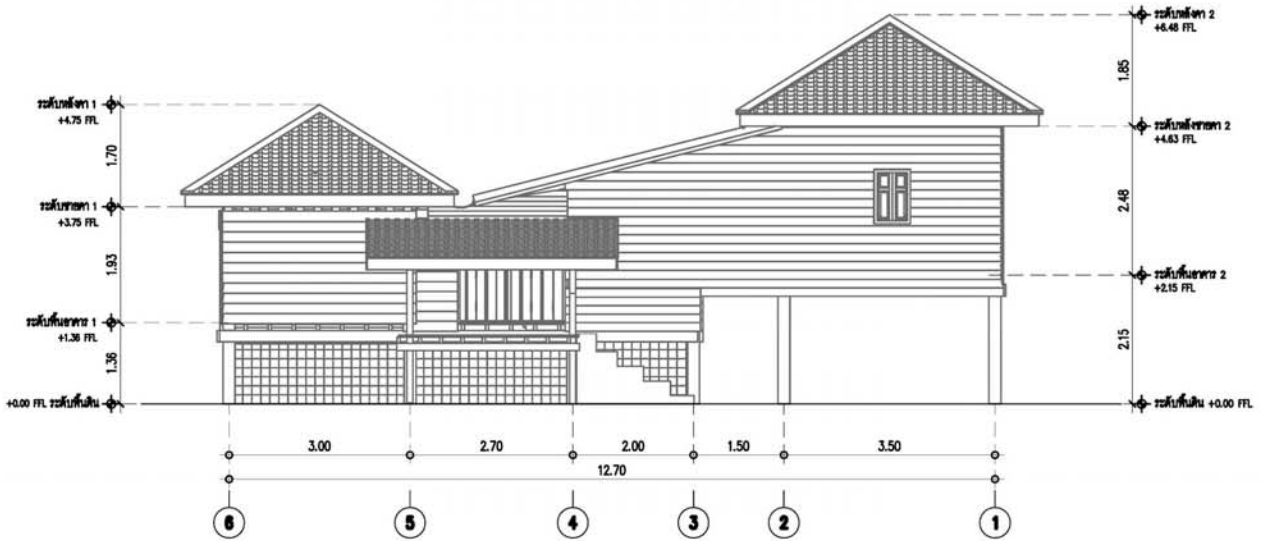

รูปด้าน 2

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13

นางงามพิศ ทับทิม

รูปด้าน 3

รูปด้าน 4

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลเบื้องต้น และเกณฑ์การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

รหัสบ้าน S-PAT-014 ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X 7.4769 N Y 100.1975 E
วันที่สำรวจ 13 กรกฎาคม 2556 ผู้สำรวจ อาทิตย์ จันทร์เปลี่ยน

การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม		
เกณฑ์	คำอธิบายเกณฑ์	ตรงเกณฑ์
1	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่มีอายุการก่อสร้างเก่าแก่ และเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่ง (Rarity) ซึ่งเป็นตัวแทนของรูปแบบ และพัฒนาการของที่อยู่อาศัยของภาคใต้	
2	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่เป็นตัวอย่างอันโดดเด่น หรือมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนของเรือนพื้นถิ่นภาคใต้	●
3	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงการปรับตัวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศ และภูมิประเทศ ภูมิอากาศอันมีลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●
4	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับวิถีทางวัฒนธรรมของภาคใต้	●
5	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับอาชีพอันเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้	
6	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการก่อสร้าง และการใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลทั่วไป

ชื่อเจ้าของเรือน นางวิลาวรรณ คงอินทร์ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นางวิลาวรรณ คงอินทร์

ที่อยู่ เลขที่ 41 หมู่ 2 ตำบลนาปะขอ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

กรรมสิทธิ์ครอบครอง : เป็นเจ้าของ เป็นผู้เช่า เป็นผู้อาศัย เจ้าของที่ดินคือ : เอกชน วัด/ศาสนสถาน ราชการ
สถานที่สำคัญ บริเวณใกล้เคียงที่ ที่ว่าการอำเภอบางแก้ว ประเภทสถานที่สำคัญ สถานที่ราชการ

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลครัวเรือน จำนวนสมาชิก 3 คน (เรียงข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัว)

ชื่อ	นามสกุล	เพศ	อายุ	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพ	รายได้/ปี	รายได้/เดือน
อ้อย	คงอินทร์	01	54	02	01	ทำนา/สวนยาง		02
วิลาวรรณ	คงอินทร์	02	54	02	02	ทำนา/สวนยาง		02
สรยุทธ	คงอินทร์	01	8	01	01	นักเรียน		-

สถานภาพ: 01-โสด 02-สมรส 03-หย่าร้าง 04-แยกกันอยู่ 05-หม้าย 06-ถึงแก่กรรม

การศึกษา: 01-ประถม 02-มัธยมต้น 03-มัธยมปลาย 04-ปริญญาตรี 05-ปวช 06-ปวส 07-ปริญญาโท 08-ปริญญาเอก

รายได้/เดือน: 01-น้อยกว่า 5,000 บาท 02-5,000-9,999 บาท 03-10,000-14,999 บาท 04-15,000-19,999 บาท 05-20,000 บาท ขึ้นไป

รายได้/ปี: 01-น้อยกว่า 60,000 บาท 02-60,000-119,999 บาท 03-120,000 - 179,999 บาท 04-180,000 - 239,999 บาท 05-มากกว่า 240,000 บาท

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลสถาปัตยกรรม

ชื่อ/ประเภทอาคาร เรือนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัย   อายุการก่อสร้าง 100 ปี   ปีที่สร้าง พ.ศ.

ระยะเวลาการก่อสร้าง   งบประมาณ บาท

แรงงานก่อสร้าง : ก่อสร้างเอง   เพื่อนร่วมลงแรง   จ้างช่าง (ชื่อช่าง.....)

รูปแบบบ้าน :   เรือนหมู่   เรือนเดี่ยว   เรือนแถว   ตึกแถว
 เรือนขนมปังขิง   เรือนแพ   กระท่อม/ทับ   แบบบังกาโล

รูปแบบหลังคาประธาน :   จั่วทรงไทย   จั่วเตี้ย   จั่วบ้าน   ปั้นหย้า (Hip)
 ปั้นหย้ายอดจั่ว(Hip Gable)   เพิง/พาโล   อื่นๆ.....

ลักษณะอาคาร : โครงสร้างไม้   โครงสร้างคอนกรีตหล่อในที่   โครงสร้างคอนกรีตหล่อสำเร็จ   โครงสร้างเหล็ก

จำนวนชั้น :   1 ชั้น   2 ชั้น   3 ชั้น

การยกใต้ถุน :   ยกใต้ถุนสูง แต่ไม่ได้ใช้   ยกใต้ถุนสูงและใช้งาน   สร้างติดพื้น

ลักษณะใต้ถุน :   ใต้ถุนเปิดโล่ง   ใต้ถุนมีผนังล้อม

ที่ตั้ง/อัตลักษณ์ :   ติดแม่น้ำ/คลอง   ติดหนอง/บึง   ติดถนนใหญ่   ติดซอย
 ริมทุ่งนา   มีสวนผลไม้   มีสวนผัก   ริมไร่
 อื่นๆ .....

การเข้าถึงและขนาดของเส้นทาง :   ทางบก   ทางเดิน   ทางรถเล็ก   ทางรถใหญ่
 ยังใช้ทางน้ำ   ไม่ได้ใช้ทางน้ำแล้ว

ส่วนที่ 5 : ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

ที่ตั้ง :   ที่เดิมตั้งแต่แรกสร้าง   รื้อย้ายมาจากที่อื่น   ซื้อเรือนเก่ามาประกอบใหม่

อธิบาย .....

สภาพปัจจุบัน :   ดี   ปานกลาง   ชำรุดทรุดโทรม   ไม่สามารถอยู่อาศัยได้

ภัยคุกคาม :   ความขัดแย้งภายใน .....

ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต .....

ประสบภัยธรรมชาติ น้ำท่วม, ลมพายุ .....

การคุกคามจากการพัฒนา .....

การคุกคามจากการชบเซาของชุมชน .....

การเสื่อมสภาพของวัสดุ .....

การเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ .....

อื่นๆ .....

ตำแหน่ง หรือโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่มีการเสื่อมสภาพ (เรียงตามลำดับ) จากมากหาน้อย :

1. หลังคา .....
2. ตงไม้ .....
3. ....
4. ....

ส่วนที่ 6 : การปรับปรุงซ่อมแซม

จำนวนครั้งที่ปรับปรุงใหญ่ : 5 ครั้ง

การปรับปรุงครั้งล่าสุด พ.ศ. : 2553 ค่าใช้จ่าย : 1,500 บาท

ลักษณะการปรับปรุง : ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด สร้างใหม่แทนส่วนที่ชำรุด ต่อเติมเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย

ปรับปรุงส่วนใดของเรือน : หลังคา

วิธีการดำเนินการ : จ้างแรงงาน ชี้อวัสดุ และคุมงานเอง จ้างผู้รับเหมา แต่ซื้อวัสดุเอง
 ผู้รับเหมาดำเนินการทั้งหมด อื่นๆ .....

เหตุผลในการปรับปรุง : พายุเข้าทำให้หลังคาชำรุดเสียหาย

รูปแบบหลังการปรับปรุง : คงรักษาแบบเดิมทั้งหมด คงรักษาแบบเดิมและมีการต่อเติมแบบใหม่ การทำแบบใหม่

ความต้องการ (อาคาร) : ซ่อมแซมทั้งหมด ซ่อมแซมบางส่วน รื้อสร้างใหม่ที่เดิม
 ขยายเรือนเก่าเพื่อสร้างเรือนใหม่ที่เดิม ขยายเพื่อย้ายที่อยู่ใหม่
 อื่นๆ .....

ในการสร้างใหม่หรือปรับปรุง มีการขอคำปรึกษาจาก : สถาปนิก วิศวกร ช่างโยธาในหน่วยราชการ
 ผู้รับเหมา ช่างก่อสร้างในท้องถิ่น

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ

วัสดุผนังหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
สังกะสี		
Metal Sheet		
กระเบื้องดินเผา	☒	
วัสดุธรรมชาติ		
กระเบื้องลอน		

โครงสร้างหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
ไม้ไผ่		
ไม้จริง	☒	
เหล็ก		
คอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ผนัง :

วัสดุ	ผนังเดิม	ผนังใหม่
วัสดุธรรมชาติ		
ไม้จริง	☒	
วัสดุเทียมแบบไม้		
อิฐบล็อก		
อิฐมอญ		
ผนังเบา (ยิบซัม)		
สังกะสี		☒
อื่นๆ		

พื้น และโครงสร้างรับพื้น:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
พื้นปากไม้ไผ่		
พื้นไม้ไผ่		
พื้นไม้กระดาน	☒	
พื้นคอนกรีตหล่อในที่		
พื้นคอนกรีตหล่อสำเร็จ		
ตง-คานไม้	☒	
ตง-คานเหล็ก		
คานคอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ (ต่อ)

ฐานราก:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
กึ่งพืด / ระ		
ฝังเสาลงดิน		
วางเสาลงบนดินเสา	✓	
ขุดหล่อดม่อ		
ลงเสาเข็มไม้ไผ่		
ลงเสาเข็มไม้		
ลงเสาเข็มหล่อ		
ลงเสาเข็มเจาะ		
อื่นๆ		

เสา:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
ไม้จริง	✓	
ไม้ในท้องถิ่น		
ไม้ไผ่		
เหล็ก		
คอนกรีตหล่อในที่		
คอนกรีตหล่อสำเร็จ		
อื่นๆ		

ส่วนที่ 8 : สภาวะน่าสบายในเรือน

พื้นที่ส่วนใดในบ้านเหมาะแก่การนั่งพักผ่อนหรือทำงานในเวลากลางวัน : ใต้ถุน

เพราะ เย็นสบาย   มีอากาศถ่ายเท   แสงสว่างกำลังพอดี   สามารถสนทนากับเพื่อนบ้านได้

วัสดุผนังหลังคาเดิมของบ้านคืออะไร : กระจังดินเผา   เปลี่ยนเป็นวัสดุอะไร : สังกะสี

ทำไมถึงเปลี่ยน : ราคาถูก ติดตั้งง่าย

หากไม่มีปัญหาข้างต้นท่านจะเปลี่ยนวัสดุดังกล่าวหรือไม่ เพราะ : ไม่เปลี่ยน เพราะเย็นสบาย

วัสดุใหม่ที่เปลี่ยนให้บ้านร้อน หรือเย็น มากขึ้นหรือไม่ : ร้อนขึ้น

และมีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไร : เปิดพัดลม

ส่วนที่ 9 : ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

วันที่สำรวจ 13 กรกฎาคม 2556

ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X

7.4769 N

Y

100.1975 E

ผู้สำรวจ ธนกฤต ฉัญญากรณ์

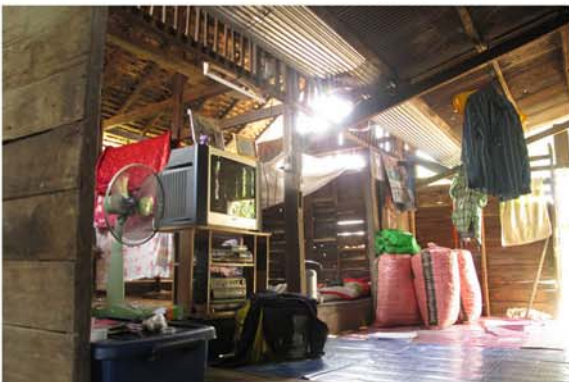
เรือนมีลักษณะเป็นหลังคาทรงจั่วเตี้ย มุงด้วยกระเบื้องดินเผา เนื่องจากกิจวัตรของชาวสวนยางจะกลับมานอนที่เรือนในช่วงสาย หลังจากได้ออกไปกรีดยางตั้งแต่ช่วงกลางดึก-เช้ามืด ดังนั้นช่องเปิดจึงมีขนาดเล็กเพื่อลดแสงรบกวนตอนกลางวัน ถ้าหากมีกิจกรรมในช่วงกลางวันจะใช้พื้นที่ในสวนใต้ถุนเรือน

การใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือน เพื่อการนั่งเล่นพักผ่อน

การเปิดช่องแสงช่องลมเหนือผนัง

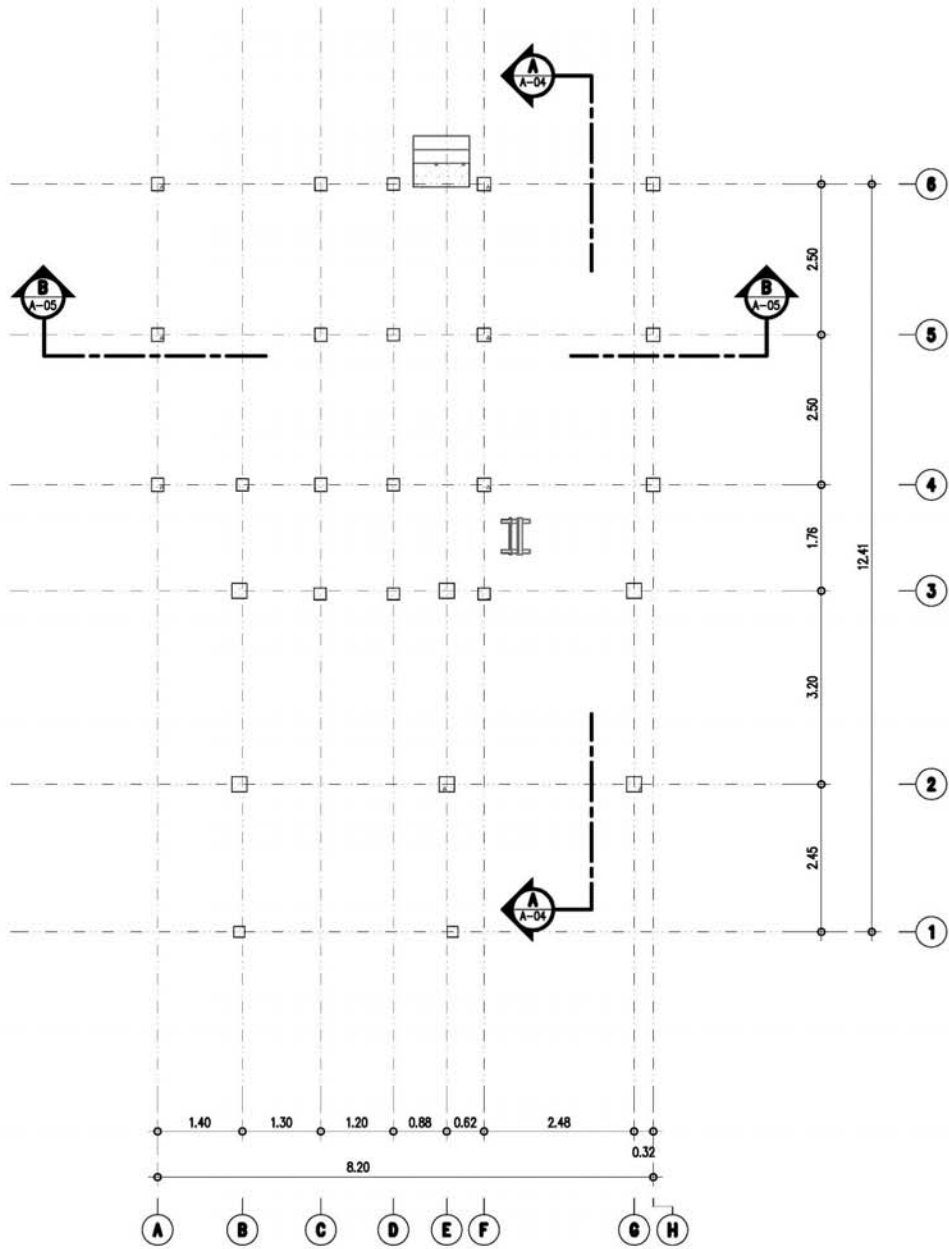
พื้นที่ภายในเรือน

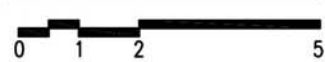
ภายในเรือนข้าว

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14

นางวิลาวรรณ คงอินทร์

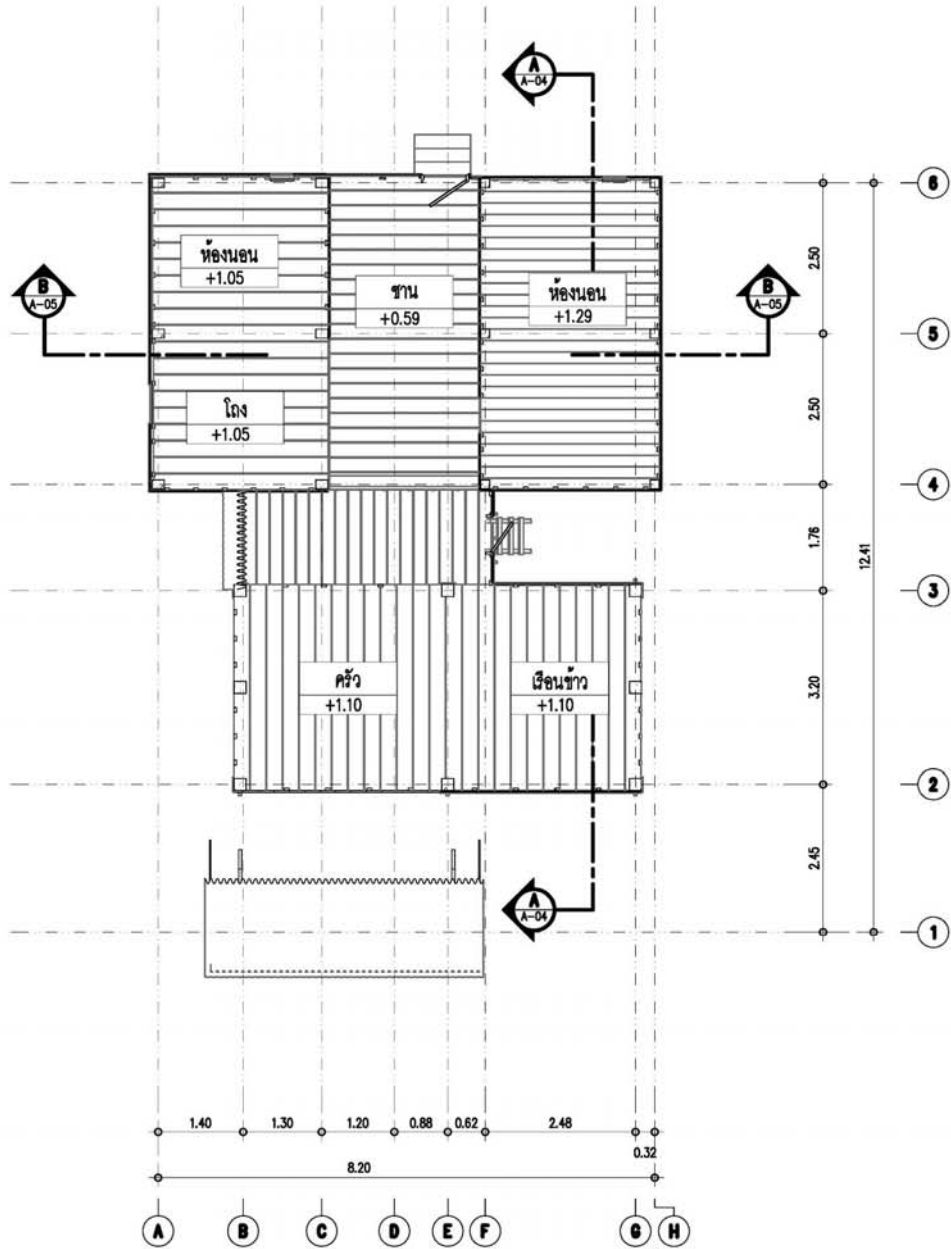

ผังพื้น 1

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14

นางวิลาวรรณ คงอินทร์

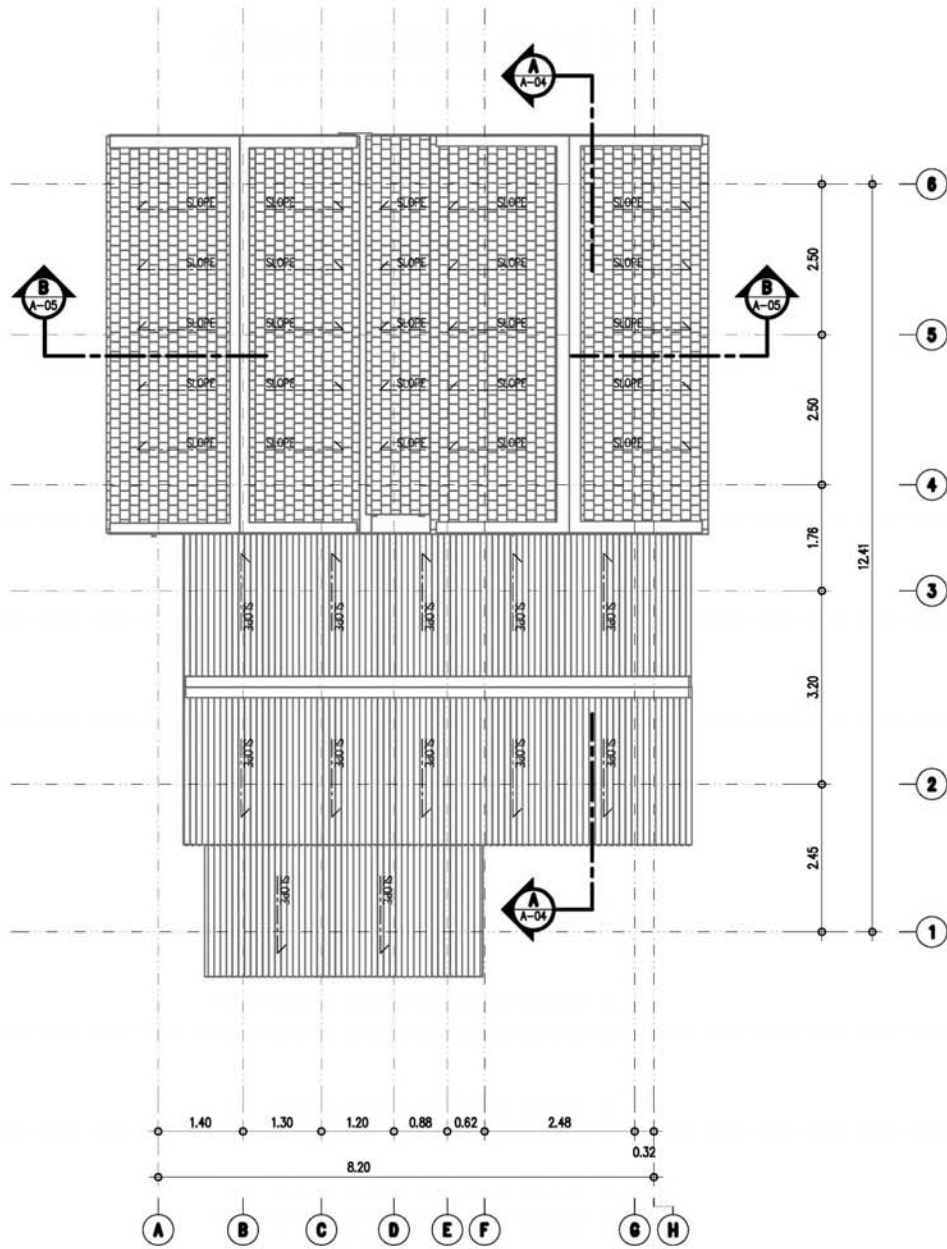

ผังพื้น 2

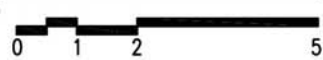

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14

นางวิลาวรรณ คงอินทร์

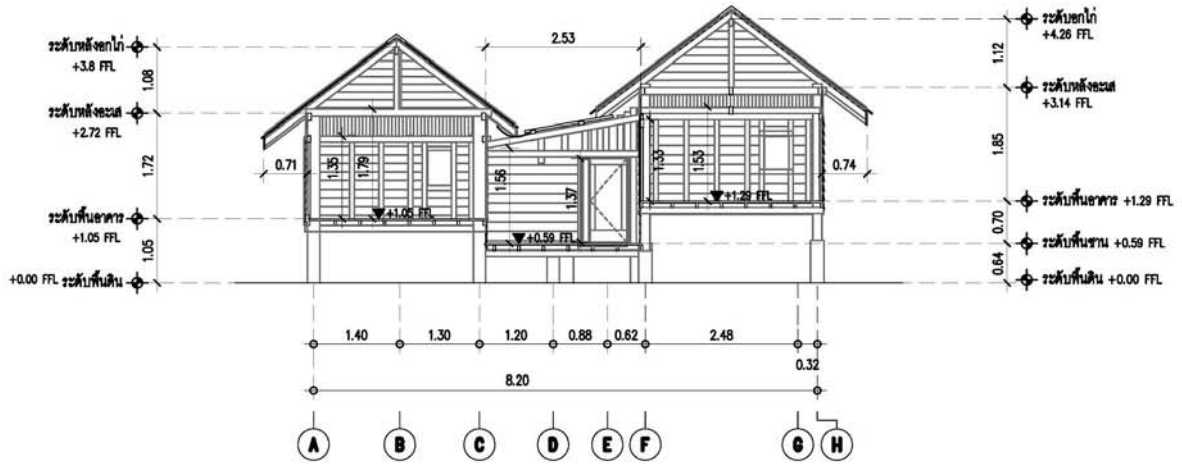

ผังหลังคา

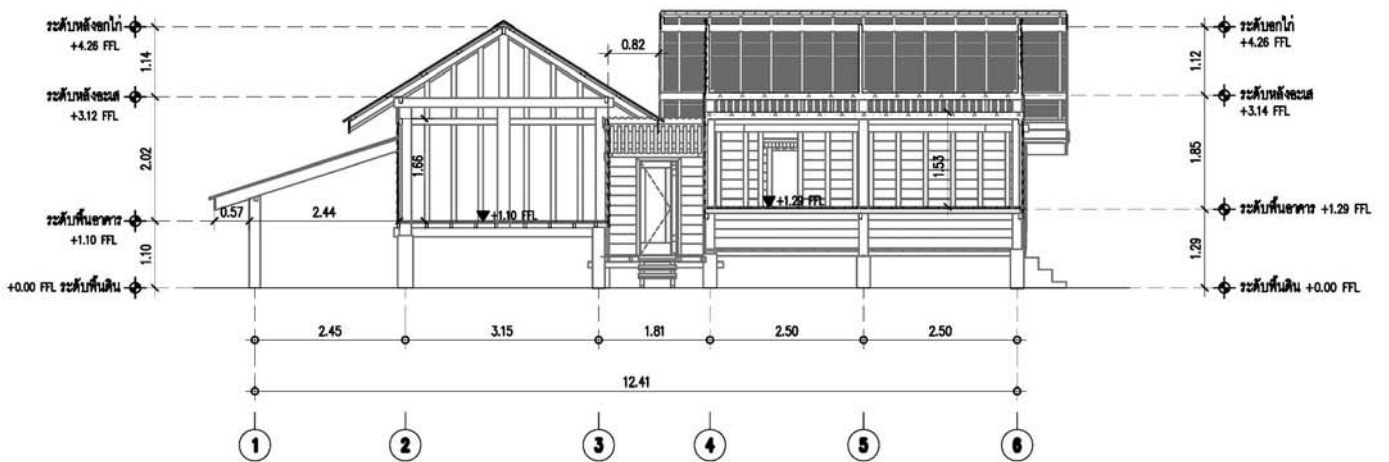

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14

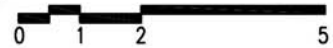
นางวิลาวรรณ คงอินทร์

รูปตัด A

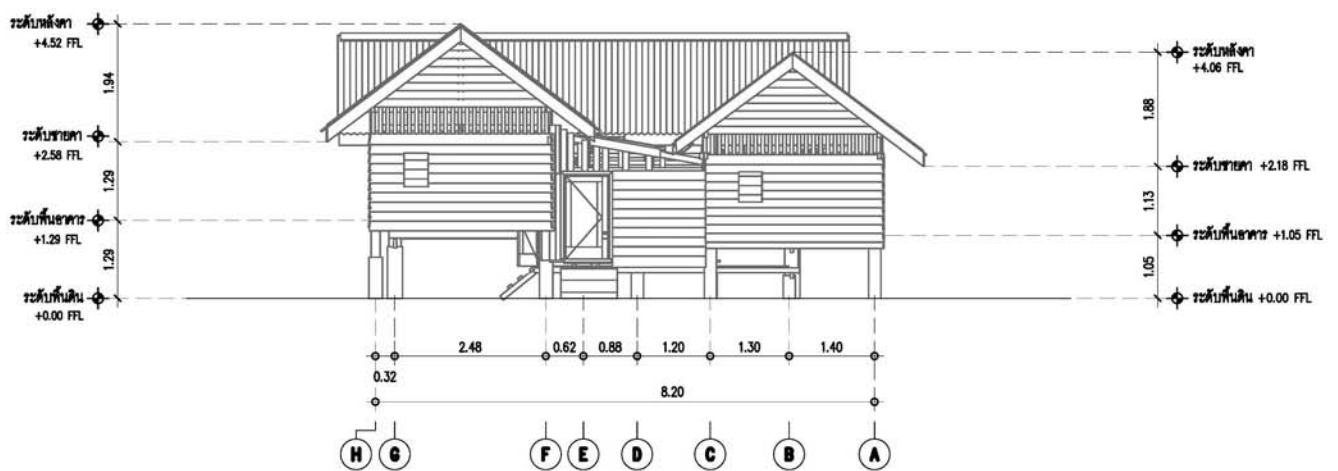
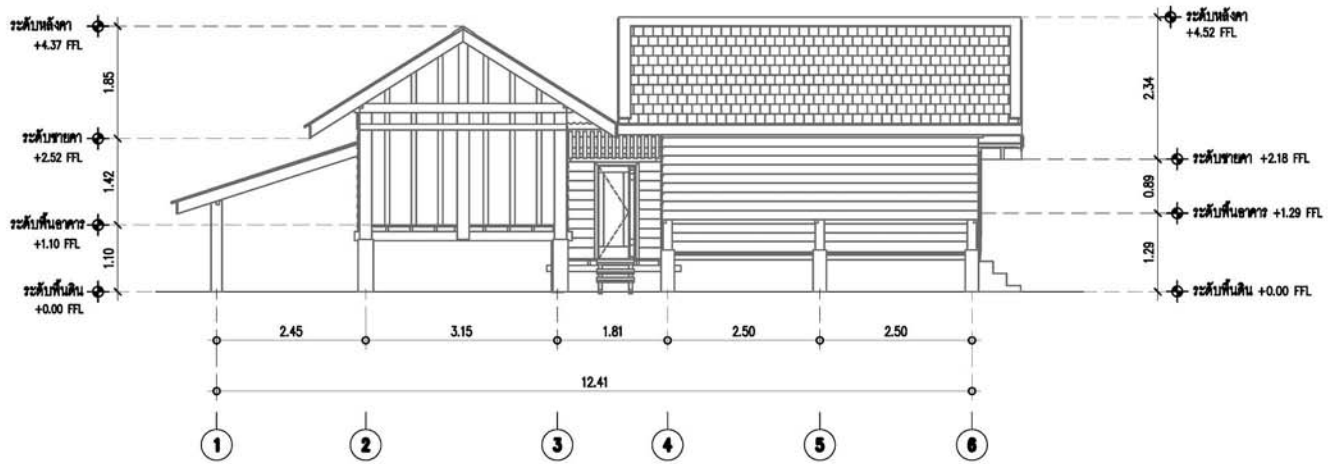

รูปตัด B

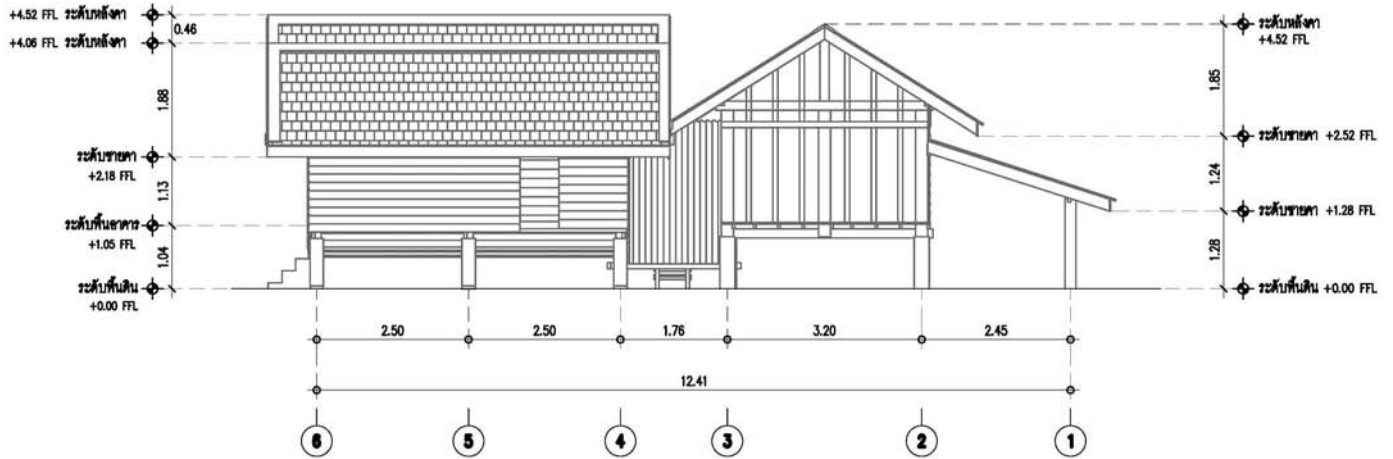
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14

นางวิลาวรรณ คงอินทร์

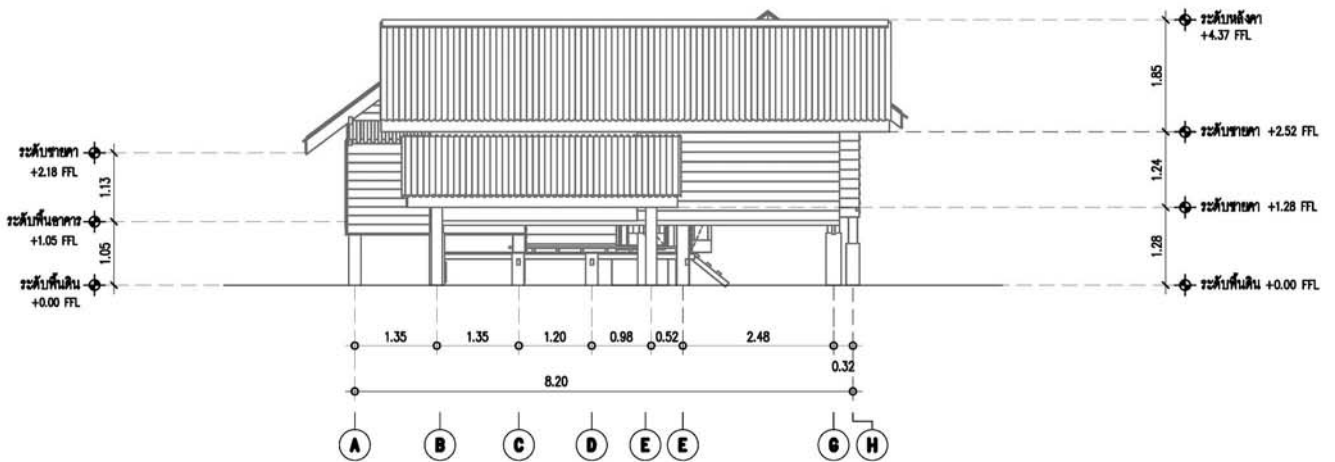

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14

นางวิลาวรรณ คงอินทร์

รูปด้าน 3

รูปด้าน 4

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 15

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลเบื้องต้น และเกณฑ์การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

รหัสบ้าน S-PAT-015 ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X 7.6229 N Y 100.1482 E
วันที่สำรวจ 11 กรกฎาคม 2556 ผู้สำรวจ เกรียงไกร เกิดศิริ, กิ๊กก้อง เสือดี

การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม		
เกณฑ์	คำอธิบายเกณฑ์	ตรงเกณฑ์
1	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่มีอายุการก่อสร้างเก่าแก่ และเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่ง (Rarity) ซึ่งเป็นตัวแทนของรูปแบบ และพัฒนาการของที่อยู่อาศัยของภาคใต้	
2	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่เป็นตัวอย่างอันโดดเด่น หรือมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนของเรือนพื้นถิ่นภาคใต้	●
3	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงการปรับตัวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศ และภูมิประเทศ ภูมิอากาศอันมีลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●
4	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับวิถีทางวัฒนธรรมของภาคใต้	
5	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับอาชีพอันเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้	●
6	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการก่อสร้าง และการใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลทั่วไป

ชื่อเจ้าของเรือน นายแจ้ง เวชมงคล ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นางแจ้ง เวชมงคล

ที่อยู่ เลขที่ 71 เทศบาลเมืองพัทลุง ตำบลลำป่า อ.เมืองฯ จังหวัดพัทลุง

กรรมสิทธิ์ครอบครอง : เป็นเจ้าของ เป็นผู้เช่า เป็นผู้อาศัย เจ้าของที่ดินคือ : เอกชน วัด/ศาสนสถาน ราชการ
สถานที่สำคัญ บริเวณใกล้พื้นที่ วัดยางงาม ประเภทสถานที่สำคัญ ศาสนสถาน

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลครัวเรือน

จำนวนสมาชิก 2 คน (เรียงข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัว)

ชื่อ	นามสกุล	เพศ	อายุ	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพ	รายได้/ปี	รายได้/เดือน
แจ้ง	เวชมงคล	ช	68	02	01	(ลูกเลี้ยงดู)	-	
สมจิต	เวชมงคล	ญ	62	02	01	(ลูกเลี้ยงดู)	-	

สถานภาพ: 01-โสด 02-สมรส 03-หย่าร้าง 04-แยกกันอยู่ 05-หม้าย 06-ถึงแก่กรรม

การศึกษา: 01-ประถม 02-มัธยมต้น 03-มัธยมปลาย 04-ปริญญาตรี 05-ปวช 06-ปวส 07-ปริญญาโท 08-ปริญญาเอก

รายได้/เดือน: 01-น้อยกว่า 5,000 บาท 02-5,000-9,999 บาท 03-10,000-14,999 บาท 04-15,000-19,999 บาท 05-20,000 บาท ขึ้นไป

รายได้/ปี: 01-น้อยกว่า 60,000 บาท 02-60,000-119,999 บาท 03-120,000 - 179,999 บาท 04-180,000 - 239,999 บาท 05-มากกว่า 240,000 บาท

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลสถาปัตยกรรม

ชื่อ/ประเภทอาคาร เรือนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัย อายุการก่อสร้าง ปีที่สร้าง พ.ศ.

ระยะเวลาการก่อสร้าง งบประมาณ บาท

แรงงานก่อสร้าง : ก่อสร้างเอง   เพื่อนร่วมลงแรง   จ้างช่าง (ชื่อช่าง.....)

รูปแบบบ้าน :   เรือนหมู่   เรือนเดี่ยว   เรือนแถว   ตึกแถว
 เรือนขนมปังขิง   เรือนแพ   กระท่อม/ทับ   แบบบังกาโล

รูปแบบหลังคาประธาน :   จั่วทรงไทย   จั่วเตี้ย   จั่วบ้าน   ปันหย่า (Hip)
 ปันหย่ายอดจั่ว(Hip Gable)   เพิง/พาไล   อื่นๆ.....

ลักษณะอาคาร : โครงสร้างไม้   โครงสร้างคอนกรีตหล่อในที่   โครงสร้างคอนกรีตหล่อสำเร็จ   โครงสร้างเหล็ก

จำนวนชั้น :   1 ชั้น   2 ชั้น   3 ชั้น

การยกใต้ถุน :   ยกใต้ถุนสูง แต่ไม่ได้ใช้   ยกใต้ถุนสูงและใช้งาน   สร้างติดพื้น

ลักษณะใต้ถุน :   ใต้ถุนเปิดโล่ง   ใต้ถุนมีผนังล้อม

ที่ตั้ง/อัตลักษณ์ : ติดแม่น้ำ/คลอง   ติดหนอง/บึง   ติดถนนใหญ่   ติดซอย
 ริมทุ่งนา   มีสวนผลไม้   มีสวนผัก   ริมไร่
 อื่นๆ .....

การเข้าถึงและขนาดของเส้นทาง :   ทางบก   ทางเดิน   ทางรถเล็ก   ทางรถใหญ่
 ยังใช้ทางน้ำ   ไม่ได้ใช้ทางน้ำแล้ว

ส่วนที่ 5 : ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

ที่ตั้ง : ที่เดิมตั้งแต่แรกสร้าง   รื้อย้ายมาจากที่อื่น   ซื้อเรือนเก่ามาประกอบใหม่

อธิบาย .....

สภาพปัจจุบัน :   ดี   ปานกลาง   ขำรุดทรุดโทรม   ไม่สามารถอยู่อาศัยได้

ภัยคุกคาม :

- ความขัดแย้งภายใน .....
- ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต .....
- ประสบภัยธรรมชาติ .....
- การคุกคามจากการพัฒนา .....
- การคุกคามจากการชบเซาของชุมชน .....
- การเสื่อมสภาพของวัสดุ .....
- การเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ .....
- อื่นๆ .....

ตำแหน่ง หรือโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่มีการเสื่อมสภาพ (เรียงตามลำดับ) จากมากหาน้อย :

1. ส่วนกระเบื้องหลังคา
2. ....
3. ....
4. ....

ส่วนที่ 6 : การปรับปรุงซ่อมแซม

จำนวนครั้งที่ปรับปรุงใหญ่ : ครั้ง

การปรับปรุงครั้งล่าสุด พ.ศ. : ค่าใช้จ่าย : บาท

ลักษณะการปรับปรุง : ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด สร้างใหม่แทนส่วนที่ชำรุด ต่อเติมเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย

ปรับปรุงส่วนใดของเรือน :

วิธีการดำเนินการ : จ้างแรงงาน ชี้อวัสดุ และคุมงานเอง จ้างผู้รับเหมา แต่ซื้อวัสดุเอง
 ผู้รับเหมาดำเนินการทั้งหมด อื่นๆ .....

เหตุผลในการปรับปรุง :

รูปแบบหลังการปรับปรุง : คงรักษาแบบเดิมทั้งหมด คงรักษาแบบเดิมและมีการต่อเติมแบบใหม่ การทำแบบใหม่

ความต้องการ (อาคาร) : ซ่อมแซมทั้งหมด ซ่อมแซมบางส่วน รื้อสร้างใหม่ที่เดิม
 ขยายเรือนเก่าเพื่อสร้างเรือนใหม่ที่เดิม ขยายเพื่อย้ายที่อยู่ใหม่
 อื่นๆ .....

ในการสร้างใหม่หรือปรับปรุง มีการขอคำปรึกษาจาก : สถาปนิก วิศวกร ช่างโยธาในหน่วยราชการ
 ผู้รับเหมา ช่างก่อสร้างในท้องถิ่น

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ

วัสดุผนังหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
สังกะสี	☒	☐
Metal Sheet	☐	☐
กระเบื้องดินเผา	☒	☐
วัสดุธรรมชาติ	☐	☐
กระเบื้องลอน	☐	☒

โครงสร้างหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
ไม้ไผ่	☐	☐
ไม้จริง	☒	☐
เหล็ก	☐	☐
คอนกรีต	☐	☐
อื่นๆ (ระบุ)	☐	☐

ผนัง :

วัสดุ	ผนังเดิม	ผนังใหม่
วัสดุธรรมชาติ	☐	☐
ไม้จริง	☒	☐
วัสดุเทียมแบบไม้	☐	☐
อิฐบล็อก	☐	☐
อิฐมอญ	☐	☐
ผนังเบา (อิบซั่ม)	☐	☐
สังกะสี	☐	☒
อื่นๆ	☐	☐

พื้น และโครงสร้างรับพื้น:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
พื้นพาเกไม้ไผ่	☐	☐
พื้นไม้ไผ่	☐	☐
พื้นไม้กระดาน	☒	☐
พื้นคอนกรีตหล่อในที่	☐	☐
พื้นคอนกรีตหล่อสำเร็จ	☐	☒
ตง-คานไม้	☒	☐
ตง-คานเหล็ก	☐	☐
คานคอนกรีต	☐	☐
อื่นๆ (ระบุ)	☐	☐

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ (ต่อ)

ฐานราก:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
กึ่งพืด / แระ		
ฝังเสาลงดิน		
วางเสาลงบนดินเสา		
ขุดหล่อดม่อม		
ลงเสาเข็มไม้ไผ่		
ลงเสาเข็มไม้	✓	
ลงเสาเข็มหล่อ		
ลงเสาเข็มเจาะ		
อื่นๆ		

เสา:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
ไม้จริง	✓	
ไม้ในท้องถิ่น		
ไม้ไผ่		
เหล็ก		
คอนกรีตหล่อในที่		✓
คอนกรีตหล่อสำเร็จ		
อื่นๆ		

ส่วนที่ 8 : สภาวะน่าสบายในเรือน

พื้นที่ส่วนใดในบ้านเหมาะแก่การนั่งพักผ่อนหรือทำงานในเวลากลางวัน : **ชานริมคลอง**

เพราะ เย็นสบาย มีอากาศถ่ายเท แสงสว่างกำลังพอดี สามารถสนทนากับเพื่อนบ้านได้

วัสดุผนังหลังคาเดิมของบ้านคืออะไร : **สังกะสี** เปลี่ยนเป็นวัสดุอะไร : **กระเบื้องลอน**

ทำไมถึงเปลี่ยน : **วัสดุเดิมเสื่อมสภาพ**

หากไม่มีปัญหาข้างต้นท่านจะเปลี่ยนวัสดุดังกล่าวหรือไม่ เพราะ : **ไม่เปลี่ยน เพราะสิ้นเปลือง**

วัสดุใหม่ที่เปลี่ยนให้บ้านร้อน หรือเย็น มากขึ้นหรือไม่ : **เย็นขึ้นกว่าวัสดุเดิม**

และมีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไร : **เย็นขึ้นกว่าวัสดุเดิม**

ส่วนที่ 9 : ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

วันที่สำรวจ 11 กรกฎาคม 2556

ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X

7.6229 N

Y

100.1482 E

ผู้สำรวจ ธนกฤต ธีัญญากรณ์

เรือนตั้งอยู่ริมคลองลำป่า

บริเวณชานเรือน มีลักษณะโปร่งโล่ง อากาศถ่ายเทสะดวก
ผู้อยู่อาศัยจึงชอบมานั่งพักผ่อนบริเวณนี้

ระเบียงริมคลองปลูกผักสวนครัว

หลังคาพาไลเดิมใช้สังกะสี ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นกระเบื้องลอน

พื้นที่ครัว เปลี่ยนจากผนังไม้จริงมาเป็นผนังสังกะสี

"ไม้เคี่ยม" เป็นไม้ขนาดใหญ่และมีความหนา นิยมนำมาปูพื้น
ในส่วนชาน เพราะมีความแข็งแรงทนต่อสภาพแวดล้อมได้ดี

บริเวณใต้ถุน สร้างผนังปูนล้อมเมื่อ 15 ปีที่แล้ว เป็นที่เก็บของ
และห้องน้ำ โดยมีประตูเปิดออกด้านที่ติดกับทางสาธารณะ

ระดับพื้นเรือนยกสูงกว่าระดับชานมาก เพื่อป้องกันน้ำท่วม
เนื่องจากเรือนตั้งอยู่ติดริมคลอง

บริเวณระเบียงหน้าเรือน

บริเวณโถงหน้าห้องใช้เป็นที่นอน

ประตูบานเฟี้ยมทำด้วยแผ่นไม้กระดานขนาดเล็ก

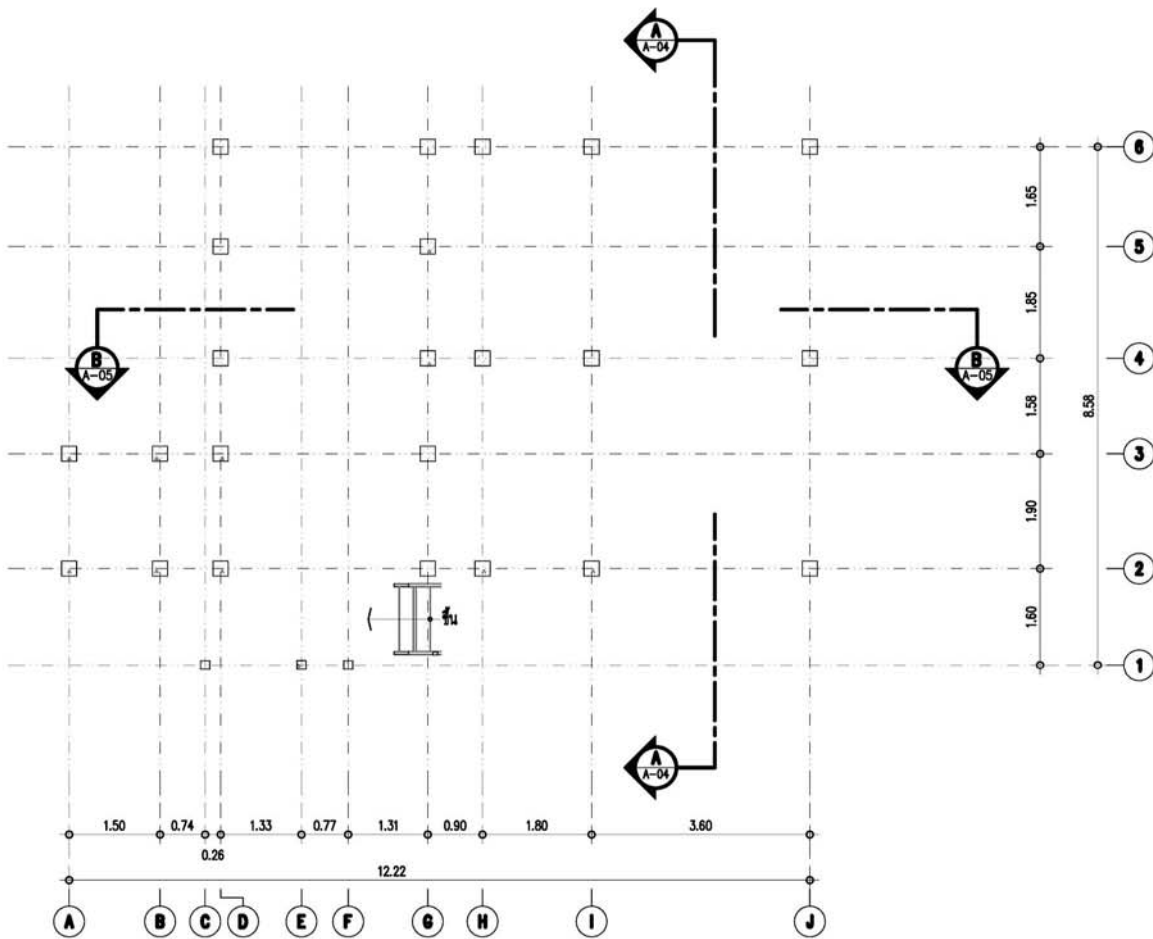
ภายในส่วนห้องนอน

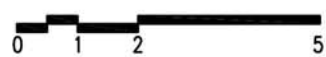
กระเบื้องดินเผา เป็นวัสดุคุมหลังคาของเรือนประธาน

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 15

นายแจ้ง เวชมงคล

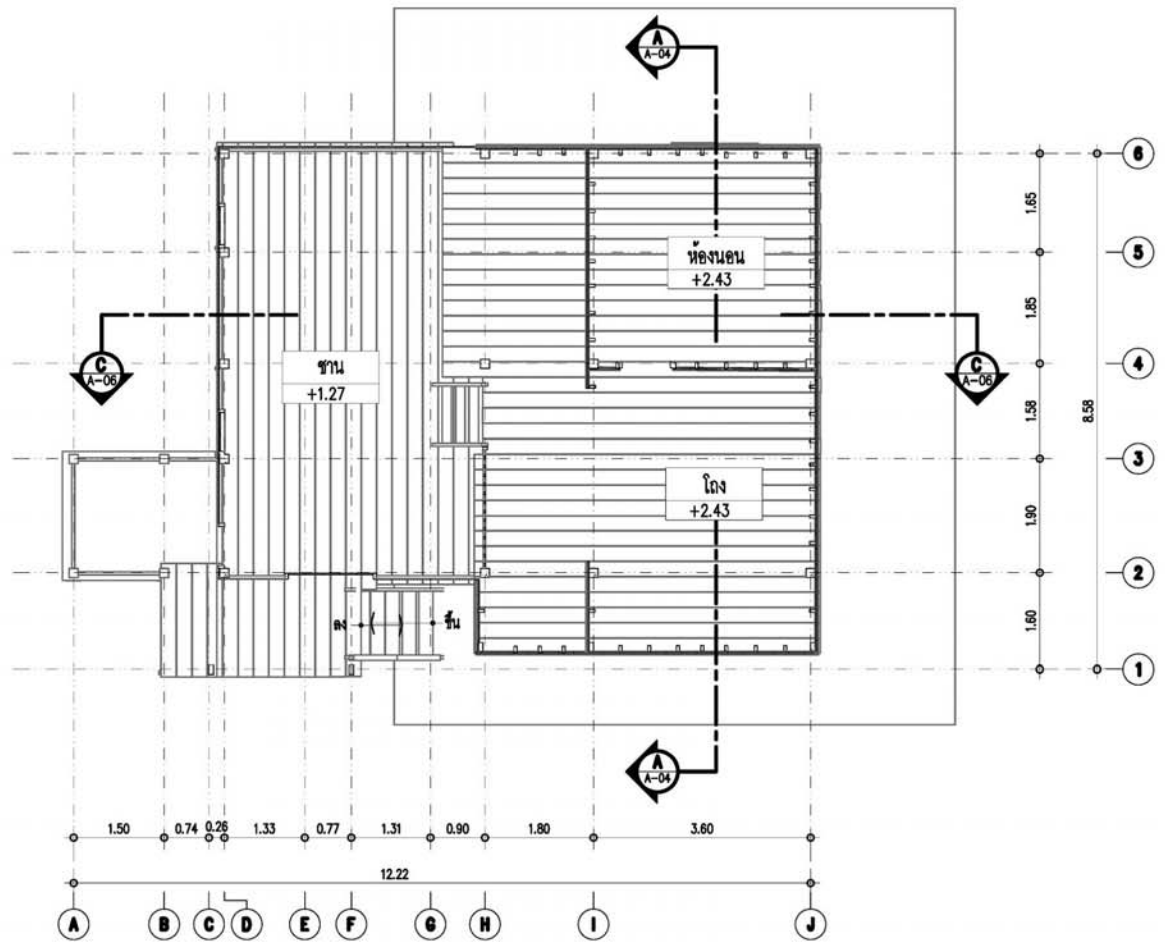

ผังพื้น 1

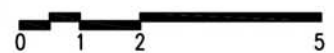

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 15

นายแจ้ง เวชมงคล

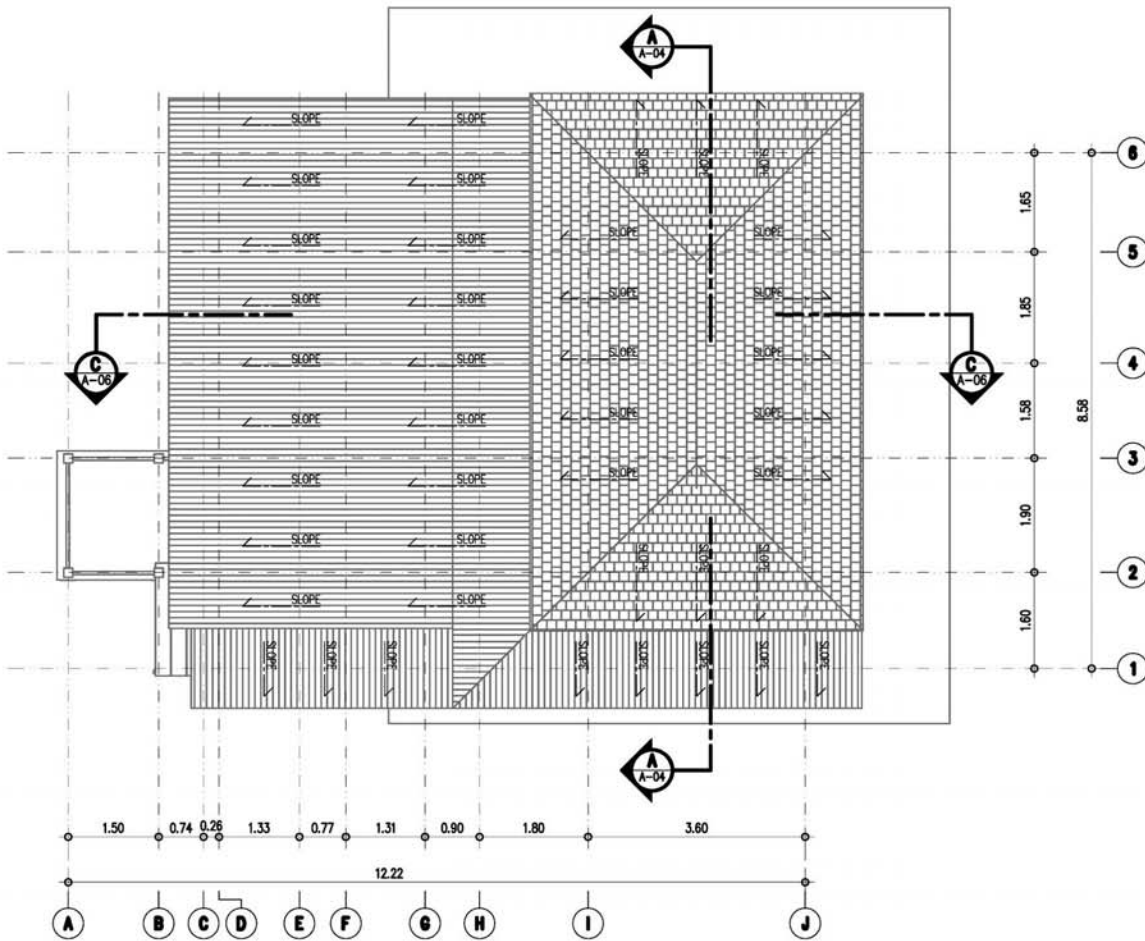

ผังพื้น 2

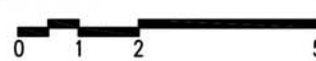

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 15

นายแจ้ง เวชมงคล

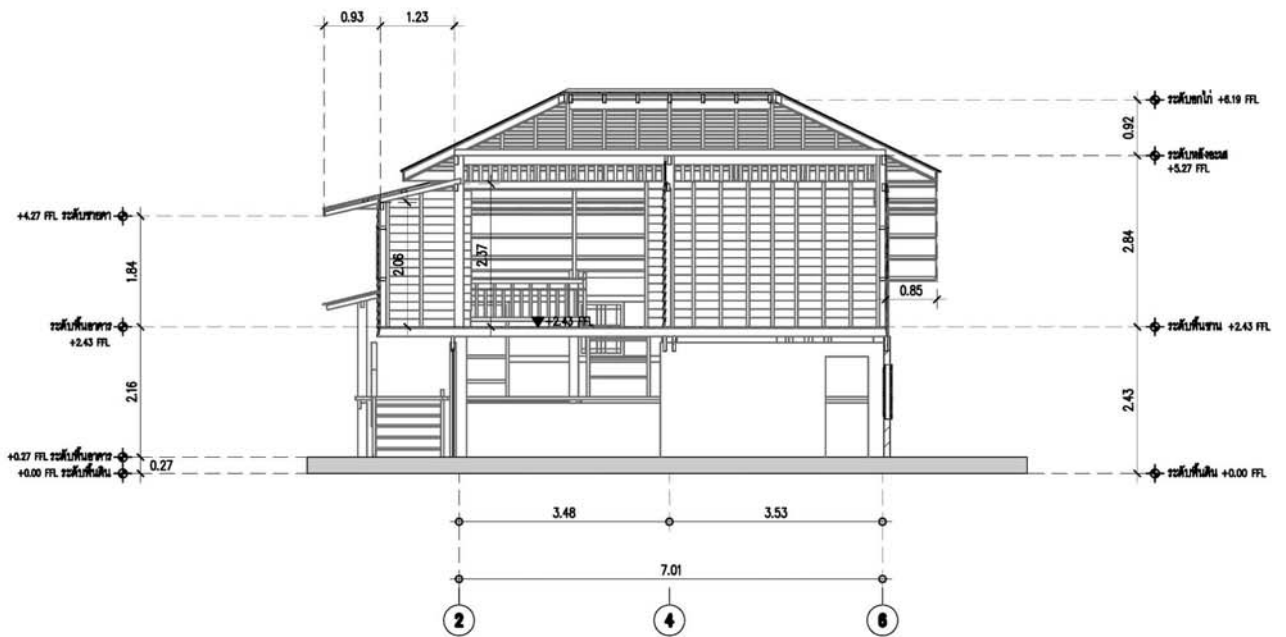

ผังหลังคา

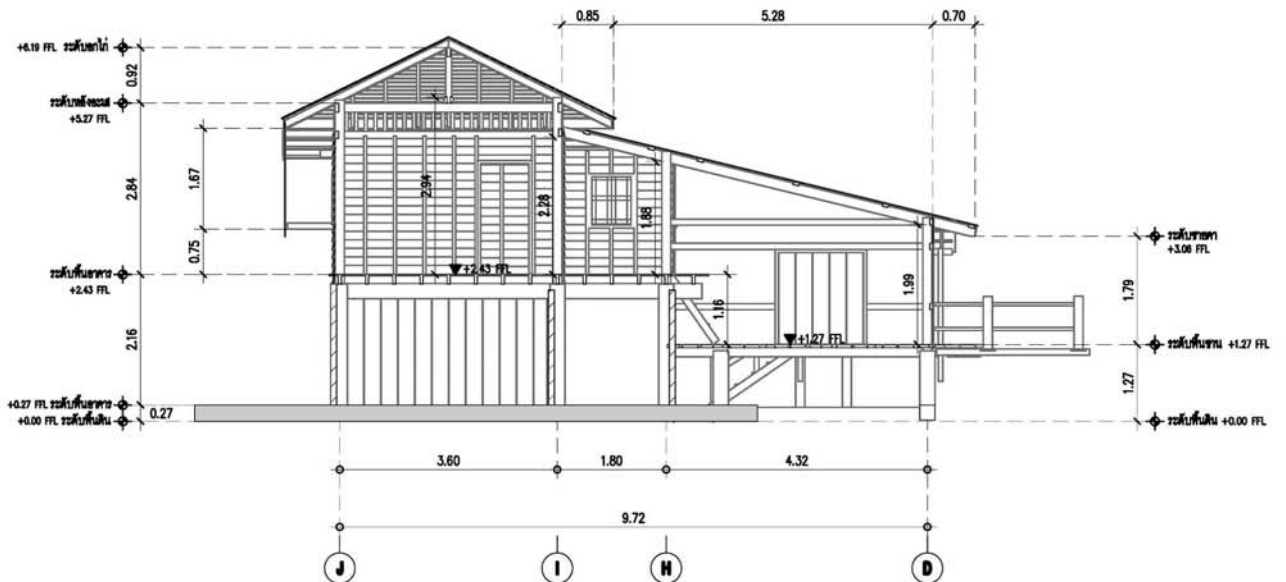
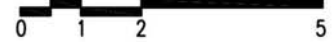

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 15

นายแจ้ง เวชมงคล

รูปตัด A

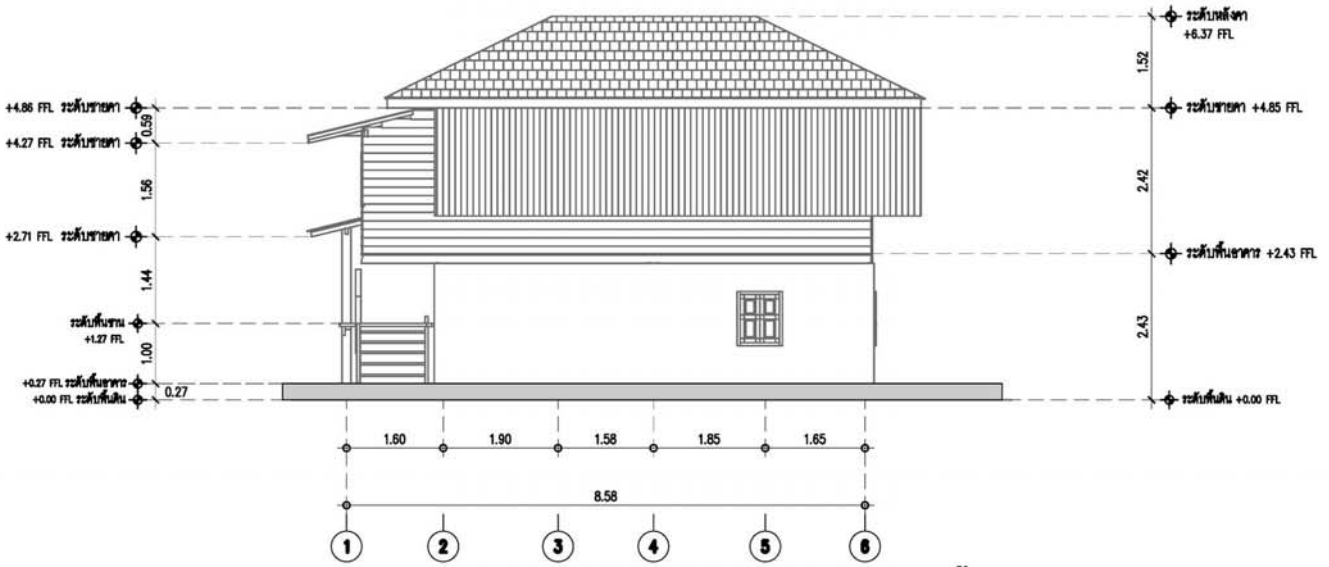

รูปตัด B

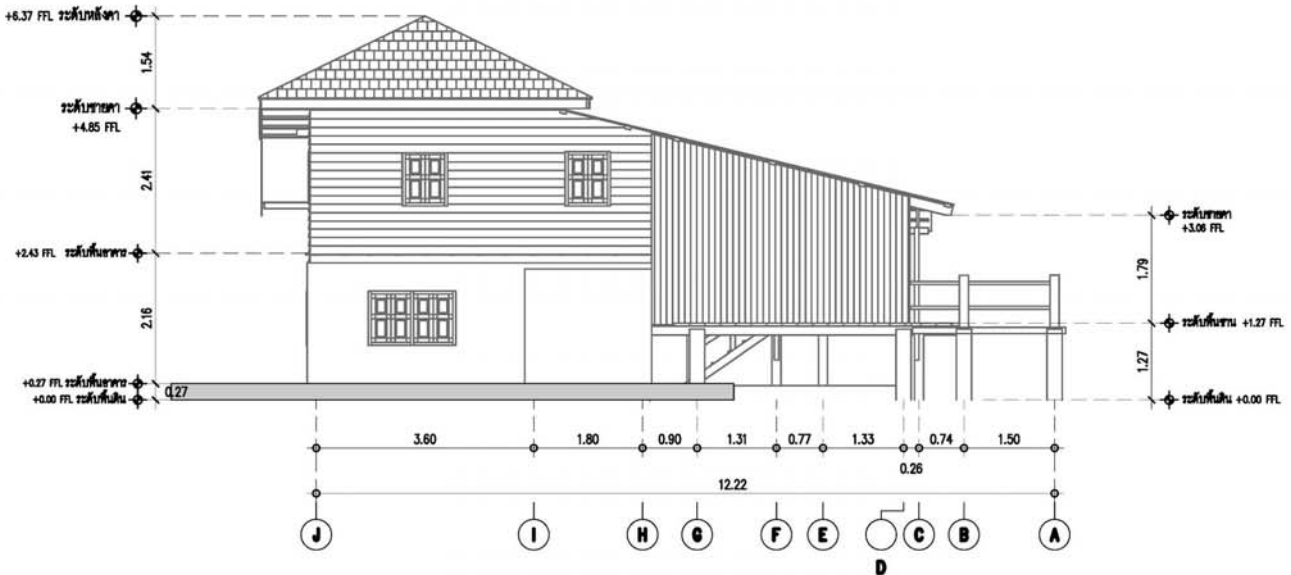

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 15

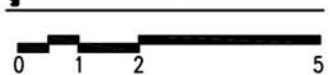
นายแจ้ง เวชมงคล

รูปด้าน 1

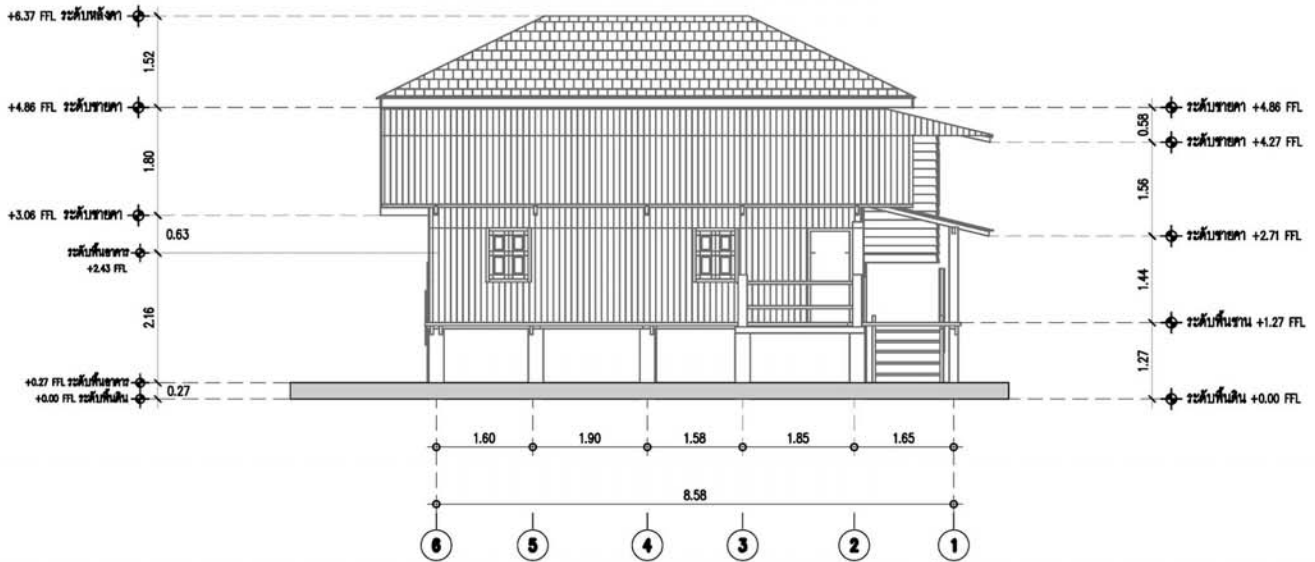

รูปด้าน 2

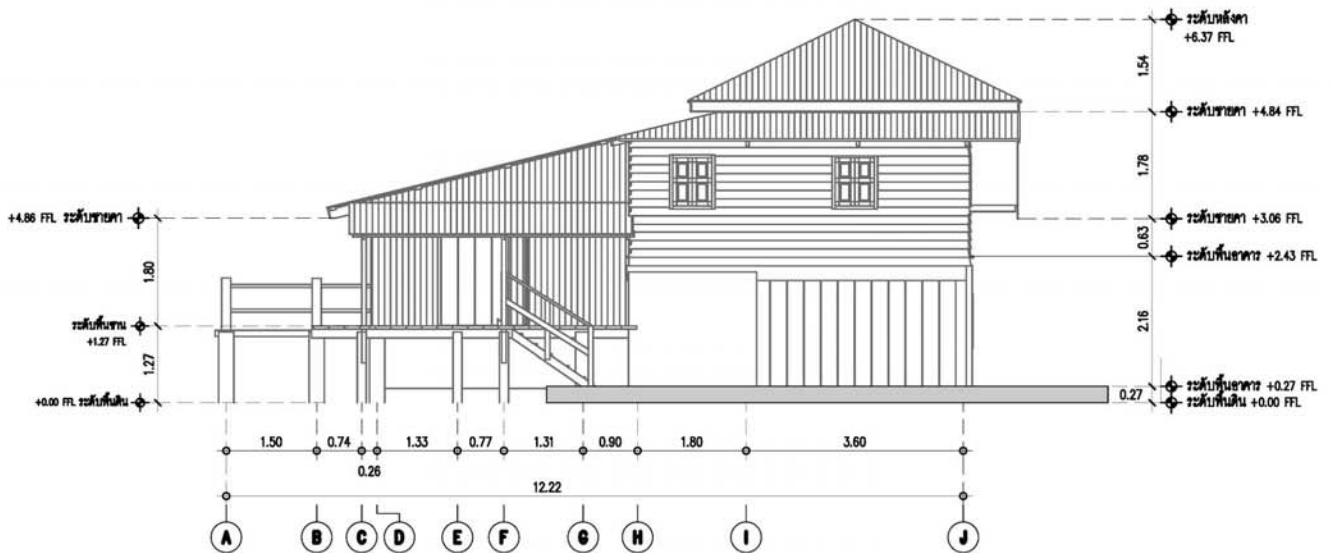
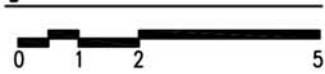

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 15

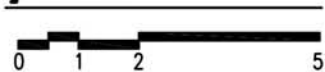
นายแจ้ง เวชมงคล

รูปด้าน 3

รูปด้าน 4

เงื่อนไขการศึกษาครั้งที่ 16

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลเบื้องต้น และเกณฑ์การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

รหัสบ้าน S-PAT-016 ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X 7.4760 N Y 100.1955 E
วันที่สำรวจ 13 กรกฎาคม 2556 ผู้สำรวจ ฤชฎา อานโพธิ์ทอง, พรนิภา วงศ์พราวมาศ

การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม		
เกณฑ์	คำอธิบายเกณฑ์	ตรงเกณฑ์
1	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่มีอายุการก่อสร้างเก่าแก่ และเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่ง (Rarity) ซึ่งเป็นตัวแทนของรูปแบบ และพัฒนาการของที่อยู่อาศัยของภาคใต้	
2	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่เป็นตัวอย่างอันโดดเด่น หรือมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนของเรือนพื้นถิ่นภาคใต้	●
3	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงการปรับตัวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศ และภูมิประเทศ ภูมิอากาศอันมีลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●
4	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับวิถีทางวัฒนธรรมของภาคใต้	●
5	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับอาชีพอันเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้	
6	เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่พักอาศัยที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการก่อสร้าง และการใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของภาคใต้	●

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลทั่วไป

ชื่อเจ้าของเรือน นายเสรี รักดำ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นายเสรี รักดำ

ที่อยู่ เลขที่ 52 หมู่ที่ 2 ตำบลนาปะขอ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

กรรมสิทธิ์ครอบครอง : เป็นเจ้าของ เป็นผู้เช่า เป็นผู้อาศัย เจ้าของที่ดินคือ : เอกชน วัด/ศาสนสถาน ราชการ
สถานที่สำคัญ บริเวณใกล้พื้นที่ วัดเขียนบางแก้ว ประเภทสถานที่สำคัญ ศาสนสถาน

ส่วนที่ 3 : ข้อมูลครัวเรือน

จำนวนสมาชิก 2 คน (เรียงข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัว)

ชื่อ	นามสกุล	เพศ	อายุ	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพ	รายได้/ปี	รายได้/เดือน
เสรี	รักดำ	01	64	02	01	เลี้ยงวัว	04	
ลำตวน	รักดำ	02	61	02	01	เลี้ยงวัว	04	

สถานภาพ: 01-โสด 02-สมรส 03-หย่าร้าง 04-แยกกันอยู่ 05-หม้าย 06-ถึงแก่กรรม

การศึกษา: 01-ประถม 02-มัธยมต้น 03-มัธยมปลาย 04-ปริญญาตรี 05-ปวช 06-ปวส 07-ปริญญาโท 08-ปริญญาเอก

รายได้/เดือน: 01-น้อยกว่า 5,000 บาท 02-5,000-9,999 บาท 03-10,000-14,999 บาท 04-15,000-19,999 บาท 05-20,000 บาท ขึ้นไป

รายได้/ปี: 01-น้อยกว่า 60,000 บาท 02-60,000-119,999 บาท 03-120,000 - 179,999 บาท 04-180,000 - 239,999 บาท 05-มากกว่า 240,000 บาท

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลสถาปัตยกรรม

ชื่อ/ประเภทอาคาร อายุการก่อสร้าง ปีที่สร้าง พ.ศ.

ระยะเวลาการก่อสร้าง งบประมาณ บาท

แรงงานก่อสร้าง : ก่อสร้างเอง   เพื่อนร่วมลงแรง   จ้างช่าง (ชื่อช่าง.....)

รูปแบบบ้าน :   เรือนหมู่   เรือนเดี่ยว   เรือนแถว   ตึกแถว
                           เรือนขนมปังขิง   เรือนแพ   กระท่อม/ทับ   แบบบังกาโล

รูปแบบหลังคาประธาน :   จั่วทรงไทย   จั่วเตี้ย   จั่วบ้าน   ปั้นหย้า (Hip)
     ปั้นหย้ายอดจั่ว(Hip Gable)   เฟิง/พาไล   อื่นๆ.....

ลักษณะอาคาร : โครงสร้างไม้   โครงสร้างคอนกรีตหล่อในที่   โครงสร้างคอนกรีตหล่อสำเร็จ   โครงสร้างเหล็ก

จำนวนชั้น :   1 ชั้น   2 ชั้น   3 ชั้น

การยกใต้ถุน :   ยกใต้ถุนสูง แต่ไม่ได้ใช้   ยกใต้ถุนสูงและใช้งาน   สร้างติดพื้น

ลักษณะใต้ถุน : ใต้ถุนเปิดโล่ง   ใต้ถุนมีผนังล้อม

ที่ตั้ง/อัตลักษณ์ :   ติดแม่น้ำ/คลอง   ติดหนอง/บึง   ติดถนนใหญ่   ติดซอย
                                   ริมทุ่งนา   มีสวนผลไม้   มีสวนผัก   ริมไร่
                                   อื่นๆ .....

การเข้าถึงและขนาดของเส้นทาง :   ทางบก   ทางเดิน   ทางรถเล็ก   ทางรถใหญ่
     ยังใช้ทางน้ำ   ไม่ได้ใช้ทางน้ำแล้ว

ส่วนที่ 5 : ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

ที่ตั้ง : ที่เดิมตั้งแต่แรกสร้าง   รื้อย้ายมาจากที่อื่น   ซื้อเรือนเก่ามาประกอบใหม่

อธิบาย .....

สภาพปัจจุบัน : ดี   ปานกลาง   ชำรุดทรุดโทรม   ไม่สามารถอยู่อาศัยได้

ภัยคุกคาม :   ความขัดแย้งภายใน .....

ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต .....

ประสบภัยธรรมชาติ .....

การคุกคามจากการพัฒนา .....

การคุกคามจากการชบเซาของชุมชน .....

การเสื่อมสภาพของวัสดุ .....

การเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ .....

อื่นๆ .....

ตำแหน่ง หรือโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่มีการเสื่อมสภาพ (เรียงตามลำดับ) จากมากหาน้อย :

1. หลังคา .....

2. ผนัง .....

3. พื้น .....

4. ....

ส่วนที่ 6 : การปรับปรุงซ่อมแซม

จำนวนครั้งที่ปรับปรุงใหญ่ : ครั้ง

การปรับปรุงครั้งล่าสุด พ.ศ. : ค่าใช้จ่าย :

ลักษณะการปรับปรุง : ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด สร้างใหม่แทนส่วนที่ชำรุด ต่อเติมเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย

ปรับปรุงส่วนใดของเรือน :

วิธีการดำเนินการ : จ้างแรงงาน ชี้อวัสดุ และคุมงานเอง จ้างผู้รับเหมา แต่ซื้อวัสดุเอง
 ผู้รับเหมาดำเนินการทั้งหมด อื่นๆ .....

เหตุผลในการปรับปรุง :

รูปแบบหลังการปรับปรุง : คงรักษาแบบเดิมทั้งหมด คงรักษาแบบเดิมและมีการต่อเติมแบบใหม่ การทำแบบใหม่

ความต้องการ (อาคาร) : ซ่อมแซมทั้งหมด ซ่อมแซมบางส่วน รื้อสร้างใหม่ที่เดิม
 ขยายเรือนเก่าเพื่อสร้างเรือนใหม่ที่เดิม ขยายเพื่อย้ายที่อยู่ใหม่
 อื่นๆ .....

ในการสร้างใหม่หรือปรับปรุง มีการขอคำปรึกษาจาก : สถาปนิก วิศวกร ช่างโยธาในหน่วยราชการ
 ผู้รับเหมา ช่างก่อสร้างในท้องถิ่น

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ

วัสดุผนังหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
สังกะสี		☒
Metal Sheet		
กระเบื้องดินเผา	☒	
วัสดุธรรมชาติ		
กระเบื้องลอน		

ผนัง :

วัสดุ	ผนังเดิม	ผนังใหม่
วัสดุธรรมชาติ		
ไม้จริง	☒	
วัสดุเทียมแบบไม้		
อิฐบล็อก		
อิฐมอญ		
ผนังเบา (อิบซิม)		
สังกะสี		
อื่นๆ		

โครงสร้างหลังคา :

วัสดุ	หลังคาเดิม	หลังคาใหม่
ไม้ไผ่		
ไม้จริง	☒	
เหล็ก		
คอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

พื้น และโครงสร้างรับพื้น:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
พื้นฟากไม้ไผ่		
พื้นไม้ไผ่		
พื้นไม้กระดาน	☒	
พื้นคอนกรีตหล่อในที่		
พื้นคอนกรีตหล่อสำเร็จ		
ตง-คานไม้	☒	
ตง-คานเหล็ก		
คานคอนกรีต		
อื่นๆ (ระบุ)		

ส่วนที่ 7 : โครงสร้าง และวัสดุ (ต่อ)

ฐานราก:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
กึ่งพืด / ระ		
ฝังเสาลงดิน		
วางเสาลงบนดินเสา	✓	
ขุดหล่อดม่อ		
ลงเสาเข็มไม้ไผ่		
ลงเสาเข็มไม้		
ลงเสาเข็มหล่อ		
ลงเสาเข็มเจาะ		
อื่นๆ		

เสา:

วัสดุ	เดิม	ใหม่
ไม้จริง	✓	
ไม้ในท้องถิ่น		
ไม้ไผ่		
เหล็ก		
คอนกรีตหล่อในที่		
คอนกรีตหล่อสำเร็จ		
อื่นๆ		

ส่วนที่ 8 : สภาวะน่าสบายในเรือน

พื้นที่ส่วนใดในบ้านเหมาะแก่การนั่งพักผ่อนหรือทำงานในเวลากลางวัน : ใต้ถุนเรือน

เพราะ เย็นสบาย มีอากาศถ่ายเท แสงสว่างกำลังพอดี สามารถสนทนากับเพื่อนบ้านได้

วัสดุผนังหลังคาเดิมของบ้านคืออะไร : กระจังดินเผา เปลี่ยนเป็นวัสดุอะไร : ส่วนต่อเติม-สังกะสี

ทำไมถึงเปลี่ยน : วัสดุเดิมเสื่อมสภาพ

หากไม่มีปัญหาข้างต้นท่านจะเปลี่ยนวัสดุดังกล่าวหรือไม่ เพราะ : ไม่ กระจังดินอยู่สบายกว่า

วัสดุใหม่ที่เปลี่ยนให้บ้านร้อน หรือเย็น มากขึ้นหรือไม่ : สังกะสีทำให้บ้านร้อนขึ้น

และมีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไร : อยู่บริเวณใต้ถุนเรือน

ส่วนที่ 9 : ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

วันที่สำรวจ 13 กรกฎาคม 2556

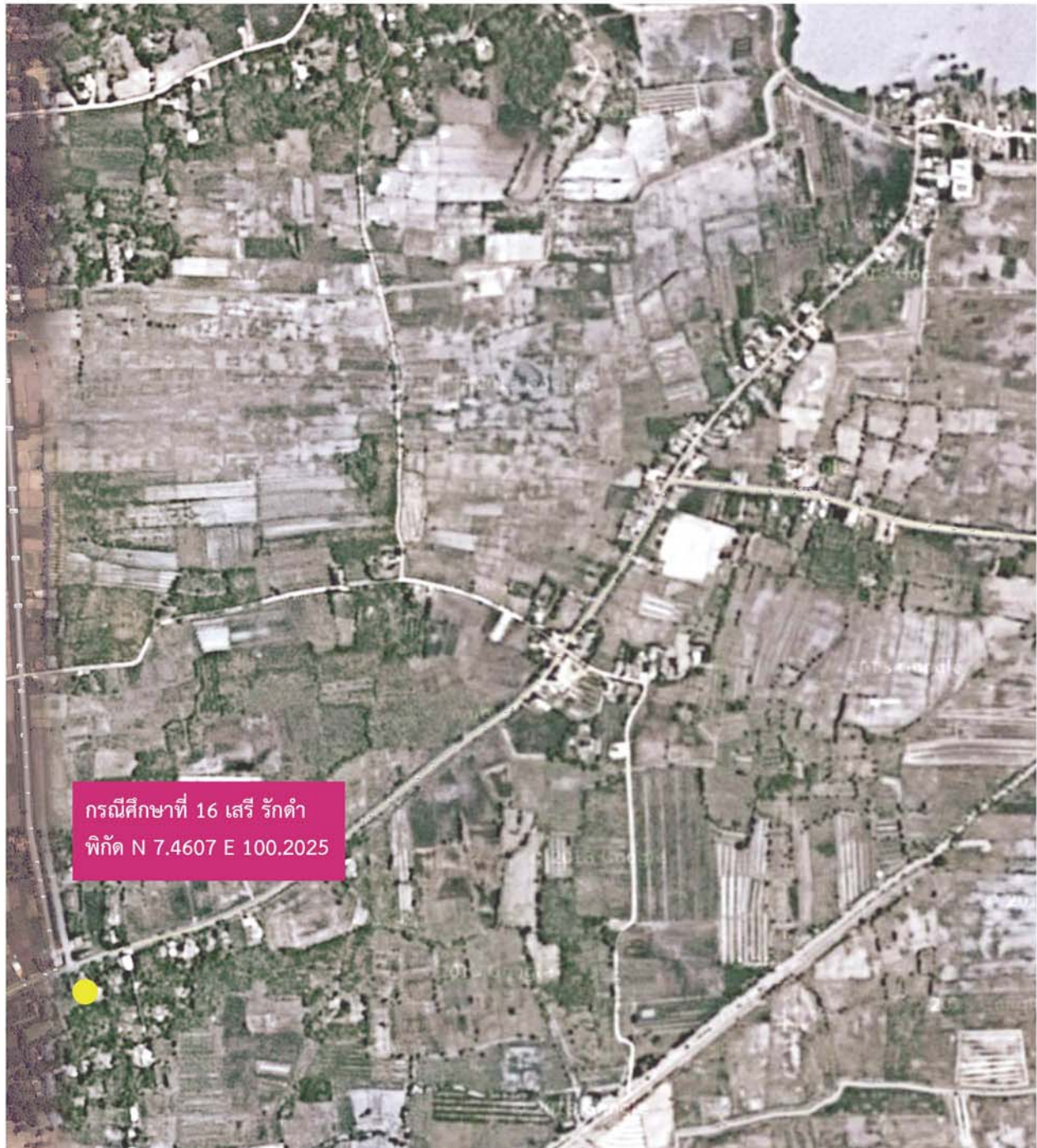
ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X

7.4760 N

Y

100.1955 E

ผู้สำรวจ ธนฤต ัญญากรณ์

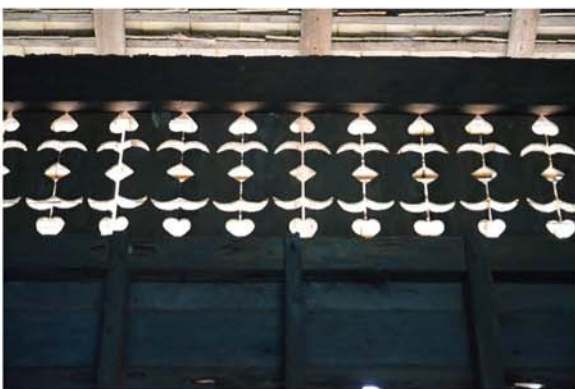
เรือนหันหน้าทางทิศตะวันออก เรือนประธานมีลักษณะหลังคาทรงปั้นหยาคลุมด้วยกระเบื้องดินเผา

การยกกระดานพื้นภายในเรือน

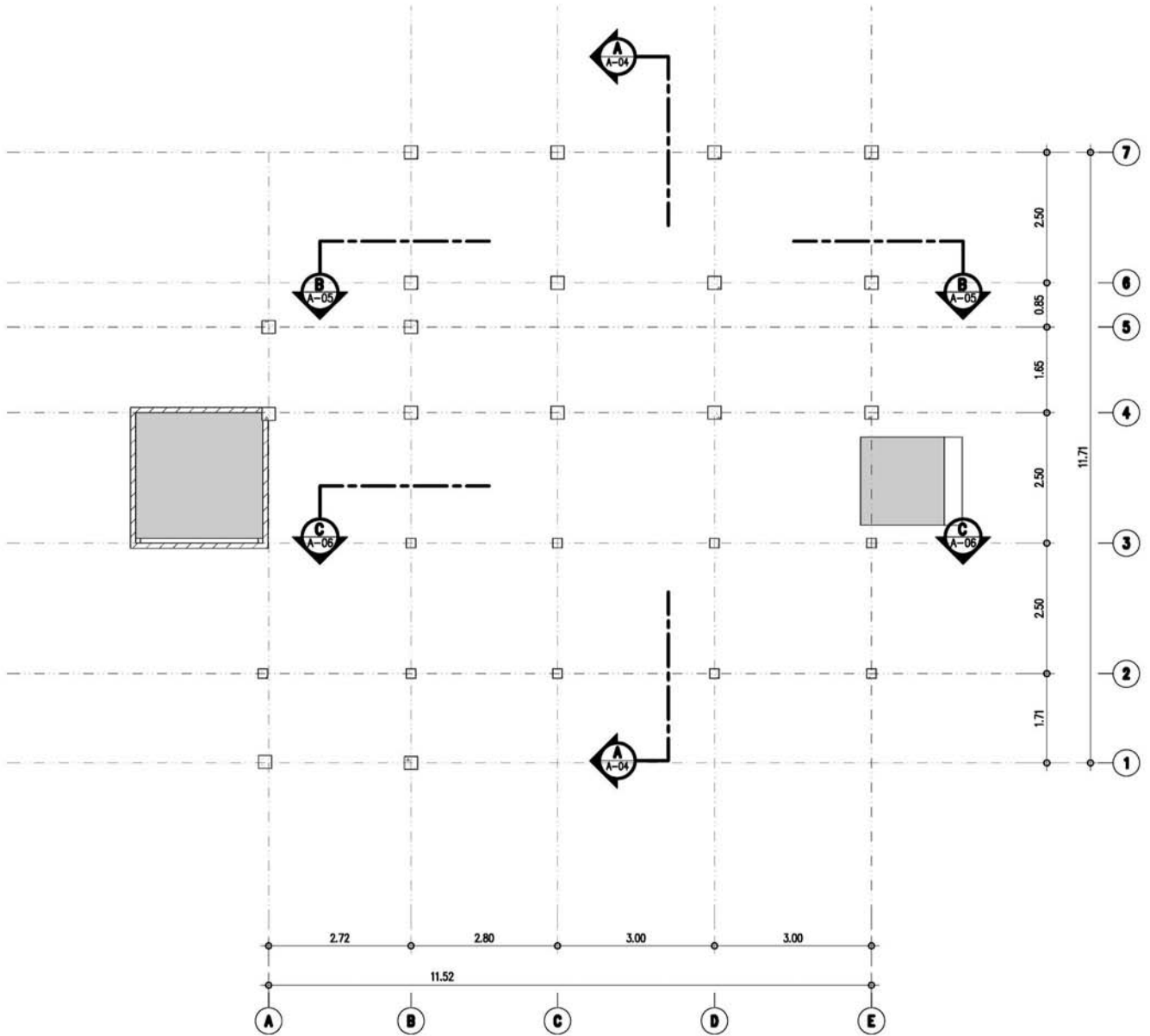
โถงกลาง เชื่อมต่อพื้นที่ตั้งแต่ด้านหน้าถึงด้านหลัง

ลวดลายไม้ฉลุบริเวณเหนือผนัง

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 16

นายเสรี รีกดำ

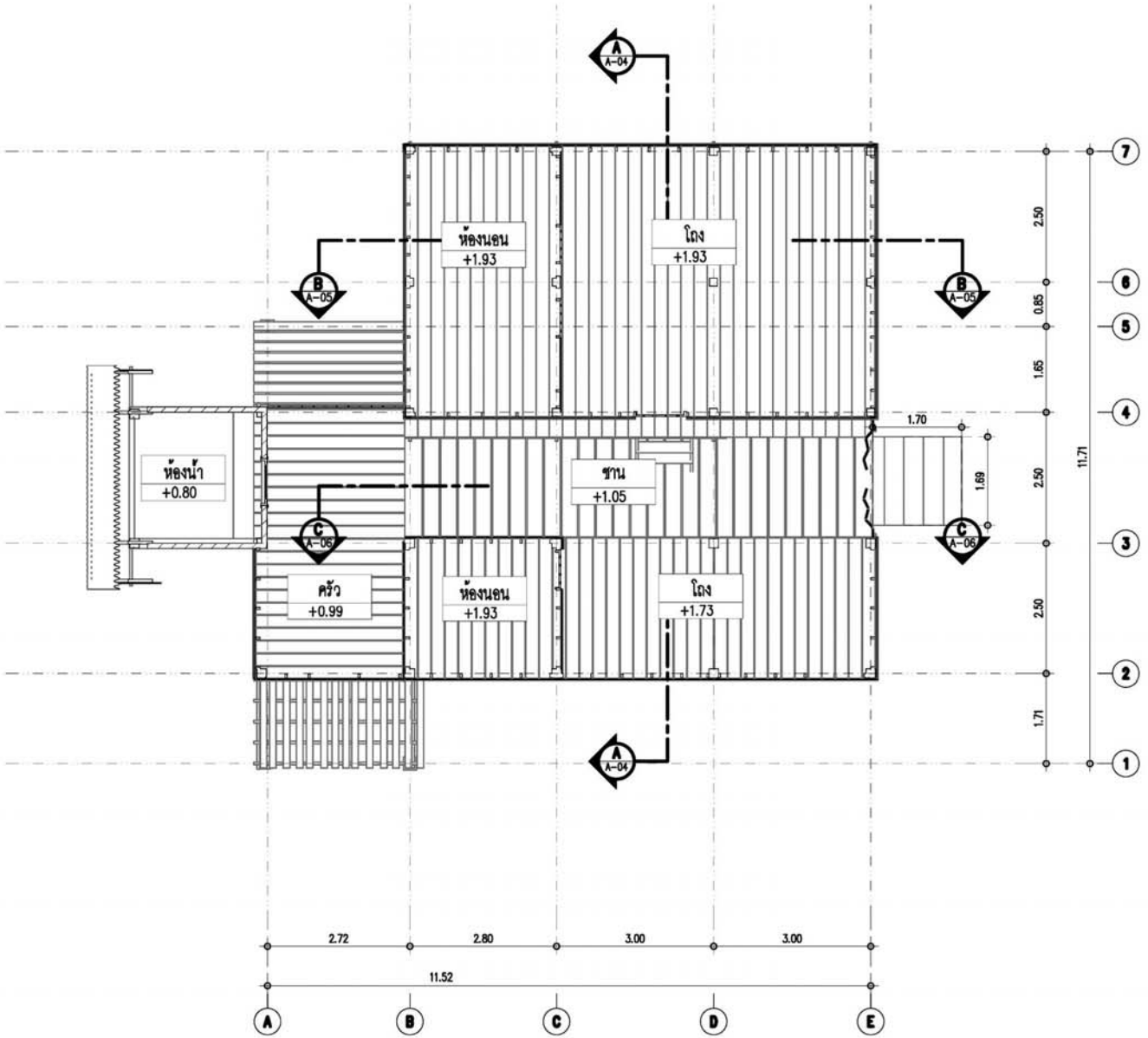

ผังพื้น 1

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 16

นายเสรี รักคำ

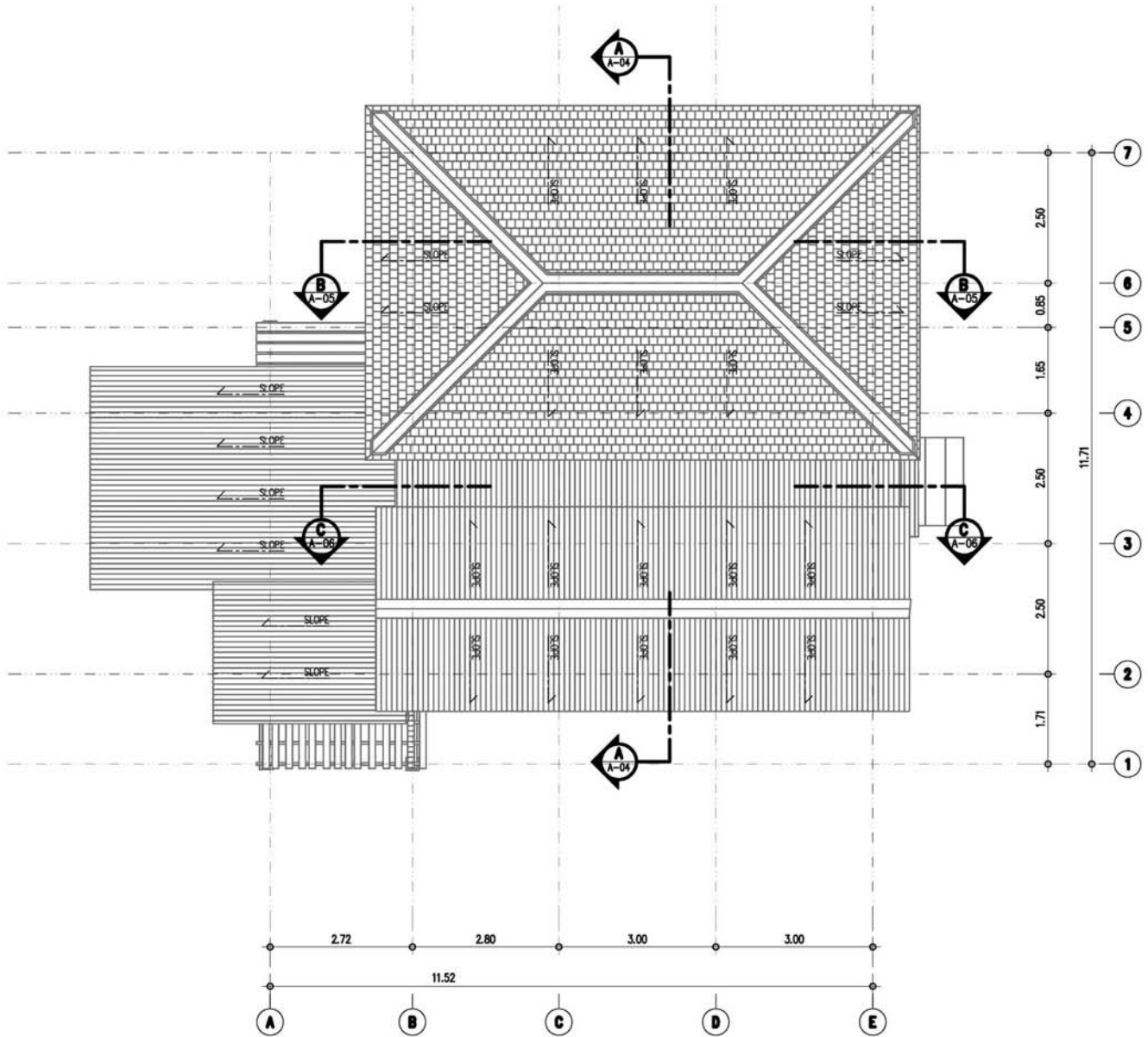

ผังพื้น 2

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 16

นายเสรี รักดำ

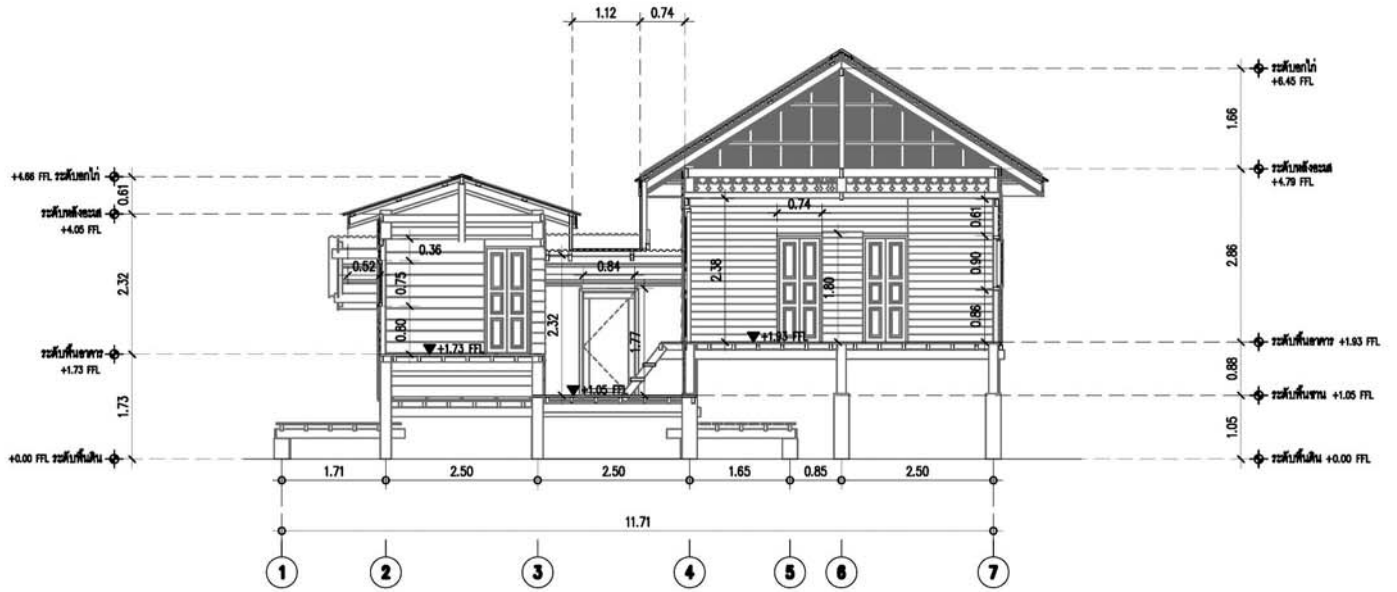

ผังหลังคา

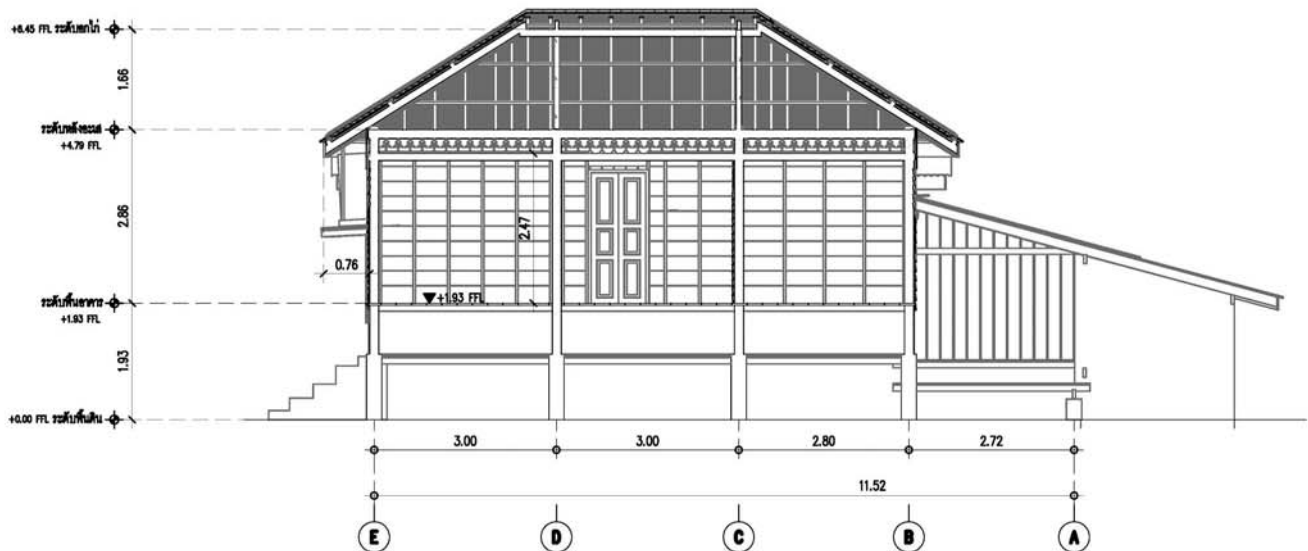

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 16

นายเสรี รักดำ

รูปตัด A

รูปตัด B

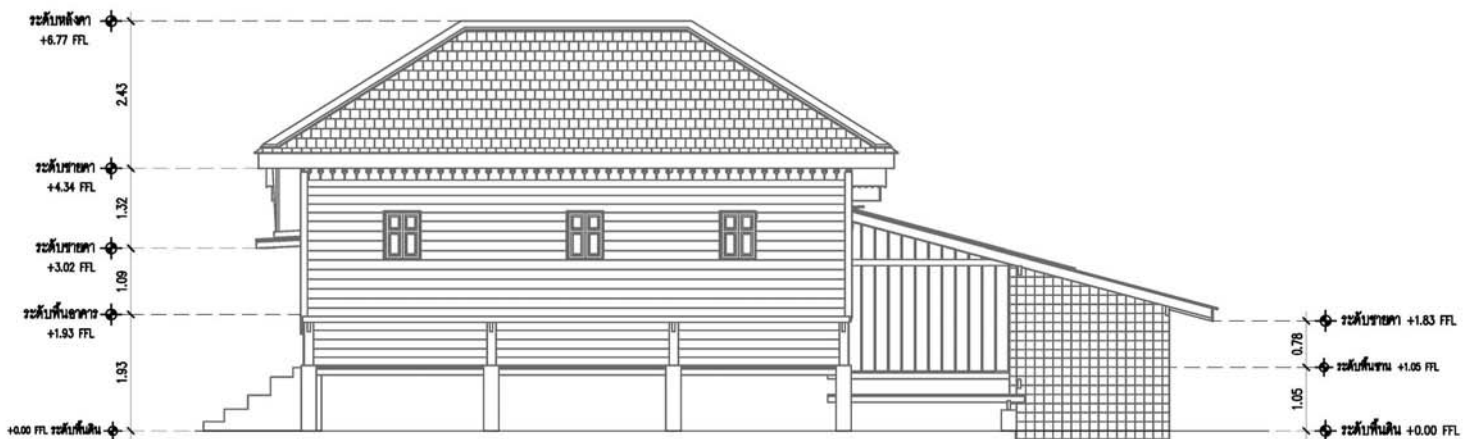

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 16

นายเสรี รักดำ

รูปด้าน 1

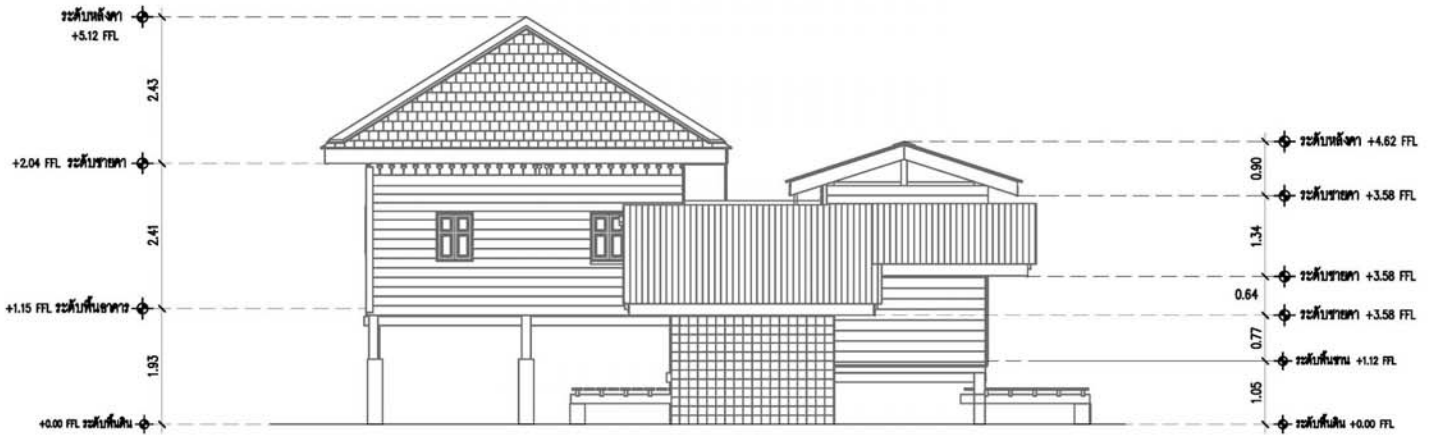

รูปด้าน 2

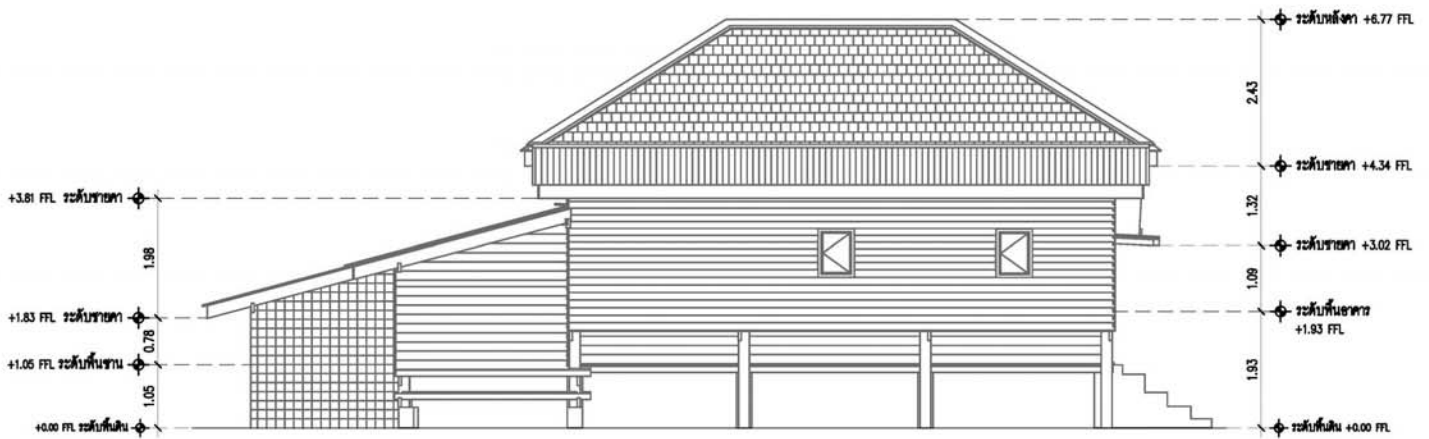
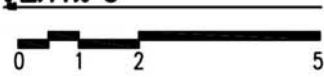

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 16

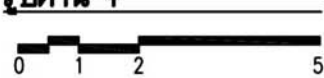
นายเสรี รักดำ

รูปด้าน 3

รูปด้าน 4

วังเจ้าเมืองเก่า

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลเบื้องต้น และเกณฑ์การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

รหัสบ้าน S-PAT-017 ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ X 7.6235 N Y 100.1456 E

วันที่สำรวจ 13 กรกฎาคม 2556 ผู้สำรวจ เกรียงไกร เกิดศิริ, อิศรชัย บุรณะอรรจน์, สมชาย เชื้อช่วยชู

ที่ตั้ง เทศบาลลำปำ ตำบลลำปำ อ.เมืองฯ จังหวัดพัทลุง

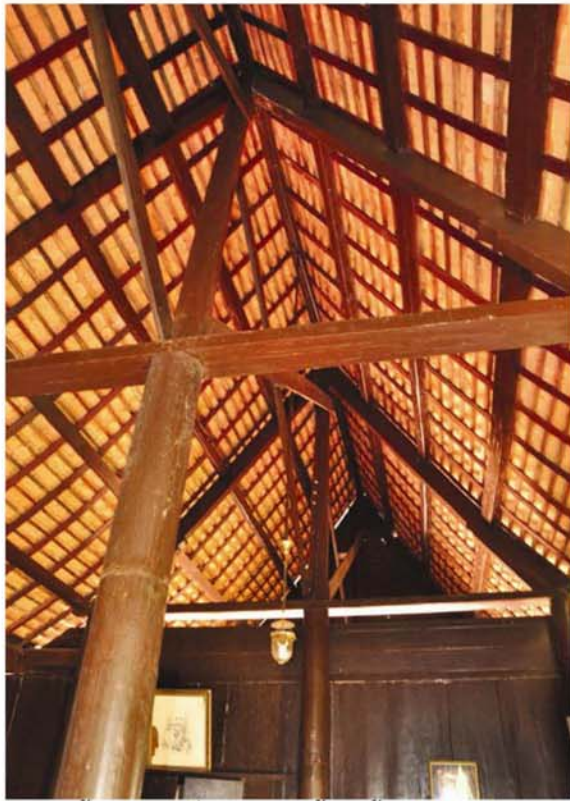
เรือนประธานมีลักษณะเป็น "เรือนจั่วแฝด" หันเข้าหา "ซานแดด" และมี "เรือนขวาง" ซึ่งเป็นเรือนครัวอยู่ตรงข้าม

ลักษณะหลังคาทรง "จั่วสูง" เป็นรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลจากเรือนไทยประเพณี

รูปแบบ และการตกแต่งลวดลายของฝ้าผนังแบบเรือนไทยภาคกลาง

"เสาดั้ง" คือ เสาที่มีความยาวตั้งแต่พื้นดินถึงอกไก่ และ
การใช้ชื่อนอน ซึ่งเป็นโครงสร้างแบบเรือนไทยประเพณี

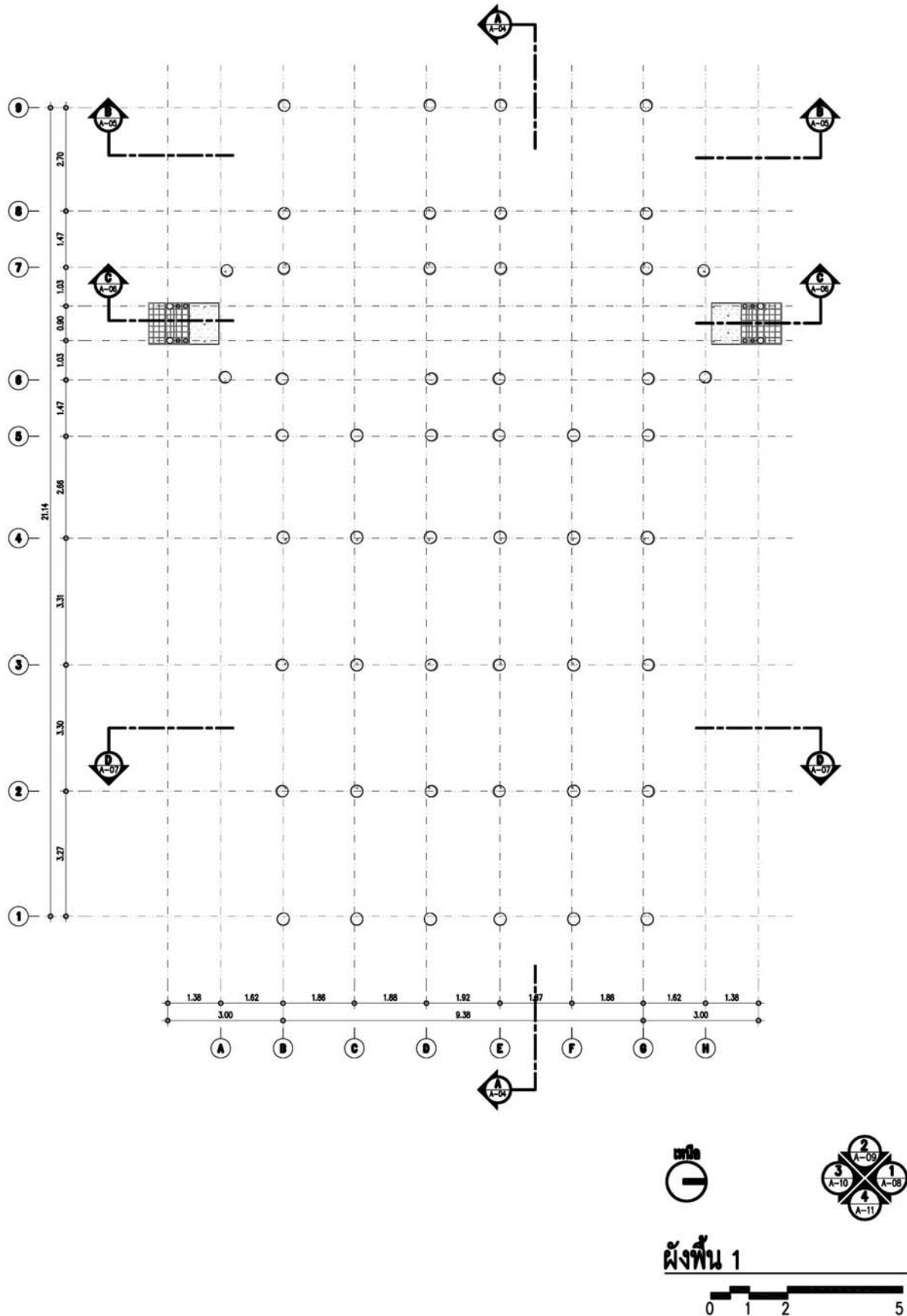

บริเวณหลังคาพาไล ทำหน้าที่เป็นพื้นที่เปลี่ยนผ่าน
จาก "ภายนอก" สู่ "ภายใน"

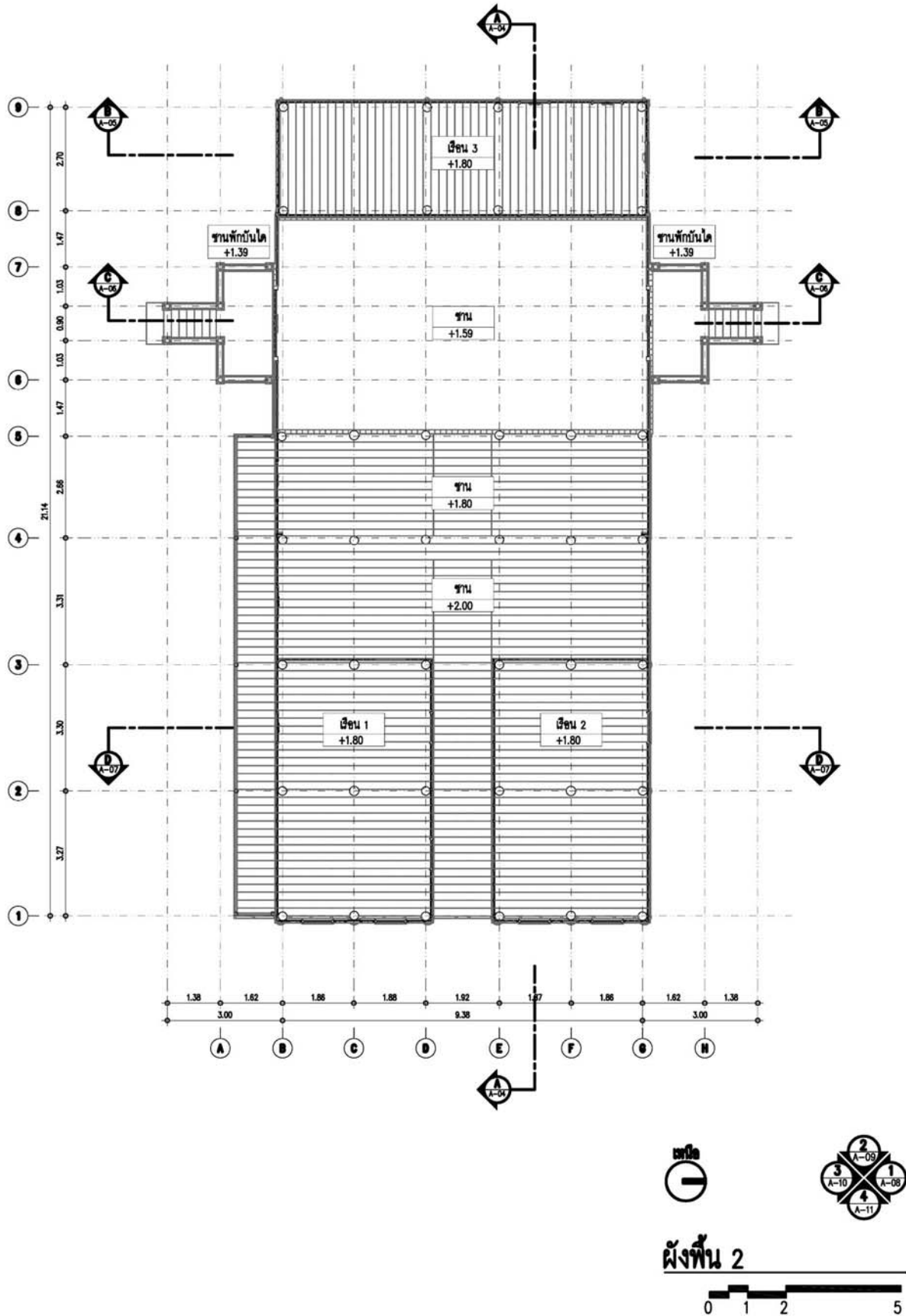

ลักษณะสำคัญของเรือนคหบดี คือ การมี "ชานแดด" "รั้วล้อมชาน" และ "ซุ้มประตู"

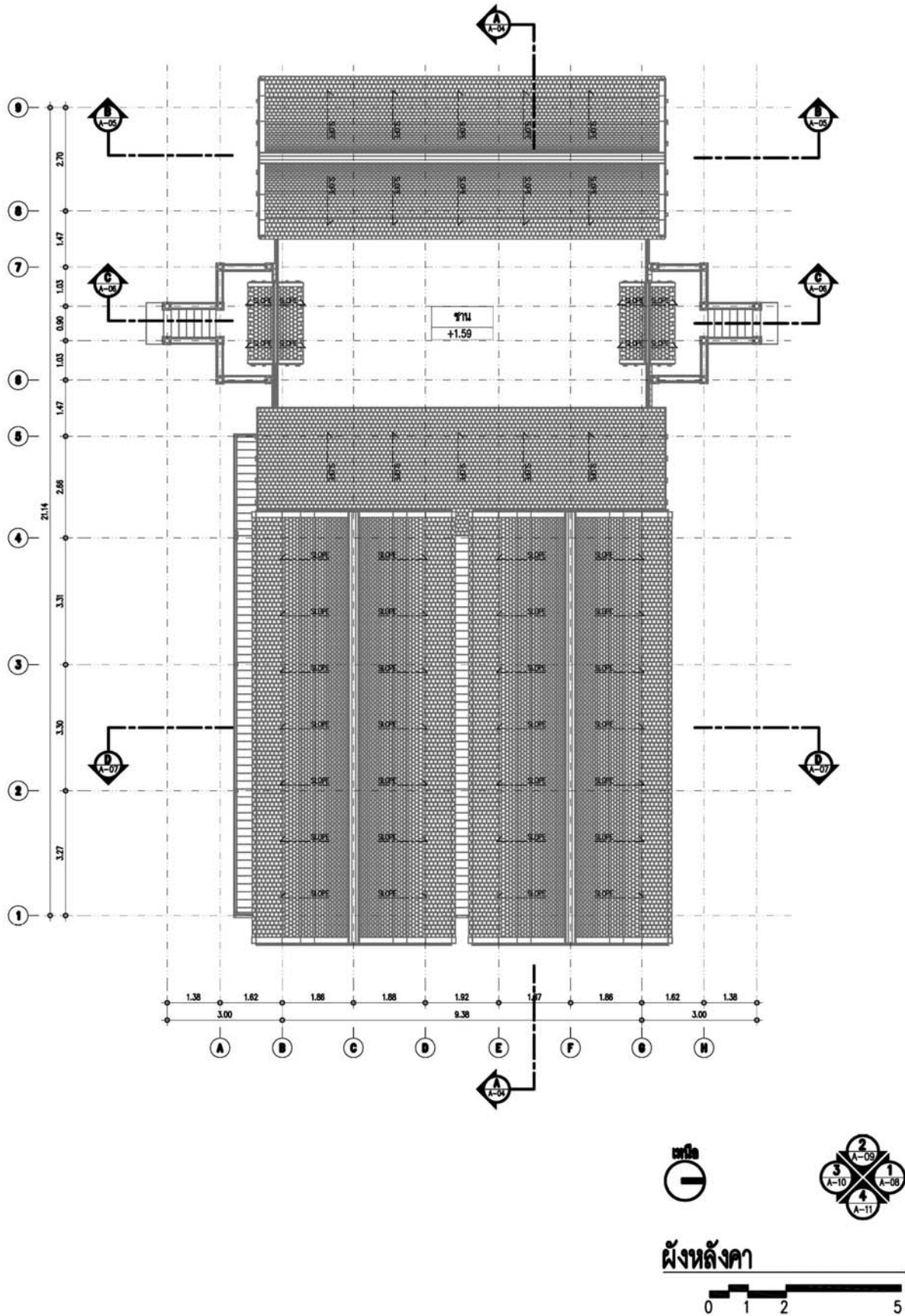
วังเจ้าเมืองเก่า

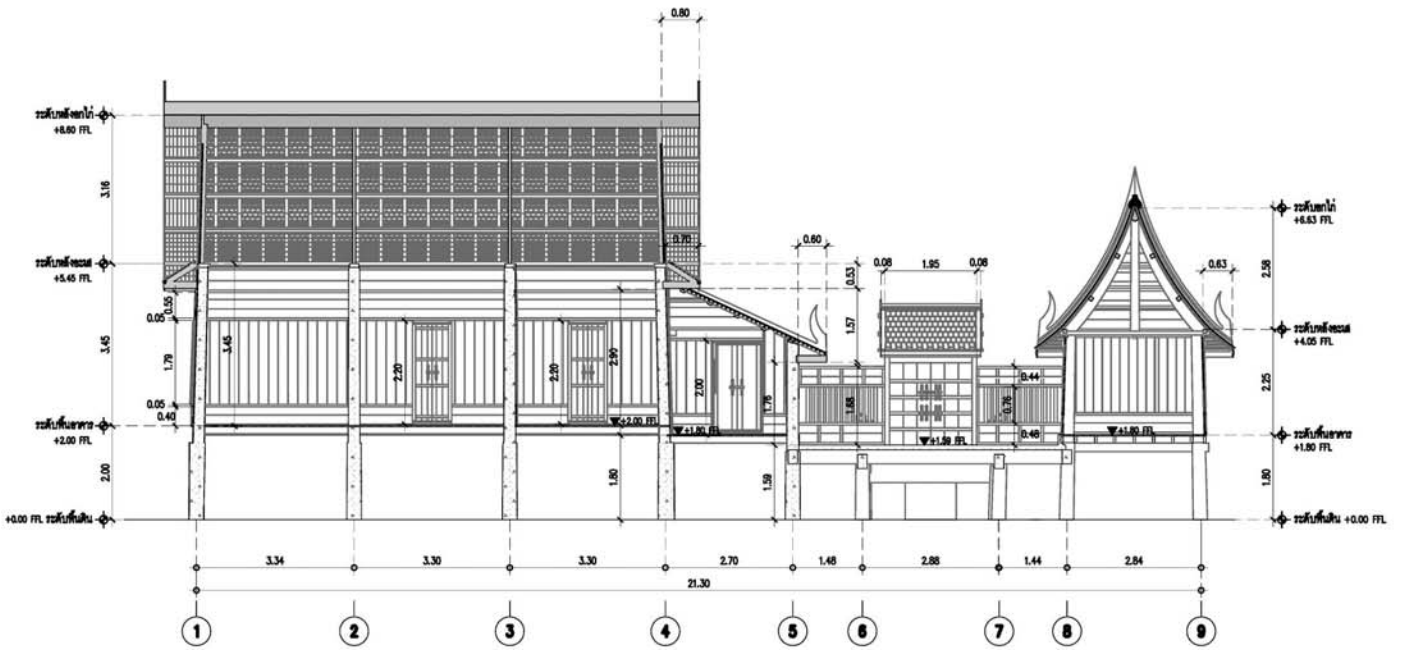
วังเจ้าเมืองเก่า

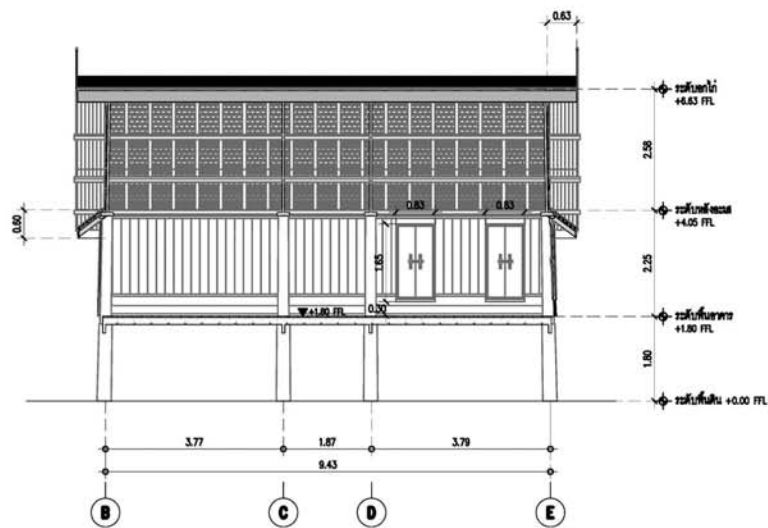
วังเจ้าเมืองพัทลุงเก่า

วังเจ้าเมืองพัทลุงเก่า

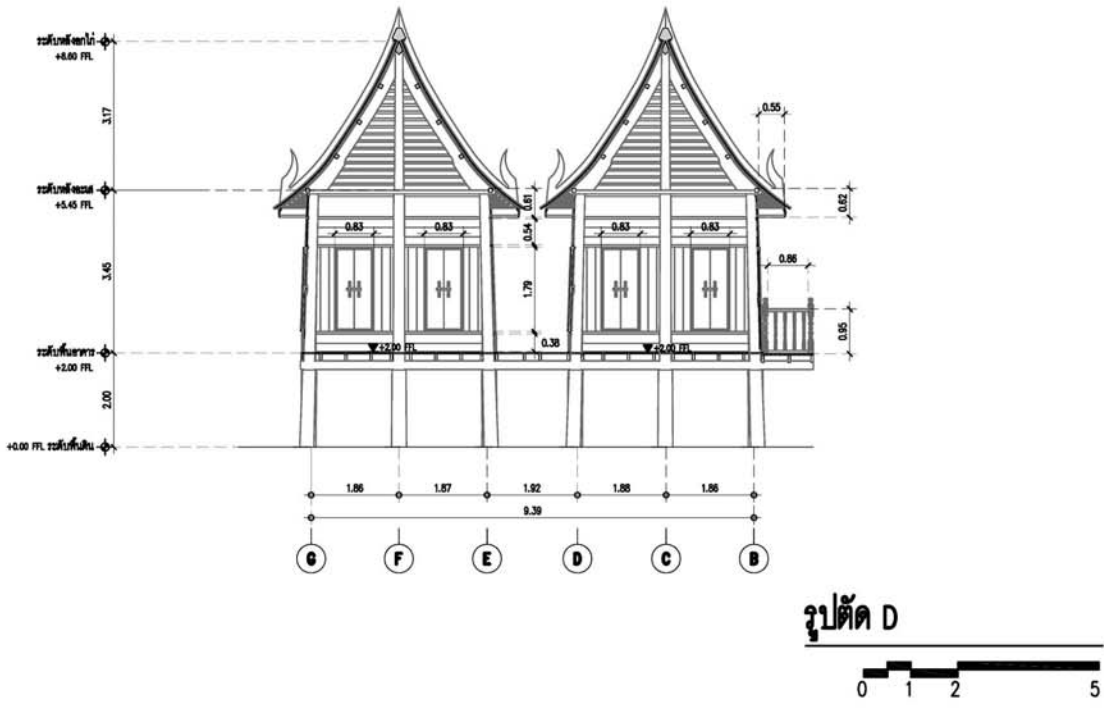
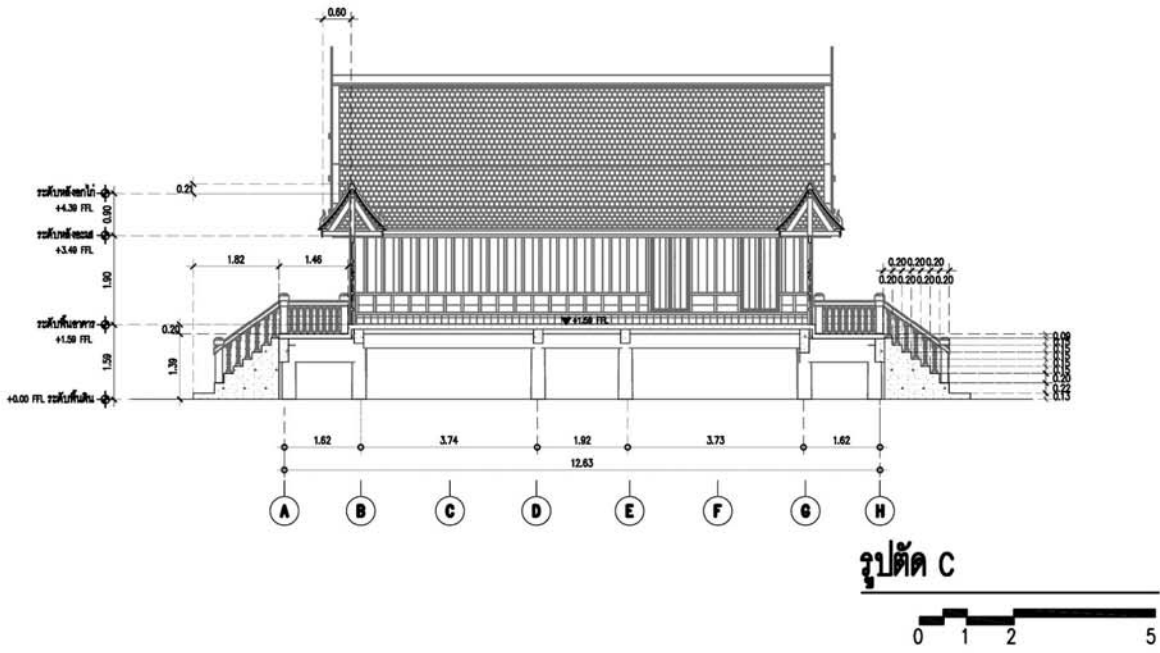
รูปตัด A

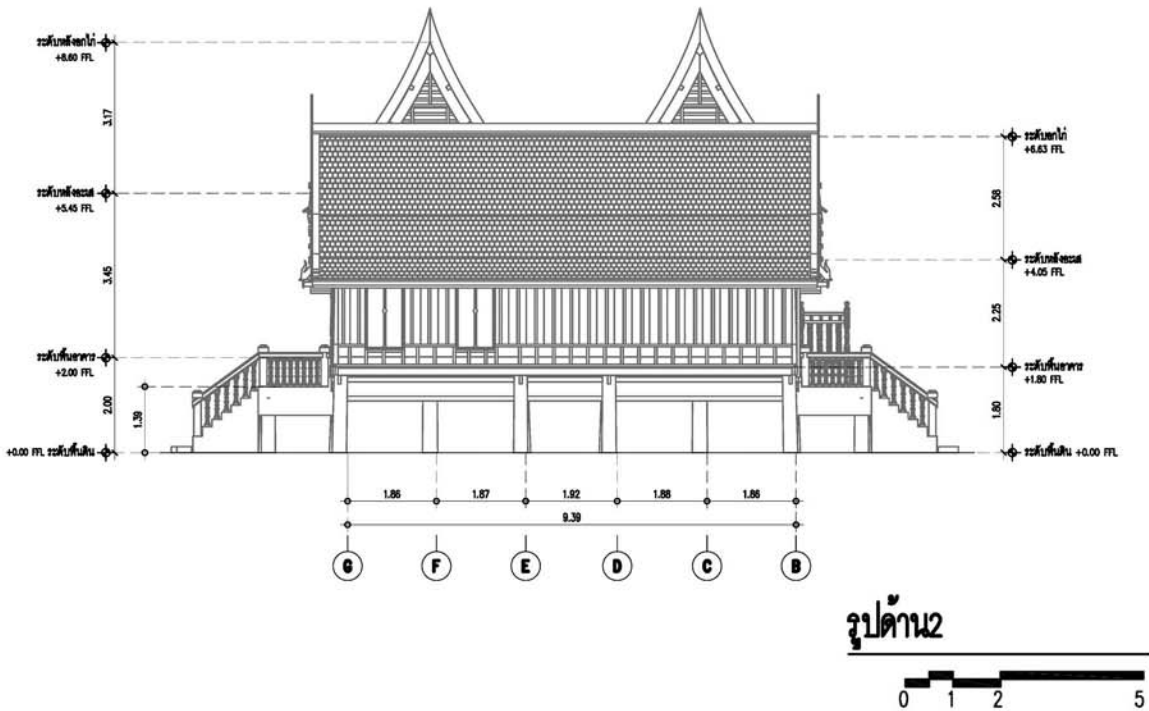
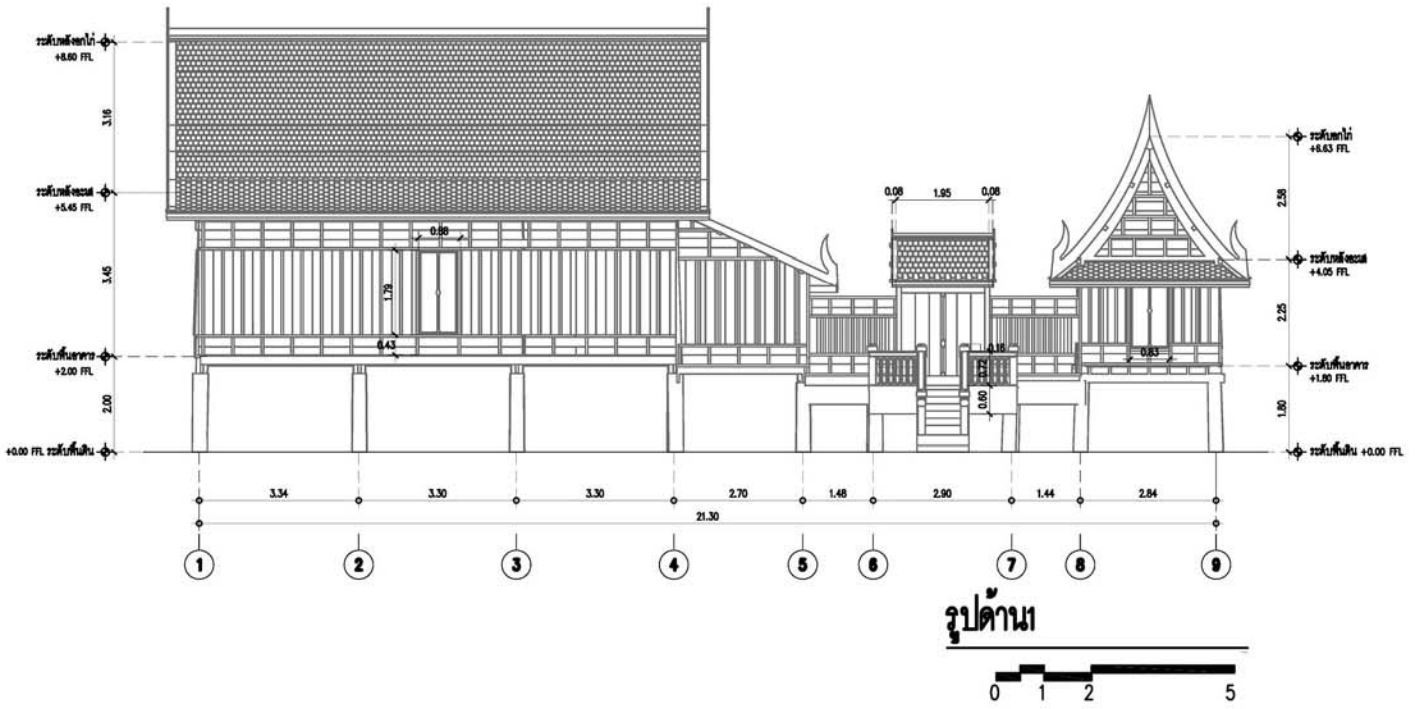
รูปตัด B

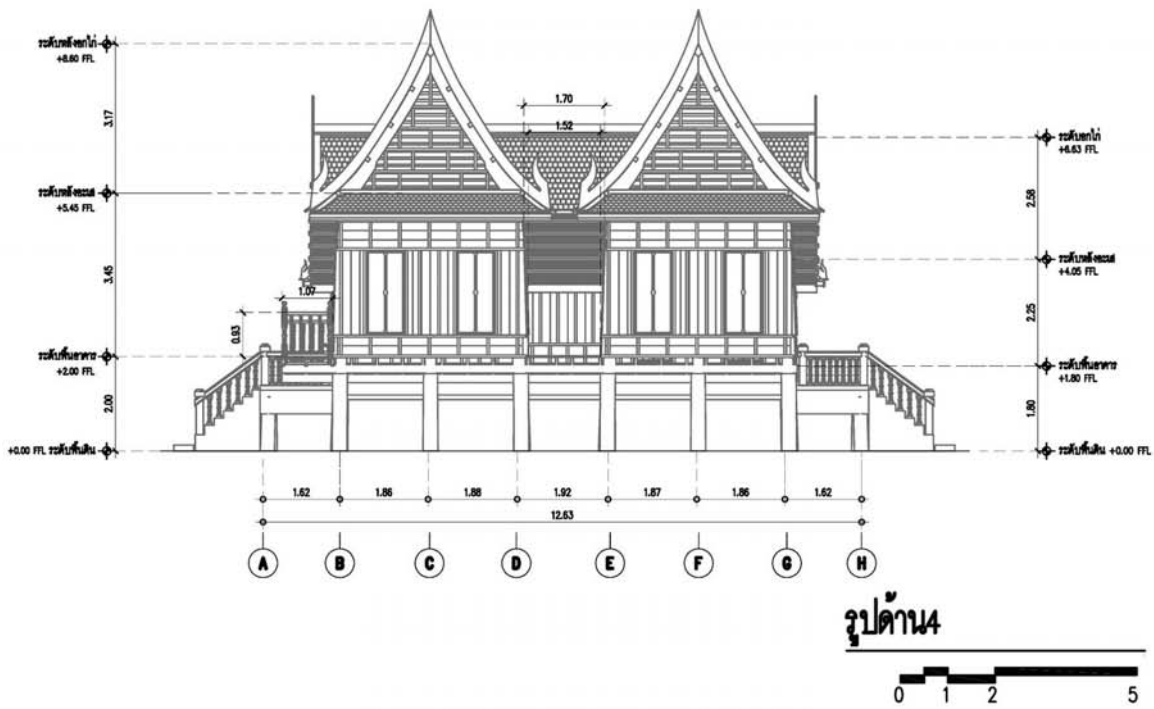
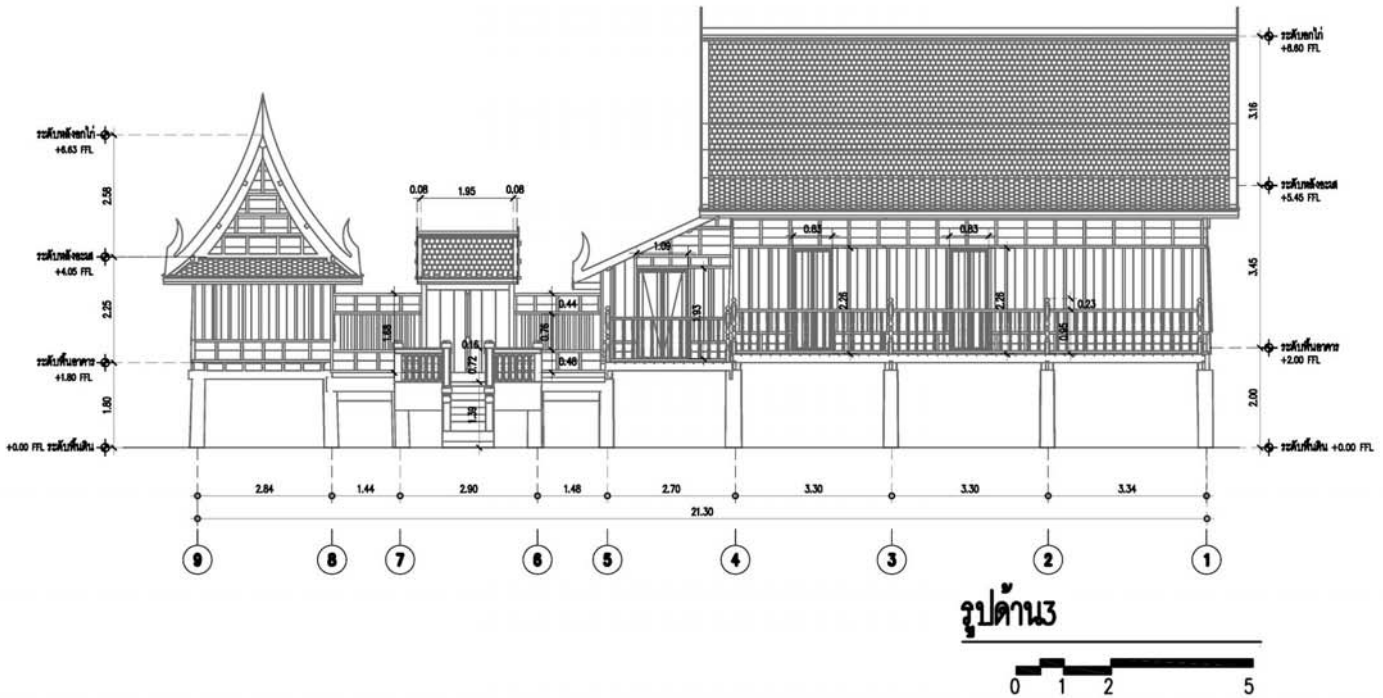
วังเจ้าเมืองพัทลุงเก่า

วังเจ้าเมืองพัทลุงเก่า

วังเจ้าเมืองพัทลุงเก่า

วังเจ้าเมืองพัทลุงใหม่

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลเบื้องต้น และเกณฑ์การประเมินลักษณะที่อยู่อาศัยทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

รหัสบ้าน S-PAT-018   ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์   X   7.6230 N   Y   100.1455 E

วันที่สำรวจ 13 กรกฎาคม 2556   ผู้สำรวจ เกரியงไกร เกิดศิริ, อิศรชัย บุรณะอรรจน์, สมชาย เชื้อช่วยชู

ที่ตั้ง   เทศบาลลำปำ ตำบลลำปำ อ.เมืองฯ จังหวัดพัทลุง

มีลักษณะการวางผังแบบเรือนหมู่ ประกอบด้วยเรือนประธาน 1 หลัง เรือนเล็ก 3 หลัง และเรือนครัว 1 หลัง ล้อมรอบลานบริเวณตรงกลาง มีซุ้มประตู 3 ด้าน รูปทรงหลังคามีลักษณะเป็นหลังคาทรงจั่วเตี้ย

เรือนประธาน

ลานกลางเรือน

เรือนทิศเหนือ

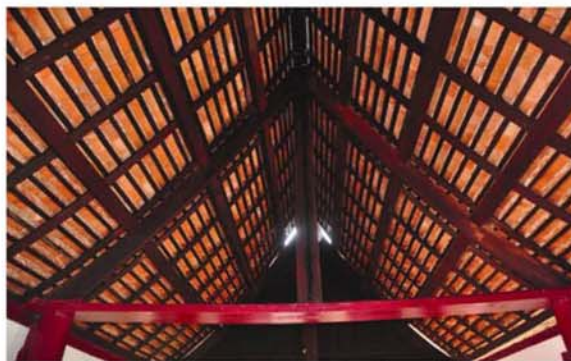
เรือนครัว

เรือนทิศตะวันออก

เรือนทิศเหนือ

โครงสร้างแบบเรือนไทยประเพณี แต่มีความลาดชันของหลังคาน้อยกว่าวังเจ้าเมืองเก่า

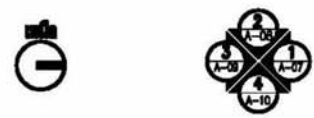
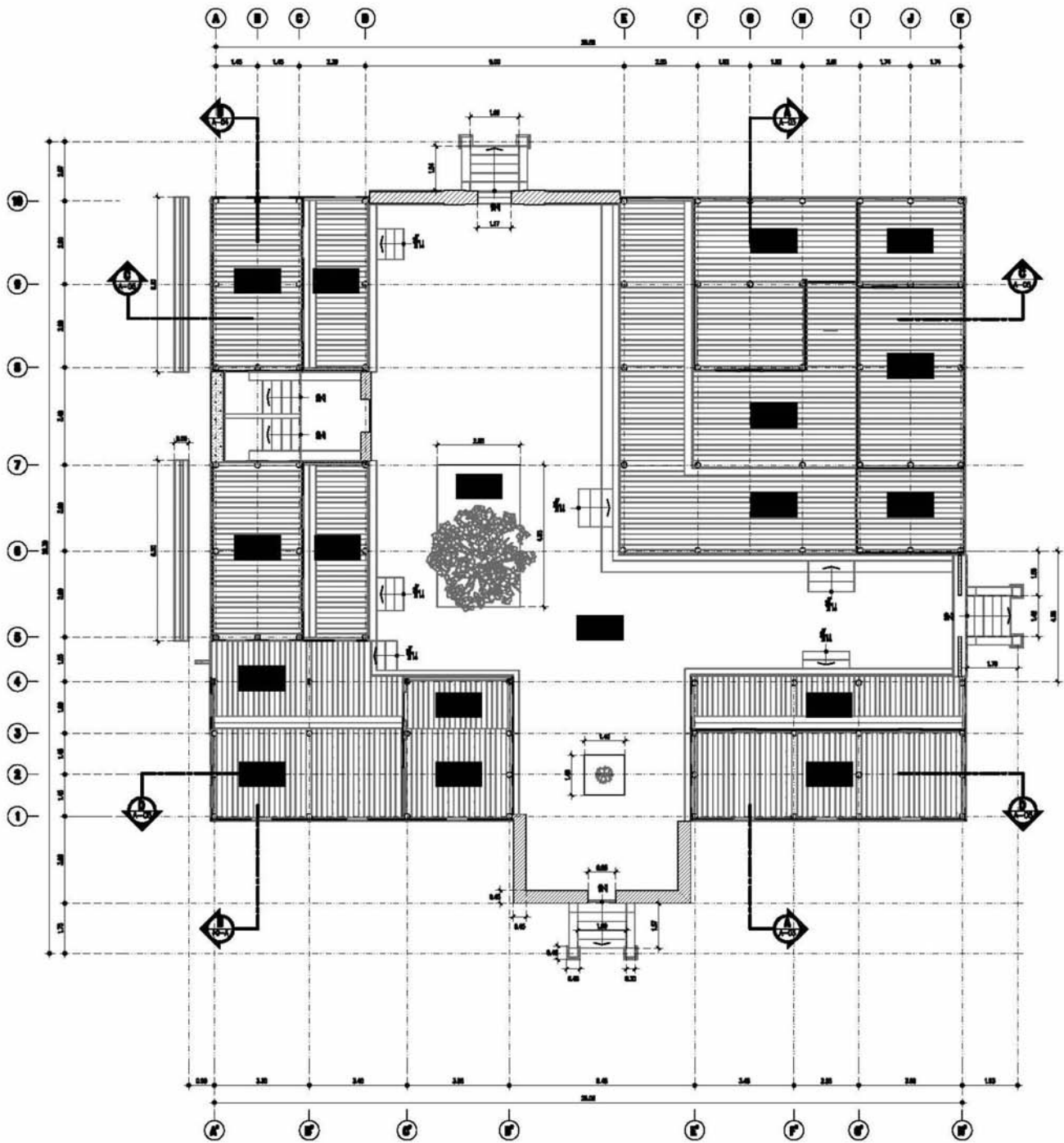

ลักษณะพื้นที่ภายใน

ลักษณะโครงคร่าวผนัง และบานหน้าต่าง

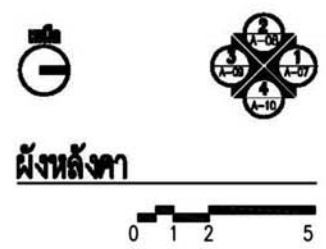
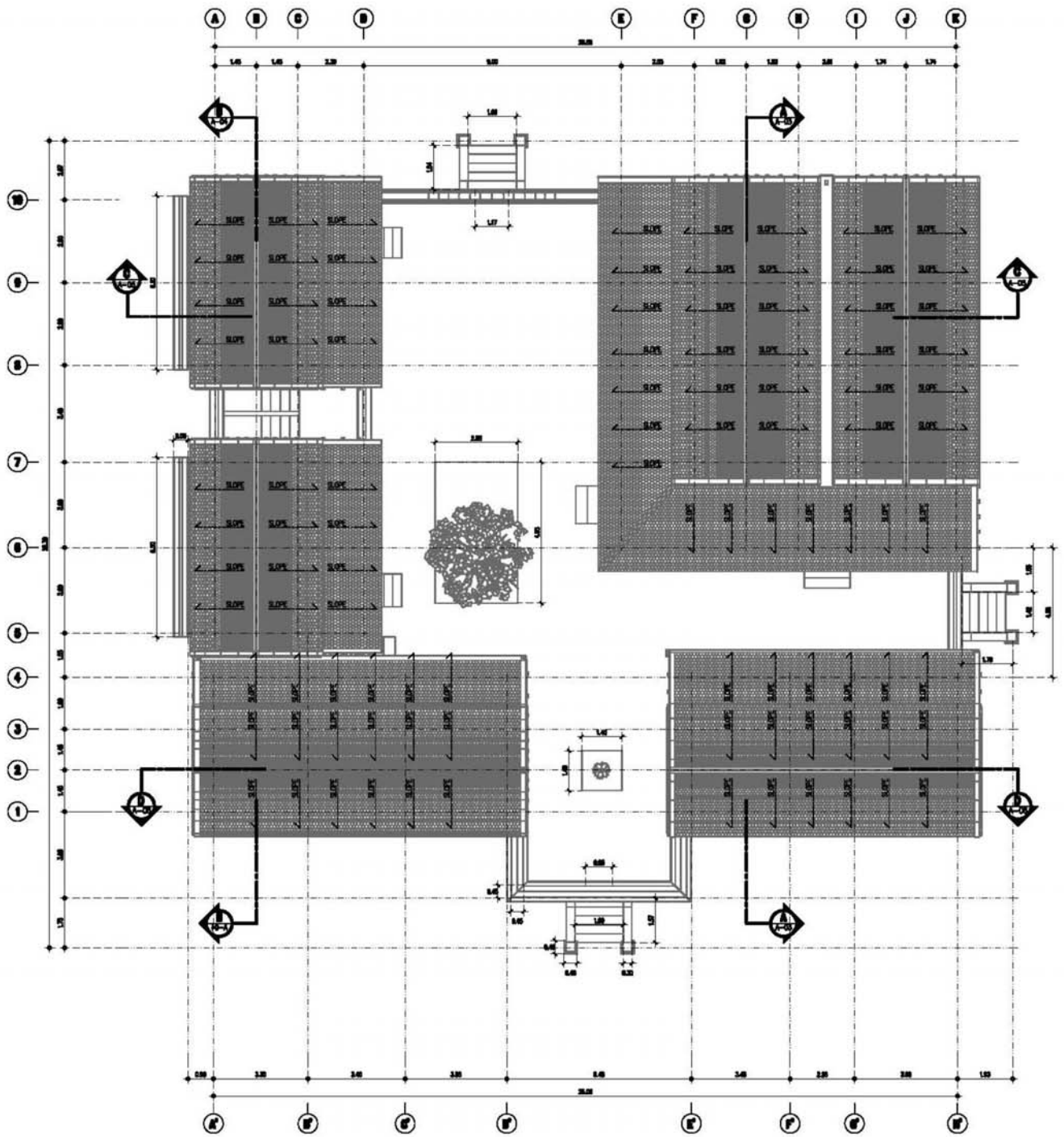
วังเจ้าเมืองพัทลุงใหม่

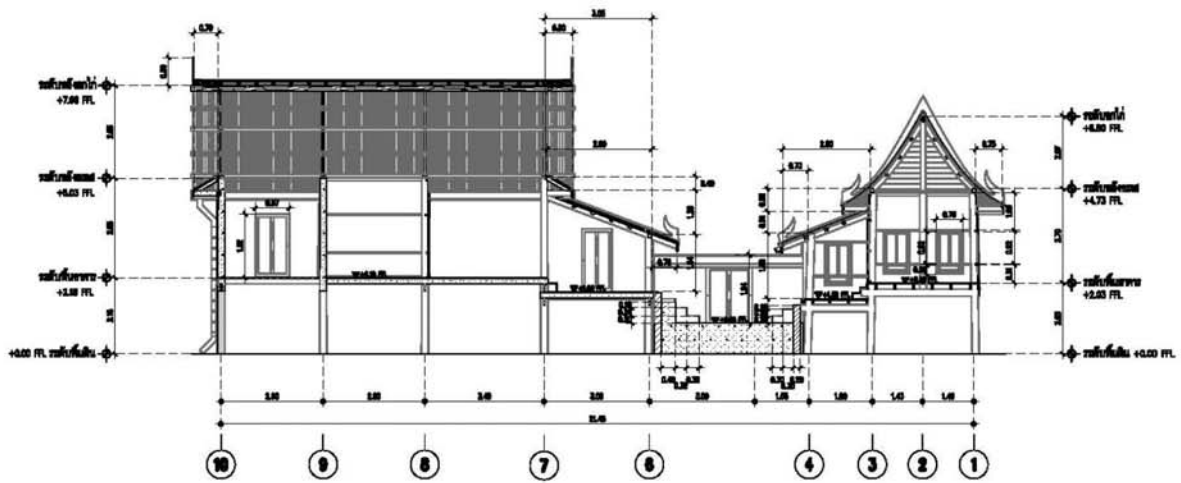
ผังพื้น 1

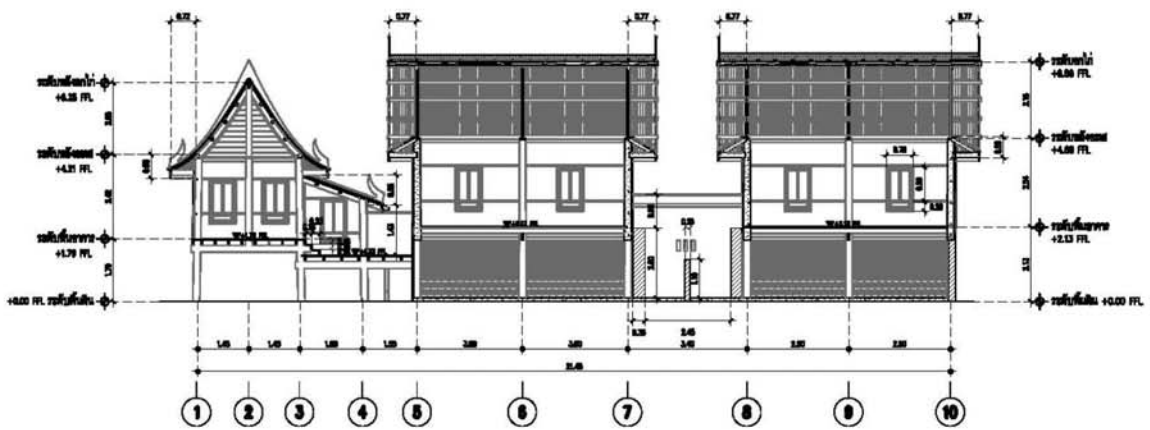
วังเจ้าเมืองพัทลุงใหม่

วังเจ้าเมืองพัทลุงใหม่

รูปตัด A

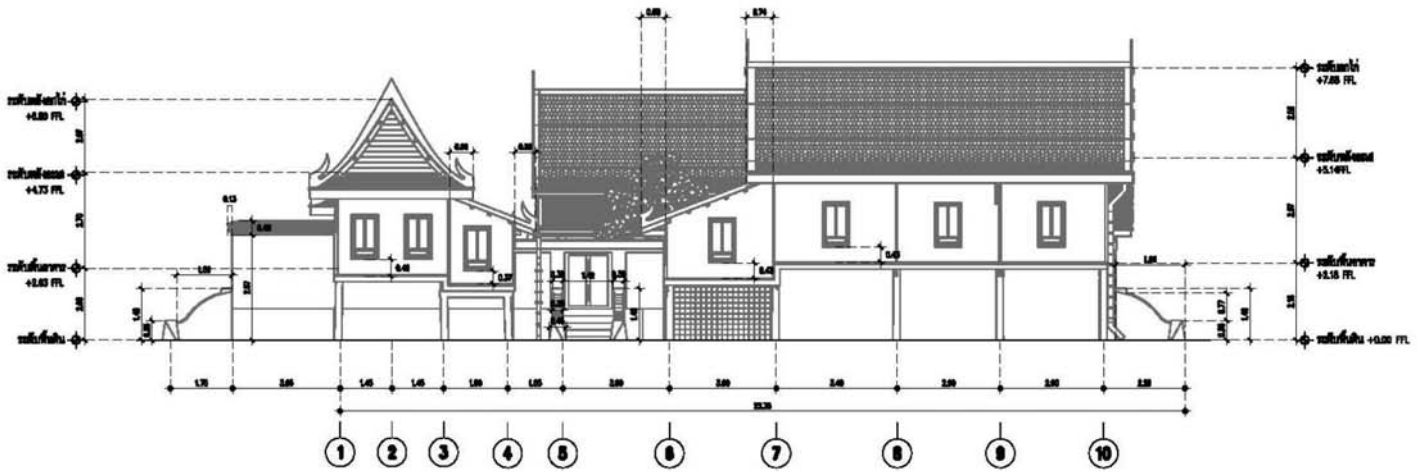

รูปตัด B

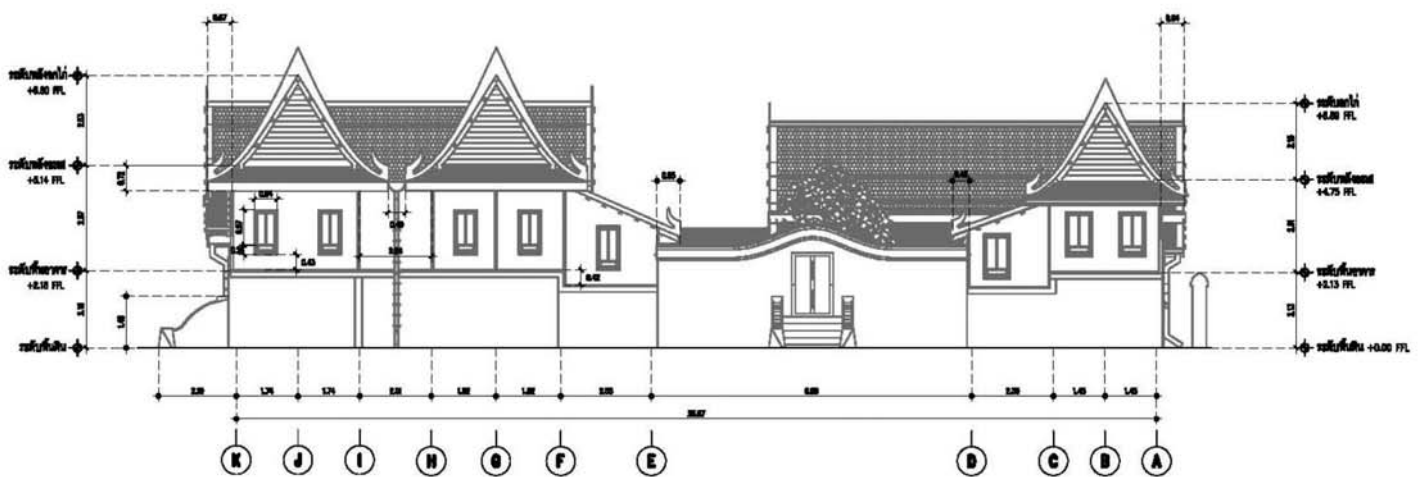

วังเจ้าเมืองพัทลุงใหม่

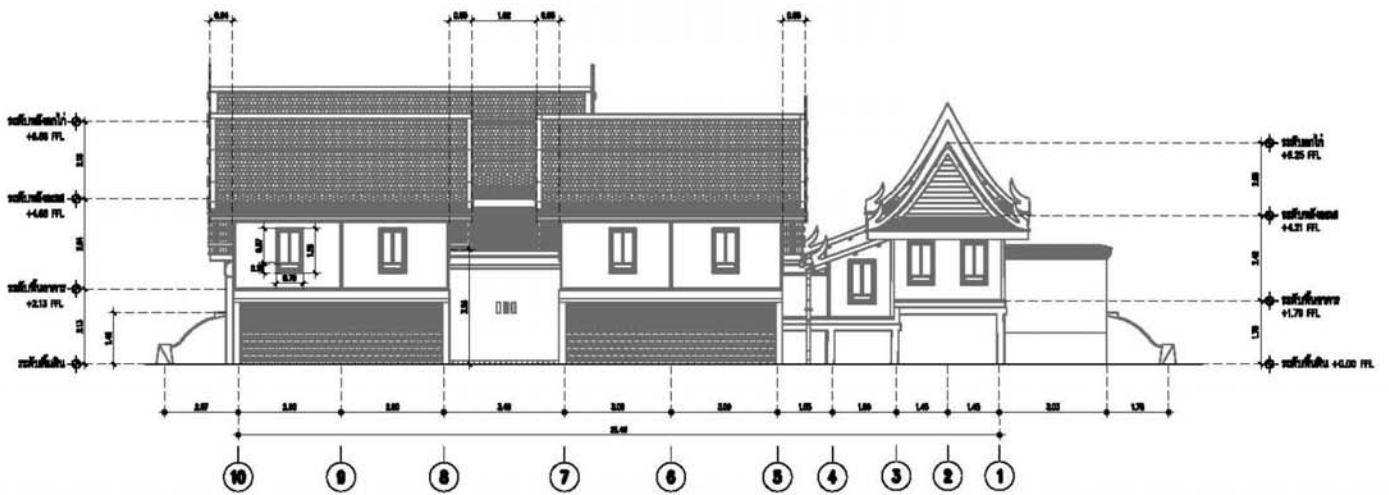
รูปด้าน 1

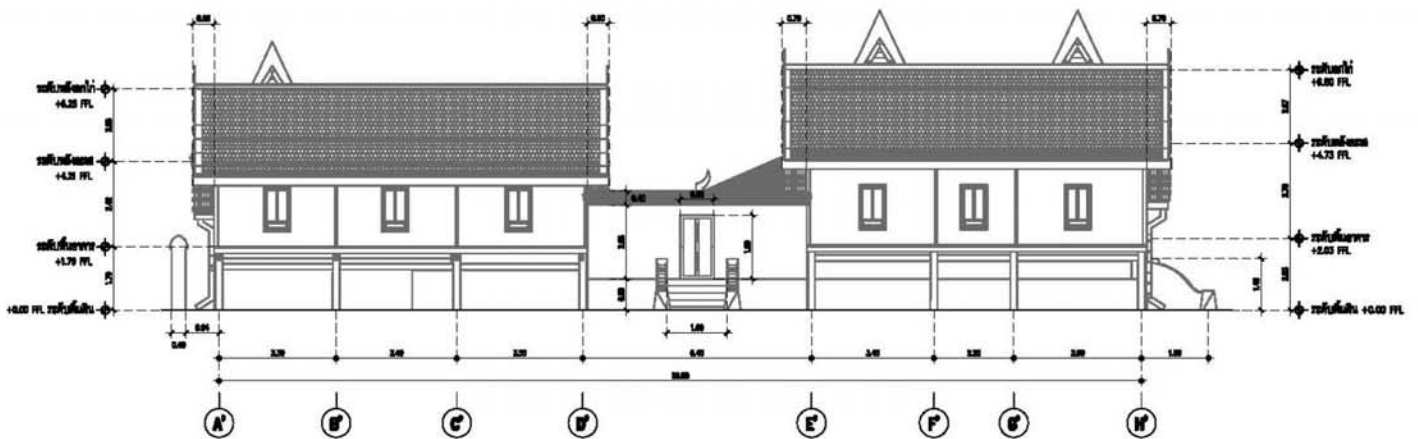
รูปด้าน 2

วังเจ้าเมืองพัทลุงใหม่

รูปด้าน 3

รูปด้าน 4

8.6 แบบสถาปัตยกรรมสามมิติ ของเรือนกรณีศึกษาที่ได้รับการคัดเลือก

จากเรือนกรณีศึกษาทั้ง 16 หลัง ซึ่งเป็นเรือนที่ผ่านการคัดสรรว่าเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่ทรงคุณค่า จากการศึกษาข้างต้น คณะกรรมการได้พิจารณาคัดเลือกเรือนกรณีศึกษาเพื่อจัดทำแบบสถาปัตยกรรม 3 มิติ จำนวน 7 หลัง ทั้งนี้ทางผู้วิจัย ได้เสนอให้เพิ่มเติม สถาปัตยกรรมวังเจ้าเมืองพัทลุง อีกจำนวน 2 หลัง เพื่อให้องค์ความรู้ที่ได้มีความครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ฉะนั้น ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงมีเรือนที่จัดทำแบบสถาปัตยกรรม 3 มิติ จำนวนทั้งหมด 9 หลัง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- หลังที่ 1 เรือนคุณสมาน อธิธิฤทธิ์
เลขที่ 39 เทศบาลเมืองพัทลุง ตำบลลำปำ อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง
- หลังที่ 2 เรือนคุณประพาส หัสนันท์
เลขที่ 58 หมู่ที่ 6 ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง
- หลังที่ 3 เรือนคุณเชียว ยามะ
เลขที่ 86 หมู่ที่ 3 ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- หลังที่ 4 เรือนคุณลี แดงปรด
เลขที่ 40 หมู่ที่ 2 ตำบลนาปะขออำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง
- หลังที่ 5 เรือนคุณพวน กรกฎ
เลขที่ 93 หมู่ที่ 7 ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- หลังที่ 6 เรือนคุณลำดวน แก้วเศส
เลขที่ 46 หมู่ที่ 2 ตำบลทะเลน้อย อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง
- หลังที่ 7 เรือนคุณสมพิศ ทองพูลเอียด
เลขที่ 47 หมู่ที่ 2 ตำบลทะเลน้อย อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง
- หลังที่ 8 วังเจ้าเมืองพัทลุงเก่า
เทศบาลเมืองพัทลุง ตำบลลำปำ อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง
- หลังที่ 9 วังเจ้าเมืองพัทลุงใหม่
เทศบาลเมืองพัทลุง ตำบลลำปำ อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง

เรือนกรณีศึกษาที่จัดทำคอมพิวเตอร์สามมิติ หลังที่ 1

คุณสมาน อธิธิฤทธิ์

เรือนกรณีศึกษาที่จัดทำคอมพิวเตอร์สามมิติ หลังที่ 2

คุณประพาส หัสนันท์

เรือนกรณีศึกษาที่จัดทำคอมพิวเตอร์สามมิติ หลังที่ 3

คุณเขี้ยว เนียมฮะ

เรือนกรณีศึกษาที่จัดทำคอมพิวเตอร์สามมิติ หลังที่ 4

คุณลี แดงปรด

เรือนกรณีศึกษาที่จัดทำคอมพิวเตอร์สามมิติ หลังที่ 5

คุณพวน กรกฎ

เรือนกรณีศึกษาที่จัดทำคอมพิวเตอร์สามมิติ หลังที่ 6,7

คุณสมพิศ ทองพลเอียด, คุณลำดวน แก้วเศส

เรือนกรณีศึกษาที่จัดทำคอมพิวเตอร์สามมิติ หลังที่ 8

วังเจ้าเมืองเก่า

เรือนกรณีศึกษาที่จัดทำคอมพิวเตอร์สามมิติ หลังที่ 9

วังเจ้าเมืองใหม่

บทที่ 4

แนวคิดในการประมวลชุดองค์ความรู้
และรูปแบบการนำเสนอสื่อสารสนเทศ

บทที่ 4

แนวคิดในการประมวลชุดองค์ความรู้ และรูปแบบการนำเสนอสื่อสารสนเทศ

บทที่ 4 ว่าด้วย แนวคิดในการประมวลชุดองค์ความรู้ และ
รูปแบบการนำเสนอสื่อสารสนเทศ ประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดในการประมวลชุดองค์ความรู้ชุมชนวิถีชีวิต
วัฒนธรรม "เรินแต่แรกเมืองลุง"
2. แนวทางการดำเนินการของโครงการ "ศึกษาวิจัยเพื่อจัดการ
ความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยและวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญา
ท้องถิ่นภาคใต้" เพื่อการเผยแพร่ข้อมูล ในหัวข้อ "เรินแต่แรก
เมืองลุง"
3. แนวความคิดในการออกแบบสื่อสารสนเทศ
4. แผนผังข้อมูลที่ต้องการนำเสนอในสื่อสารสนเทศ
5. การวิเคราะห์ และออกแบบระบบสารสนเทศ
6. ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information
System : GIS)
7. ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร (Management
Information System : MIS)

1. แนวความคิดในการประมวลชุดองค์ความรู้ชุมชนวิถีชีวิต วัฒนธรรม "เรินแต่แรกเมืองลุง"

ตามที่โครงการวิจัยเพื่อจัดการองค์ความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้ที่ต้องการเผยแพร่ชุดองค์ความรู้ที่ได้รับของโครงการวิจัยออกมาเป็นสื่อในรูปแบบต่างๆ เผยแพร่ให้สาธารณชนได้เรียนรู้ผ่านสื่อประเภทต่างๆ ตลอดจนเป็นการประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยให้เป็นที่รู้จักในวงวิชาการ และวิชาชีพ ตลอดจนเป็นการพัฒนาองค์ความรู้สู่ชุมชนอย่างกว้างขวางนั้น

ในการนำเสนอข้อมูลต่างๆ ให้แก่ “ผู้รับชม” หรือ “ผู้รับสาร” นั้น ต้องมีการกำหนดมีวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายการนำเสนอ ตลอดจนการวางโครงสร้างการนำเสนอ และการเตรียมเนื้อหาที่จะนำเสนอ ทั้งนี้ หลักในการสร้างสรรค์สื่อเพื่อการนำเสนอจะต้องมีหลักการดังนี้

1. ในการวางแผนเพื่อการผลิตสื่อ “ผู้นำเสนอ (Presenter)” หรือ “ผู้สร้างสรรค์สาร (Content Creator)” ต้องมีการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายที่ต้องการสร้างให้เกิดการรับรู้ หรืออารมณ์ร่วมของ “ผู้รับชม (Audience)” หรือ “ผู้รับสาร (Receiver)” ให้เกิดเป็นความเข้าใจในเนื้อหา หรือจุดมุ่งหมายของการนำเสนอ ทั้งนี้ ในการกำหนดจุดมุ่งหมายนั้นไม่ควรมีหลายประเด็นมาจนเกิดความคลุมเครือ ซึ่งจะทำการออกแบบสื่อที่ยากที่จะสอดคล้องกับเป้าหมาย

1) ผลลัพธ์ของการนำเสนอนั้น “ผู้รับชม (Audience)” หรือ “ผู้รับสาร (Receiver)” ต้องได้รับประโยชน์ในแง่มุมต่างๆ จาก “สาร (Contents)” ที่ผู้เสนอต้องการสื่อสาร

2) ในการออกแบบสื่อนำเสนอ ต้องคำนึงถึง “ผู้รับชม (Audience)” หรือ “ผู้รับสาร (Receiver)” เป็นสำคัญ เนื่องจากการทำความเข้าใจ “คุณลักษณะ (Profile)” ของ “ผู้รับชม (Audience)” หรือ “ผู้รับสาร (Receiver)” ช่วงวัย, หน้าที่การงาน, ประสบการณ์, การศึกษา เป็นต้น เพื่อให้สื่อการนำเสนอนั้นสามารถสร้างการรับรู้ หรืออารมณ์ร่วมของผู้ชม หรือผู้รับสารนั้นได้

ในการผลิตสื่อเพื่อการนำเสนอให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น “ผู้รับชม (Audience)” หรือ “ผู้รับสาร (Receiver)” ต้องเกิดการยอมรับและพึงพอใจในเทคนิควิธีการ ตลอดจนเนื้อหาสาระของการนำเสนอ ในการออกแบบสื่อจึงต้องใช้จิตวิทยาอันเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ มาช่วยในการวางแผนจัดทำสื่อเพื่อการสื่อสารให้เกิดรับรู้ และเข้าใจ เพราะฉะนั้น ต้องมีการวิเคราะห์ “ผู้รับชม (Audience)” หรือ “ผู้รับสาร (Receiver)” ให้รับรู้และเข้าใจในเนื้อหาสาระ ตลอดจนความรู้สึกร่วม อารมณ์ ทัศนคติ ค่านิยม รสนิยม และความคาดหวังของผู้รับชมการนำเสนอ

สำหรับการสร้างสรรค์ “สื่อผสม (multimedia)” ซึ่งหมายถึง การใช้สื่อหลายประเภทที่มีข้อดี และคุณลักษณะในการสื่อกับผู้ชมหรือผู้รับสารที่แตกต่างกัน ในลักษณะการบูรณาการผลงานการทำงานกันเพื่อทำให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลสูงสุด ในการสื่อสารกับ “ผู้รับชม (Audience)” หรือ “ผู้รับสาร (Receiver)” ซึ่งในปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์นำมาสู่การสร้างสรรค์สื่อมัลติมีเดียทั้งข้อความ กราฟ (Graph) ภาพศิลป์ (Graphic) เสียง ภาพเคลื่อนไหว และวีดิทัศน์ ผสมผสานกันเพื่อให้สื่อที่สร้างสรรค์ขึ้นมาสามารถสร้างความประทับใจ และความเข้าใจได้เป็นอย่างดี เนื่องจากมีบทบาทในแง่ของการนำมาประยุกต์ใช้กับงาน ประเภทต่างๆ มากมาย เช่น การเรียนการสอน การถ่ายทอดความรู้ การนำเสนอข้อมูล การประชาสัมพันธ์

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีข้อพิจารณาเห็นว่าสื่อ (Media) แต่ละชนิดมีคุณสมบัติและความเหมาะสมในการนำเสนอที่แตกต่างกันไป หรือแม้ในสื่อชนิดเดียวกัน ยังสามารถสร้างให้เป็นหลายรุ่น (Edition) สำหรับใช้ในวาระที่ต่างกันหรือสำหรับผู้รับชมที่หลากหลาย ในหลายสถานะหลายพื้นฐานความรู้ เช่น สื่อสำหรับเด็กและเยาวชน สื่อสำหรับนักเรียนนักศึกษาทั่วไป สื่อสำหรับนักศึกษาสถาปัตยกรรมและสถาปนิก สื่อสำหรับคนทั่วไป ฯลฯ ในการพิจารณาเลือกใช้สื่อ การออกแบบสื่อ ตลอดจนการพิจารณาเนื้อหาที่จะนำเสนอจึงต้องมีความเข้าใจพื้นฐานการรับรู้ของผู้รับชม ข้อจำกัดและความเหมาะสมของสื่อแต่ละชนิด ซึ่งสามารถแสดงได้เป็นแผนภูมิดังนี้

รูปภาพที่ 4-1: การเลือกใช้สื่อตามลักษณะและข้อจำกัด

1.1. คุณสมบัติ ข้อดี และข้อจำกัดของสื่อประเภทต่างๆ

สื่อสิ่งพิมพ์ ถือว่าเป็น "สื่อประเภทเรียบง่าย (Classic Media)" เนื่องจากความเป็น "สื่อ" ของตัวสื่อเอง หมายถึง เมื่อมีการจัดพิมพ์ข้อมูลสารสนเทศต่างๆลงบนกระดาษ กระดาษเหล่านั้นจะกลายเป็นสื่อด้วยตัวเอง ซึ่งผู้รับสาร (Receiver) สามารถเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ที่จัดพิมพ์ออกมาแล้วได้โดยตรง ซึ่งสิ่งพิมพ์ที่กล่าวมานี้แบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น หนังสือ (Book), แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ (Poster), แผ่นพับประชาสัมพันธ์ (leaflet or brochure) ซึ่งสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ เหล่านี้สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

"การพิมพ์แบบระบบออฟเซต (Offset)" คือ การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์โดยใช้ระบบการพิมพ์ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายมากที่สุดทุกในปัจจุบัน เพราะผลลัพธ์การพิมพ์มีคุณภาพสูง มีความสวยงาม และไม่เลอะเทอะเมื่อโดนน้ำ เนื่องจากหมึกพิมพ์เป็นลักษณะหมึกแบบติดแน่น (Permanent) นอกจากนี้ ในปัจจุบันยังมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีความสามารถขั้นสูงในการจัดรูปแบบของเนื้อหาและภาพประกอบ (Art Work) อย่างไรก็ตาม การผลิตสื่อประเภทนี้ มีข้อดี และข้อจำกัดที่ต้องนำมาวิเคราะห์ความเหมาะสมของลักษณะของงาน ดังมีรายละเอียดที่ต้องคำนึงถึงดังต่อไปนี้ มีจำนวนพิมพ์มากเป็น 1,000 ชุดขึ้นไปจึงจะเกิดความประหยัดต่อขนาด (Economy of Scale) กล่าวคือ ค่าใช้จ่ายในการพิมพ์จะแยกออกเป็น 2 แบบ คือ "ค่าใช้จ่ายคงที่ (Fix cost)" อันได้แก่ ค่าออกแบบเนื้อหาารูปเล่ม (Art Work) และค่าผลิตแม่แบบการพิมพ์ ซึ่งมีราคาสูงมาก และ "ค่าใช้จ่ายแปรผัน (Variable cost)" คือ ค่าพิมพ์ต่อหน่วย, ค่าดำเนินการ, และค่ากระดาษ เพราะฉะนั้นจะเห็นว่า ยังมีจำนวนพิมพ์มาก ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยจะถูกลง นอกจากนี้ ยังมีขนาดที่จำกัดที่ขึ้นอยู่กับขนาดของแท่นพิมพ์

"การพิมพ์แบบตามจำนวน (Print on Demand)" เป็นวิธีการบริหารจัดการการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ที่เหมาะสมกับงานที่มีความต้องการผลิตไม่มากนัก เนื่องจากการสั่งงานตามจำนวนออกมาจากเครื่องพิมพ์โดยตรง ทำให้ไม่ต้องเสียค่าแม่แบบ (plate) ทำให้ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยในการพิมพ์จะเป็นค่ากระดาษ ค่าพิมพ์ และค่าดำเนินการ ซึ่งเหมาะสมสำหรับการพิมพ์จำนวนไม่มากนัก เพราะหากพิมพ์จำนวนมากๆ แล้วนั้นการพิมพ์ในระบบออฟเซตจะทำให้ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยถูกกว่า ในที่นี้ ขอยกข้อดีและข้อด้อยของการพิมพ์ในระบบการพิมพ์ตามจำนวนสิ่งนี้ คือ "ข้อดีของการพิมพ์แบบตามจำนวน" คือ สามารถพิมพ์ได้ตามจำนวนที่ต้องการ จะพิมพ์มากน้อยเท่าไรก็ได้ และใช้เวลาในการพิมพ์น้อยกว่าการพิมพ์ในระบบออฟเซต เพราะไม่ต้องเสียเวลาถ่ายฟิล์ม ทำแม่แบบ สำหรับ "ข้อด้อยของการพิมพ์แบบตามจำนวน" คือ ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยสูงกว่าการพิมพ์ในระบบออฟเซต

พิมพ์แบบตามจำนวน" คือ ราคาต่อหน่วยจะไม่ลดลงแม้ว่าจะมีจำนวนพิมพ์ที่มากขึ้น นอกจากนี้ ความละเอียดในการพิมพ์จะดีกว่าการพิมพ์ด้วยระบบออฟเซต อย่างไรก็ดี หากพิมพ์เฉพาะตัวหนังสืออาจจะเห็นความแตกต่างไม่มาก

ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นรูปแบบการพิมพ์แบบตามจำนวน (Print on Demand) สำหรับสื่อประเภทหนังสือ หรือแผ่นพับ อย่างไรก็ตาม ยังมีสื่อประเภท "ป้ายประชาสัมพันธ์ (Poster)" ซึ่งมีจำนวนพิมพ์ไม่มากนัก หรือบางครั้งมีการจัดพิมพ์เพียงแค่ชุดเดียวในกรณีของการทำป้ายประชาสัมพันธ์ในลักษณะของ "นิทรรศการ (Exhibition)" สำหรับในกรณีนี้ จะใช้การพิมพ์ในระบบเครื่องพิมพ์แบบพ่น (Inkjet) ซึ่งมีแคร์ของเครื่องพิมพ์ตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนขนาดใหญ่หลายเมตร และสามารถเลือกวัสดุรองรับการพิมพ์ได้หลากหลายประเภท อาทิ กระดาษกระดาษอัดรูป สติกเกอร์ และไวเนล ซึ่งมีทั้งที่เหมาะสำหรับการพิมพ์เพื่อติดตั้งทั้งในร่ม (In door) และแบบติดตั้งกลางแจ้ง (Out Door) ซึ่งคุณสมบัติ คือ ค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์เป็นค่าใช้จ่ายต่อหน่วยตารางเมตรจึงสามารถพิมพ์ได้ตามความต้องการ แต่อย่างไรก็ดี สื่อประเภทนี้มีอายุการใช้งานไม่ยาวนานมากนัก

สื่อผสม (Multimedia)

องค์ประกอบของ "มัลติมีเดีย (Multimedia)" หรือแปลได้ว่าเป็น "สื่อผสม" เป็นเทคโนโลยีที่ทำให้คอมพิวเตอร์มีความสามารถในการแสดงออกของข้อมูลในรูปของการผสมผสานระหว่าง ข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเสียง เข้าด้วยกัน ตลอดจนมีการนำเอาระบบโต้ตอบกับผู้ใช้ (Interactive) มาผสมผสานด้วย มัลติมีเดียเป็นการผสมผสานระหว่างสื่อหลายๆ สื่อ ประกอบด้วย

- ข้อความ (Text) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของมัลติมีเดีย ใช้แสดงรายละเอียด หรือเนื้อหาของเรื่องที่น่าสนใจ ซึ่งปัจจุบัน เราสามารถแบ่งประเภทของข้อความได้หลายรูปแบบดังนี้ คือ

- ภาพกราฟิก (Graphic) ซึ่งเป็นสื่อในการนำเสนอที่ดี เนื่องจากสามารถสรุปข้อมูลต่างๆ ออกมาเป็นมีรูปภาพที่มีศักยภาพในการสื่อสารได้ดีในระยะเวลาที่จำกัดกว่าการนำเสนอข้อมูลด้วยข้อความ

- เสียง (Sound) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้สื่อมัลติมีเดียมีความแตกต่างและสามารถสื่อสารกับผู้รับสารได้ง่ายกว่าสื่อประเภทอื่นๆ เนื่องจากใช้ประสาทสัมผัสทางสายตา และการได้ยิน นอกจากนี้เสียงประกอบเพลงบรรเลง เสียงพูด เสียงบรรยาย หรือเสียงพากย์ ยังช่วยทำให้สื่อมีความน่าสนใจกว่าสื่อประเภทตัวหนังสือเพียงอย่างเดียว

- วิดีโอ (Video) เป็นสื่ออีกรูปหนึ่งที่น่าสนใจใช้กับเทคโนโลยีมัลติมีเดีย เนื่องจากแสดงผลได้ทั้งภาพเคลื่อนไหว และเสียงไปพร้อมกัน ทำให้เกิดความน่าสนใจในการนำเสนอมากยิ่งขึ้น รูปแบบของไฟล์วิดีโอที่ใช้ในการบันทึกภาพและเสียงที่สามารถสร้างสรรค์เป็นสื่อมัลติมีเดียได้มีหลายรูปแบบ ดังนี้

- ไฟล์ตระกูล .AVI (Audio / Video Interleave) เป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นโดยบริษัท ไมโครซอฟต์ เรียกว่า Video for Windows มีนามสกุลเป็น .avi ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากเป็นมาตรฐานที่มาพร้อมกับระบบปฏิบัติการ Microsoft Windows และเล่นโดย Application ชื่อ Windows Media Player ทั้งนี้ระบบเสียง และภาพเคลื่อนไหวที่ใช้คุณสมบัติของ RIFF ของ Windows เป็นไฟล์วิดีโอที่มีความละเอียดสูง เหมาะสมกับการนำมาใช้ในงานตัดต่อวิดีโอ แต่ไม่นิยมนำมาใช้ในสื่อดิจิทัลอื่นๆ เพราะไฟล์มีขนาดใหญ่มาก

- ไฟล์ตระกูล .MPEG (Moving Pictures Experts Group) เป็นรูปแบบไฟล์ที่มีการบีบอัดข้อมูลเพื่อให้มีไฟล์ขนาดเล็กลง โดยใช้เทคนิคการบีบข้อมูลแบบ Inter Frame หมายถึง การนำความแตกต่างของข้อมูลในแต่ละภาพมาบีบลง และเก็บโดยสามารถบีบข้อมูลได้ถึง 200 : 1 หรือ เหลือข้อมูลเพียง 100 kb/sec โดยคุณภาพยังดีอยู่ ทั้งนี้ มีการพัฒนาของระบบอย่าง

- ต่อเนื่อง โดย MPEG-1 มีนามสกุล คือ .mpg ไฟล์ MPEG เป็นไฟล์มาตรฐานในการบีบอัดไฟล์วิดีโอ ซึ่งเป็นรูปแบบของวิดีโอที่มีคุณภาพสูง และนิยมนำมาใช้กับงานวิดีโอหลายประเภท
- ไฟล์ตระกูล .WMV (Windows Media Video) เป็นไฟล์วิดีโอของบริษัทไมโครซอฟท์สร้างขึ้นมาจากโปรแกรม Windows Movie Maker เป็นไฟล์ที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันจากสื่ออินเทอร์เน็ต เนื่องจากมีจุดประสงค์ที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อรองรับการชมภาพเคลื่อนไหวแบบ Movie on Demand ด้วยคุณภาพที่ดีและมีขนาดไฟล์ที่เล็กสามารถที่จะ Upload ขึ้นเว็บไซต์ได้ง่ายและสะดวกรวดเร็ว
  - ไฟล์ตระกูล Real Player รูปแบบของแฟ้มที่พัฒนาโดยบริษัท Real Network รูปแบบแฟ้มชนิดนี้มีส่วนขยายเป็น rm ra และ ram โปรแกรมที่ใช้ในการอ่านข้อมูลของแฟ้มประเภทนี้ได้แก่ Real Player และ Real One Player
  - ไฟล์ตระกูล Flash Video (.FLV) เป็นไฟล์วิดีโอในรูปแบบของ Flash ซึ่งมีข้อดีคือ สามารถนำมาใช้งานร่วมกับ Component ของ Flash รวมทั้งไฟล์ที่บีบอัดแล้วมีขนาดเล็กแต่ยังคงรายละเอียดของไฟล์ต้นฉบับได้ เป็นอย่างดี แต่มีข้อเสียคือไฟล์วิดีโอที่ทำการบีบอัดแล้วจะไม่มีเสียง อันนี้ก็ขึ้นอยู่กับการนำไฟล์ไปประยุกต์ใช้งาน

ด้วยคุณลักษณะของการเป็นสื่อที่มีลักษณะเป็นภาพเคลื่อนไหว และมีเสียงประกอบ ทำให้ผู้รับชมได้ อรรถรส และสามารถสื่อสารหรือชักจูงให้เกิดความรู้สึกลอยตามกับเนื้อหาได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดของการผลิต ตลอดจนความน่าสนใจของสื่อ นั้น เป็นปัจจัยกำกับให้สื่อประเภทนี้ ไม่เหมาะแก่การบรรจุเนื้อหาจำนวนมากลงไป จึงจำเป็นต้องคัดกรองเนื้อหา และสิ่งที่ต้องการแสดงข้อมูลเป็นอย่างดี

ในที่นี้ จึงเหมาะแก่การเป็นสื่อประชาสัมพันธ์เบื้องต้นให้เกิดความสนใจแก่ผู้รับสาร (reciever or audience) เพื่อส่งเสริมให้ผู้รับสารดังกล่าว นั้น ไปค้นหาข้อมูลต่อในสื่อประเภทอื่นๆ โดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์ที่สามารถนำเข้าสู่ระบบการอ้างอิงอย่างเป็นรูปธรรมได้มากกว่า ทั้งนี้ ข้อดีของการทำสื่อวีดิทัศน์นี้ คือ ช่องทางในการนำเสนอที่สามารถติดตั้งได้ในหลากหลายรูปแบบ เช่น ทั้งเป็น "นิทรรศการถาวร (Permanent Echibition)" หรือ "นิทรรศการชั่วคราว (Temporary Exhibition)" ช่องทางการบริการข้อมูลผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น นอกจากนี้ สื่อประเภทนี้ต้องการ "เครื่องเล่น (Player)" และ "เครื่องแสดงผลเสียงและภาพ ((Audio speaker and Vedio Mornitor)" ที่อยู่ในรูปของเครื่องเล่นวีดิทัศน์และโทรทัศน์ หรือเครื่องคอมพิวเตอร์ แต่ค่าใช้จ่ายในการผลิตสื่อเป็นค่าใช้จ่ายที่สูงมากเนื่องจากต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญหลายแขนง นอกจากนี้ ยังมีความจำเป็นที่ต้องระมัดระวังเรื่องลิขสิทธิ์ของเสียงเพลงที่ใช้ประกอบอีกด้วย

การเผยแพร่สื่อไปยัง "ผู้ชม" หรือ "ผู้รับสาร" ทั้งนี้ ในการเผยแพร่จะต้องทราบเทคนิคการเลือกใช้สื่อ มัลติมีเดียชนิดต่างๆ ให้เหมาะสมกับเนื้อหา โอกาส และข้อจำกัดของระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่มีอยู่ เพื่อให้สัมฤทธิ์ผลในการเผยแพร่อย่างมีประสิทธิภาพ ดังจะได้กล่าวถึงเทคนิคการส่ง หรือกระจายสื่อมัลติมีเดียแบบต่างๆ ต่อไปนี้ คือ

- การเผยแพร่ผ่านทางแผ่นบันทึกข้อมูล CD หรือ DVD ซึ่งการเผยแพร่สื่อมัลติมีเดียจากแผ่น CD นั้น สามารถจุข้อมูลได้ทั้งสิ้น 700 Mb. และ DVD จะสามารถจุข้อมูลได้ทั้งสิ้น 4.2 Gb. ทั้งนี้ ต้องเล่นผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งสามารถบันทึกข้อมูลไม่ว่าจะเป็นตัวอักษร ภาพกราฟิก เสียง ภาพยนตร์ ภาพเคลื่อนไหว การจำลองสถานการณ์ ทั้งนี้ ในการเผยแพร่นั้นหากผลิตแผ่น CD หรือ DVD จากโรงงานจะมีอายุการใช้งานมากกว่าการบันทึกข้อมูลลงแผ่นด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

- การเผยแพร่ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ในการเลือกใช้งานสื่อมัลติมีเดียที่ผ่านอินเทอร์เน็ต ยังมีข้อจำกัดทางด้านความเร็ว (Transfer Rate) ในการส่งผ่านข้อมูล ดังนั้นการส่ง ผ่านข้อมูลที่มีปริมาณมากในแต่ละไฟล์ เช่น วีดิทัศน์ จึงต้องการเทคโนโลยีการบีบอัดข้อมูลให้ได้ไฟล์ที่มีขนาดเล็กลง เป็นต้น

- การนำข้อมูลเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ต ทำได้โดยการส่งข้อมูลไปไว้บน Web Server ซึ่งเรียกว่าการอัปโหลด (Upload) Web Server ที่ให้บริการและเป็นที่ยอมรับใช้งานมากที่สุดในการเผยแพร่สื่อมัลติมีเดียคือ www.Youtube.com

- You Tube คือ เว็บไซต์ประเภท Social Media VDO Sharing ซึ่งผู้ใช้จะเป็นผู้ Upload VDO ขึ้นไปเพื่อ Share กับ User คนอื่นๆ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยน ความบันเทิง ข่าวสาร กิจกรรมต่างๆ You Tube เป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมผู้คนมากมายหลากหลายประเภท เข้ามาด้วยวัตถุประสงค์ต่างๆ มากมาย

- รูปแบบไฟล์วิดีโอที่ใช้งานกับ You Tube ใช้งานโดยแสดงผลภาพวิดีโอในลักษณะ 7 ใช้การถอดรหัสแบบ Sorenson Spark H.263 ซึ่งโปรแกรม Macromedia Flash เป็นโปรแกรมเสริมที่ต้องติดตั้งเพิ่มสำหรับ Web Browser ทั่วไป โดยแสดงผลที่ขนาดความกว้างและสูง 320 และ 240 Pixel ที่ 25 Frame /Second โดยมีการส่งข้อมูลสูงสุดที่ 300 Kilo byte /Second ซึ่งการแสดงผลสามารถดูได้ที่ขนาดปกติหรือขนาดที่แสดงผลเต็มจอ

- รูปแบบไฟล์เสียงที่ใช้งานกับ You Tube เก็บไฟล์ในลักษณะ Stream File MP3 โดยมีการเข้ารหัสแบบโมโนที่ 65 กิโลบิต/วินาที ที่ 22050 เฮิร์ตซ์ อย่างไรก็ตาม ระบบของ You Tube นั้นสามารถเก็บไฟล์เสียงในลักษณะ Stereo ได้หากมีการแปลงเป็นไฟล์ FLV ก่อนทำการอัปโหลด

- การแสดงผลของวิดีโอที่ค้นสามารถดูได้ผ่านเว็บไซต์ You Tube โดยตรงผ่านซอฟต์แวร์ Macromedia Flash และดูได้ผ่าน Tablet หรือ Smart Phone ที่มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้ ซึ่งนอกจากนี้ ยูทูปสามารถดูได้จากเว็บไซต์ทั่วไปที่มีการนำรหัสไปใส่เชื่อมโยงกลับมาที่เว็บยูทูปเอง

- ข้อจำกัดของการอัปโหลดไฟล์วิดีโอ นั้นคือ ขนาดของตัวไฟล์และระยะเวลาของวิดีโอ

ขนาดของไฟล์	ต้องมีขนาดไม่เกิน 2 gigabytes
ระยะเวลาของวิดีโอ	ต้องไม่เกิน 10 นาที

หลังจากที่ทำการอัปโหลดวิดีโอเสร็จเรียบร้อยแล้วทาง You Tube จะทำการบีบอัดไฟล์ (recompress) อีกครั้ง โดยใช้เทคนิค H.264 codec ซึ่งเป็น codec หนึ่งของ MPEG-4 ซึ่งจะทำให้สามารถดูวิดีโอที่ค้นนั้นได้โดยการดูผ่านคอมพิวเตอร์ Tablet และ Smart Phone ได้โดยไม่ต้องใช้โปรแกรม Macromedia Flash ช่วยเปิด

เว็บไซต์ (Website) เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่อยู่ในรูปของระบบดิจิทัล ที่มีข้อมูลสารสนเทศหลากหลายรูปแบบ (Format) เก็บข้อมูลไว้ในระบบ และมีการเรียกใช้ข้อมูลต่างๆ ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต จึงถือว่าเป็นสื่อที่เข้าถึงผู้คนได้จำนวนมากที่มีความยืดหยุ่นสูง เนื่องจากสามารถเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ได้ ทั้งที่เป็นข้มมูลตัวหนังสือ ภาพ เสียง วิดิทัศน์ ตลอดจนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเมื่อเทียบกับจำนวนการเข้าถึงของ "ผู้ใช้ (User)" จะมีต้นทุนที่ต่ำมาก อีกทั้ง เป็นสื่อที่สามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้ทันสมัยได้ง่ายเนื่องจากปรับเปลี่ยนเนื้อหานั้นจัดการอยู่ที่ส่วนกลางที่บันทึกข้อมูลไว้เพียงแห่งเดียว เมื่อผู้ใช้เข้าถึงก็จะเป็นการอัปเดตเนื้อหาข้อมูลไปโดยปริยาย นอกจากนี้ สื่อประเภทยังเปิดโอกาสให้ผู้ใช้โต้ตอบ (Response) ได้อีกด้วย

ความต้องการพื้นฐานของสื่อประเภทยี่ คือ ต้องมีพื้นที่ใน Server สำหรับการบรรจุข้อมูล อีกทั้ง หากต้องการการเข้าถึงโดยตรงจะต้องมี Domain name และผู้ใช้ต้องมีเครื่องมืออุปกรณ์ประเภทคอมพิวเตอร์ หรือ "แท็บเล็ต (Tablet)" หรือ "โทรศัพท์เคลื่อนที่อัจฉริยะ (Smartphone)" แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากระบบอินเทอร์เน็ตที่สามารถทำงานได้นั้นต้องมีการออกแบบโปรแกรมที่สอดคล้องกับ "ระบบปฏิบัติการ (OS)" อีกทั้ง ต้องสอดคล้องกับลักษณะของ "โปรแกรมเข้าถึงเว็บไซต์ (Web browser)" ซึ่งหากว่าผู้ใช้มี "ระบบปฏิบัติการ (OS)" และ "โปรแกรมเข้าถึงเว็บไซต์ (Web browser)" ที่แตกต่างกันไปจาก "ความต้องการพื้นฐาน (Basic requirement)" นั้น อาจจะทำให้ผู้ใช้ไม่สามารถเข้าถึงระบบได้ หรือไม่สามารถแสดงผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ขนาดของข้อมูลจะมีความจำกัดด้วยความเร็วของการเชื่อมต่อของผู้ให้บริการ ในกรณีนี้ จึงไม่สามารถบันทึกวิดีโอที่มีความ

ความละเอียดสูงได้ เป็นสื่อที่เหมาะสมกับสภาพการใช้งานในที่มีการใช้ระบบอินเทอร์เน็ตกันอย่างกว้างขวางและความเร็วในการเชื่อมต่อสูงขึ้นมากในปัจจุบัน และข้อมูลที่มีการปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมอยู่เสมอ

สื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นสื่อที่มีการนำเสนอข้อมูลเช่นเดียวกับ "หนังสือ (Book)" แต่ทั้งนี้ ถูกแปลงให้เป็นสื่อดิจิทัล (Digital Media) ในส่วนของการนำเสนอและการใช้ของ "ผู้ใช้ (User)" ผ่าน "คอมพิวเตอร์ (Computer)" "แท็บเล็ต (Tablet)" หรือ "โทรศัพท์เคลื่อนที่อัจฉริยะ (Smart Phone)" ทำให้มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำเหมาะสำหรับข้อมูลที่ใช้สำหรับการอ้างอิงเช่นเดียวกับหนังสือ และสามารถเผยแพร่ได้หลายช่องทาง เช่น ผ่านเว็บไซต์ แอปพลิเคชันข้อมูล ฯลฯ

1.2 แนวทางการดำเนินการของโครงการ "ศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยและวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้" เพื่อการเผยแพร่ข้อมูล ในหัวข้อ "เรินแต่แรกเมืองลุง"

โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยและวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น (พื้นที่ภาคใต้) เพื่อเตรียมการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ที่อยู่อาศัยและวิถีการอยู่อาศัยของประเทศไทย ซึ่งโครงการวิจัยมีพื้นที่ศึกษา ในจังหวัดพัทลุง โดยมีวัตถุประสงค์ที่ต้องมีการรวบรวมองค์ความรู้เรื่องรูปแบบที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยของคนไทย มาจัดทำฐานข้อมูลแล้วผลิตเป็นสื่อในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากคุณสมบัติ ข้อดีและข้อจำกัดของสื่อประเภทต่างๆ แล้ว สามารถสรุปประเภทและหน้าที่ใช้สอยของสื่อเสนอแนะเพื่อใช้ในการนำเสนอข้อมูลของศูนย์เรียนรู้ที่อยู่อาศัยและวิถีการอยู่อาศัยของประเทศไทย ในขั้นต้น ดังนี้

1) สื่อสิ่งพิมพ์ ประเภทโปสเตอร์ จำนวนอย่างน้อย 18 แผ่น เพื่อใช้สำหรับการนำเสนอข้อมูล องค์ความรู้ที่เป็นรายละเอียดของชุมชนพื้นที่ศึกษาในจังหวัดพัทลุง เพื่อแสดงให้เห็นถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัย กรณีศึกษาภาคใต้ในมิติต่างๆ เพื่อการนำเสนอต่อชุมชน และนำไปจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ตลอดจนนำไปติดตั้งในหน่วยงานท้องถิ่นต่อไป โดยมีรายละเอียดพอสังเขป ดังต่อไปนี้

- โปสเตอร์แสดงข้อมูลสรุปภาพรวมของโครงการ
- โปสเตอร์แสดงข้อมูลลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และองค์ประกอบของชุมชนท้องถิ่นภาคใต้ จังหวัดพัทลุง
- โปสเตอร์แสดงข้อมูลพัฒนาการทางสถาปัตยกรรมเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น จังหวัดพัทลุง
- โปสเตอร์แสดงข้อมูลเรือนกรมศึกษาทั้ง 16 หลัง

2) สื่อวีดิทัศน์ จำนวน 3 เรื่อง เพื่อการนำเสนอข้อมูลที่เป็นภาพเคลื่อนไหวที่มีเสียงบรรยายประกอบของข้อมูล องค์ความรู้ของเรือนในพื้นที่ศึกษา วิถีชีวิต ภูมิปัญญาในการอยู่อาศัย ประเพณีวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง ตลอดจนการสัมภาษณ์เจ้าของบ้าน หรือคนในชุมชน เนื่องจากสื่อวีดิทัศน์มีทั้งภาพเคลื่อนไหวประกอบกับเสียงบรรยาย จึงสามารถดึงความสนใจของผู้ชมได้ดีกว่าสื่อประเภทอื่น ๆ ใช้ประกอบการนำเสนอในการจัดนิทรรศการ หรือการเผยแพร่ผ่านในระบบสื่อออนไลน์ ซึ่งการเผยแพร่ข้อมูลองค์ความรู้จะสามารถทำได้อย่างกว้างขวาง การสืบค้นข้อมูลสามารถทำได้ตลอดเวลา โดยมีรายละเอียดของวีดิทัศน์พอสังเขป ดังต่อไปนี้

- วีดิทัศน์เรื่อง "องค์กรวมภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชน และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา"
- วีดิทัศน์เรื่อง "เรินแต่แรกเมืองพัทลุง"
- วีดิทัศน์เรื่อง "เรินแต่แรกภาคใต้กับวิถีชีวิตชาวสวนยาง"

3) **สื่อเว็บไซต์** จำนวน 1 เว็บไซต์ เพื่อการจัดเก็บรวบรวมองค์ความรู้ ข้อมูลรายละเอียดทั้งหมดของโครงการ และนำเสนอรายละเอียดขององค์ความรู้ทั้งหมดโดยสามารถเชื่อมโยงได้ทั้งภาพถ่าย, ภาพกราฟิก, ตัวหนังสือบรรยาย, ภาพเคลื่อนไหวพร้อมเสียงบรรยาย รวมถึงภาพเคลื่อนไหวที่เป็นภาพ 3-มิติ สามารถเชื่อมโยงเข้ากับระบบฐานข้อมูลสารสนเทศขององค์กร ซึ่งจะช่วยให้สะดวกต่อการสืบค้นข้อมูลของผู้ที่สนใจ เนื่องจากสามารถทำได้อย่างไม่จำกัดสถานที่และเวลาในการสืบค้น การปรับปรุง แก้ไข ข้อมูลองค์ความรู้ก็สามารถทำได้อย่างสะดวกและเป็นสื่อที่มีคุณสมบัติในการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารที่สามารถทำได้อย่างกว้างขวาง มีประสิทธิภาพ แต่ลงทุนต่ำ

4) **สื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์** จำนวน 2 เล่ม เพื่อนำเสนอข้อมูลอย่างละเอียดของข้อมูลทั้งหมดที่ทำการสำรวจเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ สำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาข้อมูลอย่างละเอียด หรือข้อมูลวิชาการสถาปัตยกรรม เช่น นักศึกษา นักวิชาการ นักออกแบบ และสถาปนิก เนื่องจากสื่อประเภทหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ใช้ต้นทุน สามารถบรรจุเนื้อหาหรือข้อมูลและรูปภาพได้มากไม่จำกัดคล้ายสื่อเว็บไซต์ แต่ควบคุมรูปแบบรูปเล่มไว้เป็นชุดได้ดีกว่า เป็นสื่อที่รวบรวมข้อมูลต่างๆในการศึกษาวิจัยโครงการนี้ไว้มากที่สุด โดยในโครงการครั้งนี้ จะจัดทำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ดังต่อไปนี้

- สื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
- สื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ แบบสถาปัตยกรรมเรือนกรณีศึกษา

3. แนวความคิดในการออกแบบสื่อสารสนเทศ

เนื่องจากสื่อที่ใช้ในการนำเสนอข้อมูลสารสนเทศและองค์ความรู้ทั้ง 4 ประเภท อันได้แก่สื่อสิ่งพิมพ์ ประเภทโปสเตอร์ สื่อวีดิทัศน์ สื่อเว็บไซต์ และสื่อข้อมูลที่เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีความแตกต่างกันทั้งในแต่ละประเภทของสื่อที่มีทั้งข้อดี และข้อด้อยที่แตกต่างกัน อีกทั้งการใช้งานของสื่อแต่ละประเภทก็ยังคงมีความแตกต่างกัน รวมถึงกลุ่มเป้าหมายของสื่อที่ใช้แต่ละประเภทที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้นในการสื่อความหมายจะต้องมีความครอบคลุมและสามารถตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายได้อย่างกว้างขวาง สามารถใช้ได้กับทุกเพศ ทุกวัย และทุกระดับการศึกษา ดังนั้นในการออกแบบสื่อดังกล่าว จึงจำเป็นนำ *"หลักการออกแบบเรขศิลป์"* มาใช้ เพื่อเป็นการกำกับแนวทางในการทำงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งในเรื่องของการออกแบบ อันได้แก่การควบคุมกลุ่มโทนสีของแต่ละชิ้นงาน การใช้ภาพประกอบ การใช้รูปแบบของตัวอักษร ลักษณะรูปแบบของการจัดวางภาพ กราฟิกและตัวอักษร จะต้องไม่มีความขัดแย้งกัน เพื่อเป็นการควบคุมให้สื่อทุกชนิดและประเภท ไม่ว่าจะถูกใช้งานเป็นชุดหรือแยกการใช้งานในแต่ละประเภท มีความเป็นเอกลักษณ์และมีความงาม ผสมผสานกลมกลืนและเป็นรูปแบบเดียวกัน

3.1 หลักการออกแบบเรขศิลป์

ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์ ประเภทโปสเตอร์ สื่อวีดิทัศน์ สื่อเว็บไซต์ และสื่อข้อมูลที่เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ต้องนำหลักการการออกแบบเรขศิลป์ หรือกราฟิกดีไซน์มาใช้ในการออกแบบ เพื่อให้ได้ชิ้นงานที่สามารถสื่อสารกับผู้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นระบบ ที่เข้าใจได้ง่าย รวมถึงมีความเป็นระเบียบ

การออกแบบ *"เรขศิลป์"* หรือ *"เลขศิลป์"* แปลความจากภาษาอังกฤษ จากคำว่า *"Graphic Design"* เป็นลักษณะผลงานในสาขานิตศิลป์ หมายถึง *"ศิลปะในผลงานที่ต้องการสื่อความหมายกับมวลชน"* ซึ่งต้องมีการออกแบบทั้งสิ้น โดยการออกแบบเรขศิลป์สำหรับการสื่อความหมายนั้น ในการดำเนินการออกแบบต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่จะช่วยในการสื่อความหมายไปยังผู้ใช้งาน การละเลยองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งอาจทำให้การสื่อความหมายไม่อาจบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบที่จำเป็นต้องคำนึงถึงมีดังต่อไปนี้

1) ตัวอักษร (Typographics)

ตัวอักษร และรายละเอียดของตัวอักษรบนสื่อต่างๆ มีความสำคัญต่อการถ่ายทอดข้อมูลไปสู่คนอ่าน สำหรับแนวทางการเลือกใช้รูปแบบตัวอักษรมีสิ่งที่จะต้องคำนึงดังต่อไปนี้

- **รูปแบบ และบุคลิกของตัวอักษร (Typeface)** ตัวอักษรมีรูปแบบที่หลากหลาย ตัวอักษรบางรูปแบบมีลักษณะที่อ่านง่าย เหมาะสำหรับนำมาใช้กับส่วนเนื้อหา ในขณะที่ตัวอักษรบางตัวอาจมีลักษณะที่เด่นสะดุดตา และมีบุคลิกเฉพาะตัว เช่น มีลักษณะเป็นทางการ มีลักษณะลำลอง แต่อ่านยากกว่าตัวอักษรที่ดูเรียบง่าย โดยเฉพาะการเลือกใช้ตัวอักษรสำหรับป้ายที่มีข้อมูลเนื้อหาหมาก ซึ่งต้องการความรวดเร็วในการอ่าน จึงต้องการรูปแบบของตัวอักษรที่อ่านง่ายที่สุด เพื่อให้ใช้เวลาในการอ่านและทำความเข้าใจให้น้อยที่สุด ทั้งนี้ ในการออกแบบสื่อประเภทต่างๆ จะเลือกใช้รูปแบบตัวอักษรจากฟอนต์แห่งชาติ เนื่องจากเป็นฟอนต์ที่มีความสวยงามและทางราชการส่งเสริมให้ใช้อย่างถูกต้องตามลิขสิทธิ์

ภาพที่ 4.2-1: ตัวอย่างของตัวอักษรที่มีการประดิษฐ์ให้มีเอกลักษณ์ เหมาะสำหรับใช้เป็นชื่อหัวข้อเรื่อง

ภาพที่ 4.2-2: ตัวอย่างของตัวอักษรที่มีลักษณะเรียบง่าย เหมาะสำหรับใช้กับส่วนที่ต้องการความรวดเร็วและความสะดวกในการอ่าน

- การใช้ตัวพิมพ์ใหญ่และตัวพิมพ์เล็กในภาษาอังกฤษ

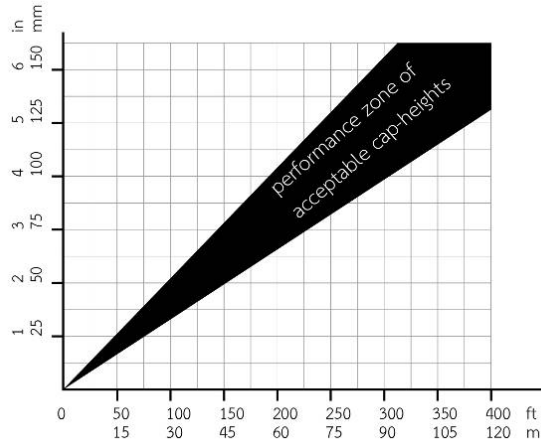
การใช้ตัวอักษรภาษาอังกฤษ ควรใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ผสมกับตัวพิมพ์เล็ก เพื่อให้อ่านได้รวดเร็ว เพราะผู้อ่านจะสามารถคาดเดาความหมายของคำได้จากเส้นรอบรูปที่เกิดขึ้นรอบตัวอักษร ในขณะที่การใช้ตัวพิมพ์ใหญ่เพียงอย่างเดียวจะไม่เกิดเส้นรอบรูปที่มีรูปแบบแตกต่างกันไปเช่นการใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ผสมกับตัวพิมพ์เล็ก

ภาพที่ 4-3: เส้นสีแดงแสดงเส้นรอบรูปที่เกิดขึ้นรอบตัวอักษร สังเกตได้ว่าเส้นรอบรูปที่เกิดขึ้นรอบคำที่ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ผสมกับตัวพิมพ์เล็กจะมีความแตกต่างกัน และคาดเดาความหมายของคำได้มากกว่าคำที่ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด

- **ขนาดตัวอักษร (Letter Height)**

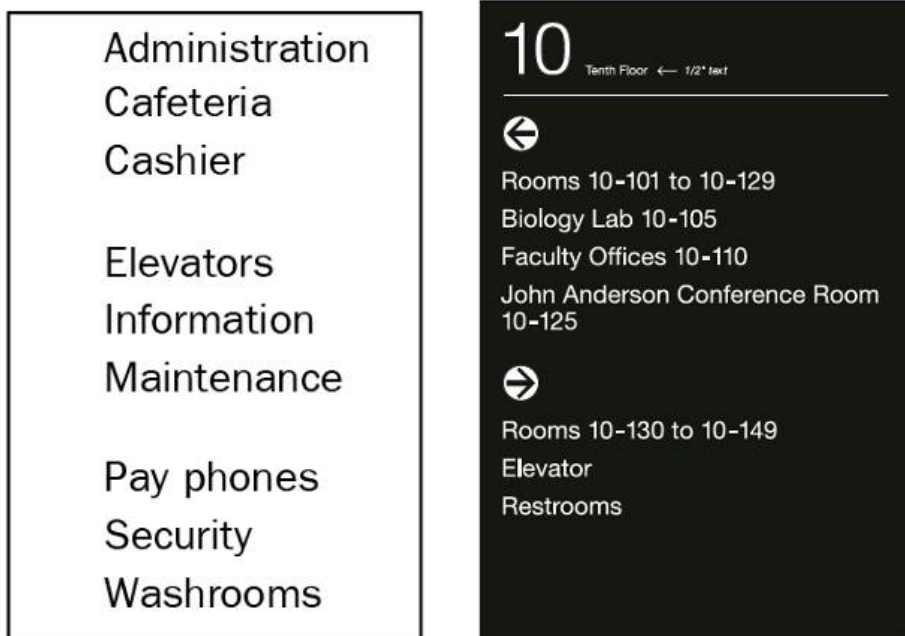
ในการกำหนดความสูงของตัวอักษรในสื่อแต่ละประเภทนั้น ต้องสัมพันธ์กับรูปแบบการแสดงผลของจอภาพ และระยะของมุมมอง

ภาพที่ 4-4: แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความสูงของตัวอักษร Helvetica ตัวพิมพ์ใหญ่ และระยะทางที่สามารถอ่านเห็นได้ (Campus Graphics, State University Construction Fund, Albany, NY, 1970, Paul Athur.)

- **การจัดวางตำแหน่งข้อมูล (Copy Composition)**

ในการออกแบบการสื่อความหมายที่ต้องบรรจุข้อมูลเป็นจำนวนมาก หากมีการจัดกลุ่มข้อมูลจะทำให้อ่านได้ง่าย และรวดเร็ว โดยแต่ละกลุ่มให้มีข้อความเพียง 3-4 ข้อความ

ภาพที่ 4-5: ตัวอย่างการจัดวางตำแหน่งข้อมูลเป็นกลุ่มละ ๓-๔ บรรทัด เพื่อสะดวกในการอ่าน

- ระยะห่างระหว่างตัวอักษร และระหว่างบรรทัด (Letter and Line Spacing)

ในการออกแบบต้องมีการเว้นระยะห่างระหว่างตัวอักษร และระยะห่างระหว่างบรรทัดที่เหมาะสมกับการอ่าน ถ้าตัวอักษรวางชิดกันมากจะทำให้อ่านยาก หรือถ้ามูมมองในการอ่านไม่ตั้งฉากกับตัวสื่ จะต้องใช้ระยะห่างระหว่างตัวอักษร หรือระหว่างบรรทัดเพิ่มมากขึ้น

2) สัญลักษณ์ (Symbol) และเครื่องหมาย (Icon)

การออกแบบสัญลักษณ์และเครื่องหมาย คือ การออกแบบที่แสดงถึงการสื่อความหมายให้รับรู้ร่วมกันได้ในสังคม โดยเป็นการสื่อความหมายที่แสดงนัยหรือเงื่อนไขความคิดที่แฝงไว้ในรูปแบบ ไม่ใช่ภาษาหรือภาพที่แสดงเป้าหมายไว้ตรงๆ ผู้ที่จะทำความเข้าใจกับสื่อความหมายนั้นอาจจะต้องพบเห็นบ่อยๆ หรือเรียนรู้จากประสบการณ์ระดับหนึ่งจึงจะสื่อความหมายกันได้ดี

การนำสัญลักษณ์และเครื่องหมายมาใช้ในออกแบบการสื่อความหมายช่วยแก้ไขปัญหาด้านภาษา และช่วยย่นระยะเวลาในการอ่านข้อมูล เนื่องจากการมองและทำความเข้าใจสัญลักษณ์ภาพที่เป็นที่รู้จักที่อยู่แล้วนั้นใช้เวลา น้อยกว่าการอ่านตัวอักษร อย่างไรก็ตามสัญลักษณ์และเครื่องหมายเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจ การใช้สัญลักษณ์และเครื่องหมายซึ่งไม่เป็นที่รู้จักจะสร้างความสับสนมากกว่าการอธิบายด้วยตัวอักษร ดังนั้นในการออกแบบจึงต้องใช้สัญลักษณ์ภาพที่มีความเป็นสากล

การออกแบบสัญลักษณ์และเครื่องหมายควรออกแบบให้มีลักษณะเรียบง่าย ความหมายที่จะสื่อควรเป็นจุดมุ่งหมายเดียวไม่ควรแปลได้หลายความหมาย ใช้สีเพียงสีเดียวเพื่อให้ง่ายต่อการจำแนก และสัญลักษณ์ภาพที่ดีไม่ควรพึ่งประสิทธิภาพของสีเพียงอย่างเดียว

4. แผนผังข้อมูลที่ต้องการนำเสนอในสื่อสารสนเทศ

เพื่อเป็นการกำหนดแนวทางของการนำเสนอข้อมูลของสื่อในแต่ละประเภท เนื่องจากความสามารถ ข้อดีและข้อด้อยของสื่อที่ใช้แต่ละประเภทมีความแตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดกรอบหรือแผนผังของข้อมูลที่จะนำเสนอในสื่อแต่ละประเภท ดังนี้

1. **สื่อสิ่งพิมพ์** ประกอบนิทรรศการประเภทโปสเตอร์ขนาด A 1 จำนวนไม่น้อยกว่า 18 แผ่น(จัดทำต้นแบบ จำนวน 1 ชุด)
2. **สื่อเว็บไซต์** จำนวน 1 เว็บไซต์
3. **สื่อวีดิทัศน์** จำนวน 3 เรื่อง
4. **สื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์** จำนวน 1 เล่ม

4.1 สื่่อสิ่งพิมพ์ ประกอบนิทรรศการประเภทโปสเตอร์ขนาด A 1 จำนวนไม่น้อยกว่า 18 แผ่น (จัดทำต้นแบบจำนวน 1 ชุด) ดังมีรายละเอียดต้นแบบดังต่อไปนี้

เรือนแต่แรก
พัทลุง

โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย
และวิธีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้

เรือนกรณีศึกษาที่ 1

รหัสบ้าน	S-PAT-001	อายุเรือน	65 ปี
เจ้าของเรือน	นายสมาน อธิพิทุทธิ์		
ที่อยู่	เลขที่ 39 เทพวงลำปำ ตำบลลำปำ อ.เมืองฯ จ.พัทลุง		

สามบาทบุตรี

ข้าราชการ

พิกัดพิกัดภูมิศาสตร์
7.6221 N
100.1453 E

โครงสร้างหลังคา	ไม้จริง
โครงสร้างรับพื้น	ไม้จริง
ฐานราก	วางบนดินเสา
โครงสร้างเสา	ไม้จริง
วัสดุบุผนังภายใน	กระเบื้องดินเผา
วัสดุบุผนัง	ไม้จริง

รูปแบบเรือน

รูปตัดตามขวาง

ผังพื้น

รูปตัดตามยาว

รูปตัดด้านทิศตะวันออก

หน่วยงานพัฒนาที่อยู่อาศัย
การเคหะแห่งชาติ

SUT
 SURANAREE UNIVERSITY OF TECHNOLOGY
 ARCHITECTURE

เรือนแต่แรก พัทลุง

โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้

เรือนกรณีศึกษาที่ 2

รหัสบ้าน	S-PAT-002	อายุเรือน	85 ปี
เจ้าของเรือน	นายประพาส หัตถนันท์		
ที่อยู่	เลขที่ 58 หมู่ 6 ตำบลชานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง		

ศาสนาพุทธ

พ่อกับแม่, ปู่กับย่า

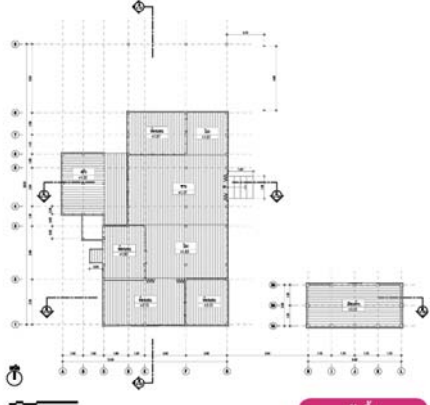

พิกัด: X 7.5390 N, Y 100.1736 E

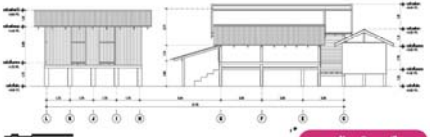
โครงสร้างหลังคา	ไม้จริง
โครงสร้างรับพื้น	ไม้จริง
ฐานราก	วางบนดินเผา
โครงสร้างเสา	คอนกรีตสังเริง
วัสดุบุหลังคา	สังกะสี
วัสดุบุผนัง	สังกะสี

ผังพื้น

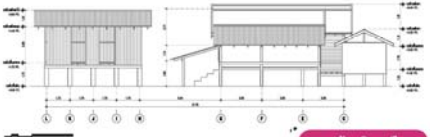
รูปตัดตามขวาง

รูปด้านทิศเหนือ

รูปด้านทิศตะวันออก

รูปด้านทิศเหนือ

ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย
การเคหะแห่งชาติ

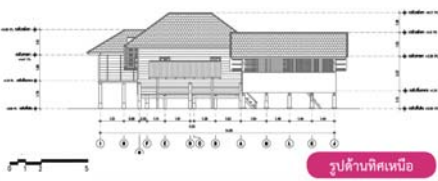
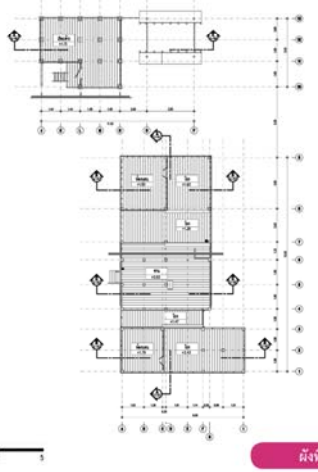
โครงการศึกษาริวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้

เรียนกรณีศึกษาหลังที่ 3

รหัสบ้าน	S-PAT-003	อายุเรือน	150 ปี
เจ้าของเรือน	นางสาวริชิวา เนียมสะอาด		
ที่อยู่	เลขที่ 86 หมู่ 3 ตำบลคลองขนาน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง		

 รูปแบบเรือน	โครงสร้างหลังคา	ไม้จริง
	โครงสร้างรับพื้น	ไม้จริง
	ฐานราก	วางบนดินเผา
	โครงสร้างเสา	ไม้จริง
	วัสดุผนังเสา	กระเบื้องดินเผา
	วัสดุผนัง	ไม้จริง

เรือนแต่แรก พัทลุง

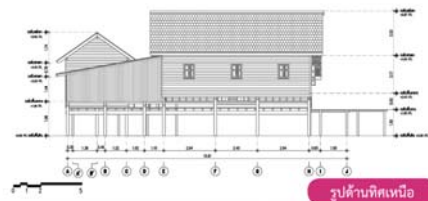
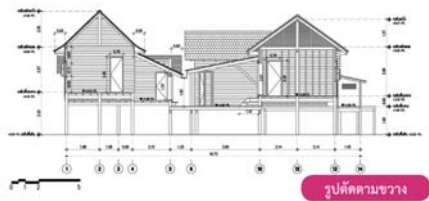
โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้

เรือนกรณีศึกษาที่ 4

รหัสบ้าน: S-PAT-004   อายุเรือน: 130 ปี
 เจ้าของเรือน: นางลำพูน แก้วคณ
 ที่อยู่: เลขที่ 46 หมู่ 2 ตำบลชะแลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

- รูปแบบเรือน
- โครงสร้างหลังคา: ไม้จริง
  - โครงสร้างรับพื้น: ไม้จริง
  - ฐานราก: วาบนดินเสา
  - โครงสร้างเสา: ไม้ในท้องถิ่น
  - วัสดุบุหลังคา: กระเบื้องดินเผา
  - วัสดุผนัง: ไม้จริง

ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย
การเคหะแห่งชาติ

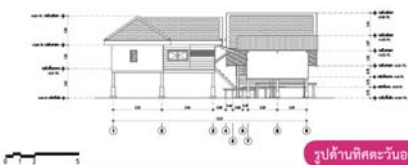
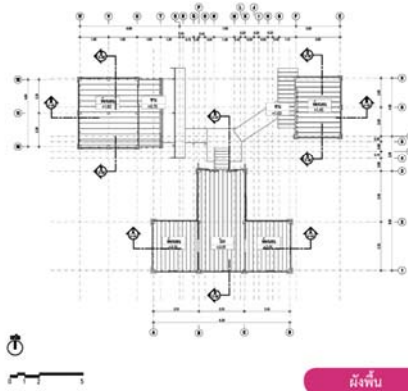
โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้

เรือนกรณีศึกษาที่ 5

รหัสบ้าน	S-PAT-005	อายุเรือน	>100 ปี
เจ้าของเรือน	นายดี แผลบรัก		
ที่อยู่	เลขที่ 40 หมู่ 2 ตำบลสนาปราง อำเภอบางขัน จังหวัดพัทลุง		

<p>รูปแบบเรือน</p>	โครงสร้างหลังคา	ไม้จริง
	โครงสร้างรับพื้น	ไม้จริง
	ฐานราก	รากแบบดินสามเหลี่ยม
	โครงสร้างเสา	ไม้จริง
	วัสดุผนังหลังคา	กระเบื้องดินเผา
	วัสดุผนัง	ไม้จริง

เรือนแต่แรก พัทลุง

โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้

เรือนกรณีศึกษาที่ 6

รหัสบ้าน	S-PAT-006	อายุเรือน	60 ปี
เจ้าของเรือน	นางสาวพวัน ทรกฎ		
ที่อยู่	เลขที่ 93 หมู่ 7 ตำบลเขาตูมใหญ่ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง		

ศาสนาพุทธ

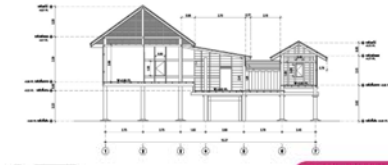
ทำสวนยาง

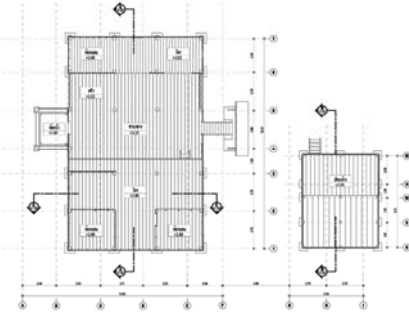
พิกัด: 7.5108 N, 100.1696 E

 <p>รูปแบบเรือน</p>	<table style="width: 100%;"> <tr><td>โครงสร้างหลังคา</td><td>ไม้จริง</td></tr> <tr><td>โครงสร้างรับพื้น</td><td>ไม้จริง</td></tr> <tr><td>ฐานราก</td><td>ฝังลงดิน</td></tr> <tr><td>โครงสร้างเสา</td><td>ไม้จริง, คอนกรีต</td></tr> <tr><td>วัสดุบุหลังคา</td><td>กระเบื้องดินเผา</td></tr> <tr><td>วัสดุบุผนัง</td><td>ไม้จริง</td></tr> </table>	โครงสร้างหลังคา	ไม้จริง	โครงสร้างรับพื้น	ไม้จริง	ฐานราก	ฝังลงดิน	โครงสร้างเสา	ไม้จริง, คอนกรีต	วัสดุบุหลังคา	กระเบื้องดินเผา	วัสดุบุผนัง	ไม้จริง
โครงสร้างหลังคา	ไม้จริง												
โครงสร้างรับพื้น	ไม้จริง												
ฐานราก	ฝังลงดิน												
โครงสร้างเสา	ไม้จริง, คอนกรีต												
วัสดุบุหลังคา	กระเบื้องดินเผา												
วัสดุบุผนัง	ไม้จริง												

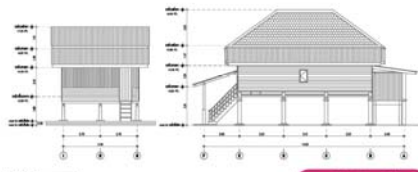
รูปตัดตามขวาง

ผังพื้น

รูปด้านทิศตะวันออก

รูปด้านทิศเหนือ

ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย
การเคหะแห่งชาติ

บทที่ 4 : 19

โครงการศึกษารวบรวมข้อมูลความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้

เรือนกรณีศึกษาที่ 7

รหัสบ้าน	S-PAT-007	อายุเรือน	100 ปี
เจ้าของเรือน	นางสมคิด ทองขลุ่ยเอียด		
ที่อยู่	เลขที่ 47 หมู่ 2 ตำบลชะแลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง		

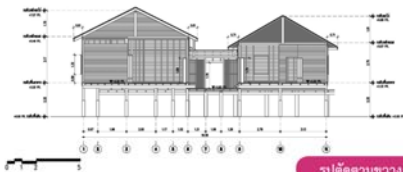
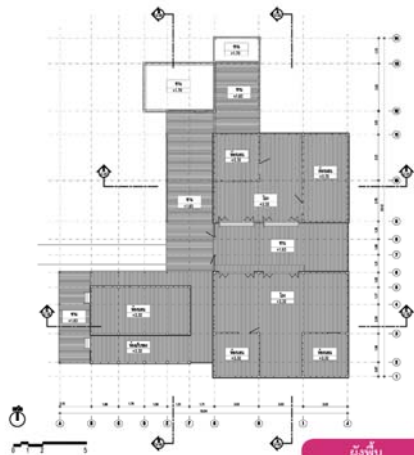
สามนาพุทธ

ราชการ

พิกัด: X 7.7826 N, Y 100.1220 E

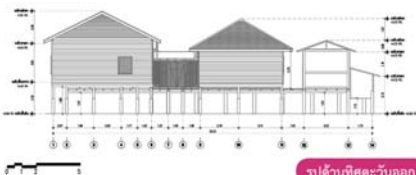

<p>รูปแบบเรือน</p>	โครงสร้างหลังคา	ไม้จิง
	โครงสร้างรับพื้น	ไม้, คอนกรีต
	ฐานราก	วางบนดินแล้ว
	โครงสร้างเสา	ซุงท่อนต่อมอด
	วัสดุผนังเสา	กระเบื้องดินเผาโบราณ
วัสดุผนัง	ไม้จิง	

รูปตัดตามขวาง

ผังพื้น

รูปด้านทิศตะวันออก

รูปด้านทิศเหนือ

เรือนแต่แรก พัทลุง

โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้

เรือนกรณีศึกษาที่ 8

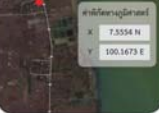
รหัสบ้าน	S-PAT-008	อายุเรือน	25 ปี
เจ้าของเรือน	นางสุนีย์ ชุมพล		
ที่อยู่	เลขที่ 76 ตำบลคลองขุด อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง		

คานาพุทธ

ประมงทำสวนยาง

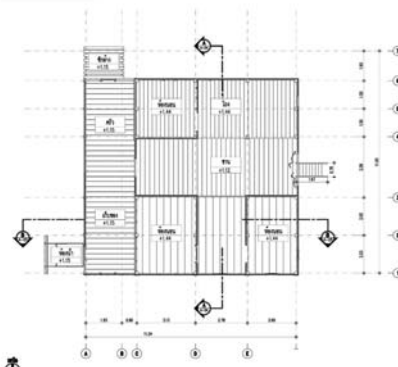
พิกัดโดยภูมิศาสตร์
X 7.5554 N
Y 100.1673 E

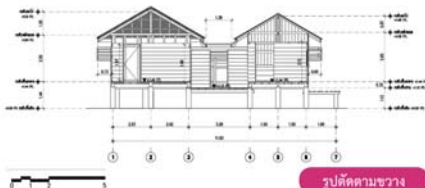
รูปแบบเรือน

โครงสร้างหลังคา	ไม้จริง
โครงสร้างรับพื้น	ไม้จริง, วัสดุคอมกรีต
ฐานราก	วางบนดินเสา
โครงสร้างเสา	ไม้จริง
วัสดุบุหลังคา	กระเบื้องดินเผาโบราณสี
วัสดุบุผนัง	ไม้จริง

ผังพื้น

รูปตัดตามขวาง

รูปตัดตามยาว

รูปด้านทิศตะวันตก

รูปด้านทิศเหนือ

ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย
การเคหะแห่งชาติ

เรือนแต่แรก
พัทลุง

โครงการศึกษารวบรวมข้อมูลเรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้

เรือนกรณีศึกษาที่ 9

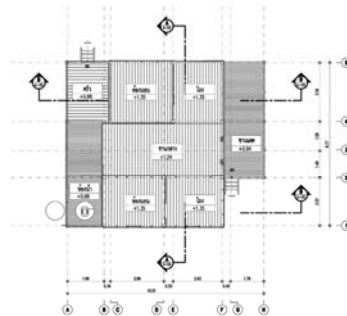
รหัสบ้าน	S-PAT-009	อายุเรือน	58 ปี
เจ้าของเรือน	นางสำราญ พุดคำ		
ที่อยู่	เลขที่ 106 หมู่ 6 ตำบลเขาไม้พะยี่ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง		

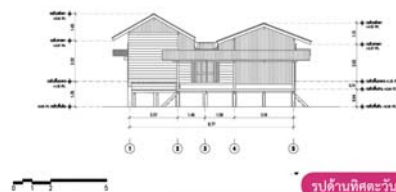
<p>รูปแบบเรือน</p>	โครงสร้างหลังคา	ไม้จริง
	โครงสร้างรับพื้น	ไม้จริง
	ฐานราก	วางบนดินเสาและ
	โครงสร้างเสา	ไม้จริง
	วัสดุผนังหลังคา	กระเบื้องดินเผา
	วัสดุผนัง	ไม้จริง

รูปตัดตามขวาง

ผังพื้น

รูปด้านทิศตะวันออก

รูปด้านทิศเหนือ

เรือนแต่แรก พัทลุง

โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้

เรือนกรณีศึกษาที่ 10

รหัสบ้าน	S-PAT-010	อายุเรือน	80 ปี
เจ้าของเรือน	นายแจ้ง สัชชาพิชญ์		
ที่อยู่	เลขที่ 26 หมู่ 7 ตำบลชานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง		

ศาสนาพุทธ

ทำสวนยาง, ทำนา

พิกัด: 7.5114 N, 100.1675 E

	โครงสร้างหลังคา	ไม้จริง
	โครงสร้างรับพื้น	ไม้จริง
	ฐานราก	วางบนดินเสา
	โครงสร้างเสา	ไม้จริง, คอนกรีต
	วัสดุบุหลังคา	กระเบื้องดินเผาโบราณ
	วัสดุผนัง	สังกะสี

ผังพื้น

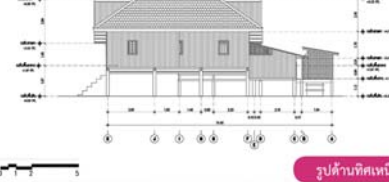
รูปตัดตามขวาง

รูปตัดตามยาว

รูปด้านทิศตะวันออก

รูปด้านทิศเหนือ

ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย
การเคหะแห่งชาติ

มหาวิทยาลัยศิลปากร
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
ภาควิชาสถาปัตย์ภูมิสถาปัตย์

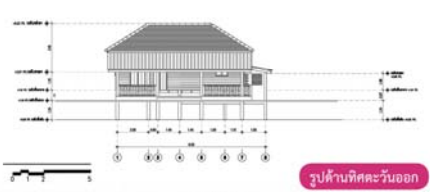
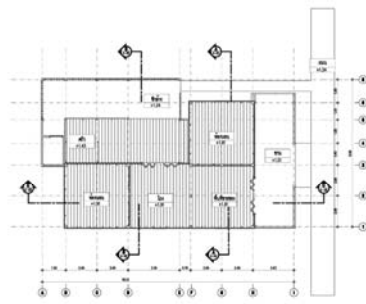
โครงการศึกษารวบรวมข้อมูลเรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้

เรียนกรณีศึกษาที่ 11

รหัสบ้าน	S-PAT-011	อายุเรือน	50 ปี
เจ้าของเรือน	นายเป็ย แก้วบุ่ง		
ที่อยู่	เลขที่ 65/1 หมู่ 1 ตำบลหนองจุก อำเภอสวนขัน จังหวัดพัทลุง		

 รูปแบบเรือน	โครงสร้างหลังคา	ไม้จริง
	โครงสร้างรับพื้น	ไม้จริง
	ฐานราก	จุดต่อค่อมือ
	โครงสร้างเสา	ไม้จริง
	วัสดุผนังเสา	กระเบื้องลอน
	วัสดุผนัง	วัสดุเทียมไม้

เรือนแต่แรก พัทลุง

โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้

เรือนกรณีศึกษาที่ 12

รหัสบ้าน	S-PAT-012	อายุเรือน	60 ปี
เจ้าของเรือน	นายบุญจันทร์ โยบ สมิต		
ที่อยู่	เลขที่ 100 หมู่ 3 ตำบลท่าเสม็ด อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง		

ศาสนานิสถาน

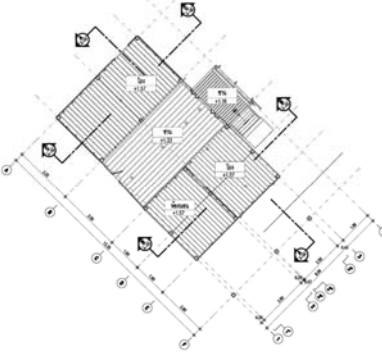
คำชาย

พิกัดภูมิศาสตร์
7.3645 N
100.2750 E

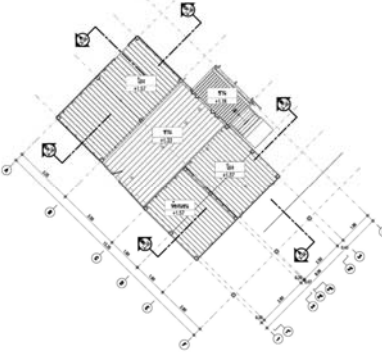
	โครงสร้างหลังคา	ไม้จริง
	โครงสร้างรับพื้น	ไม้จริง
	ฐานราก	วางบนดินเสา
	โครงสร้างเสา	คอนกรีตหล่อในที่
	วัสดุบุหลังคา	กระเบื้องลอน
	วัสดุผนัง	อิฐบุฉีก

รูปแบบเรือน

รูปตัดตามขวาง

ผังพื้น

รูปด้านทิศตะวันออก

รูปด้านทิศเหนือ

ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย
การเคหะแห่งชาติ

มหาวิทยาลัยศิลปากร
Department of Architecture
Faculty of Architecture
Silpakorn University

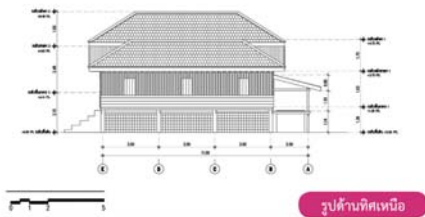
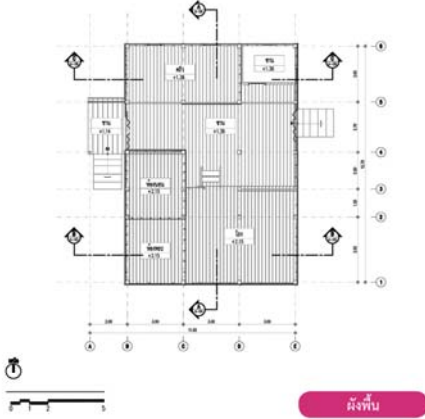
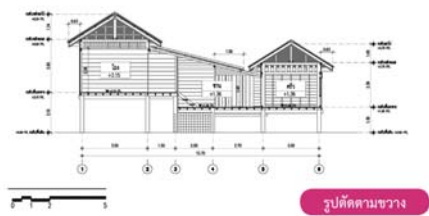
โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้

เรียนกรณีศึกษาที่ 13

รหัสบ้าน	S-PAT-013	อายุเรือน	15 ปี
เจ้าของเรือน	นางงามศักดิ์ ทับทิม		
ที่อยู่	เลขที่ 175 ตำบลลำปำ อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง		

<p>รูปแบบเรือน</p>	โครงสร้างหลังคา	ไม้จิง
	โครงสร้างรับพื้น	ไม้จิง
	ฐานราก	ลงเสาเข็มข่อย
	โครงสร้างเสา	คอนกรีตหล่อสำเร็จ
	วัสดุผนังเสนา	กระเบื้องโผล่หิน
	วัสดุผนัง	อิฐดินเผา

เรือนแต่แรก
พัทลุง

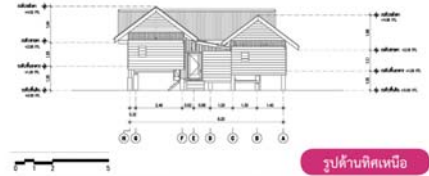
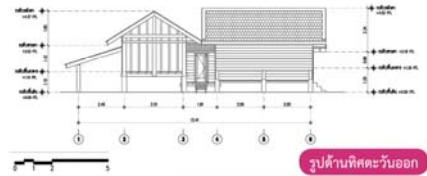
โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้

เรือนกรณีศึกษาที่ 14

รหัสบ้าน	S-PAT-014	อายุเรือน	100 ปี
เจ้าของเรือน	นางวิภาวรรณ คงอินทร์		
ที่อยู่	เลขที่ 41 หมู่ 2 ตำบลชนบท อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง		

	โครงสร้างหลังคา	ไม้จริง
	โครงสร้างรับพื้น	ไม้จริง
	ฐานราก	วางบนดินเผา
	โครงสร้างเสา	ไม้จริง
	วัสดุบุหลังคา	กระเบื้องดินเผา
รูปแบบเรือน	วัสดุผนัง	สังกะสี

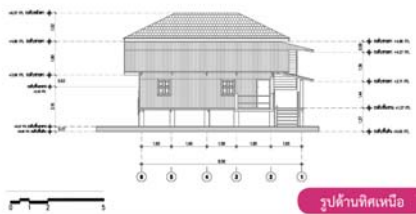
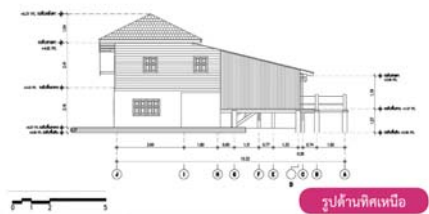
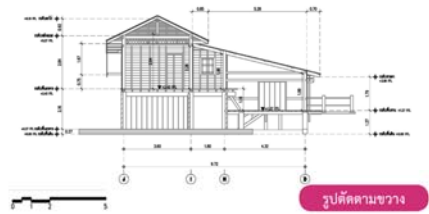
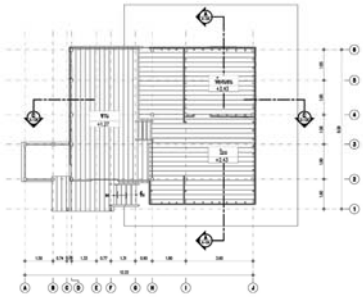
โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้

เรียนกรณีศึกษาที่ 15

รหัสบ้าน	S-PAT-015	อายุเรือน	ไม่มีข้อมูล
เจ้าของเรือน	นายเจ็ง เวชมงคล		
ที่อยู่	เลขที่ 71 เทศบาลเมืองพัทลุง ตำบลลำปำ จังหวัดพัทลุง		

 <p>รูปแบบเรือน</p>	โครงสร้างหลังคา	ไม้จิง
	โครงสร้างรับพื้น	คอนกรีตหล่อสำเร็จ
	ฐานราก	ลงเสาเข็มไม้
	โครงสร้างเสา	คอนกรีตหล่อในที่
	วัสดุผนัง	กระเบื้องลอน
	วัสดุผนัง	สังกะสี

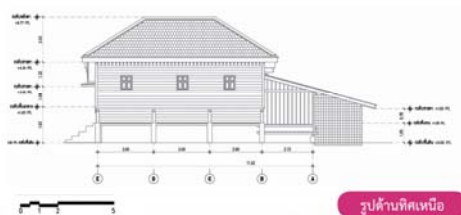
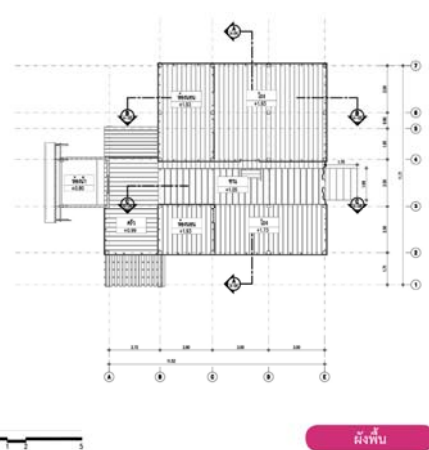
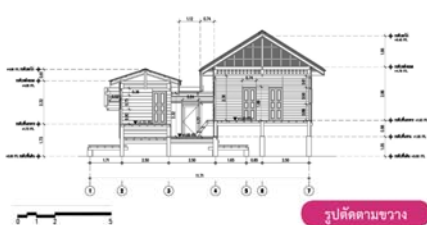
เรือนแต่แรก พัทลุง | โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้

เรือนกรณีศึกษาที่ 16

รหัสบ้าน: S-PAT-016   อายุเรือน: >100 ปี
 เจ้าของเรือน: นายเนที ไร่คำ
 ที่อยู่: เลขที่ 52 หมู่ 2 ตำบลบางปะขอ อำเภอชะอวด จังหวัดพัทลุง

- รูปแบบเรือน
- โครงสร้างหลังคา: ไม้จริง
  - โครงสร้างรับพื้น: ไม้จริง
  - ฐานราก: วาบนดินเสา
  - โครงสร้างเสา: ไม้จริง
  - วัสดุบุหลังคา: กระเบื้องดินเผา
  - วัสดุนั่ง: ดินกะสิ

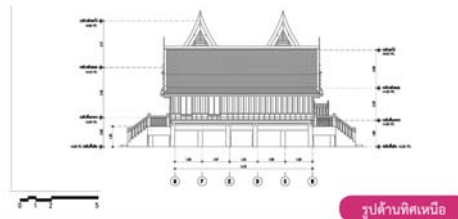
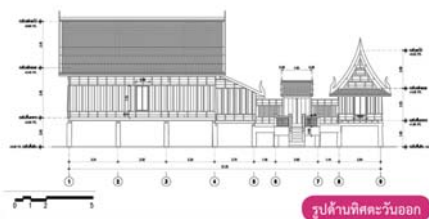
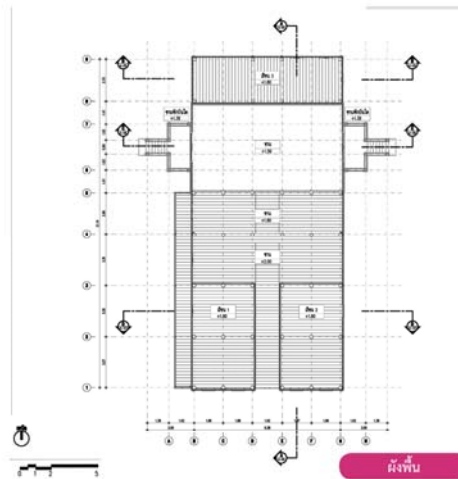
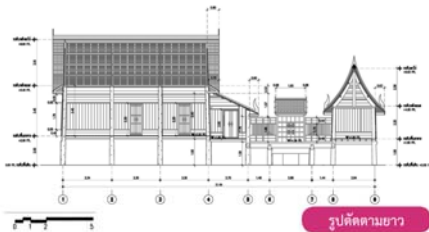
โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้

เรือนกรณีศึกษาที่ 17

รหัสบ้าน	S-PAT-017	อายุเรือน	140 ปี
เจ้าของเรือน	วังเจ้าเมืองเก่า		
ที่อยู่	เทศบาลตำบล ตำบลลำปำ อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง		

 รูปแบบเรือน	โครงสร้างหลังคา	ไม้จิง
	โครงสร้างรับพื้น	ไม้จิง
	ฐานราก	เสาฝังดิน
	โครงสร้างเสา	ไม้จิง
	วัสดุผนัง	กระเบื้องดินเผา
วัสดุผนัง	ไม้จิง	

เรือนแต่แรก พัทลุง

โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย และวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้

เรือนกรณีศึกษาที่ 18

รหัสบ้าน	S-PAT-018	อายุเรือน	125 ปี
เจ้าของเรือน	วังเจ้าเมืองพัทลุง		
ที่อยู่	เทศบาลตำบล ตำบลลำปำ อำเภอเมืองฯ จังหวัดพัทลุง		

ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์

X 7.6230 N

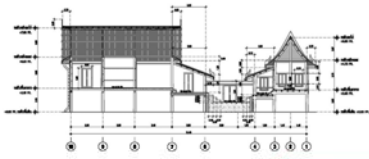
Y 100.1455 E

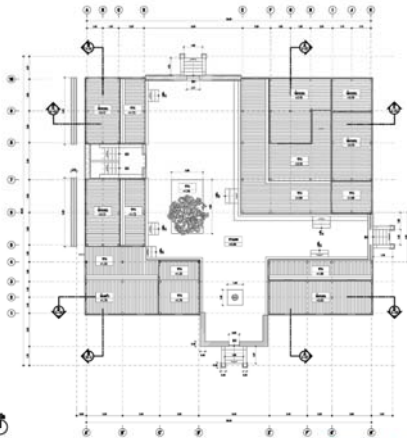
โครงสร้างหลังคา	ไม้จริง
โครงสร้างรับพื้น	ไม้จริง
ฐานราก	เสาไม้ดิน
โครงสร้างเสา	ไม้จริง
วัสดุบุหลังคา	กระเบื้องดินเผา
วัสดุบุผนัง	ไม้ไผ่สานฉาบปูน

รูปแบบเรือน

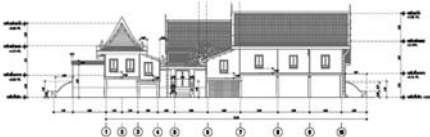

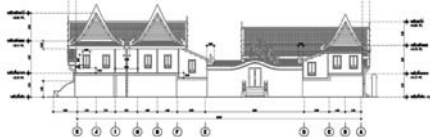
รูปตัดตามขวาง

รูปตัดผังพื้น

รูปด้านทิศตะวันออก

รูปด้านทิศเหนือ

ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย
การเคหะแห่งชาติ

RESEARCH AND ARCHITECTURE
INSTITUTION FOR RURAL AND URBAN DEVELOPMENT

4.2 เว็บไซต์ (Website)

ในการพัฒนาระบบของเว็บไซต์ ทางผู้วิจัยใช้ “เวิร์ดเพรส (WordPress)” ซึ่งเป็น “โปรแกรมเปิด (Open Code Software)” เป็นบริการฟรีจากมูลนิธิ Wordpress (WordPress Foundation) ที่อนุญาตให้ทุกคนสามารถสร้างเว็บไซต์ในรูปแบบ Blog ได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ สามารถปรับแต่งเว็บไซต์ที่สร้างให้รองรับกับการทำงานได้หลากหลายรูปแบบ Wordpress.com ใ้ดูแลเตรียมเครื่องมือบริหารจัดการเนื้อหาทั้งที่เป็นแบบ Dynamic และเนื้อหาแบบ Static ตลอดจนฟังก์ชันการนำเข้าภาพ เพิ่มเอกสารฟอร์มแมตต่างๆ

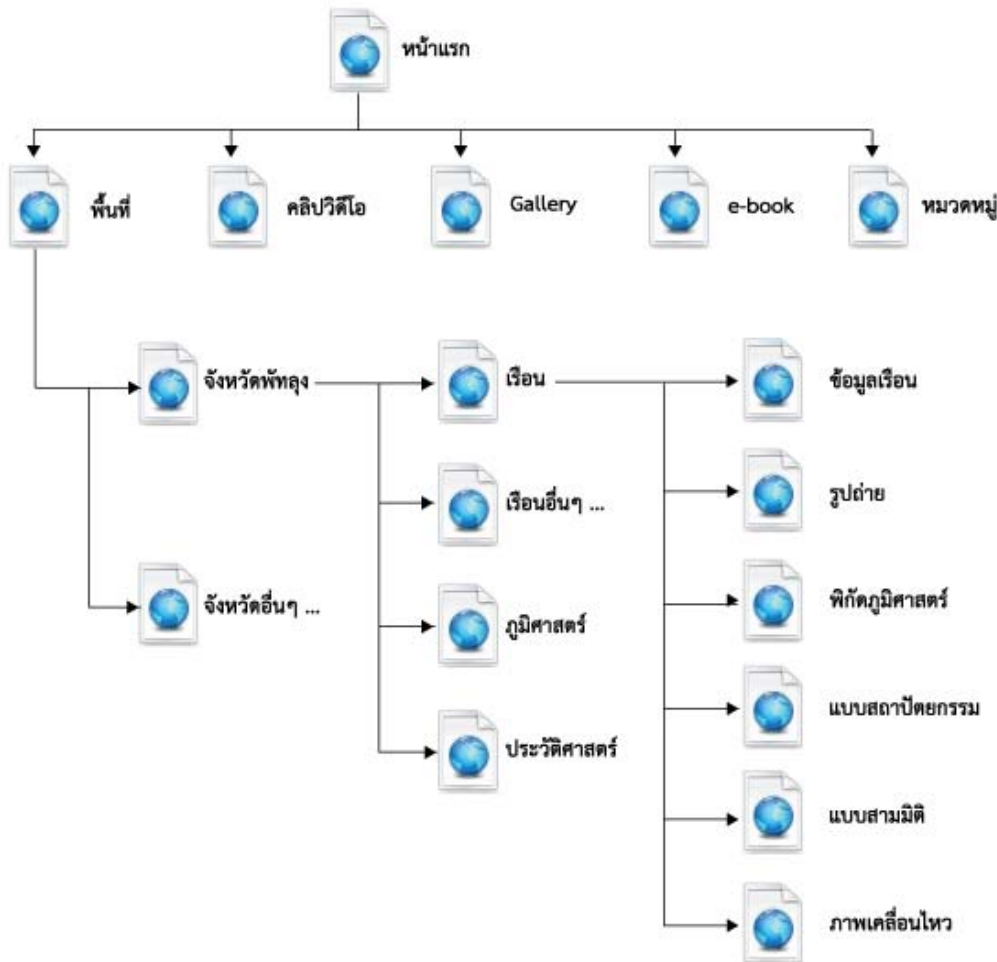
ซอฟต์แวร์ระบบจัดการเนื้อหา (Content Management System: CMS) เป็นซอฟต์แวร์ที่ใช้จัดการเนื้อหาอย่างเป็นระบบ โดยการทำงานสามารถจัดหมวดหมู่ให้บริการสืบค้น (Searching) เนื้อหาที่ต้องการ ซึ่งสามารถรองรับการขยายตัวของเนื้อหาที่เพิ่มขึ้นได้ในอนาคต

ความต้องการของระบบ

การติดตั้งซอฟต์แวร์เวิร์ดเพรส เครื่องเซิร์ฟเวอร์จำเป็นต้องติดตั้งโปรแกรมดังต่อไปนี้

- PHP เวอร์ชัน 5.2.4 หรือสูงกว่า
- MySQL เวอร์ชัน 5.0 หรือสูงกว่า

แผนผังเว็บไซต์

4.2.1 เมนูหลัก

- หน้าหลัก

- สายรากลภาคใต้ มี Sub menu ดังนี้

- ภูมิศาสตร์ภาคใต้ จำแนกข้อมูลออกเป็นรายจังหวัด โดยคลิกเลือกบนชื่อจังหวัด หรือแผนที่ เพื่อเข้าสู่ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ของจังหวัด ทั้งนี้ในโครงการวิจัยนี้ จะใส่เฉพาะข้อมูลจังหวัดพัทลุงเท่านั้น แต่ได้ออกแบบรองรับการขยายตัวหากมีการดำเนินการทำข้อมูลจังหวัดอื่นๆ เพิ่มเติมในอนาคต และสามารถดาวน์โหลดไฟล์ PDF ข้อมูลออกไปได้
- ภูมิทัศน์วัฒนธรรมภาคใต้ เป็นหน้าแบบ Static ที่มีเนื้อหาที่แสดงองค์ความรู้เรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมภาคใต้ ซึ่งเป็นการให้ข้อมูลผ่านตัวหนังสือ และแทรกรูปภาพตามความเหมาะสม และผู้ใช้สามารถดาวน์โหลดไฟล์ PDF ข้อมูลออกไปได้
- องค์รวมสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคใต้ เป็นหน้าแบบ Static ที่มีเนื้อหาที่แสดงองค์ความรู้เรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมภาคใต้ ซึ่งเป็นการให้ข้อมูลผ่านตัวหนังสือ และแทรกรูปภาพตามความเหมาะสม และผู้ใช้สามารถดาวน์โหลดไฟล์ PDF ข้อมูลออกไปได้

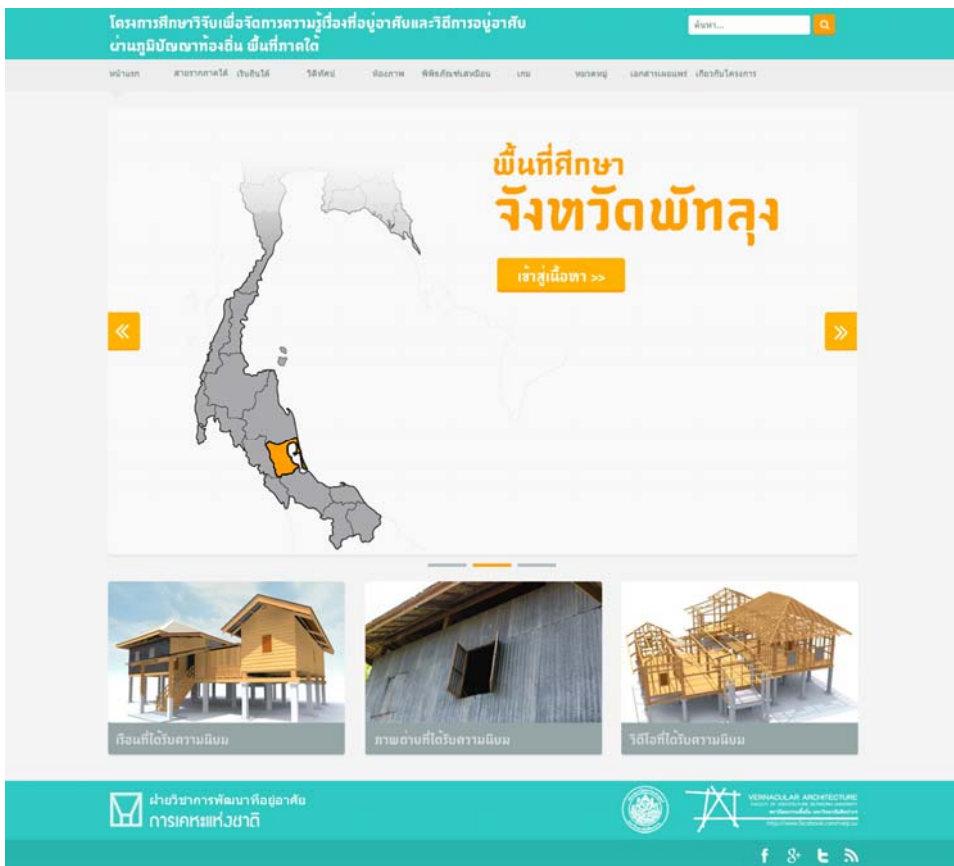
- เรียนถิ่นใต้

เป็นกรณีศึกษาต่างๆ ที่ได้ศึกษา เมื่อเข้าไปในหน้าจอนี้ มีตัวกรองข้อมูล เช่น จังหวัด, อาชีพเจ้าของเรือน, ศาสนา ช่วงอายุของเรือน, และประเภทคุณค่า 6 ด้าน (ซึ่งคุณค่าทั้ง 6 ด้านนั้น จะเป็นเกณฑ์ที่เรือนหลัง 1 จะมีตั้งแต่ 1 ข้อ หรือหลายข้อ) เพื่อให้ขึ้น List รายชื่อของเรือนต่างๆ ที่ตรงกับเงื่อนไขให้ List รายชื่อขึ้นมา

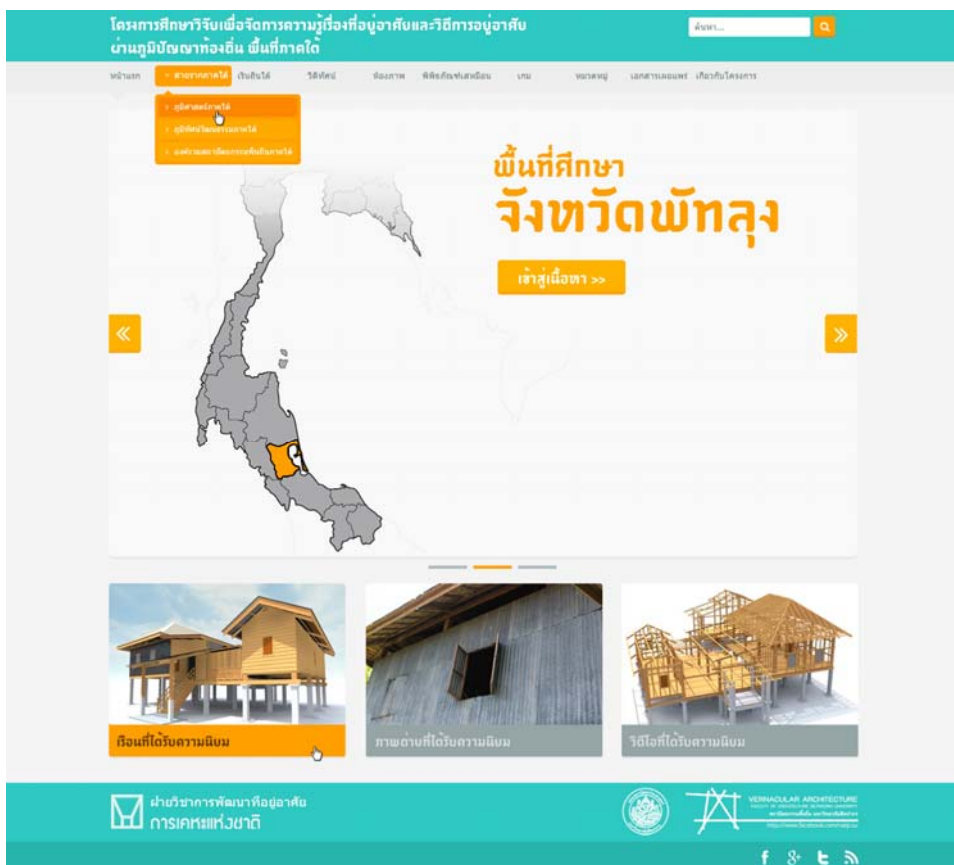
กรณีศึกษาที่ถูกคัดขึ้นมาตามเงื่อนไข	กรณีศึกษาที่ถูกคัดขึ้นมาตามเงื่อนไข	กรณีศึกษาที่ถูกคัดขึ้นมาตามเงื่อนไข	กรณีศึกษาที่ถูกคัดขึ้นมาตามเงื่อนไข
-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------

เมื่อกดเข้าไปในกรณีศึกษาใด กรณีศึกษา 1 แล้วจะมีหน้าจอที่มีรายละเอียดต่อไปนี้

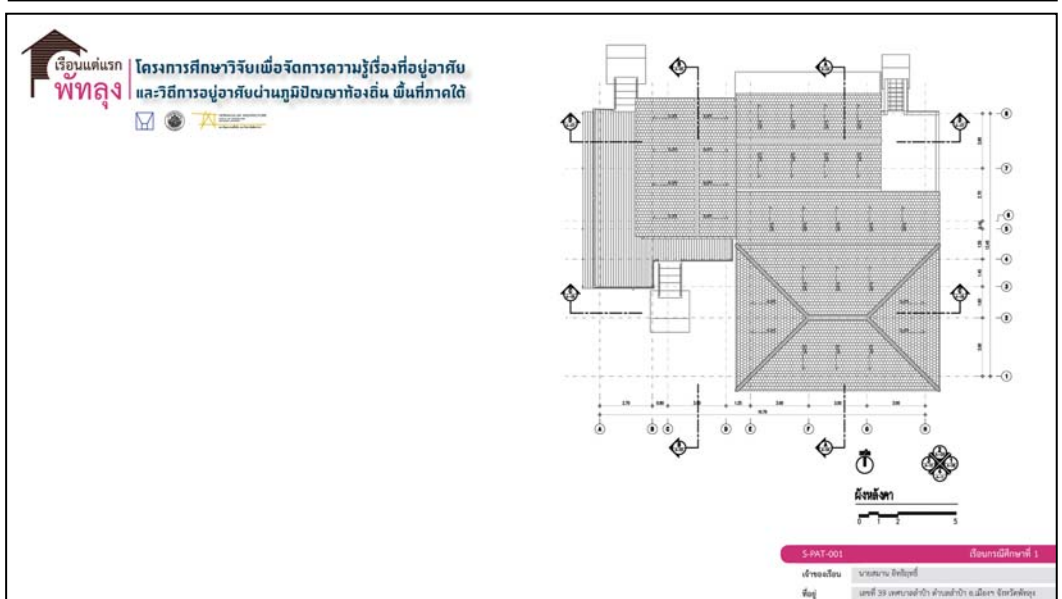
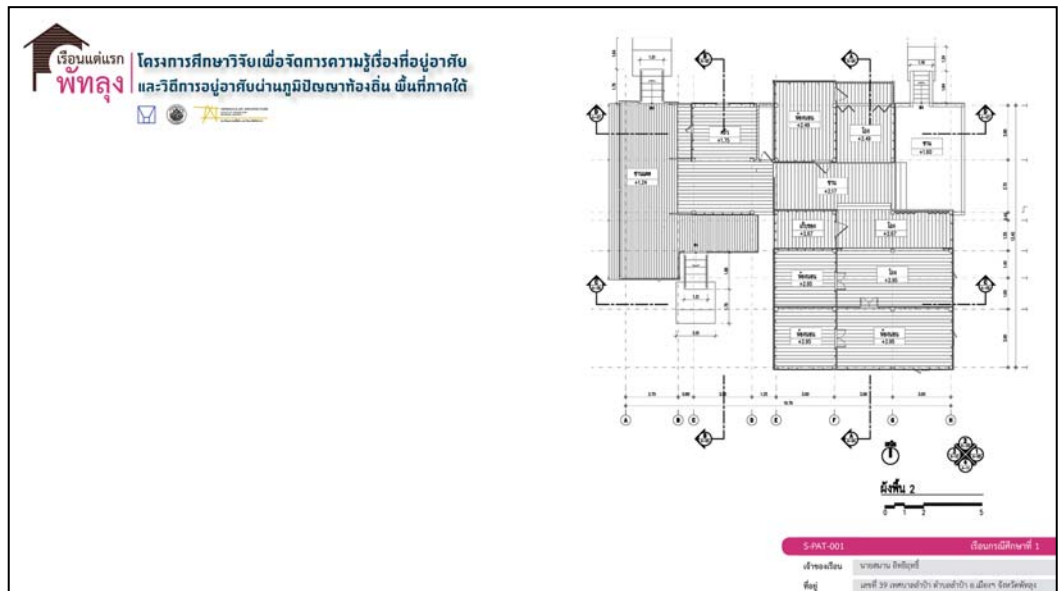
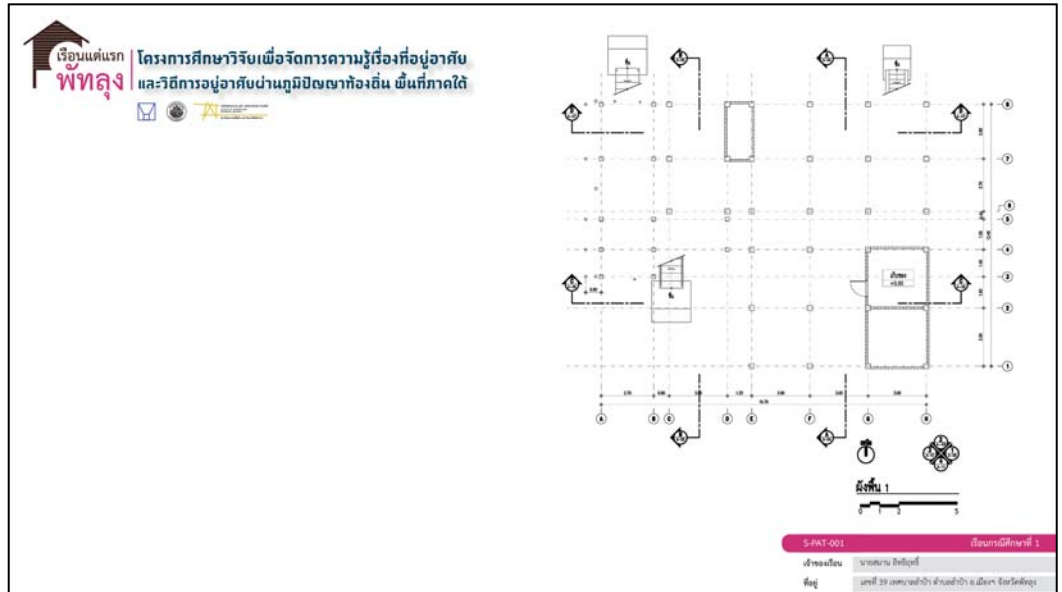
- ข้อมูลเบื้องต้น (ซึ่งใช้ Template จาก นิทรรศการ)
- แบบสถาปัตยกรรม และสามารถ Load File Pdf หนังสือรวมแบบสถาปัตยกรรมของเรือนนั้นได้
- แบบสถาปัตยกรรมสามมิติที่หมุนดูได้
- วิดีทัศน์เรือนแต่ละหลัง
- วิดีทัศน์ (มีวีดิทัศน์ภาพรวมของโครงการ 3 เรื่อง แต่เปิดให้รองรับการขยายตัวได้)
- ห้องภาพ (ภาพถ่ายพร้อมคำอธิบาย)
- พิพิธภัณฑเสมือน (เปิดไว้รองรับการขยายตัว)
- เกมส์ (เปิดไว้รองรับการขยายตัว)
- หมาดหู่ เป็น Search engine ในการสืบค้นข้อมูล
- เอกสารเผยแพร่ (สำหรับให้ดาวน์โหลด รายงานวิจัย, เอกสารเผยแพร่ต่างๆ ทั้งโบรชัวร์ โปสเตอร์ แบบสถาปัตยกรรม)
- เกี่ยวกับโครงการ

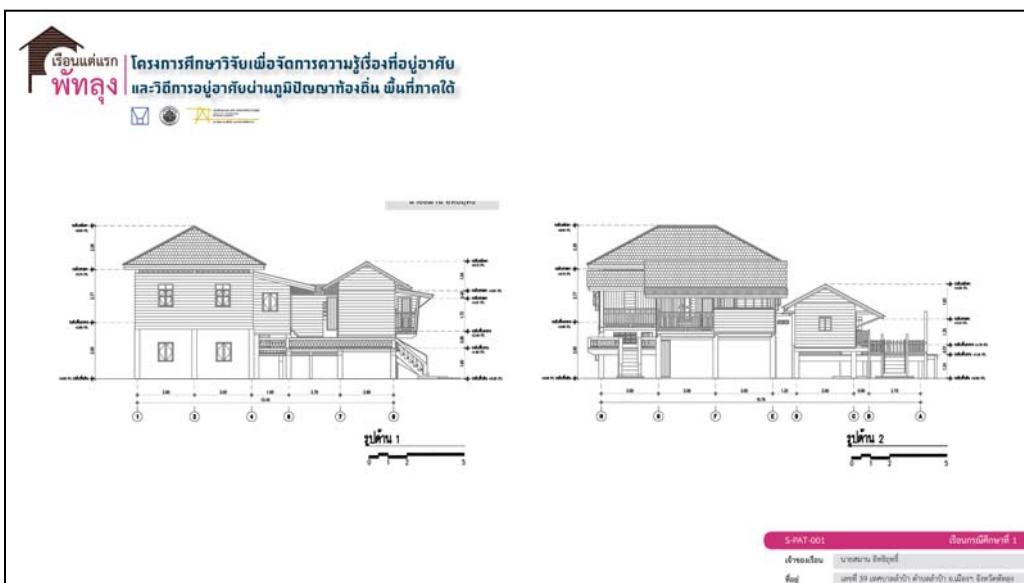
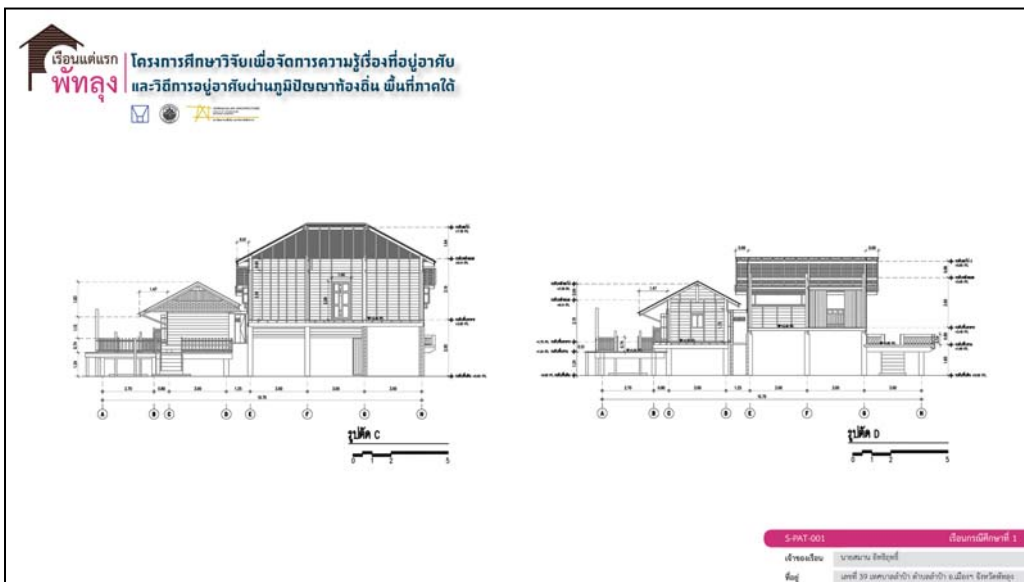
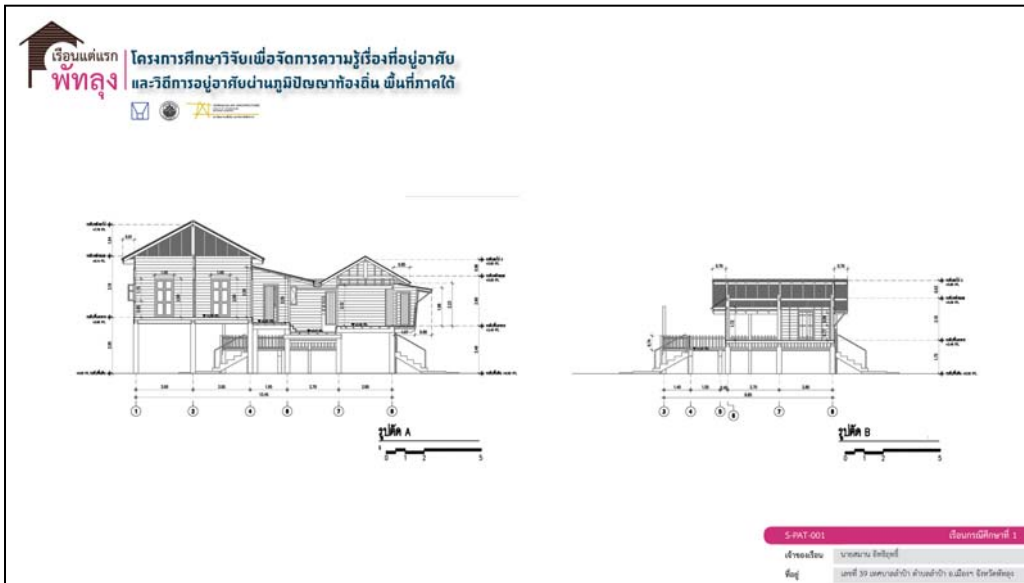
ภาพที่ 4-25: ตัวอย่างหน้าเว็บไซต์หน้าแรกของจังหวัดปัตตานี

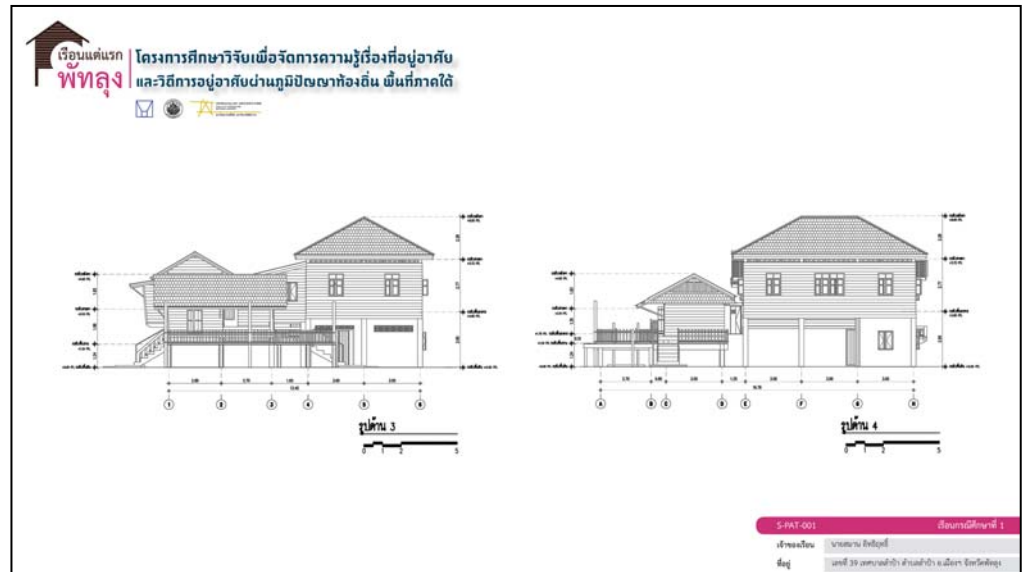
ภาพที่ 4-26: ตัวอย่างหน้าเว็บไซต์เมื่อมีการคลิกเลือกเมนู

ภาพที่ 4-27: ตัวอย่างแบบสถาปัตยกรรมของเรือนแต่แรกหลังที่สามารถคลิกดูผ่านระบบอินเตอร์เน็ต 1 หลังจะมี 7 แผ่น (ภาพบน) ผนังใต้ถุน (ภาพกลาง) ผนังพื้นเรือน (ภาพล่าง) ผนังหลังคา

ภาพที่ 4-28: ตัวอย่างแบบสถาปัตยกรรมของเรือนแต่แรกหลังจากที่สามารถคลิกดูผ่านระบบอินเทอร์เน็ต 1 หลังจะมี 7 แผ่น (ภาพบน) รูปตัด 2 รูป (ภาพกลาง) รูปตัด 2 รูป (ภาพล่าง) รูปด้าน 2 รูป

ภาพที่ 4-28: ตัวอย่างแบบสถาปัตยกรรมของเรือนแต่แรกหลังที่สามารถคลิกดูผ่านระบบอินเตอร์เน็ต 1 หลังจะมี 7 แผ่น

5. การวิเคราะห์ และออกแบบระบบสารสนเทศ

จากการศึกษาวิจัยรูปแบบและวิธีการจัดทำชุดความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยและวิถีการอยู่อาศัย เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เรื่องรูปแบบที่อยู่อาศัยและวิถีการอยู่อาศัยของคนไทย เพื่อจัดทำฐานข้อมูลแล้วผลิตเป็นสื่อในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งเตรียมการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ที่อยู่อาศัยและวิถีการอยู่อาศัยของประเทศไทย เผยแพร่ให้สาธารณชนได้เรียนรู้และนำไปพัฒนาต่อยอด เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงอยู่กับประเทศไทยตลอดไป คณะผู้วิจัยมีความตระหนักที่จะพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ เพื่อใช้ในการจัดการฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ให้รองรับการจัดการข้อมูลที่อยู่อาศัยและวิถีการอยู่อาศัย ทั้งข้อมูลข้อความตัวอักษรภาพถ่ายภาพเคลื่อนไหว และเสียงบรรยายภาพกราฟิก 2 มิติและ 3 มิติ สื่อต่างๆ และข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์และเผยแพร่ให้ผู้สนใจสามารถเข้าใจถึงองค์ความรู้อย่างแท้จริง

5.1 คุณสมบัติของระบบ

จากขอบเขตการศึกษาและข้อเสนอแนะของการเคหะแห่งชาติ กำหนดขอบเขตของระบบสารสนเทศไว้ว่าควรมีดังนี้

1. เป็นระบบที่เรียกใช้งานผ่าน Web browser ไม่ต้องการติดตั้งโปรแกรมใด ๆ บนเครื่องคอมพิวเตอร์ของผู้ใช้
2. มีระบบการจัดการข้อมูลการศึกษาที่สามารถจัดการได้ทั้งข้อมูลข้อความตัวอักษรภาพถ่ายภาพเคลื่อนไหวและเสียงบรรยายภาพกราฟิก 2 มิติ และ 3 มิติ
3. มีการกำหนดสิทธิ์ผู้ใช้งานในการจัดการข้อมูลในระบบ
4. มีระบบการแสดงผลข้อมูลสารสนเทศ และสารสนเทศภูมิศาสตร์
5. การแสดงผลข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ต้องสามารถเปิดปิดชั้นข้อมูลได้ มีการแยกสีและสัญลักษณ์ของข้อมูลอย่างชัดเจน และแสดงข้อมูลเชิงบรรยายหรือแอตทริบิวต์ (Attribute) ได้

5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาระบบ

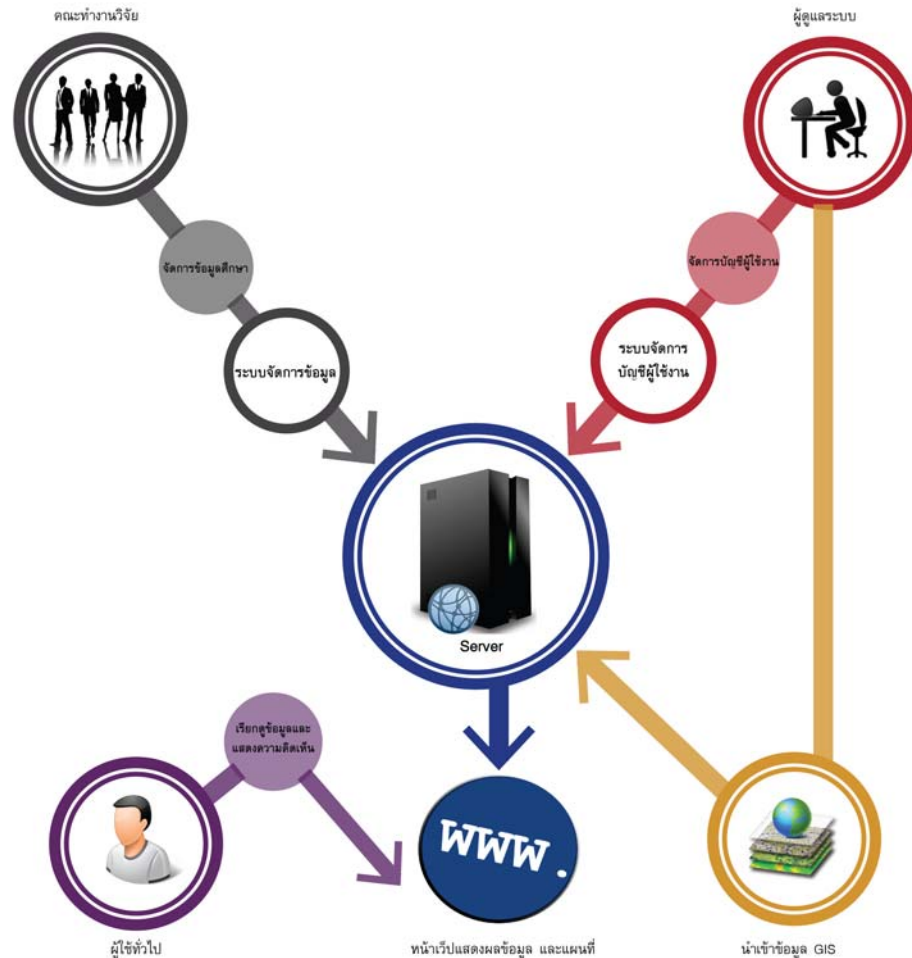
เครื่องมือที่ใช้ในการออกแบบและพัฒนาระบบมีทั้งเครื่องมือทางด้าน ฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ดังนี้

ฮาร์ดแวร์ที่ใช้ประกอบการพัฒนาระบบ คือ

1. เครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่ายสำหรับเป็น Web Server
  2. เครื่องคอมพิวเตอร์ลูกข่ายสำหรับการพัฒนาระบบ
- ซอฟต์แวร์ ที่ใช้ประกอบการพัฒนาระบบ คือ
- ระบบปฏิบัติการ Windows2003 สำหรับคอมพิวเตอร์แม่ข่าย
  - ระบบปฏิบัติการ Windows7 สำหรับคอมพิวเตอร์ลูกข่าย
  - โปรแกรมสำหรับพัฒนาเทคโนโลยี ASP.NET
  - โปรแกรม Microsoft SQL Server 2005 เป็นระบบจัดการฐานข้อมูล
  - ใช้โปรแกรม Internet Explorer 8.0 เป็น Web browser

5.3 การออกแบบสถาปัตยกรรมของระบบ

จากแนวคิดการพัฒนาระบบและคุณสมบัติของระบบข้างต้น ผู้ศึกษาได้ออกแบบสถาปัตยกรรมของระบบ ดังแสดงในแผนภูมิที่ 4-3

ภาพที่ 4-7: แผนผังแสดงลักษณะการจัดการสารสนเทศของระบบ

จากภาพที่ 4-7 เป็นแผนผังแสดงสถาปัตยกรรมในภาพรวมของระบบ โดยมีผู้ที่เกี่ยวข้องในระบบ 3 กลุ่ม คือ ผู้ดูแลระบบ คณาจารย์ และผู้ใช้ทั่วไป โดยผู้ดูแลระบบจะเป็นผู้กำหนดสิทธิ์การจัดการข้อมูลให้ทีมนักวิจัย และเป็นผู้นำเข้าข้อมูล GIS โดยจะเป็นการนำเข้าโดยตรงไปยัง Web Server ส่วนทีมนักวิจัยเป็นผู้นำเข้าข้อมูลการศึกษาผ่านหน้าจอนำเข้าข้อมูลของระบบ เพื่อแสดงผลข้อมูลการศึกษาไปยังผู้ใช้ทั่วไปผ่านเว็บไซต์ของระบบ

5.4 ผู้ใช้งานที่เกี่ยวข้องในระบบ

จากการวิเคราะห์ระบบงาน และการออกแบบสถาปัตยกรรมข้างต้น ผู้ศึกษาได้กำหนดผู้ที่เกี่ยวข้องกับระบบงานดังนี้

1. ผู้ดูแลระบบ สามารถกำหนดระดับสิทธิ์การใช้งานของผู้ใช้งานและนำข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์เข้าสู่ระบบ
2. คณะผู้วิจัย สามารถจัดการข้อมูลการศึกษา รวมถึงการจัดการข่าวสารต่างๆ ในระบบได้
3. ผู้ใช้งานทั่วไปสามารถเรียกดูข้อมูลการศึกษาและข่าวสารต่างๆ ในระบบ

6. ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS)

6.1 การศึกษาข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์

การศึกษาข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ ได้รวบรวมข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์จากแหล่งต่างๆ โดยสามารถจำแนกข้อมูลตามพื้นที่ได้ 2 กลุ่ม ได้แก่

1. ข้อมูลที่มาจากแหล่งภายนอก ประกอบด้วยชั้นข้อมูล 3 ชั้นข้อมูล ดังนี้

ชั้นข้อมูล	ที่มาของข้อมูล	หมายเหตุ
1. ขอบเขตการปกครอง (จังหวัด,อำเภอ,ตำบล)	กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย	
2. เส้นทางคมนาคม	สถาบันวิจัยและพัฒนา พื้นที่สูง (องค์การมหาชน)	
3. แหล่งน้ำของพื้นที่ที่ศึกษา	สถาบันวิจัยและพัฒนา พื้นที่สูง(องค์การมหาชน)	

2. ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ ประกอบด้วยชั้นข้อมูล 2 ชั้นข้อมูล ดังนี้

ชั้นข้อมูล	ที่มาของข้อมูล	หมายเหตุ
1. ตำแหน่งที่ตั้งของมรดกทางวัฒนธรรม	สำรวจโดยนักวิจัย	
2. ตำแหน่งสถานที่สำคัญของพื้นที่ที่ศึกษา	สำรวจโดยนักวิจัย	

จากข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมได้ ทีมนักวิจัยได้ศึกษาถึงสถานภาพและสภาพปัญหาของข้อมูลก่อนนำข้อมูลมาเข้าสู่ระบบการแสดงผลสารสนเทศภูมิศาสตร์ ซึ่งปัญหาที่พบในข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์คือ ระบบอ้างอิงในตัวข้อมูลที่สำรวจและข้อมูลจากแหล่งภายนอกไม่ตรงกัน ทำให้ตำแหน่งของข้อมูลแต่ละชั้นข้อมูลมีความคลาดเคลื่อน จึงได้ทำการแก้ไขโดยการปรับระบบอ้างอิงของชั้นข้อมูลแต่ละชั้นให้ตรงกัน คือระบบอ้างอิงแบบ WGS 84 ตามมาตรฐานระบบอ้างอิงข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ของประเทศไทย

6.2 การวิเคราะห์เครื่องมือเพื่อใช้สำหรับการแสดงผลข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์

คณะผู้วิจัยวิจัยได้ทำการค้นคว้าเปรียบเทียบ และทดสอบเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาระบบโดยมีการเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของเครื่องมือจากการให้บริการยังเว็บไซต์ต่างๆ ดังนี้

ตารางการวิเคราะห์จากระบบให้บริการแผนที่ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตที่มีอยู่ภายนอก เพื่อเปรียบเทียบ Feature ของ Module เพื่อประกอบการออกแบบ

Tool name	Feature						Commercial	Free ware	Remark
	zoom	pan	on/off layer	show data	search	print			
1. Module สำเร็จรูป									
1.1 CartoWeb	x	x	x		x	x		x	
1.2 Chameleon	x	x	x	x	x	x		x	
1.3 Geoclip	x	x	x	x	x	x	x		
1.4 MapServer	x	x	x	x				x	
1.5 Google Earth	x	x	x	x	x	x		x	
1.6 Google Map	x	x	x	x	x	x		x	
1.7 Pmapper	x	x	x	x	x	x		x	
2. Component ของ .NET									
2.1 MapXtreme							x		
2.2 MapObject							x		
2.3 SharpMap								x	
2.4 MapSuiteWeb	x	x	x	x	x		x		
2.5 AspMap	x	x	x	x	x			x	

มีรายละเอียดและข้อดีข้อเสีย จุดเด่นจุดด้อย ดังนี้

1. Module สำเร็จรูป	
1.1 CartoWeb	<p>http://cartoweb.org/demos/demoCW3.php Technology :Apache + MapServer + PHP5 จุดเด่น : Module นี้ Printรูป แผนที่ทั้งแผนที่ได้และสามารถเลือกขนาดของกระดาษได้ จุดด้อย : Technology ที่เลือกใช้หากมีการย้ายเครื่องเพื่อไปติดตั้งเพื่อการนำเสนองานในโน้ตบุ๊ก จะมีความยุ่งยากในการติดตั้งระบบ</p>
1.2 Chameleon	<p>http://nlwis-snite1.agr.gc.ca/apaq-aapq/ Technology : MapServer + PHP + Javascript จุดเด่น : Module นี้ Print รูปแผนที่เฉพาะตรงที่ User เลือกเท่านั้น จุดด้อย : Technology ที่เลือกใช้หากมีการย้ายเครื่องเพื่อไปติดตั้งเพื่อการนำเสนองานในโน้ตบุ๊ก มีความยุ่งยากในการติดตั้งระบบ</p>
1.3 Geoclip	<p>http://www.geoclip.fr/an/p241_atlasfrance.php Technology : Flash จุดเด่น : ความสวยงามและความเร็วในการทำงานเนื่องจากเป็น flash และสามารถทำงานแบบ offline ได้ จุดด้อย : ต้องมีการแปลงแผนที่ให้กลายเป็นไฟล์ flash จึงไม่ใช้การดึงข้อมูลจาก GIS มาตรงๆ หากมีการเปลี่ยนแปลงไฟล์แผนที่ต้องนำมาแปลงใหม่ทุกครั้ง</p>
1.4 MapServer	<p>http://mapserver.gis.umn.edu/ Technology : Apache + PHP + javascript จุดเด่น : ได้รับความนิยมในการใช้ค่อนข้างสูง และมีการนำ Module ตัวนี้ไปพัฒนาต่อยอดกลายเป็น Module อื่นๆ อีกมาก จึงน่าจะมีเสถียรมากกว่า สามารถ Support File ดังต่อไปนี้ ESRI shapfiles, PostGIS, ESRI ArcSDE, Oracle Spatial, MySQL, TIFF/GeoTIFF, EPPL7 จุดด้อย : เนื่องจากเป็น Freeware หาก version ที่เลือกมาพัฒนามีปัญหา อาจจะมีปัญหาเรื่องความไม่เสถียรของตัวระบบงานได้</p>
1.5 Google Earth	<p>http://earth.google.com/ Technology : Free Application จุดเด่น : ได้รับความนิยมในการใช้ค่อนข้างสูง สามารถนำภาพ 3D จากโปรแกรม SketchUpมาแสดงผลได้ และมีมุมมองที่สมจริง เนื่องจากกรองด้วยภาพถ่ายพื้นโลก จุดด้อย : ต้องมีการติดตั้งโปรแกรม Google Earth ลงในเครื่องผู้ใช้ และสามารถรองรับไฟล์ในรูปแบบเฉพาะที่ Google กำหนดเท่านั้น</p>
1.6 Google Map	<p>http://map.google.com/ Technology : embedded script จุดเด่น : ได้รับความนิยมในการใช้ค่อนข้างสูง ค้นหาจากเว็บไซต์ Google ได้ง่าย และมีมุมมองที่สมจริง เนื่องจากกรองด้วยภาพถ่ายพื้นโลก จุดด้อย : ต้องมีการสมัครสมาชิกเพื่อนำเข้าข้อมูล และสามารถรองรับไฟล์ในรูปแบบเฉพาะที่ Google กำหนดเท่านั้น</p>
1.7 p.mapper	<p>http://www.pmapper.net/ Technology : Apache + PHP + javascript</p>

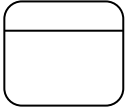
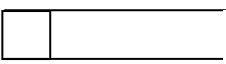
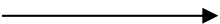
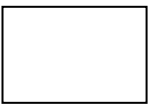
	<p>จุดเด่น : เป็นระบบสำเร็จรูปที่มีการนำ Module MapServer มาพัฒนาต่อยอดทำให้ผู้พัฒนาไม่ต้องเสียเวลาในการพัฒนารูปแบบการแสดงผล เพียงแค่นำแผนที่เข้าระบบและกำหนดค่าการเชื่อมต่อข้อมูลแผนที่ โดยสามารถ Support File ดังต่อไปนี้ ESRI shapfiles, PostGIS, ESRI ArcSDE, Oracle Spatial, MySQL, TIFF/GeoTIFF, EPPL7</p> <p>จุดด้อย : เนื่องจากเป็น Open Source ที่มีความซับซ้อนค่อนข้างสูง ทำให้การปรับแต่งรูปแบบการแสดงผลค่อนข้างยาก</p>
2. Component ของ .NET	
2.1 MapXtreme	<p>http://www.mapinfo.com/mapxtreme2004</p> <p>เป็น Component ที่ใช้ร่วมกับ Visual Studio .Net ของค่าย MapInfo สามารถนำพัฒนาเป็น Window Application และ Web Application</p> <p>จุดเด่น : เหมาะกับการใช้งานเพื่อนำเสนอแผนที่โดยมีโปรแกรมเมอร์เป็นผู้ดำเนินการมากกว่าเพราะ Component นี้ต้องใช้ควบคู่ไปกับ Visual Studio .Net</p> <p>จุดด้อย : ราคาสูง (ประมาณ 1 ล้านบาท)</p>
2.2 MapObject	<p>http://www.esri.com/software/mapobjects/index.html</p> <p>เป็น Component ที่ใช้ร่วมกับ Visual Studio หรือ Visual Studio .Net ของค่าย ESRI Support แค่ .Net framework 1.1 เท่านั้น ไม่สามารถรองรับกับ platform .NET 2.0 ที่ติดตั้งบน Server</p>
2.3 SharpMap	<p>http://www.codeplex.com/SharpMap</p> <p>เป็น DLL ฟรีที่ถูกพัฒนาขึ้น สามารถใช้ร่วมกับ .Net framework 2.0 ได้ จัดอยู่ในระดับพอใช้ได้</p> <p>จุดเด่น : สามารถรองรับ ESRI และ MapInfo ได้</p> <p>จุดด้อย : ขาดความเสถียรยังมี Bug อยู่ และต้องพัฒนา Tool ที่ใช้ในการ Control ขึ้นเองทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นการ Zoom Pan การแสดงพิกัด และอื่น ๆ</p>
2.4 MapSuiteWeb	<p>http://onlinedemos.thinkgeo.com/sampleapps/</p> <p>Component ตัวนี้ใช้กับ .Net framework 2.0 สามารถรองรับการเขียนโค้ดโดยใช้ VB.Net ,C# ,J#, Any .NET-compatible language</p> <p>สามารถ Support ESRI File, MapInfo file ,Raster file</p> <p>ราคา : Includes 1 Developer license, 1 Production Server license & 1-year Software Assurance Plan\$4,995.00 per developer</p> <p>จุดเด่น : สามารถแก้ไขข้อมูล Shape file โดยตรงได้จากหน้าเว็บ</p> <p>จุดด้อย : การแสดงผลค่อนข้างช้า</p>
2.5 AspMap	<p>http://www.vdstech.com/aspmap_sites.htm</p> <p>เป็น DLL ที่ถูกพัฒนาขึ้นให้สามารถใช้ร่วมกับ .Net framework 2.0 ซึ่งเป็น platform เดียวกับงานอื่นๆ ในระบบ MIS ของพื้นที่สูง ดังนั้นจึงสะดวกต่อการปรับใช้กับข้อมูลอื่นๆ ในอนาคต เช่น การนำเสนอข้อมูล MIS ของสถาบันฯผ่านแผนที่ เป็นต้น</p> <p>จุดเด่น : สามารถ ESRI ,MapInfo และ ภาพถ่ายทางอากาศ มีการแสดงผลที่เร็ว สะดวกและง่ายต่อการนำมาพัฒนาโปรแกรมให้รองรับต่อความต้องการของผู้ใช้</p> <p>จุดด้อย : บางฟังก์ชันการใช้งานที่ผู้ใช้อาจต้องการยังไม่ครบถ้วนต้องนำพัฒนาเพิ่มเติมบางส่วนและราคาค่อนข้างสูง (ประมาณ 50,000 บาท)</p>

จากการเปรียบเทียบข้อเด่นข้อด้อยของซอฟต์แวร์ และการศึกษาจากเว็บไซต์ที่ให้บริการหรือตัวอย่างเว็บไซต์ที่พัฒนาจากเครื่องมือหลากหลายประเภทดังตาราง ได้ผลการพิจารณาเลือกเครื่องมือที่จะนำมาพัฒนาเพื่อให้ตรงตามความต้องการงาน คือ p.mapper ด้วยเหตุผลที่ซอฟต์แวร์ดังกล่าวสามารถสนับสนุนการทำงานร่วมกับ Web Server ของมหาวิทยาลัยได้เป็นอย่างดี สามารถติดตั้งได้ง่าย และมีความสามารถที่ครบถ้วน เช่น สามารถเปิดปิดชั้นข้อมูลได้ มีการแยกสีและสัญลักษณ์ของข้อมูลอย่างชัดเจน สามารถแสดงข้อมูลเชิงบรรยาย (Attribute) และยังสามารถค้นหาข้อมูลได้

7. ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร (Management Information System: MIS)

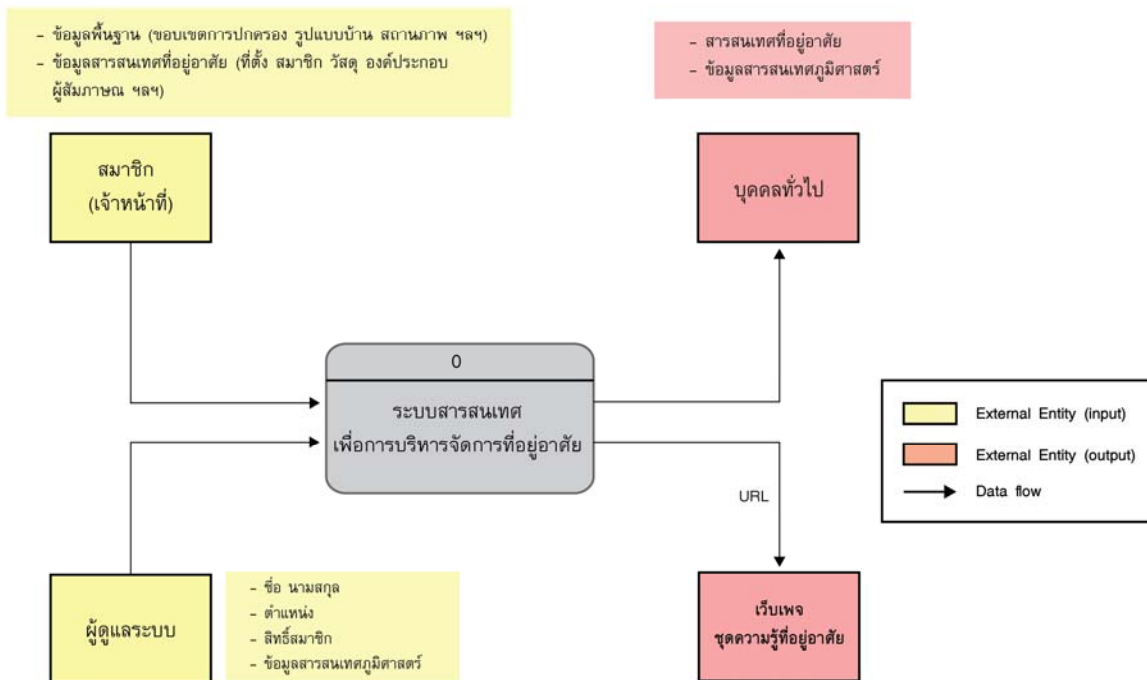
ในการศึกษาชุดความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยฯ นี้ คณะผู้ดำเนินการได้ใช้แผนภาพการไหลข้อมูล (DFD: Data Flow Diagram) ของ Gane and Sarson (1978) เป็นเครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์และออกแบบระบบ โดยใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ดังตารางที่ 4-1 เพื่อแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบและการทำงานของระบบ

ตารางที่ 4-1: สัญลักษณ์ที่ใช้ในแผนภาพการไหลข้อมูล

สัญลักษณ์	ชื่อ	ความหมาย
	Process	สัญลักษณ์แทนการประมวลผลข้อมูล
	Data Store	สัญลักษณ์แหล่งเก็บข้อมูล
Data 	Data Flow	สัญลักษณ์การไหลของข้อมูล
	External Entity	สัญลักษณ์แทนสิ่งที่อยู่นอกระบบ หมายถึงชื่อของสิ่งหนึ่ง บุคคล องค์กรหรือหน่วยงาน หรือระบบงานใด

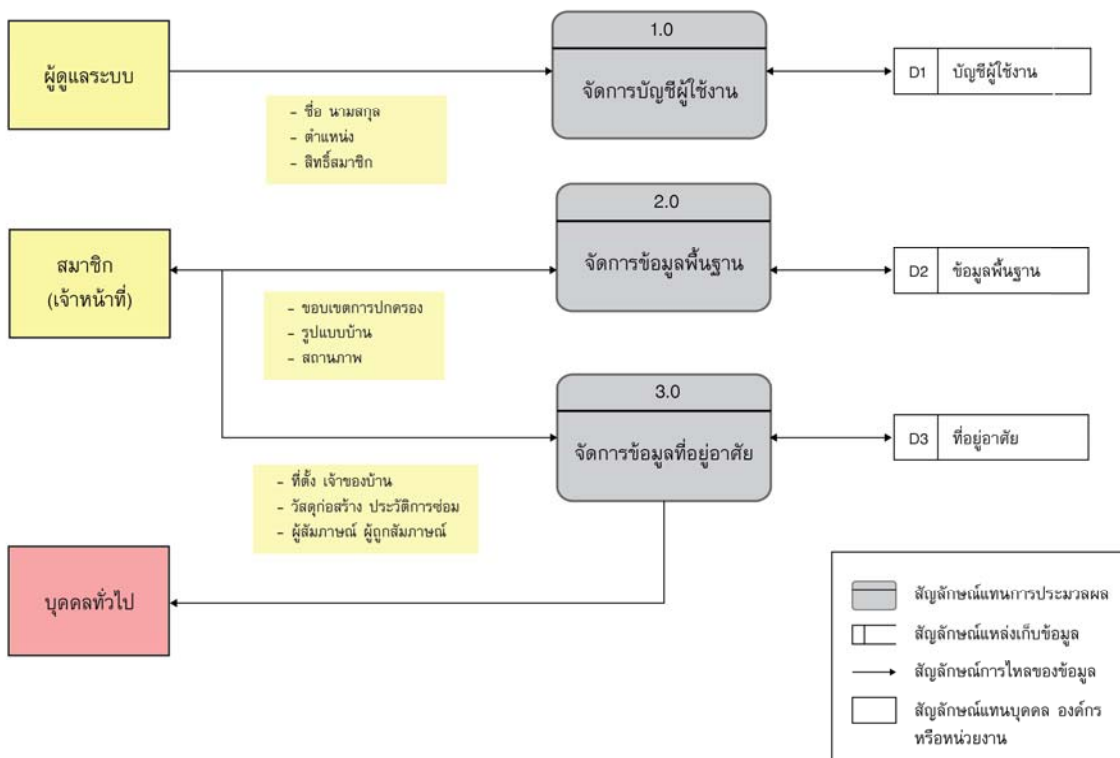
ระบบสารสนเทศชุดความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยในระบบประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ๆ ได้แก่

1. ผู้ดูแลระบบ ซึ่งมีหน้าที่หลัก ๆ คือนอกเหนือจากการติดตั้งและดูแลรักษาระบบแล้ว ยังมีหน้าที่จัดการเกี่ยวกับระบบบัญชีผู้ใช้งานระบบ
2. ผู้ใช้งานซึ่งอาจจะหมายถึงเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในการนำข้อมูลเข้าสู่ที่อยู่อาศัยเข้าระบบ เป็นผู้ประกาศข่าว ประชาสัมพันธ์ รวมถึงรับผิดชอบการตอบคำถามในกระทุ่ต่าง ๆ
3. ผู้ใช้งานทั่วไป ที่เข้ามาศึกษาชุดความรู้ และสามารถตั้งคำถาม ตอบคำถามได้
4. เว็บไซต์ชุดความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้วยเทคนิคสื่อผสม ที่ผู้ใช้งานระบบสารสนเทศสามารถเปิดลิงค์ไปดูสื่อผสมบ้านหลังที่สนใจได้

แผนภูมิที่ 4-1: แผนภาพบริบท ของระบบสารสนเทศชุดความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย

จากการแผนภาพบริบทขยายต่อเป็นการไหลข้อมูลระดับ 1 ซึ่งแยกการประมวลผลข้อมูลเป็น 3 งาน ดังแผนภูมิที่ 4-2 ซึ่งประกอบด้วย

แผนภูมิที่ 4-2: แผนภาพการไหลข้อมูลระดับ 1

1.0 คือ การประมวลผลการจัดการบัญชีผู้ใช้งานระบบ เพิ่มลบแก้ไขรายชื่อสมาชิกและสิทธิ์ซึ่งในส่วนนี้ เฉพาะผู้ใช้งานที่มีสิทธิ์ระดับผู้ดูแลระบบเท่านั้นที่สามารถจัดการข้อมูลดังกล่าวได้

2.0 คือ การประมวลผลการจัดการประวัติผู้สัมภาษณ์หรือนักสำรวจ ที่เป็นผู้รวบรวมองค์ความรู้หรือ สารสนเทศต่าง ๆ ของชุดความรู้ที่อยู่อาศัย ซึ่งหมายถึง นักวิจัย สถาปนิก หรือนักศึกษา เป็นต้นการประมวลผลนี้ อนุญาตเฉพาะผู้ใช้งานที่มีสิทธิ์เท่านั้น

3.0 คือ การประมวลผลจัดการข้อมูลที่อยู่อาศัย เช่น ชื่อบ้าน ที่ตั้ง สมาชิกของครอบครัว เจ้าของ บ้าน ประวัติการก่อสร้าง ประวัติการซ่อมแซมองค์ประกอบของบ้าน ซึ่งเก็บทั้งข้อความและรูปภาพการประมวลผล นี้อนุญาตเฉพาะผู้ใช้งานที่มีสิทธิ์เท่านั้น

7.1 การออกแบบฐานข้อมูล

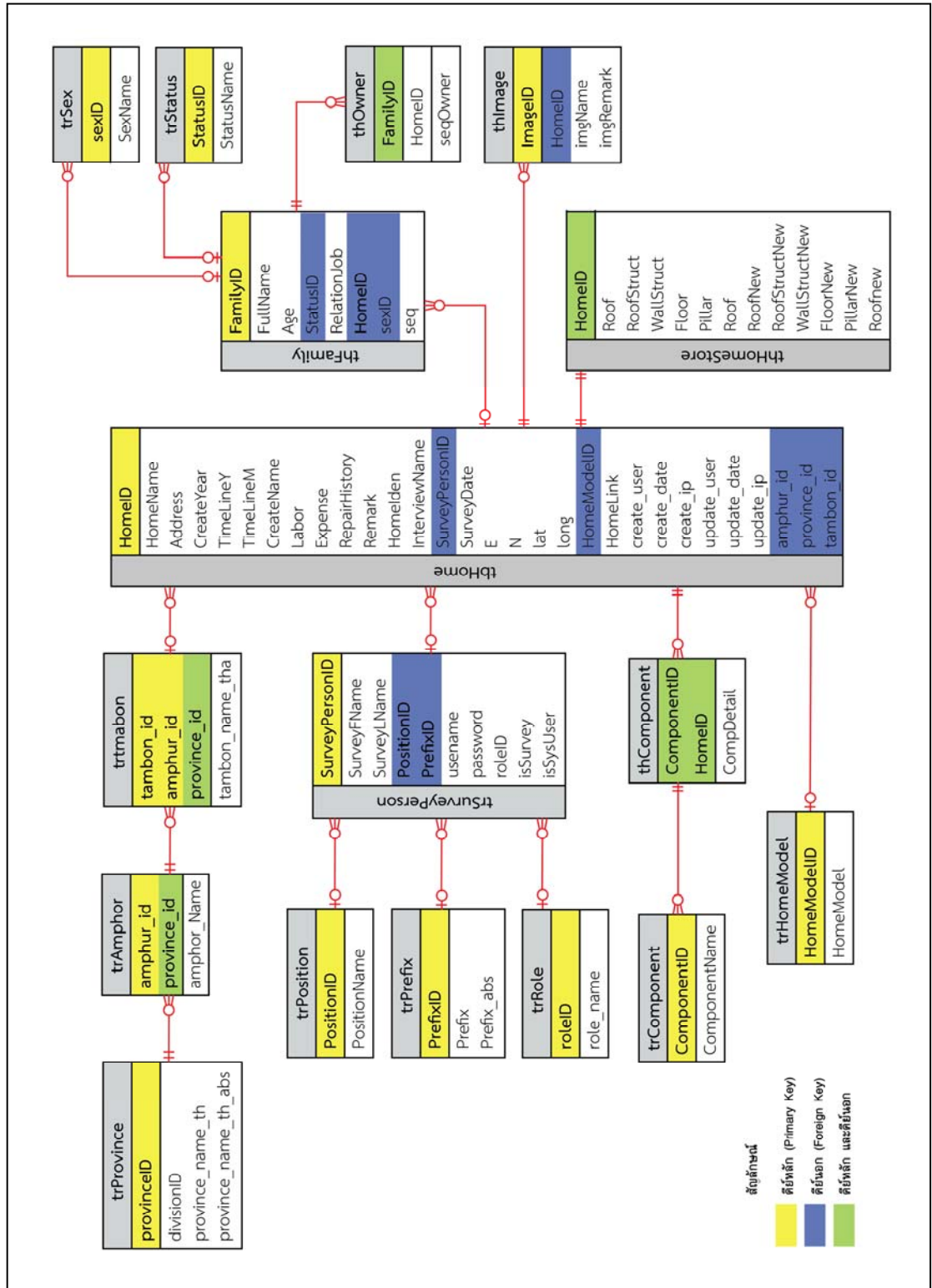
จากแผนภาพการไหลข้อมูล ระดับที่ 1 มีแหล่งข้อมูล 5 แหล่งข้อมูลด้วยกัน คือ

1. [D1] แหล่งข้อมูลบัญชีผู้ใช้งาน
2. [D2] แหล่งข้อมูลผู้สัมภาษณ์
3. [D3] แหล่งข้อมูลที่อยู่อาศัย

เมื่อนำแหล่งข้อมูลเหล่านี้ไปออกแบบฐานข้อมูลระดับแนวความคิด (conceptual) โดยใช้แผนภาพ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล (Entity Relationship Diagram: E-R Diagram) เป็นเครื่องมือในการออกแบบ หลังจากนั้นนำ E-R Diagram ไปแปลงเป็นตารางข้อมูล (แปลงจากเอนทิตีและความสัมพันธ์) เข้ากระบวนการ การสร้างบรรทัดฐาน (Normalization) เพื่อประสิทธิภาพในการจัดการกับข้อมูล จนได้ตารางข้อมูลที่มีความสัมพันธ์ กันทั้งสิ้น 22 ตาราง ดังแผนภูมิที่ 4-3 แสดงแบบจำลองความสัมพันธ์ข้อมูล หรือ E-R Model ปัจจุบันนักพัฒนา ระบบฐานข้อมูลมักนิยมเขียน E-R Model มากกว่า E-R Diagram เพราะมีซอฟต์แวร์ประเภทคอมพิวเตอร์ช่วย ออกแบบ หรือ (CAD) ที่รองรับการสร้างฐานข้อมูลอัตโนมัติจาก E-R Model ได้เลย

ตารางแสดงระบบสารสนเทศชุดความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย

ตารางที่	ชื่อตาราง	ชื่อตารางภาษาไทย
1	trPosition	ตารางตำแหน่งผู้สัมภาษณ์/ผู้สำรวจ
2	trPrename	ตารางคำนำหน้าชื่อ
3	trSurveyPerson	ตารางผู้สัมภาษณ์ /ผู้สำรวจ
4	trProvince	ตารางจังหวัด
5	trAmphur	ตารางอำเภอ
6	trTambon	ตารางตำบล
7	trComponent	ตารางอ้างอิงองค์ประกอบของบ้าน
8	thComponent	ตารางองค์ประกอบของบ้าน
9	trHomeModel	ตารางรูปแบบบ้าน
10	thHomeStore	ตารางวัสดุ
11	thImage	ตารางรูปบ้าน
12	tbHome	ตารางที่อยู่อาศัย
13	thFamily	ตารางข้อมูลสมาชิกครอบครัว
14	thOwner	ตารางเจ้าของบ้าน
15	trStatus	ตารางสถานภาพ
16	trRole	ตารางระดับสิทธิ์การใช้งาน
17	trSex	ตารางเพศ

แผนภูมิแสดงแบบจำลองความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย

7.2 คำอธิบายข้อมูล (Data Dictionary)

คำอธิบายข้อมูลของทั้ง 17 ตาราง แสดงไว้ในตารางที่ 4-3-4-19 ต่อไปนี้

ตาราง 4-3: รายละเอียดตารางตำแหน่งผู้สัมภาษณ์/ผู้สำรวจ

ชื่อตาราง	trPosition			
คำอธิบาย	เก็บข้อมูลตำแหน่งสัมภาษณ์/ผู้สำรวจ			
คีย์หลัก	PositionID			
คีย์นอก	-			
ชื่อ	ชนิดข้อมูล	ขนาด(ไบต์)	คำอธิบายข้อมูล	ตัวอย่างข้อมูล
PositionID	int	4	รหัสตำแหน่ง	2
PositionName	varchar	30	ตำแหน่ง	นักวิจัย

ตาราง 4-4: รายละเอียดตารางค่านำหน้าชื่อ

ชื่อตาราง	trPrefix			
คำอธิบาย	เก็บข้อมูลค่านำหน้าชื่อ			
คีย์หลัก	PrefixID			
คีย์นอก	-			
ชื่อ	ชนิดข้อมูล	ขนาด (ไบต์)	คำอธิบายข้อมูล	ตัวอย่างข้อมูล
PrefixID	int	4	รหัสค่านำหน้า	1
Prefix	varchar	20	ค่านำหน้า	นาย
ShotPrefix	varchar	4	ค่านำหน้าย่อ	-

ตาราง 4-5: รายละเอียดตารางผู้สัมภาษณ์ /ผู้สำรวจ

ชื่อตาราง	trSurveyPerson			
คำอธิบาย	เก็บข้อมูลผู้สัมภาษณ์ /ผู้สำรวจ			
คีย์หลัก	SurveyPersonID			
คีย์นอก	PrefixID, PositionID			
ชื่อ	ชนิดข้อมูล	ขนาด(ไบต์)	คำอธิบายข้อมูล	ตัวอย่างข้อมูล
SurveyPersonID	Int	4	รหัสผู้สัมภาษณ์	1
PrefixID	Int	4	รหัส	1
SurveyFName	Varchar	50	รหัสชื่อ	สมชาย
SurveyLName	Varchar	50	รหัสนามสกุล	รักงาน
PositionID	Int	4	ตำแหน่ง	2

ตาราง 4-6: รายละเอียดตารางจังหวัด

ชื่อตาราง	tbProvince			
คำอธิบาย	เก็บข้อมูลจังหวัด			
คีย์หลัก	Province_id			
คีย์นอก	-			
ชื่อ	ชนิดข้อมูล	ขนาด(ไบต์)	คำอธิบายข้อมูล	ตัวอย่างข้อมูล
provincelD	varchar	2	รหัสจังหวัด	93
DivisionID	varchar	2	รหัสภาค	03
Province_name	varchar	30	ชื่อจังหวัด	พัทลุง
Province_name_abs	varchar	5	ชื่อย่อจังหวัด	พล.

ตาราง 4-7: รายละเอียดตารางอำเภอ

ชื่อตาราง	trAmphur			
คำอธิบาย	เก็บข้อมูลอำเภอ			
คีย์หลัก	provincelD, amphurID			
คีย์นอก	provincelD			
ชื่อ	ชนิดข้อมูล	ขนาด(ไบต์)	คำอธิบายข้อมูล	ตัวอย่างข้อมูล
provincelD	varchar	2	รหัสจังหวัด	93
amphurID	varchar	2	รหัสอำเภอ	03
amphur_name_tha	varchar	30	ชื่ออำเภอ	เขาชัยสน

ตาราง 4-8: รายละเอียดตารางตำบล

ชื่อตาราง	trtambon			
คำอธิบาย	เก็บข้อมูลตำบล			
คีย์หลัก	Province_id, amphur_id, tambon_id			
คีย์นอก	Province_id, amphur_id			
ชื่อ	ชนิดข้อมูล	ขนาด(ไบต์)	คำอธิบายข้อมูล	ตัวอย่างข้อมูล
Province_id	varchar	2	รหัสจังหวัด	93
Amphur_id	varchar	2	รหัสอำเภอ	03
Tambon_id	varchar	2	รหัสตำบล	06
tambon_name_tha	varchar	30	ชื่อตำบล	ห่านโพธิ์

ตาราง 4-9: รายละเอียดตารางอ้างอิงองค์ประกอบของบ้าน

ชื่อตาราง	trComponent			
คำอธิบาย	เก็บข้อมูลอ้างอิงองค์ประกอบของบ้าน			
คีย์หลัก	ComponentID			
คีย์นอก	-			
ชื่อ	ชนิดข้อมูล	ขนาด(ไบต์)	คำอธิบายข้อมูล	ตัวอย่างข้อมูล
ComponentID	Int	4	รหัสองค์ประกอบ	1
ComponentName	Varchar	30	องค์ประกอบ	ตัวบ้าน

ตาราง 4-10: รายละเอียดตารางองค์ประกอบของบ้าน

ชื่อตาราง	thComponent			
คำอธิบาย	องค์ประกอบของบ้าน			
คีย์หลัก	HomeID, ComponentID			
คีย์นอก	ComponentID			
ชื่อ	ชนิดข้อมูล	ขนาด(ไบต์)	คำอธิบายข้อมูล	ตัวอย่างข้อมูล
HomeID	Varchar	10	รหัสบ้าน	S-PAT-001
ComponentID	int	4	รหัสรูปแบบบ้าน	01
CompDetail	Varchar	255	รายละเอียด	2 ชั้น ใต้ถุนไม้โล่ง ใช้เป็นห้องเก็บของ ห้องครัวและร้านค้า

ตาราง 4-11: รายละเอียดตารางรูปแบบบ้านอ้างอิง

ชื่อตาราง	trHomeModel			
คำอธิบาย	รูปแบบบ้าน			
คีย์หลัก	HomeModelID			
คีย์นอก	-			
ชื่อ	ชนิดข้อมูล	ขนาด(ไบต์)	คำอธิบายข้อมูล	ตัวอย่างข้อมูล
HomeModelID	Int	4	รหัสรูปแบบบ้าน	1
HomeModel	Varchar	30	รายละเอียด	ทรงจั่วสูง

ตาราง 4-12: รายละเอียดตารางวัสดุ

ชื่อตาราง	thHomeStore			
คำอธิบาย	เก็บข้อมูลวัสดุ			
คีย์หลัก	HomeID			
คีย์นอก	-			
ชื่อ	ชนิดข้อมูล	ขนาด(ไบต์)	คำอธิบายข้อมูล	ตัวอย่างข้อมูล
HomeID	Varchar	10	รหัสบ้าน	S-PAT-001
Roof	Varchar	100	หลังคา	ดินเผา
RoofStruct	Varchar	100	โครงสร้างหลังคา	ไม้
WallStruct	Varchar	100	โครงสร้างผนัง	ไม้
Floor	Varchar	100	คาน/ตง/พื้น	ไม้
Pole	Varchar	100	เสา	ไม้สัก
Root	Varchar	100	ฐานราก	เสาคอนกรีต
RoofNew	Varchar	100	หลังคา ใหม่	กระเบื้องลอน
RoofStructNew	Varchar	100	โครงสร้างหลังคา ใหม่	-
WallStructNew	Varchar	100	โครงสร้างผนัง ใหม่	-
FloorNew	Varchar	100	คาน/ตง/พื้น ใหม่	-
PillarNew	Varchar	100	เสา ใหม่	-
RootNew	Varchar	100	ฐานราก ใหม่	-

ตาราง 4-13: รายละเอียดตารางรูปบ้าน

ชื่อตาราง	thImage			
คำอธิบาย	เก็บข้อมูลรูปบ้าน			
คีย์หลัก	ImageID			
คีย์นอก	HomeID			
ชื่อ	ชนิดข้อมูล	ขนาด(ไบต์)	คำอธิบายข้อมูล	ตัวอย่างข้อมูล
ImageID	int	4	รหัสรูป	
HomeID	varchar	10	รหัสบ้าน	S-PAT-001
imageName	varchar	50	ชื่อไฟล์รูปภาพ	S-PAT-001_001.jpg
imgRemark	varchar	200	บรรยายรูปภาพ	เสาเรือนไม้สัก

ตาราง 4-14: รายละเอียดตารางบ้าน

ชื่อ	ชนิดข้อมูล	ขนาด (ไบต์)	คำอธิบายข้อมูล	ตัวอย่างข้อมูล
ชื่อตาราง	tbHome			
คำอธิบาย	เก็บข้อมูลบ้าน			
คีย์หลัก	HomeID			
คีย์นอก	Province_id, amphur_id, tambon_id, SurveyPersonID, HomeModelID			
ชื่อ	ชนิดข้อมูล	ขนาด (ไบต์)	คำอธิบายข้อมูล	ตัวอย่างข้อมูล
HomeID	Varchar	10	รหัสบ้าน	S-PAT-007
HomeName	Varchar	200	ชื่อเรือน	พวน กรกฎ
Address	Varchar	1000	ที่อยู่เลขที่	93 หมู่ 7 ต.ลหานโพธิ์ อ. เขาชัยสน จ.พัทลุง
Province_id	Varchar	2	รหัสจังหวัด	51
amphur_id	Varchar	2	รหัสอำเภอ	01
Tambon_id	Varchar	2	รหัสตำบล	08
Create Year	Char	4	ปีพศ.ที่สร้าง	2496
TimeLineY	Int	4	ระยะเวลาการก่อสร้าง(ปี)	0
TimeLineM	int	4	ระยะเวลาการก่อสร้าง(เดือน)	1
CreateName	Varchar	50	ชื่อช่าง	-
Labor	Varchar	Max	แรงงาน	สร้างด้วยตนเอง และลงแขกช่วยกัน
Expense	Varchar	Max	ค่าใช้จ่าย	3,000 – 6,000 บาท
RepairHistory	Varchar	Max	ประวัติการซ่อมแซมต่อเติม	ต่อเติมหลังคาส่วนชาน
Remark	Varchar	Max	หมายเหตุ	
Homelden	Varchar	Max	อัตลักษณ์	เรือนปั้นหยาผสมจั่ว
HomeModelID	Char	2	รหัสรูปแบบบ้าน	01
HomeLink	Varchar	100	ลิงค์ไปยังเวปเพจชุดความรู้ที่อยู่อาศัย	
InterviewName	Varchar	100	ผู้ถูกสัมภาษณ์	พวน กรกฎ
SurveyPersonID	int	4	รหัสผู้สำรวจ	01
SurveyDate	Datetime	8	วันที่สำรวจ	13/6/56
E	Varchar	7	พิกัด E.	100.1696
N	Varchar	7	พิกัด N.	7.5108
Lat	Varchar	15	พิกัด latitude	
Long	Varchar	15	พิกัด longitude	
create_user	varchar	20	ผู้ใช้ที่สร้างข้อมูล	SAKORN
create_date	datetime	8	วันที่ที่สร้างข้อมูล	31/7/2556 22:09:57
create_ip	Varchar	15	เลขไอพีที่สร้างข้อมูล	127.0.0.1
update_user	Varchar	20	ผู้ใช้ที่อัปเดตข้อมูล	
update_date	Datetime	8	วันที่อัปเดตข้อมูล	21/8/2556 1:14:50
update_ip	Varchar	15	เลขไอพีที่อัปเดตข้อมูล	127.0.0.1

ตาราง 4-15: รายละเอียดตารางข้อมูลสมาชิกครอบครัว

ชื่อตาราง	thFamily			
คำอธิบาย	เก็บข้อมูลสมาชิกในครอบครัว			
คีย์หลัก	HomeID, FamilyID			
คีย์นอก	SexID, StatusID, RelationJobID, RelationID			
ชื่อ	ชนิดข้อมูล	ขนาด(ไบต์)	คำอธิบายข้อมูล	ตัวอย่างข้อมูล
FamilyID	Int	4	รหัสสมาชิกในครอบครัว	1
HomeID	Varchar	10	รหัสบ้าน	S-PAT-007
fullName	varchar	100	ชื่อ สกุล	หนอย กรกฎ
SexID	char	1	เพศ	M
Age	Int	4	อายุ	40
StatusID	char	1	รหัสสถานภาพ	S
RelationJob	Varchar	100	อาชีพ	สวนยาง
seq	Int	4	ลำดับการแสดงผล	2

ตาราง 4-16: รายละเอียดตารางเจ้าของบ้าน

ชื่อตาราง	thOwner			
คำอธิบาย	เก็บข้อมูลเจ้าของบ้าน			
คีย์หลัก	-			
คีย์นอก	HomeID, FamilyID			
ชื่อ	ชนิดข้อมูล	ขนาด(ไบต์)	คำอธิบายข้อมูล	ตัวอย่างข้อมูล
FamilyID	Int	4	หมายเลขสมาชิกในครอบครัว	1
HomeID	Varchar	10	รหัสบ้าน	S-PAT-007
seqOwner	Int	4	เจ้าของบ้าน	1

ตาราง 4-17: รายละเอียดตารางสถานภาพ

ชื่อตาราง	trStatus			
คำอธิบาย	รหัสสถานภาพของสมาชิกในครอบครัว			
คีย์หลัก	StatusID			
คีย์นอก	-			
ชื่อ	ชนิดข้อมูล	ขนาด(ไบต์)	คำอธิบายข้อมูล	ตัวอย่างข้อมูล
StatusID	char	1	รหัสสถานภาพ	S
StatusName	varchar	30	สถานภาพ	โสด

ตาราง 4-18: รายละเอียดตารางเพศ

ชื่อตาราง	trSex			
คำอธิบาย	เก็บข้อมูลเพศ			
คีย์หลัก	SexID			
คีย์นอก	-			
ชื่อ	ชนิดข้อมูล	ขนาด(ไบต์)	คำอธิบายข้อมูล	ตัวอย่างข้อมูล
SexID	char	1	รหัสเพศ	M
RelationName	Varchar	10	ชื่อเพศ	ชาย

ตาราง 4-19: รายละเอียดตารางระดับสิทธิการใช้งาน

ชื่อตาราง	trrole			
คำอธิบาย	เก็บข้อมูลระดับสิทธิการใช้งาน			
คีย์หลัก	roleID			
คีย์นอก	-			
ชื่อ	ชนิดข้อมูล	ขนาด(ไบต์)	คำอธิบายข้อมูล	ตัวอย่างข้อมูล
RoleID	Char	1	รหัสระดับสิทธิ์	A
roleName	Varchar	20	ชื่อระดับสิทธิ์	ผู้ดูแลระบบ

ภาคผนวก 1

บรรณานุกรม

ภาคผนวก 1 บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. **พงศาวดารเมืองพัทลุง**. พระนคร: โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2515.
- กรมศิลปากร. **อนุสรณ์สถานวังเจ้าเมืองพัทลุง**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2536.
- คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดพัทลุง**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการฯ, 2544.
- คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. **โครงการสำรวจข้อมูลด้านการขนส่งและจราจรเพื่อจัดทำแผนแม่บทในเมืองภูมิภาค จังหวัดพัทลุง: รายงานฉบับสมบูรณ์**. สงขลา: คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2551.
- ชม ฅ สงขลา, พระยาวิเชียรคีรี. **พงศาวดารเมืองสงขลาและพัทลุง**. กรุงเทพฯ: เจริญผลการพิมพ์, 2505.
- ชัยวุฒิ พิชะกุล. **โบราณวิทยาเมืองพัทลุง**. พัทลุง: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง โรงเรียนพัทลุง, 2525.
- ชัยวุฒิ พิชะกุล. **วังเก่า-วังใหม่ สถาปัตยกรรมในเมืองพัทลุง**. พัทลุง: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง โรงเรียนสตรีพัทลุง, 2531.
- ฅวิวรรณ แสงบุญนำ. **การศึกษาจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดวัง จังหวัดพัทลุง**. วิทยานิพนธ์ (ศศ.บ.(ประวัติศาสตร์ศิลปะ)). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546.
- เบลจวรรณ ทศนถวิลพร. **รายงานเรื่อง สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคใต้ (ประเภทเรือนชานา) ฅ บ้านห้วยลึก ต.ดอนทราย อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง**. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2539.
- **พงศาวดารและลำดับวงศ์สกุลเมืองพัทลุง**. กรุงเทพฯ: เจริญผลการพิมพ์, 2505.
- พิณ จันทโรจวงศ์ (หลวงศรีวรวัตร). **ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 15 พงศาวดารเมืองพัทลุง (ฉบับเพิ่มเติม) ตั้งแต่สมัยติกดาบรรพ์ ถึงสมัยปัจจุบัน**. พระนคร: กรมศิลปากร, 2481.
- พิทยา บุขรรัตน์. "นิราศเมืองปะเหลียน บันทึกการเดินทางก่อนมีรถไฟสายใต้จากพัทลุง สิงคโปร์ สู่กรุงเทพฯ". ใน **วัฒนธรรมไทย**. ปีที่ 26, ฉบับที่ 2 (ก.พ. 2530) หน้า 76-80.
- พิทยา บุขรรัตน์. "โนราโรงครู ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง". **วัฒนธรรมไทย**. ปีที่ 30, ฉบับที่ 12 (ก.ย. 2536) หน้า 11-18.
- พิทยา บุขรรัตน์. "ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองพัทลุงเก่าเขาชัยบุรี อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง". ใน **วารสารทักษิณคดี**. ปีที่ 6, ฉบับที่ 1 (มิ.ย. 2544) หน้า 139-150.
- พิทยา บุขรรัตน์. "เพลานางเลือดขาว ตำนานบอกเล่าเมืองพัทลุง". ใน **วัฒนธรรมไทย**. ปีที่ 25, ฉบับที่ 3 (มี.ค. 2529) หน้า 45-50.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. "เมืองพัทลุง" ใน **เมืองโบราณ**. ปีที่ 26, ฉบับที่ 2 (เม.ย. - มิ.ย. 2543) หน้า 9-25.
- สารูป ฤทธิ์ชู. "สภาพการเมืองพัทลุง พ.ศ. 2315-2439". ใน **ศิลปวัฒนธรรม**. ปีที่ 7, ฉบับที่ 3 (ม.ค. 2529) หน้า 94-108.
- สุจารีย์ จรัสด้วง. **การศึกษาจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดสุนทรवास จังหวัดพัทลุง: ฅศึกษาภาพพุทธประวัติตอนเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์**. สารนิพนธ์ (ศศ.บ. (ประวัติศาสตร์ศิลปะ)) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546.

- สุภัทร สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง. "เมืองและเจ้าเมืองพัทลุง". ใน ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ 7, ฉบับที่ 6 (เม.ย. 2529) หน้า 76-84.
- อติศร ศักดิ์สูง. รายงานวิจัยเรื่องพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง พ.ศ.2434-2547: การสำรวจเบื้องต้น. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2549.
- อมรรัตน์ พิชะกุล. พัฒนาการของชุมชนโบราณในจังหวัดพัทลุงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 จากหลักฐานโบราณคดี. (ศศ.บ. (โบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์)). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2551.
- อุไรรัตน์ ไรจันนันท. จิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดวิหารเบิก จ.พัทลุง. วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์ศิลปะ))--มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553.
- ทรวงวิทย์ ดลประสิทธิ์. "ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองพัทลุง". ใน ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ 6, ฉบับที่ 12 (พ.ย. 2528) หน้า 16-17.
- ศิริจิต พุ่งหว่า. "วิวัฒนาการและรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง". ใน วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ปีที่ 8, ฉบับที่ 2 (พ.ค. - ส.ค. 2545) หน้า 227-243.
- ศรีณีย์ ทองปาน. "วังเจ้าเมืองพัทลุง". ใน เมืองโบราณ. ปีที่ 37, ฉบับที่ 2 (เม.ย.-มิ.ย. 2554) หน้า 26.
- ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการอนุรักษ์ คุ่มครองพื้นที่คุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของแหล่งศิลปกรรมอันควรถูกอนุรักษ์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา: จัดทำแผนอนุรักษ์ พัฒนา และฟื้นฟูเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเมืองชัยบุรี จังหวัดพัทลุง. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2550.
- ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 53: พงศาวดารเมืองสงขลา พงศาวดารเมืองนครศรีธรรมราช พงศาวดารเมืองพัทลุง. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2476.
- อำพัน ณ พัทลุง. ประวัติศาสตร์ ตระกูลสุลต่านสุลัยมาน. กรุงเทพฯ: สายสกุลสุลัยมาน, 2530.
- วนิดา พิงสุนทร. "การศึกษาแบบสถาปัตยกรรมบริเวณทะเลสาบสงขลา: เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ที่ออกนอกแบบอาคาร โครงการจัดทำผังแม่บท โครงการวางปัญหา ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมืองจังหวัดพัทลุง". ใน หน้าจั่ว. ฉบับที่ 16 ประจำปีการศึกษา 2541-2542. หน้า 45-76.
- สารูป ฤทธิ์ชู. "ตามรอยช้างแลได้: การใช้ทรัพยากรและการเมืองท้องถิ่น ของบ้านโรงช้าง ตำบลบ้านพร้าว อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง". ใน วารสารทักษิณคดี. ปีที่ 5, ฉบับที่ 2 (ม.ค. 2542). หน้า 74-93.
- สุภัทร สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง. "สกุล "สุลต่าน สุลัยมาน" ปกครองเมืองสงขลา". ใน ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ 13, ฉบับที่ 3 (ม.ค. 2535). หน้า 134-140.
- ทองแถม นาถจำนง, ชินวัฒน์ ตั้งสุทธิจิต, บรรณาธิการ. ร่องรอยกาลเวลา: ลุ่มน้ำสงขลา ทะเลสาบสงขลา สายน้ำแห่งชีวิต. พัทลุง: วิทยาลัยภูมิปัญญาชุมชน มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2553.
- สารูป ฤทธิ์ชู. 100 ปีการเมืองท้องถิ่นลุ่มทะเลสาบสงขลา: ประวัติศาสตร์ฐานที่มั่นแห่งพรรคการเมืองในภาคใต้. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2552.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์. ประชุมพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกลปนา สมัยอยุธยา ภาค 1. พระนคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2510.
- ปก แก้วกาญจน์. ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนชาวนา จากผลกระทบของระบบการผลิตเพื่อขายในช่วง 2 ทศวรรษ. กรุงเทพฯ: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2530.

- ทยุติ โสทธิสุพร. เรือนพื้นถิ่นอำเภอควนขนุน. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546.
- นิพันธ์พร เฟ็งแก้ว. "บันทึกทะเลน้อย". ใน เมืองโบราณ. ปีที่ 26, ฉบับที่ 2 (เม.ย. - มิ.ย. 2543) หน้า 69-76.
- ล้อม เฟ็งแก้ว. "เรื่องเก่าๆไม่เล่า มันลืม". ใน เมืองโบราณ. ปีที่ 26, ฉบับที่ 2 (เม.ย.-มิ.ย. 2543) หน้า 77-82.
- เกียรติศักดิ์ ชานนารถ. "จิตรกรรมฝาผนังวัดวัง". ใน เมืองโบราณ. ปีที่ 3, ฉบับที่ 2 (ม.ค.-มี.ค. 2520) หน้า 5-12.
- ล้อม เฟ็งแก้ว. "ชุมชนโบราณคอนทรายรุ่งคอนทราย และคำหัวแพร". ใน ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ 9, ฉบับที่ 1 (พ.ย. 2530) หน้า 52-59.

ภาคผนวก 2

หน่วยงานรับผิดชอบวิจัย
คณะที่ปรึกษา และคณะนักวิจัย

ภาคผนวก 2

หน่วยงานรับผิดชอบวิจัย

คณะที่ปรึกษา และคณะนักวิจัย

1. หน่วยงานรับผิดชอบการศึกษา

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ถ. หน้าพระลาน กรุงเทพฯ 10200

โทรศัพท์: 02-221-5877

โทรสาร: 02-221-8837

คุณสมบัติพิเศษของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรกับพื้นที่ศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นมหาวิทยาลัยในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการที่ตั้งอยู่ในส่วนกลาง คือ กรุงเทพมหานคร และมีวิทยาเขตอื่นๆ อีก 2 วิทยาเขต ที่ตั้งอยู่ในภาคกลาง คือ นครปฐม และเพชรบุรี จึงเป็นมหาวิทยาลัยที่มีศักยภาพในการทำวิจัยในพื้นที่ภาคกลางดังโครงการวิจัยที่ได้นำเสนอ

2. ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

2.1 รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ ตำนกิตติกุล

คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ถ. หน้าพระลาน เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

2.2 อาจารย์ ดร. สุพิชชา ไทวิวิญญ์

ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิชาการ วิจัย และวิเทศสัมพันธ์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ถ. หน้าพระลาน เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

2.3 อาจารย์ สารูป ฤทธิ์ชู

ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง

2.4 อาจารย์ สิบพงศ์ จรรย์สีปศรี

รองคณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ม.เทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

2.5 อาจารย์ อิศรา กันแดง

อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ม.เทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

3. คณะผู้วิจัย

สำหรับการดำเนินการโครงการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จะปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของหน่วยงานและพันธสัญญาว่าจ้างให้บรรดามหาวิทยาลัยศิลปกรรมศาสตร์ การเคหะแห่งชาติ โดยจะใช้ความรู้ ความชำนาญทางเทคนิควิชาการอย่างดีที่สุดตามมาตรฐานที่ยอมรับทางด้านวิชาชีพ และปฏิบัติงานด้วยความเอาใจใส่ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อกรว่าจ้างศึกษามากที่สุดตลอดระยะเวลาการศึกษาโครงการ นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยศิลปากรจะดำเนินการสรรหาบุคลากร รวมถึงวัสดุอุปกรณ์สนับสนุนเพื่อใช้ดำเนินการศึกษาดังนี้

บุคลากร / ผู้เชี่ยวชาญ

สืบเนื่องจากแผนงานวิจัยเป็นการวิจัยแบบบูรณาการที่ใช้นักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญในหลากหลายสาขาวิชา อาทิเช่นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น สถาปัตยกรรม ผังเมือง การออกแบบชุมชน ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การจัดการชุมชน วัสดุศาสตร์ พลังงานทดแทน เป็นต้น ซึ่งบุคลากร ผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ นักวิชาการ หรือผู้ปฏิบัติการเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ที่มีประสบการณ์เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป และวุฒิการศึกษาอย่างน้อยระดับปริญญาโท (ปริญญาโท) ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องและมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับลักษณะการวิจัย สำหรับผู้ช่วยวิจัยจะเป็นนักศึกษาในสาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

1) นักวิจัย หัวหน้าโครงการ มีประสบการณ์ และผลงานที่เกี่ยวกับการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโดยตรง รวมไปถึงเป็นอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาต่างๆ ของหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

2) นักวิจัย ผู้ช่วยหัวหน้าโครงการ มีประสบการณ์ และผลงานที่เกี่ยวกับการศึกษาวิจัยเรื่องการอนุรักษ์ชุมชน และวัสดุก่อสร้างพื้นถิ่น และการศึกษาและออกแบบชุมชน

3) นักวิจัยเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆ ที่มีประสบการณ์เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป และวุฒิการศึกษาอย่างน้อยระดับปริญญาโท (ปริญญาโท) ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องและมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับลักษณะงานในตำแหน่งที่ได้เสนอมาข้างต้น

4) ผู้ช่วยวิจัยจะเป็นนักศึกษาในสาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

3) ที่ปรึกษา เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ในการศึกษา สํารวจ วิเคราะห์ วิจัยเกี่ยวกับด้านที่อยู่อาศัย และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

13.1 นักวิจัย หัวหน้าโครงการ: อาจารย์ ดร. เกรียงไกร เกิดศิริ

เลขบัตรประชาชน 3 7799 00049 16 9

สังกัด ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ที่ตั้ง ถ. หน้าพระลาน กรุงเทพฯ 10200

โทรศัพท์:02-221-5877

โทรสาร: 02-221-8837

E-mail:

คุณวุฒิ

2552	Ph. D. (Architectural Heritage Management and Tourism) International Program	Silpakorn University, BKK. Thailand.
2550	Training Course in Sustainable Tourism and Environmental Management	University of Western Sydney, Hawkesbury Campus, Sydney, Australia.
2550	World Heritage Studies (Module)	Cultural Heritage in Asia and the Pacific Centre,

		Faculty of Arts, Deakin University, Melbourne, Australia
2547	หลักสูตรสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (รายวิชา)	มหาวิทยาลัยศิลปากร
2547	M.A. (Architectural Heritage Management and Tourism) International Program	Silpakorn University, BKK. Thailand.
2545	ปริญญาอักษรศาสตร์บัณฑิต (ภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์)	มหาวิทยาลัยศิลปากร

13.1.2 สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)

- สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
- ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- มรดกทางวัฒนธรรม และการสื่อความหมาย
- ภูมิทัศน์วัฒนธรรม

13.3 นักวิจัย:

13.3.1 อาจารย์ สกนธ์ ม่วงสุน

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คุณวุฒิ

2552	ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีสารสนเทศ)	มหาวิทยาลัยศิลปากร
2547	ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (ฟิสิกส์)	มหาวิทยาลัยศิลปากร

13.3.2 สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)

- เทคโนโลยีสารสนเทศ
- การออกแบบสื่อมัลติมีเดีย

13.3.2 อาจารย์ อธิสรชัย บุรณะอรรจน์

นักวิจัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คุณวุฒิ

2555	ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น)	มหาวิทยาลัยศิลปากร
2549	ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต (สถาปัตยกรรม)	มหาวิทยาลัยศิลปากร

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)

- ภูมิทัศน์วัฒนธรรม
- วัสดุ และเทคโนโลยีการก่อสร้าง
- คอมพิวเตอร์สามมิติในงานสถาปัตยกรรม
- Building Information Modeling (BIM)

13.3.4 อาจารย์ก๊กก้อง เสือดี

นักวิจัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คุณวุฒิ

2555	ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น)	มหาวิทยาลัยศิลปากร
2551	ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต (สถาปัตยกรรม)	มหาวิทยาลัยศิลปากร

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)

- สถาปัตยกรรมยั่งยืน
- ภูมิปัญญา และเทคโนโลยีที่เหมาะสมในงานสถาปัตยกรรม
- ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

13.5 ผู้ช่วยวิจัย

1. นาย ธนกฤต ธีัญญากรณ์	ผู้ช่วยวิจัยด้านผังและชุมชนเมือง
2. นาย สมชาย เชื้อช่วยชู	ผู้ช่วยวิจัยด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคใต้
3. นางสาว ศิริรัตน์ เพชรรัตน์	ผู้ช่วยวิจัยด้านการอนุรักษ์พลังงานในอาคาร และเลขานุการโครงการ

13.5 ผู้ช่วยวิจัยภาคสนาม

1. อาจารย์ นวนแสง พอนสาลี	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ม.สุพานุวง หลวงพระบาง สปป.ลาว
2. นางสาว ธนวิไล ละม่อม	นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
3. นาย อติศร ศรีเสาวนันท์	นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
4. นาย เจนยุทธ ล่อใจ	นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
5. นาย กฤษฏา อานโพธิ์ทอง	นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
6. นาย กุลพัชร เสนีวงศ์ ณ อยุธยา	นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
7. นาย ภูมิภัค บุญถนอม	นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
8. นาย ณิชพล พวงมาลา	นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
9. นาย อาทิตย์ จันทร์เปลี่ยน	นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
10. นางสาว ณัฐวดี สัตนันท์	นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
11. นางสาว นิชนันท์ สุวรรณะ	นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
12. นางสาว พรนภา วงศ์พราวมาศ	นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
13. นางสาว พัชรียา คำดี	นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น